IUDICIORUM DIUINORUM QUÆ DEUS IN HOC MUNDO EXERCET

TOMUS PRIMUS.

Auctore

GEORGIO STENGELIO
SOCIETATIS IESU
THEOLOGO.

Cum Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis, & Permissu Superiorum.

Ingolstadij, Apud GEORGIUM HÆNLIN.

ANNO M. DC. LI.

QVID, QVOTVPLEX, ET QVAM IVSTVM VBIQVE SIT IVDICIVM DIVINVM?

CAPVT I.

Ingressus in hoc argumentum; quo ostenditur, quocunq; loco, & tempore, etiam Dominicæ Passionis, Christum, velut serpentem, in Cruce aspectum, magnam homini occasionem offerre, de diuinis Iudicijs cogitandi.

IBAT aliquando homini Aulico interior Religiosus bonis artibus initiatus; qui, vt ab illo vrbanè excipiebatur, ita sibi censuit illum vicissim, pietate, in eum diem, haud admodum frequenter auditâ, erudiendum; vt Palatinis moribus, mores asceticos reponeret. Multus illi erat sermo de diuinis *Iudicijs*, déque supplicijs eorum, qui, per scelera, per libidines, per vanitatem, vitâ exierunt. Aiacem credidit, Vlyssem inuenit. Nam Aulicus, cum eiuscemodi colloquijs non insuesset, omnia traxit in iocum. Venerant fortè ad locum, in quo effigies Christi Saluatoris è Cruce pendentis transeuntes inuitabat, ad cruciatus, pro humana gente, exantlatos memoria repetendos. Ibi Religiosus, cum alto suspirio, dicebat: I.

Ploremus ante Iudicem,
Flectamus iram Vindicem.

Aulicus, qui cachinnare magis, quàm orare didicerat, Cyclopis antro dignam hanc, aiebat, cantilenam; vt quæ *Iudicem* caneret, cum canere oporteret *Redemptorem.* Hîc Religiosus, ô quàm parum es, in Ecclesiæ, hymnis, versatus, inquit: quàm parum versatus in scientiâ Crucis? nunquam ego diuini Iudicis iram magis horresco, quàm cum Redemptorem intueor, in cruce peccata nostra luentem. Hoc dicto nexum suum fecit Aulicum, vt, toto reliquo itinere, vellet aures suas salubri curiositate saginari. Primùm igitur ostendit Religiosus, passim patibula sta-

re, ante ciuitates, in iustitiæ monimentum: fuisse autem & Christi crucem ex iustitia diuina decretam, cum ita exoluerit, quod nos deliqueramus. Postea, vt hospitem suum inescaret, ex Æliano, quod sequitur, legit, & disputatione, quam nos, hoc volumine deducimus, exposuit.

II. Ælian. l. 10. de animal. cap. 31. *Aspidis genus vnum Thermuthin Ægyptij nominant. Hanc sacram esse aiunt, & summa religione colunt. Itaq; eâ Isidis simulachra, tanquam regio quodã diademate, coronant. Eandem in perniciem hominum natam esse negant. Enimuerò comminiscuntur, eam se à probis abstinere: contra verò impijs necem afferre. Quod si ita est, Iustitiam Vniuersi dixeris hanc feram honorare, vt quæ acrimonia intellectus bonum à malo discernat, & tanquam illius ministra ac vindex in malos animaduertat. Addunt alij, Isidem sceleratissimis hominum eam immittere. Hanc quoq; solam in hoc genere immortalem esse Ægyptij referunt, qui aspidum genus in sedecim species diuidunt. In sacris igitur ædibus ad vnumquemq; angulum subterranea sacella exædificant, vbi sanè Thermutidi habitanti bubulum adipem edendũ, interuallis quibusdam, obijciunt.*

III. Actor. 28. 3. Eiusdem propemodum sententiæ fuisse Melitensis insulæ Barbaros incolas, indicat D. Lucas. Nam ibi, *cum congregasset Paulus aliquantam sarmentorum multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset, inuasit manum eius. Vt verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtiq; homicida est homo hic, qui, cum euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere.*

IV. Hoc Barbarorum, vti & Ægyptiorum iudicium planè erat barbarum, rude, atque à rectâ ratione alienum. Nullum enim, inter probos improbósque, bestiæ suâ naturâ ingenioúe nouerunt discrimen. Quòd si illæ, aut quæcunque alia *Pestis & ira Deûm Stygijs sese extulit vndis*, aliquando, ad hominum scelera vindicanda, à Deo immittuntur; non tanquam suppedanei quidam iudices, qui caussam cognoscant, sed, velut supremi Numinis ac iustitiæ ministri, aguntur potiùs, quàm agunt, famulantur, & tanquã instrumenta duntaxat punientis Dei adhibentur: vt videre fuit, in *ignitis serpentibus*, qui, vt dentem dente plecterent, murmuratores, in deserto, momorderunt.

(Virg. lib. 3. Æn. — Num. 21. 6.)

V. Imò & hoc genus animantum, & quadrupedes belluæ, & volatici dracones, & furentes Harpyiæ, non rarò etiam inuadunt inno-

innocentes, ſicut D. Paulo contigit, atq; ijs euenit, qui ad thea- Actor. 28.3.
trales beſtias damnati vitam & ſanguinem, pro Chriſto, effude-
runt. Quamuis enim, non ſine prodigioſo innocentiæ teſtimonio,
vrſi, tigrides, ac leones ante multorum Sanctorum pedes pro-
cumbere viſi ſint; paſſus eſt tamen etiam quàm plurimos inſignes
pietate viros Deus, in exemplum conſtantiæ, in ſignum diuinæ
charitatis omnia vincentis, in maiorem æternę gloriæ coronam,
tanquam religionis ſuæ opimas victimas, ab eiuſcemodi belluis
immaniſſimè lacerari. Temerarium eſt igitur, à caſibus conſcię-
tias iudicare; nec certum impietatis argumentum, ſanie viperi-
na perijſſe.

Alius quidam, atq; ille ſanè ſacer *ſerpens* eſt, qui non Iſidis VI.
ſimulachrum, ſed ſublime & Propheticum lignum Moyſis ſalu-
berrimè coronauit; quem meritò *in perniciem hominum natum eſſe*
negaueris; nempe ille, qui de ſeipſo dixit; *Sicut Moyſes exal-* Io. 3.14.
tauit ſerpentem, in deſerto: ita exaltari oportet Filium hominis.

Aſpidem comminiſcebantur Ægyptij à probis abſtinere, & VII.
idem de vipera Melitenſes falsò crediderunt, cum de Paulo dice-
rent: *Vltio* (Δίκη, *Iuſtitia*, quam Heſiodus Deam facit Iouis & Heſiod. in
Themidis, alij Aſtræi, & Hemeræ, vel Auroræ filiam) *non ſinit eum* Ergis.
viuere. Hic, hic noſter, ſine peccato, vt ille Moyſis ſine veneno,
erga pios verè innoxius, immò ſalutifer *ſerpens*, eos, qui ſe vitæ tra-
dunt ſceleratæ, non ſinit eſſe inultos. Quippe eâ eſt prudentiâ,
eâ perſpicuitate intellectus, vt exactiſſimè *bonum à malo diſcernat*;
eâ poteſtate, & æquitate, vt ſecundùm ipſius iuſtitiæ diuinæ Le-
ges, *in malos animaduertat.* Qua de cauſsâ cum vates dixiſſet: *Ec-* Iſaiæ. 7. 14.
ce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel;
mox addidit: *Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, &*
eligere bonum: idque non tantùm in vitijs, quorum capax non eſt,
eliminandis, virtutéque perfectiſſimè exercendâ; ſed etiam in
cæteris mortalibus vitio virtutiue deditis acerrimè dijudicandis.
Neque enim Pater iudicat quenquam: ſed omne iudicium dedit Filio, vt Ioan. 5. 22.
omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.

Quod ſi ergo Ægyptij Thermuthidi detulerunt honorem VIII.
ſacellorum, Numini falſo, & vel hinc in ſuperſtitionem perni-
cioſo; quid nos facere par eſt noſtro pijs tam ſalutari, impijs tam
metuendo ſerpenti? qui, ne in iudicium rei adduceremur, ſe ipſum
paſſus eſt tolli in crucem, vt nos ſanguinis ſui theriacâ, à venena-

to & pestifero *antiqui serpentis* morsu persanaret? Gratissimum illi erit memoriæ nostræ sacellum, quin & vtilissimum. Facilè Iudicium euadunt, qui Iudicis nunquam obliuiscuntur.

IX. Multiplex porrò Iudicium est, quod Christus dedit. Primum in seipso, vt dixi, quia nemo hominum illo certiùs sciuit *reprobare malum & eligere bonum.* S. Theresa voto se obstrinxit, semper id facere, quod melius esse iudicaret. Idem noui & alios fecisse, qui tamen iudicio errare potuerunt, atque id melius existimare, quod reuera melius non esset. In Christo error non habuit locum; ita igitur malum sciuit reprobare, vt nunquam non eligeret bonum, idque ipsum, quod elegerat, meritò melius esse

Luc. 10. 42. censeretur. Maria semel *optimam partem elegisse* dicitur; Christus

Marc. 7. 37. *omnia benè*, immò optimè *fecit.* Quo in æquissimo Iudicio, paucos habet imitatores.

X. Alterum Iudicium est, inter terram bonam & malam. *In*

Io. 9. 39. *Iudicium ego in hunc mundum veni,* inquit, *vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Id est, qui se putant videre, & medicum non quærunt, in suâ cæcitate permaneant. Et istam discretionem scilicet vo-*

S. Aug. tract. 44. in Ioan. *cauit iudicium, cum dixit: In Iudicium ego in hunc mundum veni,* &c. ait D. Augustinus.

XI. Iudicat itaq; & discernit Christus probos pariter improbósque: probos, dum illis volentibus lumen affert, quo videant Iudicem, non numaria, sed incorrupta Iudicia constituentem; caueántque offendere terribilem Mundi Prætorem præuaricatores certissimè damnaturum; improbos autem, &, cum nihil rerum diuinarum sciant intelligántque, omnia tamen se scire arbitrantes, dum ipsâ suâ cæcitate eos damnat. *Siquidem qui credit in eum, non*

Ioan. 3. 18. *iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei. Hoc est autem Iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: erant enim opera eorum mala.* Hoc secundum Dei hominis est Iudicium, quod iudicium simul indiciúmque potest vocari: nam eo Iudicio indicauit, qui nam filij Dei, & filij lucis existant. Oriente sole, noctuæ & vespertiliones, illico diffugiunt, & in sua sese latibula recondunt. Non sustinent enim clarum diem oculi vitiosi. Aquilæ autem, quia putres & malignos oculos non habent, sed acie sunt firmâ, in ipsum etiam meridianū solem fixissimè intuentur. Quemadmodum igitur lux, inter aquilas & noctuas, quale sit discrimen, osten-

oſtendit; ita diuinum lumen, quod humani generis Reparator Mundo intulit, haud obſcurè patefecit, qui nam diuinorum ſint myſteriorum capaces; aut qui, talparum inſtar, non ſinant ſe ſe illuminari. Vitrum, chryſtallum, aquas limpidas, gemmas, & precioſos lapillos radij lucis peruadunt ac illuſtrant; ſi in corpus opacum, ſi in ſaxum incidant, ſuperficie tantùm tenus recipiuntur, nunquam admittuntur in interiora. Sic *Dei docibiles* omnes ſinus, Io.6.45. totum pectus pandunt, cum Deum, vel de Deo audiunt, aut legunt: filij autem huius ſeculi, quia obdurato ſunt corde, oculos claudunt, ne videant; aures, ſicut aſpides ſurdæ, obdurant, ne audiant diuinam veritatem; aut ſi ad aures eorum ſalutaris ſermo allabitur, cor obſerant, vt non poſſit penetrare. Hinc non credunt, hinc iam ſunt iudicati.

XII. Præter hæc, duo Iudicia, alia tibi duo Iudicia in mentem à Seruatore reuocantur: quem, ſiue iudicatum aſpicias, ſiue cogites iudicantem, meritò cōtremiſcas. Quippe duo ſunt aduentus Chriſti, in primò venit iudicandus ab hominibus, in altero, veniet homines iudicaturus. Quare in primo aduentu Iudicij nos commonefecit, Iudicium diriſſimum patiendo. Quiſquis enim audit, aut legit, Deum Patrem proprio ſuo Filio non peperciſſe, ſed in illo aliena peccata, tam exquiſitis ſupplicijs caſtigauiſſe, facilè, ſi ſibi ſapit, ratiocinatur, cum Christo; *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Luc.23.31.

XIII. Ex ipſa igitur Cruce, de qua, non Epidaurius, ſed Elyſius & cæleſtis iſte *ſerpens* ſanat ſanari cupientes, inuadit mordétque eos, qui *dilexerunt* huc vſque *magis tenebras, quàm lucem*, &, quaſi dormientium aures velleret, iubet tandem miſeros euigilare Endymiones; præcipitium ſuum non videntibus clamat, vt incipiant oculos aperire, *ac nouiſſima prouidere*. Quin, ſicut vipera etiam Deut.32.29. Apoſtoli digitum innoxio dente pupugit, ita in ligno ſuſpenſus Seruator purioris quoque vitæ mortales, ipſis cruciatibus ſuis, amantiſſimè & dulciſſimè erudit, vt diuina Iudicia, de ſuo ſupplicio, diſcant æſtimare.

XIV. Nihil ergo in tempus, aut locum peccabit, neque extra oleas, quod aiunt, vagabitur, quiſquis, vel ipſo Paſſionis Dominicæ tempore, vel vbicunque Redemptorem noſtrum in cruce pendentem aſpiciens, Iudicia Dei, diuinæq; trutinæ examen, aut ſibi, aut lectoribus, auditoribuſúe ſuis, in mentem reuocabit. Sic reuoca-

runt plurimi, cum legerent, ad vnicam Christi, in horto, vocem,
Ioan. 18.5. *Ego sum,* armatos, & tota cohorte venientes milites, velut fulmine tactos, abijsse retrorsum, & quasi exanimes in terrã & tergum
S. Augustin. tract. 112. in Ioan. cecidisse. *Vbi nunc*, ait S. Augustinus; *militum cohors, & ministri Principum & Pharisæorum? Vbi terror & munimen armorũ? Nempe vna vox dicentis: Ego sum, tantam turbam odijs ferocem, telisque terribilẽ, sine telo vllo percussit, repulit, strauit. Deus enim latebat in carne, & sempiternus dies ita membris occultabatur humanis, vt laternis & facibus quæreretur occidendus à tenebris. Ego sum, dicit, & impios deiicit. Quid iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit?* Similia B. Leo, D. Gregorius
S. Leo ferm. 14. de Pass. S. Greg. l. 17. Mor. c. 19. & alij, hoc loco, meditati sunt, qui, ne ante mysteria discederent, vt prouerbio vetatur, in vno mysterio, mysteria plura considerauerunt.

XV. Quin ipse etiam Dominus voluit, & initio, & in ipso Passio-
Ioan. 12.31. Rupert. l. 10. nis suæ feruore, Iudicij cælestis meminisse. *Nunc iudicium est mundi,* inquit, *nunc Princeps huius mundi eijcietur foras.* In quæ verba Rupertus ita scribit. *Quod ergo iudicium mundi, & quæ est eiectio Principis huius mundi? Vtiq; præsens Passio ipsius, qui hæc loquitur: Domini nostri Iesu Christi; iudicium est mundi, id est, saluatio discernens à reprobis vniuersitatem electorum, qui fuerunt ab initio seculi, vsq; ad horam eiusdem Passionis; eiectio verò Principis huius mundi, qui principatum tenet in amatoribus huius mundi, reconciliatio est Gentilium electorũ, in quibus diabolus per idololatriam inhabitabat ante sæpe dictã clarificationem eiusdem Domini nostri IESV Christi.* Est igitur ipsa Christi passio Iudicium quoddam, quo damnatus est diabolus, & sententia pro electis, hoc est, passione Domini bene vtentibus, pronunciata. Enimuerò, cum Christ⁹ morti propinquissimus, sub ipso onere crucis, anhelaret, iussit homines Iudicij supremi meminisse, nec tam quę ipse, quàm quę ipsi passuri erant, deplorare. *Sequebatur*
Luc. 23. 27. *illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas IESVS dixit; Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus: Operite nos.* Quare, exemplo Christi, agemus, si vel ipsius Passionis tempore; vel imagine Christi in crucem dati, vbicunque locorum aspectã, dicamus: nunc le-

guminum messis est; nunc de diuinis Iudicijs cogitemus, illius regulæ memores: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* aut quomodo tractabitur lupus, si sic mactatur innocens Agnus? Ipsa ad hoc nos hortatur Ecclesia, dum in Quadragesima quotidie orat; *Ploremus ante Iudicem, Flectamus iram vindicem.* Quod non in Quadragesima tantùm, sed toto anno, totâ vitâ, est orandum.

CAPVT II.

De Nomine, & diuersis generibus Iudiciorum; quidq; diuinus oculus significet.

A Nomine ordiamur, inde ad rem progressuri, & quæ sit Iudiciorum diuersitas, intellecturi sumus. Itaque *Iudico*, si Grammaticos consulas, est idem, quod *ius dico*; vnde *Iudicium*, *dictio Iuris*, quæ mente fieri potest, aut insuper etiam voce. Apud Dialecticos & Philosophos ceteros: *Iudicium vis est animi, qua, quod se nobis ostendit, in eo, quid persequendum, quidq; declinandum ac fugiendum, aut nos ipsos, aut alios docendo definimus, verisq; falsa redarguimus.* Apud Aristotelem in Politicis, *Iudicium* est *iudicatio* Iudicis, iudicem agentis, vel ius dicentis. Quare est actus, id est, executio iustitiæ. Quod etiam D. Thomas alijque Theologi, suo calculo, approbauerunt. I. Aristot. 1. Polit. S. Thom. 2. 2. q. 60. a. 1.

Apud Græcos, κρίνω, idem est, quod *secerno, discerno,* aut *dirimo,* vt habet Thesauri auctor. Ex hac significatione ait idem, ortam aliam, quâ ponitur, pro *iudicare*; quamuis sæpe in libris diuinis strictiùs vsurpetur, pro *damnare.* II.

Quocirca S. Basilius obseruat, tribus modis, in Scripturâ, hoc verbum, *iudicare*, intelligi. Primùm pro actu iustitiæ, iuxta quam iudex iudicat, vel probando, vel reprobando; vt *iudicare* sit, ferre sententiam tam approbationis, quàm reprobationis. Sic accipitur Ps. 7. *Dominus iudicat populos.* Et Isa. 11. *Non secundùm visionem oculorum iudicabit.* Isthac significatione vox communis est: non enim solùm iudicatur innocens, quando eius innocentia declaratur, & liberatur à vexatione iniusta, recuperatq; quod suum est; sed etiam iudicatur nocens, cum damnatur; vt adeò, hoc sensu, *iudicari*, sit bonorum & malorum. III.

Secun-

IV. Secundò, *iudicare* sumitur, pro priore quodam actu iustitiæ, vt nihil aliud sit, quàm discutere, examinare, discernere. Quo sensu accipit Basilius illud Psal. 25. *Iudica me, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum.* Atq; hoc, *iudicium* precedere solet sententiam. Antè enim Iudex iudicat discutiendo caussam, quàm ferendo sententiam. Tertiò accipitur *iudicare*, pro certo actu iustitiæ, nempe vt idem sit, quod *damnare*, seu condemnatoriam in aliquem sententiam ferre. Quo sensu dicitur Psal. 5. *Iudica eos, Deus.* & Ioan. 5. *Qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij*, id est, damnationis, resurgent.

V. In Deo, cuius esse, est intelligere, discernendi, discutiendi, dijudicandi, & ipsam etiam Ierusalem, seu cætum piorum, ipsos Angelos, in lucernis scrutandi summa vis reperitur. In Deo, in quo iniquitas nulla esse potest, non solùm vis est cognoscendi, quid probandum improbandúmque sit, sed etiam maxima est iustitia, quæ sententiam fert, ostendítque, quid, in vnaquaque re, seu præmio, seu supplicio dignum existat. Neque semper expectat, supremum illum Iudicij vltimi diem, sed in hac etiam vita quotidie decernit, quid singulis mortalibus, vel in pænam, vel in prœmium, vel in prœmij promerendi occasionem, conuenientissimè permittat contingere. In Deo deniq; est potestas & mos, reos *iudicandi*, hoc est, vel ad temporalem, vel ad sempiternam pœnam; siue in hac, siue in altera vita damnandi; vt adeò non tantùm Iudex sit futurus, cum alios cœlo, alios orco ascribet; sed etiam quotidie, dum Mundum istum, per varios casus, gubernat.

VI. Cum igitur *viui & mortui*, probi & improbi à Numine iudicentur, & reddatur vnicuique secundùm opera sua; itémque, cum in hoc ipso Mundo, quem condidit, gubernando, & rectissimè discutiendo iudicet, & iustissimè bona vel mala permittendo agat Deus, nos *Iudicij* nomen, tam pro sapientissimâ & æquissimâ eius, in discernendis rebus, pronuntiandáque sententiâ, quã p æquissima, in plectendo & remunerando Mundo, iustitiæ executione, accipiemus, ostendemúsque, supremum, seu Gubernatorẽ, seu Iudicem, & à *Iudicio*, & à iustitia laudabilem vbique, & metuendum; cum & rectè sentiat, & rectè faciat, siue in hac, siue in altera vita; siue dum malos pœnis addicit, siue dum probos prœmijs afficit. *Propter vicinitatem* ait S. Augustinus: *significationis, alterum pro altero poni potest, vel iudicium pro iustitia, vel iustitia pro iudicio*

Vide Emman. Sa in indice Scripturæ.

S. Augúst. in Psal. 105.

piterna, & vsque duret; cùm homo ea quæ audiuit, legit, non rarò sequenti die obliuiscatur penitus, aut certè non penitus recordetur; quando autem nascitur, velut tabula quædam rasa, inanis scientiæ, plenus ignorantiæ in mundum prodeat.

7. Cognitio hominis mutatur, iam enim minor, iam maior est; iam crescit, iam decrescit; iam fixa, iam instabilis est: at Dei scientia est inuariabilis ac vniformis, eademque semper; nec proficiens, nec deficiens. Quocirca nunquam dicit: Nesciui: Non satis intellexi, sicut tamen frequenter homines loqui audimus. XII.

8. Nostra cognitio neque est vna, neque potest simul exerceri; at Dei scientia est & simplex, & vna, vno quippe & simplicissimo intelligendi actu & seipsum, & cetera omnia cognoscit. XIII.

9. Quia creaturæ cognitio est aduentitia, & homini accidit; Dei autem cognitio, est ipsa substantia Dei, immò Deus ipse; cui non aduenit scientia, sed semper adfuit, & est ipsa entitas Dei. Vnum ergo in Deo est esse, & scire: in homine aliud est esse, aliud, est scire.

10. Cognitio Dei est idea, & causa omnium rerum quæ fiũt; estque insuper quasi fons lucis, & lux immensa, quæ se ipsam ad Angelos & homines, & omnia animalia diffundit, facítque cognosci & cognoscere omnia, quæ aut cognoscunt, aut cognoscuntur. Hominis scientia est quædam tantùm stilla istius lucis, aut scintilla. Itaque quod stilla est ad Oceanum, & scintilla ad immensum ignem comparata, hoc est nostra scientia, si cum infinitâ Dei sapientia conferatur. XIV.

An non igitur plus quàm noctuæ, immò talpæ sumus, si nos adhuc cum Aquilina illa acie; aut tenebræ, si cum illo fulgentissimo sole comparamus? Et miramur, immò indignamur, si quarundam rerum, quæ in orbe terrarum diuino nutu fiunt, caussas non perspicimus? iámque, in Iudicijs suis ac Mundi gubernatione, Deum errare, & nos melius facturos, si penes nos esset gubernatio, arbitramur? O quantum, non Deus, sed nos ipsi, sic iudicando erramus! Nunquam id facturi, si aut nostræ mentis exiguitatem, aut diuinæ sapientiæ immensos profundósque thesauros agnosceremus. Qualem enim sibi, obsecro, Deum imaginatur, qui putat eum, in Mundo gubernando, hallucinari? nempe homine ipso, vt qui eum censere possit, inferiorem. Ergo Deum non XV.

putat esse Deum, qui Deum sic iudicat. Et tamen sunt, qui Deo leges ponere, & quid facere debeat, præscribere, quódque fecit, impatienter ferre, damnare, carpere audent.

XVI. Matth 20.12 Quàm meritò istos tales reprehensores Deus reprehendit? sicut ille paterfamilias murmuratores, qui dicebant: *Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus?* Quid, ô miseri, dicitis? Pares fecit, an ideò malè fecit? vt sic faceret, caussam habuit, vos non habuistis, vt murmuraretis. Iustus fuit ille, qui vobis, precio, quod pepigerat, persoluto, iniuriam non fecit: vos iniusti, qui bonitatem illius liberalitatémq; in ceteros, & oculo nequam aspexistis; & proteruè iudicauistis. Longè proteruiores sunt, qui Deum ipsum audent lingua impetere, & Iudicia eius sanctissima, impiâ temeritate suâ contaminare.

XVII. Multorum euentuum caussam nequit homo plenè assequi, multorum nec attingit diuinando; nec expedit temerè illam scrutari, ne maiestatis scrutator, opprimatur à gloria. In cœlum harum quoque rerum cognitio reseruatur. Qui in gaudium Domini intrauerit, intrabit etiam in potentias Domini. Quò & Dauid sibi scientiam occultorum Iudiciorũ Dei reseruauit, eorum causas
Psal. 72. 16. etiam post multum laborem non assecutus. *Existimabam, ait, vt cognoscerem hoc, labor est ante me: Donec intrem in Sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.* Sæpe enim, quod in vita latet, etiã in morte hominis apparet. In cælo autem semper Dei consilia, tanquam in Sanctuario, manifestantur. In terris illud accipe consi-
Thom. de Kemp lib. 3. de Imitat. Christi. c. 4. lium, immò documentum: *Noli discutere opera Altissimi, sed tuas iniquitates perscrutare, in quantis deliquisti, & quàm multa bona neglexisti.*

CAPVT IV.

Licitum, & vtile esse, vt subinde diuinorum Iudiciorum caussas indagemus.

I. Vanquam Iudicia Dei occulta, immò inscrutabilia sint, atque hominum intelligentiam multis parasangis excedant, neque magis ab humanæ mentis angustiâ, quàm immensum pelagus ab exigua scrobe (quod D. Augustino ostensum fertur) queant comprehendi, rectissiméque faci-

faciant, qui ea suspiciunt, & admirantur, atque, etiam caussis eorum latentibus, approbant; longè sanè rectiùs, quàm olim Pythagoræ auditores, quibus satis fuit, audiuisse, αὐτὸς ἔφα, *ipse dixit*, (quę enim ratio illum intellectum satiabit, cui nō sufficit, Deum aliquid dixisse, aut fecisse?) tamen tanta est Conditoris nostri bonitas, tanta æquitas Gubernatoris, vt non rarò sapientiæ suæ thesauros homini quoque patefaciat, & quodammodo rationem reddat suæ gubernationis.

Tamensi enim legamus: *Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* non tantùm qui daret consilium Deo, sed etiam qui conscius consiliorum & arcanorum diuinorū esset: tamē etiam alibi legimus, Deum dixisse: *Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum?* Qua de caussâ D. Bernardus ita loquitur: *Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? non equidem nullus, sed rarus. Soli sanè qui veraciter dicere possunt: Vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit nobis; væ Mundo à strepitu. Clamat in populis iisdem Vnigenitus, tanquam magni consilij Angelus: Qui habet aures audiendi, audiat. Et quoniam dignos non inuenit sensus, quibus Patris committat arcanum, texit, parabolas turbis; vt audientes non audiant, & videntes non intelligant. Cæterùm amici seorsim audiunt: Vobis datum est nosse mysterium regnum Dei. Quibus & loquitur: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Qui sunt hi? Vtiq; quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij Dei, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Magnum secretumq; innotuit consilium: nouit Dominus, qui sunt eius: sed quod notum erat Dei, manifestatum est hominibus. Nec alios sanè dignatus est tanti participatione mysterij, nisi eos ipsos, quos suos præsciuit & prædestinauit.* II. Rom. 11. 34. Gen. 18. 17. D. Bern. epist. 107.

Inter quos prima fuit Deipara; quæ, vt sciret, quid sibi in negotio Dominicæ Incarnationis agendum, aut quæ suæ futuræ essent partes, non de diuina potentia, aut de veritate eorum, quæ ab Angelo dicta fuerant, dubitans, audito admirabili nuncio ac salute, dixit: *Quomodo fiet istud?* aut, vt S. Ambrosius & Beda exponunt, admirans & cupiens scire modum, quo id futurum esset, sine virginitatis, aut voti violatione. Addidit enim: *Quoniam virum non cognosco.* Indagauit ergo secretissimum arcanum Dei, sed quia sanctissimo animo indagauit, meruit erudiri ab Angelo dicēte: *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit* III. Luc. 1. 34.

tibi; vt & sanctus sanguis tuus calefiat ac foueatur in partum, & virginitas tua protegatur.

IV. Hoc exemplo constat, gratum esse Numini, si homines, non curiositate, sed pietate ducti, ad laudes eius celebrandas, rationem indagent, inquirántque consilia, modos, & caussas Mundi gubernandi. Sic enim non offenduntur ignorantiâ æquitatis; sic non offendunt temeritate: sic sapientiam, sic bonitatem illius, sic malitiam suam agnoscunt. *Custodiui*, ait Dauid, *vias Domini: nec impiè gessi à Deo meo.* Cur? *Quoniam omnia Iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.* Et alio loco: *Introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius: Deus docuisti me à iuuentute mea: & vsq; nunc pronunciabo mirabilia tua,* &c. *Potentiam tuam & iustitiam, Deus vsq; in altissima, quæ fecisti magnalia: Deus, quis similis tibi?* Iustitia ergo in omnibus eius Iudicijs reperitur, si rectè quæritur; inuenitur & potentia, & occasio *magnalia* Dei extollendi; sed in primis *custoditur* homo, ne se *impiè gerat à Deo suo*, & contra illum murmuret, aut *iustitias* illius *à se repellat.* Facilè enim à se, cum indignatione, repellit calamitatem & immissa aduersa, qui ea non agnoscit esse pœnas aut *iustitias Dei.* Qui verò in potentias Domini viásque omnipotentis intrat, quidquid patiatur, semper ait: *Culpam pœna premit comes.* Aut potiùs: *Priusquam humiliarer, ego deliqui.*

Psal. 17. / Psal. 70. 16. / Psal. 118.

V. Nemo tam tardi ingenij aut albæ mentis est, qui, si quid errauit, non illico inueniat excusationem. Deus nunquam in opere suo errat, nec errare potest, & ibi nullam laudis caussam inuenimus? immò inuenimus, quæ accusemus? ô iniquos æstimatores! Horologij faber, nullam operi suo rotam, nullum rotæ denticulum superuacuum inserit, & tu, ô humuncio, existimas summum rerum artificem, & cœli terræque fabricatorem aliquid in hoc Vniuerso, sine causâ moliri? Nescis, cur hæc rota hoc, & illa alio loco currat in horologio, neque tamen artem carpis; & carpere audes Deum, quod nescias, cur hoc, aut illud permittat? Dominus est, non obstringitur tibi causam dicere, & tamen, quia bonus est Dominus, dicet sæpe, si modestè, indages; sæpe vltrò docebit.

VI. Audi parabolam illius: *Exijt, qui seminat, seminare semen*
Luc. 8. 5. *suum: &, dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est,*

eſt, & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonã: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Audiuerunt, non intellexerunt. Quid non intellexerunt? multa. Nam cur aliud in viam, aliud in petram, aliud in ſpinas, aliud in bonæ indolis cecidit glebam? Coloni mens fuit, omnia in bonum ſolum ſpargere: at Deus cauſſas habuit, ob quas permitteret etiam aliò ſemen labi. Sed cauſſas illi neſciuerunt. Quid aues comederent, ſi nihil caderet ſecus viam? & tamen Pater cœleſtis etiam illas debet paſcere. Quod ſi aliud in petram cecidit, petræ quoque debuerunt vireſcere, vt ornarentur, & caluitium ſuum, velut capillis honeſtarent, quamuis caducis & fluxis. Quod ſi quædam conculcata, quædam ſpinis ſunt ſuffocata, quid mirum? oſtendit Deus, ſe permittere poſſe, vt pereant, ita enim etiam oſtendit, ſe illis non indigere: vides rationes, quas neſciuit ſeminator, habuit Creator? Sed quorſum ea proferrentur, ne Apoſtoli quidem capere potuerunt. rogarunt Chriſtum, & ſenſum parabolæ audierunt: non rogaſſent, ſi ſtatim intellexiſſent. Alij quoque multi, intelligerent multa Dei Iudicia, ſi aut ſua delicta ſcrutari, aut alta Dei conſilia meditari, aut Deum interrogare vellent.

Tametſi enim diuinæ prouidentiæ conſilia adeò ſint profunda, vt nemo, præter ipſum Deum, poſſit omnem eorum rationem ex ſe inuenire; vnde Deus ipſe Iobo, teſte S. Gregorio, hanc quæſtionem proponit: *Nuncquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terram?* ſæpiſſime tamen vel monente conſcientia, vel per cogitationem diuinitus immiſſam, Deus arcanas conſilij ſui cauſſas reuelat. *Quis*, ait, S. Gregorius, *intelligat, cur aliquis, qui vacare, & in quiete viuere appetit, innumeris negotijs implicetur; alius negotijs implicare deſideret, & coactus vacet; alius celſitudinẽ & perfectionem benè viuendi appetere & vult, & valet; alius nec vult, nec valet; alius vult, & non valet; alius valet, & non vult.* Hæc ſæpe homines nõ intelligunt, ſed intelligere incipiunt, poſtquam os Domini conſuluerunt. Tunc enim vident, cur tam multi homines ſecus viam intentionis ſuæ cadant, nec ad propoſitum ſibi ſcopum peruenire ſinantur. Enimuerò, etiam ſi ſcopus optimus eſt, ſæpe tamen, ob occultas cauſſas, à Deo impeditur. Nobiliſſimo genere oriundus, ſed vir-

VII.

Iob. 38. 33.

S. Greg. lib. 29. Mor. cap. vlt.

tute ac vitæ sanctitate nobilior ille Abbas Romualdus, cuius dies festus die 7. Februarij celebratur, *Martyrij cupiditate flagrauit, cuius caussa, dum in Pannoniam proficiscitur, morbo, quo afflictabatur cum progrederetur, leuabatur, cū recederet, reuerti cogitur.* Quid martyrio sanctius? en vel vi morbi ab eo reuocat Deus Romualdum, cuius vtique melior erat obedientia, quam victima. Nec Diuo Francisco Assisio, nec Diuo Francisco Xauerio, martyrium sitientissimè appetenti concessum est martyrium. Quia diuisiones sunt gratiarum. Non omnes vult esse Apostolos, non omnes Martyres; quia placent Deo etiam Confessores. Sic pulchrior est Ecclesia, hac circumdata varietate; sicut & pratum amœniùs viret quod non aureis tantùm, sed etiam argenteis, & purpureis, & smaragdinis floribus distinguitur. Hæc multi non intelligunt, quia non sapiunt ea, quæ spiritus sunt. Quare & Christus cum de diuersis Iudicijs Corozain & Tyri, Bethsaidæ & Sidonis, Capharnaitarum, &

Matth. 11. 25. Sodomitarum disseruisset, addidit: *Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.*

VIII. Huc ergo animum aduertite, qui miramini, multos iuuenes & puellas optare statum perpetuæ virginitatis, & tamen à parentibus, aut cognatis cogi ad coniugium ineundum? Deus nouit, cur hoc permittat. Forsitan in statu cælibatus, in omnem vitæ licentiam turpitudinémque prolaberentur. Forsitan vellent sine vxore suâ viuere, vt possent vxores habere aliorum, tantóque liberiùs vagari, per omnes illecebrarum occasiones. Multæ statuunt, Catharinas imitari, & Agnetes, sed postquam honestissima coniugia repudiauerunt, Helenas & Thaides imitantur. Nimirum periclitantur vehementer, quotquot volunt Virgines manere, & manere simul extra cœnobia custodiámque virginitatis. An

1.Cor.7.9. non igitur *melius est nubere, quàm vri?* An non melius, cum marito, quàm cum adultero habitare? coniugio astringi, quàm libertate noxiâ, potiri, vt dicatur: *Vritur infelix Dido, totaq; vagatur Vrbe furens.* Quod de petulantibus illis puellis dico, quæ, nullo custode, solæ viuunt, nō iam in horrida eremo, sed in populosis vrbibus: quarū multas audiuimus voluisse separatas ac seorsim degere, non vt, remotis arbitris, homines fugerent, sed vt dæmones quærerent; & in cubiculum intrarent non oraturæ, sed fornicaturæ. Hoc, ne multis contingeret, coniugijs honestissimis impediuit; qui alio-

qui multas alias impulit, vt, nobilissimis nuptijs contemtis, multò nobiliorem virginitatis statum, vel apud parentes & cognatos domi, vel in cœnobijs amplecterentur.

Alij ergò sunt, qui noctes diésque de nuptijs, & sponsis, & matrimonijs cogitant; & aliæ, quæ nihil nisi maritos, & maritorum opera loquuntur; & tamen ob vnicam rugam, aut verrucam spretæ, coguntur perpetuò vitam ducere continentem. Itaque inuitæ fiunt Vestales, ignem æternum alentes. Quid ergò? num Deum arguent crudelitatis? nequaquam. Olim summi hoc ipsum tormentum suum beneficij loco habebunt, Deóque gratias dicent. Nam si illi vxores duxissent, si istę maritis nupsissent, in quæ non mala incidissent? quas non Clytæmnestras? quos non Egysthos habuissent? quæ non adulteria, homicidia, sacrilegia perpetrauissent? ad quæ venena, ad quas non fraudes, se, coniugem, & liberos pepulissent; iam his omnibus liberantur, & Deo vacant, æternas cum Agno nuptias celebraturæ. I X.

Quidam religiosi esse desiderant, sed viam non habent, nec aditum reperiunt, vt Mundum relinquant. Cur? quia religiosis fortasse essent onerosi, religioni dedecori; in Mundo vero cũ religiosorum instar viuant, omnibus fiunt in exemplum; & quod alij non ausi fuissent dicere, pro Ecclesia, pro Fide, pro Deo, in cõcilijs non verentur vltro mouere; quæ alij pro iustitia, nunquam ausi fuissent facere, in Rebuspublicis, animosè, feliciterque aggrediuntur. Sic Religionem malo liberant, & statũ secularem bono augent. X.

Sunt qui cuperent extra Religionem, in aulâ, in militiâ, in Repub. vitam traducere; sed coguntur quodammodo, vel paupertate, vel amicorum imperio & authoritate, vel alio euentu Mundum deserere, & in religionem intrare. Cur? Dæmones fuissent, si in Mundo mansissent. Vel sic vix domantur, dum coarctantur. Quid fecissent, sine fræno, qui sic viuunt in capistro? Videbis multos alioqui bonos viros ambire officium splendidum, procari dignitatem excelsam, nec tamen consequi. Cur? in alto superbirent; ex alto altiùs caderent; in humili loco humiles manent, vt in cœlo exaltentur. Enimuerò qui priuati miracula faciunt; elati tota regna prodidissent. Alius, qui eandem dignitatem vt anguem horret, qui vt hydram fugit, qui totis viribus detrectat, vi eò rapitur, vt in magistratu vir esse ostendatur, vt talentum suum non sepeliat, vt restauret, quod ambitiosi perdiderunt. X I.

Quin-

Quin sæpe duo eandem vel ambiunt vel fugiunt dignitatem, æquè digni, æquè indigni; & tamen alter assumitur, alter relinquitur, Deo vnius assumendi, alterius relinquendi iustissimas causas habente. Sæpe enim per dignum subductum, & indignum officio datum punit merentes. Sæpe & dignos hoc officio, sed reos alio peccato plectit.

XII. Has omnes, aliásque complures dictæ gubernationis caussas poterit vel dicere, vel excogitare, quisquis vult bonus esse æstimatur diuinorum Iudiciorum. Sed hæc talia, & nos alibi tractauimus, & copiosè persequitur Firmianus Lactantius, Victor Vticensis, Saluianus, alij. Satis igitur est, ostendisse, si per semem, homo intelligatur, nõ cecidisse illum secus viam, quam affectabat ad coniugium, ad officium, ad dignitatem, sine sapienti consilio Numinis; aut si cecidit in petram, citò de fortunis suis eradicatus, id ipsum à Deo prouenisse; vt inops saluetur, qui cum diuitijs perijsset. Sicut & si quis in medias diuitiarum spinas coniectus hæret vndique implicatus aculeis & adhamatus. Magno etiam id consilio facit Deus; vult eum, iam antè flammas meritum, concupiscentijs suis permittere, vt ignis, velut in spinis, semper magis & magis exardescat, & vrat saucium. Sic vel solicitudine, curis & stimulis acerrimis excitatus potest resipiscere; vel Infernum, quo dignus est, etiam in hac vita, cogitur inchoare, in suum supplicium, in aliorum exemplum. Maneat ergo, *ininuentibilia & incomprehensibilia esse Iudicia Dei*, ab ijs, quos sua duritia excæcat; inuestigari autem posse, si pectore sincero inuestigentur, quod ille fecit, qui dixit: *Vias tuas, Domine, demonstra mihi, & semitas tuas edoce me:* qui etiam paulo post subiecit: *Diriget mansuetos in Iudicio: docebit mites vias suas.*

Lactan. & Christian. Institut. de Ira Dei. Saluian. in volum. de diu. prouid. Et Victor Vticensis.

Ita legit Tertullian. contr. Hermogenem. Psal. 24. 4.

XIII. Quoniam igitur Dominus *dirigit mansuetos in Iudicio*, & *docet mites vias suas*, illos scilicet, qui non iracundè, non superbè ipsa Iudicia diuina in ius rapiunt; sed qui de Deo sentiunt in bonitate; ingrediamur, cum modestia, atque humilitate *in Sanctuarium Dei*; &, quæ capere possumus, reuerenter, &, cum gratiarum actione capiamus: quæ autem sensum captúmque nostrum superant, magna animi submissione veneremur, &, cum Seraphinis faciem eius velantes, dicamus: *Mirabilis facta est scientia tua ex me*, illam non capiente, *confortata est*, *& non potero ad eam.* Si enim illa admiremur, quæ vel intelligentiam, vel experientiam

Isa. 6. 2.

Psal. 138.

tiam nostram superant, aut quæ experimur, longè maiora à nobis reperiri, quàm putaueramus, cur illam infinitam Iudiciorum Dei abyssum inuenientes non adstupescamus? aut cur intellectum nostrum in obsequium fidei non subijciamus? Credimus Deum, quem non videmus, credimus mysterium SS. Trinitatis, quod ratione humana non comprehendimus; cur non credamus, iustum esse, etiam si, cur aliquid faciat iustissimus Deus, ignoremus? Ignorari multa vult, vt, etiam in administratione Mundi, atque insperatis casibus, intellectu nostro diuinæ sapientiæ subiugato, credamus, à summa illa mente omnia & suauiter disponi, & sapiēter gubernari. Facilè autem erit nobis nostram cogitationem infinitæ illi sapientiæ submittere, si cogitemus, omnem omnium hominum atque Angelorum scientiam & intelligentiam, quasi nihil, aut velut tenuem vmbram ad solem esse, si cum illa luce inaccessibili comparetur. Et par est vtique, vt existimemus, Conditorem nostrum, multitudine, sublimitate, firmitate, claritate, perfectionéque cognitionis nobis esse superiorem.

Huic tamen humilitati nihil officit, dicere: *Illumina oculos meos*; itémque: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*, non vt curiosè sciamus, aut de nostra sapientia gloriemur; quæ coram Deo est, velut arenula ad immensum montem, aut gutta ad Oceanum; sed vt Deum laudemus, in operibus suis, vt admiremur, vt timeamus, vt adoremus, eiusque Iudicia, hoc est, sapientiam, potentiam, iustitiam, sanctitatem & miserationes toti Mundo prædicemus. Etsi enim *caligo diuina*, vt S. Dionysius loquitur, *est inaccessibilis, in qua habitare dicitur Deus: inuisibilis propter eximiam charitatem, & inaccessibilis, propter immensam luminis copiam*; & Deum *nullus hominum vidit, sed nec videre potest*; attamen id tantùm fit, si quis eum videre scrutaríque velit suæ naturæ viribus, & acie, immò hebetudine humana ac naturali, quemadmodum quondam Anomæi præsumebant. Quod si verò quis Dei manum aduocet, flagitetq́; diuinitus illuminari; tum sanè potest naturam quisque suam ingenijq́ue naturalis vires, cælesti gratia, eleuatus transcendere. Grauis est aqua, grauior terra, vtrumque elementum, naturâ sua, deorsum tendit; sed si calor à sole eis immittatur, aqua euaporata, & terra exhalata in sublime ascendit, ipsâ naturâ suâ superior facta. Sic hominem eleuat gratia. Accipit enim non solùm, per lumen gloriæ, in cælo, sed etiam, per fidei radios, in terris, vim quandam

XIV.
Psal. 12.
Psal. 42.
S. Dionys. epist. 5. ad Dorotheū.
1. Tim. 6. 16.

visiuam & oculum supernaturalem, quo supernaturalia mysteria videre, ac, velut aquila, ipsam possit solis flagrantiam sustinere.
Psal. 12. Talem vim petebat Propheta, cum diceret: *Illumina oculos meos:*
Psal. 42. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam: Bonus es tu: & in bonitate*
Psal. 118. *tua, doce me iustificationes tuas:* cum quo vtique fas est, etiam alij idem lumen petere, eoq; impetrato, tanquam perspicilijs quibusdam cælestibus, cælestis sapientiæ consilia tutò indagare: neque enim tunc altiora se quærit; quæreret, si sine altiore lumine tentaret. Sic Icarus cecidit, Dædalus volauit; hic quia intra suos se limites tenuit; ille, quia altiùs iuit, quàm cera posset ferre.

CAPVT V.

Scientiæ, & Iustitiæ fundamenta, quibus omnium diuinorum Iudiciorum æquitas explicatur.

I. Cedren. ad an. Heraclij 13.

IN Cedreno legimus, vanum illum & impium Chosroem Persarum Regem, vt sua se se, velut ventosus Æolus, in aula iactaret, statuisse sibi, in palatio, eiuscemodi simulachrum. Machina erat, in qua cœli effigies exprimebatur. Hinc Sol ab ortu purpureum Mundo diem inferebat: exaduersum ei loco Luna horizonte iam semitecta occidebat. Inferiore parte fabricæ, ad dexteram quidem, clarissimis cælum stellis lucebat; ad sinistram autem, sublato siderum aspectu, imbres fluere, præmicare fulgura, & quodammodo tonitrua mugire videbantur. Neque astrorum tantùm fulgor, in cælestibus illis sphæris, sed etiam omnium orbium cōuersiones, cum sceptrigeris Angelis astantibus, admirabili spectaculo, se se oculis intuentium offerebant. In medio ipse rex Chosroës, quasi quidam humanus Deus eminens, spectabat omnia, &, ne quid spectanti deesset, se quoque ipsum magnificè circumspiciebat. Talia sibi Persica vanitas finxit, in palatio; arroganter imitata id, quod verè glorioséque Deus fecit, in Mundo. Ligneum illud erat opus, sicut & Archimedis sphæra vitreum, vtrumque mimicum, sed significatione non ineruditum.

II. Etenim hoc planè pacto, Vniuersi author, non inani iactantiâ, sed, ad æuiternam opificis gloriam, Mundum hunc fabricauit. Sunt in eo sidera, fulget Sol, nitet Luna, micant stellæ, ornantur immen-

immensi orbes, & incredibili celeritate rotantur cælestia corpora; neque est vllus in tanta vertigine error. Totum firmamentum dici potest ornamentum; & operis ibi venustas, est operantis maiestas. Inferiora autem Mundi miras habent vicissitudines, variósque motus: ibi tenebrę, cum luce, alternant vices; ibi diem nox sepelit; ibi frigidæ hyemes; ibi torridæ æstates: neque cadunt tantùm nimbi, niues, grandines; neque fulgura duntaxat, in terrorem, exsplendescunt; neque fulmina modò obliquis & improuisis ictibus, per aërem, iaciuntur; neque solæ procellæ existunt in mari; neque tellus solùm vel tremore quassatur, vel vexatur tempestate: vnde in articulum, vel etiam in nihilum eunt, ruri, segetes, & rusticorum boúmque labor irritus euadit; suscitantur incendia, in ædibus; procurantur naufragia, in scopulis; oppidorum & vrbium cadauera proiecta iacere conspiciuntur: sed etiam innumeræ pestes Erebi emergunt: putrescit terra; grassantur morbi; dominantur febres, transiliunt limites suos alueísque se effundunt flumina; excurrunt è siluis fame væsanientes lupi; ipsi se se mutuò homines verbis & ferro lacerant; vendit frater fratrem; filius thorum parentis violat; sororem cædit; auum occidit; contemnit ciuis magistratum; prodit vilissimus seruus suum Principem: denique qui nequior est, potior est. Hæc talia, dum quidam impius oculo nequam aspexit, in sacrilegam illam vocem erupit: *Credimus esse Deos?* non enim Deos tantùm multos negare voluit, quod rectè fecisset, sed illo de grege fuit, quorum vnum describens Dauid ait: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.* Psal. 52.1.
Quid ergo dixit pius? *Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de cœlo in terram aspexit: vt audiret gemitus compeditorum: vt solueret filios interemtorum.* itemque: *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat, si est intelligens, aut requirens Deum.* Itaque inter hæc omnia Deus Angelorum sceptrigerorum, seu Intelligentiarum, per quas Mundum regit, choro stipatus, eminet. Neque enim tantùm humanarum rerum cursus reciprocásque negotiorum vicissitudines velut sub pedibus labi sinit lætus, securus, & sui vbique similis; sed omnia videt, omnia sapientissimè, iustissimè moderatur, *portans omnia verbo virtutis suæ,* sicut currus Ezechielis, quem vndique Cherubim stipauerunt. Si enim Elias *currus Israel & auriga eius* vocabatur, cur non & Deus, qui totum Mundum portat, & omnes creaturas sustentat, alioquin in nihilum

Psal.101.20.
Hebr. 1.3.
Ezech. 1.
4.Reg.2.12.

lum suum relapsuras? Quæ, vt fixissimè & cum solatio, credamus, credendum est necessariò, eum esse summè sapientem, summè iustum, summè sanctum, summè misericordem.

III. Iob. 22. Hac autem in re, vt paulo supra meminimus, non vno omnes ore loquuntur. Impiorum vox est: *Quid enim nouit Deus, & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.* Christus, ipsa Dei sapientia erat;

1. Cor. 1. 23. *Nos autem prædicamus Christum*, ait Paulus: *Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Has gentes, & illos impios imitantur, qui se putant, à nullo vindice, conspici, cum peccant; aut quibus non rectè videtur Deus iudicare, cum hoc, aut illud, permittit. Ipse Adam, postquam se reum agnouit, magis reum fecit, quando & se latere, & oculis omnia videntis subduci posse

Genes. 3. 8. putauit. Nam *cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & vxor eius à facie Domini Dei, in medio ligni paradisi.* Huic errori alium addidit, quando culpam in ipsum Conditorem reiecit, dum in Euam reiecit, à Conditore datam, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi.* Hac ipsa ratione multi, vt se excusent, non verentur accusare suum Conditorem. Quàm crebri enim dicunt: Cur Deus mihi dedit naturam tam biliosam? cur tam iracundam? cur me fecit tam pronum ad libidines? cur sub Veneris, non sub Iouis stella voluit nasci? & sexcenta talia. Quin & sunt linguæ, quas ita loqui audias: Quid ad Deum pertinet, de me cogitare? non vacat illi, alia habet negotia; nimis est remotus. Saltem plurimi sunt, qui non cogitent, se videri; aut aliter facturos se profiteantur, si ipsi ad Mundi clauum sederent. Denique, apud Epicureum, si quis est Deus (dubitat enim) talis est Deus, qui

Lucret. *Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.*

IV. Eccl. 16. 16. Probiore fundamento probi nituntur. Audi sapientem Ecclesiasticum: *Non dicas: à Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoscar; quæ est anima mea in tam immensa creatura? Ecce cœlum, & cœli cœlorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commouebuntur, montes simul & colles, & fundamenta terræ, cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.* Ac alius ait: *sapientiæ eius non est numerus.* Nimi-

Psal. 146.

rum,

rum, *in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Iterumq́; , *Omnes viæ hominis patent oculis eius, spirituum ponderator est Dominus.* Et de Christo ait Apostolus: *Discretor* (Græcè κριτικὸς iudex & censor) *est cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius.* Sexcenta hoc genus afferri possent. Scilicet hic est ille oculus sceptro innixus, hic Osiris, seu oculatus baculus Ægyptiorum: hæc virga vigilans, quam vidit Ieremias, qua & dominium, & omniscientia Dei significabatur: hoc est, quod Dominus super Cherubim propitiatorium, quasi sedem & thronum curulem Dei, sustinentes sedere dicitur: indicatur enim, Dominum sapientissimos spiritus Angelicos longe scientiâ transcendere, eósque velut pedibus premere. Quin & Græci θεὸν ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι. hoc est, à videndo nominant. Si enim sapiens est, necesse est, illum res non iam tantùm per experientiam vel per effectus, vel per caussas propinquas & creatas, sed per summas & primas etiam caussas scire. Prima autem caussa est ipse. In se ipso igitur, tanquam in suprema caussa efficiente, & fine, & exemplari, omnia cognoscit. Tam clarè ergo omnia cetera cognoscit, quàm clarè cognoscit seipsum; alioqui cognitio illius non esset diuina, nec infinitæ perfectionis; neque esset ex vi essentiæ diuinæ.

Prou. 15. 3.
Prou. 16. 2.
Hebr. 4. 12.
Macrob. lib. 1. cap. 21.
Ierem. 1.
Exod. 15. 18.
S. Dionys. de diuin. nom. cap. 7.

V. Quòd si quilibet opifex operis sui notitiam exactam habet, cur Deus non perspiceret omnia, quæ in mundo existunt vsque ad minutissima quæque, siue partium, siue colorum, siue figurarum, siue conditionum, siue motuum & actionum, cum, præterquam quòd in se omnia peruideat, etiam omnibus intimè sit præsens? Nullum igitur hominis opus, nullum verbum, nulla cogitatio illum latet; audit & susurros, & susurrones: intuetur omnia cordium arcana, penetrat ipsos fines & intentiones; nulla illi potest occultari fraus, nulla ab illo ignorari mortalium virtus. Omnia hæc ab æterno, & in æternum nouit, noscet.

VI. Quocirca meritò animus peccatoribus compauescit, videntibus, se, vbicunque, & quandocunque peccant, deprehendi. Hinc sudant, & quasi in Laconicâ cellâ, æstuāt, quoties aliquid ausi sunt. Virtutis autem amatores, aquam sibi affundi sentiunt, quoties cogitant labores suos non esse, ante Deum, in obliuione, ob quos ab ingratis hominibus sæpe paruam mercedem reportant. Ille *vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt*; si *vocat*, id est, conspicit

Rom. 4. 17.

cit illa, quæ non ſunt (vt è prædictionibus ac vaticinijs illius eſt manifeſtum) ſiue longè poſt futura ſint, ſiue etiam nunquam ſint extitura; quanto euidentius eſt, eum videre illa, quæ facta ſunt? Quod clarè indicatur illis verbis: *Domino Deo noſtro, antequam crearentur, omnia ſunt agnita; ſicut & poſt perfectum reſpicit omnia.* Hoc certiſſimum Fidei fundamentum qui ponit & credit, nunquam dicet, Deum aliquid ignorauiſſe, aut per ignorantiam, vel mala malè permiſiſſe, vel non bene bona, ſine remuneratione, reliquiſſe.

Eccl. 23. 29.

VII. Alterum igitur iam dehinc iaciendum eſt fundamentum iuſtitiæ, vt conſtet, Deum, ſicut in ratione veri, atque intellectu errare non poteſt, ita, in ratione boni, ac voluntate quoque etiam non poſſe hallucinari. Et quidem, ſi calculum bene ponamus, licet in Deo non poſſit eſſe debitum ſtrictè, ſeu illa obligatio ad alterum, qui perfectè ſit alter, & non in poſſeſſione ſeu dominio Dei, cum ille ſit Dominus omnium; poteſt tamen eſſe, & eſt in eo illa iuſtitia, qua operi congrua merces redditur, etiamſi is, qui reddit, non ſit iuſtitiæ, ſed ſolius fidelitatis nexu obligatus; & ſiue is, cui redditur, ſit ſui iuris, ſiue in poteſtate reddentis. Nimirum vulgò, & communi loquendi modo, cum aliquem iuſtum vocamus, *non tam ſpectatur ius obligationis, quàm æqualitas & congruentia rerum, quam iuſtitia efficit.* Ab hac iuſtitia Deus paſſim, & verè laudatur: ab hac vocatur *iuſtus Iudex*, quia integerrimè reddit vnicuique, ſecundum opera ſua, ſtatutam ſcilicet mercedem; bonis prœmia, malis ſupplicia, iuxta exigentiam & æqualitatem meritorum. *Iuſtitia* enim *Dei celebratur, vt omnibus ea, quæ meritis cuiuſq; conueniunt, diſtribuens*, ait S. Dionyſius Areopagita.

Leon. Leſſ. Lib. 13. de diu. perfect. cap. 2.

S. Dionyſ. de diuin. nominibus. cap. 8.

VIII. Triplex iuſtitia, *commutatiua, diſtributiua, & vindicatiua*, ab Ariſtotele, eſt aſſignata. Itaque ſi, non iam obligationem iuſtitiæ, aut debitum perfectum ac abſolutum (quale in Deo abſolutiſſimũ omnium rerum dominium habente quodque à ſe abalienare, non poteſt, nequit eſſe) ſed condignitatem aſpiciamus, & *commutatiua*, & *diſtributiua*, & *vindicatiua* iuſtitia Deum ornat, maiorque eſt, quàm, vt ab vllo mortali ingenio poſſit explicari.

IX. Commutatiua eius iuſtitia mortalibus innoteſcit, quia, inter meritum & prœmium conſtituit æqualitatem, dum cuique ipſius meritis congruentem tribuit mercedem. De hac loquens ait Apoſtolus: *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mi-*

2. Tim. 4. 8.

hi Dominus, in illa die, iustus Iudex; vbi *coronam iustitiæ*, id est, *ex iustitia debitam* nominat. Ille scilicet est paterfamilias, qui operarijs suis, sub vitæ vesperam, mandat stipendium dari, quod diurno eorum labori promisit pepigítque. Qua ipsa de caussa nos excitat ad fortiter & impigrè laborandum D. Paulus: *Non enim iniustus est Deus*, inquiens, *vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis*, sed debitam labori vestro mercedem rependet, eamq; vobis, quasi pretium, pro re, vel opere præstito, commutabit. Quoniam autem *Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo*; adeoque & opera eorum, & omne eorum meritũ, omneque ius ad mercedem, cum non solùm opus mercede dignum à diuina gratia valorem suum accipiat, sed etiam neque esse, neque conseruari sine Deo possit, à cuius, perinde, vt reliquæ omnes creaturæ, dependet liberrima voluntate; fit, vt in manu eius absolutè sit, id existere, vel annihilari. Quare nec eo astringi, aut obligari potest; sicut neque diuina eius voluntas, à re vlla extrinseca, ligari aut determinari potest, sed tantùm se ipsam liberè promittendo ligat aut determinat. Hinc inter meritum & prœmium constituit æqualitatem, & cum labore mercedem commutat, non quidem aliquo strictæ iustitię, sed tamen verissimo atq; certissimo fidelitatis, & veracitatis (quæ est pars iustitiæ potestatiua) debito, seu ex ea iustitia commutatiua, quæ, supposita & manente liberali promissione, etiam inter patrem & filium, inter herum & seruum, esse potest. Talis enim etiam est, multóque maior, inter Creatorem & creaturam: cum sit fidelis Deus, fidémque suam sanctissimè liberet, ac prœmium, quod promisit, abundantissimè conferat. Tametsi enim indignum est Deo, in Deo absolutum debitum ponere, isque vt S. Augustinus loquitur: *reddat debita nulli debens*; haud tamen indignum est Deo, prœmium promittere, sub conditione operum, quantumuis alioqui præceptorum & Deo debitorum. Quod si ergo opus, cui ille mercedem promisit, præstemus, consequens est, eum nobis mercedem debere: cum omne promissum cadat in debitum. Igitur agnoscit se Deus debitorem, ex promissione; imò & debitum agnoscit, quia agnoscit actum ipsum bonum hominis, ex se, atque à parte rei, tali, vel tali prœmio dignum, illique proportionatum. Denique agnoscit, hanc merendi facultatem nobis Christum meruisse, & à sanguine diuino precium operibus nostris, condignitatémque accessisse.

Matth. 20. 8.
Hebr. 6. 10.
Psal. 23. 1.
S. Aug. lib. 1. Confess. c. 4.

Quàm

X. Quàm ergo illi chara est sua veritas, & fidelitas, & pactio, & Filij Passio, tam chara est illi itidem iustitia commutatiua. In terris nostris, olim, magni fiebat *verbum Principis*; quod Princeps dixit, irritum esse non posse existimabatur. Infinities verácior fideliórque omni Principe, est Deus: vnde Christi effatum est: *cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* (Luc. 21. 33.) Stultus ergo, aut à stulto proximus est, qui terreni Principis verbum tanti facit, vt, de eo dubitare, nefas arbitretur; & non facit longè pluris verbum promissionemque cœlestis Principis, sed de vllo opere bono ambigit, quasi non remunerando. Multi remissi non essent, si hîc essent attenti. Et magna spe omniâ, propter Deum agunt, omnia patiuntur, qui sunt attenti. Habent enim illud D. Augustini in corde, & ore: *Debitorem se fecit* (Deus) *non tantùm sibi, sed & Christo, & nobis, vt illi dicere possimus: Redde, quod promisisti, quia fecimus, quod iussisti.* (S. Augustin. serm. 16. de Verb. Dom.) En quanta est boni operis fiducia! Deum ipsum, dum bona operamur, facimus nobis debitorem. Sic Chrysostomus, sic Cyprianus est locutus. (S. Chrysost. homil. 3. in Matth. Cyprian. tract. orat. & eleemosyna.) Quod si ille ditior censetur, qui, in seculo, plures habet maioresúe debitores; quis ditior esse potest homine bona operante, cum Deum ipsum obtineat debitorē? nempe qui non tantúm promisit, & adeò ex fidelitate duntaxat se voluit obligare; sed etiam, qui promisit, cum pacto, & coditione meritóque operum; vt adeò ijs præstitis, mercedem nobis debeat, tanquam mercedem; quod est ex iustitia commutatiua debere. Is siquidem, qui mercedem, pro labore paciscitur, obligatur ad eam, non modò titulo fidelitatis, sed etiam ex iustitia soluendam: cum ex fidelitate id soluere debeamus, quod etiam sine vlla conditione, pacto, aut operum merito, promisimus. Hoc fundamento ostenditur, quæ, & qualis, in Deo, sit *iustitia commutatiua*, mirificéque spes hamanæ firmantur, mercedis recipiendæ. Non enim est Deus, sicut homo; non mutatur; non resilit; non frangit pactum, promissa non violat; verba sua non negat; litteras suas non temerat, neque dicit se non esse soluendo. Denique nihil sophisticè agit. Olim lex erat: *Qui seditionem mouerit, moriatur: qui sedauerit, præmium ferat.* Quidam & mouerat, & sedauit, petijt præmium. Hanc quæstionem Sophista paucis absoluit. *Quod est prius? mouisse. Quod posterius? sedasse. Itaq; priùs da pœnas motæ seditionis,* inquiebat, *ac dein, si potes, accipe præmium rectè factorum.* Non sic Deus pronunciat; sed qualem posteriùs inuenit vel punit,

nit, vel remunerat. Si inuenit malum, plectit; ignoscit & extollit, si inuenit pœnitentem. Hoc promisit, hoc seruat. Stat verbum, manet pactum.

Hinc neque de *iustitia distributiua* potest dubitari. Nam Deus etiam constituit æqualitatem inter proportionem præmiorum, & proportionem meritorum; facit enim, vt illa proportio sit inter præmia, quæ est inter merita. Quemadmodum enim, tanquam sapiens architectus, cum Mundum conderet, singulis rerum naturis conuenientissimè, prout cuique congruebat, suas debitas qualitates & ornamenta distribuit; ita partim in hac, partim in altera vita, distribuit præmia, seruata proportione meritorum; seruatáque iustissima, inter proportionem præmiorum, & proportionem meritorum, æqualitate. Quantum enim excessit Fides, Spes, Charitas, ceteræque virtutes Deiparæ, virtutem S. Francisci, tantùm etiam gloria illius, gloriam S. Francisci antecellit. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, ait Remunerator noster. Et Apostolus illius: *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate. Sic & resurrectio mortuorum.* Ex quo loco S. Hieronymus, & S. Augustinus demonstrant, non tantùm gloriosam Sanctorum resurrectionem, sed etiam præmiorum in cælo disparitatem, prout hîc quoque disparia sunt semina meritorum: & prout etiam homines diuersa præmia bene merentibus dispensant. Alia erat olim, apud Romanos, corona ciuilis, alia castrensis, alia muralis, alia naualis; denique alia laurea, alia aurea; sicut & ex alia aliáque materia, apud Græcos, coronæ Olympionicarum. Cur non & Deus diuersorum operum labori, diuersa præmia proponeret persolueretque? XI. Ioan. 14. 2. 1. Cor. 15. 4. S. Hieron. lib. 2. contr. Iouinian. S. Aug. lib. de S. Virgin. cap. 26. Gell. l. 5. Noct. c. 6.

Alexander S. Magthildis virginis filiæ regis Scotiæ frater defunctus tanquam Sanctus colebatur. Quare Monacho fistulatum ex vlcere pectus habenti, atque ad tumulum eius, pro sanitate, oranti se visendum præbuit aliquando; species illi erat humanâ augustior. Nam velut solem indutus clara in luce refulsit: vtq; maius esset lumen, duplici coronâ radiabat. Alterâ caput erat insignitum, more regio: alteram manu gestabat. Non potuit Monachus abstinere interrogatione, Alexandro, in hunc modum, conspecto; sed illico quæsiuit, quid corona sibi vellet? Cui Alexander, *Corona*, inquit, *quam gesto manibus, corona extitit tem-* XII. Thom. Cantipr. lib. 2. Apum. c. 10. §. 4.

poralis, quam pro Christo deserui: illa vero, quam gesto in capite, corona est, quam communem cum Sanctis accepi. Et vt tibi fidentiùs in hac visione credatur, secundùm fidem tuam, sanus eris ab omni incommodo quo torqueris. Vides coronam Sancto huic geminatam? Neque in hoc numero concludit coronas Deus; sed multiplicat eas ad numerum meritorum.

XIII. In vita Pij Secundi Pontificis Maximi memoratur, ea die, eáque hora, qua decessit, Amonæ in Hetruria Camaldi, quòd est in Apennini iugo, senem Germanum, victu aspero, sex & quadraginta annos intra sacelli claustra emaciatum, atque inter cœnobitas miraculis clarum, fortè egressum ad limen primum vestibuli, subitò exclamasse, videre se magnum sacerdotem, CORONA TRIPLICI & candidissimo amictu ferri in cælum, comitantium virguncularum cætu & nubecula septum. Attonitis qui aderant, & quid esset conijcientibus, quarto post die, quantum itineris Amona distabat, nuncius de morte Pontificis affertur, tempore & habitu conuenientibus. Qua in historia triplicem videmus coronam vni capiti decretam. Non exhauritur Deus, centum coronas accipies, si centum merearis.

Io. Antón. Campan. in vita eius.

XIV. Quo rursus fundamento mortales præclarè animantur, ne sint socordes. Qua enim re se sinent inuitari, si se non sinunt inuitari præmijs, aut eorum amissione commoueri? At *qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Nemo igitur sementem spargat parca, nemo contracta, sed plena manu; sed toto, quod dicitur, sacco. Nemo putet, se plus alijs, aut plus æquo laborare. Qui plus laborat, plus sibi gloriæ coaceruat: & ad magnitudinem operis, extenditur magnitudo mercedis. Deficiente disciplina atque arte militari, multi præclari milites, qui egregia in hostem facinora ediderunt, digni vexillo, digni vite, digni paludamento, prætermittuntur, atque vulgo non exemti delitescere sinuntur. Sic neglecta virtus hebescit: sic Martius suffocatur spiritus: sic bona indoles sepelitur. At qui nobilitate valent, qui auos, qui proauos, qui stemmata possunt enumerare, qui fautores, qui promotores habent: ab ipsis fere cunis, & fascijs; certè à scholis, à fornace, à virgis calentes, inuestes & imberbes adhuc, totis subinde cohortibus regendis præficiuntur. Hinc tam strenuè militatur: hinc cũ meretrice, nouerunt, non cum hoste congredi; hinc primi sunt

2. Cor. 9.6.

in

in conuiuijs, vltimi in prælijs: hinc, cum prædandum est, sunt alacres, cum pugnandum segnes. Culpa est eorum, qui tales, non ob virtutem, sed fauore extulerunt. Nō sic agit diuinæ prouidentię Iustitia. *Non enim est acceptio personarum apud Deum*; non respicit Deus, an Iudæus quis sit, vel Gentilis; non æstimat sanguinem, sed virtutem; mensura operis, apud illum, est mensura mercedis. *Si contempsi subire Iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me*, ait S. Iob. Multò id dicere æquiùs potest Deus; immò dicit: *Venite, arguite me, dicit Dominus*. Et Christus: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Certè, si *sanctitas est*, D. Dionysio teste, *vt more nostro loquar, ab omni scelere libera, & omnino perfecta, & omni ex parte immaculata puritas*, hoc est: si in animi puritate ab omni contagione peccati aliena consistit, nemo Deo sanctior est; nemo ab omni labe remotior. Nemo igitur illum arguet, nemo vt acceptatorem personarum deprehendet. Cessat ergo hinc omnis querela, quasi alijs mitior sit, quàm meruerint, in alios autem austerior, aut parcior. Tantùm recipies, quantum meruisti; dummodo nôris vesperam expectare. Si non satis retribuit, si manum continet, nondum satis meruisti: noli quiritari; noli frenum laxare verbis indignantibus, sed cum Zenone dic: *Satius esse, labi pedibus, quàm lingua*.

Rom. 2. 11.
Iob. 31. 13.
Isa. 1. 18.
Ioan. 8.
S. Dionys. de Diu. Nom. c. 12.

XV.

Quod si autem te turbat, quia pacem vides impiorum; nôris, in Mundi huius Monarcha, esse etiam *Iustitiam vindicantem*. Nihil enim relinquit impunitum. Omne peccatum condignis pœnis vindicat. Si quando tardiùs punit, grauiùs punit; neque negligit delinquentem, si eum sinit sibi iram in diem iræ thesaurizare. Vt rectus Reip. ordo, quem criminosus violat, instauretur, necessaria est pœna, & crimini, seu potiùs criminoso debetur; non quòd ipse ad eum ius aliquod habeat, sicut alicui præmium deberi dicitur; sed quia illi congruit; vt sic, quod in Rep. amissum est, sarciatur. Quia igitur violatum iustitiæ ordinem instaurare, & per se bonum est, & ad Iudicem pertinet, meritò inde Iudices iusti dicuntur, habetúrque & hæc *iustitia vindex* inter virtutes. Quis eam itaque Deo neget, hunc Mundum iudicanti? & per se honestissimam, & necessariam gubernationi? sine qua & scelera impunè grassantia crescerent, & pauci vitam ducerent cælo dignam? Cleanthi Assio quidam, probri caussa, obijciebat, quòd esset timidus: cui respondit; *Ideò minimùm pecco*. Sic & reliqui

mortales plus peccarent, si diuinam vindictam minùs formidarent. Et vel eò ipso plus peccarent, quia vindictam ipsi sumerent de inimicis. *Quid credimus Iudicem illum*, ait Tertullianus, *si non & vltorem? Hoc se nobis repromittit dicens: Vindictam mihi, & ego vindicabo; id est, patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo. Qui vindicat se, honorem vnici Iudicis, id est, Dei abstulit. Post vindictam sequitur pœnitentia, fuga & reatus, vt pari modo plectamur.* Quisquis ergo cogitat, in Deo esse *Iustitiam vindicantem*; & Deum metuit, ne pœnam illius incurrat; & vlcisci se desinit, quia nouit alium meliorem superesse vltorem: & denique, si illa pulset cogitatio: *Quare via impiorum prosperatur: benè est omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt?* mox sibi respondet, nouit iustissimus Mūdi vindex tempus puniendi. Sæpe via initio prospera, ferali exitu terminatur. Per florida prata, ad metuenda venitur præcipitia. Neque quibus bene est, semper est beatè. Vidimus, multis mulsum dari, qui ducebantur ad rogum. Aspeximus multos, in planissima glacie, ludere, & perire. Non fuit fausta vox illa: *Date florem Moab, quia florens egredietur*, sequitur enim: *& ciuitates eius desertæ erunt, & inhabitabiles.* Nimirū sicut bos victimandus vitta & corona redimitur, vt ornetur ad cædem; sic Moab, sic impius, *florens egreditur*; vt, velut exitij sponsus, pereat coronatus.

Tertull. lib. de Patient. c. 9. & 10.

Ierem. 12.

Ierem. 48. 9.

CAPVT VI.

Ipsa Bonitate Dei, Iudicia Dei fieri probatiora, & illustriora.

I. Is Omniscientiæ, ac triplicis in Deo Iustitiæ fundamentis, addi potest debétque illud etiam Bonitatis, vt dicere possimus: *Initio cognoui de testimonijs tuis: quia in æternum fundasti ea.* Sunt enim hæc quinque firmissima, & verè æterna, nec vllis vnquam machinis quassanda diuinorum Iudiciorum fundamenta. De Alcæo alij, alij veriùs referunt de Pittaco Mitylenæo, eum iustitiæ tantam existimationem habuisse, vt filij occisor ad eius tribunal mitteretur; bonitatem tantam ostendisse, vt & huic ipsi ignosceret, vix credibili in posteros exemplo. Nam *Tyrrheum Pittaci filium, cum, in*

Psal. 118.

tonstrina sedentem faber quidam ærarius, impacta securi, occidit. Cumani homicidam vinctum miserunt ad Pittacum, vt de eo supplicium sumeret. At ille, cognita caussa, dimisit hominem dicens: Ignoscentiam esse potiorem pœnitentia: seu: Melius est ignoscere, quàm punire. Hoc factum dictúmque ita Pittacum reddidit amabilem, vt inter Mundi sapientes reponeretur. Dei Filium nos occidimus, sanguis eius adhuc clamat de terra, rei sumus. Non possumus negare factum. *Ipse enim vulneratus est, propter iniquitates nostras, attritus est, propter scelera nostra.* Quid supererat? Ante Patrem illius stabamus, qui nos perdere potuisset in gehennam. Sed ille inexpectatam protulit sententiam. Audi Filium illius: *Euntes autem*, ait: *discite, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium.* Potuisset damnare, voluit saluare; & meritis vindictam exhibuit gratiam; quando & Filius eius pro crucifixoribus suis orauit, immò morte sua redemit ipsos etiam suos crucifixores. Quæ maior Bonitas excogitari potuisset? *Rex* ille, *cum audisset* vel seruos suos contumelijs affectos & occisos, *iratus est, &, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.* Deus audiuit & vidit Filium suum vnigenitum, heu quantis, ante iniquos Iudices, contumelijs affectum, ac denique etiam, in infami ligno, dirissimè interemptum, cum mittere posset duodecim millia, immò duodecies mille legiones Angelorum, & Deicidas perdere, non misit, sed illis ipsis sanguinem in lytrum ac redemtionem donauit, qui eum profuderunt. Quis posset esse altior gradus charitatis?

Erasf. lib. 7. Apopht.

Isa. 53. 3.

Matth. 6. 1. 3.

Matth. 22. 7.

II. Ob hanc charitatem ait Apostolus: *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: Rectè*, inquit S. Bernardus, *non Pater iudiciorum, vel vltionum dicitur, sed Pater misericordiarum: non modo quod pater videatur misereri potiùs, quàm indignari, & quemadmodum pater filiorum misereatur timentium se; sed eò magis, quod miserendi causam & originem sumat ex proprio; iudicandi vel vlciscendi magis ex nostro, ex nostris scilicet peccatis. Sed si propter hoc Pater misericordiæ, quare Pater misericordiarum? Apostolus nobis in vno verbo, in filio vno, ipsam quoque duplicem misericordiam commendat, Patrem dicens non vnius tantùm misericordiæ, sed misericordiarum, & Deus non vnius, sed totius consolationis, qui consolatur nos, non modo in hac, vel illa, sed in omni tribulatione. Misericordiæ Domini multæ ait quidam; quia videlicet multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos*

2. Cor. 1. 3.

S. Bernard. serm. 5. de Natali Domini.

Dominus. Vnus est Dei Filius, vnum Verbum, sed miseria nostra multiplex, non modò magnam misericordiam sed multitudinem quærit miserationum. Fortè tamen propter substantiam duplicem, qua subsistit humana conditio, cum sit vtraq; tam misera, non incongruè duplex hominum dicatur esse miseria, licet sit multiplex in vtraq;. Siquidem & corporis & cordis nostri tribulationes multiplicatæ sunt, sed ab vtrisq; necessitatibus eruit, qui totum hominem saluum facit.

III. Est illius quidem & punire peccatores, sed proprium illius dicitur esse, *misereri semper & parcere.* Quia in hac vita suam exerit bonitatem, in altera ostendet seueritatem. Ibi vt iustus, hîc, vt misericors vult prædicari. Cuius Misericordiam ac Bonitatem, qui agnoscit, næ ille nunquam in impatientiam ebulliet, sed verbum illud bonum eructabit: *O quàm suauis est, Domine, spiritus tuus in* (Sap. 12.1.) *omnibus!* itémque, *Cum das nobis disciplinam, inimicos nostros mul-* (Ibid. ℣. 22.) *tipliciter flagellas, vt Bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cum de nobis iudicatur, speremus Misericordiam tuam.* Nihil de viro bono mali suspicamur; consilia, facta, dicta illius nunquam sinistrè accipimus, aut interpretamur; cur suspicemur de Bono Deo? aut cur de illo malè cogitemus? Multùm proinde refert, *diuitias Boni-* (Rom. 2. 4.) *tatis eius, & patientiæ, & longanimitatis* non contemnere, sed curatissimè expensas habere. Quia autem bonitas rei, aliud nihil est, quàm perfectio rei, siue naturalis, siue moralis, facile est videre, naturalem in Deo bonitatem summam esse, cum in eo sum̃a sit naturę excellentia, per quam omnem à se ipso, & in se ipso, adeóque illimitatam, infinitámque habet perfectionem. Itaque in eo infinita lux, infinita sapientia, infinita potentia, infinita pulchritudo, infinita suauitas, infinita voluptas, infinita beatitudo, infinita sanctitas, infinita benignitas, infinita misericordia, tanquam in infinito quodam bonorum omnium Oceano, continetur. Itaque est fons inexhaustus omnis boni; fons fontium indiuisus, nec per multas formas, tanquam per riuos dispersus, sed in suámet natura vnica & simplicissima hæc omnia eminentissimè complectens; se ipsum implens, nec aliunde capiens mensuram aut terminum, sed vndique interminatus & illimitatus; cui nulla potest fieri accessio, nullum accidere detrimentum. Arbor bona potest arescere, vinum bonum potest expirare; gemma bona potest perdere splendorem; homo bonus potest in vitia declinare; potuit & Angelus bonus excidere, ac fieri teterrimus cacodœmon: at Consilia,

Iustitia, *& Veritas Domini manet in æternum*; possunt ipsi cœli veterascere, at Dominus idem ipse est, nunquam senescit, nunquam deficit. *Initio tu, Domine, terram fundasti*, ait: *& opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem ipse es, & anni tui non deficient*, nec mores tui, sanè suaues, sanè boni, sanè amabiles. O homines, *nolite confidere in Principibus*, quorum gratia, sæpe cùm Sole, occidit; quorum fauor, vt aura vertitur; quorum vultus hodie suauis, & comis, & amicùm arridens, cras plenus truculentia. Deus idem semper est, semper bonus, semper patiens, semper ad ignoscendum paratus; eáque est longanimitate, vt malit parcere, quàm plectere. Psal. 32. 11. Psal. 110. 3. Psal. 116. 2. Ps. 101. 27. Psal. 145. 3.

IV. Orig. in c. 2. ad Rom.

Diuitias Bonitatis Dei, ait Origenes, *ille agnoscere potest, qui considerat, quanta in terris mala quotidie homines gerant, & quomodo penè omnes declinantes & simul inutiles facti, latam & speciosam perditionis ambulant viam. Si quis consideret, quanti in Deum quotidie blasphemant, & in cælum extendunt linguas suas. Iam quid de fraudibus, de sacrilegijs & piaculis dicam? Si quis ergo hanc Bonitatem Dei, & sustentationem eius, & patientiam contemnit, ignorat, quòd per hæc ad pœnitentiam prouocatur. Sed vos non dissoluat hoc, & tardos, ad conuersionem faciat: quia rursus patientiæ eius & sustentationis certa mensura est*; non in se, cum sit infinita, sed ratione nostri, quibus certam mensuram posuit peccatorũ, vt etiam Iustitiæ eius locus relinqueretur. Quòd si *faciem eius præoccupemus in confessione*; si, dum extendit manum suam, dum vocat, dum annuit, non renuimus, tum bonum, tum benignum experimur. Quemadmodum enim nimbus vitreus balsamo plenus ad balsami effusionem est procliuissimus, ita infinita illa Bonitas, ob ipsam suam perfectionem, ad sui communionem maximè propendet; & quidem, natura suâ, diuinis personis se totam communicat; creaturis autem liberè se communicat pro captu cuiusque. Hominum culpa est, si se non faciunt, cum diuina gratia, capaces; si fugiunt benefacere cupientem. Nam si *faciem eius in confessione præoccuparent*, si sua vulnera illi ostenderent; si detegerent calamitates, profectò voluntatem eius ad miseriæ illorum opitulandum incitatissimam reperirent. Vult enim Deus creaturæ miseriam tollere, vult illi bene esse.

Eapro-

V. Eapropter eximiæ illæ laudes existunt: *Dominator Domi-*
Exod. 34. *ne Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, & verax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatem, & scelera atq; peccata.* Item: *Et tu Domine Deus miserator & misericors, & patiens, & multæ misericordiæ.* Et idem: *Misericordia Domini ple-*
Psal. 85.
Psal. 32. *na est terra.* Ac rursus: *Suauis Dominus vniuersis, & miserationes*
Psal. 144. *eius super omnia opera eius*, ait. Ergo & super Angelos, & super homines; super beneficia, & super supplicia, quia citra condignum punit. Itaque nullus relinquitur querelæ locus. Puniatur licet peccator, sciat, Dominum, cum iratus fuerit, misericordiæ recordari; & agnoscat, quidquid patitur, tamen se plus commeruisse. Et facilè agnoscet, quisquis meminerit, se puniri à diligente, & miserente Deo. Nihil videtur iniquum, quod faciunt amantes. Denique qui nondum perspicit quàm iustè secum agat Deus, Boni-
Psal. 118. tatem eius in memoria habeat, & dicat: *Bonus es tu: & in Bonitate tua doce me iustificationes tuas.* Non enim potest non iustum cogitare Deum, qui cogitat bonum; neque iræ ascribit, quod videt facere amantem. In Platone laudatur, quòd iratus seruo, cum eum castigare pararet, & fortè interueniret Xenocrates, Xenocrati dixerit: *Flagella hunc puerum, nam ipse sum iratus.* Sibi nimirum diffisus est homo Philosophus, sentiens animi commotionem, cum vulgus hominum tum maximè puniat, quando irascitur. Irascitur Deus peccatis, sed nunquam illum ira præcipitat; immò semper Iustitiam Misericordia ad æquilibrium reducit, aut velut indi-
Habac. 3. 2. uidua socia comitatur. Quamobrem Habacuc audet dicere: *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis*; & adeò id facit Deus, vt etiam in ipso loco damnatorum citra condignum puniat. Quis ergo tam bonum Deum accuset tyrannidis aut crudelitatis?

VI. Nulla illum res magis offendit, quàm si Iudicia eius exi-
Lud. Blosius Monil. spirit. cap. 1. stimemus esse sine Bonitate. Notum est illud, quod Blosius refert, Deum aliquando Sanctissimæ virgini Catharinæ Senensi dixisse: *Peccatores, qui in mortis extremitate desperant de misericordia mea, multò grauius me offendunt, & magis mihi displicent, hoc vno peccato, quàm omnibus alijs iniquitatibus, quas vnquam commiserunt. Qui enim desperat, contemnit apertè ipsam misericordiam meam, & peruersè existimat, iniquitatem suam maiorem esse, quàm sit eadem misericordia & Bonitas mea. Vnde detentus huiusmodi peccato, non dolet de offensa in me admissa, sed dolet de irremediabili damno suo. Qui si in veritate*

do-

doleret, quòd me offendisset atq; contempsisset, & in misericordia mea fideliter speraret, ipse eam certissimè inueniret: quoniam in infinitum maior est ipsa misericordia mea, quàm sint omnia peccata, quæ vnquam fuerunt commissa, vel quæ committi possunt ab aliqua creatura.

Cogitant nonnulli, Si ego Deus essem, nequaquam tot homines damnarem: ita tacitè, immo satis apertè, suam putant maiorem esse, quàm Dei Bonitatem. Sed falluntur amentissimè, cum illorum Bonitas sit exigua, Dei autem infinita, sempérque homines sint, ad vindictam, diuinâ illâ misericordiâ, proniores. Cuius rei luculentum D. Dionysius Areopagita recenset exemplum. Carpo Episcopo multa diuinitus erant reuelata, inter quæ ipse Sancto Dionysio hoc visum denarrauit. Abduxerat idololatra quispiam Ethnicus, à Christi fide & Ecclesia, hominem Christianum. Displicuit & illius effectio, & huius defectio tantopere Carpo, vt nimio quodam Zelo contactus, iudicaret, eos vita indignos esse, indignósque, quos terra sustineret. Quare Deum impensè precatus est, vt amborum vitam repentè extingueret. Voluit hunc serui sui errorem corrigere diuina Bonitas. Tale ergo illi visum obtulit. Aspicienti sursum videbatur se se cælum aperire, ac longè latéque diductum IESVM Saluatorem, in lucidissimo throno, summa cum maiestate, sedentem exhibere; circumsecus Angeli, sine numero, multi, & præ sideribus fulgidi astabant. Talis erat aspectus cæli. Inde cum ad inferiora oculos reduxisset Carpus, profundissimam quandam conspexit voraginem, viperis anguibúsque horridissimis refertam. In crepidine extrema voraginis, duo illi, quos è vita eliminatos volebat, velut in lubrico, ac præcipiti, & ruinæ proximi, tremebundi & miserabiles consistere videbantur. Impulisset eos Carpus, si propinquior illis adfuisset: nam & grauiter ferebat, eos non protinus absorberi, sicut Dathan & Abiron quondam. Sed nesciebat, cuius spiritus esset. Igitur, oculis iterum in cælum ire iussis, vidit clementissimum IESVM misericordia tactum, è sublimi illo suo throno consurgere, cælestíque sede relicta, ad illos ipsos duos miserandos homines in terram descendere, eísque manum benignissimam porrigere; quibus & Angelorum illa infinita multitudo Dominum suum comitata opem ferebat. Hoc spectaculo, cum attonitus esset Carpus, conuersus ad eum IESVS his ferè verbis Clementiam suam expressit, omni vtique humana clementia su-

VII.

D. Dionys. Areop. Epist. ad Demophil.

periorem: *Paratus sum, Carpe, iterum, pro saluandis hominibus, pati: & istud mihi gratum est, modò non alij homines peccent. Tu autem, inspice, an tibi vtile sit, illam cum serpentibus mansionem præferre Dei, ac bonorum clementiúmque Angelorum consortio.* Hac visione monstratur, quàm longè Dei Iudicia, Iudicijs hominum sint mitiora.

VIII. Profectò si Deus hominibus suam iudiciariam potestatem traderet, si non omnes, saltem longè plures quotidie ad Orcum mitterentur. Non illi orarent, pro ijs, à quibus læduntur, non eis sese amabiles, sed feros, sed truces, sed truculentos exhiberent.

Apud Lud. Blos. Monil. spir. cap. 1. Alius est Deus, qui S. Gertrudi hæc aliquando dixit: *Vtilissimum foret, homines scire, & in memoria semper habere, quòd ego Virginis Filius, pro salute eorum asto ante Deum Patrem: & quandocunque ipsi ex humana fragilitate delinquunt corde suo, offero pro eis Deo Patri cor meum immaculatum, in emendationem. Quando verò offendunt opere, exhibeo manus meas perforatas: Et ita in quibuscunque delinquunt, statim innocentia mea placo Patrem, vt illi pœnitentes facilem semper obtineant veniam peccatorum.* Hoc non facerent homines, aut certè rarissimi sunt, eóque magis laudandi, qui imitantur. Et, si vel maximè imitantur, quantam non sentiunt, in animo, luctam? quas pugnas non experiuntur? Deus autem quàm Bonus sit, ex eadem Virgine Gertrude intellige. Audierat illa aliquando, pro concione,

Blos. Ibid. *Neminem posse salutem consequi, nisi saltem tantillum veræ charitatis habeat, vt ex amore Dei pœniteat abstineátque à peccato: ipsa apud se cogitabat, plurimos migrare ex hac vita, qui videntur pœnitere magis timore gehennæ, quàm Dei amore.* Talia voluenti Benignissimus cælestis Pater, in hunc modum, respondit: *Quando video illos agonizantes, qui mei vnquam dulciter recordati fuerunt, vel aliquid meritorij operis peregerunt, in ipso mortis confinio, exhibeo eis me tam pium, amabilem, & benignum, vt ipsi ex intimis cordis medullis doleant, quòd vnquam me offenderint: ac per talem pœnitentiam apti redduntur ad salutem consequendam, & perire non possunt.* Hæc vera esse, in cælo videbimus, & Iudicia Dei amore, misericordia, benignitate permista agnoscentes, clementiam diuinam æternùm cantabimus. Nunc satis est intelligere, quàm mitem etiam in hostes Dominum habeamus. Mirati sunt olim Fauorinum homines, quòd cum Imperatore simultatem gerens viueret: ô quàm multi viuunt, & æternùm viuent, qui gerunt cum Deo simultatem! sed, eo miserante, resipiscunt, Tantus amor Creatoris, tanta Numinis mise-

ratio. Nam si viscera sua, ipsúmque suum Vnigenitum Christum in nos effudit, cum adhuc conciliati non essemus, dicente Zacharia: *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto*; cur eandem misericordiam suam retraheret, postquam nos morte sua suos fecit? Nam, teste Paulo: *Commendat Deus Charitatem suam in nobis, quòd cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum.* Luc. 1.8. Rom. 5. 78.

CAPVT VII.

Miseria non videntium, & fructus videntium Deum omnia videntem.

I. CVm aliquando Christus ab Hierichunte non procul abesset, cæcus, qui in via stipem collegerat, intellexerátq; ex turba Dominũ comitante, quis transiret, contentissimâ voce *clamauit, dicens: IESV Fili Dauid miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum, vt taceret. Ipse verò multò magis calmabat.* Quasi calcar, non frænum; immò, quasi non aquam, sed oleum flammæ addidissent, ita non modò non compescuerunt clamantem, sed etiam prohibendo magis incitauerunt. Cur cæcus increpatione non passus est se emendari, cum alioqui homines à nulla non re abstineant reprehensi? Sensit nimirum, quantum sit malum in cæcitate, quantúmque bonum in vsu oculorum. Maluit igitur reprehendi, quàm cæcus manere. *Nil cæco miserius*, clamant cæci. Raphaël ad cæcum Tobiam *ingressus salutauit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* Sic cæcitas omnia facit amarescere, atq; ipsum gaudium vertit in luctum. Nil cæco lumen, nil dies, nil ipse Sol prodest. Palpat, & offendit ad omnes parietes. Vbique tenebras patitur; omnia sunt illi caligo: sit meridies licet, tamen ille noctem in oculis circumfert. Non illum in hortis flores, non virorgraminum, non purpuræ fulgor oblectat: atra, apud eum, & mæsta sunt omnia; ac quamuis sit in Paradiso, in Tænaro sibi versari videtur, & in ipso Acherunte. Quid multis? fortissimus ille tot victoriarum numerator Samson, postquam oculos amisit, Luc. 18. 35. Tob. 5.11.

à puero, monstri instar, in ludibrium fuit circumductus.

II. Oculos homo cum bestijs habet communes, nec sanè paucæ bestiæ præstantia visus hominem antecellunt. Nunquam ille tam acutùm cernit, quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius, aut lynx, aut dorcas, aut ipsas tenebras irradians felis. At mentis acie homo omni animante est superior, ibi vis videndi atque intelligendi eum supra omnes bestias altissimè extollit. Quare multò tristius malum est, mente cæcum esse. Quod si mortales cognoscerent, ô quantis clamoribus cuperent, eâ cæcitate liberari, qua bestijs æquiparantur! Esse autem etiam quandam mentis cæcitatem, eodem loco, in ipsis Apostolis, est demonstratum, quibus postquam Dominus clarissimis verbis dixit: *Ecce ascendimus Iero-*
Luc. 18. 23. *solymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget* (quis Sol verbis his clarior?) *Et* tamen *ipsi*, ait Euangelista, *nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.* Tantæ tenebræ in ijs, qui lux mundi erant futuri, extiterunt.

III. Miramur Apostolos? miremur nosmetipsos, qui ipsi sæpius Solem non videmus.
Cic. in somnio Scip. M. Tullius Solem mundi mentem & temperationem appellat; & vetustissimi illi Sacerdotes Ægyptiorum, vt diximus, moderatorem hieroglyphicè significaturi, *ocu-*
Pier. Val. lib. 33. *lum & sceptrum* facere soliti sunt. Homericum illud ἠέλιος θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ, καὶ πάντ᾽ ἐπακούει, secutus Maro ait:

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Sic omnia lustrat, temperat, moderatur Deus; qui proinde meritò *Mundi oculus* & *Sol* appellatur. Quem Iacobus vocat *Patrem lu-*
Iac. 1. 17. Hebr. 4 13. *minum*, cuius oculis *omnia nuda & aperta* testatur Paulus. Qua etiã de caussa oculi, in diuinis litteris Deo attribuuntur, cum, teste Eucherio, signa sint intelligentiæ, qua bonos & malos speculatur. Nec speculatur tantùm ipse, sed etiam alijs, natura duce & monstratrice, manifestissimum esse potest, eum omnia speculari, omnia moderari, omnia iustitia, misericordia & bonitate sua attingere
Sap. 8. 1. à fine vsque ad finem fortiter, & disponere suauiter.

IV. Hunc ergo Solem tam lucidè radiantem, hunc oculum omnia videntem, & regentem, qui non vident, non credunt, non

verentur, cæci sunt; & tanto cæciores, si neque necessitatem videndi agnoscunt, atque idcirco, cum ante dicto cæco, non flagitant à Christo, vt videant, cæcitatémque deponant, agnitâ præsentiâ Numinis omnia perspicuè cernentis, & recto ordine gubernaints. Hanc autem præsentiam si vident, iam non fiunt impatientes, neque offenduntur vlla re, præter opinionem, supráque captum illorum, contingente; sed quoties non capiunt, toties cum Dauide exclamant: *Iustitia tua, sicut montes Dei* (hoc est maxima, sicut maximi montes, qui in Scripturis per *montes Dei* intelliguntur) *Iudicia tua abyssus multa*, quæ non potest humanæ mentis acies penetrare. Quod autem non potest suis viribus, diuino auxilio efficit: id proinde, cum dicto cæco, quàm enixissimè est implorandum; cum præsertim, ad cauenda peccata, ad timorem, amorémque, & reuerentiam diuinæ maiestatis, ad omnem deniq; virtutem, ac religionem ipsam exercendam, præcipuum sit fundamentum, Deum credere vbique præsentem, & quidquid vbique geritur, contemplantem, moderantem, statuentem, aut permittentem. Psal. 35.7.

Quare, quos maximè amat, illis oculos aperit, vt diuinum oculum, Solis instar, lucidissimum, identidem, tanquam cynosuram, intueantur, dicántque: *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Ecce sicut oculi seruorum, in manibus Dominorum suorum. Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Qui sic ambulat, non ambulat in tenebris; non offendit, non offenditur, etiamsi rationem non capit; satis est illi, Deum aut fecisse, aut permisisse, omnia intimè lustrantem & æquissimè gubernantem. Qui hoc videt, non est cæcus, etiamsi aliam caussam non videt. Exemplo est, qui dixit: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi: super iudicia iustificationis tuæ.* Nam *media nocte* saltem hoc videbat, *confitendum* esse Deo, *super iudicia iustificationis* illius quantumuis occulta. V. Psal. 122.2. Psal. 118.

Imploratur & impetratur hoc beneficium, aliquando vitæ sanctitate, aliquando oratione, aliquando vltro à Deo ingeritur, vt iustitia eius fiat manifesta. Ob vitæ sanctitatem Iosepho Mariam occultè dimittere volenti *Angelus Domini apparuit in somnis dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* En quantum mysterium cognoscere meruit innocentia! Alius sic orauit: *Seruus* VI. Matth. 1, 20. Psal. 118.

tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua: Et: Iudi-
Petr. Dam. *cia tua doce me.* Orauit & impetrauit. Petrus Damiani sic à pa-
l. 8. Epist. 8. rentis sui Damiani nomine vocatus, genere, religione, Cardinalatu, sanctitate, scriptis libris, & plurimis epistolis, valde nobilis, memorat, fuisse hominem virtutibus multis exornatum, sed præcipuè religione erga Deum, atque erga proximum, charitate, singulari, qui nullum sinebat abire à se, sine stipe, egenum. Ita sentiebat alienam miseriam, vti suam; cum vnumquemque, vti se alterum, æstimaret. De illius vestibus nudi tegebantur, de illius mensa saturabantur famelici; illius hospitio reficiebantur fatigati. Talis erat in hominum sermone, talis in oculis Dei. O quàm infirmæ sunt res humanæ! Nemo tam innocens est, qui non possit in noxam cadere. Et sæpe in peccatum labuntur, qui videbantur stetisse, instar columnarum. Igitur iste bonus (cuius nomen omittit author, dum crimen prodit) qui antè sua solebat alijs donare, Auernali tentatione, eò abreptus est, vt iam raperet aliena. Nam porcum abegit, aut errantem excepit, immò intercepit, atque, ne inueniretur, in abstrusissimam speluncam clanculò inclusit. Hoc agit reorum, & maximè furum conscientia, quæ lucem odit; quando erubescenda fecit, abscondendo ostendit, se peccauisse. Raro tamen non erumpunt etiam in hominum notitiam facinora, ne dum, vt Deo occultentur. Quare etiam hîc diuinus oculus vigilauit; sed abigeus non considerabat, neque se videbat videri: vt videret, diuina misericordia fuit.
Matth. 5. 7. Quàm verè dixit Seruator: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur!* Nam & hunc misericordem noluit Deus, etiam postquam excidit gratia, sine gratia perire. Errantem igitur ouem quæsiturus bonus pastor Christus denuo induit habitum pauperis, & crine incomposito ac demisso sordidatus stipem petit, à misericorde fure. O quantum est assueuisse liberalitati in pauperes! In paupere, hospes excipitur ipse Deus; quem proinde, sub veste pannosa, etiam iste excepit pecudis abactor, more ceterorũ, in lares ductum. Nec satis fuit, excepisse domo; sicut olim Abraham peregrinis solebat lauare pedes; ita iste, qua parte sordidissimum putabat, lauare instituit. Itaque ad caput oculos adiecit. Sed antè tondendum, quàm abluendum arbitrabatur. Quod dum suis manibus facit, dum iam frontem, iam tempora, iam occiput ambit forfice, resecto capillitio, videt in auersa parte oculos emergere, propè Ianum ratus, qui antrorsum, ac retrorsum fingi-

tur oculatus. Admirari primùm, poſtea obſtupeſcere, deinde & cohorreſcere cœpit; nec potuit abſtinere interrogatione curioſitatis. Interroganti quid hoc prodigij, vel monſtri eſſet, reſpondit pannoſus hoſpes: *Ego ſum Ieſus, cui nihil eſt abſconditum. Hi oculi, pecus à te abactum, & in ſpecum detruſum conſpexerunt: his diſplices, qui anterioribus antehac placuiſti: his te aſpicio, quia à te auerſus licet, tamen video, quidquid agis.* Cum dicto videri deſijt; ſed non deſijt tonſorem ſuum inſtruere, tacitis cogitationibus, ſtimulatum. Ille enim vbi tam manifeſto ſigno cognouit, facinus ſuum à diuinis oculis conſpectum, erubuit, fleuit, & pænitentiâ diluit maculam, quam habendi cupiditate collegit.

Plena eſt hæc hiſtoria documentis; ſed ego, è plurimis, pauca ſelegiſſe, contentus ero. Non deducam enim quantam Deus VII.
clementiam exbibeat clementibus, & quàm ſit liberalis erga liberales; quantámue eius benignitati ianuam aperiat, qui pauperibus aperit ſuam domum; dicam, quantorum malorum cauſſa ſit cæcitas animi, arbitrantis, ſe à Deo non videri; nec illud poſſum omittere, quod Chriſtus fecit, dum oculis prodigioſis, oculos alteri vel dedit, vel aperuit, cæcitatémque ademit. Qua ademta verè ille vidit, Deum eſſe oculum omnia videntem, & Solem mundi omnia illuſtrantem, cuius & lux, & potentia vbique eſt diffuſa; immò (quòd in Sole hoc corporeo non eſt) qui ipſe, ſecundùm ſuam ſubſtantiam, *vbiq; totus diffuſus eſt*, vt S. Cyprianus ait: ſicut anima hominis in corpore vbique tota eſt. *Nuncquid non cælum, & terram, ego impleo? dicit Dominus*, apud Ieremiam. Et Paulus, *vnus*, ait, *Deus, & Pater omnium, qui eſt ſuper omnia, & in omnibus nobis.* Verè ergo eſt *Emmanuel*, hoc eſt, *Nobiſcum Deus.* Quem nobiſcum eſſe, cæci iſti non vident; non toties percuſſuri, ſi oculos haberent, apertos.

S. Cyprian. l. quòd Idola dij non ſint. Ierc. 23. 24. Epheſ. 4. 6.

Hæc enim cognitio cogitatióque longè eſt efficaciſsima, VIII.
ad homines à peccando abſterrendos, ob reuerentiam diuinæ debitam maieſtati. Cur *longè à peccatoribus ſalus? quia iuſtificationes tuas nō exquiſiuerunt*, ait Propheta. Multa peccata locū certū exigūt, latrocinijs ſiluæ, adulterijs luſtra, ebrietati tabernæ vinariæ, alijs vitijs alia loca eliguntur: quem locum eliget peccaturus, in quo non conſpiciatur à Deo? ibit in militiam, quo mitti ſolent diſcoli? at & ibi eſt Dominus exercituum. Proficiſcetur in alias nationes, ad Gallos, Italos, Hiſpanos? at & ibi eſt Deus. Fugiet Viennam?

Pſal. 118.

at

at ibi & Cæſar, & Deus eſt. Quæret Garamantes & Indos? iam ante ibi eſt Deus. *Quò ibo à ſpiritu tuo*, ait Dauid, *& quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris; etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Aſſonat Iob his verbis: *Excelſior cælo eſt, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces? longior terra menſura eius, & latior mari.* Subſcribit Apoſtolus, qui affirmat, ſe, *huius rei gratia*, flectere *genua ſua ad Patrem Domini noſtri IESV Chriſti*, cuius rei gratia? *Vt poſſitis*, inquit, *comprehendere, cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum*; per quas dimenſiones Dei Omnipræſentiam explicamus; immò intelligimus etiam per *Longitudinem*, Dei, pænitentiam peccatoris per tot annos expectantis, longanimitatem & patientiam; per *Latitudinem*, eius diffuſiſsimam charitatem, qua etiam ipſos ſuos complectitur inimicos; per *Sublimitatem* gloriæ celſitudinem, quam diligentibus ſe præparauit; per *Profundum* damnationem & miſeriarum abyſſum, in quam impios præcipitabit.

Pſal. 138.

Iob. 11. 8.

Epheſ. 3. 14.

IX. Abſentiuo hero, ſeruus fit audacior; cum autem ille redit domum, vela malitiæ contrahit. Quis, in præſentia Iudicis pro tribunali ſedentis, & extrema ſupplicia minitantis, audeat eius legem tranſgredi, iuſſa negligere, immò omnia, illius ingratijs, & illi contraria perpetrare? quis, in conſpectu regis ampliſſima præmia proponentis, mandata leuiſſima detrectare? Multò intolerabilior audacia eſt, Deo præſente, & inextinguibiles flammas intentante, eáſque vel iam ſtatim potente immittere, ſanctiſſimas eius leges præuaricari; aut ſempiternæ gloriæ præmia aſpernari. Siquidem & naturalis ratio, & ſupernaturalis fides docet, eum nobis eſſe præſentiſſimum, & coniunctiſſimum, nec tantum è cœlo nos proſpicere & gubernare, ſed etiam intimè inſpicere omnes noſtras cogitationes, omnia deſideria, omnia vota, omnes ſpes & amores, omnes timores & rancores, omnes affectus, omnium renes & corda perſcrutari. Si enim infinitus eſt in ſubſtantia, debet etiam infinitus eſſe in extenſione & præſentia; & adeò non tantùm in cælo, ſed in omni omnino loco, in omni ſpacio, & in omni re exiſtente exiſtere; vſque adeò, vt nulla res tam magna ſit, quam ſubſtantia ſua non impleat, nulla tam parua, in qua non totus inueniatur; neque vlla res tam nobilis

aut

aut vilis, nullus locus tam amplus aut angustus, in quo non Deus & tota substantia virtúsque illius existat. Hinc ille: *Non longè est ab vnoquoq; nostrûm: in ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.* In ipso tanquam in efficiente, tanquam in basi & vase capiente, tanquam in sede & fundo sustentante, tanquam in aëre conseruante, tanquam in domicilio protegente, & tanquam in fundamento firmissimo, teste S. Dionysio. Itaque præsentia Dei non exigit tantùm potentiam & inspectionem, sed etiam intimam cōiunctionem; quam qui agnoscit, velut clypeo se munit, quo omnes Sancti in huius vitæ militia sunt vsi. Hinc enim Apostolus ait: *Vt possitis comprehendere, cum omnibus Sanctis*; omnes enim Sancti præsentiam, & immensitatem Dei comprehenderunt. Quin & ipsi Ethnici, quòd meritò ruborem inijciat Christianis. Nam Senecæ est illud præceptum: *Sic cum Deo loquere, quasi homines audiant: sic cum hominibus, quasi Deus te audiat.* Et Thales septem Græciæ sapientum vnus dicebat: *homines sibi persuadere debere, Deos omnia cernere, Deorúmq; omnia esse plena, vt coram illis castè & sanctè viuant.* Qui etiam rogatus, num facta iniqua Deos laterent? respondit: *Ne cogitata quidem, secretis enim cogitationibus cœleste Numen adest, & interest.*

Act. 17. 28. S. Dionys. l. de diu. nom. c. 1. & 10. Ephes. 3. 16.

X. Quare, qui hanc fidem habet, potest Deum debétque in omnibus rebus credere præsentem, nō tantùm tanquam in effectu, vestigio, atq; imagine; sed etiam vt ibi reipsa latentē, & velut velo tectū; cum sint omnes creaturæ veluti sipariū & velamen Sanctasanctorum tegentia. Si quis Principem sciret, post tapetia abscconditum, aut, vt olim post cortinas ac velum Iudicem, an auderet contra eum loqui? Et loquuntur homines contra Deum, post, & in omnibus creatis rebus existentem? *En ipse stat post parietem nostrū, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*; audit omnia, videt omnia, arbitratur omnia. Iubebat Alphonsus Arragoniæ Rex, sub tentorio, consistens militem, extra tentorium de se malè loquentem, longiùs recedere, eò, vbi à rege non audiretur. An non iubet & Deus homines linguam compescere vibratam in eum, sub omni creatura, consistentem? Et quò ibit homo, vt Deus non adsit? nō audiat? Nusquam ergo maledicendus, vbique est benedicendus; cum in omni loco, mentis intuitu eum contemplationéque, possimus cognoscere præsentem. Si quis irascentem, si blasphemantem, si digladiari, rixari, latrocinari, calumniari volentem intro-

Cant. 2. 9.

duceret in templum, & id, coram venerabili Euchariſtia, coram altari, dum ſacra hoſtia populo ſublimis oſtenditur, facere iuberet, an nō iram & cæteros affectus temperaret? quis enim ibi auſit talia perpetrare? quis, ſi Euchariſtiam in lingua haberet, blaſphemare præſumeret? At, ſicut Chriſtus in hoſtia, ita Deus in lingua & quauis natura præſens eſt, licet non appareat oculis corporeis. Vbi autem Deus, ibi tres ſunt Perſonæ, cum tota potentia, ſapientia, bonitate, iuſtitia, maieſtate; immò magis præſens eſt, quàm res ipſa ſibi ſit præſens ipſi. Res enim non eſt tota in ſingulis ſuis partibus, neque vna pars præſens eſt alteri, at totus Deus omnibus creaturarum omnium partibus præſens eſt intimè, & extimè, vt res omnes, & totus mundus in illo ſit, ſicut ſpongia in mari intimè eo penetrata, & extimè circumfuſa; item ſicut globus cryſtallinus luce Solis & perfunditur intus, & extra circumfunditur. Vſque adeò velut diligens Pœdagogus vbique occurrit Deus, nec ſinit ſuos alumnos ex oculis ſuis elabi: ſequitur, præcedit, latus cingit, manu ducit.

XI. Hoc eſt magnum ſpiritualis vitæ fundamentum: hoc facit, vt Deus ametur, vt timeatur, vt illi nos intimè coniungamus, & à peccato reſiliamus. Cum Ephrem Edeſſæ moraretur, Styx eum per mulierculam in vicinia habitantem oppugnauit. Cū enim ille ſibi ipſe prandium coqueret, illa è vicina domo & feneſtra non curioſè tantùm, ſed etiam meretriciè introſpiciens, dixit: *Benedic Abba*, cui ille eo, quo decebat habitu, geſtu & ſermone; *Dominus tibi benedicat*, inquit. Tum illa rurſus, cum petulanti riſu: *ſed quid tuo cibo deeſt?* Mox ille: *Tres lapides, & parum luti, vt hæc obſtruatur feneſtra.* Non obturatum erat os mulieris, quæ ſubiecit: Inſolentem te fecit, quòd prior compellaui: *Ego verò volo tecum dormire.* Dubium an hæc impudentia feminæ potiùs, quàm ſancti viri prudentia ſit admiranda. Nam quaſi in facinus conſentiret, ita cæpit de conditionibus agere. Arrectis illa auribus petit conditiones. Tum Ephræm, ſi ibi vis, inquit, dormire mecum, vbi tibi dixero, fieri poteſt, quod petis. Quærit illa locum: *Non alio*, inquit Ephræm, *loco tecum congrediar, niſi in medio ciuitatis. Sed non*, inquit illa, *pudore & rubore apertè afficiemur à videntibus hominibus, ſi ſic nos iaceamus in medio? Capta eſt mulier, quæ voluit capere impatibilem animam, & inexpugnabilem, vt quæ ne hoc quidem potuerit cognoſcere, quod dicit Salomon:*

Simeon Metaphr. apud Sur. 1. Febr.

mon: Oculi Domini Altissimi, sunt innumerabilibus partibus sole splendidiores, qui intuentur omnes vias hominum. Eccli. 23. *Cum statim itaq; velut ansam apprehendisset vir præclarus, contra intulit: Si ergo hominum iudicasti oculos satis esse ad pudore afficiendam animam, & à mala actione abducendam; Dei oculos, qui omnia intuentur, tam quæ clam, quàm quæ apertè sunt, non multò magis verebimur, & extimescemus, & à re mala abstinebimus! qui semper nobiscum habitantem in nobis excitat conscientiam, & ex ea nobis reseruat tormenta, quæ fines non accipiunt? Hæc suffecerunt non solùm ad meretricem persuadendam, vt abstineret ab improba in eum libidine; sed vt priorum etiam eam malorum pœniteret, atq; adferret mutationem totius vitæ & sententiæ. Statim itaque accedens, & humi procidens, & sacros illius pedes tangens petijt veniam à ratione alienissimæ cupiditatis, impudicæq; & intemperantis propensionis. Et ne, cùm veram & germanam attulisset pœnitentiam, à via, quæ fert ad salutem, aberraret, eum ducem & magistrum voluit accipere. Ille autem (quomodo enim, cum esset ille Ephræm, non erat talibus pariturus petitionibus, & ea, quæ par erat admoniturus?) ne rursus ambularet, vt cum diuino dicam Hieremia, post cogitationes cordis sui mali, neq; contemneret, ita vt vias priores repeteret, præcipit egregiè, eamq; in mulierum includit monasterio, quæ virtutis curam gerebant: & tandem, cum eam, quæ à via recta illum volebat abducere, ipse à via mala potiùs conuertisset, iustitiæ fructum habuit illam conuersionem.*

XII. Vtinam, sicut Ephræm huic Sireni oculos dedit, quibus Deum videret præsentem, & à fœditate sua reuocaretur, ita & ego hodie plurimis dare possem; quàm multa, hoc tempore, peccata impedirem? quàm multas nefarias voluptates euerterem, aut saltem frænarem, vt, quod Dionysius dixit, Mel istud vix summo digito, ne dum caua manu gustandum esse arbitrarentur? *In sceleribus, Deo contemto*, ait S. Chrysostomus, *homines formidamus: &, homine præsente, nemo scortaretur, sed licet maiorem in modum libidine flagraret, affectus tamen violentia, pudore hominum vinceretur. Cùm autem Deus videat; non modò adulterantur, non modò scortantur, verùm & alia longè grauiora & ausi sunt, & audent. Nonne hoc vel solùm satis esset, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta sunt mala, quòd scilicet in rebus turpibus non Deum, sed homines timemus.* Quàm multa inhonestè fiunt, in locis clandestinis, quæ in foro, aut plateis, aut vllo

S. Chrysost. in 1. Cor. cap. 4. ℣. 3.

alio oculo præsente, nunquam committerentur? Qui Bacchanalia viuunt, laruas induunt; laruis tecti, tota vrbe discurrunt, more Lupercorum, immò insanorum. Noui Medicum etiam penicilli colorísque magistrum, qui iuueni Studioso, Bacchi festo, insanire cupienti, cum iuberetur colorem in faciem inducere, vt in laruæ vicem pictus non agnosceretur, intincto in merissimam aquam penicillo, pingere coloribus se eum simulauit; cuius tamen totus, haud minus quàm antè, vultus inuariatus agnoscebatur. Ille autem iam tum insanus, non consulto speculo, se coloribus in dæmonem deformatum ratus, tota vrbe, veste peregrina, straminea, & ridicula indutus Mænadis ritu, vagabatur, omnium se exponens cōtemptui & cachinnis. O quàm postea ludus illi acerbus videbatur, quo se se palam stultitiam insaniamque professum resciuit, sensítque verè, extrema gaudij luctum occupare! Nunquam sic insanisset, si sciuisset se, facie non coloribus oblita, ac mentita, sed nuda & vera nosci.

XIII. Non insanires, & tu, ô homo, si te agnosci crederes, at agnoscit te, etiam sub larua, & sub Orci galea, Deus. Cur ergo tactus petulantes, cur gestus impudicos, cur amplexus inhonestos, palàm, ostendis? te ipsum Deo ostendis. *Cum* à Susanna *egressæ essent puellæ, surrexunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt: Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus.* Addiderunt & falsò accusandæ minas: ad quas *ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi vndiq;: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absq; opere incidere in manus vestras, quàm peccare IN CONSPECTV DOMINI.* Lucretia olim, quamuis Lucretia, in simili certamine constituta, cessit, quia non tàm *Conspectum Domini*, quàm Collatini mariti sui est reuerita. O quid non audetur, cum auditur: *Ecce ostia clausa sunt, & nemo nos videt!* Immò est, qui videat. I, quære angulos, sectare tenebras & latebras, in summa & ima domo, sub tecto & in stabulo, in culina & cella, in cubiculo & triclinio: vbiq; est Deus, vbiq; te videt. Quod si volueris considerare, non sines te contaminari. Quin, si vel solùm te esse putes, ibi tuus est Angelus, & quod plus est, ibi tuus est Deus: videt te, etsi tu eum non vides; similis puero, qui cum manu oculos suos tegit, arbitratur se ab alijs non conspici; ita tu, quia in tenebris nihil vides, existimas, te

Dan. 13.19.

Liu. lib. 1.

te quoque à Deo non videri: sed falleris, videt non videntem. Hæc seriò cogitans, libenter, cum Assyrio illo Isæo, ab illicitis aspectibus ad Philosophiam traducto diceres: *Desii laborare ab oculis.* Video vtilia, video me videri, idcirco non facio, quod, pudor sit, videri.

Tu quoque ades, simulate Catholice, qui dum in vrbe es Catholica, & inter Catholicos, prohibitis diebus carne abstines, quibus tamen vesceris, quando inter hæreticos versaris. nempe tũc nullus Catholicus te videt? at Deus videt. Quin inter ipsos hæreticos tanto constantiùs, exemplo Eleazari illius, repudiatis vetitis cibis, tibi religio esset profitenda. Quid iuuat, in Bauaria, adire templa Catholica, qui alibi, sine vllo scrupulo, immò verè etiam sine religione, non fana modò, sed etiam *cœnam* adis hæreticorum? Non videt te ibi Princeps, non magistratus tuus, at Deus videt; qui vnus tibi debet esse instar omnium Principum, Regum, ac Imperatorum. *Oculus Dei simul vniuersa cernentis*, ait S. Augustinus, *non abdita locorum, non parietum septa secludunt; nec solùm ei acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda sunt cognita. Ista vera scientia summi Iudicis, iste est tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum: cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce mens loquitur.* XIV.

S. Augustin. serm. 2. de Temp.

Tu quoque qui absentes rodere, eorúmque facta calumnijs lacerare non vereris, in te, & ad Deum tibi vbiq; præsentem reuertere. Non audit ille, de quo loqueris? si audiret, ei, verso stilo, etiam adulareris: nunc mordes & laceras absentem, & non audientem. At audit vidétque Deus; cuius tam acutus est oculus, vt etiam te videat domi ante speculum in crinibus superbientem, falsas rationes, infames libellos scribentem, in ipsa nocturna caligine, tecta aliena conscendentem, cistas refringentem, alienæ pudicitiæ insidiantem; denique in ipsum cor & affectum tuum introspicit, concupiscentias tuas sceleratas omnes spectat & numerat: scit, cum tu à tot maritis accusaris, eunuchum de adulterio non accusari. Adhúcne tam impudens eris, vt non resipiscas? Resipisces, si cæcitatem deponas, & Deum vbique præsentem sæpius certiúsque, quàm Solem istum aspicias; aspicies, si ad Christum, instar cæci Hierichuntini, quantis maximis & vocibus & affectibus clames: *Domine, vt videam*; tunc enim quidquid, vel tibi, vel alijs, accidat, etiam cum Moyse clamabis: *Date* XV.

Deuter. 32. *Magnificentiam Deo noſtro ; Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius Iudicia.*

XVI. Vt igitur exactè præſentiam Dei intelligas, ſequentia, in compendio perpende. 1. Deum omnibus rebus ſpiritualibus, corporalibus, in cælo, terris, orco præſentem eſſe. 2. Ita eſſe omnibus rebus præſentem, non ſicut rex per hunc legatum hîc, per alium alibi eſt, ſed vt totus, & ſecundùm omnes perfectiones ſuas, in ſingulis exiſtat. 3. Sicut rupes immota, & in ſe eadem præſens eſt aquis defluentibus, & attigit præterlapſas, & venturas excipiet; ita Deum, in ſe immutabilem atque æternum, præſentem eſſe omnibus rebus, etiam præteritis & futuris. Non eſt enim in Deo præteritum & futurum, ſed vnicum & indiuiſum præſens. 4. Tribus modis Deum præſentem poſſe cognoſci, ratione naturali, ex principijs naturæ lumine cognitis (Rom. 1. 20. *Nam inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellectu conſpiciuntur*, & vel Ethnicus dixit: *Iouis omnia plena*) ex lumine fidei ſupernaturali; imaginatione quadam, ſed per fidem correcta, ne ſpeciei corporeæ, nimium tribuatur. 5. Per Euchariſtiam præſentem cognoſci. 6. Per ipſam etiam Incarnationem, nam ideò Deus factus eſt homo, vt præſentiam eius meliùs conciperemus. Vnde *Emmanuel*, hoc eſt, (Iſa. 7. 14.) *nobiſcum Deus*, vocatur Meſſias. 7. Non ſufficere, vt intellectu præſentem Deum cognoſcamus, niſi illi etiam voluntatem atq; nos totos vniamus, tanquã primo principio noſtro, Creatori, Conſeruatori, Gubernatori, *in quo viuimus, mouemur, & ſumus*; item tanquam Redemptori, Iuſtificatori, Iudici, & Glorificatori: quæ omnia miros motus efficiunt; ſicut & ſi cogitemus, nos ei adeſſe, tanquam ſeruos Domino. (Pſal. 122. 2.) *Sicut enim oculi ſeruorum in manibus Dominorum*, ita oculi noſtri debent ad Deum eſſe. Quin velut Magiſtro & Doctori diſcipulus & Benefactori cliens ſemper cupit adeſſe, ita nos Deo. Denique Deum in ſe & alijs præſentem & operantem, qui cogitat, vult & ipſe cum eo operari, & tanquam Cyrenæus Crucem cum Chriſto geſtans, ei ſe vnit & conformat. Qui autem in ſtudijs, negotijs, rebus aduerſis, Dei obliuiſcitur, ſuę ſalutis obliuiſcitur, &, cæci inſtar, in foueã cadit perditionis. Tractat hoc argumentum piè & eleganter Antonius Gaudier Societatis noſtræ Sacerdos: & paſſim perurget Antonius Sucquet, in Via vitæ æternæ; ſolidè autem, more ſuo, Leonardus Leſſius, qui nobis magnam, in hoc argumento, meditandi materiam ſuppeditauit:

Anton. Gaudier in libello de Dei præſentia. Leſſ. de Diuin. Perfect.

quæ

quæ sanè efficacissima est ad homines à peccato auertendos. Sancti, in cælo, quia Deum semper præsentem intuentur, amore eius exardescunt, & impeccabiles efficiuntur. In terris quoque, quò quis magis Deum præsentem videt, minùs peccat. Quin sicut cera fluit à facie ignis, sic lachryma peccatoris à facie Numinis. Ter Dominum Petrus negauerat, putasses silicem factum: at *conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi* Luc. 22. 61. *Domini, sicut dixerat: quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: Et egressus foras Petrus fleuit amarè.* Tanti refert vel videre Dominum, vel à Domino videri. *Vrget præsentia Turni*, dixit ille: magis vtiq; vrgere debet *præsentia Dei.*

CAPVT VIII.

Deum non solùm vbiq; esse, & omnia videre, ac regere, sed etiam Beneficentiam Iramq; pariter exercere, in Mundo, debere: & quis inde fructus hauriatur?

Rimus videndi & ad domicilium veritatis ascendendi gradus est, Deum vbique præsentem & omnia videntem intelligere; sed non in eo manendum est. Qui enim tantùm intelligit Deum vbique existentem omniáque intuentem, adhuc nec amat, nec metuit, nisi accedat causa amandi atque metuendi. Ad alterum igitur gradum enitendum est, qui est, non solùm perspicere animo, quòd vnus sit Deus summus, infinitus, immensus, supra omnem hominum captum sapiens; sed etiam, quòd summè Bonus & Iustus; cuius potestas ac prouidentia non solùm effecerit à principio Mundum, sed etiam in posterum gubernet. Quid enim prodest, consentire, vnum esse summum Deum, & non credere, gratificari eum cuiquam, nec irasci, sed securum & quietum immortalitatis suæ bonis perfrui? *Etenim si est Deus*, ait Lactantius, Lib. de Ira Dei. c. 9. *vtiq; prouidens est, vt Deus; nec aliter ei potest diuinitas attribui, nisi & præterita teneat, & præsentia sciat, & futura prospiciat.* Adeò vt qui prouidentiam tollit, etiam Deum neget esse; & qui Deum esse profitetur, etiam prouidentiam simul esse concedat. *Alterum enim sine altero, nec esse prorsus, nec intelligi potest.* Prouidentem

autem

I. (margin, beside first line of chapter)

autem esse, non est tantùm scire, quid cuique debeatur, sed ita res disponere, vt cuique eueniat, quod imperij iustitia requirit. Itaque & gratiâ beneficum esse, & iustè irasci pertinet ad gubernantem. Quare & ira tribuenda est Deo, & gratia non detra-

Lactant. lib. de Ira Dei. cap. 6. henda. *Hæc tuenda nobis, & asserenda sententia est, in ea enim summa omnis, & cardo religionis, pietatisq; versatur. Nam neq; honos vllus deberi potest Deo, si nihil præstat colenti; nec vllus metus, si non irascitur non colenti.*

II.

Ibid. cap. 3. Itaque primò *illud nemo de Deo dixit vnquam, irasci eum tantummodo, & gratia non moueri, est enim disconueniens Deo, vt eiusmodi sit potestate præditus, qua noceat & obsit; prodesse verò, ac benefacere nequeat. Quæ igitur ratio, quæ spes salutis hominibus proposita est, si malorum tantummodo auctor est Deus? Quod si sit: iam Maiestas illa venerabilis, non ad Iudicis potestatem, cui licet seruare ac liberare, sed ad tortoris & carnificis officium deducetur.* Cum autem mala sint in rebus humanis & bona, cur Deum malorum auctorem esse, & non etiam bonorum, dicemus? cur asseremus, diuinam illam potestatem, qua nihil est maius aut melius, nocere posse, prodesse non posse? Quamobrem ira Deo, sine clementia attribui non potest; aut vtraque concedenda, aut vtraque tollenda est. Epicurus & iram Deo, & gratiam negauit pariter, bis ineptus, ne dicam impius. Qui cum etiam Deo actionem omnem sustulit, vitam ademit, cum sit proprium viuentis agere, & intelligentis intelligere aliquid, & velle, atque erga alios gratia, aut ira moueri, præsertim erga eos, quos subiectos habet. *Quæ maior, & quæ dignior administratio Deo assignari potest, quàm Mundi gubernatio? quàm cura viuentium? maximeq; generis humani, cui omnia terrena subiecta sunt?* ait Lactantius. *Quæ igitur in Deo po-*

Ibid. Lact. cap. 4. *test esse beatitudo, si semper quietus, & immobilis torpet? si precantibus surdus, si colentibus cæcus? Quid tam dignum, tam proprium Deo, quàm prouidentia? Sed si nihil curat, nihil prouidet, amisit omnem diuinitatem.* Quod cum dici non possit, fatendum est, eum Mundo prouidere, hoc est, & ira & miseratione moueri.

III. Error fuit Stoicorum; *gratiam in Deo esse, iram non esse.* Er-

Idem. Lact. cap. 5. ror fuit, inquam. *Nam si Deus non irascitur impijs & iniustis, nec pios vtiq; iustosq; diligit. In rebus enim diuersis, aut in vtramq; partem moueri necesse est, aut in neutram. Itaq; qui bonos diligit, & malos odit: & qui malos non odit, nec bonos diligit, quia & diligere bonos ex odio malorum*

lorum venit: & malos odisse ex bonorum charitate descendit. Nemo est, qui amet vitam sine odio mortis; nec appetat lucem, nisi qui tenebras fugit. Adeò natura ista connexa sunt, vt alterum sine altero fieri nequeat. Si quis Dominus habens in familia seruos, bonum ac malũ, non vtiq; aut ambos odit, aut ambos beneficijs, & honore prosequitur; quod si faciet, & iniquus, & stultus est: sed bonum & alloquitur amicè, & ornat, & domi ac familiæ suisq; omnibus rebus præficit; malum verò maledictis, verberibus, nuditate, fame, siti, compedibus punit; vt & hic exemplo ceteris sit ad non peccandum, & ille ad promerendum; vt alios metus coerceat, alios honor prouocet. Qui ergo diligit, & odit; qui odit & diligit; sunt enim qui diligi debeant; sunt qui odio haberi. Et sicut is, qui diligit, confert bona in eos, quos diligit; ita qui odit; irrogat mala ijs, quos odio habet. Constat ergo, Deum nec solùm irasci, nec solùm beneficum esse, nec vtroq; affectu carere. Quid igitur restat, nisi vt alijs irascatur, erga alios gratia moueatur? & sic Mundum, tanquam maximus Paterfamilias, vtraq; virtute iustitiæ & misericordiæ gubernet? hos foueat, illos plectat, aut etiam immerentes exerceat, prout summæ illius placuerit Maiestati, & prout vnicuique optimum esse iudicârit. Quod si homines vigilantissima fide crediderint, in omni fortuna constituti, & amabunt eum, & metuent, *& benè patientes erunt, vt annuncient: Quoniam rectus Dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo.* Psal. 91. 16.

IV. Hac iustitiæ misericordiæque mixtura duo hominum genera erudiuntur. Sunt enim molles quidam, qui optarent, Deum ita bonum esse, vt nullum vnquam puniret, sed omnia conniueret; sic enim præmia tantum speranda, nulla supplicia mortalibus essent metuenda. Nimirũ hi scelerum sunt patroni, nõ innocentiæ fautores. Si enim iam tot inueniuntur, qui flagitiosè viuunt, quid fieret, si sine metu essent, & impunitate? Pyrrho Eliensis, in tempestate, conspiciens ceteros esse animo deiectiores, cum ipse nihil moueretur, ostendit porcellum, in naui, securè edentem, dicens: oportere sapientem eam animantis imitari securitatem. Egregius sanè Philosophus, qui sapientiam voluit docere exemplo porci, cui anima pro sale est, & quo nihil insipientius potest reperiri. Hoc ipso enim hoc animal stolidum est, quia præsentissimum periculum non formidat. Homini autem Deus & natura non indidit tantùm sensum voluptatis, vt bonis frueretur, sed etiam futuri mali metum, vt discrimina caueret. Quare & ipse debuit iusti-

tiæ ſuæ rigorem proponere, cuius formidine mali à malo peccandíque libidine abſtinerent.

S. Ambroſ. lib. de Fuga ſeculi. c. 2.

Eleganter D. Ambroſius: *Tertius*, inquit, *eſt ordo regalis poteſtatis contemplatio, vt bene ſubijciamur regi, ſi non deferimus tanquam parenti. Metu enim præſidentis plerumq; fit obediens poteſtati, qui eſt ſaluti ingratus, vt neceſſitatem, ſobrietatis agnoſcat, qui noluit ac nequiuit gratiam pietatis agnoſcere. Corrigit ergo neceſſitas, quem pietas prouocare debuerat.* Quod iumento frenum, hoc homini metus. Hinc *euidens*, ait idem S. Pater, *generalisq; ratio, quia omni improbo mala & adſunt, & adfutura ſunt. Quæ adſunt, triſtitiam operantur: quæ futura, formidinem. Sed improbum plus præſentia, quàm futura ſolicitant.* Et infra. *Anguſtæ mentis homo, præſentem mortem veretur, perpetuam negligit: & diuinum Iudicium non reformidat: interitum ſolum corporis deprecatur. Sed à quo timebat occidi, qui ſolos parentes habebat in terris? Potuit quidem & incurſus beſtiarum timere, qui Legis diuinæ viam violauerat: nec præſumere de ſubiectis animalibus ceteris, qui hominem docuerat occidi. Potuit & parentes parricidas timere, qui docuerat parricidium poſſe committi. Potuerunt enim & parentes de filio diſcere, quod didicerunt poſteri de parente.* Eſſe ergo metum, qui impios vrgeat, docuit Cain. Quin &

Idem lib. 2. de Cain. c. 9.

Horat. lib. 1. ferm. ſatyr. 3

Iura inuenta metu iniuſti fateare neceſſe eſt,
Tempora ſi faſtósque velis euoluere mundi.

V.

S. Ambroſ. lib. de Fuga ſeculi cap. 2.

Non omnes amor virtutis trahit. Sunt & ſeruiles animæ, quæ nihil faciunt, niſi ſcuticæ habenis tremefactæ. Si laus abſtinentiæ non incitat, *diuinæ poteſtatis formido, te ſobrium faciat, inflectat metus.* Et, quia *nihil deeſt timentibus eum*, Dauid ait: *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Vtiq; timor Dei de numero virtutum eſt*, ait idem S. Antiſtes, *quia initium ſapientiæ eſt timor Domini, per quem addiſcitur piæ forma doctrinæ.* Et tantùm valet iſte timor, vt elidat timorem tyrannorum. Ita enim S. Ambroſius, alio loco ſcribit: *Bona ergo trepidatio à verbis Dei, ſi exultationem generat. Qui enim trepidat à verbis Dei, poſtea exultat in Dei verbis. Ergo qui habet in aula ſua, corde videlicet ſuo, verba Dei, excludit ſermones principum à corde ſuo: excludit timor timorem. Si enim quis ingreſſus balneas, ſolis deponit æſtus, & calor excludit calorem: quanto magis diuini Iudicij terror hunc terrorem excludit humanum, feruorem gratiæ ſecularis, gratiæ feruor æternæ?* Ob has taléſque cauſ-

Idem, lib. de Iacob. & vit. beat. c. 3.

S. Ambroſ. lib. ſuper Beati imac.

ſas,

ſas, præſtat vtique eſſe in Mundo metum à diuina Iuſtitia venientem; & his erudiuntur molles illi, qui optarent, Deum ita eſſe bonum, vt nullum vnquam plecteret. Optant enim iſti ſcelerum impunitatem.

Sed & aliud eſt genus hominum, qui cum Carpo efferueſcunt, & illico volunt omnes fulminari peccatores. Quippe ni tales reperiantur, cum & Apoſtoli nimio zelo ebullientes dixerint: *Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos?* ſed rectè Chriſtus *conuerſus increpauit illos dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Nempe, vt olim vna gladium, altera librum gerenti dictum eſt; *Ex vtroq; Cæſar*: ita Deo dici debet, prouidentiam eius ac gubernationem conſtare operibus miſericordiæ & iuſtitiæ ſcelera vindicantis. Quo ſenſu dicitur: *Omnes viæ Domini miſericordia & veritas,* ſeu iuſtitia, vt adeò iuſtitia dimidiam quoddammodo, & benignitas Dei alteram dimidiam diuinæ prouidentiæ gubernationíſque partem occupet. Sic nemo præſumere, nemo poteſt rectè credens deſperare; nemo nimiam vel indulgentiam, vel inclementiam Numinis accuſare. VI. Luc. 9. 54. ℣. 56. Pſal. 24. 10.

Zeno Eleates, cum aſcenderet in theatrum, cithara canente Amœbeo, verſus ad diſcipulos dixit: Eamus, vt pernoſcamus, quam vocem, quemq; concentum edant inteſtina, nerui, lingna, & oſſa, quibus adeſt ratio, numerus & ordo. Si in rebus inanimis tantum valent illa, quanto plus valebunt, ſi in omni hominis vita ſeruentur? Hæc ratio, numerus & ordo multò magis ſeruandus eſt, in hoc Vniuerſo. Pulcherrimè concinunt, Iuſtitia & Miſericordia; Timor & Amor; ille pro freno eſt, iſte pro calcari. Terribilis & metuendus eſt Iudex Deus; ſed, ne quis deſperet, amabilis eſt & deſiderabilis animæ ſponſus. Itaque non tantùm terret, non tantùm punit; ſed etiam mulcet & protegit. *Quoniam, ſecundùm altitudinem cœli à terra, corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Confirmauit Dominus miſericordiam ſuam*, ait S. Auguſtinus, *ſuper timentes ſe. Secundùm quid? ſecundùm altitudinem cœli à terra. Quid dixit? ſi aliquando poteſt cœlum abſcedere à protectione terræ, aliquando poterit Deus non protegere timentes ſe. Attende: cœlum vbiq; atq; vndiq; protegit terram, & nulla pars terræ eſt, quæ non cœlo protegatur. Peccant homines ſub cœlo, faciunt omnia mala ſub cœlo, cœlo tamen proteguntur. Inde lux ad o-* VII. Pſal. 102. S. Auguſt. in eund. Pſal.

culos, inde aër, inde spiritus, inde pluuia ad terram propter fructus, inde omnis misericordia à cœlo. Tolle auxilium cœli à terra, statim deficiet. Sicut ergo protectio cœli permanet super terram, sic protectio Dei permanet super timentes eum. Times Deum? supra te est protectio ipsius. Sed fortè flagellaris? & putas, quia deseruit te Deus? si deseruit protectio cœli terram. Quoniam secundum altitudinem cœli à terra confirmauit misericordiam suam Dominus timentibus eum. Iam sæuiat, quantum vult, pater est. sed afflixit nos, sed contriuit nos? pater est. Quid filius in patre tam amante, potest iniustum iudicare? Immò quid potest iudicare, nisi paternum? Etiam, cum punit, pater est. At, si vel Chremetem Terentianum audias,

Terent. in Andria. act. 3. scen. 3.

Pro peccato magno, paulum supplicij satis est Patri.

CAPVT IX.

Exempla prouidentissimæ, in homines, diuinæ Bonitatis.

I.

HÆc Dei vel parcentis, vel irascentis administratio, etiam exemplis potest demonstrari; quæ tam ampla est, vt etiam gratiam in peccantes diffundat, tam profunda, vt etiam amicis aduersa immittat. Quod si homines seriò perpenderent, longè parciùs aut in sic amantem, aut in sic benefacientem peccarent. Quàm multi enim diuinæ diffidunt Bonitati? quàm multi, pro ventre & sagina, nimis solliciti dicunt? *Quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo cooperiemur? quæ omnia gentes inquirunt.* Hinc vt canis pane, & auis esca capitur, sic diabolus multos capit solicitudine ciborum. Prou. 6. 26. *Precium scorti, vix est vnius panis*; vsque adeò frustum panis sequitur non equa modò, sed etiam lupa. Quis docuit Psittacum suum χαῖρε? *Magister artis, ingeniq; largitor Venter.* Itaq; non gentes tantùm, sed etiam bestiæ, & impudicæ mulieres, bestijs abiectiores, nihil non faciunt, vt panem acquirant. *Græculus esuriens, in cœlum iusseris, ibit*; quid dico in cœlum? multi quotidie, mensæ caussa, in ipsum eunt Acheruntem. Meritò igitur ait Dominus: *Nolite soliciti esse: scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.* Itaque cum Stygius hostis mul-

Matth. 6. 31.

tos aggreditur alimentorum curâ; cum iam hunc, iam illum alloquitur: *Dic vt lapides iſti panes fiant*; cum iubet omnem lapidem Matth. 4. 3.
moueri, vt venter impleatur; cum varias artes docet pecuniæ, panis, vini parandi; cum denique à ſe vult diſci, quomodo liberi, vxor, familia, humana vita ſit ſuſtentanda, & cum ſexcenta hoc genus inſanit; gladio aptiore non poteſt repelli, quàm diuinæ Prouidentiæ Bonitatíſque proteſtatione; quæ clariſſimè indicatur illis verbis: *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Matth. 4. 4. Deut. 8. 3. Quam artem etiam docuit Dauid, cum eſurienti dixit: *Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet.* Pſal. 54. 23. Ne puta eum tui oblitum, & ne dicas: *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuũ, vt non miſereatur filio vteri ſui? etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Iſa. 49. 14.

II. Exemplorum affatim diuinæ paginæ ſubminiſtrant. An non enim primum hominem in admodum fructifero horto collocauit? An non Patriarchæ Iacob filijſque eius, in ſumma annonæ caritate, per Ioſephum Ægypti ſaluatorem, alimenta prouidit? An non in ipſa ſolitudine fontem de petra, panem de nubibus eiecit? & quidem panem ſapidiſſimum? Nam *panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo.* Pſ. 77. 24. An non, tempore tam diuturnæ famis, Eliæ *corui deferebant panem & carnes manè, ſimiliter panem & carnes veſperi, & bibebat de torrente?* 3. Reg. 17. 6. An non eidem poſtea, per piam viduam, in Sarephta Sidoniorum, de menſa proſpexit? An non, quando ipſe Chriſtus diabolum à ſe reiecit eſuriens, qui eum lapides comeſſe volebat, *Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei?* Matth. 4. 11. An non vel ſolorum virorum quinque millia quinque panibus hordaceis & duobus piſcibus ſatiauit, idem Dominus, in loco deſerto, vbi neque furnus erat, neque piſtor? Ioan. 6. 10. Hæc aliáque complura diuinæ litteræ prodiderunt. Sed quia exempla, cum delectatione, docent, age, alia ex alijs quoque hiſtorijs adducamus.

III. Heribertus Roſvveydus vir eruditus, & ab hiſtorijs SS. Patrum clarus, ex D. Hieronymo alijſque antiquæ fidei & ſinceritatis Scriptoribus, inter varias Seniorum vitas, refert, S. Frontonium, quem Martyrologium Romanum 14. April. Vſuardus & Ado, Frontonem (non illum S. Petri diſcipulum, Epiſcopum Petragoricum, ſed Alexandriæ Abbatem) nominant, ſub Antonino Imperatore, anno tertio decimo Imperij eius, in Ægypto, cum Mundum, tanquam Diomedeum hoſpitium, execratus in ſolitudinem Roſvveid. lib. 1. de vita & verbis Seniorum. 14. Apr. pag. 238.

profugere vellet, inftar diuini magnetis cuiufdam, feptuaginta adeò fratres fecum traxiffe: quibus perfuafit, vt nihil fecum, præter minuta olerum femina, & palas farculófque deferrent, vfus illis verbis Domini: *Nolite cogitare, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo operiamini: hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Quærite*
Matth. 6. 31. *primùm regnum Dei, & iuftitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Teneamus promiffum, & inueniemus in nobis opus Domini conferuatum.* Hac oratione, diuinæque Prouidentiæ & Bonitatis fponfione, incenfi feptuaginta viri, inftructum ab omnibus rebus neceffarijs, monafterium, commoditates maximas, liberales piorum hominum manus, & obuia auxilia, vno verbo, cellam & culinam, penum & focum deferuerunt; & loca inculta, deferta, afpera, vix ipfis feris habitanda adierunt. Ibi, vt omne principium feruet, vigilijs, precibus, ieiunijs, laboribus varijs Deo cupidè feruierunt, tantò cælo viciniores, quantò remotiores à mundo. Angelos dixiffes. Sed quò non penetrat, feu tentator, feu tentatio? Multos in clauftris frangit afperitas, multos fatigat diuturnitas: & non rarò primi fpiritus religionis, cum tempore, intepefcunt, aut omnino cadunt. Quin Sathan Tartareus ipfe quoque cibum electum affectat, & Cerbero, fi bolum adipifcatur non quotidianum, optatò accidit. Sed omnium periculofiffima pugna eft, cum hoftis fimulat amicum; qui & Chriftũ in deferto aggreffus, amicis in fpeciem verbis, inimiciffimè voluit præcipitare. Tametfi enim non vult Deus otiofis nobis coturnices affatas in os immittere, fed iubet nos fedulò orare: *Panem*
Matth. 6. 11. Luc. 11. 3. *noftrum fuperfubftantialem*, vel, vt eft apud Lucam, *quotidianum, da nobis hodie*; immò vult nos ad aratrum manum applicare, vt *in*
Genef. 3. 19. *fudore vultûs* noftri, vefcamur pane noftro, vt impleatur illud: *maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea, cunctis diebus vitæ tuæ:* non vult tamen nos totos effe, in paftu quærendo, more pecudum nonnullarum. Quin facratiores feruos fuos, extra petitionem memoratam, non vult cogitare aut dicere: *Quid man-*
Matth. 6. 31. *ducabimus, aut bibemus, aut quo cooperiemur?*

IV. Per hanc ergo ipfam etiam machinam tam fancto cœtui expugnando variæ vndique & vndique, ex Orco, ad figna cohortes confluxerunt. Inopia fubmifit famem, inedia imbecillitatem, caro triftitiam. Dæmon, poftquam Chrifti athletas vidit famelicos, & efuriones factos, quafi in inclinatam aciem, ita faxa locutus iden-

identidem immisit *lapides* : nempe, nimis duram esse, ac velut saxeam vitam Eremitarum: tolerari hanc austeritatem non posse: humanam illis naturam esse, non Angelorum: nec vtique vno sudore hauriendum esse hunc laborem; duraturum vsque ad mortem; quam ipsam hoc genus vitæ, non sine homicidij crimine, sit procuratura. Hæc cogitantibus ostendit *omnia regna Mundi, & gloriam eorum*; obiecit dapes; depinxit spumantes pateras; exposuit quidquid est deliciarum. Facilè in ruinam impelluntur, qui iam antè claudicant. Itaque esuritione tristes & sui impatientes subijt pœnitentia, & postliminiò ad cæpas atque allia respexêre. Iámque in apertas murmurationes cæperunt erumpere, atque inter se mussitare: Cur Frontonius nos huc miseriarum è portu in scopulos duxit? Cur non mansimus in securo? Quin redimus ad communem hominum vitam? An non & illi, qui in vrbibus & arcibus degunt, boni esse possunt? An non & illi, licet fame se se non enecent, possunt salutem æternam consequi? *Quis poterit cibo viuere Angelorum*? Pallescit vultus; genua labant; ob inediam, pedes corpus non ferunt; nec oculi caligantes officio suo funguntur; denique fame morimur. Et quid mors nostra Numini proderit ieiunio accelerata? diu qui viuit, diu Deum laudat. Hæc illi.

V. *Audiens Frontonius eorum murmur antè, quàm ad eum conuenirent dicentes aliquid, ipse præueniens eos ait: Quousque irritatis Deum murmurantes in cordibus vestris, & dicentes: Nuncquid qui eremum inhabitant, hi tantùm sunt Dei serui? & quis ex cibo poterit viuere Angelorum? Conueniamus ad Abbatem, & loquamur ad eum: vt habitemus in ciuitate: quia si qui nos illic viderint, opportunè nobis, iuxta Dei votum, dirigunt escas, prout cuique Dominus dederit facere. Illud autem scitote, quia non necabit Dominus fame animam iusti. Ecce oculi Domini super timentes eum, vt alat eos in fame. Et illud non memoramini scriptum, quod ait Apostolus: In fame & siti? sed vobis quoque in eremo nunquam defuerunt radices herbarum, nec mansistis aliquando ieiuni. Recordamini autem, quia antea locutus sum vobis: Nolite cogitare, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo operiamini: hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Nouit Dominus cibum dare timentibus se. Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Si enim Dominus volatilia pascit, & coruos non deserit: quomodo nos derelinquere poterit, ipsum iugiter in mente haben-*

Psal. 32. 2. Cor. 11. Matth. 6.

tes,

tes, eumq; assiduè orantes? si fame defecerimus in eremo, nos Dominum accusemus, & improperemus ei, cum ad ipsum venerimus, dicentes: Credidimus Euangelio tuo, vbi dixisti: quod vniuersos in te credentes, cœli pabulo pasces: fecimus cuncta quæ præcepisti, sperauimus in te, & tu nos despexisti. Sed quia ibi nos probasti, hîc magis, vt probes veritatem, redde, quod promisisti. Nolite ergò murmurare aduersus Deum, ne murmurantes, sicut Patres nostri in deserto, à serpentibus pereatis. Quod si expectaueritis Dominum, quando voluerit, dabit bona timentibus se. Quo dicto siluerunt paululum à murmuratione sua: erant tamen in mœrore positi. Huc vsque Frontonius, apud dictum authorem.

VI. Nondum tamen hic finis historiæ: sed interponendum est aliquid priùs, quàm illam totam percenseam. Cur enim in mœrore positi isti, Abbas autem, plenus spe & fiducia, in gaudio fuit? Nimirum illi Deum quidem crediderunt vbique præsentem, sed de Dei Bonitate non satis bene senserunt, sed fiducia Dei caruerunt; Abbas autem, cum sciret tam bonum Mundi Gubernatorem, tam potentem Conseruatorem, tam pium Patrem, filijs suis vbique adesse, persuasissimum habuit, immò, vt certum fidei articulum tenuit, neminem sibi, absque eius voluntate, nocere, nihil necessariarum rerum deesse posse. Nam *qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.* Et si, eo volente, cibus aliquando deficit, *non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Sic S. Catharina Senensis, *aliquando à die cinerum, vsq; ad Ascensionem Domini, sine cibo, perdurauit, sola Eucharistiæ communione contenta.* Quod & in Nicolao, apud Heluetios, per multos annos, videre fuit. Potest etiam fieri, vt Deus aliquos fame sinat extremè affligi. Quod si fiat, vtique de manu id Domini est accipiendum, qui potestatem habet vitæ necísque nostræ. Frontonius sciebat Bonitatem diuinam esse tantam, vt de ea nulli sit diffidendum. Quod vtinam scirent omnes; non tam multi malis se artibus alerent, non furtis digitos, non rapinis manus contaminarent; non fraudibus, non mendacijs, non periurijs pecuniam facerent; non se turpi quæstu alerent; non venderent pudicitiam, non interuerterent testamenta; non spoliarent in siluis & crumena, & vita viatores; non traderent Iudæis, conuulnerandam, non ipsi cacodæmoni porrigerent contumelijs fædandam SS. Eucharistiam: non tantopere laborarent,

Psal. 90. 1.

Matth. 4.

Ludouicus Blos. in Appendice Monilis spirit.

boli opem anhelant, sicut in prouerbio dicitur: *Bos alienus subinde foras prospectat.* Plutarh. in Symp. decad. 8.

Non sic fecit *mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, duodecim annis*; quæ, vt Marcus, signatissimè addit, *fuerat multa perpessa à compluribus Medicis: & erogauerat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat.* Atque, vt Lucas ait, *quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suã, nec ab vllo potuit curari.* Quid ergo à medicis desperata fecit? Credidit, Christum etiam in occipitio oculos habere: quare, non in faciem progressa, vt videretur, sed *accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum eius, salua ero.* Obseruat S. Augustinus, non omnes, qui sequuntur Christum, & eum tangunt, verè tangere, sed potiùs comprimere: illos verè tangere, qui fide ad Christum accedunt. *Fide tangitur Christus*, ait S. Ambrosius. Hoc ergo fecit mulier, quam idem D. Ambrosius alibi Martham Lazari sororem fuisse opinatur; at Eusebius, & Sozomenus, probabilius scribunt, ciuem fuisse Cæsareæ Philippi, quæ postea Saluatori suo statuam, ante ædes, posuerit æternum accepti beneficij monumentum. Quid ergo huic mulieri, quæ à nullo medico *potuit curari*, fecit Christus? *Conuersus*, & iam etiam corporeis oculis *videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.* Sic curat Christus, quos nemo potest curare, immò, qui *multa perpetiuntur à compluribus medicis, & erogauerunt omnia sua, nec quidquam profecerunt, sed magis deterius habebant.*

VI. Matth. 9. 20. Marc. 5. 26. Luc. 8. 43.

S. Ambros. lib. 6. in Luc. S. Ambros. lib. de Salomone, c. 5.

VII. Et fieret hoc frequentiùs, si mulierem hanc plures imitarentur, ac, saltem, postquam satis experti sunt, in filijs hominum non esse salutem, ad Deum confugerent; aut, si, more huius mulieris, siue humilitate, siue pudore, non audent ipsum Christum compellare, vel retro accederent, & *fimbriam vestimenti eius* tangerent; hoc est, illius, vel Sanctorum reliquias venerarentur, de quibus, non minùs, quàm olim, sæpe etiam hodie virtus sanitatis exit, vt, vbi medicæ manus deficiunt, in cœlo adhuc auxilium esse sciatur. Qua de caussa Catholici semper reliquias magni fecêre, quas hæretici, qui nec sanctos, nec sancta amant, peius cane & angue oderunt. Caluinus certè mulierem hanc, *indiscreto zelo*, ait, Christi fimbriam tetigisse, & aliquid in ea fuisse *superstitionis*. Addit, quamuis tactu fimbriæ sit sanata, factum tamen fuisse singu-

lare, quod non debeat valere ad exempli imitationem; vt idcirco & nos ex reliquijs petamus ſanitatem. Ita *indiſcretus* Caluino *zelus* eſt, quod omnes Euangeliſtæ commendauerunt, dum ſumma diligentia addiderunt hanc eius laudabilem cogitationem: *Si tetigero tantùm fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero*: immo quod ipſe Chriſtus, non ſolùm miraculo, ſed etiam verbis approbauit dicens: *fides tua te ſaluam fecit*, id Caluinus audet *ſuperſtitionem* appellare. Sic nempe cum Euangeliſtis concordat, ſic conſentit cum Chriſto; vt quod Euangeliſtæ album vocant, illi ſit nigrum; & quod Chriſtus tanquam egregiam & ſaluificam fidem laudat, ille, velut ſuperſtitioſum traducat. Quid aget? num etiam illos incilabit, tanquam ſuperſtitioſos, de quibus ſcribitur: *Magis*
Act. 5 14. *autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum.* Ex quo ſigno hoc augmentum *credentium* intelligebatur? an ex opere ſuperſtitioſo? *ſiquidem ſubiungitur: ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt, veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autē & multitudo vicinarum ciuitatū Ieruſalem, afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immundis: qui cura-*
Act. 19. 11. *bantur omnes.* Pari pacto Epheſi *virtutes nō quaſlibet faciebat Deus, per manum Pauli: ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.* Interrogo hîc Caluinum, an hi omnes *indiſcreti zeli* & *ſuperſtitionis* ſint accuſandi? interrogo, cur eos Euangeliſtæ prædicauerint? cur à fide laudauerint? cur ſanitas illis miraculo ſit conciliata? Indiſcretio ſuperſtitio, iniuria Chriſto illata, miraculum non meretur. Cur ergo miraculosè ſanati ſunt, qui non immediatè Chriſtum ipſum, ſed fimbriam Chriſti, ſed Petrum, immo Petri vmbram, ſed Paulum, immo Pauli *ſudaria* & *ſemicinctia*, cum morbis ſuis, adierunt? Nimirum Catholici fuerunt, non Caluiniſtæ. Quod ſi, ſine Chriſti iniuria, vtiliter & lau-
Act. 5. 16. dabiliter *concurrebat multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem, afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immundis*, ad vmbram Petri, cur non idem hodiéque liceat facere, ad Petri tumbam & oſſa, ad limina Apoſtolorum Romæ? aut etiam Ieroſolymis, vbi non iam Chriſti fimbria, ſed veſtigia ſanguine illius ſignata & purpurata reperiuntur? Hoc Euangelio conforme eſt, hoc exemplo mulieris & reliquorum, quos laudant Euangeliſtæ. Quare Euangelium

ipſum

ipsum tollat necesse est, qui tollit cultum reliquiarum; ne in illud incurrat: *Stultus est, qui patre cæso liberis pepercit*, cædem patriam vindicaturis. Nemo igitur animū despondeat: sæpe, vbi nulla ampliùs vis in herbis, aut Podalirijs, vbi nulla ampliùs ars in Galenis, ibi inuenitur, in Sanctorū reliquijs. Sic vult Sanctos suos honorare, vt, quemadmodum, *virtutes non quaslibet faciebat Deus, per MANVM Pauli*, ita etiam faciat per manum Petri, Sanctorúmque aliorum. Nam *tanta* erat quoque *Iacobi* Apostoli *vitæ sanctitas, vt fimbriam vestimenti eius certatim homines cuperent attingere*; vtique non sine corporis, vel animi, vel vtriusque eximio emolumento. Act. 19. 11. In Breuiario Rom. 1. Maij lect. 6.

VIII.

Ac, ne fuisse ista tantùm existimentur; neque nostris adhuc seculis hic fons miraculorum siccatus est. Passim & agminatim exempla occurrunt. Vnum, pro mille, sed non absimile, dabo. *Retulit nobis nuper Abbas quidam ordinis nostri*, inquit Cæsarius, *de quodam Monacho, cui tanta à Domino concessa est gratia, vt virtute vestimentorum eius, multi sanarentur. Sæpe, si tamen adhuc viuit, dum fratres vestes eius induunt, vel cingulo se cingunt, sanantur. Quod cum quodam tempore eius Abbas considerasset, nec aliquid specialitatis in illo vidisset, his verbis eum secretiùs allocutus est: Dic mihi, fili mi, quæ est caussa tantorum miraculorum? Respondit ille: Nescio, Domine; non plus fratribus meis oro; non plus vigilo; non plus ieiuno; non plus laboro: sed vnum scio, quòd me non potest extollere prosperitas, neq; frangere aduersitas, siue de persona mea sit, siue aliorum. Cui cum dixisset Abbas: Non te turbauit, quòd miles nuper grangiam nostram incendit? Respondit: Non; totum enim Deo commisi. Si modicum habeo, cum gratiarum actione accipio; si multum, iterum gratias ago. Et cognouit Abbas, quòd caussa tantæ virtutis esset amor Dei, & contemptus rerum terrenarum.* Esse igitur etiam nostro æuo cœlestes medicos, hac historia docemur. Ex qua etiam discimus, apud quos potissimùm, desperatis alijs remedijs, quærenda sit hæc medicina, nempe, apud eos, de quibus dicitur: *Nimis honorati sunt amici tui Deus*: qui *glorificantes* se etiam miraculis *glorificat*, quod & prædixit: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet.* Quare non carpenda, sed laudanda est eorum fiducia, qui, postquam, in quærendis humanis auxilijs, vbique oleum & operam perdiderunt, ad *Montem sanctum, Oetingam veterem, Lauretum, Romam*, atque ad alia Diuis Cæsarius Heisterbac. lib. 10. c. 6. Miraculor. Ps. 138. 16. Ioan. 14. 12.

ſacrata loca peregrinantur. Non enim quotidiana tantùm exempla oſtendunt, plurimos inibi ſalutem aut corporis, aut animæ reperire, quam alibi nuſquam reperiſſent; ſed etiam hæc ipſa eſt
Act. 19. 11. fiducia in Deum, qui, ſicut *virtutes non quaslibet faciebat, per manum Pauli*, ita & per manum Petri, per manum Matris ſuæ, per manum Stephani, aliorúmque & Apoſtolorum & Martyrum, & Confeſſorum, & Virginum facere conſueuit. Neque hac re honor illius minuitur, ſed augetur. Nam quidquid per Sanctos petitur, ab illo petitur; & quidquid à Sanctis patratur, ab illo patratur. Quippe quòd quis per alium facit, per ſe ipſum facere cenſetur. Et honor ſeruis exhibitus, eſt honor dominorum.

IX. Si omnia reliqua, deſperatiſſimis in morbis, à Chriſto allata remedia velim percenſere, excreſcet vel hoc libri caput, in volumen. Cæcum quis vnquam Machaon illuminauit? Illuminauit Chriſtus, illuminauerunt Sancti. Dæmonem, quis, virtute naturali, ex hominibus expulit? Expulit Chriſtus, expulerunt Chriſti virtute Sancti. Omitto alios quàm plurimos incurabiles mor-
Ioan. 5. 2. bos ab ipſo curatos. Erat *Ieroſolymis Probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraicè Bethſaida*, (hoc eſt, *domus miſericordiæ*) *quinq; porticus habens*, vbi ægroti (excluſis muro pecoribus & iumentis, ne accedere, & turbare aut profanare aquam poſſent) aquæ motum expectantes conſiderent. Igitur *in his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium*, non Hippocratem aut Chironem aliquem, non *Panaces*, quod *ipſo nomine omnium morborum remedia promittit: numeroſum, & dijs inuentori-*
Plin. lib. 25. c. 3. *bus adſcriptum*; vt Plinius refert; ſed diuinitus factum *aquæ motū*.
S. Ambroſ. lib. de ijs, qui myſteriis initiantur. c. 4. Etenim, D. Ambroſio teſte, *vt eſſet indicium, quia deſcenderat Angelus, aqua mouebatur*; & inſtrumenti proprium eſt, vt nihil quidquam agat niſi à principe cauſſa motum. *Angelus enim Domini*, vtique bonus (cum non ſoleat Deus, ad procurandam hominum ſalutem malos Angelos mittere) ſiue Raphaël, cuius nomen medicum ſonat, ſiue alius Angelus, cuius officium fuit, ſanare, *deſcendebat ſecundùm tempus*, ſiue Paſchæ, ſiue Pentecoſtes, ſiue præcipuorum, apud Iudæos, feſtorum, ſiue, vt probabilius eſt, *ſecundùm tempus* hominibus incertum, alioqui non toto anno inibi expectaturis, certum autem Deo. *Deſcendebat* autem *ſecundùm tempus* hoc *in piſcinam, & mouebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam, poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacunq; detinebatur in-*

firmitate. Sanabatur autem tantùm vnus, vt appareret, non esse illam vim sanandi naturalem, sed diuinitus, ad momentum temporis aquis impressam. Si enim natura aquæ id fecisset, semper fecisset. Siquidem ea, quæ natura fiunt, semper fiunt; vt ignis semper vrit; & acidulæ semper sunt acidulæ; thermæque semper fouent & calefaciunt. Accedit, aquæ vim illam datam, vt quamcunque etiam desperatissimam inualetudinem restauraret. Sic ibi, diuino dono, inueniebatur, quod nusquam alibi, vel in Atticis fontibus Calliroë, vel in Bœotia Hippocrene, vel ipsa Acidalia scaturigo, in qua Gratiæ lauabantur, aliæúe salubres vndæ dederunt. *Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, HOMINEM NON HABEO; vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.* Ipse se iuuare non poterat, & HOMINEM NON HABEBAT. Ecce vt omni auxilio humano destitutus, diuinum sensit. Nam homo quidem, sed homo Deus ei succurrit. Dixit enim ei IESVS: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Multa hominum millia in vijs, in desertis, in mapalibus, in pagis medico carent, & tamen non carent morbo; vt dicere iure possint: *Hominem non habeo*; sed Deum habent, quo solo auxiliante possunt corporis vires recuperare. Et verò sæpissime, sine vllo medico recuperant: quod tamen, cum toties contingat, pauci mirantur; multi etiam penitus non animaduertunt. Ah multi neque animæ habent medicum, quia Parocho destituuntur; vtinam scirent, se Deum habere, &, quando copia non est peccata confitendi, saltem contritione, & Deo super omnia amato, nossent culpas diluere! Noscent autem, si sciant, humano auxilio deficiente, nõ deficere diuinum, cui nulla mali diuturnitas potest obsistere; nulla vehementia aut difficultas obicem ponere. Lazarum quatriduanum ex ipso sepulchro euocat; hæmorrhoissam, per duodecim annos, ægrotam sanat; & alteram mulierem, quæ spiritum infirmitatis, annos duodeuiginti habuit, morbo liberat; hunc denique, triginta octo annos, in porticu & paralysi iacentem, post tot hyemes, erigit. Sed erigit, tanto tempore, patientissima spe, perseuerantem; & erigit extemplò; nam, dictum factum, quippe Ioan. 11.39. Luc. 8.43.

statim sanus factus est homo ille. Enimuerò adeò sanus factus est, vt illico sustulerit ipse *grabatum suum*, nouus Atlas factus. Ex quibus omnibus enumeratis exemplis clarum fit, quàm diuersa sint diuina iudicia ab humanis; cùm toties Deus iudicet manum porrigendam ijs, quos homines esse deserendos iudicauerunt; quorum vtrumque docet, nec nimiam in hominibus fiduciam collocandam, nec vnquam Deo diffidendum. Hoc est, quod veteri prouerbio dicitur: *Deus de machina:* stat enim ille pro nobis inuocatus, cum nos etiam in extrema tegula stamus.

CAPVT XIII.

Deum, tum in omni, tum etiam in pecuniaria necessitate egentibus mirabiliter subuenire.

I. 2.Cor.5.18. Ephes.3.20. Rofanorum hominum iudicio; *Nummus est humanæ potentiæ compendium*; rectiùs dicerent: *Deus est humanæ potentiæ compendium.* Siquidem *omnia ex Deo; qui potens est omnia facere superabundanter, quàm petimus, aut intelligimus, secundùm virtutem, quæ operatur in nobis.* Ille fons est omnis boni; ille Oceanus misericordiarum; ille asylum; ille scutum; ille portus; ille spes prima & vltima miserorum. Vt proinde stolidè erret, qui, fonte deserto, cisternas sibi
Ierem.2.13. fodit, *quæ continere non valent aquas*; aut fluuium, immo riuulum existimat Oceano pleniorem; vel qui, cum vidit, se ab omnibus deseri, etiam à Deo desertum arbitratur; quasi exhausta sit illius potentia & bonitas, aut fons misericordiæ exsiccatus. Non nouit Deum, quisquis, in rebus ambiguis, non consulit Deum. Non credit Mundi gubernatorem Mundo esse superiorem, quicunque se abstrahi sinit, per vllam rem Mundi. O quàm vilis spes est, quæ nititur Mundi potentia! quàm fugax Principum custodia! quàm fallax fiducia creaturæ! Fascinatio, error, cæcitas, insania est, quærere vbique vel solatia, vel auxilia, & ignorare, aut obliuisci eum, in quo sunt omnia, immo etiam à quo sunt omnia, qui & est omnia in omnibus.

II. De Protheo, versipelle falsóque Deo, quem alij Vertumnum appellauerunt, Propertius ita cecinit:

Oppor-

Opportuna mea est cunctis natura figuris. Propert. lib. 4. eleg.
In quamcunq; voles, verte, decorus ero.

Multò veriùs hæc de vero Deo canas: in omnibus periculis, in omni necessitate est opportunus. *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Hebr. 4. 16. Amemus vbique pulchrum. Pulcher est in pulchro Mundo, quem condidit; pulcher in potentia; pulcher in misericordia; pulcher in æquitate; pulcher in cœlo; pulcher in terra; decorus in Virginis vtero; decorus in iumentorum stabulo; decorus in cunis; decorus in templis; decorus in spinis; decorus in clauis; decorus in ipsa crucis deformitate: potens verbo, potens facto. Pete ab eo, quidquid à Deo peti potest, & (si quidem tibi proderit) scito, te impetraturum. Accusant te homines? premunt aduersarij? ad illum recurre, & audies: *Quoniam in me sperauit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Psal. 90. 14. Sic sperantes Apostolos à calumnijs Pharisæorum liberauit, quando *esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare, & Pharisæi videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbathis:* Matth. 12. 1. Tunc enim *dixit eis: Non legistis, quid fecerit Dauid: quando esurijt, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neq; his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus.* 1. Reg. 21. 4. *Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt. Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes.* Eodem pacto protexit illos, quando *accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant manus suas, cum panem manducant.* Matth. 15. 1. Nimirum sic Deus iudicat, vt malè iudicantes damnet; & cum nemo est, qui defendat innocentes, ille patrocinium eorum suscipit. Quod qui credit vndique linguis appetitus, libenter ad illum recurrens dicit: *Redime me à calumnijs hominum.* Psal. 118.

III. Quid, quòd ab ipsis etiam amicis, cognatis, fratribus ac parentibus deserti à Deo non deseruntur? Neque enim vana est laus illa: *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.* Psal. 26. 10. Nonne amici Iob tales erant, vt eis meritò diceret: Iob. 16. 2.

consola-

consolatores onerosi omnes vos estis? Ipsa eius vxor, tanquam Lycisca, ante eum stabat, & latrabat: ipsi filij & filiæ mœrore ingenti eum affecerunt: deseruerunt eum opes; deseruerunt vires; denique, velut catharma, in sterquilinio iacebat, *Dominus autem assumpsit eum: Et addidit omnia, quæcunque fuerant Iob, duplicia, & benedixit nouissimis Iob, magis, quàm principio eius.* (Iob. 42. 10.) A fratribus desertus erat Ioseph, sed *Dominus assumpsit eum.* A patre desertus erat, qui dixerat: *Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.* (Luc. 9. 59.) *Sed Dominus assumpsit eum* inquiens: *Sine, vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei.* Neque mater potuit filium iuuare, quem, ante portas vrbis Naim, loculi tactu surgere iussit Christus; potuit ergo iuuare Christus; & potuit dicere adolescens: *mater mea dereliquit me, Dominus autem assumpsit me.* (Luc. 7. 13.)

I V. Pastos esse ab eodem Seruatore, qui, quod manducarent, non habuêre, supra meminimus. Sed & opifices necquidquam sudantes, si ei necessitatem suam aperiant, nequaquam deseruntur. *Præceptor, tota nocte, laborantes nihil cepimus,* ait *bonus* alioqui *cymbæ linique magister,* (Luc. 5. 5.) Qua arte aliquid capere potuit? *In verbo autem tuo laxabo rete,* ait. *Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam.* O opifices, quibus nihil ex voto succedit, quid totos dies, totásque noctes frustra fatigamini? quid oleum & operam perditis? verum est, sudatis; verum est, vigilatis: verum est, suendo, secando, fabricando, piscando vos rumpitis: verum est, precium duplum laboris exigitis, & captatis: & nihil hæc omnia proficiunt: figuli opes colligitis: semper egetis, semper idem inopiæ saxum voluitis; omnia lucra in sacculum pertusum mittitis: quidquid influit, effluit; quasi ad Danaidum dolia damnati in cassum laboratis. Vultis caussam nosse? non est vobiscum Deus: non offertis Creatori vestro manè diem, vespere noctem: non præcedit laborem vestrum oratio: non sumitis à cruce præmissa benedictionem. Dicite cum Petro, ad Christum: *In verbo tuo laxabo rete:* (Luc. 5. 5.) *Vsque modò non petistis quidquam in nomine* illius: *Petite, & accipietis.* (Ioan. 16. 24.)

V. Quin, etiamsi regnum illius non sit de hoc mundo, nec venerit ad dandas caducas, sed æternas atque cœlestes opes; tamen, si ita profuerit, etiam pecunias prouidebit. *Accesserunt, qui didrachma accipiebant* (publicani) *ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester soluit didrachma?* id est, duo drachma) *Et ait: Etiam.* (Matth. 17. 24.)

Quod

Quod de facto, non de iure, Christum soluisse, semper viderat, vel hoc ipso postea falsò accusatum, quasi tributa Cæsari solui prohibuisset. *Et cum intrasset in domum,* Petrus, *præuenit eum IESVS, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributũ, vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi IESVS: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.* Stater enim, seu siclus, erat tetradrachmum, id est duo didrachma, vnum pro Christo, alterum pro Petro; quia vnusquisque didrachmum, seu dimidium sicli pendere debebat. Expende hîc iudicium Christi, & in caussa, & in miraculo. Caussam ipse indicans ait: *Vt non scandalizemus eos. Scandalum* id fuisset, non *datum*, sed *acceptum*, vt vocant Theologi, ex quorum sententia non *acceptum* sed *datum* duntaxat *scandalum* est necessariò vitandum. Ea tamen erat bonitas Christi, vt, qui alibi *scandalum acceptum* contemnendum censuerat dicens: *sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum*, hoc tamen loco, vel grandi miraculo interueniente, voluerit vitare. Nam miraculum multis de caussis fuit magnum. Etsi enim Theophylacto daremus, staterem illum, non pecuniam fuisse, sed margaritam; vnde sciuit Christus, piscem primò trahendum margaritam habiturum, si non, spiritu Prophetico, absentia vidit? sed incredibile est, fuisse margaritam, cum margaritæ non in ore, sed in ventre; non in piscibus, sed in conchis soleant inueniri. Fuit ergo verus siclus, & miraculum inde maius, quòd Christus absens sciret, quis fuerit ille piscis, qui in ore staterem esset gesturus; & quòd sciret, illum primò ascensurum; immo quòd potiùs fecerit, vt ille primus ascenderet; aut quòd in ore ascendentis staterem ipse creârit aut formârit; nisi enim ibi primùm eum fecisset, non in ore, sed in ventre piscis stater repertus fuisset: deglutiunt enim pisces, quod ore rapiunt. Quo ex facto apparet, quantis miraculis, vel pecuniam quoque suppeditet indigentibus benignus Deus. Quod & per Matrem suam legitur fecisse.

Matth. 17. 24.

Matth. 15. 14

VI. *Monasterium est valde magnum in Hierusalem, non modicã habens congregationem in quodam loco,* inquit Gregorius Turonensis, *Deuotio populi sæpe plurima confert. Veruntamen Imperatoris iussu ibi non minima largiuntur. Accidit autem, quodam tempore, vt, præ penuria egestatis, valde eis victus necessaria deficerent. Congregatio*

S. Gregorius Turon. lib. 1. de glor. Martyt. §. 11

itaq; garrula Monachorum, cum, una atq; alia die refectionis alimoniam non caperet, vociferantur ad Abbatem dicentes: Largire cibos, aut permitte discedere vnumquemq; in locum, quo vitam propagare possit; alioqui, nec te consulto, discedimus, ne pereamus fame. Hæc, ijs dicentibus, ait Abbas: Oremus fratres dilectissimi, & Dominus ministrabit nobis cibos: nec enim potest fieri, vt deficiat triticũ in eius monasterio, quæ frugem vitæ ex vtero pereunti intulit Mundo. Quibus vigilantibus, nocte tota, ac psallentibus, mane orto, ita reperiunt cuncta horreorum habitacula repleta tritico; vt vix vel reserari ostium posset. Accepto autem cibo, gratias egerunt Deo. Post multos verò annos, iterum deficiẽte cibo, clamauerunt Monachi ad Abbatem, qui ait: Vigilemus, ac deprecemur Dominum, & forsitan transmittere dignabitur alimenta. Deniq; prosternuntur ad pauimentum templi. Vigilantes itaq; noctem in Psalmis hymnisq; & Canticis spiritualibus, cũ se, post matutinas, somno dedidissent, venit Angelus Domini, & posuit, super altare, multitudinem innumeram auri. Erant enim ostia ædis obserata. Exurgente autem manè Abbate cum Monachis, ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare. Et ait Abbas Custodi æditue: Quis Præfectorum huc ingressus est? qui hæc detulit? Respondit: Post egressum vestrum, nullus hîc hominum accessum habuit, sed ostij clauem munitam retinui, & mecum habui, donec surgeres ad commouendum signũ. Tunc stupens Abbas cum Monachis, munus cœleste intellexit, gratiasq; Deo agens, collegit; comparatisq; victui necessarijs plebem creditam affluenter refecit. Nec mirum, si B. Virgo, sine labore, suis protulit victũ, quæ sine coitu viri concipiens, virgo permansit & post partum. Hæc S. viri verba sunt, quibus ego aliud adiungam, verbis meis.

VII. *Hermannus*, postea, ab ipsa Deipara, cum duobus Angelis, ei se spectabilem præbente *Iosephi* sibi nomen adsciscere iussus (cuius Beatificationem Ferdinandus II. Imperator Diuis affectissimus Romæ à Sede Apostolica petiuit) antè, quàm, in Steinfeldensi cœnobio, sub S. Norberti vexillo, in Præmonstratensium ordine, stipendia faceret, cum adhuc septennis, Coloniæ, scholas frequentaret, ceteris condiscipulis, festis ac Dominicis diebus, in platea pueriliter lusitantibus, solebat se subducere, atque in B. Virginis monasterio, ad quandam, diuinę Matris Filium Deum brachio gestantis, se se imaginem illatebrare. Ibi, haud secus ac si statuæ viuerent, ita iam cum Matre verba faciebat: iam cum Filio eius suauissimè, & tanquam cum æquali, familiarissimè sermocinabatur.

Surius 5. April. in vita eius, & F. Io. Chrysost. de Större in vita edita Antuerpiæ Anno 1627.

tur. Si panem nactus erat, aut si pomulum habebat, Matri Filióque eius lubens, gaudénsque sportulam attulit ac porrexit. Et verò acceptum id sibi munus esse, cœlestis Virgo perspicuè ostendit: quippe quæ extento, quantumis ligneo brachio, munus acceptauit. Quin & locuta est cum Hermanno elinguis imago, iussitque eum cum Puerulo suo colludere. Quod ad vespertinum vsq; tempus factum: vt verè dicere posset diuina Sapientia: *ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filijs hominum.* Parentes illi erant pauperes, quibus non suppetebant sumtus, ad illum ritè vestiendum. Quare aspera ac frigida hyeme, moris sui seruans, ad castæ Matris statuam in templum venit. Vsque adeò cœlesti flammæ æstuantem rigens bruma non impediuit. Ibi Imago rursus verba fundens interrogauit, cur, tempore tam frigido, nudis incederet pedibus? cui ille respondit: *Calceis careo.* Mox illa, lapidem, inquit, illum vides? (& digito lapidem monstrabat) sub eo quatuor denarios reperies, eos tolle, & calceos eme. Adit lapidem, inuenit pecuniam, & exultante animo ad gratiæ tantæq; liberalitatis Matrem recurrit, éique gaudibundus nummos ostendit. At illa, quoties, posthac calceis, tabellis, aliáque scholastica supellectili indigebis, eum lapidem adi, semper inuenies monetam. Quid puerilis ætas, quid mulier, tacitum secretúmue seruat? Igitur neque potuit ista res vel Hermanno puero, vel ab Hermanni matre femina diu cælari. Vulgata est. Rescientes reliqui etiam pueri & ipsi eundem lapidem adierunt, mouerunt, sed nihil repererunt: quia non itidem, vt Hermannus, coluerant thesauri monstraticem. Tanti refert, vnde quis non opem solùm, sed opes etiã petat. Prou. 8. 31.

VIII. Fabulæ Fortunatum quendam fingunt, in silua, Deam obuiam habuisse, quam Fortunam vocant, à qua marsupium dono acceperit, eius virtutis, vt quoties vellet, ex eo aureos nummos posset educere, tanquam è fonte quodam perenni, aut potiùs fluuio & Pactulo auri. Fingunt hæc. Somnia sunt Parnassi. Felicior Hermannus fuit Fortunato. Sub lapide semper pecuniam reperit, quoties quæsiuit. Docuit ergo nõ à Fortuna, sed à Maria eiúsque inprimis Filio, opes sustentationi necessarias esse flagitandas. Neque Midas Phrygiæ rex aurum quæsiuit, vbi debuit; quæsiuit apud Deum, sed falsum, & qui ad dilapidandas, non cumulandas diuitias est opitulator. De vera in verum Deum fiducia à S. nostro Ouid. lib. 11. Metam.

ſtro Ignatio diſcenda, infra memorabo: hîc pecuniæ inſperatò ſuppeditatæ exempla è vita illius appono.

IX. Petr. Ribaden. lib. 5. vitæ S. Ignatij cap. 9. *Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S.R.E. Cardinalibus propter obitum Pauli III. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia noſtri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æſtimantes. Ignatius verò eo ipſo tempore familiam ſuam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis Candidatos in Societatem admiſit: multis eius animum admirantibus, quibus, quod conſecutũ eſt, admiratione noua admirationem ademit. Nã hoc ipſo tempore cum aliquando Ioan. Crucius, domeſticus obſonator, homo ſimpliciſſimus, & feruens ſpiritu ex D. Ioannis Lateranenſis templo veſperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Coloſſeum dicunt, in hominem incidit, qui in manum illi centum nummos aureos ſilentio tradidit. Eius aſpectu plurimùm Ioannes commotus eſt, & horrore quodam perfuſus: tradita enim homo pecunia, ex oculis mirantis ſubitò euanuit.*

X. *Alias etiam, dum idem Ioannes ſummo manè obſonatum it, obuiam illi factus eſt quidam, qui marſupium aureis nummis plenum in manũ dedit. Et quòd nondum planè illuxiſſet, quis eſſet, agnoſci non potuit. Obſonator certè noſter Dæmonem ſuſpicatus, eiusq́; timens inſidias, in templum D. Mariæ ſupra Mineruam, quod proximum erat, ſe repentè coniecit, precatusq́; Deum eſt, vt ſe dolo, & fraude omni liberaret. Pecuniam domum allatam, adulterinam nonnulli ſuſpicabantur, & à Diabolo, vt nobis imponeret, præſtigijs quibuſdam adumbratam. Sed tamen vera, & recens, & aurea fuit: eaq́; debita ſoluta ſunt. Eodem penè tempore, in alia noſtris difficultate verſantibus, dum, in propatulo loco, apertam arculam tomento & ſcrutis viliſſimis refertam, P. Ioannes Polancus domi perſcrutatur, & ſcripta quædam diligentiùs inquirit, recentes nummos aureos fulgentesq́; in ea caſu reperit, quibus ſubuentum præſenti neceſſitati eſt. Nam illud diuinæ quidem prouidentiæ ſignum, minùs tamen mirandum eſt, in ſummis rei familiaris anguſtijs fuiſſe, qui noſtræ neceſſitatis inſcij, pecuniam vltro offerrent, vel etiã benignè domum deferrent: qua ratione noſtrã ſæpe inopiam ſubleuarent.*

XI. Io. Iunior in ſcala cœli. Leon. Mayr. 21. Maij in ſtemmate Mariano. Perſimile, & aliquantò etiam prodigioſius eſt, quod à Ioanne Iuniore aliiſque memoratur, de Nobili quidem, & pia, ſed paupercula matrona, quæ, cum non eſſet, quod alendis geminis filiabus ſufficeret, adduxit eas in templum, ad ſtatuam Matris Dei; ibi manus filiarum, in manus Mariæ tranſponens: *Has meas filias,* inquiebat, *quas, ob inopiam, ſuſtentare non poſſum, tibi, ô Dei parens,*

in manus trado, iure meo materno omni tibi resignato, vt tu illas pariter in vita, & virginea illibataq; castitate cõserues. Oratione, in hunc modũ, peracta, domũ regrediuntur. Redeuntibus incognitus iuuenis sacculum 100. talentorum offert, hoc se aiens patri earum adhuc debuisse. Hac pecunia mater filias decentiùs vestitas reliquis etiam rebus necessarijs instruit. Sed adsunt illico oculi maligni, & linguæ Theoninæ, quæ spargunt, inhonesto quæstu, filiabus, peculium obuenisse. Doluit castissimis puellis magis infamia, quàm inopia. Quò confugerent virgines, nisi ad Virginem, & filiæ, nisi ad Matrem? Eunt comprecatum; queruntur, apud Deiparam, de publica infamia, in publico loco. Extemplo ostensum est, Superos audire mortalium preces. Nam nullâ mora, in conspectu totius ciuitatis, duo pulcherrimæ iuuentutis Angeli è cœlo aduenêre, manibúsque elegantissimas coronas ferentes dicebant: *Hæc serta vobis, in testimonium illibatæ vestræ virginitatis mittit Maria IESV & vestra Mater.* Cum dicto serta obtulerunt, atq; etiam oculis mortalium se subducentes magnam & Deiparæ, & ambarum virginum opinionem, in spectantium animis, reliquerunt. Quippe duo cœnobia extemplo exædificata sunt, in quibus duæ tãtæ cœli gemmæ conderentur. Ita dotare nouit Dei Mater filias sibi commendatas. Bonæ sunt artes, quæ diuinis auxilijs nituntur. Malis artibus homines plus amittunt, quàm acquirunt.

Quod vel Phryx ille voluit indicare, cuius hæc sunt. XII. Æsop. fol. 373. *Valde exercitatus fur, egregiam & quæstuosam operam quadam nocte nauarat, compilatis aliquot diuitum arculis. Itaq; auro argentoq; refertum sacculum portans etiam in pauperis ædes deuenit: quas scrutans cum nihil inueniret rerum preciosarum, in farinarium tandem vasculũ incidit. Ne vacuus autem, contra disciplinam suam, discederet, ponit sacculum, in illum congesturus farinam. At pater familias strepitu excitatus de somno, & timens victui suo, in furem telo arrepto, cum clamoribus irruit. Ille territus ex ædibus, sacculo relicto fuga, euadit. At pater familias, excusso igne & lumine illato, magnas, præter spem, opes reperit.* Sic *ille qui farinam* pauperi *relinquere noluisset, auro & argento caruit.* Nimirũ sæpe ex insperato succurritur innocentibus; & malè parta, malè dilabuntur, longéq; maius lucrũ reportat, qui lucrum Dei caussa negligit. Cuius rei insignem habemus, in messore, doctrinam, à probatæ fidei authore, enimuerò ab oculatis testibus relatam. Miles, in Germania, diues agri, messores conduxerat, qui,

Thom. Cantiprat. lib. 2. c. 53. §. 9.

qui, secto gramine, fœnum facerent. Illi in opus strenuè incumbebant, vt diurni laboris mensuram quisque impleret. Erat fortè peruigilium Sancti cuiusdam, cum sub vesperam, vndique, in pagorum turribus, campanum æs cœpit compulsari, signúmque dari ad Vesperas. Eo sonitu audito, *Desistamus*, inquit vnus è messoribus, *falcemq́ʒ seponamus, tempus est Vesperarum.* Pia monitio, apud crudos animos, non habuit locum. Quin dicterijs insuper aspserserunt ceteri monitorem. Ille tamen nullis sarcasmis absterritus, falce & opere relicto, ad preces cantúsque Vespertinos se contulit, reliquis porrò gramen cædentibus. Tertio inde die, in pratum veniens, & longo, post reliquos, interuallo laborem incipiens pro deridiculo habitus est. Tulit cachinnos patienter: sed non diu fuit, cum irrisores se ipsos senserunt cachinno dignos. Vix enim ille manu falcem vibrare cœperat, cum ex eminentiore graminis surculo auream quandam miræ & visendæ magnitudinis monetam pendentem conspexit. Quid illo lætius? Cadit illico in genua, &, præ gaudio, lachrymans in diuini Largitoris laudes effunditur. Concurrunt ad clamorem socij, concurrit & prati dominus miles: vident nummum non vulgari modo, sed prodigiosè inscriptum. Miles, qui olim aliquot annos, inter scholas, haud magno sanè operæ precio contriuerat, litteratam tamen monetam, voce patria, legit, & hunc ferè sensum inuenit: *Manus Dei me compegit; & in donum me redegit pauperi: qui non infregit diem Sancto celebrem.* Numum hunc vxor militis tanti fecit, vt magna pecuniæ summa eum emtum multis postea, in rei gestæ testimonium memoriámque commonstrârit.

XIII. Narrabo hîc, quòd à viro diligente atque industrio in eandem rem narratum habeo. Duo vnà iter faciebant, quorum vnus in perpeti metu de victu comparando versabatur, alter verò de Dei Prouidentiâ certus ac sui securus plenus lætitijs pergebat. Hoc mirari ille, & è socio quærere; quænam res ei tantam animi tranquillitatem adferret? Nam ego, inquiebat, curis conficior, & quando de futura vitæ sustentatione cogito, intemperijs agitor. Ast ego, inquit alter, dudum hæc examussim cogitaui, curámque omnem in eum conieci, *Per quem nec ales esurit.* Quanquam neque otiosè vitam agere decreui, sed statui, manum cum Deo mouere. Quia igitur immobili adhæreo, ideò quietus sum. *Quid verò est, manum cum Deo mouere?* rogat iste. Cui alter *Fideliter*

liter, inquit, *artem quam didici, exercebo: cætera Deo permittã.* Dictum hoc impio risu excepit anxius ille, dicens: *Vidisse se multos Deo fretos deceptos esse.* Mox ergo relapsus ad suas dubitationes, & deliberationes cœpit, inter alia, pcelli metu cęcitatis; *Et quid*, inquit, *te futurũ esset, si cæcus fieres?* In hac formidine, incipit tentare, quomodo cæcus factus progredi posset? Itaque oculos claudit, cautéque manu prætenta, magno spacio nouus andabata progreditur. Verùm ita sponte cæcus marsupium auro grauidum, in viâ iacens, præterit, quod ponè subsequens socius conspectum illico sustulit; dicens, solicitudine nimia excæcatos diuinæ Prouidentiæ largitatem non videre. Quia igitur in hunc modum *adiuuit pauperem de inopia*: venite & *timete Dominum omnes Sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Huc ergo, *qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite emite absq; argento.* Ps. 106. 41. Psal. 33. 10. Isa. 55. 1.

XIV.

Absq; argento emit, qui spe & fiducia in Deum emit: *absq; argento emit*, qui non confidit in multitudine diuitiarum: *absq; argento emit*, qui argentum dispergit & dat pauperibus; nam centuplum accipit, etiam in hac vita. Luculentam rem recenset Ioannes Moscus cognomento Euiratus, his verbis: *Cum in Samo insulà essemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria Mater Domini, Pauli candidati, dicens: cum essem in ciuitate Nisibæ, erat ibi Christiana mulier virum habens gentilem. Erant autem pauperes, habebant tamen quinquaginta numismata. Die verò quodam ait vir vxori suæ: Demus hæc numismata fæneratori, vt aliquod solatium ex eis capiamus. Ea enim sigillatim consumimus, & deficiunt. Respondens autem illa bona vxor ait viro, si placet ea fænerari, veni, demus illa sub fænore Deo Christianorum. Dicit ei vir eius. Et vbi est Deus Christianorũ, vt demus ei? ait illa: ego tibi ipsum ostendam. Si enim huic dederis ea, non solùm non illa perdes, sed & vsuras tibi persoluet & capitale duplum reddet. Qui ait: Eamus, ostende mihi illum, & demus ei. Illa verò assumens virum suum, duxit in sanctam Ecclesiam. Habet autem Ecclesia illa quinq; magnas ianuas. Cùm ergo induxisset illum in Ecclesiæ porticum, ostendit ei pauperes dicens: istis si præbueris, Deus Christianorum ipsa accipit. Isti enim omnes sui sunt. Qui mox cum gaudio numismata cæpit erogare pauperibus. Reuersiq; sunt in domum suam. Cùm verò post menses tres necessitate sumptuum angustarentur, ait vir vxori suæ: Soror, nihil, vt video, nobis daturus est* Io. Moscus Euiratus in prato spirit. cap. 185.

Deus Christianorum, ex debito illo; & nunc angustamur inopiâ. Respondit mulier & ait illi: Profectò dabit. Vade, vbi illa dedisti, & exhibebit ea tibi cum omni alacritate.

XV. *Quo audito, ille currens abijt in sanctam Ecclesiam. Veniensq; in loco, vbi eroganerat numismata pauperibus, & circuiens totam Ecclesiam neminem vidit, qui sibi debitum redderet, nisi solos pauperes denuò sedentes. Cùm ergo cogitaret à seipso, cui diceret aliquid, aut à quo exigeret, aspexit, ante pedes suos, in marmore iacere numisma vnum de illis, quæ pauperibus ipse erogârat, inclinansq; se & accipiens illud abijt in domum suam, & ait coniugi suæ: Ecce profectus sum in Ecclesiam, & crede mihi, mulier, quia Deum Christianorũ non vidi, vt dixisti, nullusq; mihi aliquid dedit, nisi quod hoc numisma ibi positum vidi, vbi ego priùs erogaueram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis: Ipse est, qui tibi hoc inuisibiliter præstitit. Ille enim, inuisibili potestate suâ, disponit hunc Mundum. Sed vade, Domine mi, eme nobis aliquid, vt comedamus hodie, rursusq; ipse prouidebit nobis. Abijt ille & emit sibi panem & vinum & piscem, & veniens domum dedit vxori. Quæ accipiens piscem cæpit ipsum purgare, exenteransq; illum, inuenit in visceribus eius lapidem valdè mirabilem, ita vt miraretur mulier illius pulchritudinem. Non tamen sciebat, quid esset. Seruatum autem ostendit reuertenti viro, dicens: Ecce hunc lapidem in pisce reperi. Videns autem & ipse miratus est quidem ipsius pulchritudinem, ignorabat tamen quid esset. Cùm autem comedisset, ait vxori: Da mihi lapidem, vt vadam & vendam illum, si quid fortassis pretij de illo accipere contingat. Neq; enim, vt dixi, nouerat & ipse quid esset, vtpote simplex & rudis. Tulit itaq; lapidem & abijt ad Trapezitam, cuius erat proprium talia emere & vendere, inuenitq; illum, iam clausis omnibus, egredientem (ad vesperum enim iam dies erat) & ait illi: Vis emere hunc lapidem? ille verò considerans lapidem, dixit ei: Quid vis, vt tibi pro eo soluam? ait autem ille: da quidquid vis. Ad quem ipse: Accipe, inquit, quinq; numismata. Putans autem venditor, quia illuderet sibi, dicit ei: Et quantum vis pro illo persoluere? Existimans Trapezita, quod ita ille, per ironiam, loqueretur, ait ipsi: Accipe decem, pro eo, numismata. Venditor iterum se irrideri arbitrans, tacuit. Dicit illi Trapezita: Viginti numismata accipe. Ille autem tacebat nihil respondens. Cùm verò ad triginta, quadraginta, quinquaginta numismata emptor ascenderet, & se daturum ea iuramento affirmaret, cœpit ille ampliùs lapidem æstimare. Paulatim verò emptor ascendens vsq; ad trecenta*

numismata

numiſmata peruenit, deditq́ꝫ illa vendenti. Ipſe igitur, dato lapide, acceptaq́ꝫ pecunia, venit ad vxorem ſuam gaudens. Quæ cum videret illum exultantem, dixit: Quanto illum vendidiſti? Putabat autem quod illum quinqꝫ aut decem minutis vendidiſſet. Tunc ille trecenta numiſmata proferens dedit illa vxori ſuæ dicens, tanto ſe illum vendidiſſe. Illa verò ſummam diuinæ bonitatis clementiam admirans dixit ei: Ecce DEVS Chriſtianorum qualis eſt, quàm bonus, quàm gratus, quàm diues! Vides quia non ſolùm quinquaginta numiſmata tibi reddidit, quæ tu illi mutuaſti, ſed paucis diebus tibi ſexcuplicata reſtituit? Agnoſce igitur, quia non eſt DEVS alius, neqꝫ in terrâ, neqꝫ in cœlo, niſi ipſe ſolus. Ille verò miraculo admonitus, cũ experimento didiciſſet & ipſe veritatẽ, effectus repentè Chriſtianus, glorificauit Deum & Saluatorem noſtrum Chriſtum cum Patre & Spiritu ſancto, plurimas referens gratias prudentiſſimæ vxori ſuæ, per quam vera Dei notitia ipſi in veritate conceſſa eſt.

Verè bona vxor magnum eſt bonum mariti. Hæc docuit virum ſuum ſanctam vſuram; neque ſolùm diuitem fecit, ſed etiã Chriſtianum. Vtinam haberet multas imitatrices! Aliæ vxores, vt earum ſuperbiæ ſatisfiat, coniuges ſuos, ad fraudes, ad rapinas, ad mille dolos adigunt; furta eorum occultant, diſtrahunt, diſſipant; neque conantur bonis artibus diteſcere. Enimuerò blanditijs, aut nequitijs ſuis corda virorum euertunt, & ad hæreſes, aut alios errores, nec rarò ad idola pertrahunt, quod ipſi contigit Salomoni. Non eſt hoc bonæ vxoris, de qua dicitur, *ſanctificatus eſt vir infidelis, per mulierem fidelem:* quod de S. Cæcilia legimus, quæ maritum ſuum Valerianum; de Theodora, quæ Siſinnium; de Clotilde, quæ Clodouæum; de Natalia, quæ Adrianum, per preces, per verba, per bona opera, per exempla ſancta, conuertit. At maritum habes fidelem? ſi non potes illum conuertere ad fidem, in qua iam eſt, conuerte ad iuſtitiam, conuerte ad miſericordiam, conuerte ad charitatem; doce eum dare eleemoſynas, nec ei manum inijce dare cupienti, quod multas, prô dolor, auariſſimas Orci Nymphas audiuimus factitare.

XVI. 1. Cor. 7. 14.

Diſcite hîc & vos pecuniæ ſititores, non pluris facere induſtriam veſtram, quàm gratiam diuinam: non magis confidere, in veſtro labore, quàm in Dei ope. *Vanum eſt vobis, ante lucem ſurgere;* vanum, *tota nocte, laborantes* vigilare, & *facere operationem* in fluminum nauigandorum, aut ſudorum *aquis multis;* nihil capietis, ſi Chriſtus non ſit vobiſcum. *Niſi Dominus ædificauerit domum,*

XVII. Pſal. 126. 2.

mum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam. Hic messor plus cessando messuit, quàm alij, vsque ad occasum solem, se defatigando. Discite, mortales, inter vera & vana auxilia, discrimen facere. Nolite vobis promittere à mandragoris pecunias; non fert ea radix nummos. Nolite effodere thesauros, quos atri custodiunt canes. Cerberus, non Deus; Gryphes, non Cœlites, habitant in illis hypogæis. Nolite animam vestram vendere tribus Philippæis, Christum triginta argenteis. Non dat Orcus opes, quibus ditescatis. Cum putaueritis vos habere crumenam ære grauem, carbones thesaurus erunt; & sæpius stercora, quàm numismata colligetis. Denique, quando nihil acceperitis, cum Pluto, Plutonem estis adoraturi. Deum colite, ille aurum creauit. Ille, cum nemo iuuerit, ditabit. Ille & diuinam virgulam, & auream, sed castam, pluuiam potest è cœlo mittere. Ab illo, tanquam sponsæ, arrham accepistis, quidquid habetis. Caue, homo, ne de tua
Osee. 2. 8. anima sit illa querela: *Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum, quæ fecerunt Baal,* quasi dæmonis, non Numinis dona; ab Inferis, non à Superis impetranda. Si qua re indiges, Patrem adi, non hostem, apud quem, *qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.*
1. Tim. 6. 9. Hinc tam multi, ob amissam vnicam vaccam, aut leue damnum, seipsos suspendunt: verè enim in laqueum diaboli incidunt, quem illis tetendit.

CAPVT XIV.

Diuinæ bonitatis iudicia, in Sacramento Baptismi & Confirmationis gratiaq́ diuina, mirabiliter suppeditatis.

I. Vòd si, iudicio Dei, à pecunijs alijsq; terrenis bonis homines desertissimi tantam habent compensationem, vt vel diuinitus pecuniâ iuuentur, vel alia accipiant bona pecunijs longè præstantiora: quid egenti non erit sperandum de cœlestibus thesauris? Inter quos est diuina à Christo promanans gratia, quæ minimè opinantibus atque etiam haud merentibus sæpe affulget & datur; diuináque Sacramenta, quæ mirabili prouidentia instituta, mira-

biliore modo nonnunquam hominibus offeruntur. Nempe non minùs menti, quàm corpori mortalium iudicat proſpiciendum Deus; qui ſæpe illa occaſione aut ratione adeſt, qua minimè putauiſſes. Ita ex Saulo Paulum fecit, quando eum Eccleſiam diſcipulóſque Chriſti flagrantiſſimè perſequentem, ipſa cæcitate oculorum, illuminauit. Ibat *ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini: & ſubitò circumfulſit eum lux de cœlo.* Ita vir *Æthiops Eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum*, à Philippo, in fide, eruditur inſperatò. Mittitur ab Angelo Philippus *ad viam, quæ deſcendit ab Ieruſalem in Gazam*, & nec dum ipſe ſcit, cur mittatur. Mittitur & ad currum, in quo ſedebat Eunuchus. Occurrit locus opportuniſſimus Iſaiæ, de Chriſti Paſſione, prophetantis: occurrit & aqua: denique & ipſi Eunucho occurrit, vt diceret: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Ad hunc modum lauit Æthiopem, ſed vtiliter, Deus, nihil minùs, quàm de hoc lauacro cogitantem, cum domo exiſſet. Sed tamen Saulus, quando in mala via iter faciebat; Æthiops, cum Deum quæſiuit, conuerſus eſt. Vnde admiranda Dei iudicia ſe ſe aperiunt, qui & ſequentibus, & perſequentibus venit obuius ad auxiliandum. Act.9 1. Act.8.27.

II. Id autem quod Eunucho baptizato, Paulóque conuerſo euenit, in omnibus Sacramentis contigiſſe, poteſt oſtendi. Nam in primis de aqua etiam diuinitus ad baptiſmum oblata, illud refert Baronius. Cum An. Chriſti ſexageſimo octauo S. Petrus Apoſtolus in carcerem Mamertinum miſſus à Proceſſo & Martiniano militibus aſſeruaretur, ipſos ſuos hos cuſtodes ad Chriſti fidem adduxit. Iam crediderant; ſed defuit aqua baptiſmo neceſſaria. Non defuit ergo Deus. Extemplò, quaſi ſaxo vena eſſet ſecta, ita, in vicem ſanguinis, fons erupit: qua aqua Proceſſum & Martinianum tinxit Petrus. Nemo loco diffidat, qui Deo fidit. Nuſquam & nunquam illi deeſt, quod prodeſt: quoſque mortalium iudicia ſæpe abiectiſſimos ne piſtrino quidem dignos cenſent, eos diuinus oculus ex perſecutoribus Apoſtolos, ex lictoribus martyres, denique ex nigris candidos facit atque cœli candidatos. Baron. t. 1. An. 68. & Thom. Boz. lib. 1. de ſig. Eccleſ. c. 16.

III. Stupendum eiuſcemodi Dei iudicium fit manifeſtum, etiam ex alia, commemoratione, digna hiſtoria, quam, ſub Paulo Epiſcopo Alexandrino, circa annum Domini quingenteſimum trigeſimũ ſeptimum contigiſſe, in Prato ſpirituali, his verbis legimus. *Narrauit nobis* (inquit Ioannes Moſcus cognomento Euiratus) *Abbas* Prato ſpirit. cap. 207.

Theonas & Theodorus, quòd Alexandriæ, sub Paulo Patriarcha, puella quædam relicta fuerat pupilla, à parentibus magna facultate locupletibus. Erat autem adhuc sine baptismo. Die verò quadam ingressa pomarium, quod sibi reliquerant parentes eius (sunt enim in medio ciuitatis pomaria) vidit quendam parantem sibi laqueum, vt se præfocaret. Cucurrit igitur, & dixit ei: Quid facis, homo? Dixit autem ei: Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione sum. Quæ ait illi: dic mihi causam, & fortassis iuuare te potero. Dixit illi: Graui ære alieno premor, & valde suffocor à creditoribus, elegiq; potiùs vitam semel finire, quàm quotidie mori. Quæ dixit illi: Quæso te, accipe omnia, quæ habeo, & redde: tantùm ne perdas te ipsum. Sumens verò ille reddidit omnia. Puella ergo angustari cœpit non habens, qui sibi curam gereret. Itaq;, destitua parentum solatio, fornicari instituit, & inde sibi victum quærere. Dicebant ergo viri illi sancti: Quis nouit ista, nisi solus DEVS? quomodo scilicet permittatur anima, propter causam aliquam ipsi soli cognitam, ad tempus derelinqui? Post aliquantulum temporis infirmata est puella, & in se reuersa compuncta est, orauitq; Pontificem, vt faceret illam Christianam. Omnes autem aspernabantur eam, dicentes: Quis hanc suscipiat, quæ meretrix est? affligebatur autem vehementer. Cùm verò in his esset angustijs, astitit illi Angelus, in specie hominis, cum quo misericordiam fecerat. Cui illa dixit: Cupio fieri Christiana, & nemo vult pro me loqui. Qui ait: Nunquid re verâ istud cupis? Respondit illa: Vtiq;, Domine, & deprecor te, vt hoc mihi impetres. Qui ait: Noli tristari. Ego adducam aliquos, qui te accipient. Adduxit ergo alios duos & ipsos Sanctos Angelos, duxeruntq; illam in Ecclesiam. Rursumq; se ipsos transformantes in personas quasdam illustres, & notas ex ordine Augustalium, vocant Clericos, Presbyterum scilicet, & Diaconum, qui in hoc ipsi constituti erant. Dicunt eis Clerici. Vestra charitas pro ea pollicetur? Illi autem responderunt: Etiam nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam baptizauerunt: & albis induta rursus ab eis subuecta est. Quã cum deposuissent, euanuerunt. Vicini ergo cùm illam albis indutam viderent, postquam recesserunt illi, dicunt ei: Quis te baptizauit? Nunciauit autem eis rem totam, dicens: Venerunt quidam, & tulerunt me in Ecclesiam, locutiq; sunt Clericis, & baptizauerunt me. Et dixerunt ad eam: Qui sunt illi? cum verò non posset dicere, qui essent illi, abeuntes nunciauerunt Episcopo. Dixit autem Episcopus his, qui ad baptizandum constituti erant. Vos illam baptizastis? Et confeßi sunt, se illam baptizasse exoratos ab illo & illo Augustalibus. Porrò accersitis ex

Prætorio his, quos Clerici dixerant, dixit Epiſcopus: Num ipſi pro iſta fidei uſſiſtis? Qui dixerunt: Neq; nouimus, neq; conſcij nobis ſumus, hoc feciſſe. Tunc verò iam cognouit Epiſcopus, DEI hoc opus eſſe. Conuocanſq; illam dixit ei: Dic mihi, filia, quid geſſiſti boni? Quæ ait: Meretrix exiſtens, & paupercula, quid boni operari potui? Dixit illi Epiſcopus: Nihilne omnino operata es? Dixit ei: Non, niſi quòd videns quendam, qui à creditoribus premebatur, ſe ſuffocare volentem, datâ illi omni ſubſtantiâ meâ, liberaui illum. Et his dictis, continuò obdormiuit in Domino. Tunc Epiſcopus glorificans Dominum dixit: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.

Hoc baptiſmo vel meretrici, ante mortem, diuinitus procurato; non tantùm mirabilia & arcana Dei iudicia illuſtrantur; ſed etiam erudiuntur illi, qui, quæ olim piè geſſerunt, fruſtra eſſe geſta exiſtimant. Bonus eſt Deus, etiam illorum operum non obliuiſcitur, quæ mortali delicto extincta ſunt. Illis enim etſi cœlum non debeatur: enimuerò etſi de condigno nihil omnino debeatur, tanquam Dei inimicis, niſi pœna; congruum tamen exiſtimat Deus, vt aut bona *recipiant in vita ſua*, cum Epulone illo, aut vt illis aliunde via ad cœlum aperiatur. *Et quis inennarrabilem bonitatem illius dignè admirari, quis pro ea dignè gratias agere queat?* ait Bloſius. *Nam cum nemo ad ſalutem perueniat, qui non vel tantillum charitatis habeat, vt ex amore Dei, ſaltem in extremo vitæ poſitus, pœnitentiam agat, auerſeturq; peccata: ecce ipſe miſericordiſſimus hominumq; amantiſſimus Deus, ſæpe ſe vſq; adeò benignum & amabilem etiam deſperatiſſimis peccatoribus (quos alicuius virtutis merito inſignitos eſſe cognoſcit) ſub mortem exhibet, vt illi ex intimis præcordijs doleant, quòd offenderint tam pium Conditorem atq; Redemptorem. Per quam nimirum pœnitentiam, apti redduntur ad ſalutem conſequendam; & peracta tali peccatorum purgatione, qualem diuina iuſtitia quæſierit, in æternum cœleſtis regni gaudium introducuntur. Profectò in altiſſimo ſecretiſſimoq; profundo latet fons ille inexhauſtus, vnde tanta pietas ad nos dimanat, vnde tanta miſericordia ſuper nos effunditur: de qua qui deſperat, Deum bonum & veracem eſſe negat, in Spiritum ſanctum blaſphemus eſt.* Hæc ille.

[Margin: I V. — Luc. 16. 25. — Ludou. Bloſius In Canone vit. ſpirit. cap. 2.]

At ne, qui vel eleemoſynæ, vel alterius cuiuſdã boni ſibi operis conſcius eſt, temerariè præſumat, ſibique certò Numinis gratiã promittat, etiamſi in grauia ſcelera prolabatur; ſciat multos, immo plurimos in Inferno ardere, qui vel antè, quàm ſe flagitijs inuolue-

[Margin: V.]

uoluerent, vel in ipſa ſceleſta vita, ſanctiſſima quædam opera præſtiterunt. Nouit Deus illa temporali aliqua felicitate compenſare; ad quod ipſum etiam, vi iuſtitiæ non aſtringitur; quamuis id præ bonitate ſua, faciat. Multa vtique laude & honore digna fecit Aman, quem tamen Aſſuerus iuſtè ſuſpendit, quia ille, quidquid, præmio dignum egit, crudelitate ſua euertit. Hunc morem paſſim Principes obſeruant; gladio addicunt rebelles, qui ante chariſſimi extiterunt. Ioab quantus fuit, apud Dauidem? non ille, etiam per æſtates hibernando, ſed vel in ſummis frigoribus, aut, aſperrima tempeſtate, manus ſtrenuè conſerendo, bellauit; non, velut malus Fabij imitator, ocioſè cunctando, ſed pugnando aſſiduè, rem reſtituit. Quot non victorias retulit? quot non hoſtes interemit? quantas non ſedauit rebelliones? & tamen, quando, *appropinquauerunt dies Dauid, vt moreretur, præcepit*, inter cetera, *Salomoni filio ſuo, dicens: Tu quoq; noſti, quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſraël, Abner filio Ner, & Amaſæ filio Iether: quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem prælij, in baltheo ſuo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento ſuo, quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta ſapientiã tuam, & non deduces canitiem eius pacificè ad inferos.* Cur non idem faciat Deus? Enimuerò ſæpè etiam facit. Quamobrem Saul *regem ſic compellauit Samuel: Nonne, cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? vnxitq; te Dominus in regem ſuper Iſrael? Et rurſum: Pro eo, quòd abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis rex.* Nec tantùm ſolio, ſed etiam vita (& vtinam non, etiam vita æterna!) illum, excidere paſſus eſt. Nemo ergo temerè peccet, etiam virtutis ſibi conſcius. Tantali hortus ſunt virtutum opera vitijs, velut ſpinis, ſuffocata. Nemo etiam deſperet, immò tantò promptiùs liberalitatem clementiam, aliáque pietatis opera exerceat, quia ſperare poteſt, ſi non præfidenter ac præſumptuoſè, ſed caſu, aut imbecillitate quadam labatur, Deum, ea ipſa opera aſpecturum, apud quem *miſericordes miſericordiam conſequuntur.* Quod congruum eſſe dixi, conueniénsque diuinæ bonitati, atque ex recitata hiſtoria conſtat.

Eſther. 7. 9. | 3. Reg. 2. 1. | 1. Reg. 15. 17. | Matth. 5.

VI. Et cur animum deſpondeant iſti? cum nihil penitus vnquam merentes non rarò reſpiciat Deus. Geneſius, tempore Diocletiani, Romæ, mimus & thymelicæ artis magiſter, in publico theatro, de Chriſtianorum myſterijs, Imperatori, per ludibrium, deli-

Martyrolog. Roman. Vuardi 25. Auguſti.

delitias facturus ægrotum se simulans baptismum poposcit. Euocato mimico presbytero & exorcista, cum ludere vellet, repentè seriò egit. Quippe, diuini Spiritus impulsu, mutatus, inter ipsos sacrilegos iocos, Christianus factus, mimorum nugamentis, immo iam vi sua non carentibus simulatorum Sacramentorum arcanis absolutis, albis vestibus indutus, atque etiam ad sanctorum martyrum similitudinem, à militum petulantia raptus, de religione interrogandus Imperatori exhibitus, in editiore loco consistens sic cœpit perorare: *Audi, Imperator, audite Quirites, & omnes exercitus, populiq; huius ciuitatis. Eo apud me Christiani loco fuêre, vt, in derisum despectumq;, illorum sacros ritus, coram vobis, explodere vellem. Ita eram animatus. Ast vbi primùm me aqua nudum contigit, & interrogatus, credere me respondi, mirabile se se oculis meis exhibuit spectaculum. Nam manum quandam vidi supra me cœlesti è regione venientem. Et iuxta me Angeli steterunt clarissimè fulgurantes. Hi è libro quopiam, omnia, quæ ab infantia vsq; malè perpetraui, recitauerunt, atq; illico in aqua diluerunt; post quæ, me mihi ipsum ostenderunt niue candidiorem. Talis prodeo ex hoc balneo. Nunc igitur & tu, Imperator, & vos satrapæ, & quotquot me ludentem spectauistis, mecum resipiscite, & Christum verum Deum esse credite, per quem æternùm salui esse possumus.* Dixit, & Imperatorem, quem oblectatum venerat, in furorem dedit; à quo Plutiano traditus, dirissimè, pro Christo, est excruciatus. Nam equuleo tortus, fustibus cæsus, vngulis laceratus, facibus vstus, denique capite truncatus nobilissimam martyrij lauream reportauit. Inter quæ tormenta omnia, nulla illi alia vox excidit, quàm ista: *Non est rex, præter Christum, pro quo, si millies occidar, ipsum mihi de ore, ipsum mihi de corde auferre non poteritis.* Sic diuina bonitas etiam indignis atque immerentibus offert gratiam, qua repentè sanctissimi & fortissimi efficiantur. Neque sine iustissimo consilio. Quia, vt supra laudatus author ait: *Quantò plura, quantò grauiora sunt ipsa peccata, quæ condonat, & quanto indigniores miserabilioresq; sumus nos, quibus ignoscit; tantò gloria eius magis elucescit.* Mihi enimuerò etiam videtur voluisse vim baptismi ostendere, in quo etsi neque intentio ministri, neque suscipientis, ab initio, fuit, tamen & illa diuinitus impleta & hæc opere ipso suscitata tantum effectum sortita est, vt, sine mora, ex illusore fieret confessor; ex mimo Diocletiani, Seruus Christi; ex sacrilego denique, cultor sacrorum & Martyr. Adde, voluisse

Ludou. Blosius in Canone vit. spir. cap. 2.

luiſſe etiam Redemtorem noſtrum hoc exemplo demonſtrare, quod verbo aliquando docueret, nempe nos non debere eſſe vindictæ appetentes. Nam ecce, qui dixerat: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos:* etiam cauſſam reddidit: *vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos:* (hoc eſt, qui bonis & malis bene facit) *& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos*, ſeu qui cruces atque aduerſa æquè iuſtis ac iniuſtis, licet diuerſis de cauſſis, mittit. Nullus ergo clypeum debet abijcere, in hac vitæ iſtius ancipiti pugna: etiam ſi iniuſtus ſit, pluuia tribulationum illum poterit abluere, aut aqua baptiſmi, ſi nondum ſit ea tinctus: etiam ſi malus, ſi cæcus in fide, ſolem diuini luminis ſuper eum oriri faciet, cum minimè ſperabit. In Geneſio diſcat, animarum noſtrarum Paſtorem Chriſtum IESVM ſæpe ouem ex ore lupi eripuiſſe.

Matth. 5. 44.

VII. Quantus autem ſit amor ſuccurrendi in Deo, præſertim per baptiſmi ſacramentum, quod de medij neceſſitate eſt, ita, vt, ſine eo, vel in re, vel in voto, ſuſcepto, ſaluari nemo poſſit, oſtendam alio luculentiore exemplo, vbi legimus, & fluminis, & flaminis, & ſanguinis baptiſmum, in vno homine, confluxiſſe; quorū etſi baptiſmi ſinguli ſuffeciſſent, voluit tamen omnipotēs Mundi Gubernator declarare, aliunde deſertos à ſe non deſeri; & quo pacto poſſit *ſuper iuſtos* vtiliſſimè *pluere*. S. Philemon tactus cœleſti lumine, Chriſtum vltrò profitebatur, & pro eo mori deſiderabat. Stabat iam Martyr ad tribunal, & ſedebat Præſes tyrannus. Ille damnari optabat, iſte cupiebat abſoluere reum. Quare Philemoni obiecit, fruſtra illum eſſe, cum neque Chriſtianus quidem omnino factus ſit, neque baptiſmum accepiſſet. Hæc aliaque multa, cum effutijſſet Præſes, è multis paleis paulum fructus collegit. Immò, quaſi oleum flammæ ſubminiſtratum eſſet, ita diuino amoris igne exardeſcens Philemon exclamauit. *O ignem ſpiritalem,* inquiebat, *qui accenſus es, in meis præcordijs! ô quantum tibi debeo, ô Præſes, quòd me etiam inuitus maximis affeciſti beneficijs, ſacrum baptiſmum in memoriam reuocans.* His Præſidem cum allocutus eſſet in media turba conſiſtens, *Rogo vos vehementer*, exclamauit: *Si quis inter vos preeſt Chriſtianis, & contemnit tormenta, propter pietatem, adſit citò & me impertiat baptiſmate.* Dixit, ſtetit, expectauit; nemo vnus prodijt, qui periculum auderet contemnere tam præſens. Poſtquam

Laur. Sur. tom. 6. die 4 Decemb. in vita eius c. 32. ex Metaphraſte & Aloyſ.

igitur

igitur vidit, omnes timore victos ſilere, neque opis quidquam in homine vllo eſſe, calidè lachrymans, in hanc vocem erupit: *Deus meus, Chriſte, qui me benignè adſpiciens à profundo errore reuocaſti, ne ſic me deſpicias diuinum baptiſmum minimè aſſecutum. Sed quouis modo oſtende mihi ſacerdotem & aquam, à quo, & in qua, ſimiliter atq; alij Chriſtiani, baptizer.* Vix ea dixerat, cum nubes, denſa cœlum contraxit, & è ſublimi ſe ſe demittens ſtantem medium circumdedit, effuſóque imbre, eum abluit, Chriſto ipſo cetera ad baptiſmum neceſſaria faciente. Mox nubes, officio hoc peracto, ſe ſe poſtliminiò in altum recepit. Martyr autem, in oculis omnium, cœleſti rore baptizatus, *Vobis,* inquit, *omnibus videre licuit, qui Chriſtiani quidem eſtis, nondum autem vultis manifeſtam eſſe veſtram pietatem, quemadmodum, cum nullus vtiq; ad me auſus eſſet accedere, ipſe veniens apertè Dominus me maximo dono impertijt baptiſmatis. Videte ergo, vt turpi & illiberali timore liberemini. Quin etiam tu quoq; aſpice, Præſes, relictâ, quæ nihil habet vtile, inſaniâ: cognoſce, cuinam Deo teipſum, abſq; ratione feceris inimicum, & quemadmodum, eo Iudice, ſis luiturus pœnas.* Ad hunc modum triplici baptiſmo candidus ad cœleſtem coronam Philemon eſt promotus. Defuit illi, in terris, aqua; miſſa eſt de cœlo: defuit homo, qui baptizaret; adfuit Deus, qui baptizauit. Magnum hinc & ſolatium capere poſſunt puſillanimes; & documentum negligentes. Puſillanimes quidem, qui ſæpe nimis ſunt anxij, verentes, ſe aut omnino, aut certè non rectè eſſe baptizatos. Ament Deum ſuper omnia: deteſtentur ſuper omnia peccatum: dicant ex animo: *O ignem Spiritalem, qui accenſus es in meis præcordijs!* & confidant, Deum adfuturum, atque eos, per hunc ipſum *baptiſmum Flaminis* ſaluaturum. Negligentes autem diſcant baptiſmum æſtimare. Suffeciſſet Philemoni Deum tantopere amanti *baptiſmus Flaminis:* ſuffeciſſet tanto martyri *baptiſmus ſanguinis*; & tamen Chriſtus *baptiſmum Fluminis* ei vnà impertijt, vt humanam ſocordiam corrigeret, quæ ſæpe parum penſi habet, à qua obſtetrice, filij, ſiue in Dei, ſiue in Diaboli nomine, baptizentur. Et tamen, *niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.*

Hoc prouidentiſſimum diuinum iudicium, in alijs quoque Sacramentis ſæpe eluxit. Ex Woltano Wintouienſi monacho conſtat, clericum, cui à S. Ethelovvoldo Wintouienſi Epiſcopo ſacri erat Chriſmatis cura demandata, minùs aliquando olei, quàm VIII. VVoltan. VVintou. in vita S. Ethe-

Iovvoldi c. 11. & Sur. tom. 4. die 1. Augusti.

quàm res posceret, accepisse, atque illud ipsum, in itinere amisisse, mirabili Dei artificio, parum auferentis, vt multum redderet. Itaque Episcopo pueros puellásque (neque enim in virilem aut senilem ætatem tunc sacramentum istud differebant) confirmare volente, neque habente Clerico sacri olei ampullam, turbatio magna extitit. Anxius Clericus viam iisdem vestigijs, recalcat, recurritque eò, vnde venerat. Dum, oculis huc, illuc, curiosè missis, rem perditam indagat, reperit ampullam in via iacentem, insigni auctu locupletatam. Nam, quæ antè nec media sui parte plena fuerat, iam oleo sacro, vsque ad summum marginem referta, toti multitudini sufficiebat, ad petitum Confirmationis Sacramentum suscipiendum. Igitur, qui mulieri Sarephtanæ, per Eliam, dixit: *Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur*, ille etiam, ad spiritualem vsum, oleo addidit incrementum.

3. Reg. 17. 14

IX. Deut. 32. 13.

Is ergo inuocandus est, qui nouit elicere *mel de petra, oleúmque de saxo durissimo*; siue id ad corporis sustentationem requiratur, siue ad animæ salutem. Fatuis Virginibus similes sunt, qui non ad Deum, sed ad homines dicunt: *Date nobis de oleo vestro.* Quod sanè faciunt, quicunque non negligunt oleum, quo cibos condiant, aut corporis leniant tubera & cruciatus; at de sacro oleo, quo animam in fide confirment, nihil omnino curant. Hinc tam sunt ad luctam, contra cacodæmonem aut Mundum, ineundam imbecilles. Hinc adeò parum, pro Religione laborant. Hinc castra & signa Ecclesiæ tam facilè deserunt, &, qui pro Catholicis stare debuerant, sunt primi hæreticorum defensores. In Nouato Exemplum recenset Eusebius & Nicephorus. Is, in morbo, baptismo tinctus, post morbum, supersedit Confirmatione signari. Quare, persecutionis tempore, metu victus, presbyterum se negauit. Negatis, ô fatui, Christum; quouis periculo terremini; quia à Deo oleum, & Spiritus sancti vnctionem non flagitatis. Apud vos ergo Christus & oleum & operam perdidit, frustra pro vobis passus, frustra Confirmationis Sacramento vim passionis & sanguinis sui largitus.

Matth. 25. 8.

Euseb. lib. 6. hist Eccles. c. 35. Niceph. l. 6. c. 3.

CAPVT

CAPVT XV.

Prouidentiæ iudicijq́; diuini Bonitas, in Spirituali SS. Eucharistiæ alimento mirificè subministrato, declaratur. Vbi etiam docetur, quàm grata sit Deo, Spiritualis communio.

EA est autem Numinis bonitas, vt, quamuis multi à beneficij datore & manum & vultum auertant, tamen manum ipse non subtrahat, sed, *vt exhilaret faciem in oleo* (Confirmationis) *& panis* (Eucharistiæ) *cor hominis confirmet*, præter sacrum Chrisma, etiam panem cœli ꝓdigiosum prodigiosè porrigat, alijs porrigere detrectantibus; aut absentibus, vt porrigere nō possint. *Qui possim ab hoc epulo abesse,* aiunt, dixisse Dianam, cum reliqui Dii adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum conuiuium, solam præteritam, aut non admissam. Longè dignius est, vt, qui ad Eucharisticum Epulum non admittuntur, dicant: *Qui possim ab hoc epulo abesse?* Et dicunt, qui Christum diligunt. Nec dicunt frustra. Nam, si desunt mortales, vel immortales eorum desiderio satisfaciunt. I.

Psal. 103. 15

Lucian. in Lapithis, & in libello de sacrificijs.

II.

Erkenbaldus de Burban vir nobilis erat, & potens, inquit Cæsarius, *& tantus amator iustitiæ, vt nullam in iudicijs respiceret personam. Hic, cum grauiter infirmaretur, lectóq; decumberet, in proximâ camerâ, tumultum, clamorésq; fœmineos audiuit: qui cum de causâ sciscitaretur, nullus ei circūstantiarū veritatem dicere præsumpsit. Tunc mittens vnū ex pueris, ait: præcipio tibi, sub interminatione oculorum tuorum, vt dicas mihi meram veritatem. Cui ille pauens respondit: Domine, domicellus meus, filius sororis vestræ, fœminam vi opprimere voluit, & hæc fuit caussa clamoris. Ad quod verbum valdè commotus, dixit militibus: Ite, & suspendite illum. Milites obedientiam simulantes, postquam egressi sunt, dixerunt ad inuicem; si occiderimus iuuenem hunc nobilem, & dominus noster, sicut opinabile est, mortuus fuerit, vel morte mulctabimur, vel erimus extorres. Omnia tamen iuueni intimantes, &, vt præsentiæ auunculi se subtraheret, commonentes, post horas aliquas ad dominum suum ingressi, se eius implesse mandatum affirmauerunt. Quinto verò die iuuenis æstimans auunculum de culpâ esse placatum, vel immemorem, aperto ostio, introspexit: quem vt infirmus conspexit, verbis*

Cæsarius lib. 9. histor. c. 38. Simile, si non idem narrat Thō. Cantiprat. l. 2. c. 35. n. 6.

blandis, iuxta se, sedere præcepit, vno verò brachio collum eius stringens, & manu alterâ cultellum suum clam extrahens, gutturi eius infixit & occidit. Qui cum planctu & dolore multorum elatus, toti prouinciæ incussit horrorem. Sed & Erkenbaldo additus est dolor dolori, adeò vt, inualescente infirmitate, pro Episcopo mitteret, petens sacrum sibi corpus deferri. Qui, cum venisset ille, cum multis lacrymis & contritione cordis, omnia peccata sua confessus est, tacitâ tamen iuuenis interfectione. Super quo Episcopus iratus, respondit; Quare subticetis parricidiũ, quod in cognatum vestrum commisistis? Dicente illo, fuitne hoc peccatum? subiecit Episcopus; Etiam crudele nimis. Et ille; Ego neq; peccatum iudico, neq; à Deo mihi remitti deposco. Respondente Episcopo; Ego vobis Christi corpus non tradam, nisi parricidium idem confiteamini. Subiunxit vir nobilis; Sciatis, Domine, me illum non occidisse, ex aliquo rancore, siue motu iræ, sed solummodo ex Dei timore, zelóq; iustitiæ. Nunquam aliquis filium sororis plus diligere potuit, quàm ego illum dilexi. Si mihi corpus Domini mei negaueritis, ego illi corpus & animam meam committo. Hæc autem dixit, & egit propter exemplum, ne iustitiæ derogare videretur. Vix enim Pontifex limen domûs egressus fuerat, & ecce ægrotus eum reuocauit, dicens; Reuertimini, Domine Episcope, reuertimini; videte, si in pyxide habeatis corpus Christi. Quod cum fecisset, nec in ea reperisset, subiunxit ille; Ecce, quem mihi negastis, ipse mihi se non negauit: apparuítq; hostia in ore eius, & impletum

Sap. 1. *est in eo, quod per Sapientiam dictum est; Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, &, in simplicitate cordis, quærite illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Episcopus autem pauens tantum miraculum vbiq; diuulgauit, per quem etiam quibusdam Abbatibus ordinis nostri innotuit, qui anno præterito illud in capitulo generali recitauerunt, cunctis Dominum glorificantibus, qui facit mirabilia magna solus.* Hæc Cæsarius. Multi repentina morte, vel domi, vel in campis, sublati hoc sacro viatico non destituerentur, nisi iustitiam ipsi priùs, destituerent. Iustos diuina iustitia non deserit.

III. Niceph. l. 13. hist. Eccles. c. 37. & Sur. 27. Ianuarij.

Aliquando autem ipse venit, in Eucharistia, Christus, & mansionem facit apud eum, qui illum diligit; aliquando, per Diuos aliosúe dapiferos, vult sacrum hunc hominibus cibum apportari. De Ioanne Chrysostomo Nicephorus alíique memorant, ei in exilium misso, longíque itineris fatigatione labefactato ac morti proximo, noctu, oranti, Petrum & Ioannem Apostolos, qui vitæ

eius

eius duces fuerant, astitisse, &, perquàm amicè cum eo collocutos, primùm victoriam aduersus dæmones; tū migrationem ad Deum; postea, quæ eum exceptura esset bonorum perceptio, lætantissimè annunciauisse. His, cum ingenti lætitia, significatis, cœlesti & ineffabili corporis Christi esca eum pauerunt: ex quo tempore postea nihil cibi sumpsit. Dicta hæc ab eis sunt, quibus ille ea secum versantibus concredidit. Exulauit igitur à sua Ecclesia Chrysostomus, non exulauit à Deo. Non habuit sacerdotem in terris, de cuius manibus sumeret panem Angelorum, sed habuit Pontificem Petrum, habuit Ioannem Euangelistam. Quemadmodum & B. noster Stanislaus Koska habuit Angelos, S. Barbara patrocinante, ac sacram synaxin impetrante, in cuius vita legerat, quòd, qui se illi deuotum commendaret, sine sacra Eucharistia non esset ex hac vita migraturus. Hunc ad modum, vel in solitudine, Maria Ægyptiaca procul venientem eremitam habuit, à quo, corpus Christi Domini sumtura, postulauit, dici Symbolum Apostolicum, & Dominicam inchoari orationem, qua finita, cœli Dominum suscepit, &, extensis ad astra manibus, cum multo fletu ingemiscens clamauit: *Nunc dimittis, Domine, ancillam tuam, secundùm verbum tuum, in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quis desperet de cibo corporali, si Christus oues suas, sua carne, sic iudicat pascendas? Qui etiam Luciam virginem Syracusanam, gladio in guttur infixo tam diu seruauit viuam, donec à veniente sacerdote sacrâ communione reficeretur. Cui similem de milite historiam, immo mirabiliorem, refert fide dignus author Cęsarius. Nam tertio die suspensus, sub Friderico Imperatore, in patibulo vixit, ob SS. Trinitatem, & quina Christi vulnera quotidie culta, vt, in fine vitæ, viatico cœlesti non careret. Igitur depositus è furca à sacerdote accepit, quòd petiuit, peccatorum scilicet absolutionem, & corporis Christi cōmunionem: qua accepta, mox expirauit, ad eum profectus, sine quo comite, noluit ex hac vita migrare. O si quotidie mortis memores, quotidie diuinū hoc viaticū à Deo peteremus! quàm paratus est ille ad se dandum? Soliciti sumus de præstante medico, qui, illo tempore, dolorem leniat; &, si morbum pellere nō potest, mortē saltem differat; & animæ medicum, archiatrum Christum, non inuocamus quotidie? At medici tum conclamatos plerumque deserunt, Christo non deserente, ni priùs illum ipsi deseramus. Magnum quiddam & desiderijs no-

Franciscus Saccin. in vita eius.

Sur. 9 April. ex Paulo Diacono. Martyrolog. Adon. Archiep. Treuir. 13. Decemb. Cæsar. lib. 9. c. 49.

ſtris valde dignum debet eſſe Euchariſtia, ſine qua hominum Redemtor ſibi amiciſſimos non vult è vita decedere.

IV. S. Bonauent. in vita S. Franciſci c. 3. de miraculis.

Scribit D. Bonauentura, Ciuem Caietanum Bartholomæum nomine, dum in S. Franciſci templo conſtruendo laboraret, ruina trabis percuſſum morti proximum, idem viaticum poſtulauiſſe; ſed, cum monachus, antè deceſſurum exiſtimaret, quàm, tantâ loci diſtantiâ, afferri ſacra Euchariſtia poſſet, prolatis opportunè B. Auguſtini verbis, animam agenti dixit: *Crede, & manducaſti.* Ille igitur, quem ore ſumere Chriſtum non potuit, corde flagrantiſſimo deſiderauit. Vide mihi, mi Lector, quàm promta manu adſit Deus, cum deeſt auxilium humanum. Nam D. Franciſcus, cum vndecim fratribus, ſe illi ſtitit, atque adpectoratum ſtrictiſſimis brachijs geſtans agniculum, ad lectum eius acceſſit; & proprio ægrum nomine compellans: *Hic eſt Agnus*, inquit, *quem tibi dari petebas, quem & propter bonum deſiderium ſuſcepiſti: cuius etiam virtute conſequêris vtriuſq; hominis ſoſpitatem.* Cum dicto, manũ per vulnera ducebat, eúmque iubebat extemplo ſanum ad cæptum opus redire. Patuit hinc, vnde deſperatis ſperanda ſit medicina; & quid agendum ſit, confiteri, aut communicare non valentibus. Optent animo, amoréque Dei (quem tam bonum Conditorem, Redemtorem, Patrem offenderunt) peccata confiteri: deſiderent, votóque cupiant ſecum iungi Chriſti corpus, quod reipſa non poſſunt adipiſci. Quæ *ſpiritualis eſt communio*, à Sanctis quotidie frequentata; & verò etiam maximis prodigijs vſurpata, non ſolùm, cum mors inſtaret, ſed tota etiam reliqua vita. Cuius rei docendæ magíſque, inter homines, promouendæ cauſſa, non pigebit, complura eiuſcemodi exempla, ſalutaribus documentis interſperſis, commemorare. Ars eſt ſaluberrima; ſanctiſſima praxis.

V. Thom. Bozius lib. 15. de Signis Eccleſ. c. 4. ex Bernardin. Iuſtin. in vita eius. c. 8 apud Sur. 8. Ian.

De Laurentio Iuſtiniano Venetiarum Patriarcha, qui vixit Eugenio IV. ſedente, hæc leguntur. *Sacra virgo quædam erat magnæ ſanctitatis; hæc, per multos annos, abſtinentiâ, vigilijs, orationibus ſteterat ante Dominum: Accidit autem, vt ſolennitate corporis Chriſti, neq; ſorores aliæ, neq; ipſa communicare diuinis myſterijs poſſent, & cum ægrè ferrent, & illa imprimis ſanctiſſima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope eſſet monaſterium, vt, ſi gratiam communicandi, eo die, habere non poſſent, ipſe ſaltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis ſuis orare: promittit Laurentius, dum autem*

celebra-

celebraret ad populum, post eleuationem, factus est extra seipsum, detulitq; eum spiritus ad illam mulierem in cellâ clausam, & contemplationi vacantem; quæ fortè tunc miro desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit, siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit; ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio reliquum missæ peregit. Hæc sunt verba scriptoris, ex eadem gente Iustiniana prognati, ac patritij Veneti, huius desiderij sancti vsum & fructum ostendentia. Nimirum quia amans suarum ouium Pastor Christus, etiam corpore simul vult pluribus, quantumuis distantibus, adesse, fecit etiam ipsum pluribus simul esse in locis Patriarcham: atque, vt desideria tantæ pietatis propagaret, vel ipsa miracula multiplicauit. Desiderat nimirum & Christus esse cum ijs, à quibus se videt desiderari. Eo autem præsente, quid deesse potest; cum in illo sint omnia? Antigonus II. *pugnaturus contra Ptolomæi duces, cum dixisset gubernator, multò plures hostium esse naues; Me ipsum præsentem (inquit) contra quot naues opponis?* Contra quot hostes nos Christum non opponemus, si quidem illum præsentem habeamus? Habemus autem, si habere volumus; si dicimus: *Desidero te nunc deuotè ac reuerenter suscipere: cupio te in domum meam inducere, quatenus cum Zachæo merear à te benedici, ac inter filios Abrahæ computari. Anima mea corpus tuum concupiscit, cor meum tecum vniri desiderat.* Plutarch. in Antig. Thom de Kemp. lib. 4. cap. 3.

VI. Magnes ferrum, ardens voluntas Deum attrahit. Cuius etiam exemplum Bernardus de Lippa, priùs Liuoniæ Abbas, postea Episcopus, retulit, de quodam recens fidem, ac, paulo post, etiam ordinem religiosum professo, & eorum numero, quos *Conuersos* appellant. Ille, cum ceteris Monachis Eucharistiam porrigi vidisset, sibique idem non licere, vehementer doluisset, *stans contra altare communicandi desiderio suspirauit. Et ecce pius Dominus, sine sacerdotis ministerio, de altari, per Sacramentum, descendere dignatus est, in os eius; qui mox hostiam aperto ore ostendens, & caussam tantæ gratiæ manifestans, cunctos, qui aderant, in stuporem conuertit: eandem enim hostiam defuisse repererunt in altari.* Adeò placet Deo desiderium piorum. Desiderat desiderantes; &, qui illum accedere non possunt, eos ipse accedit: quia *voluntatem timentium se facit.* Cæsar. lib. 9. c. 37. Ps. 144. 19.

VII. Quod etiam, in Senensi Catharina, conspicuum fuit. Laborabat illa iliaco aliquando malo: sed, quia doloris remissionem D. Anto-

spera-

nin. 3.p. Chron. tit. 23.c.14.§.8 ſperabat, Raymundum, qui à confeſſionibus illi erat, rogauit, vt ſacrificium tantiſper differret, donec ipſa intereſſe, & ſacrâ Synaxi refici poſſet. Continuato diutiùs dolore, iubet eum, etiam ſe abſente, ſacrificare, ne mora nimis longa eſſet. Eo agente, remittit dolor, & mox illa, inſcio myſta, adrepit, atque in remoto angulo conſidet. Dum frangeret hoſtiam ſacerdos, particula hoſtię ex oculis illius ſubducta eſt, vtraq; parte maiore, in manibus eius remanente. Vndiq; diligenter circumſpicit, nuſquam particulam, reperit. Peracto ſacro, Catharina eum interrogat, cur triſtitiam vultu præ ſe ferat? Hoſtiæ particulam abs ſe amiſſam, ait ille. Et illa: *Quæſiuiſti*, inquit, *diligenter? Quæſiui*, reſpondet ille. Tum illa ſubridens ait: *Non erat neceſſe, te propterea triſtari. Equidem arbitror*, inquit ille, *te mihi illam abſtuliſſe*. Et illa: *Non mihi*, inquit, *vitio vertas, quia non ego, ſed alius abſtulit. Hoc tamen ſcias, velim, quòd nunquam inuenies*. Tum faſſa eſt, ſibi diuinitus delatam fuiſſe: *Dum enim ſociæ meæ*, inquit, *nollent, vt communicarem, ne ipſis moleſtiam adferrem, acquieui. Recurri interim ad benigniſſimum ſponſum meum IESVM Chriſtum, qui ſublatam particulam, ad me detulit; ideoq; noli contriſtari, ſed potiùs gaude, in ipſo, cum gratiarum actione.* Planum eſt igitur, tam precioſa eſſe piorum hominum deſideria, vt Deus ipſe iudicet ea diuinitus implenda, ſi impleri non poſſint aliunde. Quanquam non opus eſt, vt ea miraculis ſemper impleat: implet ſatis, ſi diuinâ gratia implet. Quod etiam facit per *ſpiritualem communionem*.

VIII. Nam hîc mihi ſilendum non eſt, quod Theologi, cum

S.Thom.3.p q.80.art.1.2 D. Thoma Aquinate, omnes docent, atque ex hac ipſa Dei bonitate conſequens eſt; eos, quibus, quacunque demum ex cauſſa, non conceditur, SS. Euchariſtiam *Sacramentaliter* ſumere, quàm frequentiſſimè illam ſaltem *ſpiritualiter* ſumere aut poſſe, aut oportere. Gratiſſimum enim eſt Chriſto, corde ei nos iungi, ſi ore ſimul iungi non poſſimus. Nobis autem hæc coniunctio prorſus neceſſaria eſt. Neque ea res fructu caret. Quia effectum Sacramenti magnum percipere poteſt, qui Sacramentum habet in voto, tametſi illud in re non accipiat. Quemadmodum enim multi *baptiſmo flaminis* baptizantur antè, quàm baptiſmo aquæ baptizentur, propter inflammatum baptiſmi deſiderium; ita etiam plurimi SS. Euchariſtiam *ſpiritualiter* manducant, eam impenſè deſiderando, licet *Sacramentaliter* non manducent; aut antè, quàm

tè, quàm manducent: qua manducatione spirituali itidem percipitur effectus huius sacramenti. Etenim homines, in ea, Christo, per fidem, & charitatem, spiritualiter coniunguntur. Credunt enim & amant, quod desiderant. Fides autem Christo intellectum, amor vnit voluntatem. Neque tamen idcirco *sacramentalis* & *realis* manducatio superuacanea censenda est: siquidem, vt D. Thomas ait, *plenius inducit sacramenti effectum, ipsa sacramenti susceptio, quàm solùm desiderium.* Qui enim simul *spiritualiter* & *realiter*, seu *sacramentaliter* Euchariſtiam sumunt, *maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur:* quia præcepto realis sumptionis, aut institutioni Christi parent, & ordinariè magis ad se Deo coniungendos excitantur; ac *ex opere operato* fructum consequuntur: cum *spiritualis communio* sit tantùm opus operantis, nec impleat præceptum realis sumtionis, quando ea haberi potest. Quare neque communio *realis* est negligenda, neque *spiritualis* non frequentissimè vsurpanda; vt & illius fructu maiore potiamur, & adipiscamur hunc, quoties in die volumus, obuium ac opportunum. Quē etsi Sanctissimi quique maximè appetant, tamen etiam sectari possunt peccatores. Isti enim, dum à Sacramentali communione abstinent, memores illius: *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit,* (quia rem tam sanctam irreuerenter tractat;) possunt tamen licitè sacramentum hoc *spiritualiter* sumere, hoc est, desiderare; atque ita, Christo spiritualiter coniungi, per fidem, & actualem charitatem, seu contritionem de peccato; ob quod se hoc Angelorum pane indignos iudicant, quodque abolitum volunt, vt digni fiant. Qua proinde spirituali communione, non peccant; quia eam falsitatem non committunt, quam committunt, qui illud *realiter* sumunt peccato mortali astricti. Significant enim isti, se Christo vnitos, & membris eius incorporatos, quòd tantũ fit, per fidem formatam, quę in peccatoribus nõ est, in quibus non est habitus charitatis: non significant autem hoc, qui tantùm *spiritualiter* cõmunicant, sed significant, se optare esse coniunctos; siue reipsa coniuncti sint, siue non, sed tantùm coniungi desiderent, desiderióque se iungant, & implicita contritione (si non expressa) profiteantur, seiungi se ab illo, peccando meruisse. Sicut ergo infidelis Baptismum, sicut adulter Sacramentum Pœnitentiæ, ita & quiuis peccator, per fidei & actualis charitatis exercitium potest Sacramentum Euchariſtiæ desiderare.

Idem. q. 69. art. 4. ad 2.

1. Cor. 11. 29

R Quo

Quo deſiderio in ſui deſpectum, & in peccati deteſtationem venit, videns ſe, ſuâ culpâ, ſacramentali Euchariſtiæ ſumtione & tam ſacro conuiuio, ſine veſte nuptiali charitatis habitualis, indignum eſſe; cuius proinde deſiderio, vult peccata deponere, vt dignus fiat, qui ad menſam regiam accedat. Vt enim olere domeſtico abſtinent, ad nuptiales epulas inuitati; ſic, qui deſiderio tenentur, cœleſtis ambroſiæ, libenter contemnunt cramben peccatorum toties repetitam. Vtiliſſima itaque eſt etiam peccatoribus ſumtio ſpiritualis Euchariſtiæ, impetrátque à Deo, tandem ſumtionem quoque ſacramentalem. Alexander Macedo dijs ſacrificans, ac citra parſimoniam thura in ignem ſæpius inijciens (licet Leonida pædagogo reclamante, & dicente, vt tam ſumptuosè ſacrificaret, cum thuriferam ſubiugaſſet regionem) etiam aromatiferam regionem adeptus eſt: ita qui erga Deum non ſunt auari, ſed quam largiſſimè *ſpiritualiter* communicant, id aſſequuntur, vt eis Deus, vel per homines, vel per modos, extra communem ordinem, atq; etiam miraculoſos, communionem *ſacramentalem* impertiatur. *In vijs iuſtitiæ ambulo,* inquit, *in medio ſemitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & theſauros eorum repleam.* Quàm quidam calidè optãt, theſauros ſuos repleri? cur hîc inopiam amant? Quàm multi dies noctéſque, inter pocula, & in vino verſantur, nec aliud cogitant, quàm comeſſationes? cur calicem Domini non ſitiunt, cur non eſuriunt frumentum electorum? Quis cibus Deo dulcior, quis ſuauior potus, quàm ſanguis Chriſti? Dicebat olim Booz ad Ruth, vt cum meſſoribus intingeret buccellum ſuam in aceto, & vt liberrimè ſpicas colligeret: ob quam liberalitatem illa mox eum, ſuper terram adorauit. Chriſtus iubet nos, in ſanguine ſuo non buccellam, ſed animam noſtram lauare, & in aceto memorialis Paſſionis ſuæ intingere; & non cadimus in terram? non venimus? non adoramus? immò nec eſurimus, nec ſitimus. Alioquin vtique qui vult nos cibum dare eſurientibus, ac ſitientibus potum; ipſe etiam in cibum nobis ſe daret, & in potum. In quam rem plura libet exempla apponere.

[Margin: Plutarch. in Apotheg. Alex. Mag. — Prou. 8.20. — Ruth. 2.10.]

IX. Per annos adeò ſexaginta Onuphrius Confeſſor, & Dei aſſiduus cultor, in vaſtiſſima profundiſſimáque Ægypti eremo, hominibus incognitus vixerat. Ex his, triginta annis, in cibum vſus fuerat ſolis palmæ fructibus, & herbarum radiculis. Reliquis triginta annis, ſolo *pane vitæ* vitam ſuſtentauit, At quia deerat ſacerdos,

[Margin: Petr. de Natalib. lib. 5. cap. 106. Mar. Marul.]

cerdos, qui eum diuinum panem ei porrigeret, adfuit, singulis Dominicis diebus, Angelus, vice sacerdotis functus. Tum verè dici potuit: *Panem Angelorum manducauit homo.* Et quia *cor nostrum esca ista confirmat*, vt ait S. Ambrosius, mirificè fuit Onuphrius hac esca confirmatus. Nam grauissimas cacodæmonum insidias, heroica mente, superauit. Quod robur, vt & alij accipiant, ipse Christus inuitat, & sui sumendi desiderium incendit. *Venisti ad altare*, ait idem S.Pater, *vocat te Dominus IESVS, vel animam tuam, vel Ecclesiam, & ait: Osculetur me ab osculis oris sui.* Osculatur enim Christum, qui eum ore reuerente & amante excipit. *Vis ad Christum aptare? nihil gratius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius, osculetur me. Vides te mundum esse ab omni peccato, quia delicta detersa sunt: ideò te sacramentis cœlestibus dignum iudicat, & ideò inuitat ad cœleste conuiuium. Osculetur me osculis oris sui.* Ideò si non est, qui tibi panem frangat, ipse frangit, ipse se porrigit. Audi istius amoris signum aliud, & penè domesticum, quod Raderus in Bauaria Sancta de Friderico Ratisponensi, homine illiterato, his verbis refert. *Occupatum olim, in lignili, vehemens Eucharistiæ desiderium incesserat: cum interim sacerdos sacris operatus, animaduertit, sibi de altari sacram hostiam, aut, vt reor, partem hostiæ subductam, quàm anxiè circumspiciens, diúque requirens, tandem intellexit à cœlite Friderico impertitam.* Sic fit, quod dictum est: *Exultent & lætentur in te omnes, qui quærunt te.* Si plures quærerent, plures inuenirent. Quod in alio exemplo disce.

lib.4.cap.12 Io. Garetius cent.4.circa An.382. Psal.77.25. S.Ambros. in Tract.de myster.c 9. S.Ambros. serm. 5. de sacram. ad Neophytos, cap. 2.

Math.Rad. part.1. Bauar. Sanct. pag. 152.

Psal. 69. 5.

X.

In S. Elzearij vita legimus, Bertrandam Carmaram Carpentoratensem, innocentis vitæ mulierem, & diuinarum rerum admodum peritam, solenni quodam festo die, ad Dominici corporis perceptionem accuratè se præparasse; sacerdotem autem vel incuria, vel obliuione, vel potiùs prouida Dei voluntate, particulam, pro illa, nullam consecrasse. Itaque spe sua destitutam, Deus consolandam censuit. Cum enim Bertranda Missæ sacrificio interesset, &, consueta pietate, Christi corpus, quod ore contingere non poterat, desiderantissima mente *spiritualiter* sumeret, Angelus extemplo comparuit, & bonam consecratæ hostiæ partem, ab altari, ad eam detulit; quam cum sacerdos non minore solicitudine, quàm diligentia perquireret, coacta est Bertranda diuinum solicitò beneficium aperire, vt doceret, nunquam frustra desiderari, præ cunctis desiderabilem. Adeò bonus est, si deest operis fa-

Surius. t.5. die 27. Septembr. in vita S.Elzearij c. 17.

S. Ambros. loc. cit.

ris facultas, desideria remuneratur. Desiderijs autem ardet, *quisquis vidit mirabilia sacramenta, & ait: Osculetur me ab osculis oris sui: hoc est, osculum mihi Christus infigat. Quare? Quia meliora vbera tua super vinum. Super illud vinum, quod etsi suauitatem habet, lætitiam habet, gratiam habet: tamen illa lætitia secularis, in te autem iucunditas est spiritualis.* Hæc S. Pater, supra laudatus. Quare mirum est, homines non incendi amore, & saltem affectu accedere ad hoc sacramentum. Quoties etiam impius quispiam sacerdos Christum è cœlo in aram vocat, obedit ille voci hominis, &, ne desit panis cœli, adest sub speciebus panis. At Christus nunquam in ara ponitur, nunquam exponitur in hostia, quin ad credentem dicat: *Osculetur me osculo oris sui*, & tamen sunt, qui osculum detrectent, ac ad regiam hanc mensam inuitati venire recusent? Impediunt negotia? non est omnium quotidie vestem induere nuptialem? Esto. at saltem desiderent accumbere, qui putant, se non posse accumbere; faciántque, quod famelici solent, qui, cum cibum non habent, quo vescantur, delectant se saltem cibi recordatione: éstque illis, pro escæ vsu, escæ appetitus.

XI.

Sozom. lib. 6 c. 29. Pallad. in hist. Lausiaca. c. 20.

Petr. de Natal. lib. 9. c. 103.

In vita S. Bonau. c. 12. & apud Sur. t. 3. die 13. Iulij. item in Chron. Francisc. 2. p. l. 2. c. 2.

Complures hoc desiderio etiam impetrarunt sacrum hunc cibum accipere manibus ministrantiū Angelorum: è quorū numero fuit Marcus Monachus; cui tamen cum Angelus Eucharistiam porrigeret, ait Macarius, apud Sozomenum, *se manum ad iuncturā vsq; tantùm vidisse:* item Maiorus Episcopus, qui de Angeli manu sacramentum hoc ter accepit, in eremo, ab alijs desertus, sed nō desertus à Deo. Sed mirabile fuit, quod S. Bonauenturæ Episcopo Albanensi & Cardinali, nondum sacerdoti, accidit. Is, quia pluſculis diebus, ob summam animi demissionem, à sacratissimi corporis Christi perceptione abstinuit, veritus, ne, si illud indignus sumeret, iudicium sibi manducaret & biberet; in prœmium tantæ humilitatis, Missæ audiendæ præsens, & panis cœlestis mirè appetens, particulam sacræ hostiæ, de manibus celebrantis acceptam, per Angelum, ori sui impositam accepit. Quam submissionem vtinam multi imitarentur, qui cum symposia, vltra dimidium noctis, protraxerunt, cum scortati sunt, cum crapulam nondum edormierūt, vt sacrilegio sacrilegiū addant, nō verentur, sine scelerū confessione, sine contritione animi, sine peccati expiatione, non ieiuni ad tremendum hoc mysterium, & ad Missam celebrandam accedere, digni vtique, quibus non iam Angeli hostiam afferant, sed auferant:

ferant: vt sæpe legimus contigisse. Sed, si eo miraculo moneri nō sunt digni, erit tempus, quando, sicut Magdeburgensi Vdoni, hostias Angeli è visceribus reuulsas, atque flammato gladio, è ceruicibus excussas repetent; rémque omnium sanctissimam, in salutem institutam, seuerissimo Iudici Deo, in vindictam damnationémque eorum, annumerabunt. — Vide de subductis hostijs Sozom. l. 8. hist c.5. Baron.t.3. Annal.An.400. Petr.Cluniac.lib.1.c.2. Gregor.Turon.lib.1. de glor.Mart.c. 86.

XII. Interim Deus amicis filiolísque suis diligenter prouidet, ne fame pereant; neque per Angelos tantùm diuinas has illis sportulas mittit, sed suismet etiam manibus se se illis in os, in pectus, in animam immittit. Celebrauerat aliquando Missam Honoratus, post Firminum Episcopum Ambianensem, quartus. Ventum erat ad hostiam sumendam; ibi, attentissima cogitatione, instititit tanti sacramenti dignitatem perpendere. Ea meditationis vis fuit, vt, præ reuerentia, hostiam manibus attingere vereretur. Placuit conuiuæ modestia Christo, censuítque miraculo honorandam, miraculóque stupendo. Nam ipse, ex depicta inibi imagine sua, brachium extendit hostiámque, velut viua manu, sublatam de altari Honorato porrexit. Itaque, iam ille sumere non recusauit, quod diuinitus dabatur; tanto dignior eo pane, quanto se iudicauit indigniorem. Vnde rectè dixit S. ille Pater: *Deuoto animo & cum timore accedendum ad communionem, vt sciat mens, reuerentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est, cuius in mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficij Dei. Quem nos, si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Christi: gratias enim videbimur reddere redemptori.* Hanc humilitatem, vt in se struant, vel laici communicaturi, vel sacrificaturi sacerdotes, habent præclaram illam D. Augustini orationem, quæ incipit, *Summe sacerdos* &c. in qua etiam petenda sic loquitur: *Vt sacrificium laudis casto corpore & mundo corde valeam offerre. Quanta enim cordis contritione, & lachrymarum fonte, quanta reuerentia & timore, quanta corporis castitate & animi puritate istud diuinum & cœleste sacrificium est celebrandum? Domine Deus meus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi ima summis coniunguntur, vbi adest Sanctorum præsentia Angelorum, vbi tu es sacerdos, & sacrificium mirabiliter & ineffabiliter? Quis dignè hoc celebrare potest mysterium, nisi omnipotens Deus offerentem fecerit dignum?* Talis oratio humilem facit, talis meditatio dignum; talibus se porrigit Ser-

Petr.de Natal.l.2. Cat. Sanct.86.M. Mar. Spalat. l.4 c.12. ex Breuiar.Ambian.

S.Ambros. in 1.Cor.11.

Prou.3.32. uator, quia *cum simplicibus sermocinatio eius.* Qui etiam S. Dionysio,
Su.9.Octob. in vita eius, c. 29. & Io. Garetius cent. 9. ex Hilduino Abbate 840. cum Rustico & Eleutherio socijs, in carcere, detento, & mox ad martyrium ituro, cunctis, qui doctrinæ eius audiendæ gratia aderant, spectantibus, ingenti luce, & Angelorum multitudine circumdatus, sanctum panem porrigens, dixit: *Accipe hoc, mi chare, quod mox complebo tibi, vnà cum Patre meo, quoniam mecum est maxima merces tua, & his, qui audierint te, salus in regno meo.* Hæc, dum Missam, iam tum Apostolorum tempore, in custodia, faceret D.
Iudith.9.5. Dionysius, euênere. *Tu enim, ô Deus, fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est, quod ipse voluisti.*

XIII. Verùm neque Spiritus Sanctus deest, Eucharistiam desiderantibus. Siquidem, vt, in vita SS. Martyrum Faustini ac Iouitæ, habetur, cum prædicti martyres Secundum militem, Mediolani, baptizassent, & sacrâ etiam communione, ex eo, membrum Ecclesiæ facere voluissent, sed panis deesset, ex quo sacramentum conficerent, à columba alite rostro delatum accepêre, eíque sumendum præbuêre, sacrum esse minimè dubitantes, qui sic afferebatur. Et facilè fuit credere, Spiritum S. fuisse, quem etiam Ioan-
Ioan.1.32. nes Baptista *descendentem, quasi columbam, de cœlo* vidisse se testatus est. Certè, cum trium diuinarum personarum simplex, vnicáque substantia separari non possit, apud eundem, Pater, & Spiritus Sanctus mansionem facit, apud quem Dei Filius diuertere non dedignatur. Quare huius diuini Spiritus est, homines ad crebrò communicandum & incitare, & iuuare, vt dignè communi-
Helinand. in Chron. Io. Naucler. vol. 2. gen. 38. Stapleton. in Collect. de S. Thoma & Petr. Ribadeneira de vitis SS. 21. Decemb. cent. Nam indignis, meritò cœlum claudit, ne manna hoc inde descendat. Cur enim non faceret? cum Apostoli id scribantur fecisse. Nam, coronidis loco, adijciam, quod à multis probatis scriptoribus refertur, Anno scilicet Christi 1121. Ioannem Indorum Patriarcham venisse, & Callisto Pontifici, Cardinalibus Prelatísque alijs, in consistorio publicè, summa cum fide, narrauisse, suo quidem tempore, S. Thomam Apostolum, quotannis, populum, sua manu, communicauisse, &, qui dignis sacramentum porrexerat, ab indignis id retraxisse. Quod iudicium discrimén-
Pallad. in hist. SS. PP. c. 72. que etiam vidit olim Ammona presbyter sacris operans. Angelus enim ad dexterum altaris cornu astans, dignè communicantium nomina in librum referebat; eorum autem, qui synaxi se subduxerant, nomina conspexit deleri, qui triduo inde mortui sunt. Si oculos Ammonæ haberemus, quàm multos indignè ad altare

acce-

accedentes conspiceremus, de libro vitæ deleri? Admiranda Dei patientia est, qui ordinariè non vult à sacerdote communicante cognosci discrimen dignè, indigneúe communicantium, neque retrahi manum, etiamsi Iudas aliquis, hoc est, auarus, proditor, aut sacrilegus, impuro ore, SS. Eucharistiæ sacramento inhiet. Impunè id se isti facere putant, quia non statim puniuntur. Sed, ô Deus, *omnes viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia, in tua prouidentia posuisti.* Iudith 9.5.

XIV. Hoc est iudicium Dei. Dignis etiam spiritualem *dat escam, in tempore opportuno*, indignos vel in hac plectit vita, vel in altera. Itaque *qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini. Quoniam futurum est iudicium*, ait Mediolanensis Antistes, *vt quemadmodum accedit vnusquisque, caussas reddat, in die Domini nostri IESV Christi: quia sine disciplina traditionis & conuersationis qui accedunt, rei sunt corporis & sanguinis Domini. Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare sortis & mortis Domini? occisus est enim pro ijs, qui beneficium in irritum ducunt. Propterea inter vos multi infirmi & ægri, & dormiunt multi. Vt verum probaret, quia examen futurum est accipientium Domini corpus, iam hic imaginem iudicij ostendit, qui inconsideratè acceperant, dum febribus & infirmitatibus corripiebantur, & multi moriebantur, vt in his ceteri discerent, & paucorum exemplo territi emendarentur, non inultum scientes corpus Domini negligenter accipere, & eum, quem hic pœna distulerit, grauiùs tractatum iri, quia contempsit exemplum.* 1. Cor. 11. 29. S. Ambros. in 1. Cor. 11.

XV. Possent eiuscemodi diuinorum iudiciorum documenta etiam in ceteris Christi sacramentis data adferri, sed ea passim alibi inserendi erit locus; & hæc ipsa sufficiunt, ad nos commonefaciendos, vt in Deo magis, quàm in hominibus confidamus, &, in omnibus periculis, dicamus: *Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis*; itémque: *Tibi derelictus est pauper, & orphano tu eris adiutor*, quia *oculi tui in pauperem respiciunt*, &, *propter miseriam inopum, & gemitum pauperum exurges*, quando *diuites dimittes inanes.* Sicut enim auis implumes & se ipsos alere non valentes pullos, maiore cura, alit, & minùs sollicita est de ijs, qui iam euolare atque in pastum ire didicerunt; ita Deus maximè indigentes maximè iuuat. Hæc est gloria eius, hæc potentiæ & bonitatis magnitudo; posse rebus desperatissimis succurrere, &, vno verbo, posse, quod alius nemo possit: sicut & medici præ- Psal. 107. 13

stantia

ſtantia inclareſcit, quando morbos pellit, ab alijs deſperatos. Demoſthenes, cum illi obijceretur, quòd cum malis conſuetudinem haberet, *Ille,* inquit, *eſt optimus, qui derelictos ab omnibus curandos ſuſcipit.* Ita, tametſi oculus Domini omnibus inuigilat, omnibúſque proſpicit, præcipuè tamen illos curat, quos alius nemo curat; & hoc ipſum plus eſt, quàm ſi quis ab omnibus curaretur. Vt enim oratori olim peroranti, cæteris auditoribus ſenſim dilapſis, &, ſolo Platone, poſt omnes, remanente, *Plato inſtar omnium fuit,* ſic inſtar omnium, & præ omnibus, debet nobis eſſe Deus, qui ſolus ſufficit, & infinitis modis omnium creaturarum auxilia excedit. Quemadmodum vnius præſentia atque lux Solis clariùs lucet, quàm lumina omnium ſtellarum reliquarum. Quare quiſquis ſe ab omnibus mortalibus deſeri videt, ſi ab eo noti amicíque omnes receſſerunt, ſi in ſe ipſo nullum conſilium, in alio nullum auxilium reperit, credat ſupereſſe Deum, & hunc ſufficere exiſtimet, clamétque cum S. Franciſco: *Deus meus & omnia.*

XVI. Quia verò ſolicitudo ſtultorum mortalium minimè curat ſpiritualia, maximéque circa victum veſtitúmque verſatur, neceſſarium duco, vt afferam plura diuinæ curæ exempla, quæ monſtrent, Deum non deeſſe ijs, quibus omnia, etiam in rebus temporalibus, deeſſe videntur, è quibus apparebit, quàm longè præſtabilius ſit, etiam propter corporis neceſſaria, ſpem in Deo, quàm in agris & fundis collocare: nulla enim grando, nulla vredo, nulla tempeſtatum iniuria poteſt obeſſe, ſpem ſuam diuinitatis anchorâ fulcienti. Quod confirmauit Dominus, cum Apoſtolis

Luc. 22. 35. dixit: *Quando miſi vos, ſine ſacculo & pera, nunquid aliquid defuit vo-*

Pſal. 110. 6. *bis?* nempe hoc eſt, quod olim dixit: *Oculi mei ad fideles terræ,* qui etſi baculo aut gladio carent, tamen ab Angelo meo defenduntur; ſi peram non ferunt ſecum, è nubibus panem illis mitto, & menſam inſtruo, ambroſiâ cœleſti conditam.

CAP. XVI.

CAPVT XVI.

Cur amicos suos parcè ac frugaliter, inimicos autem lautè permittat viuere Deus?

IN principum aulis primæ admissionis amici ac satrapæ, ceteris conquisitiùs solent tractari; &, quò quisque est nobilior, eò lautiori mensæ adhibetur; est enim cibi pretium honor conuiuantis. Quamobrem & Ioseph, cum epulum fratribus suis daret, *sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis, sumtis partibus, quas ab eo acceperant: MAIORque pars venit Beniamin, ita vt quinq; partibus excederet.* Tractaret vtiq; hac ratione etiam Deus sibi amiciores, si diuinæ sapientiæ iudicio melius esset, meliùs conuiuari. Aliter censet. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neq; viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ, à vijs vestris, & cogitationes meæ, à cogitationibus vestris.* Vobis placet ebrietas, mihi displicet. Sobrietas placet mihi, displicet vobis. Apud vos, in honore est conuiuium, apud me ieiunium. Vobis grata est abundantia, mihi abstinentia; quam etiam seculi sapientes diuitijs præposuerunt. Certè Diogenes à Platone petierat vini paululum, tunc & caricas. Plato misit lagenam. Cui Cynicus, hunc in modum, gratias egit: *Cum interrogârim, quot sint duo, & duo? respondes viginti.* Noluit nimirum, pro quatuor, aut accipere, aut dari viginti. Quare & amicis suis plerumq; dat Deus, quod sufficiat, non quod superfluat: ipsi abundare non cupientes illud vsurpant: *Mendicitatem, & diuitias, ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria; ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.* Porrò victui non multa sunt necessaria. Pauca sufficiunt paucis contento. Itaque, quos non deserit diuinum Numen, modico alit, si videt non appetere multa, etiam tunc, cum miraculosè alit.

I. Gen. 43. 33. Esa. 55. 8. Prou. 30. 8.

Venerabilis Beda, qui Martyrum Ecclesiæ Anglicanæ pro Christo cæsorum historiam texuit S. Cuthberti Episcopi Lanparniensis facta & verba hæc refert: *Disce, filiole, Dei fidem semper &*

II. Beda in vita S. Cuthberti.

per & spem habere in Domino, quia nunquã fame perit, qui Deo fideliter seruit. Et sursum aspectans, vidénsque aquilam in altum volantem: Cernis, inquit, aquilam illam porrò volitantem? Etiam per huius ministerium, possibile est Domino Deo nostro, nos hodie reficere. Talia confabulantes, agebant iter, iuxta fluuium quendam. Et ecce subitò vident aquilam in ripâ residentem, dixítque vir Dei: Viden' vbi nostra, quam prædixi, ministra residet? Curre, rogo, & quid epularum nobis attulerit, inspice, & citiùs affer. Qui accurrens attulit piscem non modicum, quem nuper illa de fluuio prehenderat. At vir Dei, quid, inquit, fecisti, fili? quare ministræ suam partem non dedisti? seca citiùs medium, & illi partem, quam nobis ministrando meretur, remitte. Fecit, vti iusserat, sumptáque secum parte reliqua, vbi tempus reficiendi aderat, diuerterunt ad proximum vicum, & dato ad assandum pisce, se pariter, & eos, ad quos intrabant, gratissimo refecerunt conuiuio, prædicante Cuthberto verbum Dei, atq; eius beneficia collaudante. Collaudabimus & nos, si inde discamus, & Deo fidere, & paucis contenti esse. Per rapacissimas aues potest nobis dare, dator munerum. Sed duobus piscem vnum dedit. Non suffecit? etiam ad abundantiam pluribus suffecit. Et aquilæ dimidium remiserunt, in confusionem illorum, qui nunquam dicunt: *sufficit*. Sed exemplũ antiquius audiamus & discutiamus.

III. Paulus Eremita ab hominum consortio opéque longissimè remotus, Deo cordi fuit; qui eum, sicut olim Eliam, per volucres pauit. Cum illum inuisisset Antonius iucundissimóque alloquio & recreasset, & recreatus esset, perspicuè hanc Dei curam vidit. De vtroq; D. Hieronymus ita scribit: *Inter has sermocinationes, suspiciunt alitem coruum in ramo arboris consedisse. Qui inde leuiter subuolans integrum panem, ante mirantium ora, deposuit. Post cuius abscessum; Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta iam anni sunt, quòd accipio dimidij semper panis fragmentum: verùm ad aduentum tuum, militibus suis Christus duplicauit annonam. Igitur Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei fontis marginem vterq; consedit. Hîc verò, quis frangeret panem, oborta contentio pænè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitij, Antonius iure refellebat ætatis. Tandem consilij fuit, vt, apprehenso è regione pane, dum ad se quisq; nititur, pars cuiq; sua remaneret in manibus. Debinc paululum aquæ in fonte prono ore libarunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegêre*

S. Hieron. in vita Pauli Erem.

vigilijs.

vigilijs. Quid hoc, ô Superi! quis hîc dapifer? vorax & furax auis mensæ ministrat? & cibum affert, cui ipsa libentiùs inhiaret! At optimus œconomus, optimus cocus est Deus, nouit panem pinsere, sine furno, nouit os corui frœnare, vt famulis non desit, quo vescantur, pro se non solicitis solicitus. Sed, ô cœli Rector, quid hoc est? tam senibus? tam sanctis? tam sanctè conuenientibus seruis tuis adeò plebeium, abstemium, & propè dixissem caninum, immò coruinum apparas prandium? epulas instruis conuiuiales ac hospitales, nec quidquam apponis, nisi limpidam aquam, & vnicum, pro duobus ieiunis, & sanctis viris, panem; quod & Eliæ fecisti, mittens ei subcinericium panem, & vas aquæ, per Angelum. Itáne tractas tuos seruos, immo tuos amicos? hæc tua paterna cura est? hoc prouidentiæ tuæ indicium? cum interim inimicis tuis, qui te quotidie offendunt, & blasphemant, graue est, vt lautissimis prandijs cœnísque contenti sint? neq; iam plebeium panem aut fontanam aspiciunt, sed ne Atticis quidem bellarijs saturi, & Græco meraco vino languidi possunt aut famem placare, aut sitim restinguere. Nempe non tam tu illos, quàm illi se ipsos pascunt, lautitiísque famem non pellunt, sed irritant, sitim non domant, sed, velut oleo ignibus affuso, magis inflammant: vt, cum perituro diuite, epulantes quotidie splendidè, splendidè pereant, & sitim mereantur sempiternam. Illis nihil sufficit, quia deest benedictio, cum qua modicum sufficit. Sanctis nihil deest, quia omnia adsunt, cum Deus adest. Hoc est, quod Psalmista ait: *Diuites eguerunt, & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.* Apponuntur illis sanè assa & elixa, è siluis & è montibus petita, volantia & natantia; sed inter hæc omnia esuriunt & sitiunt; abundant & egent, sicut Midas inter aurum, & Tantalus inter fugacia poma. Quidni esurirent, qui conuiuium super conuiuium struunt, qui quater in die comedunt? qui cœnas cum prandijs connectunt? qui fercula apponunt, quorum ne numerandi quidem, ne dum edundi copia est? qui tot perdices, ficedulas, gallinas, phasianos; qui totos non tantùm lepores, sed etiam apros mensis inferunt? & tamen semper esuriunt, semper sitiunt, semper ægrotant. Hoc est, quòd magna illa Prophetissa, in Deo suo, magnificabat, qui *esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* Nunquid enim subcineritius tãtùm fuit panis, quem ad caput suum inuenit Elias? & tamen *ambulauit in fortitudine cibi*

Psal.33.11.
Lucæ.1.53.
3.Reg.14.6.

illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: vsq; ad montem Dei Horeb. Nec volebat Daniel, cum tribus pueris, nisi *legumina ad vescendum, & aquam ad bibendum*, & tamen *apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores, præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.* Ergo amici Dei, & pauperes, quorum est regnum Dei, non solùm exquisita non curant, sed etiam refugiunt, quidquid est delicatum. Quin sæpe neque micis saturantur, quæ cadunt de mensa dominorum, & tamen sani sunt, atque robusti: morbis innumeris carent, quibus, qui in domibus regum sunt, scatent. Nempe diuina bonitas alit illos, & ipsa abstinentia est illis pro medicina.

Dan. 1. 12.

IV. Ad eundem modum, qui Ecclesiæ præcepto, per 40. dies, graui abstinentia obediunt, & sanescunt sæpe, & insuper hostem domesticum carnem spiritui rebellantem domant; Acheronticas laruas vincunt; peccata abstergunt; in spem veniunt, quæ clamat: *Beati qui esuriunt & sitiunt, quoniam* in cœlo, cum Lazaro, *saturabuntur.* O quanta tunc erit rerum metamorphosis! Tunc bona recipient, qui nunc malis affliguntur; &, qui nunc *ducunt in bonis dies suos*, in puncto ad infernum, cum Epulone proiecti, frustra vnius guttæ petent refrigerationem. Tunc accumbent in nuptijs agni, qui nunc ante fores magnatum, inter canes, iacent; & qui nunc in purpura & eburneis sellis accumbunt, tunc, ante tristem Cerberum, prosternentur: *subtus sternetur tinea, & vermis erit operimentum eorum.* Tunc ipse Dominus transiens ministrabit illis, qui iam, neque inter mancipia consistere permittuntur; & qui iam primos accubitus ambiunt, in ordinem redigentur, infimíque erunt, quando iubebuntur descendere, vt nouissimum locum in Tartaro occupent. Tunc *torrente voluptatis potabuntur*, qui nunc *panem suum cum fletu miscent*: & qui nunc semper Hilaria celebrant, ac Bacchanalia viuunt, tunc demum sentient, *extrema gaudij* à luctu occupari. Quis igitur non vellet, aliquid hîc pati? famere? Ecclesiæ parere? ieiunio vacare, & Deo valetudinis suæ curam permittere? cum illi, qui medicos quiritando corrumpunt, aut quibus corporum magis, quàm animarum, curiosi medici pestiferè adulantur; aut qui iam debilitatem, iam occupationem, iam hunc, iam illum morbum, pro libitu, fingunt, & prætexunt, vt carnibus se farcire, & comessando tempus atque conscientiam fallere possint; satietatem suam nimis longa & acerba in Acherunte

Matth. 5. 6.

Isa. 14. 11.

runte

runte inedia sint commutaturi. Itaque *iudicium patris audite filij* (Ecclesiæ) *& sic facite, vt salui sitis.* Si parum est vobis, paruo contenti estote: si multum, obedite Ecclesiæ ieiunia præscribenti. Eccli. 3. 2.

V.

At seuerum est præceptum; grauis inedia; longa dies; impatiens venter, ingens consuetudo comedendi? Negantur calida. Nec panis satis conceditur. Additur pomum nanum, aut pannucium; libi buccea; villum. Libare hoc est, non cœnare. Hæ voces sunt gulonum, & manduconum, & non tam corporis fomenta, quàm libidinis nutrimenta quærentium; atq; eorum, qui inediæ fræno inprimis indigerent. Nimirum, vt cæci, vident; & loquuntur, vt muti, hoc est, nihil, aut, quod ipsi non intelligunt, veri Polypi, *qui, vbi quidquid tetigerint tenent*; seu esculentum sit illud, seu poculentum. Heu quàm multùm distant nostrorum sæculorum ieiunia, ab illa sanctissima antiquitate! Paulus & Antonius, & ipse magnus Elias dapsiliter sibi viuere videbantur, cum laticem libarent; cum, longo die, dimidium panem manducarent. Dei præcursor Ioannes, in vtero sanctificatus, locustas comedebat, & mel siluestre. Paximacijs contenti erant, qui sanctissimè, in claustris, vitam viuentes, vix habebant, quod tam seuera pœnitentia eluerent. Nunc scelestissimo cuique pane & aqua contentum esse, durissimum & intolerabile videtur. Quid ergo mirum, si sunt homines, qui de Dei Prouidentia queruntur; nulla enim illis est, nisi pinguissimæ culinæ prouidentia. Neglexisse se arbitrantur, si non quotidie *Pauus nequitiæ nidum in cacabo facit.* Oeconomum agit Deus, non dulciarium: prandia mittit, non promittit conuiuia: pasci vult suos, non distendi: sustentari cibis, non opprimi. Quamobrem etiam alijs, quos, non sine miraculo, nutriuit, necessaria dedit, non curiosa; coliphia, non crustula submisit, aut melimela. Et quando nos docuit orare, dixit: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, seu, vt alia lectio habet, *supersubstantialem*, τὸν ἐπιούσιον enim, quod alij, *quotidianum*, S. Hieronymus *supersubstantialem* vertit; quasi tantùm de Eucharistia & pane Angelorum soliciti esse debeamus; aut certè de diario, & hodierno, non de crastino pane. Et quanquam, *panis* nomine, in diuinis, etiam alij hominum cibi intelligantur, non voluit tamen Christus à nobis peti ficedulas, aut alaudas, aut turdos, aut perdices & coturnices: multò minùs linguas psittacorum. Itaque pane prouisum est, quibus è cœlo sua missa est anno- Matth. 6. 11.

na; aut certè rariſſimè cibo precioſiore. Nam vtique carnes, quas, cum pane, coruus Eliæ detulit, non erant caſſitæ, aut *Ionicarum guſtus attagenarum*.

3. Reg. 17. 6. Martial. lib. 13. 61.

VI. Seuer. Sulp. dial. 1. c. 3.

Porrò, quod Paulo & Antonio contigit, id ſolitario etiam alteri atq; Abbati eius, Seuerus Sulpitius memorat eueniſſe. Haud longè ab eremo contigua Nilo, multa erant monaſteria, è quibus, ſi qui maiorem virtutem mente concepiſſent, vt, acturi ſolitariam vitam, ſe ad eremum conferrent, non, niſi permittente Abbate, diſcedebant. Tranſgreſſis ad eremum, Abbatis ordinatione, panis, & quilibet alius cibus miniſtrabatur. Cuidam duo pueri eum panem detulerant, adeò innocentes, vt redeuntibus aſpis miræ magnitudinis veniens obuiam, quaſi incantata carminibus capi ſe, pallióq; inuolutam ad monaſteriũ innoxiam deportari permiſerit. Duodennis puer *Monaſteriũ, quaſi victor, ingreſſus, in occurſum fratrum captiuam beſtiam, reſoluto pallio, non ſine iactantiæ tumore, depoſuit. Sed cum infantiam, fidem, atq; virtutem ceteri prædicarent, Abbas ille altiori conſilio, ne infirmior ætas inſoleſceret, vtrumq; virgis compeſcuit, multùm obiurgatos, cur ipſi, quod per eos operatus fuerat Dominus, prodidiſſent: opus illud non ſuæ fidei, ſed diuinæ fuiſſe virtutis: diſcerent potiùs, Deo in humilitate ſeruire, non in ſignis & virtutibus gloriari; quia melior eſſet infirmitatis conſcientia, virtutum vanitate. Hoc vbi ille frater audiuit ſolitarius, & periclitatos infantulos ſerpentis occurſu, & ipſos inſuper multa verbera, victo ſerpente, meruiſſe, Abbatem obſecrat, ne ſibi poſt hæc vllus panis aut cibus aliquis mitteretur. Iamq; octauus dies fuerat emenſus, quo ſe homo Chriſti, infra periculum famis, ipſe concluſerat. Arebant membra ieiunio, ſed deficere mens cœlo intenta non poterat. Corpus inedia fatiſcebat, fides firma durabat: cum interim admonitus Abbas ille per Spiritum, vt diſcipulum viſitaret, pia ſolicitudine cognoſcere cupiens, qua vitæ ſubſtantia vir fidelis vteretur, qui miniſtrari ſibi panem ab homine noluiſſet; ad requirendum eum ipſe Abbas proficiſcitur. At ille, vbi eminus ſenem venire conſpexit, occurrit ei obuiam: agit gratias, ducit ad cellulam. Cum ingreſſi pariter ambo, conſpiciunt palmiciam ſportam calido pane congeſtam, foribus affixam, de poſte pendere: ac primùm panis calidus ſentitur odore, tactu verò, ac ſi ante paululum foco eſſet ereptus, oſtenditur. Ægyptij tamen panis forma non cernitur: obſtupefacti ambo, munus cœleſte cognoſcunt: cum ille hoc Abbatis aduentu præſtitum fateretur; Abbas verò illius fidei ac virtuti adſcriberet: ita ambo cœleſtem panem*

cum

cum magna exultatione fregerunt. Quod cum Abbas ad monasterium post regressus fratribus retulisset, tantus omnes incenderat ardor animarum, vt certatim ad eremum & sacras solitudines ire properarent.

Cuperem horum imitatores existere; non qui ad eremum, sed saltem qui, in ieiunio, sequerentur, poneréntque illam nimiam animi curam: tanquam si inualetudinem contracturi & morituri essent, si consuetis cibis abstinerent. Quasi non de cœlo vires venirent meliores? quasi non Angeli ministrarent, vbi hominum focus deest? Quid necesse est argenteis aureísque ferculis mensam onerare? etiam pane viuit homo. Et quem Deus conuiuam facit, non replet lautitijs. Optimum condimentum est inedia. Meliùs istis panis sapit, quàm Apicijs nostris *Et pictis anas enouata pennis*; & Tuscus aper, & pauones, & conchylia, VII.

Et quæsitorum terra pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ. Lucan. lib. 4.

Quàm multi pauperes, ieiunantium diuitum mensas, epularum suarum loco, acceptarent? Siquidem, nec, cum festiuissimè viuunt, etiam opifices dura opera exercentes, tot fercula vident. Ieiunium Dominorum, & Matronarum quale est? offa calida; pisces frigidi, omnis generis lactucæ; vuæ passæ, amygdalæ, pruna melle condita, omnis generis electuaria; omnis generis fructus; saccharei panes; boli vino Massico ebrij; & quid non? Cum Deus suos amicos vult mensa epulóque honorare, panem apponit, & limpidi fontis áquam. Quis tantæ sapientiæ ascribat errorem? nouit, quid optimum sit; nouit, quid prosit dilectis suis. *Nunquid Deus supplantat iudicium? aut omnipotens subuertit, quod iustum est?* Neque ergo habent, quod querantur, qui preciosè non possunt comedere, sed potiùs, ob quod se beatos existiment; neque quod iactent & glorientur, qui regio luxu lasciuiunt, & conuiuantur, more Sardanapali. Quis venenum bibere gaudet? Credibile est, ipsum Socratem antè, quàm cicutam biberet, suspirauisse. Animæ venenum, est corporis sagina; & hostem alit, qui alit carnem. Hinc dixit Iob: *antè, quàm comedam, suspiro*; quia scilicet coactus hostem meum nutrio, & facio fortiorem. Vt autem cibo corpus, sic ieiunio nutritur virtus. Didacus Lopesius Medinæ præfectus prouinciæ, teste Bonifacio, tantus erat Deiparæ cultor, vt non solùm, omnibus peruigilijs festa eius præcedentibus,

Iob. 8. 3. Iob. 3. 24. Bonifacius lib. 2. c. 44.

tibus, sed illis etiam diebus, qui peruigilia ipsa præcedebant, ieiunaret, is dicere solebat: bis in die, præsertim noctu, comedenti ac saturato, difficile esse seruare integram castitatem, sine assiduo timore iudicij diuini ac oratione; vsque adeò ieiunium conseruat castitatem: quam saturitas euertit. Exod.32.6. *Manducauit populus & bibit, & surrexerunt ludere*; lusum non notasset scriptura nisi impudicum. *Si quis existimat, se & abundantia ciborum potionumq́ perfrui, & vacare posse sapientiæ, hoc est, versari in delicijs, & deliciarum vitijs non teneri, seipsum decipit,* ait S.Hieronymus. S. Hieron. l.2 in Iouin.

VIII. Hæc arma milites Christi decent; illa Veneri seruiunt. Plin. lib.38. nat.hist.c.4. Serpens ieiuni hominis saliuâ necatur; sic despuit dæmonem, qui despuit satietatem. Equi subtractâ auenâ; venereæ voluptates, ardórque libidinis, cibi & potus abstinentia, restinguntur. S.Cyprian. de Ieiun. & tentationibus Christi. *Ieiunijs*, inquit D. Cyprianus, *vitiorum sentina siccatur; petulantia marcet; concupiscentiæ languent; fugitiuæ abeunt voluptates; extinguitur ardentis Æthnæ incendium; & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinsecus montes contermινos non adurit.* Sic suos athletas præparat ad certamen Deus, dum à licitis etiam eos vult abstinere, sicut faciunt, qui in agone contendunt. Orcus non cupit edomare rebellionem carnis; non spoliare tyrannidem Cupidinis; non exarmare gulam; neque motus inhonestos in cippo claudere, neque arctare aut distringere vagos appetitus. Hæc iudicia sunt cœlestis Patris; virtutes frugalitate alit; vitia sinit nutriri preciosè. Et quod mireris, panis frusto pauperculi, ac Dei serui vehementiùs delectantur, quàm Vitellij isti Iouiali apparatu. Quare Ps.58.15. etsi totos dies mensis accumbant, tamen *conuertentur ad vesperam, & famem patientur, vt canes: & circuibunt ciuitatem*, per plateas grassando, quæréntq;, post prolixum prandium, cœnam longiorē. Ita *ipsi dispergentur ad manducandum; si verò non fuerint saturati, & murmurabunt*; nunquam enim possunt satis lautè prodigéq; tractari, semper queruntur de cibo, semper habent in quo accusent cocum; nihil illis satis sapit, quia non ex fame comedunt, sed ad voluptatem. Prou.27.7. *Anima saturata calcabit fauum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.* Itaq; tales non possunt liberalitatem paternam Numinis accusare, sed suam insatiabilem cupiditatem. Quanquam plerumque Deus & natura his calicum trahonibus omnem eripit voluptatem comedendi; immò & facultatem. Raró enim, qui multùm bibunt, multùm comedunt; nec enim pocula ferculáque

tot &

tot & tanta vno stomacho simul capiuntur, nisi per vices, nunc vina, nunc fercula reuomantur; vt priùs immoderatè ingesta locum faciant, immoderatiùs successuris. Sed omnium stultissimum est, reperiri, qui cum, præ quotidiana ebrietate, cœnæ obliuiscuntur, tamen existiment, se ieiunasse; obseruata scilicet lege Ecclesiastica cibos solùm prohibente, & lege naturali temperantiæ turpissimè violata. Quale hoc ieiunium est, potare, vt non esurias? offerre Deo inediam, & diabolo ebrietatem? Numquid satius esset, carere vino, quàm non carere vitio? destitui pane, quàm distendi dape? incendio alimenta subduci, quàm inijci? sed pauci hoc capiunt. Illos ergo Deus concupiscentijs suis regendos permittit; aliquando etiam, tanquam fures ac raptores, seuerissimè puniturus. Nam illud vinum ad se rapiunt abliguriúntque, in propriam perniciem, quod ægrotis, quod debilibus, atque extrema egestate in extrema deiectis debetur. Quod non prodest eis, nisi vt, velut dolia, impleantur, atque in morbos pinguescant, & naturæ suffocent vigorem. Neque enim podagra duntaxat in pedibus istorum nidulatur, sed etiam in toto corpore mille pestes, quæ subitas mortes, post se, trahunt. Quod per imprecantis modum prædixit Psaltes. *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint*; hanc habent intemperantiæ suæ mercedem, Ps. 103. 35. *quibus in solo est viuendi caussa palato*, hoc est, qui non comedunt, vt viuant, sed viuunt vt comedant; neque à Deo escam (ipsis pullis coruorum deteriores) expectant, sed, vt abundent, etiam egenos spoliant. Talis descriptus est illis verbis: *Sedet in insidijs, cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Insidiatur, vt rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.* Psal. 9 0 3 0. Quid ergo illi cõtinget? *Cadet cum dominatus fuerit pauperum.* Pauperum enim sanguis in venenum ei erit, non in alimentum.

IX. Hæc cum ita sint, ite iam, pauperes, & dicite, Deum vobis esse inclementem: laudate, diuites, sortem vestram, immò deplorate. Veritas pauperes *beatos* vocat, beatos qui esuriunt: Matth. 5. de diuitibus autem quid dicit? *Væ vobis diuitibus, væ, qui habetis consolationem vestram: væ vobis, qui saturati estis.* Luc. 6. *Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum. Iterum dico vobis, faciliùs est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum*, Matth. 19. Vtrum horum, iam præstabilius est?

vtrum consultius? diuitem esse, an pauperem? saturari, an macerari? O quantam hic ganeones, Euclionés, Vitellij, epulones erubescendi atque se se submittendi caussam habent? quantum macilenti, Iri, esuriones solatium! Si in eodem carcere duo sint, quorum alteri suspendium à magistratu significatum; alteri dimissio ac libertas; vter plus gaudet, vel dolet? Pincernæ in vin-

Gen. 40. 13. cula dato Ioseph prædixit, post tres dies, in pristinum gradum restituendum; pistori, post tres dies, ad coruos iturum; cum vtro tu esse voluisses? nónne cum pincerna? At quid Christus diuitibus & splendidè epulantibus, quid pauperibus & tenui victu vitam sustentantibus dixerit, audiuisti: cum quibus igitur censes fortunatiùs agi? Nónne insania est, diuites quosdam de æterno supplicio, quò sunt certiores, eò esse superbiores? Diogenes, scelerosо cuidam, probri gratia, obijcienti paupertatem: *ob paupertatem*, inquiebat, *neminem vidi torqueri, ob malitiam multos*; neque in gehenna quisquam torquebitur ob abstinentiam exquisitorum ciborum; torquebuntur autem multi, quia *epulati sunt quotidie splendidè*.

X. Quadrat huc fabula rustici porcum & canem alentis. Canis interdiu ouium gregem cogebatur comitari in pascua; contra lupos & aliarum ferarum incursus pugnare; sustinere æstum & frigus; nimbos & niues pati; tolerare famem & sitim. Nam totis diebus, vix bucceam panis à pastore accipiebat; & plerumq; vbi etiam bestiarum dentibus saucius oues domum reducebat; preter arida ossa, vix quidquam obsonij accipiebat, quod roderet. Porcus verò genio indulgens & cuticulam suam curans, (si tamen non corium potiùs) totus ocio & sagina pinguescebat; interdiu semper in cœno & pastu, noctu, in stramine & somno; cum cani præ foribus excubandum, & contra fures indesinenter peruigilandum esset. Impatientia ergo tandem, atque inuidia stimulatus Hylactor, non sine eiulabili latratu, rustico exprobrauit rei indignitatem, vt qui setosum, fœdum, otiosum, pigrum atque inutile animal, pinguissimis offis, delicatè nutriret, fidelissimo autem custodi domus ossa duntaxat obijceret, & indurata panis frusta, quæ alius nemo comesse vellet. Huic colonus, ne succenseas, inquit, mi fidelis, sed diem crastinum expecta, & videbis hunc tam obesum porcum in cædem saginatum, cum tibi macilento viuere licebit. Altero die cum canis videret lanionem cul-

tro, primùm in iugulo porci, mox etiam in ventre & vnctissimo lardo, totísque intestinis cruentissimè ludentem, subiectáque sartagine sanguinis riuos excipientem, necquicquam bestia miserabilissimè grunniente, dixit: Si hic saginæ finis est, nolo saginari; mâgis mihi prosunt ossa & mucidus panis. Non longo epimythio opus est huic Apologo. Audite *omnes pingues terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, & macilentum.* Psal. 21. 30. Ezech. 34. 20.
Quo modo autē iudicat? Homines cum irascuntur, subducunt seruis, aut filijs cibum; Deus iratus nouit cibum dare abundantiorem. Mirabile exemplū Israëlitarum, qui *in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso, & tentauerunt Deum in cordibus suis: vt peterent escam animabus suis. Et malè locuti sunt de Deo. Ideò audiuit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël. Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum. Et mãducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis: non sunt fraudati à desiderio suo. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos. Et occidit pingues eorum.* Psal. 77. 17. Vides, quid iratus faciat Deus? pingues sinit fieri homines, sed pingues occidit; dum parcit ijs, qui vix ossibus hærent. De tali porco occiso legimus & alibi, cuius ipse Samuel egit lanionem: Dixítque Samuel: *Adducite mihi Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus & tremens. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.* 1. Reg. 15. 32. Ne dubitate, vitiosè pingues, ex adipe vestro æternus ignis plus alimenti, est habiturus. Bene confidite, macilenti ieiunijs; plus & valetudinis & virtutis habet, qui sic minus habet in cute pinguedinis.

XI. Qui homini dixit: *sine iudicio, nihil facias graue*, an ipse sine iudicio patietur amicos suos esurire, saturari inimicos? opes his, tanquam maius beneficium, dabit, illis negabit? nequaquam. Eccli. 33. 30. Maius est beneficium minus habere. Plerumque qui diuitijs, idem & vitijs vicinior est. Paupertatem Diogenes appellabat virtutem αὐτοδίδακτον, id est, *quæ per se discitur*, seu potiùs *virtutis magistram.* Diuitibus opus est multis præceptis, vt frugaliter viuant; vt corpus exerceant; vt laborent; ne vestium ambitioso cultu delectentur; ne potus cibíque intemperantia, in lites, iurgia, homicidia, aliáque innumera mala prolabantur: quæ omnia se ipsam docet paupertas. Apud diuites, *libére & licere, idem est.* Paupe-

res quot supra se habent, tot habent custodes. Grauissimè pronunciauit Augustinus: *seculi potentiam, esse impunitam nequitiam.* Pulcherrimè Solensis Crantor vitam frugalem pauperémque Ithacæ Vlyssis patriæ comparabat, quæ, iuxta Homerum, aspera quidem erat, sed bona κουροτρόφος, id est, iuuenum altrix: dum eos consuefecit frugaliter & continenter viuere, & ad omnem virtutis functionem exercuit. Ea propter & Philosophi sapientiores olim, &, Christo postea veram sapientiam homines docente, etiam sanctiores quique, vitam inopem diuitijs; olusculum caponibus; symposijs sitim; conuiuijs centum ferculorum, panem mendicando obtentum prætulerunt. Lycurgus, ciuibus quibusdam interrogantibus, quo modo liceret hostium insultum effugere? *Si*, inquit, *pauperes fueritis; non facilè potest elabi, qui sarcinis & impedimentis retardatur.* Cui ergo nec ære loculus, nec crapula stomachus grauis est; is longè faciliùs infernum hostem fugiet persequentem, longè expeditiùs, per huius vitæ stadia, curret ad æternæ salutis brauium.

S. August. de Verb. Dom. serm. 37.

XII. Hinc Pauli, hinc Antonij, hinc Macarij, hinc Paphnutij, hinc Frontonij, Pachomij, Venantij, hinc ieiunijs exenterati lignei illi & ossei Hilariones, Serapiones, Spiridiones. B. Fulgentius Ruspensis Episcopus sic viuebat, *vt inediæ magnitudo siccatam corporis cutem fatiscere diuersis vlceribus cogeret, ac superducta (quam dicunt) impetigine delicati corporis pulchritudo fœdaretur.* De qua seueritate cum nec æger remitteret, *Scimus omnes*, aiebat, *ex epulis vitam solere seruari, non sanitatem posse conferri. Nam vt sanetur infirmitas, si explenda videtur gulæ cupiditas; quare infirmantur etiam illi, qui conuiuijs lautioribus quotidie saginantur?* Enimuerò abstinentia hæc vires extemplo recuperauit. De S. Edmundo Cantuariensi Archiepiscopo legimus, à prima pueritia ab omnibus quidem rebus creatis eum, quantum per vires licebat, præcipuè verò, à sermone, somno, cibo, potu abstinuisse. *Solo pane & aqua, sextis ferijs, contentus fuit. Interdum solum panem edens, nullum omnino potum admisit. Vnde id consecutum est, vt nonnunquam labia eius scissa viderentur, vt solet arida tellus humorem sitiens. Defluebant, à capite, barba & pili, medicis eius rei caussam dicentibus, quòd corpus eius humoribus destitutum esset. Cibis vescebatur vilioribus. Quòd si adessent delicata fercula & potus lautior, minùs ijs vtebatur. Nolebat, vt sua caussa, quisquam ex ipso perquireret, quibus in prandio vesci vellet?*

Sur. 1. Ian. in eius vita. c. 6.

Sur. 16. Nou. in vit. eius. c. 14.

vellet? Et, si appositas escas quispiam commendasset, gustare eas nolebat, quòd opiperas esse, inde conijceret. Rarissimè, in die, bis edebat, idq́ non nisi honesta ratione suadente. Ipsi imperatores Iustinianus à Procopio; Theodosius iunior à Socrate; Carolus Magnus à Cranzio, & Andrea Brunnero nostro, de abstinentiæ cultu admirabiliter commendantur; tantò vtiq; magistri præstantiores, quia penuriam pati maluerunt, cum omnibus rebus abundarent.

Procop. l. 1. Socrat. lib. 7. c 22. & Baron. An. 415. Albert. Cranz. lib. 2 Saxoniæ c. 8. & l. 4. Annal. Boiorũ. An. Brun.

XIII.

Quin neque fœminæ desunt, quæ victus Parsimoniam epularum delitijs prætulerunt. De Asella virgine, sic scribit Hieronymus: *Cum per omnem annum iugi ieiunio pasceretur, biduo triduóq́ sic permanens, tum verò, in Quadragesima, nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas, vultu lætante, coniungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus, in qua cubabat, iacentia membra conficeret; non sacco asperata cutis fœtorem situmq́ contraheret, sed, sano corpore, anima sanior, solitudinem putaret delitias, & in vrbe turbida eremum inueniret monachorum. In genibus durities camelorum, præ orandi frequentia, occalluisse reperta est.* Huic, merito suo, annumeranda est Genouefa virgo Parisiensis, quæ, Bonfinio teste, à quinto decimo ætatis suæ anno, vsque ad quinquagesimum hordeaceo tantùm pane & fabis contenta, bis duntaxat, in hebdomade, cibum sumebat. Quæ exempla meritò in ruborem dare possunt sæculi nostri Iunones, quæ teneritudinem complexionis, & stomachi debilitatem prætexunt, ne ieiunio compensare cogantur luxum luxuriémque, qua in triclinijs & recessibus Deum grauissimè offenderunt. Scilicet ad centum fercula digerenda satis potens est stomachus; ad vnam cœnam omittendam est nimis infirmus. Quemadmodum, vt in hyeme, vnâ horâ, concioni intersint, cœli asperitas & frigus obstat, non obstat, vt in campis, & siluis, per totos dies, venentur: & compluribus horis, in rheda, per niues, & glaciem, omnibus plateis, inter vrentes frigore Aquilones, circumuehantur, quasi non heroides, sed Mænades essent. Nimirum non cœlum, sed ipsæ sunt frigidæ: cum Dianis vtiq;, non cum Genouefis comparandæ. Si eligat quispiam, quod Superis approbandum, sibi remunerandum, Inferis detestandum rectè iudicat; eliget vtiq;, vt sibi diuina Bonitas frugalem potiùs, quàm luxui deditam

D. Hieron. ad Marcellam. c. 15.

Bonfin. l. 5. hist. Decad. 1.

voluptariámque vitam largiatur. Quid ergo Deum, tanquam immitem, accusamus, si ab eo id habemus, quod ipsi, si rectè calculum ducimus, censemus præoptandum? Videmus, nihil deesse timentibus Deum; auaris autem nihil sufficere, & ditissimos conqueri de paupertate: vt vel hinc sapere possimus. *Optimum est* enim, *aliena insania frui. Feliciter sapit*, *qui alieno periculo sapit.*

Plin. lib. 8. Nat. hist. c. 5

XIV. Neque animæ periculum est tantùm, sed & vitæ præsentis; quæ crapulâ acciditur, & occiditur. Quid interest, laqueo, an cibo suffoceris; fluuio, an dolio submergaris? Acino vuæ passæ strangulatus est Anacreon Teius, teste Politiano. Immodico vini haustu, anno suæ ætatis LXXV. iugulatus est Archesilaus Prytanæus, vt memorat Diogenes. Aiunt & Andobuntum Anglorum regem in cœna quandoque tantum vini sumsisse, vt eo obrutus repentè excesserit è vita. Mille sunt exempla. Sed Medicorum sententia est, plus nocere nimiam cibi, quàm potus saturitatem. Itaque & hinc multi in morbos, immo & in subitas mortes labuntur. Domitium Aphrum Eusebius scribit, cibi superfluitate redundantem, in cœna, perijsse. De Septimo Seuero Imperatore refert Aurelius Sextus, eum, dum membrorum omnium, maximè pedum dolorem pati nequiret, loco veneni, cibum plurimæ carnis incoctæ auidiùs deuorauisse, quem dum concoquere non posset, cruditatem passus expirauit. Ac de Valentiniano Imperatore idem author recenset, eum intemperantia cibi ac saturitate, cum Quadorum legationi responderet, voce impetu sanguinis amissa, sensu integrum expirauisse. Quod & de Iouiano Imperatore testatur Baptista Egnatius. Certè Gregorius Turonensis author est, Childericum Saxonem, cùm aliquando ad ambas vsque aures cibo se ingurgitasset, eo suffocatum, in lecto, mortuum, repertum. Nimirum in compendio dici potest: *Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adijciet vitam.*

Politian. in Nutric. Hermip. apud Diog.

Eccli. 37. 34.

Consultius ergo est & vino, & cibo nimio carere; quàm abuti, si abundes. Nec tamen seruis suis nihil dat, qui nimium non dat Deus; sicut neque improbos semper sinit abundare.

CAP. XVII.

CAPVT XVII.

Quàm prodigiosa liberalitate Deus seruis suis, maximeq; Religiosis prouideat, tempore necessitatis?

PIctores, vt lucidis coloribus gratiam addant, eósque faciant eminentiùs clarescere, illos colores iuxta ponunt, qui habent obscuritatem. Ita Deus inimicos suos, in ipsa copia, subinde penuria affligit, vt cura illius & amor tantò fiat illustrior, quando paternè prospicit amicis. Auaris, & voluptuarijs, ventrémque magis, quàm Numen curantibus ita minatur. *Decem iugura vinearum facient laguncul am vnam; & triginta modij sementis facient modios tres: Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.* His etiam in Psalmo prædicitur. *Et famem patientur, vt canes.* Nam, etsi sint diuites, etsi abundent, tamen potest eos diuina vindicta ad incitas redigere; & è Crœsis Iros facere. Quin multi, præ auaritia, quò plus habent, minùs audent comedere aut bibere, malunt enim stomachum, quàm loculum inanem circumferre. Quin & illi ipsi, qui in vino & epulis commorantur, nunquam gulam ingluuiémque suam explent. Quò vina plus bibuntur, plus sitiuntur. Hinc helluones, hinc gurgites vocantur; hinc, tanquam canes importuni, semper mensas allatrant alienas, vmbræ non conuiuæ; nec socij, sed parasiti; ollares amici, non ad aram, sed ad mensam venire parati.

I. Isa.5. 10. Ps.58.7.

Aliter agit cum seruis suis Deus; qui *non affliget fame animam iusti.* Cui, apud Iob, dicitur: *In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.* Hoc est, quod dicitur: *Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Vt eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.* Ac rursus: *Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit. Non confun-*

II. Prou. 10.3. Iob.5.20. Ps.32.18. Ps.36.18.

confundentur in tempore malo, & in diebus malis saturabuntur, quia peccatores peribunt. Non enim in Domino, sed in Mundo spem suam ponunt; qui autem de Dei prouidentia & bonitate sentiunt, quod oportet, haudquaquam ambigunt, vitam sustentationémque suam multò magis curari à Deo, quàm à seipsis.

III. S. August. de orat. Dominic. Quod sanè SS. PP. luculentè docuerunt. *Non potest*, inquit S. Augustinus, *quotidianus cibus deesse iusto, cum scriptum sit: Non occidit Dominus fame animam iusti.* (Prou. 10.) *Et iterum: Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem:* (Psal. 36.) *Et iterum: quærentibus regnum Dei, & iustitiam eius omnia promittit apponi,* (Luc. 12.) *& cum sint Dei omnia, habenti Deum, nihil deerit, si DEVS ipse non desit. Sic Danieli in leonum lacu, iussu regis, incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes homo Dei pascitur. Sic alitur Elias in fuga, coruis ministrantibus & volucribus cibum apportantibus in persecutione nutritur.* 4. Reg. 4. 38. Elisæus quoque, tempore famis, nónne filijs Prophetarum & pulmentum dedit, & amaritudinem magnam in magnam dulcedinem conuertit? Neq; pulmentum tantùm, sed & panes. *Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, frumentum nouum in pera sua. At ille dixit: Da populo, vt comedat. Respondítq; ei minister eius: Quantum est hoc, vt apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, vt comedat: hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit. Posuit itaq; coram eis: qui comederunt, & superfuit, iuxta verbum Domini.* Ioan. 6. 11. Imago hæc & adumbratio fuit Christi, ad eundem modum, quinque panibus hordeaceis quinq; virorum millia, in deserto, pasturi; & pasturi ita, vt duodecim cophini superessent, & tantò plus restaret, quantò plus ademisset. 4. Reg. 4. 42. Elisæo *in pera* allatum est *frumentum*; Christus discipulos suos, *sine sacculo & pera* misit, & nihil illis defuit. (Luc. 22. 35.) Quare etiam de imitatore Christi & Apostolorum ait D. Ambrosius: *Fide tutus putet sibi, quò minus ea requirat, eò magis panem suppetere.* Curat enim Deus magis, qui Deum curant magis; & pullatis vestibus album panem pinsit, vt in prouerbio est. Quanquam enim Dei seruis carnis curam non habentibus, sed ieiunio atque abstinentiæ deditis faciliùs satisfiat; cum pomo, nucibus palmarum, pistaceisúe satiantur, aut cum ex iure hesterno panem atrum edunt: tamen diuina manus, cum nec ista suppetunt, mirificè eis succurrit. Proderit, benignum hunc Dei morem in exemplis docere.

Agmen ducat antiquissimus & sanctissimus Benedictus, de quo D. Gregorius ita scribit: *Alio quoque tempore in eadem Campania regione, fames incubuerat, magnáque omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iámque, in Benedicti monasterio, triticum deerat: Panes verò penè omnes consumti fuerant, vt non plus, quàm quinque, ad refectionis horam, fratribus, inueniri potuissent. Cúmque eos venerabilis pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatem studuit modesta increpatione corrigere, & rursum promissione subleuare, dicens: Quare de panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est: sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modij ante fores cellæ in saccis inuentæ sunt, quos omnipotens Deus, quibus deferentibus, transmisisset, nunc vsque manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, Domino gratias referentes didicerunt iam de abundantia nec in egestate dubitare.* Hæc D. Gregorius, qui infra aliud his verbis subiungit. IV. S.Greg. l.2. dial. c.32.

Eo quoque tempore, quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, vir Dei diuersis indigentibus monasterij sui cuncta tribuerat, vt penè nihil in cellario, nisi parum quid olei, in vitreo vase, remaneret. Tunc quidam subdiaconus, Agapitus nomine, aduenit, magnoperè postulans, vt sibi aliquantulum olei dari debuisset. Vir autem Domini, qui cuncta decreuerat in terra tribuere, vt in cœlo omnia reseruaret, hoc ipsum parum, quod remanserat olei, iussit petenti dari. Monachus verò, qui cellarium tenebat, audiuit quidem iubentis verba, sed implere distulit. Cúmque post paululum, si id, quod iusserat, datum esset, inquireret; respondit monachus, se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc vir Dei alijs præcepit, vt hoc ipsum vas vitreum, in quo parum olei remansisse videbatur, per fenestram proijcerent, ne in cella aliquid, per inobedientiam, remaneret. Factúmque est; sub fenestrâ autem eâdem ingens præcipitium patebat, saxorum molibus asperum. Proiectum itaque vas vitreum, venit in saxis, sed sic mansit incolume, ac si proiectum minimè fuisset, ita vt neque frangi, neque oleum effundi potuisset. Quod vir Dei præcepit leuari, atque vt erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientem Monachum de infidelitate suâ & superbia coram omnibus increpauit. Quâ increpatione completâ, sese cum eisdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco, vbi cum fratribus orabat, vacuum erat ab oleo dolium coopertum. Cúmque sanctus vir in oratione persisteret, cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto V. Ibid. c.39.

moto atq; subleuato, oleum, quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt aspexit, protinus orationem compleuit, atq; in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientémque fratrem latiùs admonuit, vt fidem habere disceret & humilitatem. Idem verò frater salubriter correptus erubuit, quia venerabilis Pater virtutem omnipotentis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat: nec erat iam, vt quisqam de eius promissionibus dubitare posset: qui in vno eodémque momento, pro vitreo vase penè vacuo, plenum oleo dolium reddidisset.

VI. Luc. 6. 38. Discant hinc malè prouidi, immo maledicti auaritiæ ministri, quàm verum sit illud: *date, & dabitur vobis*: discant inde acquirere, vnde se putant perdere; nec, quæ dominorum benigna liberalitas iubet distribui pauperibus, ea vel in dominorum commodum, vel, quod deterius est, in suum marsupium referuent. Optimus modus accipiendi est, Dei amore, dare: dũ sic minuuntur opes, augentur. Inscitia igitur, immo impietas est, dicere illud, quod apud Aristophanem legitur: *Oleum non est in lecytho*, aut decerpere aliquid, vel totum recondere, quod in templorũ & egenorum vsus à Dominis est destinatum. Fraudem hi faciunt, Dominis suis, quos, dum micam, dum guttam, dum exiguas opes comparcunt, opibus maioribus spoliant. Imo tam imperiti sunt œconomi, vt dum scrupulosissimè quærunt heros, principésque suos locupletare, eosdem ad summas angustias redigant de pauperéntque. Si enim Deus *centuplum*, etiam in hac vita, promittit, an non, dum vnum florenum iussi in pauperes expendere, eum Domino suo inexpensum asseruant, eidem centum alios furantur? Et tamen, prô dolor, quid iam frequentiùs fit in Mundo, qui plenus est, eiusmodi fatuis, quid dico, fatuis? atheis Politicis arcarijs, & thesaurarijs, quorum tota prudentia œconomica in eo consistit, vt nihil dispensent, vt Ecclesiæ Ecclesiasticísque sua accîdant, demant, inuertant fauores, gratiam, dona Principum. Nempe huc ventum est rerum, hæc nunc industria censetur, vt bonum temporale, Politicúmque, passim bono spirituali & Ecclesiastico anteponatur. Sic virtus it post aurum; sic anima seruit carni; sic religio subijcitur auaritiæ; sic cœlum terris, immo ipse Deus Mundo cogitur famulari. An non tales athei? an nõ sacrilegi? an non desperati? an non fures? an non ea restituere omnibus

Aristophan. in Auibus.

Matt. 19. 29.

nibus pauperibus obstringuntur, quæ, ne pauperes à dominis donata acciperent, impediuerunt? Quàm longè præstaret, cum D. Benedicto, has vitreas opes omnes, per fenestram, aut in mare Creticum proijcere; immo spargere in pauperes. Profectò sic nō frangerentur, sic *in æterna tabernacula* portarentur. Sic dominos suos demum verè opulentarent. Hæc esset vera fidelitas, talis quæstor quæstum faceret essétque verè *fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Qui autem hæc non credit, non facit; & qui non facit, non credit, vt proinde, cum iam totæ scholæ sint talia dicentium, & facientium, hæc ipsa tempora esse Antichristi videantur, quibus se Christus dixit, *fidem non inuenturum in terris.* Luc. 16.9. Matt. 24.25. Luc 18.8.

VII. Alia fide imbutus fuit D. Benedictus, ceteríque Religiosorum conditores, qui crediderunt, Dei bonitatem esse tam bonam, vt nulla se sinat liberalitate superari. Itaque Religionem ingressi omnia, Christi amore, dimiserunt, Christum sibi peculiaribus studijs obstringentes, vt ipse quoque peculiarem eorum curam susciperet. In D. Dominici vita legimus, recente adhuc ordine, eum alumnos suos, Christi more, binos, ad pœnitentiam prædicandam, in varia loca ablegasse. Contigit aliquando, vt horum duo, vsque ad horam nonam diei, hoc est, vsque ad vesperam, absque cibo, fame atque itinere fatigati, inter se mœstis animis consultarent, vndénam, aut quid, ad corpora curanda, in regione ignota, apud ignotos pauperésque sperare possent? Ita solicitis & nutantibus repentè superuenit vir statura procerus, forma honesta & eleganti, sed habitu peregrino, qui illorum infirmam & modicam fidem vultuosiùs & sermone seueriore accusans. Potuistis, inquit, credere Deo, vt eius caussâ Mundum relinqueretis, nunc autem credere non potestis, illi curam esse de vobis? *qui dat iumentis escam ipsorum?* Non sinet filios fame emori: quod vos ipsi hodie abunde experiemini. His acriter dictis, videri desijt (cœlestis quippe Genius erat) fiduciâ magnâ in animis eorum relictâ. Prosequuntur igitur viam, & in pagum proximum, eúmque haud magnum aut nobilem declinant; ingrediuntur in templū, orant; orantes loci sacerdos comiter inuitat, domúmque suam vt visant, rogat. Dum eunt, obuius miles, suos vult esse conuiuas. Oritur pium certamen. Negat se id passurum sacerdos, sibi iam condixisse dictitans; se iure esse priorem. Miles, contra ius, vim ostendit; Ps. 146.9.

dit; &, iniecta manu, innocentem facere rapinam laborat. Hac controuersiâ diu agitatâ, superuenit diuinâ prouidentia dirigente. Oppidi Dominus, litémque dirimit, ductis in suam domum, lautéque habitis & Religiosis, & milite, & sacerdote. O quàm rara hæc lis est, quantò potiùs nunc homines auari, eiuscemodi hospites solent à se ad alios deriuare, quàm, exemplo Abrahæ, obuiam procurrere, atque ad se trahere! quoties, negant se esse domi, cum tales aduenæ fores pultant? Neque idcirco diffidendum, quia nouit Deus, in cuius manu sunt corda hominum, etiam de parcos Eucliones, ad succurrendum suis, commouere. Quod eò illustrius est opus; quemadmodum & mirabilius est, è pumice, quàm è fonte, aquam elicere.

VIII. De D. Francisco scribitur, eum, quoties suos aliò amandaret, nullum illis aliud viaticum dare consueuisse, quàm illud

Ps. 54. 23. Psalmi: *Iacta super Dominum cogitatum tuum, & ipse te enutriet*: cuius versiculi fides, instar omnis peculij erat. Accidit, vt duobus ab eo peregrinatum missis, diémque iam ferè totum via inediáque confectis, vires deficerent, quin vt & stipe ostiatim flagitatâ, nihil à quopiam mortalium porrigeretur. Quàm pronum est, tali tempore, homines fieri subtristes & impatientes? Quàm facilè solicitudo futuri & præsens inopia confidentiam labefactat? Et tamen, in his ipsis viris, pusillanimitatem Deus censuit castigandam. Misit igitur ex astris adolescentem ipsis astris formosiorem, qui, interrogatâ causâ, ob quàm adeò deiecti animis essent, binos eis panes exhibuit; quibus dum illi assidentes humi suauissimè vescerentur, cæpit eos asperis verbis castigare: *Homines*, inquit, *modicæ fidei, cur diuinæ curæ iam diffidebatis? Non vobis in mentem veniebat verborum illorum Prophetæ, quæ tam sæpe vobis S. Pater vester inculcauit; Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet, cum eius videlicet bonitas ne bestijs quidem agri desit? Quamobrem hoc scitote, nullam ob aliam causam distulisse Dominum opem suam, nisi vt fame ipsa diffidentiam vestram puniret.* Dixit hæc, & complura alia talia; vbi loqui cessauit, cessauit pariter etiam conspici. Satis illi fuit, cum corpore mentem etiam illorum pauisse. Nos quoque inde pascamur, neque statim animis concidamus, si non illico manna è cœlo cadit, aut è nubibus nobis aduolant coturnices.

Ps. 102. 13. Illo nos solemur, illud identidem animo voluamus: *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: quoniam*

ipse cognouit figmentum nostrum. Scit ergo nos indigere; &, tanquam pater, non sinit indigere, ad desperationem. Miseretur, vt Pater; iuuat vt Dominus; præuenit, vt Deus.

IX.

Baron. tõ. 6. An. 513. & Cyrill. in vita Sabæ, apud Sur. 5. Decemb.

Matth. 6.

Narrat è Cyrillo Baronius, An. Seruatoris 513. in Laura, monachis sub Saba degentibus adeò aliquando victui necessaria defuisse, vt ne quidem panis suppeteret Missæ sacrificio peragendo. Is, qui penum ex officio curabat, monuit Sabam, imminere diem Dominicum, neque præsto esse panem, qui posset in Christi corpus consecrari. Nihil ea inopia Sabam turbauit; iussit insuper sacra fidenter & sperari, & apparari. *Est fidelis,* inquiebat, *qui iubet crastinum manere liberum à solicitudine, quod attinet ad vsum corporis.* Nondum aduenerat Dominicus dies, & ecce adsunt quidam facie incogniti equisones, cum triginta iumentorum onere. Onus autem erat frumentum vinum, oleum, & alia monachis idonea ad alimentum; adeò copiosè congesta, vt Lauram capere vix posset. His illatis, anxio monitori suo dixit Sabas: *Quid ais Sacrúmne dimittemus ministerium?* Qua voce ita perculit diffidentis animum, vt in genua procumbens exiguæ suæ erga Deum confidentiæ veniam, cum lachrymis, flagitaret. Igitur & tu, Lector, *quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum; noli metuere, non te subtrahet, vt cadas,* aut fame pereas. Quoties expertus es illius opem, cum non videres, vnde iuuari posses? Ne igitur imposterum diffidas, quia experientiâ sperare didicisti.

S. Augustin. lib. 8. Confess. c. 11.

X.

Petr. Ribaden. l. 5. vitæ S. Ignatij. c. 9.

De sanctissimo nostri ordinis Fundatore Ignatio Loiola, in vita eius hæc scribit Ribadeneira. *Atq; in hac firmissima in Deum spe, pecuniæq; despicientia, Ignatij altitudo animi multùm excelluit. Erat enim voluntate, réq; pauperrimus: animo, Deiq; fiducia opulentissimus. Quapropter nullum qui ad institutum nostrum aptus, vocatúsq; à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit, propter nostrarum rerum tenuitatem. Illúdq; frequenter vsurpabat, nos quidem Deo seruiamus: ille certissimè reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum nostrum in Dominum, & ille nos enutriet. Speremus in Domino, & faciamus bonitatem, & pascemur in diuitijs eius. Et cum quidam non ex externis modò, sed etiam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tam multos Ignatius nullis certis redditibus fultus Romæ haberet, quibus alendis magnæ facultates vix sufficerent, idq; familiariter ex ipso quærerent: an nescitis (inquit) quantas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi esse loci, vbi omnia abunde suppetant?*

tant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deum spes? spes enim quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, non sperat. Atq; ita sanè euenit sæpissimè, vt nostra paupertas ex spe contra spem sustentaretur: eiusq; rei multa sunt, eaq; clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tantum subijciam, ex quibus similia intelligantur. Quo tempore bellum inter Paulum IIII. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum gestum est, magna erat in vrbe annonæ caritas, & domi nostræ rerum omnium penuria: itaq; nonnulli ex nostris suadebant Ignatio, vt familiam suã, quæ Romæ erat, diuideret, & partem nostrorum ad alia collegia, vbi commodiùs ali possent, amandaret. Ignatius verò, hoc ipso tempore, Antonium Labacum Architectum apprimè nobilem atq; excellentem, qui filium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando, & duobus Collegijs Romano & Germanico ædificandis, agit diligenter, iubet vti formam, exemplárq; delineet, rationes sumptuum subducat, ac rem totam perscribat. Atque hoc facto declarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis fixa esse radicibus, & supra eam petram esse fundatam, quæ neq; imbrium vi, neq; fluminum exundatione, & concursu obrui possunt, neq; ventorum impetu labefactari. Post exempla subiecta, quæ supra retulimus, sic pergit. *Quotidiana experientia Ignatius confirmatior, & in dies singulari in Deum spe erectior euadebat, cum tot argumentis disceret, se, suósq; illi curæ esse: & vbi maiores rerum ad vitam necessariarum angustiæ timeri poterant, ibi diuinam prouidentiam largius omnia suppeditare, & benignius sibi præsto esse. Illud præterea, quod fuit maximè insigne, & Romæ nostris omnibus vulgatissimum, addendum puto, Anno salutis nostræ 1555. 16. Septemb. Ioannes Polancus pecuniam, ad sumptus collegij Romani necessarios, neq; mutuam, neq; fœneratitiam, nec vlla alia ratione diligentissimè conquisitam inuenerat. Rem ad Ignatium placidissimè detulit. Ille verò in cubiculum se abdidit, orationi se dedit, Deum precatus est, vt præsenti subueniret inopiæ. Post orationem Iacobum Laynem, Christophorum Madridium, ipsum deniq; Polancum ad se vocat, ipsis, quid à Polanco acceperit, exponit, seq; rem totam Deo commendasse ait, & se quidem neq; prophetam esse, neq; filium prophetarum, sed tamen pro certo habere, Deum rebus prouidentissimè consulturum. Et ad Polancum conuersus: Tu (inquit) Polance, in sex proximos menses Collegij res curato, & illi sumptus necessarios suppeditato, ego te istarum rerum cura postea liberabo. Permirum fuit eo ipso*

die,

die, qui tamen iam vergebat in occasum, duobus ex locis, ab hominibus nostræ inopiæ, atq; difficultatis ignaris, sponte pecunia missa est, qua ex illis tunc angustijs exire licuit. Profectus sum ego Octobr. mense proximo in Germaniam inferiorem, & mense Martio in sequentis anni 1556. cum sex mensium spatium ab Ignatio definitum, aut effluxisse iam, aut appetere videretur, Romam ad Martinum Olauium scripsi, me vt de rei exitu faceret certiorem. Ille verò rescripsit, pridie eius diei, quam à me literas accepisset, magnam pecuniæ summam, eleemosynæ nomine, Romam nostris allatam æs alienum penè dissolutum, Polancum illa anxia rerum necessariarum cura liberatum, solutiore animo esse, res omnes fluere, & supra opinionem omnium, quàm vnquam antea copiosius abundare. Itaq; verba Ignatij reipsa & felicissimo successu adeò esse comprobata, vt ipse maiora miracula non requireret ad habendam fidem Ignatio: sed cœleste tantùm lumen, quo illustratus mentis oculis videret, quæ corporeis oculis cernebat. Hæc de S. Ignatio Ribadeneira, compluráque, eodem loco, commemorat illustrissima fiduciæ eius erga Deum exempla, quæ omnia repetere, prolixum esset. Est in manibus author. Ad alios, & alia propero prodigijs plena & documentis.

Fons quidam perennis miraculorum erat Franciscus de Paula, per quem, & in quo, cum monasteria ædificaret, diuinam suam protectionem illustrissimè Superi ostenderunt. *Superant fidem humanam,* inquit vitæ illius scriptor, *quæ Angelorum haud dubiè ministerio in Paulani conuentus fabrica visa sunt miracula, nihil illis aut frequentius, aut incredibilius, nam onera grauia facili negotio, virtute diuina trahebantur & vehebantur frequentissimè, & collis vicinus, qui Dormitorio extruendo officiebat, ad nutum sublatus est in alium locum; alius verò qui imminebat, facto crucis signo, medio in aëre suspenditur, & verbo eius sistitur, fons solo erumpit ad operarum vsum commodiorem. Calx non sine miraculo effossa terra producitur. Fornacem frequentius succensam, in qua calx decoquebatur, illæsus ingreditur, & egreditur, vt periculo quod ingruebat paupertati tanti viri, sese opponeret innocentia & sanctimonia. In huius porrò miraculi, quod vulgatissimum est, monimentum, eò loci visitur sacellum, illincq; tellus educitur, è qua vasa opere figulino composita per vniuersum orbem deferuntur, ad febrium aliorumq; morborum præsentissimam medelam. Nec vno, aut altero tantùm exemplo compertum habemus ignis erga Francisci castimoniam obsequia. Nam titiones extinctos accendit,*

XI. Franciscus Victon. in vita & mirac S. Francisci. à Paula. c. 6. lib. 1.

cēdit, cibos sine igne excoxit, manus in ollas & lecytos olei feruentis illæsus immisit, lapides calcineos candentes è fornace eduxit, lateres & saxa in ignem iniecta & calore rubentia, è faco in vas, in quo infirmus lauandus erat, balneúmq; satis dissitum loco, instar rosarum, gestauit, nudis pedibus ignem periculosè spineta inuadentem compressit & extinxit, nudis etiam manibus, plantisq; succensas prunas protriuit, lampadesq; ac cereos sine lumine accendit. Calum è fornace candentem manibus illæsis eduxit, & contrectauit. Accidit aliquando vt faber ferrarius B. Francisco quicquid ferri ad Conuentus fabricam desideraretur, polliceretur, dummodo carbonem subministraret. Conuentione istiusmodi habitâ, lignorum struem in fossa profunda occludit igne supposito. Cum autem ignis superpositum aggerem inuaderet, accurrit Franciscus, & pedibus nudis flammas erumpentes retundit, donec vnus è Fratribus terram detulisset, qua hiatus oppleretur. Narrabo aliud factum. Quidam ex operarijs ficus furto sustulerat. Coniectabant pleriq; vnum quempiam ex omnibus. Negabat ille acriter. At Franciscus tot repetitis mendacijs offensus, imperat ollam feruentem adferri, in quam nudus brachium primum immisit, deinde Latomo, quem coniectabat furem, dixit, fili si furti non es reus, polliceor, te diuina ope manum tuam ex aqua, quemadmodum ego ipse, educturum in tuæ innocentiæ experimentum. Verùm ille malè facti conscientiâ tactus, non est ausus eiusmodi periculum facere, maluítq; furtiuum obsonium profiteri.

XII. Idē author Lib.2.c.1. Eod.lib.c.4.

Maiora adhuc recensentur infra, quæ Paterni, in ciuitate Calabriæ, gesta sunt, dum altera fabrica, construeretur. E quibus sufficit ea, quæ huc spectant, apponere. *Quid memorem?* inquit author, *quoties suos operarios dapibus cœlestibus, & non alia ratione, quàm Angelorum ministerio comparatis, aut miraculo multiplicatis aluit? Sanè quidem processus ad canonizationem Neocastrensis meminit Angeli missi à Christo IESV ad S. Franciscum, vt deferret frustulum panis, & vini amphoram, quibus reficerentur conducti ad ligna in quodam monte comparanda, operarij. Verùm quod in eo miraculo omnibus omnium oculis, & sensibus subiectum est, inuisibili angelorum ope perpetratum credimus, in ijs quæ subijciuntur exemplis. Nam primo omnium, ter mille viros, aut mulieres, qui Paternum visendi Thaumaturgi gratia confluxerant, vnico panis cophino, atq; vini amphora ad satietatem refecit: cùm tamen postea idem cophinus, eademq; amphora intacta remanerent. Altera autem die, cùm quendam ex fabris ostendisset proferens ficum vnam (quanquam alij restim ficuum dixerunt)*

insit.

insit. Putásne me tibi & socijs tuis, ex hac ficu partem aliquam dare posse? cui iste ratus id impossibile factu, subridens: at mi Pater, inquit, si totam distribueris, quid tibi cedet? Respondit S. vir, gratia DEI, Charissime, quæ non deest inquirentibus eum toto mentis affectu. Igitur ficum istam viginti operarijs diuisit, cum ea singulorum admiratione, vt omnibus abundè satiatis, ficus præ manibus superesset. Idem narratur de trecentis hominibus, qui operam nauabant aquæ ductui Conuentus excauando, paucis ficubus ita refectis, vt superessent. Præterea viginti numero fabros lignarios, quos cædendis in silua lignis addixerat, vno pane, viníq; amphora totam diem aluit, præter omnium expectationem, qui antequam è Conuentu migrarent, conquesti fuerant, quod parcè nimiũ singulorum educationi prospectum fuisset. Ad hoc memorandum est, quod in litteris Vincentij Carafæ Comitis ad Leonem X. atq; alibi consignatum est, innumerabili hominum concursu confluente, è cophino panis intacto, & vini cado inexhausto omnes comedisse & bibisse. Erátq; istud miraculi genus valde familiare S. Patri Thaumaturgo: Nam de eodem vini dolio, à mense Aprili, ad mensem Septembris, ab omnibus operarijs, & innumeris, qui Paternum confluebant, potatum est. Fabarum item parua mensura per multos menses non deficit, vinum, lactucæ, & frustulum panis multiplicantur; cistula pomorum oblata à paupercula ducentis hominibus ita diuisa est, vt singulis pomum vnum cederet. Deniq; in apparata mensa Guilelmo Oeconomo, & Præfecto domus Illustrissimæ D. Marchionissæ de Polixena, nec piscis miraculo expiscatus, nec panis, nec vinum à comedentibus minui visa sunt. pluraq; alia ex actis ad canonizationem colligere est, quæ noster scribendi stylus contrahit breuitatis desiderio. Hæc de S. Francisco Paulino.

Aliquando autem Christus, pane, aliquando vino; aliquando sua manu, suos pascit, aliquando aliena. Nota etiam in pueros est S. Othmari laguncula. De S. Felice Nolano à Ribadeneira hæc memorantur. Postquam (sicut olim D. Petrus ex Herodiano carcere) ab Angelo è vinculis eductus ad montem peruenit, in quo S. Maximus Nolæ, in Campania, Episcopus, vitatis persecutoribus, fame confectus frigoréque rigens in niuoso solo iacens mortuo, quàm viuo, similior, vix spirabat; illico super eum se, Prophetæ instar, iaciens manus manibus, pedibúsq; pedes, & os ori cõposuit, vt rigentia membra calore pariter corporis foueret & charitatis. Tamdiu ita iacuit, donec & ipse algeret: neque tamen se aliquid proficere vidit. Itaque in preces & genua

XIII. Petr. Ribad. 14. Ianuarij.

se erexit, Deúmque incensissima oratione etiam atque etiam rogitauit, vt extremè affecto seni succurreret. Vide mihi vim precum, & virtutem prouidentis Dei. *Nuncquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?* dixit Christus, naturæ indolem ingeniúmque declarans. Atqui hîc Felix, pro Maximo, Deum precatus, de vicino rubo, pictissimè liuentem conspexit pendere vuam. Eam igitur, quasi demissum cœlo munus, carpens digitali prælo domuit expressúmque ori senis mustum instillauit. Quàm primum semianimis Præsul ætherio depromtum cado falernum libauit, vímque eius in venas admisit, velut à morte reuocatus, aut alto experrectus sopore, cœpit grauatos diu oculos aperire, Numinísque benignitatem rediuiua voce laudare. Nec minor fuit in ipsum etiam Felicem Numinis prouidentia. Siquidem postquam Nolam nouus Æneas Maximum, tanquam Patrem suum, incedere pedibus non valentem, humeris susceptum reportauit, paulò pòst, noua orta est tempestas. Quærebatur tum ab Imperatoris milite Felix, tanquam caput Christianorum; neque in medio foro agnoscebatur, postquam ipse de seipso interrogatus, dixit: *Sibi Felicem de facie notum non esse* (vsque adeò nunquam in speculo se viderat) eóque dicto sese captantium è manibus subduxit. Vt etiam ex oculis sese eorum subduceret, latebras circumspexit. Prope erant parietinæ, ibi inter rudera sese viuum cogitabat sepelire. Instabat fugienti miles, qui intellexerat, eum ipsum esse Felicem, quî cum in foro fuerat collocutus. Instantem vbi vidit, inuocata diuina ope, non tam in latibulum, quàm in patentem locum intrauit. Cœlesti opus erat clypeo. Mox igitur adeò densa aranearum tela diuinitus ei asylo est prætexta, vt sequi non posset crudelitas, quò se innocentia recepisset. Quis enim sibi persuaderet, opus tam citò creuisse aranearum? Pulcherrimè S. Paulinus ait:

Matth. 7. 15.

Sic vbi Christus adest nobis, & aranea muro est;
Aut cui Christus abest, & murus aranea fiet.

Multi enim, intra firmissimarum vrbium mœnia, non sunt tuti: Felicem opera aranearum & tenuissimæ telæ defenderunt, sub quibus vtique securiùs, quàm alij sub Orci galea, Dei seruus latitauit. Felix vbi delusos spe sua venaticos canes animaduertit, ad Deum conuersus,

conuersus, *Et si*, inquit, *ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*; indeq́; , vt S. Paulinus refert, *parietinas interiores ingressus, solidum illic semestre delituit, nulli mortalium visus cognitusue.* Gregorius Turonensis, ait, eum toto trimestri inibi delituisse. At quis tam strenuum militem, tam pium Presbyterum, toto illo temporis interuallo aluit? Audi miram prouidentiam. In proximo habitabat mulier admodum addicta Deo, quæ Felicis ibi latitantis prorsus ignara, non secus, ac si conscia foret, eodem, quo sanctus erat loco, (quem suum esse penum putabat) in excessu mentis, esculenta vernis suis destinata, collocabat. Quódque mirabile erat, semper ponendorum esculentorum memor, recipiendorum semper immemor fiebat. Ita totius ignara miraculi Felicis nutrix ignotum alumnum sustentauit. Quem, ne potus deficeret, licet sudum cœlum imbres suspendisset, & solùm siccitate aruisset, Deus, æthere lactante, refecit. Siquidem adeò vberem de cœlo rorem in veterem, quæ fortè, immo consilio Altissimi, ponè aderat, testam depluit, vt omnem illo sitis ardorem temperaret. Nemo de clypeo, nemo de cibo, nemo de potu solicitus sit. Nouit Deus seruos suos arcanarum telâ clypeare; nouit pascere cibis in alium vsum præparatis, sicut Danielem alterius Prophetæ messorúmque pulmento; nouit rorem in nectar vertere; dummodo illius nos curæ permittamus, neque, contra præcepta eius, de rebus caducis, vsque ad desperationem, soliciti simus.

Psal. 22. 4.

Greg. Turonens. l. 1. de mirac. cap. 104.

XIV.

Neq; arbitrandum est, solis eam viris à Deo potestatem factam. Refert Ioan. Brugmannus, de S. Lydwina virgine, quæ in comitatu Hollandiæ, oppido Schiedamensi, æquè mirè egit, ac passa est, eam erga indigentes maximè fuisse liberalem, quos, si poterat, vel coctis, vel crudis iuuabat cibis; si non poterat, benignitate verborum solabatur. *Nouerat pauperum nomina, & habitacula; & quamuis iaceret in tenebris, omnia intueri, omnia distinctè cognoscere videbatur, perinde ac si versaretur inter homines. In pauperum vsus iussit, hyeme, sale aspergi carnes, salitas cum pisis coctas illis transmittebat. Contigit aliquando, vt cum vicinis diuidendæ vaccæ quarta pars ei cederet ad alendos pauperes. Ex ea cùm ministræ eius quandam portionem cum pisis coxissent, & triginta domibus inde ad saturitatem distribuissent, quidam ait Lyduuinæ: quemadmodũ iussisti, triginta pauperum domibus de carnibus & pisis tuis ad satieta-*

Ioan. Brugman. & ex eo Surius tom. 7. 12. April. part. 2. cap. 2.

tem dedimus, & tamen nihil in olla diminutum videtur. E vestigio illa respondit: Non pro meis meritis, sed pro sua bonitate id fecit Deus. An non ille dixit, date, & dabitur vobis? Comederunt sane ex illis carnibus domestici eius, comederunt aduentantes peregrini, omnes admiratione permoti, manum Domini adesse fatebantur, quæ olim viduæ farinulam conseruârat. Porrò etiam diuites, præ deuotione, petebant interdum mitti sibi de buccellis virginis nostræ. Illos verò pauperes ante omnes secretò fouere & pascere studebat, quos ex opulentis nouerat ad inopiam redactos, & verecundia à petendis eleemosynis cohiberi. Mendicabat autem etiam ipsa, si deessent carnes, quibus inopes reficeret. Orauit quandoq; virum pium, vt si haberet armum porci coctum, mitteret sibi pauperibus impertiendum. Fecit ille, & mox sensit quàm sit grata Deo manus porrecta ad dandum. Vt enim ipse fassus est, cùm paulo pòst coniecisset oculos eò, vnde tulerat armum, vidit alium longè maiorem suspensum. Sciscitatur ex familia, num quis eum suspenderit. Negant omnes: agnoscit donum Dei, fit erga virginem nostram deuotior, fit in pauperes liberalior. Mulier quædam caduco laborans morbo, sæpè in plateis corruebat. Accidit autem, vt magno spiritus angore correpta, in domunculam Lydvvinæ intraret, potúmq; sibi dari posceret. Lydvvina tum nihil cogitans de exiguo vino, quod supererat, cùm sola esset, aquam monstrauit fœminæ, quodam vasculo contentam. Illa totam exhausit, sed sitis extincta non est. Ardet misera, plusque sibi dari petit. Tum Lydvvina recordata vini, digito ostendit; atq; illa totum bibit: rursúsq; instat pro potu. Sed cùm nihil liquoris haberet virgo, dedit ei nummum quendam, vt illo sibi potum emeret; quem illa hilariter accipiens, abscessit. Deinde febribus Lydvvinam corripientibus, orat patrem, vt pauxillum vini porrigat, quo labia arentia tingantur. non enim meminit tunc fœminam morbidam vinum omne epotasse. Porrigit pater poculum filiæ, vnde illa mulier biberat; & ecce, plenum est optimo vino, diuinitùs in illud infuso. Stupet virgo, sentiens nullum se melius bibisse vinum, nec tamen patri indicat, vnde sit, licet & ille stupens admiraretur, neq; colorem, neq; saporem eius vnquam perire. Tandem cum in vasculo, longo tempore, durasset, cuiusdam fœminæ incuriâ effusum est. Per id tempus adhuc parcissimè vino vtebatur Lydvvina: itaq; doluit illud effusum, quòd nunquam habuisset sibi accommodatius vinum. Cùm enim alia vina sine aquæ admixtione bibere non posset, hoc solum purum bibit. Obseruet hic lector humanitatem sanctæ Virginis, quæ è suo poculo iussit fœminam morbo comitiali vexatam bibere, Cùm

re. Cùm frater eius VVilhelmus excessisset è viuis, multo ære alieno obstrictus, filij eius in magnam inciderunt calamitatem, quam humanitùs euadere vix possent. Tum Lydvvina illorum miserta, quædam clinodia sua distraxit octo libris eius regionis. Dedit autem negotium Nicolao cognato suo, vt is è crumena, in quam nummos omnes condiderat, satisfaceret creditoribus. Fecit ille, vt iussus erat, & cùm omnibus esset factum satis, quod reliquum fuit pecuniæ in crumena, ter coram Lydvvina numeratum est, & tantundem inuentum est, quantum illa primò imposuerat. Illa verò prohibuit, ne cuiquam id indicaretur, crumenámq; illam Domini IESV voluit crumenam deinceps appellari. Atq; ex illa & ipsa expendebat in pauperes æs liberaliter, & Dominus IESVS abundè infundebat. Quibusdam specialibus amicis aliquando ex ea percunctantibus, quantum ex illa crumena post obitum fratris sui VVilhelmi distribuisset, sic respondit: Quandoquidem video non latere vos donum Dei, pro certo confirmo, me de illis octo libris plus quàm quadraginta libras in pauperes erogasse, præter eas, quibus dissolui æs alienum fratris mei. Sex annis ante obitum virginis multis modis ex ea pecunia datum est pauperibus, & illa rursus diuinitus aucta. Post decessum virginis, dimidia pars pecuniæ in eadē crumena reperta est. Quidam etiam eius aurei nummi coram tribus fide dignis viris numerati, illis stupentibus, visibiliter aucti fuêre.

Vt famelicis prouidet; sic sitientibus clamat Deus: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Nam & è petra eijcere aquas ictu virgæ potest; (& è nubibus, panem in cibum, imbrem in potum præcipitare. Audite veritatis simplicitatem. *Abbas Gregorius Anachoreta narrauit nobis dicens: Cùm ex Byzantio descenderem, ingressus sum nauim. Intrauit autem & Scriba quidam, cum vxore suâ, profecturus ad sanctam ciuitatem, orationis causâ. Erat autem Nauclerus religiosus valde, multúmq; ieiunans. Cùm ergo nauigaremus, scribæ serui frustra consumebant aquam. Postquam verò in medium pelagus venimus, defecit nobis aqua; eramúsq; in magnâ tristitia. Et erat miserabile spectaculum, videre mulieres & pueros, & infantes siti arescentes, & velut mortuos iacentes. Cùm ergo dies tres in hac necessitate fuissemus, scriba ipse tribulationem non sustinens, educto gladio & nautas, & Nauclerum volebat occidere. Dicebat enim: hi sunt nostræ perditionis autores, quia non sumpserunt aquam ad sufficientiam. Ego autem orabam scribam dicens: noli hoc facere, sed magis deprecemur Dominum nostrum IESVM verum Deum, qui facit magna, & mi-*

XV.
Isa. 55.1.

Pratum spirituale Moschi Euirati cap. 174.

rabilia, quorum non est numerus. Ecce enim & Nauclerus, vt vides, tertium hunc agit diem, ieiunio, & orationi vacans. Cúmq; acquieuisset scriba, quartâ die, circa sextam horam, surgens Nauclerus, clamauit voce magna, dicens: Gloria tibi, Christe Deus noster: ita vt omnes mirarentur in voce ipsius. Dixítq; nautis: submittite membranas. Et cùm explicuissent eas, ecce nubes supra nauem veniens, tantum pluit aquæ, donec impleuerunt vasa, ad necessitudinem nostram. Erat autem miraculum grande & terribile, quòd, velificante naue, nubes illa consequeretur nos, & extra nauem non plueret. Sic extra vellus olim ros non cecidit, vt appareret, destinatò cecidisse. Impleta est igitur promissio illa: *Effundam aquas super sitientem.* Quòd, si cui fortè nubes non sufficit, audiat, tota maria dulcedinem induisse, vt seruis Dei in potum cederent. *Anachoreta quidam erat in partibus Iordanis, nomine Theodorus Eunuchus. Hic necessitate quadam compulsus est constantinopolim pergere, ingressúsq; est in nauim. Cùm vero nauis diutiùs detineretur in pelago, defecit aqua, erántq; nautæ, & vectores in magnâ anxietate & desperatione. Surgens autem Anachoreta & expandens in cœlum manus suas ad Deum, qui saluat de morte animas nostras, factâ oratione, signauit mare signo crucis, & ait nautis: Benedictus Dominus, haurite, quantum aquæ opus habetis. Impleuerúntq; omnia vasa sua de mari aquâ dulci. Et omnes glorificauerunt Deum.* Qui vtique reduxit prodigium Moysis aquis Mara amaritudinem adimentis. Glorificantes autem Deum compellare se meritò potuerunt illis verbis: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris; & dicetis in die illa: Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.*

Iudic. 6. 38. — Isa. 44. 3. — Moschus Euiratus in Prato Spirit. c. 173. — Exod. 15. 13 — Isa. 12. 3.

XVI. Quid quòd Deus, ipsius naturæ ingenio, sicut pluit super iustos & iniustos, ita alicubi pijs pariter ac impijs prodigiosissimos fontes sinit perennare, quibus sitim restinguant? Quippe *insulæ cuidam Canaricæ, quæ FERRI dicitur, omni aqua dulci destitutæ subuenit diuina Prouidentia arboris cuiusdam præsidio; cuius ea natura est, vt assiduè, instar fontis, dulci humore stillet, qui hominibus & pecoribus ad potum sufficiat.* Nimirum omnia vbique subsunt Deo; si vult, ex ipsis ignibus potest aquam producere, ex aquis ignes.

Leon. Lessius lib. 1. de Prou. Num. rat. 5.

Quis quærat in arbore Nectar?

Sed Deus ibi potest reperire. Sicut fit, apud Sinas, vbi ex arbo-

rum folijs vina dulcissima exprimuntur. Dummodo nos Deum timeamus, *Non est inopia timentibus eum.* Potest è maxilla, imo è dente fontem prolicere, vnde Samsones bibant ad satietatem; immo & ad voluptatem. Nam & illa aqua, quæ, ad virgæ ictum, immo nutum, de petra, saxóque durissimo, prosilijt, olei. & mellis dulcedinem præbuit gustantibus. Ita olim populum suum *constituit super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra oleúmq; de saxo durissimo.* Nempe, qui in Nuptijs, ex aqua vinum optimum fecit, facere etiam potest, vt ipsa aqua mellis gustum adipiscatur. Cum filijs Belial, cum noctes diésque per græcantibus Apicijs, cum sagis & magis nocturnâ vecturâ in cellas alienas, & ad dolia non sua peregrinantibus, etiam vinum Creticum in absynthium vertatur, & fit *De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum, vua fellis, & botri amarissimi. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* Amara enim conscientia, etiam ex Massico, aut Maronæo vino absynthiacum producit; vt etiam hîc cõgruat, quod de graphio Symposius Poëta dicit:

Ps. 24. 14.
Iudic. 13. 19.
Deut. 32. 13.
Ioan. 2.
Deut 3. 2. 32.
Sympos. in Ænigm.

Altera pars reuocat, quidquid pars altera fecit.

CAPVT XVIII.

Aliunde desertis Dei seruis, etiam delicias apponi.

I. NOn Christo tantùm, in deserto, Angeli ministrarunt, sed etiam ipse Christus Angelis, hoc est, hominibus in deserto, more Angelorum, viuentibus. Pauit enim quinq; panibus quinq; virorum millia; imò plura postea millia Eremitarum. Neq; tamen putandũ est, eos, quos etiam miraculosè sustentat diuina prouidentiâ, aut solo pane hordeaceo, aut sine dulcissima iucunditate semper sustentari. Sicut Christus, præter panes, etiam pisces apposuit suis conuiuis, in deserto; ita subinde etiam alijs sanctis delicias fugientibus delicias facit. Docet enim Ferrariensis, ea, quæ à Deo fiunt immediatè, perfectiora esse his, quæ fiunt à Deo, mediante natura. Sicut ergo olim manna omnem suauitatem saporis continebat,

Ioan. 6. 11.

nebat, quod nulli naturali cibo contigit; ita vinum in Nuptijs à Christo ex aqua factum, fuit præstantius quouis vino naturali. Pari pacto tradit Ferrariensis, panem in deserto, piscésque Christi potestate multiplicatos, longè fuisse gustus delicatioris, nobiliorísque, & habuisse vim cibi pariter & potus. Quod postea sæpius contigisse, vt dulcedinem Dei gustarent homines, exemplis docebo delicatos; vt ne istam quidem habeant aduersus Deum excusationem, &, quia gustum sequuntur, vel dulcedine trahantur. Hoc enim hamo vsus est etiam ille, qui dixit: *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. Quod ideò dicit*, ait Emissenus *quia amor Dei, quantolibet ardore quæsitus, etiam magis ac magis sitim inflammat. Vnde & de seipso dicit: Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.* Gustent ergo, vt videant suauitatem; edant, vt esuriant; bibant, vt sitiant fontem salientem in vitam æternam; quicunque suauitatem sequuntur.

Psal. 33. 9.
Serm. de Epiphan.

II. Apud Palladium Helenopolitanum Episcopum, Posidonius Thebanus hæc ipse de se narrat: *Cùm habitarem in loco Porphyrite, anno vno, toto anno, nullum hominem conueni, non audiui sermocinationem, non panem tetigi, nisi si quando paucis vterer dactylis, & sicubi herbas inuenirem agrestes. Quo quidem tempore, cum mei panes, aliquando defecissent, egressus sum è spelunca, vt venirem in orbem terræ habitabilem, & cum toto die ambulassem, vix aberam à spelunca duo millia. Cum ergo circumspexissem, video equitem militis habitum præseferentem, habentem in capite galeam tiariferam: & cum coniectassem, eum esse militem, profectus sum vsque ad speluncam, & inueni canistrum vuarum, & ficuum nuper decerptarum: quod cum accepissem, lætus rediui ad speluncam, habens, duobus mensibus, cibos illos ad meam refectionem.* En vt etiam obsonijs suos recreat cœlestis Pater! Ficus in Paradiso, ad delicias creauerat (quod vel è folijs ficus intelligimus, quæ primi parentes consuerunt, vt facerent *sibi perizomata*) nunc è Paradiso per Angelum ficus mittit in eremum. Post diluuium, Noe cæpit exercere terram, & *plantauit vineam*, vt vinum biberet cum iucunditate; en fine vinea vuas Angelus, non iam Christo, sed Posidonio, in deserto ministrat. Quid debuit vltra facere, etiam illecebris Deus homines allicit ad sibi seruiendum. Cur non sequerentur? vel ad pictas vuas etiam aues aduolarunt; ad veras vuas homines, satis alioquin appetentes vini, se non sinunt inuitari.

Palladius cap. 77 hist. Lausiacæ.

Abbas

Abbas Hellen, de quo Ruffinus ac Palladius meminit, idem expertus est. *Cum enim aliquando panes ei defecissent, in spelunca, Angelus, in figura fratris eius, attulit nutrimentum. Rursus autem ipsum aliquando quærentes fratres decem numero, errabant per solitudinem, septimo iam die, ieiuni permanentes. Cum verò eos inuenisset, iussit in spelunca refici; illi verò eum victus admonuerunt. Ille, qui nihil habebat, quod eis apponeret, dixit eis: Potens est Deus mensam parare in deserto. Statim autem quidam adolescens, pontone, ipsis orantibus, pulsauit fores. Cum autem aperuisset, viderunt adolescentem habentem magnam sportam panis & oliuarum. Ijs autem susceptis, comederunt, Deo agentes gratias, cum adolescens statim euanuisset.* Vides, præter panem, oliuas? Vis adhuc aliquid dulcius? Audi eundem Palladium, de eodem Hellene. *Abijt in desertum, atq; ibi, tanquam pro concupiscentia carnis punienda, ieiunijs semetipsum cœpit affligere. Tertia autem septimana ieiunij sui, vidit in deserto iacere diuersa poma sparsa: & intelligens dolos inimici, ait: Non manducabo, neq; contingam, ne fratrem meum, hoc est animam meam scandalizem. Scriptum est enim, quia non in cibo solo viuit homo, sed in omni verbo Dei. Cúmq; & sequenti septimana ieiunaret, paululum in somno deductus est, & ecce Angelus Domini astitit ei, per visum, dicens: Surge iam, & quæ tibi apposita inueneris, nihil dubitans vescere. Surgens autem, vidit aquæ fontem lenibus repletum fluentis, eiúsq; ripas in circuitu herbis quibusdam teneris odoratísq; prætextas. Et accedens decerpere cœpit, & edere, similiter & ex fonte poculum sumere. Confirmabat autem, se nunquam in omni vita sua tantæ dulcedinis aliquid, & tantæ suauitatis hausisse. Inuenit autem in ipso loco etiam speluncam quandam, intra quam aliquandiu quieuit. Et cum reficiendi corpusculi, tempus & necessitas adfuisset, per Dei nihilominus gratiam nihil deerat eorum, quæ poscebat à Domino.* Quid iam volumus ampliùs? pascit suos Deus; & nectare atque ambrosia pascit, si necesse est. Quid alibi delicias quærimus? quæramus ibi, vbi est *torrens voluptatis.* Vna ex hoc torrente gutta, totis fluuijs Mundi antecellit.

III. Ruffin. lib. 2. cap. 11. Pallad. 59.

Ibid.

De Israëlitis ait Scriptura: *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis, sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuscuiusq; voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.*

IV. Sap. 16. 20.

tur. Itaque manna illud, mellis in aliorum palato, piperis in aliorum, in aliorum piscis, in aliorum carnis, in aliorum melopeponis, aut alterius suauissimi fructus saporem efficiebat. Renouatum est hoc miraculum non semel tantùm, apud Christianos, Deo suis prouidente, & tanquam paruulis lac aut melimela dante. *Nam pueris melimela damus*; & crustula; *elementa velint vt discere prima.*

Horat. lib. 1. Sat. 5.

V. Dulcissimi eiusce modi panis & accepti, & perditi meminit etiam, apud vetustissimum authorem Palladium, in Lausiaca historia, Ioannes Thebaidis clarissimus illustrator, his verbis: *Fuit quidam monachus*, (imitatione Christi, ad ieiunandum, in desertum secedentis) *qui in eremo hac, quæ præ ceteris interior est, habitabat. Hic dum plures annos in abstinentia perdurâsset, & prouectus tempore, prope iam ad senilem venisset ætatem, omni virtutum flore adornatus, ac totius continentiæ magnitudine sublimatus: cum orationibus & hymnis sedulo Deo seruiret, tanquam emerito militi suo Dominus remunerationes parat, vtpote qui in corpore adhuc positus, ad instar Angelorum incorporeæ vitæ fungeretur officijs, & dignum iudicans annonam cœlestem præbere in deserto ei, qui cœlestem Regem peruigilibus præstolabatur excubijs.* Quod & Christo factum est, cui, postquam 40. dies ieiunauit, Angeli, cibos vtique esurienti, ministrauerunt. *Volens ergo Deus*, qui olim, in deserto Israëlitis è nubibus, Eliæ, per coruum, panem suppeditauit, *etiam in hoc sæculo remunerare eius Monachi fidele propositum, ad prouidentiæ suæ sollicitudinem quotidiani victûs eius reuocat curam. Vt enim ei cibi vsum proposuisset naturæ necessitas, ingrediens speluncam suam inueniebat mensæ panem superpositum, miræ suauitatis*, omnes mundi delicias superantis, *mirique candoris: ex quo refectus*, non *surrexit ludere*, non saltare & choreas ducere, non poposcit fritillos; sed, in exemplum, eorum, qui saturati & saturandi Deum laudant, *gratias diuinæ præstantiæ referens, rursus ad hymnos & orationes conuertebatur. Ad quem diuinæ etiam reuelationes, multæque, de futuris rebus, à Deo præmonitiones fiebant.* Quàm benè monuit Apostolus: *Qui stat, videat, ne cadat?* Siquidem etiam sanctissimi viri nonnulli, diabolo tentante, ceciderunt. Quod etiam huic eremicolæ accidit. *In his enim talibus & tantis profectibus positus, quia sibi placere ac gloriari quasi de meritis suis cœpit, & cœlestis beneficij munus, vitæ suæ debitum dixit*, laxatæ sunt tentatori habenæ. Qui, vt mille artifex, quasi tenui terebra, initio paruum, ac sensim maius foramen facturus, ab exi-

Pallad. c. 46. & seq. in Lausiac. hist. qui vixit An. 390. tempore S. Hieronymi, quem etiam citat Epiphan. ep. ad Io. Hierosolymitanum.

Matth. 4.

1. Cor. 10, 12

guis censuit ordiendum. Itaq; *continuò subintrat eum parua quædam desidia animi, tam parua, quam nec posset aduertere. Post hæc* (vt sensim & per gradus iretur) *creuit maior negligentia, ita vt tardior iam fieret ad hymnos, sed & ad orationem pigriùs surgeret; psalmi quoq; ipsi non eâ, quâ prius, vigilantiâ ab ipso canerentur, sed vbi parum quid exhibitum fuisset soliti ministerij, anima eius quasi nimio labore fatigata, requiescere festinabat: quia sensus eius reprobus effectus, de sublimioribus ad inferiora ceciderat, & cogitationes suæ per diuersa eum præcipitia rapiebant. Erat enim iam in corde eius clandestina quædam, turpis ac nefanda cogitatio, consuetudo tamen prior; velut si decursus aquæ, etiam cessante remigio, adhuc priore impetu nauigium ferat, ita & vetus institutio ad consueta hominem officia trahebat. Ob quam caussam & stare adhuc in suo statu videbatur. Hic ergo, cum post orationes cibum solitò requisisset ad vesperam, ingressus locum eum, in quo refici consueuerat, inuenit solitò panem mensæ superpositum, ex quo refectus, nihil eorum, quæ in corde suo versabantur, emendatione curauit, neq; immutationis suæ damna persensit, sed spernentem se minima, paulatim casurum non intellexit. Interea, cum graui iam libidinis incendio stimularetur, & inflammatus turpi concupiscentiâ raperetur, rursus ad sæculum, illâ interim die cohibuit se, & solita hymnorum & orationũ ministeria ex more persoluit, atq; ingressus vt cibum sumeret, panem quidam inuenit mensæ superpositum, sed aliquantulò sordidiorem; admiratus est, & tristis effectus: intellexit enim quòd ipsum respiceret, hoc genus monstri, tamen cibo sumpto refectus est. Post diem tertium triplicatis vrgeri stimulis cœpit: occupauerat enim cogitationes eius quasi iã præsentis, & secum positæ, secúmq; accumbentis imago mulieris, quam complecti sibi videbatur, & ad turpes vsus habere substratam. Processit tamen & sequenti die ad solita psallendi & orandi officia, sed stabat oculis, & mente captiuus. Cúmq; solitò ingressus ad Vesperam requireret cibum, panem quidem inuenit super mensam, sed sordidissimum ac aridissimum, & quasi à muribus vel canibus vndiq; corrosum. Tunc ille vt hoc vidit, ingemuit, & lacrymas fudit, sed non ita ex corde, nec ita vberes, quæ possent flammam tanti ignis extinguere. Verumtamen sumit cibum, sed neq; quantum volebat, neq; qualem solebat: cum interim cogitationes eum, tanquam cohors barbarica, vndiq; circumuallant, & omni ex parte in eum tela iaculantur, ac vinctum captiuúmq; eum ad sæculum retrahunt. Exurgens ergò, cœpit iter agere noctu, per eremum, & tendere ad ciuitatem: sed vbi dies facta est, ciuitas quidem*

longè adhuc aberat. Ipse verò cum rapidissimo æstu coqueretur, & fatigaretur in eremo vndiq; versus, considerare oculis cœpit, & requireres sicubi esset in vicino monasterium: & cum conspexisset fratrum quorundam cellulam, tendebat illuc, vt apud eos requiesceret. Quem vbi adesse senserunt serui Dei, continuò procurrunt in obuiam, & velut Angelum DEI excipientes adorant, pedes lauant, ad orationem inuitant, mensam ponunt, atq; omnia secundùm diuinum mandatum complent charitatis officia. Verùm vbi refectus est, & paululum requieuit, ex more quasi ab eruditissimo & opinatissimo patre cœperunt Verbum ædificationis expetere, ac monita salutis inquirere. Interrogauerunt quoque eum, quomodo quis diaboli laqueos possit effugere, aut si quandò turpes iniecerit animo cogitationes, quomodo depelli possint & abijci. Tum ille, vt compulsus est monita fratribus dare, & salutis eos viam docere, ac de insidijs dæmonum (quas Seruis Dei intendunt) facere sermonem, illos quidem plenè & sufficienter edocuit, sibi verò ipsi stimulos compunctionis incendit, & in semetipsum regressus ait: Quomodo ego alios moneo, & ipse decipior? aut quomodo alios corrigo, qui meipsum non emendo? Age ergo, miser, facito ipse prior, quæ facere alios doces. Cúmq; huiusmodi increpationibus vteretur aduersus semetipsum, & intellexisset, se miserabiliter supplantatum, valedicens fratribus, continuò se rapidissimo cursu in eremum dedit, & ad speluncam, de quâ discesserat, redijt: prosternens se Domino in oratione, dicens: Nisi Dominus adiuuisset me, paulo minùs habitâsset in inferno anima mea. Et iterum: Paulò minùs fui in omni malo; & paulo minùs consummauerunt me, in terra. In hoc verò completum est, quod ait Scriptura: Frater fratrem adiuuans exaltabitur, vt ciuitas munita & fortis. Frater qui adiuuat fratrem, quasi ciuitas firma, & iudicia quasi vectes vrbium. Post hæc ergo permansit omni vitâ suâ in luctu & lacrymis, videns diuinitus sibi concessum cœlestis, mensæ beneficiũ perdidisse: cœpit enim in labore rursus & sudore vultus sui manducare panem suum. Conclusit autem se intra speluncam, atq; in cilicio & cinere iacens, tamdiu lugens flénsq; permansit in orationibus, donec assistens ei Angelus Domini, diceret ei: Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, & repropitiatus est tibi: sed caue ne vltra elatus decipiaris. Venient autem ad te fratres, quos tu ipse docuisti, deferentes tibi benedictiones, quas suscipere ne recuses, & sumens cum eis cibum, age gratias Deo tuo.

VI. Multorum fructuum hortus est hoc exemplum. Ex eo decerpi potest cognoscique primò, cura Dei, qua, in deserto, desertos alit,

tos alit. Secundò Dei delicatus amor, delicatissimo pane suos alentis, & velut manna dantis, iuxta illud Psal. 67. *Parasti, in dulcedine tua, pauperi Deus.* Tertiò ministerium Angelorum, qui, in solitudine, non Christo solùm, sed etiam seruis Christi ministrauerunt. Quartò, infelicitas, vt ita dicam, magnæ felicitatis, in nimiam non rarâ securitatem inducentis. Supra dictus enim Eremita securitate periclitatus, & felicitate miser factus est, & cœpit demereri, ipsorum meritorum occasione. Quintò, humani ingenij virtutísque inconstantia: nam de virtute superbus, virtutem amisit; meruítque cadere, vt humiliaretur, qui stando superbiuit: denique in turpia lapsus est, qui vescebatur pane Angelorum. Quo exemplo meritò multi mortales deberent fieri cautiores. Si cadit, qui mundum fugit; quomodo stabit, qui mundum ambit? Si peccat in eremo, ab omni hominum illecebra remotus; quid fiet illi, qui in medijs turbis iactatur? Si labitur, qui in intimis solitudinibus se abscondit, vt declinet labendi occasionem; quid ei continget, qui præcipitia vltro adit? Si vincitur à Venere, tam abstinens; quid sperare potest, qui se quotidie ingurgitat vino, in quo est luxuria? Si non extinguit ignem impurum aqua; an non magis iungentur vinum & Venus? Sternitur sobrietas; & ebrietas firma consistet? Decipitur Eremita tam diu multúmque exercitatus; quid fraudis non patietur, qui vix scit duos fidei articulos, in negotio spirituali prorsus peregrinus? Fœdatur in quo omnis virtus fuit; quò non impelletur omni flagitio coopertus? Vir tantæ orationis intrat in tentationem; quibus modis tentabitur turpiloquus, detractor, blasphemus? Desertor factus est, qui quotidie manducauit panem Angelorum; quàm constans erit, qui quotidie vel cum diabolis, vel cum hominibus diabolo deterioribus versatur? Illum superbia & libido rapuit, cui Deus arcana cœlestia ac res futuras reuelauit; an parcet ei cui omnes turpitudines instillantur? Nempe hæc est mortalium pernicies, securi sunt, nec solicitè ambulant, cum in medio tentationum periclitantur. Maxima pars hominum putat se non tentari; cum nemo sit, qui non tentetur. Tentati sunt, in statu innocentiæ, primi parentes. Tentatus est castissimus Ioseph. Tentatus est Dauid. Tentatus Salomon. Tentati Petrus, Iudas & omnes Apostoli: omnes Eremitæ: omnes Religiosi: ipse Christus: & est qui se à tentatione iudicet immunem? Falleris, ô miser,

Gen. 39.
3. Reg. 11.

Tentatio est vita hominis super terram. Omni momento tentatur: *Sicut leo rugiens circumit* tentator. Sed ita subtilis est, vt laqueum abscondat; ita callidus, vt fraudem astu colat: &, vt, qui diu in aquis versantur, non sentiunt se esse madidos, ita qui maximè tentantur, nesciunt, quid sit tentari. Tentari, ô infelices, est ad peccatum allici. Cur toties delinquitis, si non allicimini ad peccandum? cur iussi estis orare: *Et ne nos inducas in tentationem,* (Matth. 11.) si nulla est tentatio? Hostis, vbicunque potest, nocet; & hostis infernalis parcet? Quin neque vnus tantùm, sed sæpe mille tentant. Vnde quidam interrogatus, quod illi nomen esset, dixit, se vocari *Legionem.* (Marci. 5. 9.) Ita totis legionibus quidam ad superbiam, auaritiam, tentati adhuc se à tentatione liberos arbitrantur. Sextò, Dei leuiter sensímque monentis, & corrigentis magis, quàm punientis clementia. Neque enim panem illico subduxit negligenti, sed minuit, sed minùs condiuit. Septimò, vis diuinorum colloquiorum, paternúsque Dei erga filios prodigos ad frugem redeuntes animus. Vbi enim suamet exhortatione motus est desertor, vbi ad pœnitentiam ac cellam se recepit, iterum eum diuina bonitas suscepit, & nutriuit, sed iam pane mortali manu confecto, ne diuino prodigio iterum ad insolentiam abuteretur.

VII. Septimò, in hac etiam historia, tanquam in viua quadam imagine, sese intuentur Religiosi, qui, quia corporis sui curam negligunt, merentur curam Dei. An non enim liberrimè vacant studijs & orationi? an non, dum illis nulla culinæ cogitatio, ne dum cura est, mensam paratam inueniunt? Addo, illis summam esse in pane & cibo suauitatem; vt non ficta pietate, sed verissimo testimonio profiteri possint, plus sibi frugales domi dapes sapere, quàm si splendidissimis Principum epulis adhibeantur. Accedunt suauissimè illustrationes mentis, & dulcissimi motus animorum; spes certa futuræ retributionis; mirifica vitæ securitas, *quasi iuge conuiuium.* Hæc omnia illi habent: sed multi, sua culpa, vel minuunt, vel penitus amittunt; dum dormire largiùs, orare parciùs, ingurgitare se cibis ac potu intemperantiùs, deserere consueta virtutum exercitia, fugere solitudinem, quærere humana solatia, sectari alloquia, amare conuenticula; aucupari noua, frequentare profanorum conuentus, amare conuiuia, adire aulas incipiunt. Quantò enim magis dominatur caro, tantò minùs spiritus potest emergere; &, sicut qui vili olere repleuit famelicum ven-

cum ventrem, neque ficedulis, neque phasianis aut saccharo potest delectari, cum locus, in sacculo non supersit comedendis melioribus; ita qui mundi siliquis se distendit, non est capax cœlestis dulcedinis. Ad Deum ergo, atque ad se redeat, qui vult redire ad diuinas voluptates; aut se dignum efficere epulis Angelica manu aut missis, aut paratis: vt dicere possit: *Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.* Psal. 67. 11. De filijs Israël dicitur: *Et comederunt de frugibus terræ.* Iosu. 5. 12. Quid sequitur? *Defecitq; manna, postquam comederunt de frugibus terræ, nec vsi sunt vltra cibo illo filij Israël, sed comederunt de frugibus præsentis anni Terræ Chanaan.* Sic contingit filijs Dei: manna habent, sed manna subducitur, quando, cœlestibus neglectis, ad terrena gaudia conuertuntur. Nec enim diuina delectatione dignus est, qui præponit humanam.

CAPVT XIX.

Alia diuinæ, erga Dei seruos, dulcedinis exempla.

I. NEmo queratur de suis temporibus, neque præferat nostro æuo sæcula antiquiora, quasi iam minùs dulcis sit Deus, aut non ita beneficus, sed benefaciendo fatigatus. Adhuc idem est Numen, quod fuit semper; adhuc, sicut omni æuo, Mundum gubernat. Primùm terræ, hortorum, arborum, agrorum fructibus; deinde piscibus aquarum; tum etiam, auibus, per aërem, aduolantibus, denique feris domesticísque animalibus alit homines; & quosdam quidem otiosos, quibus quodammodo victum *tellus inarata* gignit; alios autem manuum labore ac *sudore vultus* panem vult comparare. Alijs, per amicos, & beneficos, alijs, per piorum liberalitatem mittit escas. Non rarò, per Angelos eos, qui Angelicam vitam instituerunt, aut cibis, aut non visibili alimento, alit.

II. In pueros notum est, quid Nicolao Heluetio, propè nostris temporibus, factum sit. Omnis illi cibus, omnis gustus erat SS. Eucharistia. Nihil esculenti, per tot annos, sumebat, nihil quod vel alere, ne dum delectare palatum posset. Pro nectare & ambrosia Petr. Hugo in vita eius.

fuit

fuit illi Christus. Sed, quia vita illius à P. Petro Hugone nostro copiosè descripta, in manibus est, nolo hîc paginas implere. Satis est, monere, nihil delicatius, dulcius, exquisitiusúe à Deo homini dari potuisse, quàm filij sui, in Eucharistia, corpus, quod quò sæpius dignè, eò etiam suauiùs manducatur; neque nauseatur, nisi à stomacho vitioso, & mel tanquam fel respuente.

III. Fœminam cibis humanis pastam, sed diuinis prodigiosè recreatam, sic fide dignus author recenset: *Noui quandam sanctimonialem ordinis nostri, quæ illam à Domino accepit gratiam, vt quando communicat, tantam ex ipso Sacro corpore dulcedinem sentiat, ac si mel reciperet. Non saporem panis, sed mellis, vt dixi, in masticatione, sentit, tota illa die: maximè ante perceptionem cibi corporalis, saliuam habens mellifluam. Nec mirum; legitur enim de manna, quòd gustus eius fuerit quasi similæ, cum melle.* Pergit paulo post author: *Similem gratiam, & fortè maiorem, audiui collatam fuisse dominæ Alheydi primæ Abbatissæ monasterij ciuitatis VVestualiæ. Hæc quotiescunque corpus Domini à sacerdote suscepit, non panis soliditatem inter dentes, neque panis saporem intra fauces sensit, sed ipsum Sacramentum, quasi fauus mellis, sine masticatione, per guttur eius in ventrem defluxit: Sic, vt mira suauitate omnia eius interiora replerentur. Quando defuncta est, dominus Florentius Abbas de Campo S. Mariæ, qui pater eius fuerat spiritualis atque confessor, post sepulturam eius, omnibus, qui confluxerant, eandem gratiam prædicauit.* Subijcit his Apollonius: *Si de cadauere leonis egressa est dulcedo, non miror, si de corpore Christi, qui est leo de tribu Iuda, dulcedo egreditur.* Et planè non sine caussa dicitur: *Fauus distillans labia tua, sponsa, mel & lac sub lingua tua.* Hanc enim dulcedinem in Sacramento, efficiebat ardor charitatis. Dulcis enim est amor, & omnia facit amanti dulcia; quemadmodum vana amanti amarissimum est Eucharistiæ manna degustare, debet enim alia relinquere, quæ illi, tanquam exsurdato palato, videntur dulciora. Monendi tamen mihi, hîc, sunt simplices, ne putent se sensibilem, in sumendo sacro hoc ferculo, experiri debere dulcedinem. Spiritualis cibus est, & spiritualis dulcedo, hoc est, charitas in eo, coniunctióque cum Deo quærenda est; quam vtique significat dulcedo illa, quæ ore percipitur à nonnullis, nec appetenda, si deest; nec, nisi cum magna humilitate, si adest, acceptanda. Solet enim Deus, etiam per corporum sensus subinde animas refocillare: quam ob caussam manna de cœlo misit Israëlitis.

Cæsarius Heisterb. l. 9. c. 39.

Ibid. c. 40.

Iudic. 14.

Apoc. 5.

Cant. 4. 11.

Hoc

Hoc pacto, in D. Francisci vita legimus, Angelum, vnius chordæ vel tractu, vel tactu, cor Francisci ita tetigisse, vt omnis molestiæ, quam patiebatur, obliuisceretur. Hoc pacto egit cum Clerico illo, qui ad Claram vallem venit, vt, relictis seculi curis, Deo soli famularetur. Is, quia corpus antea delicatè habere assueuerat, à communi fratrum pane pisisque vehementer abhorrebat. Duo igitur metuebat æquè, famem scilicet, &, famis medicinam, refectionem. Nocte ergo quadam cura propemodum tabescenti, Mundi Reparator Christus comparuit, manu tenens frustum eiuscemodi panis, quo ceteri solebant vesci Religiosi. Hunc ei porrigens dixit: *Comede panem istum.* Ad quæ cum Nouitius responderet: *Domine, nequaquam vesci potui pane hordeaceo, Christus vulneri lateris sui panem eundem intinxit, & porrectum comedere iussit. De quo cum gustasset, factus est sicut mel dulcis in ore eius.* Itaq; ex illo tempore, & panem atrum, & fabas, & reliqua legumina, cibósque regulæ conformes, quos priùs digitis attingere, nausea illi erat, magna delectatione comedit. Nempe nihil dulce non est, quod sanguine Christi imbuitur. Dixerat olim Deus: *In sudore vultus tui vesceris pane*; salsus sudor amarum tunc fecit panem; nunc dulcis Christi sanguis panem dulcem reddit, quem ab illo acceptum, læti edimus. IV. Idem Cæsarius lib. 4. c. 80. Gen. 3. 19.

Venit aliquando populus *in Mara, nec poterat bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ. Et murmurauit populus contra Moysen dicens: Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt.* Mara est Mundus, in quo quid non amarum? Venit Christus, & ostendit nobis suæ Crucis lignum, dicens: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Qui ergo Cruce illius scit vti, suaue iugum facit, & suaue illi est, quidquid est alijs amarum. Salsæ solent esse atque amaræ lachrymæ, sed Cruce sanguinéque Christi dulcescunt. *Dulciores sunt lachrymæ orantium*, inquit S. Augustinus, *quàm gaudia theatrorum.* Terrenis hominibus mentem leuare, graue est; leue crucis baculo nitentibus. *Orando enim*, ait S. Bernardus, *bibitur vinum lætificans, vinum spiritus, quod inebriat, & carnalium infundit obliuionem.* Amarus & salsus est panis sudore vultus permistus; sed Crucis lignum in panem missum (non quemadmodum à Iudęis toxicum, quo panis inficiebatur) sed ad Moysis figuram, amaritiem pellit, nectar facit & ambrosiam. Cui enim V. Exod. 15. 23. S. Bernard. serm. 18. in Cant.

non fiat dulce pati, pro eo, qui vt pati posset, homo factus est? Qui autem vicissim pro eo pati optant, pati gaudent, & spe condiunt amaritudinem laboris. Immo & Deus illis laborem condit, compensátque, quod tolerant, æternæ voluptatis cogitatione.

VI. Recito in hanc rem eiusdem authoris historiam. Ordinis sui cœtum, ait, fuisse Virginum Deo sacrarum. In eo, quæ penū curabat, promi condi loco, oua frixa, toto conuentu diuiserat. Dum negotiosa est, dum satagit rerum, vnam obliuione præteriuit. Quid illa famelica? num impatiens facta, num ex odio se negligi suspicata est? num cellam execrationibus, sorores reliquas Diris impleuit, aut querelis? Nequaquam. Sed negligentia alterius, in suum meritum, vsa; sibimet, quòd neglecta esset, gratulata est, Deóque, quasi, ob beneficium, gratias retulit. Adfuit illico prœmium virtutis. Nam summus ille paterfamilias, tanta os eius faucésque dulcedine compleuit, vt numquam aliquid suauius, in omni vita sua, se meminerit, gustauisse. Neque corpori duntaxat ea data est dulcedo, sed menti insuper deliciæ sese tam infuderunt copiosæ, vt diceret, se omnibus eiuscemodi esculentis, vsque ad extremum obitus sui diem, carere velle, dummodo adhuc semel, gaudium animi simile liceret persentiscere. O quàm verè dixit ille: *Parasti, in dulcedine tua, pauperi Deus!* Qui enim nouit & sustinere & abstinere, qui gaudere paupertate, qui inopiâ delectari; ei Deus & cocus est, & medicus, & opsonator. Adeò homines paupertate vti ad meritum, vel abuti ad impatientiam possunt; &, sicut, ex eadem arundine, vel fistula fieri potest, vel sagitta; vt aut canat, aut lædat; ita ex eadem rerum inopia delectari potest quispiam, vel cruciari.

Cæsarius l. 8. c. 94.

Psal. 67. 11.

VII. Duo hîc commemorabo, vnum est de simplici, sed pio agricola. Vdalrico nomen est, & eius memoria habetur sancta, in sacello, non procul Abusiaco, intra montium primas fauces sito; ibi, vbi *Iulij* Cæsaris immensus, de rupe, trans Lycum, *saltus* monstratur. Ægrotabat is agricola, media hyeme, cum omnia niuibus coóperta horrerent. Incessit eum alieni temporis cupido, nempe fraga comedendi. Et illico fraga de niuium candore rubentia reperta sunt. Facit nimirum Deus voluntatem timentium se; & omnia seruiunt illi, qui seruit Deo.

VIII. Alterum de nostro Petro Canisio, in eius vita refertur. Accidit id ei senio morbóque graui, & penè morti vicino. Nam

cum

Cum stomachus iam auersionibus laboraret, sæpius à ministro cubiculi fatigatus, vt significaret, quo cibi desiderio teneretur, auiculam tandem nominauit. Prodijt in forum Oeconomus, nullâque reperta, tristis domum redijt; cum ecce ad vesperam, aperta fenestra cubiculi, auis quasi diuinitus immissa se nullo negotio capiendam, tantùm non vltro offert, &, vt Poëta canit: Matth. Rader. lib. 3. de vita Petr. Canisij c. 3.

Illa ter, illa quater per inane cubile vagata, Iacob. Biderm. lib. 1. Epigr. 119.

Ambijt humanas cœna futura manus.

Quam in cœnâ apposita, & parua & vnica contentus, nihil præterea gustauit, ille tamen lautè se opiparéque eo vespere epulatum affirmabat. Sic Deus delicias facit seruis suis. Quin & auicula, vt Poëta de eadem scribit:

Nusquam alibi Nidum maluit esse sibi.

Nec potuit tumulo nobiliore frui.

Certè, si mentem haberent atque intelligentia prædita essent, & aues, & omnes creaturæ in escam homini datæ, mallent vtique bonis in cibum cedere, quàm sepeliri in impijs. Sic enim ad Dei gloriam magis seruirent, & quò ipsæ in se non sunt destinatæ, in Sanctis tamen, Sanctorúmque corporibus, per nutrimentum additæ, ad cœlum venirent; quod vtique præoptarent, quàm cum adipatis damnatorum ventribus, æternùm ignominiosissimè & miserrimè cremari; fit enim ciborum materia, materia damnatorum.

Ob hęc talia diuinis obsequijs addicti identidem exclamāt: IX.
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te? Est enim & *magna* dulcedo, cum in Mundo vix stilla sit dulcedinis, adeóque parua. Est *multitudo* dulcedinis & varietas; nam & anima eam sentit, & corpus, & omnes sensus corporis: cum Mundus, quando corpus delectat, animum stimulet & cruciet. Est dulcedo aurium, vt apud S. Franciscum; est dulcedo in gustu Eucharistiæ, in ouis, & fragis, in auibus, in pane, diuino sanguine tincto. Magna ergo multitudo dulcedinis diuinæ; parua & rara dulcedinis mundanæ, vel potiùs nulla; siquidem, quam parit, extinguit eodem instrumento. Sicut qui eodem oris flatu ignem excitat, & necat. Nam dum vino delectat, vino eodem Psal. 30. 20.

cruciat, oculorum lippitudine, capitis dolore, podagra, & mille malis inductis.

X. Quid quòd, sine miraculo, ipsa fames est optimum cibi condimentum, quæ dulce facit, quidquid comedunt *esurientes*, quos Deus *replet bonis*? *Dulciores, post famem, epulæ fiunt*, ait S. Ambrosius, *quæ assiduitate fastidio sunt, & diurna continuatione vilescunt. Condimentum cibi ieiunium est. Quantò auidior appetentia, tantò esca iucundior. Commendat sitis poculum, nescit vinum quærere.* Et mox: *Vsu etiam pretiosa degenerant: quorum autem difficilis possessio est, eorum grata perfunctio. Ipse sol, post noctem, gratior: ipsa lux, post tenebras, splendidior: post vigilias, sopor dulcior: ipsa salus, post ægritudinis tentamenta, iucundior. Ab ipso mundi Conditore didicimus, sæpe diuersitatibus cumulari gratiam. Patrocinatur ergo & conuiuio fames, vt gratior fiat mensa ieiunijs.* Hæc S. Pater. Narrat Thomas Cantipratanus, venisse se, in ignotum sibi pagum; & quia pedibus id iter confecerat, longitudine viæ adeò fuisse lassatum, vt, animo fugiente, moriendum sibi putaret. Fratres, qui eum comitabantur, quà proximè patebat ingressus, domum presbyteri subeunt; sed, aperta ianua, reperiunt clausum miserationi pectus. Neque enim vel nigerrimi panis frustum, pro homine inediâ deficiente, potuerunt obtinere. Inde ergo digressi longè latéque ostiatim circumeunt; nec quidquam accipiunt. In extremo pagi angulo casa hærebat ita pauperis fœminæ contubernium, vt ipsa stipe digna esset. Et tamen hæc, quæ minimum habebat, maximè omnium extitit liberalis. Fragmen fortè vnicum furfurei panis illi erat, hoc ipsum dabat, magnum donum, si dantis manum aspicias ac facultatem. Hoc ergo vix spiranti Thomæ obsonium attulerunt. Ille annonam cum socijs diuidendam ratus, omnes ad communem mensam vocauit. Et audi ipsum loquentem. *Resedimus, sub dumo*, ait, *panem comedimus. Et, licet palearum aristæ, quæ erant in pane, palatum comedentium stimularent, nunquam tamen in vita mea sum tam suaui deliciarum edulio delectatus.* Optimus coquus est appetitus, quo carent Apicij & manducones, qui nunquam bene cœnant, quia nunquam esuriunt. Est ergo & hæc vtilitas paupertatis, quòd egenis faciat meliùs sapere cibum quemcunque, quàm diuitibus epulas Iouiales: immo & diuitibus, si volunt esse abstinentes. Hinc Artaxerxi & Ptolo-

Luc. 1.

S. Ambros. in tract. de Helia & ieiun. cap. 9.

Thom. Cantiprat. lib. 2. Apum. c. 10. §. 9.

Plutarch. in Laconic. Cic. 5. Tusc.

mæo aqua & panis delitiæ fuerunt; & à Lacedæmonijs coquus omnis iuris nigri perpetuo decreto proscriptus est.

Accedit ad hoc libertas animi, & vita curis vacua, quæ est vel hinc pompæ aulicæ præferenda; quia illa anxietate libera omnia reddit iucunda: hæc autem nunquam quiescit stimulis atque intemperijs exagitatâ. Appono hîc talia expertum & confitentem Augustinum. *Inhiabam*, inquit, *honoribus, lucris, coniugio, & tu irridebas. Patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tantò magis, quanto minùs sinebas mihi dulcescere, quod non eras tu*, &c. *Et paulo infra: Quàm ergo miser eram! & quomodo egisti, vt sentirem miseriam meam die illo, quo, cum pararem recitare Imperatori laudes, quibus plura mentirer, & mentienti faueretur ab scientibus: eásq; curas anhelaret cor meum, & cogitationum tabificarum febribus æstuaret. Transiens per quendã vicũ Mediolanensem, animaduerti pauperem mendicum, iam credo saturum iocantem atq; lætantem: & ingemui, & locutus sum cum amicis, qui mecum erant, multos dolores insaniarum nostrarum: quia omnibus talibus conatibus nostris (qualibus tunc laborabam, sub stimulis, cupiditatum trahens infilicitatis meæ sarcinam, & trahendo exaggerans) nihil vellemus aliud, nisi ad securam lætitiam peruenire, quo nos mendicus ille iam præcessisset, nunquam illuc fortè peruenturos.* XI. S. Augustin. l. 6. Confess. cap. 6.

Ex his exemplis perspicuum est, quàm verum sit illud adagium; *Vallus vitem decepit.* Vt enim valli, quibus vites alligatæ fulciuntur nonnunquam radicibus actis ramis ac frondibus suis vitem strangulant, aut prostrati palmitem secum trahunt; sic diuitiæ & rerum abundantia quibus opulenti nituntur, dum lætitias & voluptatem sperantur parituræ, plerumque curas gignunt, & mille sollicitudinum procellas. Vbi enim plures curæ, quàm apud opulentos? vbi rarior quies, quàm apud opulentos? vbi somnus interruptior, quàm apud opulentos? vbi ciborum maius fastidium, quàm apud opulentos? vbi frequentior nausea vini, quàm apud opulentos, qui, postquam se *ad summum gutturem*, vt Comicus ait, ingurgitarunt, omnia conuomunt? vbi lites acerbiores, quàm apud opulentos? Et hæc vita non sit amara? cum tamen pauperes, nec tineam metuant, nec furem; & totas noctes securi dormiant, postquam mucido, tanquam Deorum cibo, & limpida, tanquam nectare, se se suauissimè refecerunt. Videte igitur, quàm sit *dulcis & rectus Dominus: ijs*, qui sunt sine XII. Psal. 24. 8.

ſolatio auri atq; argenti, *dulcis*: qui autem ſpem in auro incertam
Ierem.2.19. & ſolicitam habent, *rectas*. Diſpicite ergo, quàm *amarum ſit, relinquere Dominum Deum*, ac fodere ſibi ciſternas diſſipatas. *Duo enim,*
Ierem.2.13. ait, *mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.*

CAPVT XX.

Non ſolùm Religioſos & peculiares Dei ſeruos, ſed & ſeculares prodigioſè curatos & paſtos.

I. E quis autem exiſtimet, Prophetis tantùm, atque Apoſtolis, viríſque Eremitis, & Religioſis hanc Deo curam impendi, ſuppetunt & rationes, & præter ea, quæ de Lydwina diximus, aliíſque, alia exempla, quæ demonſtrant, hanc pater-
Supra.c.18. nam filiorum alendorum prouidentiam, in alios quoque fuiſſe
S.Hieron.in c.6.Matth. corriuatam. *In præmiſſis veritatis nemo dubitet*, inquit D. Hieronymus. *Sit homo, qui eſſe debet, & mox addentur ei omnia, propter quem facta ſunt omnia.* Quidquid eſt in hoc terrarum orbe, hominis cauſsâ, conditum eſt. Nihil igitur ſe hominis vtilitati ſubducet, niſi ille ſe Dei obſequio ſubducat. Igitur ſi homo ad eam, quam Deo debet, ſeruitutem redeat, iure quodam ſuo, etiam cætera, tanquam ſua, ſibíque debita recuperabit, ſiue religioſus is ſit, ſiue communi hominum lege, extra omnem religioſum ordinem, viuat. Siquidem generali prouidentia Deus omnibus conſulit; peculiari verò filijs ſuis. Quo quis enim magis filij nomine dignus eſt, eò magis eum curare vniuerſi parens debet.

II. Quòd ſi Deus etiam lilijs, & paſſeribus, & capillis capitis
Matth.5.45. intendit, prouidentiámque præſtat; quod ſi ſolem ſuum oriri facit etiam ſuper iniuſtos; quanto magis iuſtis omnia neceſſaria prouidebit? Illud quidem fatendum eſt, ſanctiorem quemque, ab omni cura temporali impenſiûs mentem auellere, vt eam totam poſſit impendere Deo. Quare ſicut ille ſolum Deum curat, ita obligat viciſſim Deum, vt illum ita curet, quaſi ſolum curet. Non negligit tanta bonitas eos, qui ſe totos in illam proiecerunt. Itaque magis tales curantur, quàm ſi ſe ipſos curarent; & maiorem eo-

rem eorum rationem habet Mundi Gubernator, quàm illorum, qui curas animúmque suum quodammodo diuiserunt, aut toti negotijs immersi seculo seruiunt. Quanquam bonus Deus magis hos etiam ipsos curat, quàm ipsi Deum.

Nec enim desunt exempla. Quàm insperatò succurrit, vsque ad desperationem obsessæ ciuitati? *Factáq; est fames magna in Samaria: & tam diu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinq; argenteis.* Si fames hæc non satis magna, considera à matre filium coctum; considera verba ducis, Elisæo magnam rerum omnium abundantiam in sequentem diem promittente, dicentis: *Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit esse, quod loqueris?* Et tamen totis repentè Syriorum castris exterritis, fugientéque & rege & exercitu, quanta omnium cibariorum copia in prædam relicta est? Vnus dies totam sustulit calamitatem; nec citiùs sol noctem pepulit, quàm abundantia penuriam; & inopia rerum omnium, in omnium rerum copiam est cõmutata. III. 2.Reg.6.25. 4.Reg.7.2.

Neque toti tantùm ciuitati prouisum est, sed etiam exiguę mulieri, ad quam Elisæus dixit: *Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare vbicunq; repereris: vocauit enim Dominus famẽ, & veniet super terram septem annis. Quæ surrexit, & fecit iuxta præceptum hominis Dei: & vadens cum domo sua peregrinata est, in terra Philisthijm diebus multis.* Curauit vtique hæc mulier familiam, sed vna etiam à cœlo curata est, per Prophetam, dum missa est, fame dominante, vbi aleretur. Quod quidem apertis verbis Propheta huic mulierculæ antè dixit. Quàm plurimis, non quidem per sermonem hominis, sed per Angeli suggestionem, indicat, vt locum mutent, & migrent aliò, vbi eos vult sustentare; qui si ibi manerent, vnde, tacita cogitatione suadente, abeunt, fame essent perituri. IV. 4.Reg. 8. 1.

Ipsi Apostoli, cum labore manuum suarum victum quæritarent, cum retia in vndas iactarent & piscarentur, nonne à Domino adiuti sunt? Ad Simonem ait: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo, laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas,* V. Luc.5.5.

ita vt

ita vt penè mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua IESV; dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine, stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quem ceperant. Post resurrectionem quoque, stans in littore, Apostolis, qui iterum tota nocte ceperunt nihil, dixit: *Mittite in dextram nauigij rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam non valebant illud trahere, præ multitudine piscium.* Laborantibus igitur, & pro victu solicitis succurrit, & quasi manum porrexit. Quin postquam *descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum & panem*; & dixit eis IESVS: *Venite, prandite.* En cocum factum! en factum piscatorē, in gratiam piscatorum! Aut enim piscem, prunis postea superpositum, manu sua è mari extraxit, aut creauit, & piscem vtique magnum, qui tot famelicis piscatoribus sufficeret saturandis.

Ioan. 21. 6.

VI. Possent hîc innumera alia exempla afferri. Vnum non prætermittam valde recens, quod in historia vitæ ac virtutum Venerabilis Fr. Francisci à Puero IESV Carmelitæ Discalceati R.P.F. Ioseph à Iesu Maria item Carmelita Discalceatus refert, Franciscum scilicet à Puero IESV, inter multa pietatis exercitia, in die Natali eius, Equitatui & militiæ IESV (ita pauperes vocabat) commune instruere solitum epulum, quo non solùm Complutenses, verùm etiam totius prouinciæ pauperes, modò factæ in eam diem confessionis schedulam testem ostenderent, excipiebat. Aliquot antè diebus religiosissimo candore Paruulum suum conueniebat, eíque narrabat, se pauperibus festiuam mensam, in illius honorem, promisisse: illius partes esse vigilare, vt creditoribus sumtum suppeditantibus satisfiat. Eiusmodi oratione facta, omnem deinceps cogitatum suum in Dominum iactabat. Minimùm veruecibus triginta, bobus duobus, frumenti sextarijs quindecim aut viginti illi opus erat, cùm capreolis, larido, rapis, carbonibus. Quæ omnia Puer IESVS ad eum direxit, etiam per ignotos, & pauperes. Ipsi pastores ruris illi de grege suo afferebant, quidquid liberet, & quocunque tandem precio, quandocunque soluendo. Denique ad miraculum omnia suppetebant, licet numerus conuiuarum, ad mille ducentos excresceret; quos omnes ad laudandum puerulum IESVM exhortabatur. Præter cibos autem etiam singulis Regalem vnum in chartula complicatum offerebat. Quodam anno, in summa annonæ caritate, nocte quadam

Ioseph. à Iesu Maria de vita Francisci à Puer. Iesu. c. 5. 6. lib. 1.

Natiui.

Natiuitati Christi proxima, in ipso sacello nosocomij, sic paruulum suum est allocutus: *Domine, nostrum festum, & dies cibandæ militiæ tuæ ecce est in foribus, Franciscus autem ne vel vnum obolum habet: & nemo ei quidpiam adhuc obtulit, aut promisit, sicuti aliàs factũ est, nescio igitur, quid mihi, hoc anno, affuturum sperem ab ipsomet Domino meo; maximè cum ipse mei prorsus oblitus videatur.* Sic oranti repentè affusus est maior fiduciæ spiritus; quem tamen Orcinus spiritus, obiecta hominum penuria, dictitánsque, voluntatem hoc anno, pro opere fore, extinguere est conatus. Sed fortiter eum repellenti, mox ad fores adfuit ignoti vultus homo, qui aureos illi in manus dedit refulgentes, vnà iubens hoc epulum, hoc anno, nequaquam omittere. Cum dicto se è conspectu subduxit. Secuti dein alij atque alij, qui omnia necessaria affatim suggerebant. Solus bos deerat, & instabat iam dies. Ergo frater, qui eum adiuuabat, identidem instans dicere non cessauit: *Itaq; hoc epulum,* Francisce, *bouem non videbit?* Respondit semper Franciscus: *Bouem habebimus. Scit Puer IESVS, eo nobis opus esse. Ne dubites, missurus est bouem.* Quin eo ipso die, quo singulorum portio præparabatur, adfuit frater, qui diceret: *Hoc anno bouem pauperes non comedent. Immo, ne despera*, ait Franciscus. Cum alter non cessaret vrgere, diffidentiam eius reprehendens, à se repulit, & mox adfuit, qui vltro bouem, non alio precio, quàm, vt pro se oraret, obtulit.

Vice altera, ait ibidem author, *Madrito reuertens, ad Complutenses suos, paucis ante natalem Dominicum diebus, pro instruenda ordinaria mensa pauperum, ad Turregum, quod Compluto tribus dimidiatis milliaribus distat: animaduertit illic arantem rusticum in gemino boue; quorum alter, quia obesus valde atq; abunde bonus ipsi videbatur, optimum putauit, si ex eo conuiuium istius anni instrueret. Conuenit ergo ea de re agricolam; agit de pretio, bouem emit; &, numeratâ pro eo pecuniâ, non alia obligatione adstringens eum rusticum, quàm quòd quatuor diebus ante festum Dominicæ Natiuitatis veniret Complutum, atq; emptam illam, ac iam persolutam bestiam adduceret, lætabundus abit. Atq; ita, nulla alia conditione superaddita, omnis timoris expers, nihil vel de ipso subulci nomine sollicitus, iter suum prosequitur. Stabat interim secum cachinnans paganus (sicuti postea narrauit) & de homine tam sinceræ ac simplicis farinæ, qui sine alia præcautione, emptum bouem ac pretium eius, in nunquam visi, nunquam auditi hominis* VII.

manibus reliquisset, sibi ipsi risum faciebat, nihil minùs quàm de tradendo pecore cogitans. Instabant Natalitia, & qui à conuiuio erat, Franciscum nostrum, vt de boue emendo ageret, commonebat: ipse autem iam emptum eum esse dicebat. Ventum erat vt iam singulis præscinderentur portiones suæ, & vestigium bouis necdum apparebat, & Franciscus venturum eum assicuerabat. Pridie igitur, natiuitatis præsentibus in hospitali fratre nostro, & altero Francisco de Cueuas familiari suo, cum pluribus alijs, bos ingens & omni ex parte bonus ad mensam, tanquam in propriam penetrat sine ductore domum. Vidit, & subitò, ipsissimus ille est, inquit, noster Franciscus, emi illum, & pretium solui, ligate, mactate, diuidite. Venit autem & infidelis ille rusticus, multo post tempore, anhelus totus, & multa super profugo suo boue queritans. Ad primum autem F. Francisci colloquium compunctus vsq; ad cor, abiecit se coràm in genua, sinistræ suæ intentionis accusator factus; & vt delictum sibi remitteretur, supplex precator institit; confessúsq; est ijs, qui tum aderant, quomodo, cum primo diluculo istius diei egressus est ad opus suum, bos iste, qui alioquin mansuetissimus erat, Complutum versus sese arripuisset. Quem toto nisu insequutus nullatenus assequi potuisset, ad quem Fr. Franciscus conuertens sese pacificè, & super caput humiliantis se, & reatum suum publicantis manum imponens. Quid amice, hoccine igitur tibi in animo erat? festina igitur ad templum, & ostende te puerulo IESV, vt istam tuam iniquitatem propitius tibi, vt petis, remittat, iuit autem & ipse pro gratia illa, & pro tam insigni prouidentiæ suæ symbolo gratiam Deo relaturus. Vnde factum est, vt quotquot ibi reperti sunt, noua admiratione ac stupore corriperentur.

VIII. Addam hîc domesticum ac simile de boue, longéque luculentius exemplum. P. Andreas Ouyedus, qui anno 1579. sanctissimè vitam finijt in Salembri, à Iulio III. Pontifice in Patriarcham suffectus, ab vniuersa gente Goana verè sanctus & vir Apostolicus habitus, præter ardentissimum zelum animarum, erga pauperes præcipua fuit charitate. Aliquando ita omnia in illos profuderat, vt nihil omnium, quod daret, superesset, præter vnicum adeò bouem, qui ei erat, ad sacra ornamenta deportanda, pernecessarius, si quando ex vno loco ad alium erat proficiscendum. Quia tamen viscera eius pati non poterant, vt miseros egentes oculis aspiceret, eum ipsum clitellarium bouem mactari iussit, atque in pauperum escam distribui. Adfuit tum illi, qui hæc ipsa postea de eo est testatus, monuítque: ne iumentum adeò ne-

cessa-

cessarium occidi sineret. Huic Ouyedus respondit: *Sine, fili, eum, cadi atq; distribui: quippe cras manè Deus alium bouem prouidebit.* Vaticinio euentus respondit. Intellexit enim nobilis quidem Patris charitatem pariter ac necessitatem, tantóque benignissimæ liberalitatis in pauperrimo Patriarcha exemplo permotus, ad eum quadraginta boues, pecudésque alias octoginta, præter alium commeatum, misit; quibus inopinatò auctus, in plures potuit alendos esse liberalis.

Sic Deus submisit, nō tantùm homini Religioso, sed etiā omnis generis hominibus extra Religionem degentibus, per Religiosum, festiuas epulas. Et quod mirum est, qui ad eum confluebant, nō ad dandam, sed ad accipiendam eleemosynam confluere videbantur; cum tamen non accipiendi, sed dandi animo venirent, qui non ipsi erant indigentes. Illud etiam illustre est. Compluti erat quidam pius ac copiosus mercator, Matthæus Pontanus, apud quem acceptas eleemosynas Franciscus deponere solebat, vt reciperet, si proximi id indigentia postularet. Quodam difficili añо, & penuria rerum ingenti pressis hominibus nosocomióq; infirmis redundante, tantum à thesaurario suo argenti acceperat, vt nō solùm fiscum proprium exhauriret, verùm etiam mutuum à mercatore peteret, fide Pueri IESV, in cautionem accepti, datâ. Omnia mercator in rationes inferebat diligentissimè. Tandem reperit se Franciscus millenorum ducatorum debitorem; nec territus, in dies debita augebat, mercatórque petenti diu dabat; donec, mala cogitatione animum subeunte, vnde soluendo esset, cæpit dubitare. Redeunti ergo atque iterum petenti Francisco dixit: Vnde tot nomina expunges, Frater? quis tibi tantam pecuniæ summam promisit? Nemo, inquit, Franciscus, sed habeo bonum fideiussorem Puerum IESVM; qui me non deseret. Hoc responsum vbi ad amicos retulit mercator, derisui habitus est, vt qui se verbis sineret lactari, propriámque familiam ac liberos in extremam conijceret necessitatem, eíque argentum suum concrederet, cui, præter peram, fundus nullus erat. His talibus sarcasmis exacerbatus Matthæus, redeunti, pro mutuo, Francisco, negauit se deinceps quidquam daturum; datis vtique iam abunde depauperatum despoliatúmque. Abijt vacua manu Franciscus, & Puero IESV necessitatem suam exposuit, à quo missus est, aliū patronum quærere. Quæsiuit, & inuenit alium mercatorem

IX.

In l. 2. c. 4. vitæ Francisci à Puero IESV.

Rodricum Nunnez, à quo æquè ac à priore omnia liberaliter accepit. Interim ex quo à Matthæo repulsus est Franciscus, cum Francisco etiam omnis fortuna abijt. Nihil in taberna ampliùs vendebatur; nec, quæ debita fuerunt, extorqueri poterant, silebat negotiatio, cessabant lucra, nulla in domo prosperitas, nulla in domesticis sanitas. Ipse Matthæus inquietus & conturbatus, quasi mente videbatur excidisse. Vsque adeò damnosum est, lucro nimis inhiare; & parcum esse erga Deum, est opes profligare. Quod cum agnosceret Matthæus, Franciscum iam vltro conuenit, dixítque, vt, solito more, pro mutuo ad se rediret, se & sua omnia deinceps fore in illius, & Pueri IESV potestate. Quod vbi factum, & lucrari mercator iterum cæpit, & pauperum procurator, acceptis largissimis eleemosynis, intra mensem, debitum omne dissoluit, adeò, vt etiam centum coronatorum summa superesset. Videant hîc mercatores, discant magnates, vnde possint opulescere; neque cum nostris Politicis existiment, se rem aucturos, dum minuunt sumptus in pauperes & Ecclesiam faciendos. Discant hinc ipsi pauperes, Dei curam etiam ad eos alendos extendi, qui extra religionem religiosè viuunt. Quisquis Deo viuit, Deo fidat; cuius verbum est: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.*

Isa. 1. 19.

X. Ne longum faciam, complura alia omitto, quæ Francisco huic, in hoc genere, acciderunt; illud tribus verbis perstringam potiùs, quàm dicam, eum, si spem suam in Principibus posuisset, nec totum se in Dei manum tradidisset, nihil impetrasse opis. Quare cum Sabaudus cum Catharina Austriæ infantissa matrimonium initurus Madritum venisset, & eodem venienti Francisco multa promisisset; Madrito discessit, Francisci oblitus; qui iam Complutum redierat, pecuniæ accipiendæ cura alij demandata. Quare mœstus Franciscus, ad Puerulum suum IESVM confugit, atque in sinum eius querelas deposuit, didicítque, ideò nihil se accepisse, quia carnem brachium suum posuisset. Quàm primùm ergò posthac constituit, in solo Deo fiduciam omnem collocare, adfuit à Sabaudo cursor, qui liberali sanè eleemosyna in pauperes assignata eum subleuauit. O mortales, quid speratis in Principibus! in Deo sperate, & *bona terræ comedetis. In promissis veritatis*, ait D. Hieronymus, *nemo dubitet. Sit homo qui esse debet, & mox addentur ei omnia.* Non est autem homo, qui esse debet, si in

S.Hieron.in c.6.Matth.

Deo

Deo non ſperat. Immo impietas eſt, poſt tot exempla luculentiſſima, poſt tot clariſſima Scripturæ Sacræ, ſanctorúmque Patrum teſtimonia, de diuina prouidentia dubitare. De qua qui dubitat, dubitat, an Deus ſit memor ſuarum promiſſionum; dubitat, an ſit liberalis; dubitat, an ſit Deus; ſi enim Deus eſt, fidelis eſt, diues eſt, liberalis eſt; amans eſt ſuorum filiorum. Meritò igitur eiuſcemodi Dubitantium his verbis compellat D. Auguſtinus: *Tu Christiano, tu Dei ſeruo, tu bonis operibus dedito, tu Domino ſuo charo aliquid exiſtimas defuturum? An putas, qui Chriſtum paſcit, à Chriſto ipſe non paſcitur? An putas terrena deerunt, quibus cœleſtia & diuina tribuuntur? Vnde hæc incredula cogitatio? Quid facit in domo Dei perfidum pectus?* Sed fortaſſe non ſunt tales in Eccleſia Dei? Diffidunt curæ & prouidentiæ Dei, quicunque furtis, rapinis, fraudibus, aliíſque malis artibus diuites volunt fieri. Si enim à Deo neceſſaria ſperarent, non raperent aliunde. Sperarent autem, ſi non ipſis beſtijs ſe ſe iudicarent indigniores. Siquidem de brutis animalibus ſciunt verè dici ad Dominum: *Dante te illis, colligent: aperiente manum tuam, omnia implebuntur bonitate.* His ſe æquiparare non audent, quia non tantùm comparati ſunt animales iſti equo & mulo, & iumentis inſipientibus, ſed etiam, infra beſtiarum vilitatem, ſe ſe abiecerunt. Si in Deo ſpem collocarent, non ſolùm ad eos alendos pij homines, ſed etiam corui, cerui, lupi, leones, aliáque bruta animalia, & ipſa elementa excitarentur.

S. Auguſtin. lib. de Eleemoſyna.

Pſ. 103.

XI.

Et fuerunt excitati. Recenſebo in hanc rem exemplum, quo vix quidquam in diuinæ prouidentiæ teſtimonia luculentius poteſt afferri. Habeo illud ex Annalibus Francorum Pithæi, nec Baronium id ſuis Annalibus inſerere piguit. Anno reparatæ ſalutis 850. ſæuiſſima fames Germaniam inuaſit; ſed præcipuè eos infeſtauit, qui Rhenum accoluerant. Ibi vnus frumenti Moguntiaci modius decem ſiclis argenti vendebatur. Sed memorabilis fuit charitas Archiepiſcopi Rhabani. Is in quadam parochię ſuæ villa, Wincella dicta, commorabatur, &, præter domeſticos ac familiares ſuos, quotidie plus quàm trecentos alimentis ſuſtentabat. Itaque ingenti contentione illuc pauperes vndique confluxerunt. Inter hos viſa eſt & mulier inedia conſumta, quæ filium paruulum geſtans, refici cibo cupiebat, ſed exhauſtis viribus, in ipſo limine exanimis concidit. Puerulus igitur adrepens mamillam

Pithæus in Annalib. Franc. Baron. tom. 10. Anno 850. n. 15.

millam matris mortuæ, quaſi adhuc viuentis, de ſinu protrahens ac ſugere tentans omnes gemere & flere coëgit, qui miſerabile illud ſpectaculum intuebantur. Nimirum minus beneficium alij exiſtimarent eſſe in alimentis poſitum, niſi alij fame interirent: & luculentiùs ſuccurrit Numen, dum, alijs inedia morientibus, alios ab ipſo penè capulo reducit ad vitam. Itaque, eo ipſo tempore, alius quiſpiam de Grabfelden famem fugiens, vxore & tenero adhuc filio comitante, in Thuringiam proficiſcebatur. Quàm verè locutus eſt, qui famem *maleſuadam* appellauit? Nam audi, quid huic ſuaſerit. Si menſam Thyeſteam cogites, minùs cogitas. Alienis ibi manibus mactatus eſt puer, & ab ignaro parente abſumtus. Hîc, pater ſuiſmet manibus & dentibus gnatum lacerare conſtituit. Ventum erat ad ſiluam denſis arboribus horridam & vel ab ipſis vmbris formidoloſam. Procul ab hominibus, nec feram conſpiciebant. Quid non ſuadet ſolitudo? quid non cogit fames? Fractus ieiunio parens inedia tabeſcentem vxorem intuens, puerúmque aut mortuo ſimilem, aut iam morituro, ſic coniugem affatur: Quid viuimus, mea chariſſima, immo quid morimur tam diu? an non ſatius eſt, hanc citò finire calamitatem? Et finienda eſt profecto omnibus tandem, ſi non vnius morte duorum vitam redimimus. Paulo poſt animam iam fugientem exhalabit nobis hic puer, & nos cum illo, ni qualicunque cibo vires reſtauramus. Nuncquid igitur ſatius eſt, pueri mortem accelerare, vt eius carnibus viuamus? vitam illi dedimus, ſic vices ibunt, ſic vitam dabit & ille nobis: immo ſic longo eum pariter, & nos cruciatu liberabimus. Ad hæc verba, vehementiſſimè viſcera materna cohorruerunt: neq; voluit pia parens in ijs eundem filium bis geſtare. Obteſtata eſt igitur, quantis maximis precibus potuit, maritum, ne tantum ſcelus in Deum, in proprium ſanguinem, in innocentem puerum admitteret: potiùs omnibus occumbendum vnà, quàm tale facinus audendum. Vim peroranti prolis lachrymæ ac eiulatus addiderunt. Caucaſum commouiſſet pallida mater, pro teneri filij vita, apud patrem, apud coniugem ſupplex. Sed fames Patris in rabiem ceſſit. injicit coniugi, injicit proli manus, &, de maternis brachijs, filium, per vim, rapit, necquidquam clamantem, vxoréque fruſtra reclamante, & ſuperos obteſtante. Efferatur, in ſummis malis, non extinguitur penitus hominis natura. Quamobrem & iſte fame væſaniens, ne vno ictu

& ma-

& matrem occideret, & prolem, filium à parentis conspectu longiùs asportauit, vt, extra oculos illius, eum deartuaret. Quin, educto iam gladio, manu ipsa ad tantum facinus, trepidante, aliquandiu in ancipiti hæsit, deliberauítque, consultiúsne esset, ferire, an perire? fuítque crudele certamen, inter amorem patrium, & furorem cōmedendi. In tali mentis lucta, sinistra gnatum trahens, ferrum nudatum dextera tenens dum progreditur, adest repentè de cœlo auxilium, & ecce, quasi pro Iphigeniæ mactatu cerua substitueretur, ita inopinatò conspicit duos lupos eminus ceruæ instantes, eámque recens occisam lacerantes. Quis eo tunc lætior? illico manu mittit filium, eúmque vitæ, libertati, matri, immo & sibi donat; sublatóque clamore, strictum ensem intentans, quantum, per vires, licuit, accurrit, lupos fugat, & ferina cruda stomochum placat. Mox partes alias atq; alias secat, eásque, vt erant, cruore manantes ad coniugem, affert, iam naticidium pridem esse peractum existimantem. Cum autem etiam videret maritum venientem, carnésque recentes sanguine perfusas manibus ferentem, quid aliud arbitrari potuit, quàm filij occisi eas esse? Ergo, animo fugiente, sensibúsque destituta retrorsum collapsa est, non secus ac fulmine deiecta. Aduolat maritus, consolatur vxorem, quæ non, nisi filio adducto conspectóque, credere voluit, filium viuere. Filium vbi vidit, tum demum illi remigrauit ex integro spiritus; tum in pedes erecta, tum in has voces effusa est. *Exultauit cor meum in Domino: infirmi accincti sunt robore: & famelici saturati sunt. Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.* Egit & maritus Deo gratias, & quòd tam immani facinore se non passus esset cōtaminari, & quòd filium sibi conseruasset: dixítque ex animo: *Oculi omnium in te sperent, Domine, quia tu das escam illorum in tempore opportuno.* Lauda Dominum mecum & tu, vxor, & tu, fili, *per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.* Post eiuscemodi laudes, mensæ accubuerunt, testatíque sunt postea, nunquam se suauiùs epulatos esse, quàm cum incoctis carnibus, in silua, vescerentur. Sic Deus ipsos lupos voluit esse famelicorum hominum laniones.

1. Reg. 2.1.

Ps. 144.15.

Iob. 36.31.

Nec mirum est à lupis homini prædam relictam, si à lupa Romulum ac Remum lactatos esse Romani crediderunt.

CAP. XXI.

CAPVT XXI.

Mirabile iudicium Dei, per simplicißimos, sæpe efficientis, quod per sapientes sperari non potuisset.

I. NOn subuenit igitur tantùm ijs diuina misericordia, quibus alij non subueniunt; aut qui aliunde deserti sunt, sed sæpe etiam subuenit, per lupos, per ceruos; aut si per homines, certè per illos, de quibus minimè sperauisses; sicut in contrarium sæpe nocent, quos credidisses tibi profuturos, vt *pro perca*, quod dici-
Luc. 1. 71. tur, *scorpium capias*, & ex ipsa *vipera medicinam*, hoc est, *ex inimicis salutem*. Ars maior est, remedijs minoribus succurrere: maxima autem, si non tantùm contraria contrarijs curentur, sed etiam ipsi artis præcepto contraria adhibeantur. Sic Seruator
Ioan. 9. 6. *expuens in terram fecit lutum ex sputo*, ad oculos cæci illuminandos, cum alioqui luto oculi excæcentur; nihil enim illis magis est cōtrarium. Sic cum nihil sit, quod aquas magis reddat amaras atq; impotabiles, quàm sal (vt ex marinis aquis est manifestum, quas
4.Reg.2. 20. nemo potest bibere) tamen Elisæus eas, immisso in amaras aquas sale, dulces potabilésque effecit. Si artem sequi humanam, aut pharmacopolas voluisset imitari, saccharum inspersisset, mel infudisset, mulsum, non salem, indidisset. Habet ergo præcipuam admirationem diuinæ prouidentiæ illud cœleste iudicium, quo
Rom. 4. 17. *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt*; & vtitur ijs, qui sunt contemtibiles, in hominum oculis, vt eos confundat, qui sibi videntur esse sapientes. Nam quemadmodum, apud Strabonem,
Strab. lib. 6. *Crotoniatarum postremus, reliquorũ primus est*, ita sæpe, apud Deum,
Matt. 19 30. *primi* fiunt *nouissimi, & nouissimi primi*.

II. In quam rem *VVido Abbas Cistercienſis, postea Cardinalis,*
Cæsarius lib. 6. cap. 2. *cum missus esset Colonias, ad electionem confirmandam, quæ facta fuerat contra Philippum in Othonem, retulit ibidem, quandam sanctæ simplicitatis historiam satis iucundam, satísq; mirabilem.* Dicebat enim, Cistercienſis ordinis domum quampiam, in ditione sitam Nobilis, sed Deum ac diuina non curantis viri. Is, cui ius & vis idem erat, cœnobium multis miseris vexabat modis; per præfectos ac ministros reliquos, de annona, de vino, de pecoribus Monasterij,

sterij, quantum libuit, abstulit, atque vsurpauit; idq; toties, quoties væsana in eum incessit libido rapiendi. Religiosis reliquit, quantum ipsi videbatur, non quantum ad eos pertinebat. Quem ad modum haud rarò hodiéque fieri videmus, ab ijs, qui, vt ipsi pereant, perdere Religiosorum reditus, omni, qua possunt, ope, nituntur. Diu iam ea durauerat tyrannis; & pœnè lex erat, nullum ius esse Monachorum, eorúmque iura, sine iniuria posse violari. Quid facerent, contra vim tantam, pauperculi? Crabronem irritassent, aut ignem gladio fodissent, nisi querelas intra septa monasterij continuissent. Itaq; gemitum silentio prementes, velut inclusam flammam, conabantur suffocare. Sed ea tandem, tanquam ruptis repagulis, se se effudit potentiùs, quando idem Nobilis, more hostis, in armenta ipsa monasterij palam inuasit, partémque haud exiguam, prædæ instar, in suam arcem, nouus Cacus abduxit. Conuocat Abbas fratres, in concilio existunt querelæ, mox turbæ, itur in diuersas sententias. Mittendum vnum, è toto cœtu, censuerunt. Sed non erat, qui mitti vellet. Abbatis præcipuam fore authoritatem arbitrabantur. At ille prouinciam detrectauit, dictitans, nihil se, apud Caucaseum pectus, profecturum. Destinatur Prior, sed & ille noluit actum agere. Designatur is, qui *cellæ præfectus* vocatur; excusauit. Ad vltimum, Nemóne hîc est, ait Cœnobiarcha, qui nobis ire aut velit, aut adire hunc Verrem audeat? Cunctis altùm silentibus, indignante ironia, vnus: Ille, inquit, eat, & digito simul hominem senio ingenióque simplicissimum, ac inde ineptissimum ostendebat. O quanta est vis simplicitatis! Nescit tergiuersari, dum nescit suspicari. Hinc, qui simplicior, idem est obedientior.

Igitur, ceteris omnibus iter detrectantibus, iste solus negotium suscepit. In ipso abitu, ex Abbate quærit: Quid sibi, si III. non totum, sed pars duntaxat eorum, quæ ablata erant, restituatur, faciendum? Respondet Abbas: *Quidquid reddiderit, accipe, in Nomine Domini.* Præstat aliquid recipere, quàm amittere totum. Sic instructus it monachus. Ad arcem vbi peruenit, immo & ad conspectum honorati prædonis, cœpit Præsulis sui Fratrúmque ei inprimis orationes offerre; tum etiam mandata, quæ acceperat, exponere. Audit ouem vulpes, &, quia *deridetur iusti* Iob. 12. 4. *simplicitas*, quæ est *lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum*, ideò & tunc superba astutia, querelas Reli-

giosi parui pendens, & cum sarcasmo eleuans, video te famelicum, inquit, Pater, igitur priùs prande, & tum responsum accipe.
Iob.5.13. Profuit & hîc, simplicem fuisse, vt iniquus depeculator *in astutia*
1.Cor.3.19. *sua comprehenderetur.* Condixit. Mansit. Hora prandij iubetur accumbere; apponuntur consueta carnium fercula; nulla hospitis carne alioqui abstinentis habita ratione, immo in muscipulã, qua non conuiua, sed conuiuator caperetur. Haud immemor erat Monachus aut regulæ, aut consuetudinis suæ; sed obedientia simplicissimo homini, & præceptum Abbatis præcipuè ante oculos versabatur. Itaque cum carnes appositas, de monasterij sui pecoribus esse, haud ambigeret, intrepidè eas, non tantùm ad satietatem, sed etiam, supra naturæ appetentiam, contruncare instituit, idque, non vt se, sed vt Superioris mandatum impleret. Sedebat, cum vxore sua, Nobilis, in diuersa mensæ parte, identidem tuburcinantem & obseruans, & admirans, temeréque secum cogitans, ita Religiosos, cum foras prodeunt, libertate in peccatum abuti, è claustri sui cauea emissos. Absoluto prandio, remotisque mensis, Monachum ab arbitris seductum eiuscemodi sermone aggressus est. Dic mihi, bone vir, *Solétne Conuentus vester manducare carnem?* Nequaquam, ait Monachus. Addit Nobilis: *Quid, cum exeunt?* Neq; domi, neq; foris carnibus vescuntur, inquit Monachus. Ratus Nobilis, se eum in nassam compulsum tenere: Cur igitur, tu, hodie, inquit, Milo mihi factus bouem propemodum solus integrum, in mensa mea deuorauisti? Dixit hæc vocaliùs, vt ceteri quoq; audire ac ridere possent. Verùm alia consilia Dei fuêre. Voluit enim *tyrannum* (sic author vocat bonorum Ecclesiasticorum inuasores) innocentissimi viri, simplicitate erudire; non titillare ad cachinnos.

IV. Audi, quid simplicitas versutiæ responderit. *Cum Abbas meus,* inquiebat, *huc me mitteret, præcepit mihi, vt quidquid ex pecoribus rehabere possem, accipere non recusarem, & quia mihi constabat, carnes appositas fuisse monasterij mei; item quia timui, nil ampliùs mihi fore restituendum, nisi quantum dentibus capere possem; comedi, propter obedientiam, ne omnino vacuus redirem.* Superauit tam sincera simplicitas omnes eloquentiæ profanæ artes & colores. Nam
Iob.8.20. quia *Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis,* ea vis, fuit responsi, vt adamantinum Nobilis pectus penetrârit. Illico enim dicti candore, immo S. Spiritu per os Monachi loquente, commo-

commotus, præstolari tantisper eum iussit, donec rem ad vxorem referret; sine cuius vtique nutu ac tribunali nihil audebat facere. Vxori igitur, recensitâ senis responsione, dixit: Tantæ virum innocentiæ ac simplicitatis repulsam pati, indignum est, & periculosum. Quippe præsentem Dei vindictam metuo, si hunc offendo. Idem censuit & vxor, viro, ad miserandum, procliuior. Ergo ad senem reuersus hac oratione vsus est. Venerande senex, optime Dei serue, vicisti, non Tullium eloquentem, sed Paulum simplicem imitatus. Si vi egisses, si disertis verbis, si compositis ad persuadendum figuris, si tropis me aggressus esses, lapis fuissem. Vsus obedientia, vsus sinceritate me totum emollijsti. Vidi enim te hominem esse misericordia dignum. Itaque Monasterio tuo & abacta pecora, quæ supersunt, restituam, & quidquid vnquam damni intuli, quà licuerit, in integrum sarciam; neq; posthac quidquam turbæ in vos mouebo. Ex eâ igitur horâ, non solum bona sua, sed etiam constantem cœnobitæ pacem ac quietem habuêre.

V. Duo mihi hinc sumo documenta. Primum, sicut paterfamilias eadem claui aperit clausa, & aperta claudit, ita eodem opere laxare aliquando Deum secularibus frænum, in Religiosorũ prouentus aliáque bona grassantibus; vt, dum inuasores rapiendo currunt in Infernum, Religiosi tolerando cœlum promereantur, & in Domino ponere spem suam assuescant, solentúrque se illo cantu: *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis; patientia pauperum non peribit in finem.* Succurrit tandem cœlestis Pater, per illos ipsos etiam, qui presserunt, dummodo non Megarensium, sed veris lachrymis calamitas ploretur, nec pro Parni scaphula, quod dicitur, bellum instituatur. Alterum documentum est, magnam esse cœli potentiam, quæ per simplices æquè nouit iuuare, ac per prudentes. Allegoria vetus est, *Ne puero gladium commiseris*, quo docetur, imperitis ac fatuis non mandandam esse rerum magnarum potestatem. Hæc proba est monitio, si viribus humanis negotium geratur. Deo autem perinde est, etiam *ex ore infantium & lactentium* potest *perficere laudem.* Et sæpe per hos facit, quod non facit per disertos. Per paruos, cum magna gerit, tantò plus illi tribuendum est, quantò minùs illis, per quos gerit. Sic testatur Marcellinus Comes, & per adolescentem, cui Rex Hunericus iusserat linguam exscindi, fidem Christi

Psal. 9. 19.

Psal. 8. 3.

Vide Baronium. to. 6. Anno 484.

1.Cor.1.26. clariùs prædicatam. Itaq; *videte vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemtibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret: vt non glorietur omnis caro, in conſpectu eius.* Non glorietur in ſtemmate ſuo ſanguis regius; non in eloquentia ſua Demoſthenes; non in gladio ſuo Alexander: Deus per ſimplices & piſcatores Apoſtolos totum mundum ſubiugauit: hodiéque non infrequenter 1.Reg. 2.8. *de ſtercore eleuat pauperem, vt ſolium gloriæ teneat*, de quo potentes deponit. Inter Angelos ea eſt ſubordinatio, vt ſuperior illuminet inferiorem, non autem inferior ſuperiorem. Quia vbi iam nullum eſt ſuperbiæ periculum, neq; debet eſſe cauſſa humiliationis. Inter homines autem facilè doctior eſt inflatior; & pronissimum eſt, vt ſuperior deſpiciat inferiorem. Quamobrem diuina ſapientia conſtituit, vt ſæpe ſimplicior erudire debeat prudentiorem; & vel eruditiſſimus diſcat ab omnium ſcientiarũ imperito. Sunt enim eruditi, tegulæ domus in alto poſitæ, ſimplices, terræ ſubiacenti ſimiles. Super tegulas pluuiæ de cœlo cadunt, ſed citò delabuntur in terram, quam faciunt virere. Ita cõtingit in alta cathedrâ conſtitutis, cœleſtis doctrina, inſtar pluuiæ, per mentem eorum tranſit, non imbuit voluntatem. At ſimplices, minùs quidem intelligunt, plus tamen volunt. Poſſunt igitur docere affectu, à quibus intellectu ſuperantur.

VI. Sur. in vita S. Ægidij 23. April. tõ.7.

Venit aliquando ad Ægidium D. Franciſci ſimpliciſſimum diſcipulum, *quidam ordinis Prædicatorij valdè eruditus Sacræ Theologiæ, qui multis annis mirè vexatus fuit hæſitatione quadam de perpetuâ Matris DEI virginitate. Videbatur enim ei fieri non poſſe, vt ſimul Mater eſſet & Virgo. At tamen dolebat ei plurimùm, vtpote viro bene Catholico, iſthæc hæſitatio, cupiebátq; ab homine diuinitus illuſtrato de hac quæſtione doceri. Audierat verò, fratrem Ægidium egregiè illuminatum, & ſæpius rapi in DEVM, itaq; ſtatuit ire ad eum, confidens, eius ſermonibus hac ambiguitate liberatum iri. Cùm autem iam eſſet in viâ, Ægidius ſpiritu cognouit & tentationem & aduentum eius, procedénsq; ei obuiam, priuſquam quicquam diceret, baculo terram percuſſit & ait: Frater prædicator: S. MARIA virgo eſt ante partum, móxq; illic ortum eſt elegans lilium. Iterum humum cædens, Frater*

Prædi-

Prædicator, inquit, S. MARIA Virgo est in partu, & confestim alterum erupit lilium. Tertiò solùm feriens, Fr. Prædicator, ait, S. MARIA, Virgo est post partum, simulq; tertium enatum est lilium. Mox autem Ægidius aufugit, & Doctor ille curatus est. Postquam autem didicit, eum fuisse Ægidium, multò deinceps amore & illum & ordinem eius complexus est. Consimili modo, *in Campania Galliarum prouincia, in monasterio Cisterciensis ordinis, quod Argensoles dicitur, Abbatissam vidimus*, ait Cantipratanus, *quæ sine vlla litteratura artis Grammaticæ: non solùm libros Theologiæ; verùm etiam libros Augustini de Trinitate plenissimè intelligebat, & difficillimas quæstiones eorum lucidissimis solutionibus exponebat.* Thom.Cantiprat.lib.2. cap.46.§.5.

Quàm verè dixit Christus: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Quem locum exponens S. Augustinus ita scribit: *Nomine sapientum & prudentum superbos intelligi, ipse exposuit, cum ait: Et reuelasti ea paruulis. Quid enim paruulis, nisi humilibus?* Addit D. Gregorius: *Nec dixit: Reuelasti ea stultis, sed paruulis, tumorem se damnasse innotescens, non ingenij acumen.* Perpendant ergo, qui se supra ceteros sapere arbitrantur, quàm exiguam caussam habeant, se circumspiciendi, quasi plus alijs sciant; cum diuina Sapientia, in rebus maximis, plus reuelet paruulis, & piscatoribus Apostolis, quàm tumidis Philosophis; plus Ægidio, quàm Theophrasto; plus Paulo Simplici, aut mulierculæ rudi, quàm Socrati sapienti; imò cum per pueros doceat senes. Sic constituit iuuenem Ioseph principem Domus Pharaonis, *vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret*, in medio sapientium Ægyptiorum. Sic cum Susanna innocens *duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel. Et dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrûm, & indica nobis, quia tibi Deus dedit honorem senectutis.* Sic ipsum puerulum IESVM parentes *inuenerunt in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et videntes admirati sunt.* Ita enim interrogando discipuli egit partes, vt ab omnibus Doctor Doctorum esse videretur. Et fuit hic ipse quoq;, ni fallor, puerulus, qui magnum illũ Augustinum docuit, non nimis alta de SS. Trinita-

VII. Matt.11.25. S. Augustin. serm. 8. de verb. Dom. S. Gregor. c.9. sup. Iob. 36. l.27. Moral. Ps.104.22. Dan.13.45. Luc.2.46.

nitate disputare. Dabo authorem pium, ea de re, quæ alioqui controuertitur, non dubitantem. Cuius hæc sunt verba.

VIII. *Quid te inflas, humana superbia? quò tenderis? quò assurgis fortiùs, tantò turpiùs conquassaris. Audi, quid de Beato Augustino S. Volusianus in Laude mirabili testatur, dicens: In alijs sacerdotibus per mundum quomodocunq; toleratur inscitia, id est ignorantia, cum autem ad Augustinum ventum fuerit, Legi Dei deesse creditur, quidquid eum contigerit ignorare. Quid autem tam magnifico viro, super profunditate Sermonis & arduarum rerum disputatione, contigerit, audiamus. Inter miracula quædam Beati Augustini tale quid de eo reperitur. Eo in tempore, quo Beatus Augustinus librum de Trinitate composuit, illi tale miraculum Deus ostendit. Hipponensis ciuitas Africæ nobilis, in quâ Beatus Augustinus Episcopatum administrabat, super littus maris pulcherrimè sita erat. Beatus autem Augustinus in consuetudine habebat, vt, post diurnum studium ac laborem, vespere super littus maris, sequentibus eum à longè Episcopis & Clericis, qui eum, pro consilio & negotio vniuersalis Ecclesiæ, frequentabant, solus antecedens deambularet: ne scilicet eius contemplationem & studium fabulatio impediret. Cùm ergo sic solus, vice quadam, incederet, puerulum miræ pulchritudinis super littus maris sedentem inuenit, qui factâ in terrâ fossâ paruulâ, sicut pueri in plateis ludentes solent, cochleari argenteo aquã de mari hauriebat, & in illam fossam paruulam effundebat. Quem vt Beatus Augustinus ita seriosè sedentem vidit, pedem mox pressit, & stetit. Procedénsq; inde, puerum salutat, & inquirit, quid agat: Et puer cum magno serio respondens, volo, inquit, totum mare istud exhaurire, & isti fossæ, si possum, infundere. Quo responso, quasi puerili, vir sanctus in risum decentissimum concitatus, respondit: Et quomodo, inquit, ô bone puer, hoc poteris? ingens mare est, paruum cochlear, quo exhauris, parua etiã fossa, in quam infundis. Et mox puer: possibilius, inquit, mihi est hoc facere, quod intendo, quàm te implere, quod cogitas. Ad hoc Beatus Augustinus mirabiliter stupefactus, quid hoc esset, interrogat. Et puer: Cogitatu, ait, voluis, & æstimas volumine breui concludere, quid sit illud indiuiduæ Trinitatis inexplicabile Sacramentum. Et hoc quidem antequam possis, isti fossæ paruulæ potiùs totius maris vndas infundam. Hæc dicens puer repentè disparuit. Beatus verò Augustinus Christum in facto glorificans, quàm verum puer dixerat, mox aduertit.*

Thom. Cantiprat. lib. 2. Apum. c. 48. §. 3.

IX. Hæc ad Liburnũ, portũ Pisanorum contigisse tradit Iacobus Philippus Bergomensis, Quidquid sit de loco; de puero

IESV

IESV ei apparente res probabilior est, quàm quòd S. Hieronymo apparuerit; non solùm quia epistola illa D. Augustini ad Cyrillum fictitia est; sed quia etiã vetustissima, in Ecclesia, pictura est D. Augustini, cum puero ad littus & pedes illius sedente, atque cochlear tenente, quo mare in effossam scrobem colligit: quidquid nonnulli etiam hanc imaginem sublæstæ fidei esse arbitrentur. Quod si ergo historiam esse ponamus, voluit & hunc Doctorem Puer IESVS docere, & voluit vtique sanctus hoc Doctor libenter ab hoc Puero doceri, tanquam à Sapientia Patris, magistróque veritatis; qui per veros aut ætate, aut sapientia mundana pueros, complures alios, in humanis oculis grandes instruxit, vt Mundi sapientiam confunderet; docerétque, nullum pusillum, nullum quantumuis simplicem esse contemnendum. Sic exaltatur à Deo humilitas, sic sublimitas humiliatur.

In tom. 2. D. Augustini Appendice epist. 17. Io. Molan. de hist. SS. Imaginũ lib. 3. cap. 36.

X. Nicephorus, Sozomenus aliique complures testantur, fuisse Iconij senem quendam Episcopum Amphilochium dictum, antiquæ simplicitatis hominem, qui Theodosium Magnum Imperatorem ausus est adire, eique libellum supplicem dare, quo Theodosius monebatur, vt impios Arianorum conuentus, ex vrbibus proscriberet. Neque enim minùs nocere infectione hæreticos censebat, quàm pestilentia correptos, qui luem, etiam in maximè cautos, propagant. Imperatori durior ea inhumaniórque petitio videbatur, vt qui clementia atq; beneuolentia capiendos Arianos putaret, imprudentémque Episcopi zelum in alia tempora quietiora differendum arbitraretur. Quid ibi fecit sapientissima Amphilochij simplicitas? quibus machinis porrò quatere Imperatoris animum instituit? Est tempus, cum silendo plus efficimus, quàm loquendo. Igitur quàm sincerâ ingenuitate petitionem suam explicauit, tam prudenti patientia repulsam passus tacuit. Existimauerat Imperator homini aquam hæsisse, nec iam argumenta solùm, verùm etiam verba deesse. Erras, erras, ô Imperator, non est stultitiæ signum, posse tacere. Garrulorum sermo, vti vilis, ita & excors est. Solus ille verè sapit, qui habet linguam in potestate. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & preciosi spiritus vir eruditus.* Hinc, *stultus quoq;, si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.*

Nicephor. Callist. l. 11. hist. Eccles. c. 9. Sozom. lib. 7. c. 6. Theodor. l. 5 c. 16. Trip. c. 35.

Prou. 17. 27

XI. Amphilochius igitur, tanquam elinguatus, abijt; sed silens

lens consilium coxit, toti Ecclesiæ profuturum. Paulo enim post facinus dignum memoria fecit; & vtiq; alijs quoq; imitandum, si mortales tam facilè pro Christi gloria, quàm pro Principum oblectatiunculis, stulti sustinerent reputari. Quippe occasionem captauit, vt cum alijs Præsulibus in aulam venientibus, & ipse veniret. Ibi, vti mos, & par erat, cum alijs Episcopis Imperatorem quàm decentissimè consalutauit. Recta inde ad filium ipsius, qui admodum nuper ad Imperium lectus fuerat, digressus, eum impolitè atq; inurbanè gestúque subrustico tractare cœpit. Neque enim eadem illi, quæ patri eius, obseruantiæ honorísque signa exhibuit; sed, tanquam si de vulgo, aut coloni terræúe filius esset, ita cum eo, quasi cum puero colloquens, manúque eum, contra omnes leges aulicas, demulcens: *Salue & tu, ô puer*, inquiebat. Hæc cum videret Theodosius, senem Amphilochium ætate desipere existimabat, & vtiq; rudiore animo, rusticum, nō aulicum, in aula, agere cogitabat. Itaque simplicitatem hominis instruendam censuit, docuítque, quibus cærimonijs filius esset salutandus. Iterum erras, ô Imperator, non tu illum, ille te docebit: tui, non illius mores sunt culpandi.

XII. Audijt igitur Amphilochius Imperatorem, instructionémque illius, leui risu, refutans quasi per contumaciam, respondit: sufficere filio eius iam exhibitum à se honorem. Hoc dicto Theodosius ira percitus, & non secus, ac si filius atroci iniuria affectus esset, grauiter commotus, Episcopum delirantem, cum conuicio, abduci iussit. Cithara vt sonet, percutienda est: idem huic Episcopo accidit. Tangebatur iam & satellitum manu ignominiosè foras protrudebatur, cum renidente ac sereno ore cōuersus, consiliúmq; in animo occultatum sonantissima voce ꝑferens: *Vidésne, ô Imperator*, inquiebat, *quàm tu indignè illatam filio tuo iniuriam feras? Vides, quàm vehementer & incensè, ob compellationem minùs vrbanam decentémq;, in me, exardescas? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam cœlestem Imperatorem & Patrem Vnigeniti, propter eos, qui non communem illi tribuunt honorem, sed dissimilem & longè minorem Patre vocare audent.*

XIII. Hic vidisses, quid diuina possint. Etenim Imperator, cum inde rem actam intelligeret, & verba illa confidentissimè aptissiméque prolata admiraretur, velut fulmine ictus, ita quàm primùm sacerdotem Dei ad se accersiuit, atque ad pedes eius cecidit,

cidit veniam petens, publicáque voce professus est, non Episcopum, sed se simplicem fuisse atque ignorantem; neque aliter, quàm ipse dixisset, se rem habere. Igitur in ea sententia confirmatus, postea eos, qui aliter, quàm Nicææ statutum fuerat, opinarentur, extremè auersatus est. Contentiones in foro, & inanes conuentus inhibuit; disputationibus, de Deo & natura eius, finem omnino imposuit, & constitutione publicè proposita, periculum, qui ei non parêrent, denunciauit, pœnásque, contra hoc edictum acturis, seuerissimas est comminatus. Ita factum, vt, Arianis & Eunomianis pulsis, τȣ̃ ὁμοȣσίȣ *consubstantialis* fidei professores Ecclesias moderarentur. Ita astutiam simplicitas supplantauit.

Liceat saltem mihi, ex hac historia, aliquid discere, si alij nolunt. Nempe illud disco, vt non diffidam simplicitati meæ, sed quæ ad diuinum honorem; quæ ad Religionem orthodoxam & conseruandam, & propagandam; quæ ad iustitiam pacis & belli obtinendam faciunt, & quæ mihi à bono Genio, immò à bono Deo suggeruntur, ea, cum locus aut tempus iubet, liberè proferam. Si apud Principum aures, si in curia Regum, si in maximis aulis mihi locus non est; saltem illis identidem occinam, & circa illorum aures circumsonabo, qui proximi sunt Principibus, qui Regum aures tenent apertas, qui cuiuscunque Dynastæ aut curiam, aut animam habent, occupántque. Non sum exercitatus in schola Machiauelli; non didici gryphos; non sectatus sum artes & ambages Politicas; at meliorem magistrum Spiritum S. humilibus promissum inuocabo, quia *inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Sapientior enim euadet, quàm Athenienses, & omnes Mundi sapientes. Timebat Moyses, cum eum Deus mitteret ad Pharaonem, & dicebat: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri & nudius tertius.* Etsi enim eruditus esset, omni sapientia Ægyptiorum, &, vt Origenes ait, eloquentia incomparabili, tamen *ab heri, & nudius tertius*, postquam Deum loquentem audiuit, intellexit ruditatem suam; sicut rusticus, licet, cum iumentis suis comparatus, sapiens videatur; collatus tamen Doctoribus imperitiam suam agnoscit; ita Moyses vidit, omnem humanam sapientiam, coram Deo, stultitiam esse. Sed Deus illi dixit: *Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum?* Age igitur, quod agis, tu linguam dabis, ego suggeram verba. Quo pacto etiam Christus

XIV.

Iob. 32. 8.

Psal. 93. 12.

Exod. 4. 10.

Matt.10.19. Apoſtolos ſuos animauit dicens: *Nolite cogitare, quo modo, aut, quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Hoc idem & alij, quibus cum magnatibus eſt negotium, aut occaſio colloquendi, debent ſecum cogitare, inſiſtereque viæ Apoſto-
Act. 2. 4. lorum, qui *cæperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus S.* (non prout Spiritus Mundi) *dabat eloqui illis.* O quanta facerent, pro pauperibus, Principes, pro populis Reges, pro Eccleſia Imperatores, ſi Amphilochios multos haberent; ſi eſſent, qui eorum vultus, rugas, iras, fulminantes oculos poſſent pati; ſi Epiſcopi ipſi, ſi Eccleſiarum præſides, ſi Concionatores, ſi conſcientiarum modera-
Iſa. 56. 10. tores, non eſſent *canes muti, non valentes latrare*; qui magis Principis, quàm Numinis gratiam captant; idque illico rectum eſſe pronunciant, quod Regi, non quod iuri & æquitati vident conuenire; apud quos, quidquid Domino illorum diſplicet, iniuſtum eſt; rectũ, quiquid placet? Sic nimirum ſapiunt Mundi ſapientes. Sic canunt, ſimiles ranis, quæ etſi multùm canant, parum laudantur. Nec enim ranæ, niſi ranis placent. At Paulus ſic loquitur:
2.Cor.1.12. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei, conuerſati ſumus in hoc Mundo.* Quid quòd & bonæ mentis Principibus, magis probatur ſincera ſimplicitas, quàm aſtutia vulpina?

XV. Sæpe *deridetur iuſti ſimplicitas*, interim reipſa, *ſimplicitas iu-*
Iob.14.4. *ſtorum diriget eos.* Nam talibus vtitur diuina ſapientia, cum & mi-
Prou.11.3. nùs ſuperbiant, & magis veritati, quàm ſubtilitati obediant, conſcij propriæ imbecillitatis. Sed & Dei virtus, illis aliquid, quod vires ſapientum exceſſit, efficientibus, magis eluceſcit. Minùs enim ſimplex addit de ſuo; & plus gloriæ Numini relinquit inexploratus homo, quàm de quo fuit magna expectatio. Qua ratione
Sozom l.1. c.1. Ruff.l.1. Euſeb.l.10. c.3. Niceph. l.8.c.15. Anno 325. Catholica Religio, per Spiridonem Epiſcopum Trimithuntium triumphauit. Confluxerant, eo anno, ad Nicænam Synodum, non ſolùm Epiſcopi Catholici per litteras accerſiti; ſed & ex Philoſophis plerique, qui apud Gentiles pro ſapientibus habebantur, diſputationibus, in hoc Concilio, agitatis, dedita opera, interfuerunt. *Quorum nonnulli, quænam tandem eſſet Chriſtiana doctrina, admodum ſcire auebant: alij odio in Christianos propterea animati & inflammati, quod ſuperſtitioſa Gentilium religio nuper antiquari cæpta erat, quæſtionem de fide Chriſtiana propoſitam, ad inanem*

quandam verborum concertationem deduxerunt: adeò vt ipsi, inter se, digladiari, & secum pugnare viderentur. Inter hos vnus, tanquam nouus Goliath, in medium processit, & insolenti dicendi arrogantia se iactare, magnásque gl[o]rias verborum flare cœpit. Dixisses militem gloriosum. Neque se duntaxat circumspiciebat ac prædicabat, sed sacerdotes insuper Dei præ sanè confidenter ac proteruè eleuabat, contemnebat, irridebat. Spiridon nequaquam Suadæ filius, artísque dicendi, multóque minùs fallendi, ac præstigiarum omnium expers, hanc Philosophi superbiam non tulit, sed & ipse, ad certamen cum eo ineundum, surrexit. Habuit diuersos ea res motus. Petulantes risu, modestos impleuit metu. Veriti enim sunt, ne iuueni senex, homini facundissimo & eloquentissimo indoctus atque indisertus succumbens ludibrio exponeretur. Itaque ceteri, qui aderant Episcopi, libenter receptui cecinissent. Sed veneranda eos canities illustris Confessoris absterruit, reuerentiáque ipsa illi fecit authoritatem. Data est ergo illi, liberè, quæ vellet, loquendi potestas. Ille, sine exordijs, sine colore, sine arte, eiuscemodi oratione eum contriuit: *In Nomine IESV Christi, Philosophe, audito. Vnus est Deus cœli, terræ, & omnium rerum tam oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex: qui hæc omnia & virtute Verbi fabricatus est, & sacrato Spiritus S. afflatu stabiliuit. Quare hoc Verbum, quod nos Filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris, & belluinæ viuendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus vna versari, próque ijsdem, mortem oppetere voluit. Est quoque iterum venturus, de ijs rebus, quas quisque gesserit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere, sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fide duntaxat rectè intelliguntur, curiosè refutandis, laborem frustra consumere, quærerénue, qui ista fieri, aut non fieri possint? Quod si credis, mihi quidem sciscitanti responde.* Quasi de cœlo tactus, ita sapientissima dictionis simplicitate obstupefactus Philosophus, illico respondit: *Credo.* Mox etiam amplissimas illi gratias egit, quòd ipsum & vicisset, & erudijsset; protestatus, se eadem cum sene sentire. Quin consilium etiam illis dedit, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse antè, affecti erant, adhortatúsque est, vt doctrinæ Christianę assentirentur, iureiurando confirmans, se non modò non sine diuino Numine mutatum esse; sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam fidem conuersum.

XVI. Eant nunc Mundi ſapientes (quorum tamen non niſi ſeptem numerantur) & ſpernant ſimplicitatem. Eant Stoici, Peripatetici, Academici, & diſputationes acutiſſimas vanitati vendant. Eant & doctiſſimæ ſubtilitatis Theologi, &, quæ nemo intelligat, ſcribant, dictent, explicent. Præ illis Deo, cuius eſt *cum ſimplicibus ſermocinatio*, Spiridones, Pauli Simplices, Simeones Sali, Iacoboni placuerunt. *Scriptum eſt enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? vbi Scriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius Mundi?* Supercilium igitur ponant, qui ſibi de magna eruditione tumidè plaudunt, ac faſtidiosè deſpuunt ineruditos. Deus ſapientiſſimus, ſicut per ſimplicitatem Spiridonis, acutiſſimum Sophiſtam conuertit, quem tot ac tanti, in eodem Concilio collecti Patres conuertere non potuerunt; ita & nunc ſæpe, per non admodum doctum, ſed pium ac zeloſum ſacerdotem, plurimos hæreticos ad fidem, peccatores ad pœnitentiam, pereuntes ad ſalutem trahit; cum plurimi Theologiæ Doctores grandia de Deo loquentes ne vnum quidem hominem conuerterint, aut ad vitam traduxerint meliorem; ne dicam, conuertere dignati ſint. Quod non eò intellectum volo, quaſi eruditionem aut eruditos eleuem; ſed ne ſcientia inflati, ſimplices putent à Deo minùs æſtimari; atque ipſi beneficijs ſaginati pecunias magis, quàm animas venentur, curámque religionis indoctis relinquant; quaſi qui plùs ſciunt, minùs facere teneantur; cum, Chriſto teſte, *omni, cui multum datum eſt, multum quæratur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petant ab eo.*

1.Cor.1.19.

Luc.12.14.

CAPVT XXII.

Per beſtias, etiam illas, à quibus alioqui cauemus, Deum nonnunquam ſuccurrere, & miranda exhibere.

I. Vemadmodum, in hominibus, ita & in ipſis etiam beſtijs, contrarios ſæpe euentus oſtendit *ludens in orbe terrarum* diuina ſapientia; qua duce proſunt ipſæ noxiæ animantes. Supra dixi, per coruos, voraciſſi-

Prou.8.31.

Supra. c. 16.

racissimum animal, Prophetæ & Eremitæ, pérque calidissimam bestiam, Chuthberto cœlestem œconomum, cibos misisse. S. Ægidium cerua sustentauit. Cyrum canes, Androdum, vel, vt alij legunt, Androclum leo nutriuit. Vestalis Romulum & Remum *paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit; ad vagitum lupa accurrit, eosq; vberibus suis aluit.* In vita S. Athenogenis Abbatis ac martyris legimus, imperante Diocletiano, in ciuitate Sebaste, eundem Abbatem antè, quàm ad martyrium raperetur, ceruæ suæ, quam aluerat, benedixisse, eíque à Deo precatum, vt stirps eius non deficert. Ab eo tempore quotannis, die 17. Iulij, quo S. Athenogenes, cum suis fratribus, Christi caussa, interfectus est, quando Euangelium canebatur, venit cerua in templum, cum hinnulo, quem inibi reliquit, quasi Numini, in memoriam Sanctorum Martyrum, sacrificium obtulisset. Vrspergensis aliíque historici scribunt, Hunnos citra Mæotidem paludem habitasse, venationibúsque suis contentos, de alijs regionibus solicitos non fuisse, immo neque putasse, in altera ripa, terram cultam aut homines reperiri. Verùm, cum fortè venatores quidam conspicerent ceruam, lento gressu, paludes transeuntem, atque interdum, quasi vadum exploraret, subsistentem, donec in alteram ripam euaderet, idque illis mirum & insolitum videretur; eius semitam subsecuti regionem amplam & à Scythis habitatam inuenerunt. Hunni ergo rati, à cerua sibi vadum diuinitus indicatum esse, coacto exercitu, traiectóque lacu, Scythas & finitimos nihil tale opinantes oppresserunt, eóque progressi sunt, vt toti orbi formidabiles redderentur. Am̃onius refert, simili modo, ceruam Clodouæo Francorum regi, contra Gothos pugnaturo, vadum in flumine Vigenna demonstrauisse. Quod etiam S. Itæ è Tokhenburgensi arce innocenter præcipitatę accidit. Nam, ceruâ præuiâ, aptum solitudini locum inuenit. Capitolium olim anser; Casiblim accipiter, contra hostes, defendit.

Iustin. lib. 1. Gell l. 5. c. 4. Plin. l. 8. c. 17 post Liuium lib. 1. Aloysius Lipomanus ex Simeone Metaphrast. 17. Iulij.

Sozom. l. 1. c. 37. ait bouem œstro percitum fuisse.

Am̃on. lib. 1. c. 21. de gest. Franc.

Fazell. de reb. Sic. dec. 2. l. 9. cap. 6.

II.

Fundensis monasterij monachus, cui excolendi hortos cura erat, cernens, in eo olera partim pedibus conculcata, partim sublata furto, &, reperto aditu, quo fur ingredi consueuerat, serpenti præcepit, vt illum custodiret, nec inde, nisi iussus discederet. Prô pudor! Irrationale animal seruo Dei obediuit, homo damnum irrogare non dubitauit. Fur ergo peruersus, cum serpentem conspexisset, præ timore, se retroferre voluit; &, pede vepribus implicato, pronus pependit, donec *ab ipso*

S. Greg. l. 1. Dial. cap. 3.

ab ipso olitore superueniente expeditus fuit. Sic serpens, qui in primo horto hominem fecit nocentem, in hoc horto, innocentis excubitor fuit; & qui olim furtum pomi suasit, nunc obstitit, vt homo neque oluscum posset furari. *Educata à Virgine, apud Seston urbem, Aquila retulit gratiam, aues primò, mox deinde venatus aggerens. Quin, dum mortuæ Virginis cremarentur ossa, in defunctæ rogum se coniecit volucris, simúlq; conflagrauit.* Aquila hæc, beneficij memor, gratum se exhibuit; alia nullo beneficio obligata, idem beneficium sponte præstitit Pyrrho Epirotarum regi; & idem alia Ptolomæo Soteri Arsinoës filio. Ast alia (Xiphilino, Suetonio, & Dione testibus) Octauio Augusto, cum puer adhuc ruri, quarto ab vrbe lapide, via Campana educaretur, in nemore prandenti, ex improuiso de manibus panem rapuit, móxque altissimè euolauit, quæ paulo post leniter delapsa ex improuiso eundem ei reddidit. Quod non solùm, cum Imperij portento, ei accidit, sed etiam vt constaret, eadem animalia cibum auferre, & offerre posse. S. Medardum adhuc puerum pecora pascentem à pluuijs, Iosephum Anchietam à Solibus, expassis alis, aquila defendit. Atque vt rursus à nostris, ad Ethnicorum mira regrediamur, Zonaras, Anno, ante Christum 346. tempore Alexandri M. pueri nouem annorum, narrat, Gallis Italiam populantibus, Romanísque resistentibus, Gallum processisse magnitudine atque armis insignem: qui quatiens scutum hasta, cum silentium fecisset, prouocauit, per interpretem, vnum ex Romanis, qui secum ferro decerneret. Ibi M. Valerius, Tribunus militum, adolescens; priùs sciscitatus consulis sui (L. Furij Camilli, .M F.) voluntatem, in medium armatus processit. Ei repentè coruus in galea consedit, in hostem versus: qui non solùm tenuit semel captam sedem: sed quotiescunque certamen initum est, leuans se alis, os oculósque hostis rostro & vnguibus appetijt; donec territum prodigij talis visu, oculísque simul ac mente turbatum Valerius obtruncauit. Ales è conspectu elata, orientem petijt. Inde, victis Gallis, laudatus Tribunus, & decem bobus aureáque à Consule coronâ donatus *Coruini* cognomen accepit.

Plin. lib. 10. cap. 5.

Sur. tom. 3. in vita eius.

III.

Io. Fischer. lib. 4. contra Oecolamp. c. 22.

Quia luculentum est diuinæ prouidentiæ ac bonitatis, in alia historia, exemplum, neque fortasse in omnes notum, aut non ita credibile indoctis, auctores, & aliam historiam verbis non meis dabo, quam, ex Ioannis Fischeri Roffensis Episcopi opere,

quod

quod Anno 1526. aduersus Oecolampadium edidit (qui se à Wilhelmo Gronyensi docto Frisone probatæque fidei viro accepisse, testatur) Ludouicus Richeomus ita refert: *Is sacerdotem, ait, quendam, cum, sub initium hyemis, Italiam versus iter ageret, niuis & algorum adactus necessitate, dum in alpibus errabundus, mitiorem à ventis, & nimbus vallem reperire sperans, desilysset, neque reducem quaqua versum exitum comperisset, neque vnde desilierat, propter altitudinem, ascendere potuisset, sub exesam, & propendentem rupem se se fame moriturum coniecisse, ac desperasse. Sed, vt erat luna plena, vidit noctu serpentum diuersa genera, qui ad ipsius cauernam tendebant niue super repentes; exterritus hoc visu, muniuit se signo S. Crucis. Neq; enim sibi persuadere statim potuit, naturales esse serpentes, nullam fingere causam valens, qua naturaliter cogerentur, tali tempestate, antra sua exire, & sic per niues repere. Phantasmatum igitur nocturnorum quandam credidit illusionem, aut spiritus fortè malignos, qui tali specie simulatâ ad se inquietandum accederent. Rursum igitur signum Crucis sibi imprimens, commendabat se, toto mentis affectu, Deo ac Beatæ Virgini. Serpentes rectà versus lapidem speluncæ suæ vicinum contendebant, ibiq; aliquot factis reflexibus cæperunt eundem lingere. Ipse interim anxiè eos respectans horam præstolabatur, quâ impetu facto ingrederentur speluncam ad se deuorandum. At vbi illi aliquandiu lapidem linxissent, regressi sunt, eâdem, qua venerant, viâ, in sua antra. Summas igitur Deo agit gratias, qui tali eum metu liberasset, dormiuitq; nonnihil, per noctis reliquum, absq; cibo diem sequentem transiens, nihilq;, præter candorem niuis terram latè operientis, & lucem cœli videns. Secundâ & tertiâ nocte, horâ eâdem, reuersi serpentes fecerunt similiter, & abierunt. Tum demum credidit naturales serpentes, sed mirabatur, quidnam ita lapidem lingerent. Iam penè viribus destituto incidit cogitatio, quòd fortè animalia illa ostenderent, quid sibi faciendum esset, in sua necessitate; túmq; ad lapidem accedens cœpit eundem similiter lingere, & ecce (res stupenda) inter lingendum, ita fuit restitutus quasi cibo refectus. Tali itaq; modo, totâ hyeme, sub rupe, latitans contra frigus & famem se defendebat, donec, in fine Aprilis, niue solutâ, peruijs iam factis alpibus, quosdam audiret in vicino colloquentes, ijsq; se comitem præbuit ad peregrinationem suam complendam.* Hæc Richeomus.

Ludouic. Richeom. in Peregrino Lauretano cap. 138.

Ergo, si vult Deus, serpentes, quos in aliorum supplicia immisit, in auxilia immittit aliorum. Nullius igitur temeritas IV.

accusare

accuſare debet Mundi Conditorem, quòd noxia animalia creârit; quemadmodum Manichæus quidam, apud D. Auguſtinum, ſimplici cuidam Catholico, Deum malum eſſe, perſuaſit, quòd muſcas, quas ille tunc infeſtas patiebatur, condidiſſet. Hunc errorem fusè impugnat S. Chryſoſtomus, S. Edmundus, S. Damaſcenus, Philo, & alij. Nemeſij ſunt iſta: *Si aliqua ſunt, quæ fructus nō ferant, contráq; perniciem homini important, ſciendum eſt, cum quæ ad hominum vſus valent, primario loco creata eſſent, tum cetera omnia, quæ natura ferebat, eſſe condita; vt ne res vlla, quæ fieri poſſet, ab hoc opificio abeſſet. Quanquam ne iſta quidem planè eiuſmodi ſunt, vt nullam ex ijs homo vtilitatem capiat. Nam etiam venenatæ beſtiæ emolumentum illi faciunt, propterea quòd eis ad curanda vulnera ab illis ipſis illata ceteróſq; morbos ſanandos abutitur. Tales ſunt theriacæ quædam compoſitiones, quæ vocantur, quas ratio excogitauit, vt per eas etiam illis dominaretur, & velut à deuictis hoſtibus commodum perciperet. Sed habet homo infinitas vires his contrarias à Deo acceptas, quibus arcere, & vlciſci & corrigere eorum iniurias poſſit. Alia enim alios vſus habent, communiter tamen omnia ad hominis commoditatem natura conferunt, etiam illa, quorum alioqui nulla vtilitas appareat.* Lactantius propoſita hac Stoicorum, vt ait, reſponſione: *Quòd nihil ſit, cuius non ſit aliqua vtilitas, tametſi occulta plerumq; lateat,* & ideò purgari Deum à calumnia, ex rerum noxiarum productione ipſi illata, ſcribit, hanc reſponſionem eſſe ineptam, & reſpondendum potiùs fuiſſe, iſtiuſmodi mala facta fuiſſe, vt homo haberet, in quo datam ſibi ſapientiam & rationem exerceret. Eſt quidem hæc aliqua etiam ratio, ſed tamen neque Stoicorum reſponſio eſt reijcienda, quam tot SS. PP. & ipſæ experientiæ approbauerunt. Certè documenta & medicamenta ab eiuſcemodi beſtijs habemus. Si Scorpij malum eſt venenum, eſt & oleum Scorpij bonum. Quin idem Scorpius dum ſauciat, ſanat, ſi, in ipſo ictu, vulneri facto interatur. Certè qui dixit: *Dentes beſtiarum immittam in eos: cum furore trahentium ſuper terram atq; ſerpentium*; idem etiam dixit: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.*

S. Auguſtin. tract. 1. in Ioan. S. Chryſ. hom. 12. ad pop. S. Edm. in Speculo Eccl. cap. 6 tom. 5. Biblioth. Damaſcenus 2. Fid. cap. 10. Phil. lib. de Prouid. Nemeſius l. de homine. c. 2.

Lactant. lib. de Ira. c. 13.

Deut. 32. 37.

Pſal. 90. 13.

V. De dracone victo & contemtim interfecto, hiſtoria Danielis Prophetæ loquitur. Et de ſerpentibus, paulo ſupra docui. Idem etiam Daniel inter famelicorum leonum rictus, in lacu, illæſus manſit. Abbas Sergius leoni, in via iacenti, panem porrexit,

Supra n. 2. & 3. Dan. 14. Io. Euirat. in prat. Spir. c. 125.

& recede-

& recedere iussit, vt iumenta, salua transire possent. Accepit leo panem & mandatum. Simonidem quoque Monachum, scribit Theodoretus, viatoribus in viam reducendis duos leones, è nemore aduolantes attribuisse, qui eos non deseruerunt, donec rectum denuò iter tenerent. Narrat Hugo Præmonstratensis Abbas, Norbertum Archiepiscopum Magdeburgensem, cuidam puero ouium pastori petenti, in gregis custodiam, sibi canem dari, respondisse: *Cum lupus aduenerit, rapueritq; ex grege aliquid, iubeto ei, nostro nomine, ne quid attingat.* Felix simplicitas pueri fuit. Paruit Nortberto; ob quod, etiam lupus paruit puero. Iam lupus in gregem irruptionem fecerat, iam ouem ore arreptam asportauerat, cum puer præcepti memor cursu prædonem persequi & clamare imperiosissimè cæpit, vt domini ouem dimitteret, sic dominum mandare. Audita hac voce, lupus ouem illæsam reddidit. Est scilicet ita, qui Deo obedit, etiam creaturas facit sibi obsequentes. In statu iustitiæ originalis, omnia animantia, quantumuis feræ, hominis imperio erant subiecta. Quod idem obtinuêre multi viri sanctitate præditi, quibus bestiæ ad nutum paruerunt. Admirandum est, quod, in Chronico Minorum legitur, de S. Francisco. Lupus quidam fame rabidus ciuitatem Eugubinam velut obsederat; vt nemo vel ingredi, vel egredi, ac ne comitatus quidem, posset. Superuenit D. Franciscus. Audita feræ immanitate, statuit vrbem liberare. Eo ad bestiam in campum prodeunte, vndique ciues è turribus atq; fenestris, tanquam ad funestum prælium, prospexêre. Vix in conspectum belluæ venit, cum illa truculentè in eum irruit. Expalluerunt, qui spectauerant. At Franciscus venientem hostem vltro, & nominatim vocauit, ferocientémque signo crucis compescuit. Vidisses miram illico metamorphosin. Nam lupus extemplo caput demittens, neq; aliter ac si in agnum esset mutatus, ad S. Viri pedes se se prostrauit. Ita supplicem, de illata vastitate, verbis acribus castigauit, expositis ciuium querelis. Postea indicauit ei, venisse se, vt pacem inter ciues & ipsum componeret. Pacis conditiones erant, vt lupus posthac nulli damnum inferret, ciues ei non nocerent, sed iniuriarum obliuiscerentur. Addidit, fore, vt alimenta nunquam deessent. Post hæc audita, & velut intellecta, lupus capitis inclinatione, aurium, caudæ, & totius corporis gesticulationibus annuebat, vt signis eiuscemodi omnia approbare videretur. Quin & petenti dexteram in

Theodoret. in hist. Relig. c. 6.

Hugo Præmonstr. in vita Norberti c. 73.

Chron. Minor. lib. 10. c. 29.

signum fœderis, sancto viro dextrum pedem porrexit; inuitantémque, in oppidum, vt coram pactas conditiones firmaret; velut agniculus secutus est. Fit concursus totius ciuitatis. *Ibi D. Franciscus grauiter denunciauit populo, huiusmodi plagas à Deo immitti puniendis mortalium criminibus; alios esse in inferno lupos; rabiem inferni barathri ardentisq; fornacis voraciorem rictu infausto huius belluæ, quæ, præter vitam mortalem, auferre nihil posset. Tunc exposuit, quas cum lupo extra portas iniÿsset conditiones vtrimq; pactas. Easdem probarunt ciues. Iisdem quoq; indicÿs, quæ ediderat, assensus est lupus; pedémq; rursus poscenti B. Francisco eleuauit, & in eius manu reposuit. Omnes lætitia exilientes benedixerunt Dominum.* Neque hactenus tantùm pertinuit cicuratio. Siquidem, ab eo die, lupus quotidie, canis blandissimi instar, vrbem obiuit, atque ad singulorum fores subsistens, alimenti sui portionem ostiatim emendicauit. Quocunque ibi, gratissimus adueniebat, & cum applausu, in omnium ædibus, excipiebatur. Quódque mireris magis; nullus vnquam eum canis allatrauit, nulli & ipse vnquam ferox visus est. Duos annos id miraculum tenuit; postea lupus desiÿt viuere, cum magno populi luctu; nam in eius innocentia plebs D. Francisci intuebatur sanctitatem.

VI. Quid autem dubitemus de eiuscemodi facto; cum *non sit impossibile, apud Deum, omne verbum?* Possunt homines dicere: *Reddam ego te, ex fera, fame mansuetem*; & Heliogabalus, teste Lampridio, *habuit leones & leopardos, quos edoctos, per mansuetarios, subitò ad secundam mensam iubebat accumbere*; cur id Deus non posset? cuius clara est promissio: *signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur &c. serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Serpentes tollent*, inquit Theophylactus, *sicut Paulus viperam in manu sustulit, nihil ab ea offensus. Et si mortale quiddam biberint, non nocebit eis. Sæpe enim & hæc facta sunt, vt in historÿs inuenimus. Multi enim & venenum bibentes, per signaculum crucis, illæsi conseruati sunt.* Atque, vt hæc tanta miracula fide sint digniora, ea naturæ vis est, ea industria artis, vt ipsum virus prosit. Nam & in veneno inest medicina; & perniciosissimæ animantes sanare possunt, cœlo dirigente. Cuius etiam beneficio bestiæ hominem, contra bestias, defendunt. Nam contra serpentes, hominem ab aquila defensum Crates Pergamenus historia insigni docet, quam etiam Stesichorus Poëta poëmate prosecutus est, & Ælianus, in

Plaut. Asinar. Lamprid. in Heliogabalo.
Marc. 16. 17
Theophyl. in c. 16 Marci.
Act. 12.

nus, in hunc modum recitat. *Decem & sex viri frumentum in area perticis excutientes, in maximis solis ardoribus, cum ardentissimè sitirent, vnum ex suis, vt aquam de proximo hauriret fonte, miserunt. Is messoriam falcem in manibus habebat, & in humeris situlam gestabat. Vbi verò ad fontem venit, offendit aquilam quàm strictissimè, cautéque serpente circumplicatam, iamiam proximam, vt strangularetur. In eam enim aquila inuolauerat: veruntamen non compos voti & insidiarum, in ea ipsa expugnanda, euaserat: neque pullis, vt Homericè dicam, epulas attulerat: sed spiris illius, ceu laqueis, circumuenta, vicina erat, ad pereundum. Agricola vel quòd non ignoraret, vel quòd auditione accepisset, Aquilam Iouis nunciam & ministram esse: & item quòd egregiè teneret, feram & improbam bestiam esse serpentem, falce eam dissecuit: & vinculis aquilam, vnde effugere non poterat, exoluit. Quumque his obiter gestis reuertisset, atque haustâ aquâ vinum temperatum omnibus ministrasset; ij quidem auidissimè copiosèque in prandio bibere ingrediuntur: is autem, qui aquam hausisset, iam post illos bibiturus erat. Ad labia igitur poculum cum admouisset, seruata aquila circum locum illum etiam nunc versans, vt hanc mercedem suæ salutis persolueret, sic in poculum inuolauit, vt potio effunderetur. Ille, quòd grauiter sitiret, indignatus ait: Háncne gratiam, cum sis illa (nam auem recognoscebat) tuo conseruatori refers? itáne Iouem gratiarum inspectorem & & præfectum vereris? Quum hæc locutus in siti, se ad alios conuerteret, videt ex venenata potione palpitantes, extremum spiritum efflare. Serpens, vt conijcere licebat, suo veneno fontem imbuerat. Itaque redemptionis prœmium ei, qui se conseruasset, Aquila cum pari salute compensauit.* Quod beneficium longè inexpectatius est in lupo, qui *puellam adultam inuasit, dentibus brachium illius tenens; quam cum secum traheret, quoties illa clamare cæpit, clamantem duriùs pressit, & tacenti pepercit. Quid plura? ducta est ab eo in siluam ad alium lupum, cuius gutturi os fuerat infixum; qui cum nimis torqueretur, per os alterius lupi manus puellæ in guttur hiantis mittitur, à qua os, quod inhæserat, extrahitur. Sanatus verò mox cum suo collega puellam ad villam propriam reduxit.*

Ælian. l. 17. c. 37. de animal.

Cæsarius lib. 10. c. 66.

VII. Verùm hoc iterum, vti & aquilæ commemoratæ, gratitudinis & relati beneficij exemplum est; alia aquila, beneficio non accepto, benefica fuit; quin & vulpes, licet inuita, sed à Mundi Domino vel docta, vel ducta. Siquidem Pausanias author est, Aristomenem, miro ab aquila modo, è Ceade (sic altè dehiscentem

Pausan. l. 4.

foueam vocabant) liberatum. Cuius rei historia cum insolens sit, ac auditu periucunda, placet verba scriptoris apponere. *Aristomenem*, ait, *qui sæpe aliàs, idem & tunc Deus seruauit: cuius, qui res gestas magnificentiùs extollunt, aduolasse aquilam dicunt, quæ cadentis corpus passis alis subiens, ita illum liberauerit, vt omni ex parte illæsus ad eius barathri ima delatus fuerit. Fato certè nescio quo exitus ei è tetro illo hiatu monstratus est. Nam cum in imo iam specu constitisset, veste obuolutus decubuit, extremam, quam proximè adesse putabat, vitæ horam expectans. Triduum erat ibi iam commoratus, cum audito strepitu quodam, retecta facie, per sublustres tenebras, vulpem vidit cadauera appetentem. Cogitans itaq; per ostiolum omnino aliquod bestiam illuc penetrasse, vt ea quantisper propiùs accederet, operiebatur. Id, cum, vti volebat, accidisset, feram manu altera comprehendit; altera, quoties se illa conuertisset, manu chlamydem mordicus prensandam obyciebat, & currentem quidem, qua se via dabat, cursu consequebatur; trahendum verò se belluæ, per inuia, præbebat. Vidit postremò cuniculum nihilo ampliorem, quàm vnde posset vulpes euadere, per quem luminis se aliquid ostendebat. Per illum quadrupes, vt primùm dimisit eam quasi manu missam Aristomenes, lustrum suum repetijt. At ille angustam illam, & minimè peruiam cauernulam manibus aperiens intrans, ad suos tandem euasit. Fuit eius fortuna, cum captus est, mira & inopinata; maior enim viri spiritus erat, maior, ex rerum gestarum magnitudine, audacia, quàm vt quisque capi illum posse sperare debuerit. Sed nihil fuit admirabilius; nullum certius præstantiæ huiusce argumentum, quàm quòd è Ceada elabi potuerit.* Huc vsque Pausanias. Nimirum

Psal. 62. 11. sicut, qui, castigante Deo, *introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij*, & *partes vulpium erunt*; ita vicissim, pro quibus Deus pugnat, vel ipsis vulpibus hostes vastabunt, quod legimus

Iudic. 15. 4. Samsoni accidisse; qui, per faciferas vulpes, longè latéque incendit segetes Philisthæorum.

VIII. Ex eiuscemodi historijs elucent varia diuinæ bonitatis iudicia. Nam 1. ostenditur, Deum in omnibus creaturis esse laudabilem, etiam ijs, quæ noxiæ vocantur. Hinc Dauid non ait

Psal. 148. 1. tantùm: *Laudate Dominum de cœlis* &c. sed etiam: *Laudate Dominum de terra: dracones, & omnes abyssi*: nec *reges* duntaxat *& omnes populos, principes & omnes iudices terræ*, sed etiam *bestias & vniuersa pecora*, itémque *serpentes* ipsos in Dei laudes trahit. 2. Si vtilia magis laudamus, demonstrat talibus euentis vniuersi Gubernator, pos-

tor, posse se etiam de ipsis pernitiosis eruere hominum emolumenta. Hoc nimirum est etiam inter homines discrimen. Probi norunt etiam malis bene vti: impij autem ipsa bona rapiunt in malum. 3. Hinc intelligimus, omnia homini seruire, si Deus velit; dominiúmque illud ab initio hominibus datum, in peccati pœnam à iusto iudice, subductum, aut limitatum. Manichæi solebant dicere: *Quomodo accepit homo potestatem piscium maris, & volatilium cœli, & omnium pecorum & ferarum, cum videamus à multis feris homines occidi, & à multis volatilibus nobis necessaria rapi, quæ volumus vel vitare, vel capere, & plerumq; non possumus? Quo modo ergo in hoc accepimus potestatem? Hoc illis primum dicendum est,* ait S. Ambrosius, *quòd multum errant, qui post peccatum considerant hominem, cum in huius vitæ mortalitatem damnatus est, & amisit perfectionem, qua factus est ad imaginem Dei. Sed si dominatio eius tantum valet, vt tam multis pecoribus imperet: quamuis enim à multis feris propter fragilitatem corporis possit occidi, à nullis tamen domari potest, cum ipse tam multas, & prope omnes domet. Si ergo hæc hominis dominatio tantum valet,* quid censendum est in statu innocentiæ valuisse? *Timemus,* inquit Ioan. Constantinopolitanus Episcopus, *bestias & pauemus, non contradico. Sed non hoc ostendit legem Dei esse mendacem. Ab initio enim non ita res erant dispositæ, sed timebant & tremebant, & subijciebantur Domino. Et quoniam à fiducia decidimus pro peccato, profectò & ab honore. Vnde hoc manifestum est? Adduxit enim Deus bestias ad Adam videre, quid eas vocaret, & non resiluit Adam tanquam timens. Hoc vnum signum, quod non fuerunt homini ab initio terribiles bestiæ. Secundum aliud isto manifestius, quæ fuit ad mulierem, per serpentem disputatio. Si enim essent bestiæ terribiles hominibus, non vtiq; mulier viso serpente mansisset, nec accepisset consilium, non ei cum tanta sermocinaretur fiducia, sed statim ad eius expauisset & resiluisset aspectum. Nunc autem & disputat, & non timet. Nondum enim erat timor iste, sed quia peccatum ingressum est, ablata sunt ea, quæ honoris sunt. Quamdiu quidem habebat ad Deum fiduciam, terribilis bestijs erat; sed quia offendit, extremos etiam conseruorum suorum iam pauet.*

S. Ambros. lib. 1. de Genes. c. 18.

Apud S. Ambrosi lib. 1. contra Iulian.

4. Hinc discimus, penes Deum esse, vt nos creaturæ illius vel lædant, vel defendant. Itaque *de generibus animalium venenosis & perniciosis quæri solet, vtrum post peccatum hominis, ad vindictam creata sint, an potiùs, cum iam creata essent innoxia, non nisi*

IX.

S. Ambros. lib 3. super Genes. c. 15.

postea peccatoribus nocere cœperint? Neq; hoc mirum est, quandoquidem in temporibus huius vitæ & laboriosæ atq; ærumnosæ, cum sit nemo ita iustus, vt se perfectum audeat dicere: vnde exercendæ atq; infirmitate perficiendæ virtuti, necessariæ sunt tentationes & molestiæ corporales: tamen & S. Daniel, inter leones saluus atq; intrepidus vixit: qui nō vtiq; Deo mentiens in oratione, non tantùm peccata populi sui, sed etiam sua fatetur. Et Apostoli manui mortifera vipera inhæsit, nec læsit. Potuerunt ergo etiam ista creata nihil nocere, si caussa non extitisset, vel terrendorum puniendorúmq; vitiorum, vel probandæ perficiendæq; virtutis: quia & exempla sunt demonstranda patientiæ, ad profectum cæterorum: & ipse homo sibi in tentationibus certius innotescit; & iustè salus illa perpetua, quæ turpiter amissa est, per voluptatem, fortiter recipitur, per dolorem. Totum ergo penes Deum est, vt nos bestiæ lędant, vel protegant; protegunt, cum iubentur; non læderent, nisi nos earum Authorem læsissemus. Postquam contra illum pugnauimus, non iam grus contra pygmæum duntaxat, sed mus quoque pugnat contra elephantum; seu, vt apertè dicam, mure minor musca mordere audet Pharaonem, elephanto superbiâ maiorem.

X. 5. Deniq; negari non potest maxima mortalibus damna ab eiuscemodi belluis sæpe prouenire. Alibi leones itinera faciunt infesta; vrsi alibi: alibi lupi, &, in Paraquaria, integri siluestrium equorum exercitus, quidquid offendunt, proterentes. Sed & draconum metuendæ sunt insidiæ; tigridum item velocitas, immanitas leopardorum. Sunt in sacris & profanis innumeræ historiæ. Nihilominus hæc ipsa tam præsentia vitæ discrimina summam pariunt vtilitatem. Nam incommodis maximis, quæ inferunt, fastidium pariunt vitæ terrestris, desideriúmque excitant, vt ex hac peregrinatione ad cœlestem patriam, ex hac lachrymarum valle ad ęternam securitatem, ad summum illud bonum, quod omni molestia carebit, tantò impensiùs anhelemus. Quo desiderio roborati martyres ad bestias damnati, inter leonum rictus, cum S. Ignatio Episcopo Antiocheno; inter virulentos angues cum D. Thecla; inter mille aliarum belluarum laniatus, cum alijs Dei athletis exultauerunt. Et vniuersim, esse maximum bonitatis Dei & affectûs, in optimos quosque, quos hîc varijs incommodis exercet, argumentum, præter D. Dionysium, & alios, Gazæus declarat.

S. Dionys.

clarat.

clarat. Philo ita loquitur: *Oportebat, quo magis elucerent meliora, etiam deteriora produci à potentia bonitatis summæ, quæ Deus est.* Areop. De diu. nom c. 8 S. Aug. q. 82. ex 83. Gazæus in suo Theophrasto. Philo l. 2 Allegoriar.

CAPVT XXIII.

Mirabile diuinæ æquitatis & bonitatis, per Lupos, auxilia facientis exemplum.

I. VONIAM superiore capite ex profano authore ostendimus, diuinam bonitatem, etiam in vulpe liberatrice, succurrentem, atque è barathro, siue Ceadâ educentem, addam hîc, quod ab homine fide digno, pio, docto, & verè Religioso, eóq; Societatis nostrę candidissimæ mentis sacerdote, ac sene audiui; quem meritò omnes ex Iouis tabulis testem dicebant esse potuisse, *in quo dolus non erat*, & in cuius ore *non est inuentum mendacium*. Io. 1. 47. Apoc. 14 5. Is, cum aliquando nobis sermo, de varietate Dei homines ad Societatem nostram vocantis, incidisset, cum alto suspirio, mihi dixit, narraturum se admirabilem vocationem, stupendo modo, miserentis Dei, si ei promittere velim, me nomen eius non interrogaturum, de quo historiam verissimam vellet recitare; nam & nomen sibi constare, & notum virum; sed caussas esse, cur non proderet. E quibus dictis, aliísque rebus, quas de eo noueram, aliud conijcere non potui, quàm illum ipsum esse, cui id euenisset. Præsertim quia sæpius postea rogantem me, vt nomen & personam interrogandi potestatem faceret, ille ipse me longè vehementiùs rogauit, ne interrogarem: vt proinde visus sit mihi, malle Deo taciturna humilitate, quàm apud homines vocatione prodigiosa notus esse. Quare, imitatione D. Ioannis Euangelistæ (qui & ipse, quæ de se refert, tanquam de tertio, solet commemorare) eum, cui ipsi omnia reliqua narrationi adiuncta quadrabant, in hunc ferè modum, & ordientem, & perorantem, sitientissimis auribus, audiui.

II. Adolescens erat, in terra Germania, non obscuris natalibus oriundus; neque opibus destitutus, si eum parentes pecunijs corrumpere voluissent. Sed illi alienis exemplis cautiores, cum eum, à se, ad studia litterarum amandarent, quia intelligebant, quàm magnum sit vectigal parsimonia, bonæ frugi filium facere

malue-

maluerunt, quàm comessatorem. Itaque scholas adeunti rerum necessariarum nihil deesse patiebantur, sed neque luxu diffluere sinebant. Sic factum est, vt breui, in scientijs & pietate, pari progressu, proficeret, desiderióque se magis perficiendi incensus animo circumspiceret, qua viuendi ratione potissimùm posset etiam in alios olim scientias ac pietatem deriuare. Quia autem virtus illi placuit, mores primùm seculi displicuerunt, mox ipsum etiam seculum despuit. Statuit ergo animum conferre ad Ordinem aliquem Religiosum, in quo & bibliothecæ vigerent, & morum disciplina non negligeretur. Itaque multarum Religionum statuta, leges, vestiendi & habitandi genus; sed præcipuè Religiosos ipsos etiam atque etiam considerauit. Nec diu anceps stetit. Illorum se statuit vitæ addicere, quorum assueuerat doctrinæ; ratus nullos sibi esse perspectiores, quàm quos in schola atque de cathedra noscere didicisset. Certa iam erat illi hæc sententia; & quiescebat animus, immo, *nunc Dij beati*, gaudens dicebat.

III. Ceterùm quis nescit cereas esse mentes adolescentum, præsertim cum nullum ducem directoremúe admittunt consiliorum? Nam sicut vites vlmo non alligatæ in terra iacent, & computrescunt ignauæ; ita etiam florentissimorum iuuenum animi, si non habeant, à quo erigantur, in fructus speratos non maturescunt: aut, quemadmodum excussa è silice scintilla, etiam in bonum fomitem incidens facilè extinguitur, si flatu oris non foueatur; ita ardentes hominum etiam proborum cogitationes diuino igne conceptæ citò vanescunt, si illis non detegantur, quorum ignito eloquio possunt in validam flamam promoueri, sed veluti cinere sepultæ prunæ sepeliantur, & suffocentur. Itáq; & huic adolescenti euenit. Pasetis semiobolus dici poterat. Spem in flore fecit, in messe propemodum decepisset. Nam, vt sibi prudentulus videbatur, mentis suæ arcana quàm secretissima habuit, consiliúmque religionis ineundæ, neq; illi quidem, qui ei à sacris confessionibus erat, patefecit. Interim non defuêre socij, qui in contraria omnia eum impellerent. Inuitabant ad hortos suburbanos, trahebant ad haustus frequentiores; inde ludo chartarum eum implicabant: tandem ad choreas ventum est, & pro virginibus Musis, virgines interpoles placuerunt. Sicut ventus nubes abstergit, ita deliciæ omne Deo, in religione, seruiendi consilium abstulerunt. Iam sæpius abesse lectionibus, morbos fingere, prætexere

xere; caussari occupationes, negligere res diuinas, nimium curare res humanas; emere chirotheculas, & sindones preciosas; cultiùs incedere, & in Nympharum cultus pecunias perdere, neq; libros quidquam pensi habere, denique alius esse passim dicebatur.

Neque latebat hęc mutatio parentum vigilantiam, qui mirabantur, sumtus priores non sufficere, ad se rariùs à filio litteras venire; earúmque loco varias vndique monitiones, suspiciones, querelas emergere. Igitur non dormiendum rati, gnatum vnicè dilectum ad alias Athenas migrare iubent, cum loco atq; socijs sperantes vitia quoq; deserturum. Et, vt seueritate terrorem inijcerent, viatici exiguitate puniunt. Viam igitur pedes, & solus ingressus, quà IV.

Prominet Hercyniæ confinis Rhætia silua,

rectum quidem tenuit tramitem, sed opinione prolixiorem. Itaque die destitutus, angi animo cœpit, & compendia, non sine dispendio quæritare. Sed nec in eo ipso dispendio diuina consilia defuére. Nam Deus *accelerauit coruscationes emittere iudicij sui*; & Eccli. 43. 14. errore errorem voluit corrigere, vt animam illius in viam reduceret, cuius pes exorbitaret. Per inuia multa, per tesqua densa, per paludosa, cæca illum nox duxit, molestissimis ambagibus, donec tandem, per rariora arborum, conspexit, nescio vnde, lumen quoddam allucere. Hominum habitationem inuenturum se ratus, sequi cæpit, quò radij inuitabant, tandémque difficulter eluctatus ad magalia peruenit, in quibus existimauit, pastores cum pecoribus suis habitare. Adit. pulsat. sperat. Sed mox intelligit, ad Orci se ianuam delatum esse. Nam ad ostium, cum lumine, egressa anus, vbi iuuenem vidit, haud illiberalem, miserta periclitantis, illico facessere iussit, & aliò properare. Iuuenis inhumanitatem rusticæ Baucidis interpretatus, impensiùs rogare institit, vt id noctis admitteretur, promittens, se sine molestia mansurum, stramine aut fæno in lecti vicem, contentum esse posse, &, si quid panis aut offæ daretur, pecunia abunde compensaturũ. Non est, mi fili, aiebat anus, quòd ista excuses: mihi à te nullum metuo incõmodum; tibi, tibi metuo, cui certum est exitium, si hîc diuertis. Non sunt hæc pastorum mapalia, vt arbitraris, non colonorum casæ, sed immanissimorum latronum receptacula; qui, cum bona tua fortuna, nunc absunt, aurigæ insidiantes, quem eorum vnus, in pago proximo explorauit, hac noctę, transiturum. Iuerunt ergo

ad funestam homicidij tragœdiã, cui tu tuo exitio epilogum addes, si vel hîc permanseris, vel in eorum hinc abiens incideris crudelitatem. Dixit hæc anus, & flens iuueni, manum simul ac panem dedit, lachrymis testata dictorum veritatem. Sed, vt periculum declinaret, semitam ostendit, in diuersum à latronibus ducentem.

V. Quid tunc animi fuisse desertissimo adolescenti putatis? Ibat solus. viam ignorabat. tempus erat nocturnum. magna siluæ densitas & longitudo horrorem incutiebant; sola latronum formido ab itinere atque inedia fatigato pedes restaurabat; cui accessit creperum lumen lunæ iam iam se se supra terras attollentis. Viam igitur volare potiùs, quàm ambulare cœpit, timore pedibus alas faciente. Spatium iam sufficiens se existimauerat euasisse, cum repentè animaduertit, euenisse sibi, quod sphæræ per præcipitium volutæ solet contingere: ad calamitatem enim suam fuit celer. Nam in eos ipsos latrones, quos fugit, incidit, adhuc occisum aurigam terra adobruentes. Illi, siue quia, inter nocturna silentia, strepitum euntis perceperunt; siue quia per emissitios ac venaticos excubitores prædam odorati; extemplo iuueni manus iniecêre. Frustra ille elabi, frustra innocentiam, frustra inopiam, frustra adolescẽtiam obtendere conabatur. Tanquam molossi Anglici metuentem ceruam, cinxerunt, insolentissimísque clamoribus, veluti latratibus externarunt. Ibi mox prædonum vnus, qui ceteris videbatur immanior, mutato sermone, fictitiáque lingua, & syllabis præposterè pronunciatis, ceteros adhortabatur, vt pecunia vestibúsque detractis contenti, vitam tã teneræ donarent ætati: cui alius mollem animum, & insulsam misericordiam opprobrans dicebat: proditorem se dimissuros, si viuum dimitterent. Tertij consilium placuit, suadentis, vt vacuum è curru dolium deijceretur, cui velut caueæ inclusa præda tantisper sineretur viuere, donec, cœna repleti, ad eum, cum ludo ac voluptate, ad plures mittendum reuerterentur. Hæc dum sua lingua dicerent, intelligi se ab adolescente non putabant. At ille inter æquales dudum sic nugari didicerat: omnia proinde intelligebat.

VI. Vix pedibus in eam sententiam iuerant, cum illico doliũ de curru, & adolescens in dolio fuit. Discedunt ad latibulum suum latrones. Adolescens in capulo, non in dolio se reperit, viuúmque sepultum credit. Et, vtinam, inquiebat, sepultus essem, nec in liberam mihi auram prodeundum foret! Nihil metuerem,

lanienam non expectarem, neque carceris mei angustias sentirem. O quàm crudeliter mecum ludent! ô per quot vulnera sanguis exibis! ô quot sicas purpurabo! aut fortasse de tot aridis arborũ ramis ignem suscitabunt, qui illis luceat, mihi ardeat? Certè immania mihi minati sunt. Nihil tam crudele est, quod timere non possim ab ijs, quibus cruor in desiderio; homicidia sunt in voluptate. At quid parentes mei charissimi facient? vbi me quærent? Nulla vnquam Ceres pro sua Proserpina tam solicita fuit, quàm mea pro me mater erit: quæ si me reperire volet, ad Proserpinam ipsam & generum Cereris debebit descendere. Sodales verò mei, illi dulcissimi compotores, quò me locorum deuenisse dicent? Sed non curanda mihi est ampliùs fama, postquam actum est de vita. In singula momenta cultrum expecto, cur moror, quid de me dicant homines? Hæc nox in æternam mihi noctem claudet lumina. Vixisti, miser. Et, vt mortem magis sentias, in flore ætatis tuæ, occumbes. Huccine nascimur, vt pereamus? & desinimus, postquam vix cæpimus viuere? ô spes inanes! ô stulta mortalium vota! destinatis, quid in senecta ætate facturi sitis, & in prima iuuentute è vita exturbamini. Sed cur hæc fiunt? naturámne accusabo, an Deum? neutrum meritò possum. Natura me diutiùs sineret vitam prorogare. Deus, sine quo, ne capillus quidem de capite nostro perit, vtique caussam habebit, cur ita permittat. Sine illius voluntate, ne passer quidem de tecto cadit; multò minùs ego, sine illius nutu, in latrones incidi. Ita me magistri ab ineunte pueritia docuerunt. Qua verò id permisisse de caussa putem? Dudum memoriæ iussus sum mandare aureum illud dictum: *Non iudices contra iudicem: quoniam secundùm quod iustum est, iudicat.* Eccli. 8. 17. Cur igitur hanc meam calamitatem iustam esse putem? Lusi? sed permissa est adolescentibus honesta relaxatio. Potaui? sed semper, citra ebrietatem. Multa puellis donaui? sed mea erant. sed non memini, limites honesti me transilijsse.

VII. Hæc talia omnia, cum infra miseriæ suæ meritum esse existimaret anxius adolescentis animus, tandem, velut orta luce, clariùs videre cæpit fundum totius calamitatis. Nam meminens, se antehac à Deo vocatum ad Societatem Iesu ingrediendam, applicatáque ad aratrum manu, retrò respexisse, enimuerò etiam procul resilijsse, illico in has voces erupit. Ah video, Domine, quid in me plectas. Contempsi te: hinc reus sum. Extendisti & porrexi- Luc. 9. 62.

ſti mihi manum, non aſpexi. Annuſti, renui. Habuiſti, deſerui. Præter æquum igitur nihil facis, ſi deſeris deſertorem, & vitam mihi abſcindis illam, quam tibi viuere negaui. Hoc dudum, prædixiſſe te, audiui. Tua enim ſunt illa: *Quia vocaui, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoq; in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id, quod timebatis, aduenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quaſi tempeſtas ingruerit: quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia:* in quali ego nunc ſum. Suſcipiam igitur, quod merui, &, qui religioſè nolui viuere, conabor ſaltem religioſè mori: &, dum ſpiritus ſupereſt, inconſtantiam meam non deſinam plangere; peccatáque, quæ lachrymis nequeo delere, ſanguine ac nece lubens expiabo. Dixerat hæc calentibus verbis adoleſcens, cum ei in mentem venit, non ita ad extremum omnia ducta eſſe, vt Deo non ſuperſit modus ſuccurrendi. Subibat, è medio leonum lacu, Danielem; ex incendio Babylonico, tres pueros; ex ipſis ceti viſceribus viuum atque incolumem Ionam Propheten eductum eſſe. Occurrit & illud: *Dominus mortificat & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.* Hinc ſpes illi accenſa, hinc oratio in hunc ferè modum effuſa eſt: *Cum anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: vt veniat ad te oratio mea.* Itémque: *Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.* Móxque voto ſe obſtrinxit, in proximo Societatis domicilio, ſi ferale illud clauſtrum manúſque ſanguinarias euaſiſſet, petiturum, vt in album Sociorum reciperetur; addidítque illud Propheticum: *Quæcunq; voui, reddam pro ſalute Domino.*

(Prou. 1. 26. — Ion. 2. 1 — 1. Reg. 2. — Ion. 2. 8. — Pſal. 118. — Ion. 2. 10.)

VIII. Vouerat, & extemplo ſerenitas menti reddita eſt, nondum etiam cognita ſecuritate. Erat tunc non ſine luna cœlum, & per os cupæ radij clariores in captum incidebant. Ea dolij apertura, pro feneſtra, vſus, ad luporum accurrentium vlulatum excitatus proſpexit. Ibi nouus eum horror inuaſit, nam complures vidit lupos dolium vndique, in omnem partem, circumeuntes, & naribus hariolantes, quid intus eſſet. Cœnam nimirum famelici, ex odore, indagabant. Ibi demum cæpit iuueni carcer ſuus eſſe charus, cuius effractores nolebat eſſe lupos. Sed intelligite potentem Dei ſapientiam atque bonitatem. Quàm ex exiguo malo ingens procurat bonum? Ex metu iocum, ex ioco quantum attulit beneficium? Dum lupi circa dolium ſúſque déque vagantur, ca-

fune dicam, an diuina manu, vnus appendiculæ summitatem, per os vasis, immersit, eáque faciem adeò ipsam intus prospectantis leniter demulsit. Ibi, seu natura, seu bonus potiùs, Genius suggessit, extemplo iuuenis palpum vtraque manu arripit, caudámque lupi omnem, aduersis pilis, intro ad se trahit, ante interitum suum, vltimò lusurus. Lupus vbi se captum sensit, primò horrendùm cæpit vlulare; ad quam vocem ceteri omnes in fugam se dederunt; deinde conari instititit, an se posset è vinculis liberare. Lepidum erat, funesto tempore, certamen, hinc lupi trahentis, inde retrahentis adolescentis, lupúmque, quanta maxima vi poterat, tenentis. Bestia, quò magis se se astrictam colligatámque animaduertebat, eò magis nitebatur in contrarium euadere; tantóque impetu ferebatur, vt dolium ipsum, vnà cum suo incola, post se, ad abruptum aliquem saxosúmque locum raperet. Ridebat intus vector, mirabatúrque, tam citò è cupa rhedam esse factam, & ex victima aurigam. At vbi, acto, per præceps, & lupo, & dolio, impactóque identidem in scopulos, ac tandem etiam rupto solutóque vase, se in auras editum vidit, lupum manu misit; qui, libertate accepta, ne respiciens quidem, diffugit.

Adolescens autem in pedes pariter & spem euadendi erectus, per auia & inuia, se quàm longissimè inde proripuit, intercurrendum, Deo laudes dicere non oblitus, sed illud, aut aliud quid simile identidem vsurpans: *Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.* Nam, quod voui, exequar, non executurus, nisi me in extremum discrimen coniectum sapere docuisses. Nullus enim vnquam Diogenes, in dolio tam vtiliter est Philosophatus. Hæc ærumna mea, fuit schola tua. Maxima gratia fuit, in latrones incidisse; illi me ex laqueis diaboli, ex ipsis incendijs inferni, eripuerunt. *Cognoui, Domine, quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliasti me.* Hæc angustia cor meum dilatauit. Hæc nox mentem meam illuminauit. Proximus morti, didici viuere. Viuam, & vt tibi viuam, Domine, Mundo moriar. Hæc talia, per totam noctem, cum Deo, & secum est locutus, diéque reddita, aliò, quàm priùs iter instituit. Nam ad proximum Societatis Collegium profectus, admitti in tirocinium flagitauit. Admissus est, & in religione constanter viuens, Deo, pro tam mirabili

IX.
Ion. 2. 3.
Psal. 118.

 rabili

rabili vocatione, nunquam se satis esse gratum posse, agnouit; vt qui eum, per errorem siluæ, in viam salutis; per captiuitatem lupi, in libertatem; per latronum pericula, ad veram securitatem reduxisset. Dubium non est, latrones postea, ad iuuenem è custodia eximendum atque contrucitandum reuersos capere non potuisse, quibus alis, dolium è loco suo auolârit: cum ne vespertilio quidem, qui sine plumis volat, volet sine alis.

X. Scio consuetum multis, vt Tellenis cantilenas canant, qui vtiq; hanc à me narratam historiam dicent, esse pulchram fabulã. Cum illis non contendam. Suo nimirum pede alios metiuntur: nam cum ita se gerant, vt nemo illis possit credere, etiam ipsi

Psal. 67. 36. credunt nemini. Qui autem norunt, quàm sit *mirabilis Deus in sanctis suis*, diuina opera, nequaquam humanis iudicijs temerant,

Eccli. 11. 4. sed suspiciunt ac venerantur dicentes: *mirabilia opera Altissimi.*

Sap. 10. 17. Qui & alios complures *deduxit in via mirabili.* Nam prope simillimam historiam prolixè describit Ludouicus Richeomus; de Tristano, qui itidem priùs in latronum manus incidit, quàm nuncium Mundo remitteret; immo præsentiori periculo ereptus est. Etenim Vincentius, Theodosius & Lazarus eum repererunt, in silua, *sub ingenti & procera quercu, solo indusio tectum, terræ porrectum, & instar eorum, qui rotæ supplicio afficiuntur, palis quatuor alligatum*, ac lupum manu tenentem, qui eum, cum alijs quatuor, deuoraturus erat, nisi diuinitus ereptus fuisset. Historiam curiosè iucundam, cum & longa sit, & author in manibus habeatur, piget exscribere. Sufficit, quod ego narraui, exempli similitudine confir-

Ludou. Richeom. in Peregrino Lauretano. cap. 147.

Iob. 9. 10. mauisse; eiúsque bonitatem laudauisse, *qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus*; illíque paruisse, qui ait: *Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite*

Isa. 12. 4. Psal. 104. 2. *in populis adinuentiones eius. Cantate ei, & psallite ei; & narrate omnia mirabilia eius*: neque aliquid fortuitum vocate, si in casum inopinatum inuoluamini; sed agnoscite hominis casum, Dei esse consilium; Fortunam mortalium, Numinis aut gratiam aut pœnam; stultorum denique *Fata*, non esse, quod ipsi fingunt, tollentia, sed punientia malè vsurpatam peccantium libertatem. Neque enim in casibus humanis *Fortuna* aut *Fatum*, sed diuinæ Prouidentiæ iudicia dominantur.

CAP. XXIV.

CAPVT XXIV.

Quid non sit, aut quid sit FORTVNA, CASVS, FATVM? *& in his omnibus Deum dominari.*

PRæcipuus ferè error est mortalium, vt credant, *Fortunam*, aut *Fatum*, in casibus humanis, dominari: quorum vno Prouidentiam è medio tollunt, altero necessitatem ipsi Deo imponunt; & vtroque efficiunt, vt Deus non esse Deus videatur. Si enim Deo necesse est Deam adiungere, quæ *Fortuna* vocetur, atque hunc Mundum regat; conficitur, Deum non sufficere, ad hunc Mundum gubernandum. At qualis ille esset Deus? quàm parum omnipotens? quámque inops, si *Fortunæ* ope auxilióque indigeret? Quod etiam consequens est, si vlla *Fati* necessitate vrgeatur. Siquidem nulla est omnipotentia, vbi necessitas manum inijcit aliquid facere cupienti. Quin neque illi ipsi rectè sunt ratiocinati, qui, cum omnia assererent fortuitò contingere; *Fortunam* esse Deam crediderunt. Si enim Dea illa aliquid fieri voluit, ergo id, non *fortuito casu*; sed Deæ consilio ac voluntate euênit, aut si fortuitò euenit, ergo id Dea nulla voluit euenire. Qua de caussa Epicurus, teste Nicephoro, *nullos Deos asseruit, omniaq; fortuitò, & sua sponte existere sensit, & Mundum, nulla prouidentia regi, apertè docuit.* Quid necesse est prouidere, si omnia quadam *Fati* necessitate fiunt? quid consulto opus est, si omnia fortuitò contingunt? I.

Nicephor. lib. 10. hist. Eccles. c. 26.

Et tamen fuêre, qui ita stultescerent? Apud Poëtas, *Fortuna gubernans, cæca, fatalis, omnipotens* vocatur. Poëtas secuti sunt oratores. Tullius scribit: *Magnam esse vim, in Fortuna, in vtramq; partem, vel ad secundas res, vel ad aduersas, quis ignorat?* Idem alibi, *dominam rerum Fortunam* appellat. Iam si de Philosophis sit sermo, *Fortunam insanam esse & cæcam, & brutam perhibent Philosophi*, ait author ad Herennium, *saxóq; instare globoso prædicant volubili.* Ex Niceta constat, *Fortunæ* imaginem, apud quosdam, nouaculæ impositam, vel globo, ad prosperæ *Fortunæ* periculum & instabilitatem designandam: quod habet etiam Dio Chrysostomus. Apud alios, erat gubernaculum nauis insertum manibus eius, II.

Lucret. l. 5. Cic. l. 2. Offic. Cicer. pro Marcello. Author ad Heren. Nicet. 4. thesaur. in appendic. 1. ad hæres. 42. Dio Chrys. orat. 64.

eius, tanquam rerum vniuerſitatem moderantis. Certè, præter Epicurum, paulo priùs, citatum, Democriti & Empedoclis, vt teſtatur Ariſtoteles, ſententia fuit, omnia, in Mundo, formata eſſe ex fortuito impetu atque concurſu atomorum: omnia item, quæ in Mundo fiunt, fieri *caſu*. *Cebes Philoſophus*, teſte Cicerone, *alijq́; veteres Fortunam cæcam effinxerunt, furenti ſimilem, volubili ſaxo pendentem. Quo picturæ artificio ſignificare volebant, eam nihil ratione aut iudicio, omnia temerè & cæco impetu adminiſtrare; rerum humanarum aleam ſusq; déq; vertere; iniquam vexatricem eſſe; malis propitiam; bonis aduerſam; vagam ac verſatilem; & in ſola leuitate conſtantem.* Quid multis opus eſt? eò dementiæ ventum eſt, vt Romani *Fortunam* Deam maximam cum putarent, illam tamen, vt notat Clemens Alexandrinus, in ſterquilinio locarent, ſcilicet *dignum Deæ templum ſeceſſum tribuentes*, ait idem. Nondum ſatis eſt: vſque eò Romani inſaniuerunt, vt hanc Deam, in ſterquilinio, collocatam, adorarent; immo etiam *Malæ fortunæ* aram in Exquilijs extruerent. Seruius Tullius non ſolùm, in Capitolio, *Fortunam Primigeniam & Obſequentem* dedicauit; ſed etiam iactare & prædicare auſus eſt, ſibi conſuetudinem intercedere cum *Fortuna*, quam, per feneſtram quandam, in ſuum cubiculum, ad ſe delabi dictitabat. Euerſum eius templum, grauiter vltum Iulianum, quaſi ſummum nefas eſſet factum, ſcribit Nazianzenus. Nimirum rectè dictum eſt à M. Tullio: *Non ipſa ſolùm Fortuna cæca eſt, ſed eos etiam plerunq; efficit cæcos, quos complexa eſt.* Et ille:

Fortuna, nimium quem fouet, ſtultum facit.

III. Quod vtinam Ethnicis tantùm contigiſſet! Nunc, non modò Bupalus, apud Smyrnæos, ſed etiam Chriſtiani, Ethniciſmũ olentes, Deam hanc nudam, cæcam, ſecundo flatu carbaſa ventilantem, in libris, in nummis, in ſcutis, in columnis, in ipſis ædium veſtibulis pingunt & ſuſpendũt; vt neceſſe eſſet vel ipſos, qui tranſeunt, cæcos fieri, ne impudentem Deam aſpicerent; vel nudam veſtiri, vt aſpici non poſſet. Neque ſatis eſt, Veneream imaginem huic Deæ poni; à plurimis Dea habetur, à plurimis, vt Dea colitur: à plurimis, cum Salluſtio, dicitur, *Fortuna in omni re dominatur: ea, res cunctas, ex libidine magis, quàm ex vero celebrat obſcuratq;*. An non enim multi, ſermone quotidiano, *Fortunam* ſuam vel laudant, vel accuſant; vel etiam inuocant? An non *Fortunæ* plurima attribuunt? An non dicunt, inter ludendum, ſibi *Fortunam* fauiſſe,

aut

Ariſtot. l. 2. Phyſ. c. 4.

Clem. Alexandrin. in protrepr.

S. Greg. Nazianz. or. 3.

Cic. in Lælio.

Pauſan. l. 4.

aut defuisse? in prœlijs, in negotijs, in venatu, in itineribus, in matrimonijs contrahendis, & denique, in qua re, non tribuunt primas *Fortunæ*? Huic victoriæ, huic lucra, huic prædæ, huic optata omnia ascribuntur. Ita vanitas veritati, & Dea falsa, vero Deo antefertur. *Toto Mundo & locis omnibus*, ait Plinius, *omnibúsq; horis, omnium vocibus Fortuna sola inuocatur, vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuicijs colitur: volubilis, à plerisq; verò & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum fautrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium sola vtramq; paginam facit; adeóq; obnoxiæ sumus sortis, vt sors ipsa pro Dea sit.* Nisi quòd *Fortunum* Deum à Philosophis quibusdam dictum, quam vulgus *Fortunam* nominat Lactantius & Arnobius referunt & refellunt. Parum enim refert, virum an fœminam esse fingas, si mentiaris.

Plin. lib. 2. Lactant. l. 3. c. 28. & 29. Arnob. l. 3.

IV. S. Augustinus, quia ipsius tempore multæ adhuc superant reliquiæ Gentilium *Fortunam* pro Dea habentium, ne illis daretur occasio errandi, aut superstitio eorum authoritate ipsius confirmata videretur, etiam quòd nomen *Fortunæ*, licet bono veróque sensu, vsurpârit, seipsum reprehendit. Refert ergo plurimùm, ad diuinæ Prouidentiæ laudes redintegrandas; errorémq;, plus, quàm vulgò putatur, perniciosum rudi popello eripiendum, vt ostendamus, nec *Casum* pro Deo, nec pro Dea *Fortunam*, sed, in vtrisque, Deum verum rebus humanis omnibus dominantem esse agnoscendum. Veteres enim, quia latentes antea, subitóque erumpentes inexpectatos euentus animaduerterunt, quorũ caussam cum ignorarent, nec tamen nullam esse, sibi persuaderent; occultum quoddam Numen esse, à quo ij prouenirent, id est, *Fortunam* statuerunt, ipso Cicerone dicente: *Ignoratio rerum atq; caussarum Fortunæ nomen induxit.* Testatur Nicephorus, nonnullos Græcos Philosophos pugnauisse *præstantibus libris aduersus Epicuri sectatores*, Fortunæque cultores. quod & Paulinus fecit epist. ad Iouium, & S. Hieronymus in cap. 65. Isaiæ, ad illud: *Ponitis Fortunæ mensam*, aliique.

S. Augustin. l. 1. Retract. c. 1.

Nicephor. lib. 10. hist. Eccles. c. 26.

V. Egregiè Lactantiùs hanc superstitionem, vnà cum origine sua, attingens, antiquos stultos potiùs, quàm sapientes perstringit, his verbis: *Non dissimili errore credunt esse Fortunam, quasi Deam quandam res humanas varijs casibus illudentem; quia nesciunt, vnde*

Lactant. l. 3. diuinar. Institut. c. 27.

sibi bona, & mala eueniant. Cum hac se compositos ad præliandum putant; nec vllam tamen rationem reddunt, à quo, & quam ob caussam; sed tantùm cum Fortuna se digladiari momentis omnibus, gloriantur. Iam quicunque aliquos consolati sunt, ob interitum, amissionémque charorum, Fortunæ nomen acerrimis accusationibus prosciderunt: nec omnino vlla eorum disputatio de virtute est, in qua non Fortuna vexetur. M. Tullius in sua consolatione pugnasse se semper contra Fortunam, loquitur; eámque à se esse superatam, cum fortiter inimicorum impetus retudisset; ne tum quidem se ab ea fractum, cum domo pulsus, patria caruit. tum autem cum amiserit charissimam filiam, victum se à fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, & manum tollo. Quid hoc homine miserius, qui sic iaceat?

VI. Erigendus est igitur, & docendus homo, quid nō sit, aut quid sit *Casus* & *Fortuna*. Nam, teste Augustino, *omnino audiendi non sunt, qui putauerunt, sublimes quidem Mundi partes, id est, à confinio corpulentioris aëris huius, & supra, diuinâ prouidentiâ gubernari: hanc autem imam partem terrenam & humidam, aërísque huius vicinioris, qui terrarum & aquarum exhalationibus humescit, in quo venti nubésque consurgunt, Casibus potiùs & fortuitis motibus agitari. Contra hos loquitur Psal. qui, cum explicasset laudem cælestium, se etiam ad ista inferiora conuertit, dicens: Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi: Ignis, grando, nix, glacies, & spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum eius. Nihil enim tam videtur Casibus volui, quàm omnes istæ procellosæ ac turbulentæ qualitates, quibus cœli huius inferioris, quod non immeritò etiam terræ nomine deputatum est, facies vertitur & variatur. Sed cum addit: quæ faciunt verbum eius; satis ostendit, earum quoque rerum ordinem diuino subditum imperio latere nos potiùs, quàm vniuersitatis deesse naturæ. Quod autem ore suo Saluator dicit: Vnum passerem non cadere in terram, sine Dei voluntate; & quòd fœnum agri post paululum mittendum in clibanum, ipse idem vestiat, nonne confirmat, non solùm totam istam mundi partem rebus mortalibus & corruptibilibus deputatam, verùm etiam vilissimas eius & abiectissimas particulas diuina prouidentia regi?* Immò vsque adeò *Fortunæ* cultus, immo mentio displicet D. Augustino, vt in libris Retractationum, non dubitet, suos de ea loquendi modos corrigere. *In tribus libris meis de Academicis*, inquit, *non mihi placet, toties me appellasse Fortunam, quamuis non aliquam Deam voluerim hoc nomine intelligi, sed fortuitum rerum euentum, vel in corporis nostri, vel in externis*

S. Augustin. lib 5. super Gen. c. 21.

S. Augustin. l. 1. Retract. c. 1.

ternis bonis aut malis. Vnde & illa verba sunt, quæ nulla religio dicere prohibet, fortè, forsan, forsitan, fortasse, fortuitò: quod tamen totum ad diuinam reuocandum est Prouidentiam. Hoc etiam ibi non tacui dicens: Etenim fortasse quæ vulgò Fortuna nominatur, occulto quodam ordine regitur; nihílque aliud in rebus Casum vocamus, nisi cuius ratio & caussa secreta est. Nihilque seu commodi, seu incommodi contingit, quod non conueniat & congruat vniuerso.

Elegantissimè rursum & disertissimè Lactantius *Fortuna,* inquit, *per se nihil est: nec sic habendum est, tanquam sit in aliquo sensu. Siquidem Fortuna est accidentium rerum subitus atque inopinatus euentus. Verùm Philosophi, ne aliquando non errent, in re stultâ, volunt esse sapientes: qui fortunæ sexum mutant, eámque non Deam sed Deum esse dicunt. Eundem tamen interdum naturam, interdum fortunam vocant; quòd multa (inquit idem Cicero) efficiat inopinata nobis, propter obscuritatem, ignorationémque causarum. Cum igitur causas ignorent, propter quas fiat aliquid, & ipsum, qui faciat, ignorent, necesse est. Idem in opere valdè seriò, in quo præcepta vitæ deprõpta ex Philosophiâ filio dabat, magnam, inquit, esse Fortunæ vim in vtramque partem, quis nesciat? Nã & cum prospero flatu eius vtimur, ad exitus peruenimus optatos, & cum reflauerit, affligimur. Primùm, qui negat, sciri posse quicquam, sic hoc dixit, tanquam & ipse, & omnes sciant. Deinde, qui, etiam quæ clara sunt, dubia conatur efficere, hoc putauit esse clarum; quod illi esse debuit vel maximè dubium, nam sapienti omnino falsum est. Quis, inquit, nescit? Ego verò nescio. Doceat me (si potest) quæ sit illa vis, qui flatus iste, & qui reflatus? Turpe igitur est, ingeniosum hominem, dicere id, quod, si neges, probare non possit. Postremo, quòd is, qui dicit, assensus esse retinendos; quod stulti sit hominis incognitis rebus temerè assentiri: is planè vulgi & imperitorum opinionibus credidit, qui fortunam putant esse, quæ hominibus tribuat bona & mala. Nam simulachrum eius cum copia & gubernaculo fingunt; tanquam hæc & opes tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat. Cui opinioni & Virgilius assentit, qui Fortunam omnipotentem vocat: & historicus, qui ait: sed profectò Fortuna in omni re dominatur. Quid ergo cæteris Dijs loci superest? cur non aut ipsa regnare dicitur, si plus potest, aut sola colitur, si omnia? vel si tantùm mala immittit; aliquid causæ proferant, cur, si Dea sit, hominibus inuideat, eósque perditos cupiat, cum ab his religiosè colatur: cur æquior sit malis, iniquior autem bonis. Cur insidietur, affligat, decipiat, & exterminet: quis illam generis hominum perpetuam vexatricem constitue-*

VII. Lactant. l. 3. cap. 28.

stituerit: cur deniq; tam malam sortita sit potestatem, vt res cunctas ex libidine magis, quam ex vero celebret, obscuretq;. Hæc, inquam, Philosophos inquirere oportuit potius, quàm temerè innocentem accusare Fortunam: quæ, etiam si sit aliqua, nihil tamen afferri ab his potest, cur hominibus tam inimica sit, quàm putatur. Itaq; illæ omnes orationes, quibus iniquitatem fortunæ lacerant, suásq; virtutes contra fortunam superbissime iactant; nihil aliud sunt, quàm deliramenta inconsideratæ leuitatis. Quare non inuideant nobis, quibus aperuit veritatem DEVS: qui, sicut scimus nihil esse fortunam, ita scimus, esse prauum ac subdolum spiritum, qui sit inimicus bonis hostísq; iustitiæ; qui contraria faciat, quàm DEVS, cuius inuidiæ causam in secundo libro explicauimus. Hic ergo insidiatur vniuersis: sed eos, qui nesciunt DEVM, errore impedit, stultitiâ obruit, tenebris circumfundit, ne quis possit ad Diuini nominis peruenire notitiam; in quo vno & sapientia continetur & vita perpetua. Eos autem, qui DEVM sciunt, dolis & astutiâ aggreditur, vt cupiditate & libidine irretiat; ac peccati blandimentis deprauatos impellat ad mortem, vel, si dolo nihil profecerit, vi & violentiâ deijcere conatur. Hic ergo humani generis, ab initio, deceptor homines inducit, vt *Fortunam* aliquid esse existiment, quod sit inuocandum; &, dum bonos vexat, malos tanquam suos fouet, *Fortunam*, tanquam Numen inuexit. Diximus, quid non sit *Fortuna*.

VIII. S. Augustin. lib. quæst. XCI.

Quid ergo tandem est *Fortuna? Fortuna intelligenda est pro ijs rebus,* ait D. Augustinus, *quæ fortuitu videntur accidere, non quia numen aliquod sit, cum hæc ipsa tamen, quæ fortuita videntur, caussis occultis diuinitus dentur. Vnde etiam verba, quæ nemo potest auferre à consuetudine loquendi parata sunt, id est, Fortè, Fortasse, Forsitan, & Fortuitu.* Et alio loco: *Secundùm opinionem hominum, ea dicuntur esse fortuita, quæ vel nullas caussas habent, vel non ex aliquo rationabili ordine venientes contingunt.* Ab Aristotele *Fortuna* & *Casus caussa per accidens*, vocantur, ratione hominum scilicet qui caussas illas ignorauerunt, aut non prospexerunt: ratione autem Dei viuentis & omnia videntis, nihil casu aut fortuitò euenire potest: quia, eodem S. Patre teste, *Prouidentia Dei summi, non fortuita temeritate, regitur Mundus. Nam*, vt idem alibi disputat, *cũ extrema & exigua corpora à nutu & regimine Dei prouidentiæ tanta dispositione formentur, vt aliquando diligentiùs cogitata ineffabilem incutiant admirationis horrorem, & cum animæ natura ratione corpori antecellat, quid est dementius, quàm putare, nullum esse prouidentiæ iudicium, de moribus hominũ:*

Idem lib. 5. de Ciu. Dei. cap. 1.
Aristot. 2. Phys. c. 5.

S. Aug. l. 9. de Ciuit. c. 13.
Item lib. 5. super Genes. cap. 22.

cum in

tum in eorum carne tantæ eius solertiæ clareant, & demonstrentur indicia? Sed hîc, vt, in re obscura & magni momenti, clarum ac firmum fundamentum iaciamus, aliquantulum nobis Philosophandum est.

Ex Aristotelis igitur, ac vero Philosophorum sensu, *Fortuna* & *Casus* numero caussarum efficientium accensentur; etsi *caussæ per accidens* debeant appellari. Pone eundem & architectum & Musicum. Architectus est *caussa per se* domus, Musicus dicitur *caussa per accidens* domus eiusdem; quia ars canendi coniungitur planè per accidens cum arte ædificandi, in architecto: adeò vt *per accidens* Musicus ædificet. Potest tamen & solet contingere, vt duæ caussæ inter se quidem *per accidens* coniungantur, effectum tamen *per se* producant coniunctæ. Atque tunc dicuntur singulę, ratione illius effectus, *caussæ per accidens*, & *Fortuna* vel *Casus*. Sic, ad inuentionem thesauri, concurrunt & ille, qui thesaurum defodit, & ille qui effodiendo terram (agri alioqui colendi caussa) thesaurum inuenit. at qui defodit, & qui effodit, singuli sunt caussa *per accidens* inuentionis thesauri. Quare infossio, vel etiam effossio illa terræ *Fortuna*, vel *Casus* appellatur. Quod vtique est ratione thesaurum abscondentis, qui non voluit thesaurum ab altero inueniri; itémque etiam respectu thesaurum inuenientis, qui agrum colere, non thesaurum inuenire intendit. At Deus intendit, vt vno thesaurum abscondente, & altero, alia de caussa, terram fodiente, thesaurus & ab illo amitteretur, & ab isto reperiretur. Sic enim vtriq; conducebat. Hoc igitur pacto, neque *Fortuna*, neque *Casus* erat; sed ratione amittentis, pœna; ratione inuenientis, gratia. Disposuit ergo Deus, vt & infossio, & effossio concurrerent: qui concursus, aut quod complexum non est *Fortuna* aut *Casus*, sed est *caussa per se*, cum infossionem thesauri, & effossionem terræ, eodem loco, inuentio thesauri necessariò ac determinatè sequatur; sicut ex igne calefactio. Quod si infra Deum foret aliqua naturalis quoque caussa superior, quæ vim haberet coniungendi has duas caussas, defossionem scilicet vnius, & effossionem alterius, ex qua inuentio thesauri sequitur, tum non diceretur illa caussa superior, *caussa per accidens*, sed *caussa per se*; quemadmodum, si quis duos habens famulos, Petrum & Paulum, iuberet Petrum defodere arcam auro plenam, & deinde Paulum iuberet inibi effodere terram, non diceretur ille Dominus *casu* thesaurum reperisse, aut *bonam Fortunam* habuisse;

IX.
Aristot. 2. Phys. tex. 39. Vide & 5. Phys. tex. 57.

 idque

idque ob duas caussas, primò; quia, ex intentione thesauri reperiendi, iussit Paulum effodere terram; secundò, quia per se, mediante Petro infodiente, & Paulo effodiente, ad inuentionem thesauri concurrit. Quod sanè Deus, in omni *Casu* facit. Vnde, tametsi multa contingant *casu*, & *fortuitò*, ratione agentium creatorum, secundarúmque caussarum, nihil tamen contingit *casu*, ratione Dei; qui multas rationes habet, cur illas caussas *per accidens* vel concurrere sinat, vel ipse coniungat. Atq; hic concursus, seu ista caussarum complexio, vna cum caussa summa illas connectente, atque ordinante, *Fatum* dicitur, quod Boëtius definit: *inhærentem rebus mobilibus immobilem dispositionem, per quam diuina Prouidentia suis quæq; nectit ordinibus.* Diuina, inquam, Prouidentia, nō *cœlum*, quod quidam putant esse caussam per se connectentem alias caussas inferiores.

Boët. l. 5. de consolat. pros. 6.

X. Sic explicatâ *Fortunæ* & *Casus* naturâ, duo obseruo, primum est, ab Aristotele aliísque compluribus, ipsam fossionem, qua thesaurus obruitur, vel eruitur, *Fortunam*, aut *Casum* nominari; vnde etiam *Fortunam* & *Casum* ad caussam efficientem, licet *per accidens*, & præter intentionem vtriusque fodientis, reuocat: ab alijs autem ipsum euentum, seu inuentionem thesauri *Fortunam*, aut *Casum* nominari. Quod parum interest, cum ipsa etiam inuentio, sit quædam effectio, seu caussa, ob quam thesaurus habetur, & non rarò effectus à caussa denominetur. Alterum est, ferè idem esse *Casum* atque *Fortunam*, nisi quòd hæc presſiùs, in ijs duntaxat posita sit, quæ ex proposito & consultò, seu propter finem, ex electione geruntur; *Casus* autem magis latè patens, sit *caussa per accidens* etiam in illis, quæ alicuius gratia quidē, & propter finem, sed siue cum, siue sine electione fiunt. Hinc lapides, è quibus Deorum altaria constarent, non, nisi similitudine quadam, Protarchus *fortunatos* vocauit.

XI. Qui hæc fundamenta penetrat, facilè vitat errorem Ethnicorum, & magna luce perfusus multas à se propellit animi perturbationes. Tametsi enim, non rarò, horrendi quidam Casus, præter mentem voluntatémque hominum, aut secundæ alicuius caussæ ingenium, accidunt; non accidunt tamen præter voluntatem Dei, qui est caussa prima, liberè, prouidè & creaturarum naturis congruè mouens & inter se connectens caussas secundas. Itaque mortalibus aliquid fortuitò contingit, quia ignorant diuinæ pro-

næ prouidentiæ consilia & scopum, ac, in cœlestibus arcanis, consultissimum cōcursum; vel impedimenta caussarum aliarum. Deo, cuius sapientia omnia regūtur, & cuius oculis omnia patent, nihil est fortuitū, aut inopinatum. Omnia aut definit, aut permittit, atq; in bonum finem dirigit, etiamsi ipsa mala sint; & contra mentem votúmque caussæ particularis. Scitissimè Hipponensis Antistes: *Nihil*, inquit, *in ista totius creaturæ amplissima quadam immensaq; Rep. est, quod non de interiore atq; intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur.* Et rursum. *Quidquid Casu fit, temerè fit, sine prouidentia fit: sed nihil extra diuinæ prouidentiæ regulam accidit: ergo, respectu illius, nihil temerè, aut vice fortuita potest accidere.* Vulgus igitur & plebeia inscitia, stultorúmque error ac superstitio Deam Fortunam credit; quæ negotia humana regat. Qui rectè sapit & censet, non *Fortunæ*, sed Deo sacrificat; neq; cæcam Deam, quæ nescit & non videt, cui det, vel neget, sed omnia videntem diuinam bonitatem, rebus gerendis aduocat. Christianè Ethnicus poëta:

Prou. 16. 2.

S. Aug. l. 3. de Trin. c. 4.

Iuuenal. Satyr. 10.

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed nos
Te facimus, Fortuna, Deam, cœloq; locamus.

Quare certa sententia tenendum est, ea, quæ, hominum iudicijs respectúque, *Casu* eueniunt; apud Deum omnia clarissimè intuentem, consilio certo iustóque euenire; item quæ, apud nos, fortuitò fiunt; fieri, apud supremum rerum omnium Moderatorem, omnes rerum caussas casúsque prouidentem ac disponentem, sapientissimâ destinatione. Nihil illi incertum est. Ipsa etiam contingentia necessariò nouit. Nunquam dubitat, etiamsi nostro sermoni accommodans videtur subinde loqui dubitanter.

XII.

Reperimus, apud Ieremiam, Deum sic loquentem: *Noli subtrahere verbum, si FORTE audiant, & conuertatur vnusquisq; à via sua mala*: & apud Ezechielem: *Hæc dicit Dominus Deus, si FORTE audiant, & quiescant,* & similia complura, in quibus formulis, fatetur D. Ambrosius apparentem quidem, re autem ipsa planè nullam dubitationem esse. Neque enim Deus, humana incertitudine dubitat; sed dubitanter loquitur, vt humano more loquatur. Quin neque homines ipsi semper dubitant, quando dubitanter loquuntur. Sic enim Ioël ait: *Conuertimini ad Dominum Deum vestrum, qui benignus, & misericors est: patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malicia. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat,*

Ierem. 26. 3.

Ezech. 3. 11.

S. Ambros. l. 2. de Pœnit. c. 4. & 5.

Ioël. 2. 14.

noscat, & relinquat post se benedictionem? Et paria habentur, apud Ionam. Quibus locis non dubitatur de Dei misericordia, licet in

Ion. 3. 9. sermone figura sit dubitantis. Enimuerò, *ipsi sapientes seculi*, ait S. Ambrosius, *omnem gloriam suam statuunt in expressione verborum, quæ Latinè FORTE dicimus, Græcè τυχα, non vbiq; pro dubitatione*

Iliad. 6. *posuerunt.* Quod etiam Homeri exemplo docetur.

XIII. Cur autem Deus quoque hac loquendi formula subinde

S. Gregor. homil. 9. in Ezechielē. vtatur, præter caussas, quas modo attigi, tradit D. Gregorius, quando Deus dubitantis in morem loquitur, mysterium subesse: vult enim innuere, vel voluntatis nostræ libertatem, cui nimirum diuina voluntas, aut præscientia nō imponit necessitatem: aut difficultatem rei, vel paucitatem facientium id, quo de agitur. Quòd si homo aliquis dubitanter loquatur, obseruandum est, an res sit eiusmodi, vt turpe sit, illum de ea dubitare. Nam quando Pe-

Act. 8. 22. trus ad Simonem dixit: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*, non dubitauit de remissione culpæ; cum ea ipsa sententia ostenderit, spem veniæ & pœnitentiæ locum nemini esse negandam. Iubet

S. Ambros. loc. cit. & S. August. l. de vera & falsa Pœnit. c. 3. enim pœnitentiam agere eum, *quem*, vt S. Ambrosius ait, *per magicam vanitatem, blasphemantem in Spiritum Sanctum, & puram fidei conscientiam non habentem, Apostolica iam auctoritate condemnauerat.* Igitur non dubitauit de misericordia Dei Petrus, si Simon ageret pœnitentiam: cum, præcipuè si hæc adsit, valde æquum sit, vt peccatori sua culpa remittatur; neq; dubitari fas sit de eo, quod

Zach. 1. 3. adeò asseueranter affirmat Deus dicens: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Quia itaque de hoc Petrus non potuit dubitare, cur ait, *si fortè remittatur tibi?* Nempe quia dubitare potuit, an vera esset futura Simonis & pœnitentia, & oratio; itémque, quod attinet ad pœnam, an tantus futurus esset dolor, vt totius pœnæ

Ribera in Ioëlem c. 2. à n. 22. remissionem mereretur. Quod si verò neq; homines, cum videntur dubitanter loqui, semper dubitant, quanto minùs Deus, quem nihil latet? Nimirum hoc est inter hominem ac Deum discrimen: homo, quia mentiri potest, multa, de quibus dubitat, pro certis affirmat; Deus, qui nec fallere potest, nec falli, etsi omnia certissimò nouit, tamen, vt se se homini accommodet, loqui dignatur, per modum, dubitantis; certus ipse, quid in vtramque partem euenturum sit; immo ita caussas secundas, iuxta earundem naturas, disponens, & complicans, vt sit futurum.

CAP. XXV.

CAPVT XXV.

Remedium impatientiæ est, scire CASVS *à Deo esse; quibus hominem vel extollit, vel deprimit.*

Oc est *Fortuna*, quod diximus, & aliud nihil. Immo ipse M. Tul. ait: *Quid est enim aliud sors, quid fortuna, quid casus, quid euentus, nisi cum sic aliquid cecidit, sic euenit, vt vel non cadere, atq; euenire, vel aliter cadere atq; euenire potuerit?* Quod cum ita sit, mirandum est, hominem tam sapientem, siue immemorem, alibi Fortunæ tantùm tribuisse. Qui etiam illud ad Atticum suum scripsit: *Sed hæc Fors viderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio potest.* Quantò sapientiùs Comicus ait?

I. Cic. lib. 2. de Diuin.

Cic. lib. 14. ad Attic.

Terent. Adelph.

Illud, quod cecidit Forte, id arte corrigas.

Etsi enim, quod factum est, infectum fieri non possit; potest tamen fortiùs tolerari, si ars, immo si virtus sit, qua agnoscatur à bono Deo permissum, aut immissum; quàm si ab Ate aliqua, aut mala *Fortuna* existimetur præparatum. Nam multinominis est: &, vt docet Firmicus Maternus, in cœlo, veteres posuerunt, *bonam Fortunam*, & *malam Fortunam*. Bonam, quam ἀγαθὴν τύχην vocant, 5. ab horoscopo signo; malam, quam κακὴν τύχην nominant, 6. ab horoscopo signo constituerunt. Vtramque, vt inquit Pacuuius, *insanam*, *& cæcam*, *& brutam esse perhibent.* Quis *cæcæ* non indignetur, quæ nihil cernit, quò se applicet? quis non succenseat *insanæ*, quæ tam atrox & instabilis est, nulla de caussa? quis non irascatur *brutæ*, quæ dignum, aut indignum nequit internoscere? At si quid à Deo est, est ab intuente omnia, est à sapiente, est à iusto, est à bono. Necesse est ergo, & ipsum esse bona mente datum. Æquiùs autem etiam mala ferimus, si constet, bona mente profecta.

II. Vnde calamitatis suæ remedium habent, qui *Casus* sinistros atque inopinatos iracundè ferunt: qui incendia, furta, rapinas, spoliationes, naufragia *Fortunæ* suæ iniquitati ascribunt; neque vnquam desinunt, *Sortis* suæ temeritatem accusare, identidem dicentes: *malo se astro natos; Fortunam alijs bene velle, sibi nouercam esse; aut Superos humana non curare.* Deo conscio, omnia contingunt; & sæpe quidem nostram patientiam exercente; sæpissime

pissime autem nostram puniente impietatem. Quid *Fortunam* in ius vocant, quæ culpa caret? quid de *Casibus* queruntur, qui humani sunt, & fiunt, sicuti fieri solent; immo sæpe etiam, sicut fieri debent? Quid *Fatum* odiosum esse dicunt, quod eorum delicta non præcedit, sed sequitur? Fortasse enim infelices esse meruerunt? aut, si dispositio illa seriésque caussarum, absque eorum peccato, miserias illis aduexit; non aduexit, vt fierent impatientes, sed vt occasionem haberent virtutis exercendæ. Itaque, cum talia incidunt, summi Gubernatoris laudent bonitatem, qui eos aduersis *Casibus* vult erudire, vt Hercules, aut potiùs Iobi & heroës patientia clari fiant; aut, ne nimium secundis rebus se se efferant atque insolescant. In hunc finem *Fortuna* est

Horat. 1. c. 35.

Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos.

Quid ais, Poëta? non Fortuna, aut Antij Diua, sed Deus est, qui superbis resistit, eósque, cum merentur, deijcit; humilibus autem dat gratiam. Ille est, qui, ab initio, *deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Non *Casus* id fecit, sed Deus, per *Casum*. Quare qui *Casum* accusant, mordent, lacerant, cani sunt similes, lapidem inuadenti, cum non videt eum, qui proiecit. Itaque si *Casus* in pœnam est, iudici ascribite; si in gratiam, ascribite benefactori, & exclamate: *Commoueatur à facie eius vniuersa terra: dicite in gentibus, quia Dominus regnauit.*

Luc. 1. 52.

Psal. 99. 6.

III.

Vultis videre regnum eius? Vt olim, per ipsum mare, duxit Israëlitas in terram sanctam; ita quotidie adhuc homines, per medios fluctus, per tumentes procellas, per breuia & Syrtes; per prosperos & aduersos casus, ducit ad portum æternæ felicitatis. Nunquid enim innocentissimum Iosephum, per inuidiam, per odia, per coniurationem insidiásque, & immites fratrum manus, per cisternam, per seruitutem, in quam, pro mancipio venditus est; per impurissimæ lenæ & leænæ calumniam, per diuturnum carcerem (nam tribus annis in custodia fuit detentus) denique per ingratissimi pincernæ obliuionem, vexatum, probatúmque duxit? Et quò, per tot casus, duxit? ad summum penè culmen dignitatis. Nam fratrum terror, patris nutritor, Ægypti Seruator, regi proximus fuit. Ita, de mala *Fortuna*, in bonam translatus docuit nos, diuinæ Prouidentiæ bonitatem, etiam in tristissimi

Iac. Salian. Año Mundi 2316. & An. 2317.

Casi-

Casibus non defuisse. Quò celsiùs turris educenda est, eò profundiora necessaria sunt fundamēta. Extollere Iosephum voluit Deus; vt in altum efferret, profundè humiliauit. Magis splendent, quæ magis poliuntur. Quid quòd ea sunt Numinis iudicia, vt voluerit illos ipsos fratres, per eum viuere, qui ei mortem sunt machinati: *Misit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerunt, in compedibus, pedes eius: ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum eius.* Non ergo impatiens, non pusillanimis factus est, in vinculis, Ioseph, non accusauit *fortunam* suam, non cogitauit de laqueo; &, quod admirandum est patientiæ exemplum, cum pincernæ diceret: *innocens in lacum missus sum*, non addidit, cuius id culpâ, aut calumnia sit factum, neque impiam mœcham voluit diffamare; sed cetera Deo committens, generosa mente, expectauit, *donec veniret verbum eius*, fierétque, quod ei Dominus, per manipulos & stellas eum adorantes, prædixerat. Itaq; *eloquium Domini inflammauit eum*, vt spe inflammatus, neque *Fortunam* suam ex impatientia; neq; Deum suum, ex ignorantia, accusaret. Quare tandem, constituto tempore à temporis authore, *misit rex, & soluit eum, princeps populorum, & dimisit eum. Constituit eum Dominum domus suæ*: & Principem omnis possessionis suæ. Quis hoc fecit? Deus fecit. per varios casus fecit. deniq; per somnium Pharaonis fecit. Non liberauit illum carcere pater, qui existimabat mortuum: non fratres, qui de eo nihil ampliùs cogitauerunt: non pincerna ingratus, qui, plus quàm duobus annis, tam boni vatis immemor fuit. Quid facit Deus? somnium mittit regi. nemo intelligit. septem boues pingues & septem macilentæ, pincernæ memoriam refricuerunt, & Iosephum extraxerunt è carceris squallore; maiorémque fecerunt, quàm domi, apud parentes, vnquam extitisset. Hæ sunt viæ Domini. Quas qui non nouit, à Domino esse, nequaquam potest esse *sorte sua* contentus; qui autem perspectas habet, *Casum* non tam *Casum*, quàm diuinum consilium appellat. Quale vtique fuit etiam illud, cum Saul amissas asinas quærens regnum inuenit. Misit eum Cis pater, vt iumenta reduceret; at Deus misit, vt in regem vngeretur. Hic *casus*, Sauli accidit, qui vtiq; nesciuit, simul quæri asinas & coronas: atqui Deo *casus* non fuit, qui illi vnam viam ad vtrumque fecit. Age igitur, quò nos *Casus* trahunt retrahúntque sequamur.

Ps.104.17. Gen.40.15. 1.Reg.9.3.

Quidquid erit, superanda omnis Fortuna ferendo est. Virg.5. Æn.

IV. Sed videamus alios *Casus*, diuino iudicio, hominum consilijs aut factis intercedentes, qui vulgò temerè aut fortè fortunà existimantur interuenisse. Atque, vt à vero casu ordiamur, Syrna, Cariæ ciuitas à Podalirio est condita, quem casus extulit alienus. Is enim cum, in Caria, à caprarum pastore seruatus, ad Damethum regem, foret perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapsam, misso ex vtroque brachio sanguine, persanauit. Quod rex admiratus, generum sibi optauit, Chersoneso illi tradita: in qua Podalirius ciuitatem condidit, de vxoris nomenclatura *Syrnem* appellatam. Syrna igitur cadendo Podalirij primùm artem, tum etiam *fortunam* extulit in sublime. Hoc consilium fuit Dei, fortè non meritam deijcere puellam, vt medicum erigeret. Sic enim etiam de cæco à se illuminando, *respondit Iesus; neque hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo.* Qua de caussa D. Martino quoque, è scalarum casu, multis vulneribus affecto, in sequenti mox nocte, Angelus contusi corporis ita liuores salubri vnguento deliniuit, vt postero die, nihil omnino incommodi persentisceret: scilicet *vt manifestarentur opera Dei in illo*; aut vt ipsius quoque D. Martini sanctitas manifestaretur. De his talibus dici potest.

Cælius l. 14. cap. 13.

Ioan. 9. 3.

Bonfin. l. 5. Dec. 1.

Attulit ipse viris optatum Casus honorem.

Virgil. 5. Æneid.

nam & diuina potentia, & ipsi, in *casu*, sunt honorati. Sic sæpe consilium est Numini, honorem suum aut aliorum Sanctorum propagandi, cum se homines putant, *casu* ægrotare. Morbo siquidem adacti Diuorum patrocinia implorant, &, non raro, ad saniorem mentem, per malè habitum corpus, reuertuntur.

V. Vult Deus nonnullis etiam ostendere, non ingenio, vel arte, eos consequi posse, quæ, præter opinionem, diuinâ ope, aliunde consequuntur. Itaque efficit, vt *casu* aliquo, atque *fortuna* habeant caussam nominis & celebritatis. Pictorem memorant, equum cum pingeret, ac reliquis quidem partibus & coloribus successum habuisset, spumæ verò, quæ ad frenum allidebatur, atque cum anhelitu excidebat, raritatem non probaret, in pingendo sæpius eam abstersisse; tandem irritum impegisse impatienter tabulæ spongiam, sic, vt coloribus erat infecta; quàm iniectam mirificè expressisse & reddidisse, quod optauerat. *Hoc artificiosum proditum est memoriæ vnum Fortunæ opus*, ait Plutarchus. At non tam *Fortunæ* (quæ cæca cum sit, pingere nequit) quàm

Plutarch. de Fortuna.

Dei

Dei erat opus dicendum; Dei, inquam, per *casum*, humanæ artis superbiam erudientis, docentísque, sæpe, in re leuissima, humanam industriam deficere, & inſciam aliunde fulciri, vt indaget, vnde fulciatur.

Huc ſpectat & illud, quod de puerulo memorat Olaus, cui itidem & *Casus*: & Deus inſignem gloriam peperit, quando, hoste Groningam Frisonum vrbem obſidente, artem parentis imitari volens innocens filiolus, igne in magnum tormentum bellicum immiſſo, caput illustriſſimi ducis, in obſidione foris milites exhortantis, ferreo globo expulſo, auulſit, & obſeſſis quietem peperit. Luſit tum puer, ſed Deus ſeriò egit, qui pueri manum in hostem direxit. Dixit olim Eliſæus ad regem Iſraël: *Pone manum tuam ſuper arcum. Et cùm poſuiſſet ille manum ſuam, ſuperpoſuit Eliſæus manus ſuas manibus regis, & ait: Aperi fenestram orientalem. Cúmq; aperuiſſet, dixit Eliſæus: Iace ſagittam.* Sic nimirum Deus manum nos iubet admouere operi; ſed manui noſtræ manum ipſe ſuam ſuperponit. Nos arcum tendimus, Deus dirigit ſagittam. Noſtrum eſt telum iacere, Dei deſtinare. Quemadmodum, quando *vir quidem tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſraël, inter pulmonem & ſtomachum.* Sagittarius, *caſu*, Deus conſilio regem percuſſit. Nos quoque omnes ſæpe neſcij, cum Deo, immo Deus nobiſcum manum mouet. Ob quam cauſſam ait Dauid: *Ecce, Domine, tu cognouiſti omnia, nouiſſima & antiqua: tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.* Hoc eſt, quod vulgò aiunt: *Homo proponit. Deus diſponit.* Sic ſæpe non ſagittam, ſed verbum ex ore acutius mordaciúſque ſinit aliquis euolare, quo eum non tangit, quem petit; cum interim alium vulnerat, vulnere indigentem, & ex eo ictu ſapientem; aut certè cum ille ipſe, qui petitur, dictum alio rſum accipit, quàm fuerit à dicente deſtinatum.

VI. Olaus Magn. lib. 9. c. 28.

4. Reg. 13. 16

3. Reg. 22. 34

Ita accidit Monacho, de Ottirburg, quem diuina prouidentia, mirabili caſu, in ordine Religioſo, conſeruauit. Is à fallaci dæmone & Mundi illecebris irretitus cogitauerat Cænobio, & Deo nuncium remittere. Ea in cogitatione noctes diéſque verſabatur. Stabat igitur aliquando, in choro, &, alijs matutinas preces cantantibus, ipſe cantu abſtinens, ac ſilens, mente ſecum agitabat, quo tempore, quóue modo, ordinem deſerere vellet. Hoc orandi tædio totos matutinos cantus neglexerat. Ventũ erat ad *Laudes*. Ibi,

VII. Cæſarius lib. 4. c. 55.

dum Canticum Habacuc psalleretur (erat enim feria sexta) Abbas Philippus, eius postea rei testis, velut circitor, vigilias obibat, visitabátque fratres, an rei diuinæ animis adessent. Inter circumeundum, reperit Monachum illum, tentationi vacantem, &, vice cantus, nictantem. Quid aliud censuisset, quàm somno victum ac semisopitum esse? Igitur, tanquam ad dormitantem, se inclinans, versiculúmque illum ipsum, qui eo temporis momento canendus erat, in aurem vocaliter admodum ingessit. Erat autem casu versiculus ille: *Egredietur diabolus, ante pedes eius.* Hac voce, & ille ad se, & tentatio ab illo ijt. Existimans enim, Abbati cogitationes suas è cœlo reuelatas, eáque propter, his Prophetæ verbis, castigatas; ipse quoque non aliter Prophetam intelligens, quàm si de eiuscemodi desertore esset locutus, noluit maledictionem hanc abeundo mereri, & diabolum viæ suæ ducem habere. Itaque plagam suam Abbati patefecit, qui mirari satis non potuit diuinæ sapientiæ, per tam inopinatum exitum, medicinam.

Habacuc. 3.

VIII. Noui & ego religiosissimum alioqui virum, qui, post quadraginta annos, in religione, exactos, tandem diuturnæ tentationi succumbens, è suo, ad ordinem PP. Carthusianorum transiuit; ad suum tamen ordinem, paulo post, ferè simili ratione, postliminiò reductus est. Nam eum, inter confabulandum, vt fit, iuuenis tiro interrogauit, quàm diu in priore vitæ statu vixisset? cui ille, *Quadraginta*, inquit, *annis*. Tum nouitius, Deus bone, inquit, quadraginta iam annis inibi mansisti, &, tanto tempore, non didicisti, per reliquum, quod tibi adhuc parum superest vitæ porrò perseuerare? Tetigit hoc dictum adeò hominem, vt illico suæ pristinæ se se religioni restitueret; quod planè tiro ille efficere nequaquam cupiebat. Sed Deus, qui *ex ore infantium & lactentium* perficit laudem suam, sæpe per os aliud loqui volentium, aliud & ipse loquitur; sicut & per Caipham oraculum illud fudit: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc* enim *à semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit, quod Iesus moriturus erat, pro gente, & non tantùm pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum.*

Psal. 8. 3.

Ioan. 11. 51.

IX. Quæ recensui, aliter dicta atq; aliter accepta, eò spectabant vt profugos, ad semel piè inchoatum vitæ statum continuandum, reuocarent. Addam aliud, quod docet, Deum casu hominis vsum, ad eundem statum inchoandum: quod etsi ex mente loquentis euenit,

nit, euenit tamen planè, præter mentem eius, qui audiuit. Vene- Cæsar. lib. 1. cap. 8.
rat aliquando in Germaniam S. Bernardus Abbas, ad pacem conciliandam, inter Lotharium regem Romanorum, & antecessoris eius Henrici nepotes. Venienti Albertus Moguntinorum Præsul, honoris ergo, Clericum, Masselinum nomine, obuiam misit. Hic, vbi Bernardum salutauit, inter cetera, dixit, *se missum à Domino suo, ad ei seruiendum.* Quod vbi audiuit Bernardus, paulisper eum intuitus, respondit: *Alius Dominus te misit ad seruiendum sibi.* Expauit, ad tam insperatum dictum, Clericus; &, vbi se se collegit, denuò dixit, ab Episcopo se missum. Cui Bernardus, *Falleris,* ait, *maior Dominus misit te Christus.* Tum demum intelligens Clerus, quorsum ea verba irent, ait: *Nempe Monachum me velle fieri existimas? Apage, cum tuo cucullo, quem nunquam somniaui.* Non passus est se repelli D. Bernardus, sed, quantumuis Clerico reclamante, perstitit, affirmauítque fore, vt cucullum Monachúmque indueret; non quòd ipse, sed quòd Deus iter illius ita destinârit. Dedit manus illico Clericus, atque, in eodem adhuc itinere, Mundo rem suam sibi habere iusso, Monachus Clareuallensis factus est. Hic *casu* se obuiam missum existimans Bernardo, magno Dei consilio, obuiam missus est. Supra memoratis duobus, aliò, & casu dicta, si vel iocantes ac mordentes, vel aliud monentes consideres; diuinâ prouidentiâ tamen, ad constantiam & sanitatem profuerunt.

X.
Notum est illud, sed ad rem facit, quod Hieronymus Platus, è Prædicatorum historijs, in hunc modum, recitat. *Bononiæ, in primis ferè Dominicani ordinis initijs, vir magnus, clarúsque doctrina, cœlestium bonorum amplitudine, ad hanc (* Religiosam *) vitam illectus est. Cum enim Reginaldus, vnus ex præcipuis illius familiæ, magno hominum concursu, & approbatione, verbum Dei prædicaret; Monetus (sic enim is appellabatur) de industria illius congressum & sermonem fugere consueuerat, multùm sibi ab eo metuens. Tamen in Stephani martyris natali, ad eius concionem, comitum importunitate, pertractus, primis statim verbis captus est, cùm illam vocem exponeret:* Ecce video cœlos apertos. *Ita enim disserebat, nunc quidem cœli portas ad beatitudinem patere, ita vt quiuis ingredi possit; qui autem negligentes essent, & qui Deo cor suum clauderent, ijs vicissim cœlos claudi, vt deinde intrare non possint. Nec pluribus opus fuit; statim enim, corde immutato, qui ad eam horam tam alienus fuerat à Religione, Religionis volunta-* Hieronym. Plat. l. 3. de Bono stat. Relig. cap. 38.

luntatem concepit, finita concione, Reginaldum adijt, animum suum exposuit, eúmq́, voti etiam vinculo adiuncto, confirmauit. Alia mens fuerat Moneti, cum templum intraret, alia ipsius Reginaldi, concionantis atque de Moneto nihil cogitantis. Itaque casus fuit, vt vnus hoc ad populum diceret, veniente altero; & vt alter veniret, cum hoc ipsum diceretur, per quod Deus volebat, alioqui satis sibi cauentem, trahere ad Religionem. O quàm mirabiles hîc modi possent enumerari Vocationum, quibus homines Deus, nihil simile cogitantes, è seculi vanitate extraxit! Et aliquammultos Platus cit. loco recensuit; quos nolo hîc recoquere: qui tamen, si rectè expendantur, ad diuinam Prouidentiam videbuntur spectare; tametsi alioqui, ratione hominum, planè meri *Casus* possent censeri.

XI. Marineus l. 10. rer. Hisp. Quis non Deum potiùs, quàm *Casum* agnoscat, in eo, quod Marineus refert, de Maria Petri Aragonum regis septimi vxore? quæ, antea sterilis, filium, quem tandem peperit, statim ad Ecclesiam misit, ante effigiem Virginis Mariæ, offerendum? Ingrediebatur, cum infante, magna caterua aulicorum, eo ipso tempore, quo sacerdotes, qui matutinas preces cantabant (de aduentu, immo de ortu regij infantis ignari) incipiebant canere: *Te Deum laudamus.* Paulò post hinc tota pompa, ad aliam Ecclesiam, cum recens nato filio Reginæ, venit; vbi itidem sacerdotes, nihil minùs, quàm de tali hospite cogitantes, sub ipsum ingressum venientis turbæ, canere cœperuut: *Benedictus Dominus Deus Israel.* Omen hoc fuisse diuinitus missum, comprobauit rei euentus. Siquidem infans ille Iacobus appellatus, reliquos omnes virtute superauit; pòst etiam, ob res præclarissimè gestas, *Fortunatus* dictus est. Haberemus fortè & nos plures *fortunatos*, si plures ad templum, eiuscemodi tempore, quo talia solent cantari, venirent. Sed pauci tam citò se è lecto tollunt, vt matutinis precibus possint interesse. Et putant aliqui, *Te Deum laudamus* cantandum esse, si vel accedant ad preces Vespertinas.

XII. VVilhelm. Malmesb. de gestis reg. Anglor. Psal. 108. Persimili, sed infausto *casu*, cum pueri Kenelmi corpus Winchelcumbam veheretur, soror eius Quendrida, quæ eum, regnandi cupiditate, innocentem iusserat trucidari, ad illum Psalmi locum peruenit: *Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam meam.* Hæc dum, de fenestrâ, noua Michol, irridendo & ad psallentium lætitiam inter turbandam

bandam, caneret, oculi, vi diuina, cauis veneficæ orbibus euulsi illum ipsum versum cruore notabilem fecerunt. Fuit autem & illud luculentum diuini iudicij testimonium; quòd, postquam Kenulphus Merciorum rex Kenelmum Quendridæ sororis fidei, fratrem ipsius, filium suum commendauit, eáque illum, per speciem venationis, in siluas eductum à satellite obtruncatum, tanquam nouum Polydorum, inter fruteta sepultum, occultauit, Romæ columba, super altare S. Petri, membranam litteris Anglicanis exaratam deiecerit, in qua, ordine, & latrocinium, & locus sepulturæ occisi Kenelmi detegebatur. Sic omnia fiunt palam, sed nihil minùs latet, quàm homicidæ: & innocentiæ *Casúsq; Deúsq;* patrocinatur.

De Gregorio Papa VII. refert Cæsar Baronius, cum fuisse patria Soanensem, è Tusciæ ciuitate, natum humili loco, parente fabro (quod ignominiæ caussa aduersarij illi obiecerunt, cũ tamen ipse Dei Filius *fabri filius* voluerit dici) cum puer esset, lusitasse ad pedes patris ligna dolantis; atque tum ex reiectaneis segmentis, cum nesciret litteras, casu elementa illa formasse, ex quibus simul coniunctis illud Dauidicum exprimeretur oraculũ: DOMINABITVR A MARI VSQVE AD MARE; quo significaretur (manum pueri ductante Numine) eius fore amplissimam in Mundo auctoritatem. *Hæc cunabula eius, & quod in puero præostensum est diuinitus signum*, ait Cardinalis. Vnà ergo fuit videre, in puero casum, & à Deo vaticinium; quod nequaquam credendum est, *casu* accidisse, sed consilio diuino. Quemadmodum & illud, quod Gotfridus Viterbiensis de Conrado II. Romanorum Imperatore refert his verbis: *Cuano dux erat, summus inter Principes, sperans sine dubio Imperium obtinere: qui à ceteris principibus interrogatus: Quisnam ad imperium aptior videretur? Respondit quasi derisoriè, dicens: Nepos meus dux Conradus videtur ad Imperium aptissimus. Credebat enim hoc impossibile, & propterea eum nominauit. Quo audito, vniuersi laudant eundem Conradum, & eligunt eum. Dux verò Cuano contra dixit. Sed tamen præualuit electio vniuersorum.*

XIII. Baron. tom. 11. Annal. An. Christ. 1073. n. XVI. — Psal. 72. — Gotfr. Viterb. part. 17. Chronici.

XIV. Addam, quod oculatus testis retulit, de Sartore quodam, qui iuuenis adhuc, in Austria, magistro suo 50. florenos subduxit, & cum illis abiens varias prouincias est peruagatus, donec & ipse Magistrum ageret, Abierunt à furti tempore 50. itidem anni. Ac-

cidit ergo vt grandæuus, in foro obambularet, pueris in tabula nugas agentibus, cretáque, haud scitè, varias lineas ducentibus, per modum litterarum. Accedit senex sartor, bis vtique puer, scripturæque omnis ignarus etiam ipse iocari pingeréque incipit: & ecce nescius, quid scriberet, eleganter in valua hæc verba exarauit: EGO SVM FVR. Quæ verba cum aliqui scholares pueri legere nossent, factus est repentè clamor ingens iuuenilis turbæ sartorem FVREM FVREM proclamantis. Inde fama facta est, eum furem esse. Defertur res ad senatum, citatur reus, examinatur. fatetur priscum crimen. suspenditur leue quidem, sed triste pondus. Ita ludendo se prodidit, prodendo crimen, in hac vita luit, quod in alteram vitam dilatum, æternis ignibus nunquam satis expiasset. Scilicet duplex & diuersa est ratio hominibus oculos aperiendi, per secundos *Casus*, & per aduersos, vt se, & Deum

1. Reg. 14. 27 nôrint. Olim Ionathas filius regis *extendit summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis, & conuertit manum*

Tob. 11. 11. *suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.* Tobias autem felle piscis visum recepit. His vtiq; duplex modus illuminandorum hominum significabatur. Alij melle beneficiorum, alij felle tribulationis curantur, vt agnoscant eum, qui prosperitate potest homines

S Chrysost. hom. 17. regere, & aduersitate. *Cum prosperitas adest*, inquit S. Chrysostomus, *tunc maximè tempus orationum est, lachrymarum, & compunctionis, & cautelæ. In tribulatione namq; ipsa tribulationum natura vel inuitos nos corripit, & modestos facit: ablato verò tali fræno, timendum, ne ad torporem declinemus: ne de nobis Psalmista dicat: Cùm occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculò veniebant ad eum.* Ita in vtrisque, prosperis & aduersis, *Casibus*, Deus dominatur.

CAP. XXVI.

CAPVT XXVI.

CASVVM fortunatorum & infortunatorum aliæ caussæ, aliáq; exempla, vicißitudinem inconstantiámq; docentia humanæ felicitatis.

T omnia súsque déque eunt in Mundo? nulla est cõstantia? vexantur boni, mali exaltantur? Perimit iñoxios, & *seruat multos Fortuna nocentes?* Qua de caussa *Pittacus Mitylene templis scalam fecit, ad nullum aliũ vsum, quàm vt esset dedicatum donũ, adumbrans fortunæ repentinos ascensus atq; descensus: ascendentibus quodammodo his, quibus fortuna aspirat: descendentibus verò, qui miserijs premuntur.* Rectè quidem Pittacus, si per *fortunam* intellexit eas res, *quæ fortuitu videntur accidere,* cum interea *caussis occultis* diuinitus dentur. Nã *Dominus mortificat & viuificat: deducit ad inferos & reducit. Dominus pauperem facit & ditat: humiliat & subleuat,* vel, sicut Ausonius loquitur: *Fortuna nunquam sistit in eodem statu: Semper mouetur; variat, & mutat vices. Et summa in imum vertit, ac versa erigit.* Quod si Pittacus ex hac rerum humanarum varietate Deam voluit procudere, quæ *Fortuna* appellanda sit, Deum & ipse ignorauit, cuius sapientissimæ potentiæ opus est, in Mundo súsque déque ire res plurimas, & tamen Mundum conseruari; &, in tanta inconstantia, Vniuersum tamen constare. Quòd autem vexentur boni & mali exaltentur, cacodæmone quidem procurante, inuidia est; at, Numine permittente, beneuolentia est, magnam inde virtutibus exercendis occasionem suppeditante. *Idcirco enim,* malus ille spiritus, ait Lactantius, *in primordijs transgressionis non statim ad pœnam* (quoad locum & alligationem in Inferno, non quo ad ignem, quo statim torqueri cæpit) *detrusus à DEO est, vt hominem malitia sua exerceat ad virtutem. quæ nisi agitetur, ni assidua vexatione roboretur; non potest esse perfecta. siquidem virtus, est perferendorum malorum fortis ac inuicta patientia. Ex quo fit, vt virtus nulla sit, si aduersarius desit. Huius itaq; peruersæ potestatis cum vim sentirent virtuti repugnantem, noménq; ignorarent; Fortunæ vocabulum sibi inane finxerunt.* Sapientiùs fuissent facturi, si Dei arcana, in talibus malis, pe-

I. Ælian. lib. 2. Variar. c. 29.

1. Reg. 2.

Lactant. l. 3. diuin. Instit. cap. 28.

netrare, rerúmque caducarum fragilitatem, agnoscere, indéque & modestiam, & patientiam, & fortitudinem, aliáque præclara opera exercere didicissent; cristásque demisissent, quas, in sublimi *fortuna*, nimium quantum erexerunt. *Siue alios obseruare volueris*, ait Seneca, (*liberius enim inter aliena, iudicium est*) *siue te ipsum, fauore seposito; & senties hoc, & confiteberis, nil, ex his optabilibus & charis, vtile esse; nisi te contra leuitatem casus, rerúmq; casum sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querela, inter singula damna, dixeris: DIIS ALITER VISVM EST.* Visum est enim, non oportere esse, in hac vita, felicitatis stabilitatem.

Senec. l. 1. epist. 98.

II. Nam, vt taceam, sicut, in pictura, differentia colorum; in Musica, vocum varietas; in theatro, personarum multitudo gratiam habet; ita & in hoc Vniuerso venustam esse rerum mutabilitatem; vtilitas præterea maxima *Casibus* inest. Fastidiretur Mundus, si omnia vnus campus essent. Sunt igitur montes, in quos ascendamus; sunt valles, in quas gradum reuocemus: neq; in plano aliquis tam suauiter quiesceret, si in alto non adeò fatigaretur. Sic euenit in hominũ vita; ibi ipsi morbi cõmendant sanitatem; calamitas illustrat felicitatem. Hæc rota est *Fortunæ*; hæ scalæ Pittaci; immò & Iacob, Patriarchæ, ni fallor, qui *vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes, per eam, & Dominum innixum scalæ.* Nempe Domini hoc est opus; sic ad eum ascendendo itur; per prospera, per aduersa; per summa, per ima; & sæpe descendendo ascenditur, sæpe descenditur ascendendo. Multi enim pereunt promoti ad altas dignitates: multi corriguntur & recti fiunt, dum desinunt esse rectores. Ipse Nabuchodonosor, nisi comparatus iumentis insipientibus, ad pecudes, abiectus fuisset, nunquam sapere didicisset. Hac ipsa de caussa Lotharius & Isaacius Impp. Vgo, Coenredus, Rachis, Sanctocopius, Petrus Aragonius, aliíque complures reges à sceptro & purpura, ad vilem tunicam & solitariam cellam descenderunt, vt ad cœlestem coronam eleuarentur. Nec alia de caussa, Carolus V. solio relicto, se abdidit, quàm vt, in terris, se humilians, in cœlis exaltaretur. Credo, ipsum orbem terrarum volubili *Fortunæ* globo idcirco similem esse, vt intelligamus, nihil in eo constare; nec figi in eo gradum posse. *Quis tam stupidus est*, inquit ille, *qui instabiles & repentinas fortunæ commu-*

Gen. 28. 12.

Baron. an. 835. & anno 1059. & 750. Plat. l 2. de bono stat. Rel. cap. 26. Beda lib. 5. hist. cap. 20.

Ælian. l. 4. Variar. c. 8.

commutationes ignoret? Sanè Lacedæmonij, cum Thebanorum domini essent, adeo rursus ab illis fuerunt subacti, vt Thebani non solùm in Peloponnesum peruenirent, verùm etiam Eurotam transirent, & Lacedæmoniorum terram deuastarent, & propemodum ciuitatem etiam ipsam cepissent, nisi veritus esset Epaminondas, ne vniuersi Peloponnesij, conspiratione facta, pro Sparta, dimicarent. Sic Dionysius tyrannus, sic Amyntas Macedo, sic Dion Hipparini filius effecit, vt, *in quo statu ipse fuisset antea, in eum iam suæ calamitatis auctorem detruderet.* Ibid.

Quid facis, ah demens? cur, si Fortuna recedat, Ouid. l. 4. de Pont. eleg. 1.
Naufragio lachrymas eripis ipse tuo?
Hæc Dea non stabili, quàm sit leuis orbe fatetur,
Quæ summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, & quauis incertior aura,
Par illi leuitas, improbe, facta tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito Casu, quæ valuêre, ruunt.
Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracusa modò formidatus in vrbe,
Vix humili duram repplit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogauit
Submissa fugiens voce clientis opem.
Cuiq; viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Iugurthino clarus Cimbroq; triumpho,
Quo victrix toties Consule Roma fuit:
In cano Marius iacuit, cannáq; palustri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

III. Haec felicitatis mutatio superbiam domat, frenátque insolentium immanitatem. *Sesostris rex Ægyptiorum victorijs illustris,* vt Paulus Diaconus refert, *currum aureum preciosissimis gemmis ornatum sibi construxit: cui insidens à quatuor regibus deuictis plaustra subeuntibus se trahi passus est. Cum, festo quodam die, regum vnus, oculis conuersis, continuò retrospiceret, rotæ volubilitatem intuens, Sesostrisq; caussam respectus percontaretur, respondisse fertur: Cum stupore admiror Rotam, cum eam instabili modo ferri, atq; aliàs aliter volui, &* Paul. Diacon. de reb. Rom. lib. 17.

nunc quidem sublimia demittentem, rursus demissa sublimantem conspicio. *Sesostris, vbi dictum illud intellexit, statuit, ne illi posthac currum traherent.* In hac igitur felicitatis infelicitatísque rota, & metus est felicium, & spes miserorum. Quicunq; elatus est, cuicunque omnia ad votum fluunt, quoties mendicum, quoties captum, quoties miserum aspicit, putet illum sic loqui: *Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.* Hæc qui audit, non præsumit: qui spernit, cadit. *Crœsus consultus à Cyro de bello suscipiendo contra Tomyrin reginam Massagetarum. Si tibi, ait, esse videris immortalis, nihil est opus, vt meam tibi sententiam dicam. Si verò te quoq; agnoscis hominem, illud inprimis discito, talem humanarum rerum circum esse, qui rotatus, eosdem semper fortunatos esse non sinat. Cyrus imperandi libidine accensus Crœso non paruit. Itaq; in eo bello perijt.* Cautior est, qui se meminit, esse mortalem: & qui se hominem esse nouit, nihil humani scit à se esse alienum. Quidquid ergo acciderit sic sapienti, non est inexpectatum, cum & illud præceptum teneat: *Fortunam reuerenter habe*; & fictam hanc Deam sciat globo insistere; aut rotæ instar volui. *Sic composito,* ait Sapiens ille, *nihil accidet. Sic autem componetur, si quid humanarum rerum varietas possit, cogitauerit antè, quàm senserit: si & liberos, & coniugem, & patrimonium sic habuerit, tanquam non vtiq; semper habiturus, & tanquam non futurus, ob hoc, miserior, si habere desierit. Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miserias miser, qui solicitus est, vt ea, quibus delectatur, ad extremum vsq; permaneant. Nullo enim tempore conquiescit, & expectatione futuri, præsentia, quibus frui poterat, amittet. In æquo est autem dolor amissæ rei, & timor amittendæ.*

Eccli. 38. 23.

Brusonius l. 2. cap 37. ex Herod. l. 1.

Senec. lib. 1. ep. 98.

IV. At mala contingunt, & sæpe, quæ omnium sunt molestissima? Iterum hîc errant homines, qui planè sua maximè æstimant, & ibi, quod dicitur, vbi dolent, manum habent. Nam sicut inuidorum oculis

Vberior seges est alienis semper in agris,
Vicinúmq; pecus grandius vber habet,

ita vicissim mala nostra, mala maxima putamus: & quocunque corporis membro vlcus hæret, putamus esse loco incommodissimo. Quia hominem cæcus amor sui non sinit rectè iudicare. Solon, qui *neminem, dum adhuc viueret, beatum dici debere arbitrabatur; quòd ad vltimum vsq; fati diem ancipiti fortunæ subiecti essemus: idem aiebat, si in vnum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, vt pro-*

Val. Maxim. lib. 7. cap. 2.

vt propria deportare domum, quàm ex communi miseriarum aceruo portionem suam ferre mallent. Quo colligebat, non oportere nos, quæ fortuitò patimur, præcipua & intolerabilis amaritudinis iudicare. Optimũ ergo doloris remedium est, maiores aliorum dolores expendere, morbum cum morbo; paupertatem suam cum paupertate aliorum comparare: denique seriò cogitare, quid, qui in inferno cruciantur, sustineant. Quid, miser, quiritaris? forsitan hic dolor tuus tibi est, loco æternorum suppliciorum? Nimis felices vereri debent, ne de illis dicatur: *receperunt mercedem suam, in vita sua.*

Vnde, qui prudenti iudicio calculum subduxerunt, *Fortunam*, quæcunque ea demum esset, magis timuerunt blandientem, quàm sæuientem. Ipse Deus ait: *Fili, magis placent mihi patientia & humilitas, in aduersis, quàm multa consolatio & deuotio, in prosperis.* Et Christi prudentes altè cordi suo insigunt illud: *Extrema gaudij luctus occupat*; multóque magis istud: *Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.* Præstat, post luctum, gaudia, quàm, post gaudia, luctum expectare. Philippus Macedoniæ rex, cum, vno eodémque tempore, tribus nuncijs lætissimè exhilaratus fuisset, intellexissétque, equestri cursu, quadrigas suas Olympijs vicisse; Olympiadem vxorem Alexandrum filium peperisse; Parmenionem deniq; ducem suum Dardanis in pugna superiorem fuisse; sublatis in cœlum oculis: *At tu*, inquiebat, *Fortuna, pro tot bonis, leui aliquo nos affice malo.* Adeò suspecta illi fuit nimia felicitas, vt velut nimis melleam promulsidem absynthio censuerit temperandam. *Theramenes,* (qui Athenis in XXX. tyrannis fuit) *cum in quadam domo versatus, inde prodijsset, illa subito lapsu corruit. Atq; cum Athenienses alij aliunde ad eum confluerent, & inopinatæ saluti congratularentur: ille, præter omnium opinionem, respondit: O Iuppiter, cuinam me tempori reseruas? Nec multo post à reliquis tyrannis de medio sublatus est, coactus cicutam bibere.* Quàm sapienter facerent, qui exemplo Theramenis, inter læta, tristium meminissent! & cum Ennio dicerent: *Nimium boni est, cui nil mali est,* quã sententiam etiam M. Tullius magni æstimauit. *Ne dicas: sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor? In die bonorum, ne immemor sis malorum. Quantum autem mali metuendum sit ijs, quos peruersa vulgi opinio putat felices, quia opibus affluunt, illo exemplo discimus*, inquit Marulus, *quo traditum est* (à Paulino in vita S. Ambrosij) *Ambrosium Episcopum, cum apud diuitem quendam, hospitandi gratia, diuertisset,*

V.
Thom. de Kemp. lib. 3. de Imit. cap. 57.
Prou. 14. 13.
Luc. 6. 25.
Plutarchus in orat. consolator.
Ælian. lib. 9. Variar. c. 21.
Plutarch. in orat. Consolat.
Eccli. 11. 27.
M Marulus lib. 5. cap. 3.

tisset, & ille se nihil vnquam, in vita, aduersi passum iactaret; è vestigio, cum suis, recessisse, dixisséq; ideò se inde fugere, ne, vnà cum homine perpetuis prosperitatibus vso, simul pereat. Haud ita procul excesserant, & respicientes, vident ædes illas, cum omnibus, qui ibi erant, terræ hiatu iam absorptas. Quam ergo meliùs agitur cum iis, qui identidem seculi huius premuntur angustiis, vt illic felicitatem quærant, vbi casus timeri non possit? Hæc ille, quia, vt vel Ethnicus ait: *Non est summa felicitatis nostræ in carne ponenda. Bona illa sunt vera, quæ ratio dat: solida ac sempiterna, quæ cadere non possunt, nec decrescere quidem ac minui.*

Senec. lib. 1. epist. 74.

VI. Non prætereibo hîc luculentum eiusce rei exemplum, quod Æmilius & Platina memoriæ prodiderunt, de Hugolino Girardesco, ciue Pisano, Guelfarum partium principe, qui, contraria factione, partim pulsa, partim perculsa, eò potentiæ domi peruenit, vt nutu omnia administraret, patriæque dominus & esset, & haberetur. Festiuo suo die, natalitia dabat: inuitauerátque, ad conuiuium, regio apparatu, factum, omnes amicos suos. Inter epulandum, Fortunam suam ipse fando mirificè extulit, atque, vt laudibus suis alieno testimonio coronidem adderet, quendam ex intimis amicis Marcum interrogauit: *Quid tandem sibi deesse arbitraretur?* cui Marcus Philosophicâ libertate, *Sola*, inquit, *Numinis ira procul diúq; abesse à tam secundis rebus non potest.* Dictum graue, sed verum fuit. Nec enim multò pòst, Guelforum viribus consenescentibus, Gibellini arreptis armis ædes eius expugnauerunt: vnum è filiis & nepotibus vim arcere conatos occiderunt: ipsum, cum duobus filiis & tribus nepotibus, comprehensum atque in turrim conclusum, fame dirissima mori coëgerunt. Hic est fortunatorum exitus; vt meritò metuere habeant, *Numinis iram procul diúq; abesse à tam secundis rebus non posse*, quibus omnia ad votum fluunt; quemadmodum spe magna se solari possunt, qui aduersis innocenter atque immeritò exagitantur. Vertitur enim *Fortunæ* rota, vna parte auream, ferream altera habens curuaturã: vt quæ hodie sunt summa, cras fiant ima; & nunc prospera, paulò pòst mutentur in aduersa. Quali in rota circumuoluti sunt diues ille purpureus epulo, in summo solio, accubans, & vlcerosus ante imas fores iacens Lazarus. Nam paulò pòst, ex infimo loco, Lazarus in Abrahæ vsque sinum est eleuatus. Tumidus autem ille vsque in Infernum est deiectus. Hanc rotam Abraham sic ex-

Æmil. lib. 8. Platina in Nicolao III.

pressit: *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hîc consolatur, tu verò cruciaris.* Hanc metamorphosin metuant, quotquot, de ijs, quæ opinione tantùm bona sunt, déque *fortunæ* sibi fauore blandiuntur. *Quid enim stultius, quàm aliquem eo sibi placere, quod ipse non fecit? omnia ista nobis accedant, non hæreant; si abducantur, sine vlla nostri laceratione, discedant. Vtamur illis, non gloriemur: & vtamur parcè tanquam depositis, apud nos, & abituris. Quisquis illa sine ratione possedit, non diu tenuit. Ipsa enim felicitas se, nisi temperat, premit: si fugacissimis bonis credidit, citò deseritur, &, vt non deseratur, affligitur. Paucis deponere felicitatem molliter licuit. Ceteri cum his, inter quæ eminuêre, labuntur, & illos degrauant ipsa, quæ extulerant.* Nemo igitur magnæ fortunæ credat. Nunquam immodica durauerunt. Omne lætum, tandem admiscet fletum. In orbe nihil constat. Placidum ventis mare subitò amat fieri procellosum. Vna hora cœlum sudum videt, ac turbidum. Luc. 16. 25. Senec. loc. cit.

VII. Sed & rursum, post nubila, Phæbus; post magnos imbres, magna solet remigrare serenitas. Accidunt sæpe tristia, quæ lætissimo fine terminantur; vt Deus virtutem vno tractu probet, & coronet; discántque, qui in angustia sunt, animum non despondere, sed potiùs dicere: *Tu es refugium meum à tribulatione:* itémque: *Educes de tribulatione animam meam.* Pulcherrimus virtuti stimulus est, & castimoniæ cõstantiæque, nec non admirabilis fortunę, si ita loqui licet, exemplum, quod, ante viginti circiter annos, Roma ad nos perscriptum, certísque testibus, enotatum accepi. Erat tum Romæ par coniugum, quale fuit, cum Collatinus & Lucretia viueret. Sed, quia non solet esse æqualis virtus & Fortuna, pectus latum, res angusta ambobus domi erat. Superuenit egestati annonę caritas. Igitur ad sumam inopiam redacti, vt vitam sustentarent, æs alienum contraxerunt. Mos est ijs, qui lucrum student mutuo multiplicare, vt certum soluendi terminum præstituant, vsurámque aut menstruam, aut annuam iubeant pendere; quod ni fiat, extrema minantur, instar illius, *qui tenens suffocabat debitorem dicens: Redde, quod debes,* patientiámque rogantem *misit in carcerem, donec redderet debitum.* Ad hunc modum etiam tunc miseris illis euenit. Cum enim, ad constitutum diem, debitum expungere non possent, pecuniásque accipere magis, quàm expendere tempus & necessitas flagitaret, maritus in vincula du- Psal. 31. 7. Ps. 142. 11. Liu. lib. 2. Matt. 18. 28.

ctus est, vt captus esuriret, vxore domi famem perferente; cui orbitas, quàm inedia maiorem luctum imposuit. Itaque, per Vrbem, sursum ac deorsum solicita cucurrit, omnémque, quod dicitur, lapidem mouit, vt pecuniam conquireret, pro coniuge redimendo. Periculosum est feminis, in publico comparere, aut vagari per ciuitatem. Quare & ista, dum nummos quæsiuit, in adulteros incidit, quanquam magis pudicitiæ illius testes futuros, quàm corruptores. Horum igitur vnus, cui non ignota erat patris familias absentia, intempesta nocte, adest; ferit ianuam; iubet aperiri. Pro ianua, illa fenestram reserat, & quia virum fores pulsantem neque de voce, neque de facie poterat noscere, modestè excusat, nunc tempus non esse conueniendi, solam se domi agere; marito absente, non decere alium admitti: si quid illi sit negotij, clara die veniat; nihil honesti cogitari de ijs, qui id noctis negotientur. Hæc illa & fortiter & prudenter est locuta, si dicta constantiam habuissent. Nam, qui fores pulsabat, pertinaciùs arietare, quàm illa resistere institit; & verò manus ac minas simul adhibuit. cum enim necquidquam postes effringere tentasset, ædes totas in cinerem ituras antè, quàm diluculare, minitatus est, nisi vellet ostium reserare. Antiopæ luctum vidisses. Trepidare illa, &, quid faceret, ambigere; si pessulum reduceret, pudicitiam, si clausum teneret, domum ac vitam amissura. Quid speres? fœmina fuit. cessit. hominem ignotum sola admisit; Lucretia futura, si Penelope esse non posset; illud secum reputans: *In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.* Nec tamen se se dedere illico statuit. Igitur ingressus nefarius homo, continuò illi vitium obtulit; quod illa recusauit adeò vehementer, vt, Christiana generositate, mori mallet, quàm fœdari. Vterentur & aliæ fœminæ simili constantia, ni vinci mallent. Vicit ista, quia restitit. Hostis ergo non hostis, ne sine crimine abiret, Furinæ voluit litare, quando Veneri non potuit. Quare quidquid domi pecuniarum, vestium, vasorum habeat, apportare actutum iubet. Cui illa. quid, miser, ages, inquit? paupercula sum, *hoc quod induta sum, summa opes*: cur vacuam vis spoliare? Instat ille; &, ni nummos afferat, pugnos intentat, verbera, vulnera, funera, incendia minatur: & addit vultum testem, se non iocari. Tanto illa perculsa metu fatetur, se duos aureos habere reconditos, præterea ne teruncium quidem, eósque ipsos ait, se, in mariti redemtionem, mutuos accepisse. Hos ipsos promere

Plaut. in Capteiu.

iubet.

iubet. Promit illa; sed quia non admodum promtè, idcirco interrogat trifurcifer: An nullum domi funem habeat? eo vtique illi animam præclusurus, quod quidem facilè ærumnosissima fœminarum suspicari potuit; sed, quia mors vnicum solamen erat tam nefastæ noctis, non censuit hoc celandum. Dixit itaque, funem sibi esse, sed alium nullum, nisi quo asellus, in stabulo esset alligatus. Mandat tenebrio, ad stabulum se adducat. facit mulier, quod erat iussa. Ibi, dum scelestus funem impeditiùs dissoluit, subit animum feminæ, suauius esse occidere, quàm occidi; neque id legibus aut diuinis, aut humanis vetari, si quis vitam suã aliter tueri non possit, quàm alterius nece. Dum hæc talia cogitat, prægrandem clauam, qualis vel Herculi suffecisset, ponè videt parieti acclinatam, quam vtraq; manu arreptam, improbo capiti, à tergo, validissimè impingit. Cadit ille primo ictu; sed nondum exanimatus nititur denuo se in pedes erigere, surgentem illa altero fulmine prosternit, semianimémque penitus conficit, ausúque feliciter potita, se, & sua asserit in libertatem. Cadauer, ea nocte, prope asini stratum, permansit, vt eius contubernium haberet, cuius sepulturam meruisset. At mulier, quæ iam insperatam vitam viuebat, ipsâ suâ victoriâ, tristabatur. Ecquis enim, inquiebat, credet veritatem narranti? An non facti rea agar, & de homicidio conuicta vitam, cum fama, amittam, quam domi occisa honestiùs posuissem? sed Deo fidendum, qui me vtique, apud iustum tribunal, tueri poterit, quando domi contra tam iniustum defendit inuasorem. Sic nox abijt. Reducto die, adit Magistratum, &, quid domi actum sit, refert. Mittuntur ad ædem eius, qui cadauer inspiciant. Accurrunt multi, & mortuum viuúmque asinum simul reperiunt. Diu nemo inueniebatur, qui nosset occisum, adeò mors vultũ mutauerat. Tandem tamen vnus superuenit, qui varijs indicijs testaretur, hunc ipsum ante annos aliquot Roma proscriptũ, atque in eius caput trecentos aureos constitutos. Defertur res ad Senatum, inquiritur, & in tabulis publicis, nomen, & crimina, & signa rei reperiuntur. neque ampliùs dubitatur. Decernunt igitur feminæ, quòd perditissimum hominem è medio sustulisset, pactos trecentos aureos exsoluendos. Habuit ergo fortissima hæc Iudith, vnde & debita & maritum solueret, & vitam deinceps honestè sustentaret, tanto vtique iucundiorem, quanto è maioribus procellis emerserat.

VIII. Sic *ludens in orbe terrarum* diuina ſapientia, triſtia lætíſque,
Prou.8.31. lætáque triſtibus permiſcet, vt neque miſeri deſperent, neque fe-
lices inſoleſcant, &, contra Pindari præceptum, Dij eſſe velint.
Pindar. Hymn.5 Olympiacon. Euripides in Supplicibus. τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς

οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατέλους εὐδαιμονεῖν.

Siquidem vniuerſis rebus in mortalium

Nil continenter & vndecunque proſperum eſt.

Nam etſi *cæleſtes omnia poſſunt*, tamen fallit illud prouerbium:
Herodotus lib.3. Sabellicus lib. 7. Ænead. 2. *ſemper feliciter cadunt Iouis taxilli.* Quanquam enim ita Deus qui-
buſdam fauet, vt vel inuitos beare velle videatur, tamen neque
tunc eſt inſoleſcendum. De Polycrate Samiorum tyranno prodi-
tur, (quod & Nazianzenus verſibus complexus eſt) cum ſumma
frueretur felicitate, admonitum ab Amaſi Ægyptiorum rege, vt
aliquo ſaltem, quamuis leui incommodo, tantam interrumperet
fortunæ tranquillitatem. Annulum ergo in mare proiecit, quem
habebat chariſſimum, eiúsque iactura vehementer dolere videba-
tur. Paulò pòſt piſcator quidam captũ piſcem Polycrati dono ob-
tulit, quo exenterato, ille idem annulus in viſceribus repertus eſt,
quem Polycrates abiecerat, quaſi non poſſet eſſe infortunatus. Sed
nec illud ipſum quidem bonum omen fuit. Quare ibi tunc Amaſis
Polycrati amicitiã renunciaſſe dicitur, cum apertè deprehenderet,
fortunam, ad grauiores caſus, eum reſeruare. Nec defuit euentus.
Ab Orœte enim Darij regis præfecto, in ſumo Mycalenſis montis
iugo, cruci affixus eſt. Eò nempe vſque Fortuna illum extulit, quæ
à Comicis initijs orſa, in fine paratragœdiatur. *Fronti nulla fides.* Si
venit, renidente vultu, cogita, cum furore abituram. Si cum alijs
ſæua eſt, tibi parcit; ſuſpectam habe clementiam: nam moræ vſu-
ram exiget. Eſt ſæpe fauor Dei, mala euadere. Maius tamen diui-
ni amoris indicium eſt tribulatio, quàm proſperitas. *Quoniam per*
Act.14.21. *multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Vnde, *quem*
Hebr.12.6. *diligit Dominus, caſtigat.*

IX. Non tamen ita ſemper caſtigat, vt nullis lætis eiuſcemodi
euentis exhilaret. Qua de cauſſa S. Benno clauem in aquas proie-
ctam, à piſce; S. Franciſcus Xauerius Crucem in mare prolapſam,
à cancro recepit. Quæ talia, ſine Numine, non fieri oſtendit il-
lud, quod Chriſtus Petro dixit: *Vade ad mare, & mitte hamum: &*
Matt.17.26. *eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle; & aperto ore eius, inuenies*
ſtaterem, Sciuit ergo Chriſtus & ſtaterem in ore piſcis; & piſcem
eum

eum primum ascensurum; & fecit, vt primus ascenderet; & fortasse staterem in ore piscis solo verbo formauit. Illius ergo, non *Fortunæ*, fauore hæc talia accidunt, ad iuuandos homines, in tempore opportuno, aut consolandos; si quidem ipsi fauorem non repudient; aut in odium conuertant benefactoris; vel *Fortunæ bonæ* munus non sinant ab alijs euerti.

X.

Omnem admirationem superat, quod S. Adamannus Scotus, de S. Columba itidem Scoto, qui circa annum Domini 565. floruit, simplici, sed veraci stilo commemorat. Ad S. Columbam Presbyterum, in Scotia versantem, aliquando venit plebeius homo, eius regionis incola, quæ stagno Aporico est adsita, extrema egestate pressus. Quippe qui neque se amplius, præ inopia, ne dum vxorem ac liberos, poterat sustentare. Miseratione tactus Columba, pauperum pater, I, inquit, contum tibi, in vicina silua, succidito, & actutum ad me afferto. Paret ille, & fustem bene magnum robustúmque festinatò apportat, Sanctóque viro porrigit. Eum ille cultro inspicat, manu benedicit, atq; precantibus verbis sacrat. Sic præparatum pauperculo, eleemosynæ nomine, reddit, cum dicto: Hoc veru diligenter asserua, quod neque homini, neque pecori damnosum fore, scito. Porrò, pro nassa, pro hamo, pro fuscina erit; nam feras, bestiásque aquatiles & volatiles, & siluestres, esui idoneas tibi figet capiétque ad satietatem. Neque deerit tibi familiæque tuæ esca, quàm diu sudes tibi hæc non deerit. Quid mendico tunc lætius fuit beatiusúe? Non poterat se capere, præ lætitia, ex Codro Crœsus repentè factus. Currit lætus domum, non iam baculum, sed virgam diuinam secum afferens, vxoríque opes suas exultabundus ostendit. Mox in siluam abit, atque loco ab omnibus vijs remoto in terram defigit, eáque nocte, ita depactum veru relinquit. Die reuecto, spe ardens, ad eundem locum recurrit, & indutũ eo miræ magnitudinis ceruum reperit, assatum iam vtique, nisi ignis defuisset. Ad hunc modum, singulis noctibus aut diebus, prædam inuenit conto hærentem, iam ceruum, iam aprum, iam damam, iam aliam feram culinæ maturam. Neque verò ferinis carnibus suam tantùm familiam, sed totam etiam viciniam abundè satiauit; cui, quod propriæ necessitati superfuerat, haud exiguo lucro, vendidit. Multi mortales non sunt suæ felicitatis patientes; sed, cum illis bellè est, *Fortunæ* ianuam obstruunt, non, ne exeat, sed ne intret. Quamobrem &

S. Adaman. Scot. l. 2. de vita S. Columbę. c. 24. Et Henric. Canisius tõ. 5. Antiq. Lect.

huius viri vxor id facta marito, quod Eua olim Adamo, vtiq; inuidia artibúsque antiqui serpentis, eiuscemodi illum verbis compellauit: Nosti, mi vir, quàm seuerè nunc homines sua damna, quàm rigidè magistratus homicidia vindicent puniántque. Quid si igitur Columba gladium tibi dedit, quo te occideres? quid si sudes hæc, quam Cornucopiam esse nobis arbitramur, vitæ bonorúmque omnium scopulus fiat? An non enim in eam bos aut aliud pecus possunt incurrere? quid si, intempesta nocte, atque in tenebris, homo quispiam, per nemus properans, eo spiculo imprudens excipiatur? quis nos non homicidij reos aget? Periclitabimur ego, tu, liberi nostri, &c, vel tanquam magicarum rerum gnari in vincula dabimur; vel, tanquam viarum subsessores, eliminabimur, aut è patria, aut è vita. Quid præstat amittere, lucis huius, an baculi vnius vsuram? Me igitur si audis, sudem franges, ac destrues: præstat illam, quàm nos ipsos in cineres ire. Ad hæc maritus: Sicut intelligis, ita loqueris, inquit: Mentem lingua sequitur. Neque enim scis, quid vir Sanctus, cum sudem bene precando sacraret, mihi disertè promiserit; nullum scilicet vel hominem, vel iumentum eo vnquam, vel in summa cute lædendum. Ne igitur de lite pronuncies, quam non cognouisti. Poterat sufficere hæc responsio, si mulieri imperiosæ quidquam sufficeret. Vrgebat enim illa identidem, ne quid maritus suo sueret capiti; ne vile lignum saluti totius domus præferret: prudentis esse, etiam pericula vitare: serò sapere, qui sapiunt post damnum. Nimirum ita est, multi viri, qui non vincuntur vxorum ratione, vinci se patiuntur earundem importunitate. Ne igitur nihil daret authoritati consiliísque maritæ vxorius paterfamilias, ijt in siluam, sudem abstulit, domúmque reportauit, ac, ne cui noceret, in angulum quendam abstrusissimum parieti acclinem coniecit. Nec ibi sine captura fuit. Mox enim domesticus canis in eum lapsus disperijt. Nouum ergo argumentum nacta anxia materfamilias: Vidésne, inquit, ad maritum, quid fatalis iste fustis nobis minetur? nempe, vt hodie canis eo confossus est, ita cras tibi vnus liberorum tuorum interimetur. Quid tum dices? sobolem, an sudem sublatam males? Commouit ea iterum oratio misellum; qui proinde arreptum baculum rursus in densissimæ siluæ dumeta extulit, eóque loco posuit, ad quem ne feræ quidem vlli accessum patere putauit. At rursum, die postero, cũ Scipionem suum reuiseret, capream eo transfixam

fixam inuenit. Deterritus ergo tam inusitata vi prædas trahendi, & metuens, ne & pecudem pabulatum actam attraheret, inde quoque vellere sudem statuit; & verò eam in fluuio, cui *Nigra Dea*, idiomate gentis, nomen, iuxta ripam, sub aquis fixit, firmauítque. Sequente luce, cùm vellet sudem ex amne extrahere inusitatæ magnitudinis piscem *Esocen* vnà extraxit etiamnum palpitantem. Erat autem adeò ingens is piscis, vt conto retentum, atque in humeros reiectum vix solus domum posset reportare. Domi, vt damnum caueret, nec hamo illius quisquam violari posset, in summa tecti parte sudem collocauit. Vix collocauit, & illico coruum vidit, magno volatus impetu, in cuspidem inactum. Quoniam igitur neque in siluis, neque in aquis, neque in tectis, sine alicuius animantis vulnere potuit asseruari Columbanus baculus, luculentam iterum sibi obtigisse calumniandi occasionem rata, materfamilias, denuo maritum instigauit ad eum frangendum, atque in ignem conijciendum: ne, vt prouerbio dicitur, inquiebat, in venatione pereamus. Quid non possunt vxorum vel imperia, vel blandimenta? Ascendit simplicissimus homo, sudem deripit, & securi in minutissimas partes diffindit: frusta in focum & flammas mittit. Sic omnis illius abundantia ac prosperitas, penè momento, in penuriam commutata est; artificio cacodæmonis, feminæ suasu, viri stoliditate: qui benedictione S. Columbæ combustâ, ad incitas redactus, omni reliqua vita, mendicare coactus est. Semper abundasset, si Sancti viri vaticinio plus, quàm stolidæ mulieris Panico timori credidisset. Sed quid mirum est, si mulier baculum timuit, quem meruit? Profectò, ni Sanctus, ab eo, hominibus spopondisset immunitatem, illa prima, in eum incurrisset. Certum est, ex hoc exemplo, Numinis veri, non somniatæ ab imperitis *Fortunæ* fauentiâ, hominibus prodigiosè fausta subinde euenire; quin & Sanctorum benedictionem multi precibus obtinent, atque hoc pacto dici possunt, *suæ fortunæ fabri*: nam *sui cuiq; mores fingunt fortunam*, vt ille de Pomponio Attico dixit; nos ita interpretari possumus, vt multa à Deo Diuísque precando fausta impetrari dicamus: certè nihil, *Casui aut Fortunæ*, sed omnia diuinæ ordinationi sunt ascribenda, respondendúmque, sicut Abrahami seruo *responderunt Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quidquam loqui tecum*: non *fati* necessitate coacti, sed tracti diuino nutu ac voluntate,

Cornel. Nepos. in vita Pomponij Attici.

Gen. 24. 50.

cui

cui nefas est resistere. Ethnicorum vox est: *Superat quoniam Fortuna, sequamur: Quóq; vocat, vertamus iter.*

CAPVT XXVII.

Nihil FATO vulgi, aut alicui necessitati stellarum esse ascribendum.

I. Aculi supra memorati ineuitabilis felicitas, suspicionem fortè alicui posset gignere *Fati* cuiusdam, cum *Fatis impellentibus adactus* vulgò dicatur, qui vtiq; non sponte, nec rarò, sed velut ineuitabili necessitate, nolens volens vel semper felix, vel semper est infelix. Et Ethnicorum prouerbio iactatum est, *quod fatis decretum esset, id nemini licere euitare.* Quam opinionem didicit docuítque etiam Homerus, cuius versus ita verbatim redduntur: (Homer. Odyss. H.)

Post illic, accidet illi,
Quod fatum Parcæq; graues in stamine nêrunt
Nascenti tum, cum matris promergeret aluo.

Et qui arbitrio *Fortunæ,* quæ *campi domina* dicitur, aliquid, tanquã Deæ, tribuunt, facilè in *Fati Fortunæ* cognati errorem incidunt, vt, cum Næuio, dicant: *Fato Metelli Romæ fiunt Consules*; aut vt, cum Priamo, *Fatis* ascribant, quod Helenæ esset imputandum; aut, cum Creonte, pronuncient, *Fato non repugnandum*: aut cum alio, nescio quo, dicant: *Fata viam inuenient*: aut, cum Poëtis, tres Parcas esse credant, quas Cicero Erebi & Noctis filias fuisse scribit, & easdem Fata esse existimat; Hesiodus nascentibus hominibus bonum malúmque conferre censet. Vnde est illud Cleantis: (Cic. l. 3. de Nat. Deor.)

Ducunt volentem Fata, nolentem trahunt.

& istud Maronis: (Virgil. 4. Eclog.)

Concordes stabili Fatorum numine Parcæ.

Madaurensis Philosophus has ita describit. *Tres Parcæ, tria Fata sunt numero, cum ratione temporis facientia, si potestatem earum ad eiusdem similitudinem temporis referas. Nam quod in fuso perfectum est, præteriti temporis habet speciem. Et quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spacia. Et quod nondum ex colo tractum est, subactúmq; curâ digitorum, futuri & consequentis seculi posteriora videtur ostendere.* Nomina Parcarum sunt Clotho, Lachesis, Atropos;

quarum

quarum prima colum tenet; altera net; tertia filum diffringit. Ab hoc filo vita pendet. Hæ textrices anus omnia negotia mortalium dispensant, apud istos, infallibili quadam necessitate. Huic laqueum torquent, illi nent diadema. Actum est de homine, quàm primùm natus est, rata sunt omnia, si istis credas; sub Ioue natus, certus est de sceptro; sub Mercurio, certus de patibulo.

Præsens est iste scopulus, vt supra quoq; memini me dicere, ad homines in desperationem, nostra quoq; ætate, prô dolor, inducendos. Qui etsi ipsa *Fati* explicatione supra allata, satis maneat repulsus, hîc tamen paulò enucleatiùs est destruendus. Multi enim *Fati* legibus ita addicunt astringúntque omnia, vt libertatem arbitrij manifestè tollant. Quidam namque opinantur, *Fatum esse naturalem quandam ac necessariam rerum consequentiam*; eámque ex ipsis astris deducunt. *Homines quando Fatum audiunt*, inquit S. Augustinus, *non intelligunt, vsitata loquendi consuetudine, nisi vim positionis siderum qualis est, quando quis nascitur, vel concipitur.* Alij inquiunt, *Fatum esse indeclinabilem rerum seriem, & catenam, per æternæ consequentiæ ordines, semet implicantem.* De primis Poëta ait: *Nota Mathematicis genesis tua.* Secundi seipsos, ac alios secum, catenâ illâ implicant. Vtrique in *Fato* fiunt fatui: illi quia astris, quibus sapiens dominatur, nimiam tribuunt potestatem; isti, quia non satis dispiciunt, quale sit inter facta & facienda discrimen. Nam etsi quod factum est, infectum fieri nequit; id tamen, quòd faciendum est, non ita faciendum est, vt liberè nō sit faciendum, aut vt etiam omitti non possit. Tametsi ergo *Fatum*, prout Ethnici sumebant, significabat aliquam in euentis necessitatem, immo etiam necessitatem in ipso Deo; prout tamen ab Aristotele, & rectè sentientibus accipitur, non solùm non infert necessitatem in Deo, cum Deus liberè ordinet fatum; sed etiam in agentibus liberis creatis non ponit necessitatem, cum caussæ proximæ in effectum influentes, influant iuxta modum eius. Quocirca, si sint liberę, influunt cum libertate, seu libertate non euersâ. Nulla ergo neq; à stellis, neq; ab vlla serie caussarum est *necessitas antecedens.* Ita est, non lucent in cœlo sidera otiosè; alios in iram, alios in flaccidum quendam languorem; alios lætos, subtristes alios gignunt; nulli tamen sanæ mentis homini ingerunt necessitatem, nulli adimunt libertatem. Potest lætus tristari, & tristis naturâ, lætari: neque sanè quisquam in lætissimos cachinnos effusior est,

II.

S. Augustin. lib. 5. de Ciuit. cap. 1.

quàm cum melancholicus in risum atq; iocum erumpit. Qui autem, ex positura stellarum, bella, victorias, incendia, nuptias, magnatum mortes, proditiones, fœdera, pacem, amicitias, inimicitias promittunt & antedicunt, malo astro nati, & planè calendario indigni sunt. Nec enim merentur, inter Sanctos scribi, qui docere audent quod Sancti omnes refutauerunt.

III. Pugnat contra fatales stellas, cum Apostolo, D. Ambrosius, qui primò astrologiam hanc ostendit fidelibus esse periculosam his verbis: *Videte, ne quis vos deprædetur, per Philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa huius mundi, & non secundùm Christum &c.* Deinde indicat, quinam eiusmodi astrologiæ se mancipent. *Quia quæ ad præsens sunt, & cernuntur oculis suauia, & oblectabilia videntur, aliquantos seducunt, qui spiritualem rationem despiciendam & ridendam putant desperatione futuri, omnem vim astris assignantes, carnali rationi obnoxij, ne grauia credenda sint, sustolli posse in cœlum, neue leuia, venire ad terras, aut aliquid corporeum, sine rerum admixtione generari, repugnantes potentiæ ac prouidentiæ Dei. Hanc ergo* tertiò *traditionem vel philosophiã fallacem & inanem appellat, quia non à potentia Dei ordinata est, sed ab imbecillitate ratiocinationis humanæ, quæ potentiam Dei, intra scientiam suam coarctat.* Quartò docet, in quanta absurda abducat hæc opinio. *Nonnulli natiuitatum,* inquit, *tentauerunt exprimere qualitates, qualis futurus sit vnusquisq;, qui natus sit: cum hoc non solùm vanum, sed etiam inutile quærentibus, impossibile pollicentibus. Quid enim tam inutile, quàm vt vnusquisq; persuadeat sibi hoc esse, quod natus est? Nemo ergo debet vitam suam, studium, morésq; mutare, eniti, quo melior fiat. Sed in ea persuasione neq; probum potes laudare, nec condemnare improbum, qui necessitati natiuitatis suæ respondere videtur. Et quomodo Dominus aut bonis præmia proposuit, aut improbis pœnas, si facit necessitas disciplinam? & conuersationem stellarum cursus informat? Et quid est aliud quàm hominem de homine exuere, si nihil moribus, nihil institutioni, nihil studio relinquitur?* Quintò exemplis hanc vanitatem euertens pergit: *Quàm multos videmus ereptos criminibus, atq; peccatis, in meliorem statum esse conuersos? Redemti sunt Apostoli, & congregati ex peccatoribus: non vtiq; natiuitatis suæ hora, sed Christi eos sanctificauit aduentus, & hora Dominicæ passionis redemit à morte. Latro ille damnatus capitis, ille cum Domino crucifixus, non beneficio natiuitatis suæ, sed fidei confessione ad Paradisi æterna transiuit.*

S. Ambros. super epist. ad Coloss. c. 2.

Idem. lib. 4. Hexam. c. 4.

uit. Ionam in mare non vis natiuitatis, sed dissimulatio diuinæ præceptionis præcipitauit, & offensa: eundémq; cetus excipiens ad indicium futuri mysterij, post triduum, reuomuit, & prophetiæ merito gratiæ reseruauit. Petrum de carcere, imminente morte perimendum, Angelus Christi, non stellarum series liberauit. Paulum cæcitas conuertit ad gratiam, & percussum à vipera, turbatóq; naufragio, non remedia natiuitatis, sed deuotionis merita seruauerunt. Quid de illis dicimus, qui eorum precibus cum fuissent mortui, resurrexerunt? Vtrum illos sua natiuitas, an Apostolica gratia resuscitauit? Quid opus fuit, vt se ieiunijs periculisq; committerent? si ad quod volebant, natiuitatis beneficio poterant peruenire? Quod si credidissent, dum expectant fatorum necessitatem, nunquam peruenissent ad tantam gratiam.

Sextò affert alia exempla Hipponensis Antistes, cuius hæc sunt: *Fatum ponentes nolunt aduertere, quòd electo, ad seminandum agrum die, tam multa grana in terram simul veniunt, simul germinant, & exorta segete, simul herbescunt, pubescunt, flauescunt, & tamen inde spicas ceteris coæuas, atq; (vt ita dixerim) congerminales, alias rubigo interimit, alias aues depopulantur, alias homines auellunt. Quomodo istis alias constellationes fuisse dicturi sunt, quas tam diuersos exitus habere conspiciunt? An eos pænitebit his rebus dies eligere, easq; ad cæleste negabunt pertinere decretum, & solos sideribus subdent homines, quibus solis in terra Deus dedit liberas voluntates?* Alterum exemplum, nō de segetibus, sed de hominibus ponit, alio loco. *De geminis hominibus plurima plurimúq; diuersa monstremus. Nati enim sunt duo gemini veterum Patrum memoria. vt de insignibus loquar, sic alter post alterum, vt posterior plantam prioris teneret. Et tanta in eorum vita fuerunt moribúsq; diuersa, tanta in actibus disparilitas, tanta in parentum amore dissimilitudo, vt etiam inimicos eos faceret inter se ipsa distantia. Vnus à matre diligebatur, vnus honorem, qui magnus apud eos habebatur, amisit, alter adeptus est.* Addit tertium exemplum. *Quid est hoc, quòd vno tempore, momento vno, sub vna eademq; cæli positione de duabus matribus pariter nati, diuersa fata habent?* Subiungit quartum. *In ipsis geminorum conceptibus, vbi certè amborum eadem momenta sunt temporum, sæpe fit, vt sub eadem constellatione fatali, alter comparetur masculus, altera femina. Nouimus geminos diuersi sexus: ambo adhuc viuunt, ambo ætate adhuc vigent. Quorum cum sint inter se similes corporum species, quantum in diuerso sexu potest: instituto tamen & proposito vitæ ita sunt dispares, vt præter actus, quos necesse*

IV.
S. Augustin. lib 5. de Ciuit. c. 7.
Eod. l. c. 3. 4.
Ibid. c. 5.
Ibid. c. 6.

est à virilibus distare femineos, ille in officio comitis militet, & à sua domo penè semper peregrinetur; Illa de solo patrio & de rure proprio non recedat. Insuper, quod est incredibilius, si astralia fata credantur, non autem mirum, si voluntates hominum & Dei munera cogitentur, ille coniugatus, illa virgo sacra est: ille numerosam prolem genuit; illa nec nupsit. Quintum denique exemplum ponit in duobus geminis infantibus à meretrice editis, quorum sine baptismo expirauit vnus, alius baptizatus erat, ita scribens: *Hìc non est fatum, quia nec stellæ vllæ ista decernunt; nec fortuna, quia non fortuiti casus hæc agunt, nec personarum, nec meritorum diuersitas hoc fecerunt: quid restat, quãtum ad baptizatum attinet, nisi gratia Dei, quæ vasis factis in honorem gratis datur: quantum autem ad non baptizatum, ira Dei, quæ vasis factis in cõtumeliam, pro ipsius massæ meritis redditur. Sed in illo, qui baptizatus est, non solùm ostenditur adiutorium gratiæ Dei, verùm etiam in non baptizato documentum. Adiutorium, scilicet in vasis misericordiæ; in vasis autem iræ documentum. In eis enim ostendit iram, & demonstrat potentiam suam, quia tam potens est bonitas eius, vt bene vtatur etiam malis; & in eis notas facit diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quoniam quod ab iræ vasis exigit iustitia punientis, hoc misericordiæ vasis dimittit gratia liberantis.* Affert D. Chrysostomus & illud Iosephi exemplum, qui fratrum suorũ perfidiam ac scelus eleuare, eósque consolari cupiens, non eleuauit, per *Fatum*, aut Homericam Aten seu deam, quæ mala & noxia inferre credita est à Grçcis ac Gentilibus; sed per prouidentiam Dei, qui peccatum illorum, in gloriam Iosephi, & ipsorum, bonúmque publicum, ordinauit. Dixit enim: *Ego sum frater vester, quem vendidistis in Ægyptum. Nolite pauere, neq; vobis durum esse videatur, quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.* Qua excusandi eos, qui nos offenderunt, ratione vtinam etiam nos vteremur, reperiremus vtiq; omnia nobis mala illata in bonum cooperari, & gaudendi potiùs, quàm irascendi caussam haberemus.

S.Aug. lib. 2 contra epistolas Pelagianorum. c. 7.

Genes. 45. 5.

V. His exemplis accedunt & aliæ rationes, quæ ab his aliísque Patribus in medium afferuntur. Nam Chaldæi isti aut Chaldæizantes, qui vim vitæ necísque tribuunt natiuitati, asserunt, eam minutissimis colligendam esse momentis, quæ nisi obseruantissimè colligantur, maximum esse discrimen, vt adeò statim post Esau, Iacob aliquis gignatur: *Breui enim atomo exiguóq; momento distare nati-*

natiuitatem inopis & potentis, egentis & diuitis, innocentis & noxij; & plerumq; eadem hora, generari longæuitati debitum, & prima pueritiæ ætate moriturum, si reliqua disparia sint, & puncto aliquo discreta. Hoc quemadmodum possunt colligere, respondeant. Constitue partum feminæ. Obstetrix vtiq; eum primò cognoscit, explorat vagitum, quo natiuitas colligitur, attendit, vtrum masculus sit, an femina. Quot vis inter has moras præterire momenta? Pone Mathematicum præparatum. Nunquid potest vir interesse puerperio? dum mandat obstetrix, audit Chaldæus, ponit horoscopum in alterius sortem. Iam nati fata migrârunt, de altero quæritur, & alterius genitura proponitur. Atque ibidem: *Vitalem*, inquit, *illum signorum duodecim circuitum in duodecim partes diuidunt: & quia triginta diebus sol duodecimam partem sphæra eius, quæ inenarrabilis habetur, regreditur, quo gyrus solis anni circuitu compleatur, in triginta portiunculas, quas μοίρας Græci vocant, vnamquamq; duodecim illarum distribuunt portionem; ipsam quoque portiunculam in sexaginta vices conferunt. Rursum vnumquodq; de illis sexaginta, sexagies secant. Quam incomprehensibile est, in quo sexagesimo, tot sexagesimæ portiunculæ natiuitatis momenta constituant: & qui singulorum signorum sit aut motus, aut species in natiuitate nascentis? Vnde cum impossibile sit, tam subtiles minutias temporis comprehendere, exigua autem minutia inuehat vniuersitatis errorem, totum negotium plenum est vanitatis. Disputatores eorum, quæ sua sunt, nesciunt, & quo modo aliena nouerunt? Quid sibi immineat, ignorant, quo modo possint alijs, quæ futura sunt, denunciare? Ridiculum est credere. Quia si possent, sibi potius prouiderent.* Hęc Ambrosius: qui addit; nihil mirum esse, *si ibi homines ludantur, vbi signa innoxia blasphemantur: quæ si natura noxia esse creduntur, Deus summus arguitur, si fecit, quod malum est, & fuit improbitatis amator.* Lactantius ita loquitur: *De sapientibus stulti, & de stultis sapientes sæpe nascuntur; quod quidam fato ac sideribus assignant. Sed non est nunc locus de fato disserendi. Hoc dicere satis est; quòd etiamsi astra efficientiam rerum continent, nihilominus omnia à Deo fieri certum est, qui astra ipsa & fecit, & ordinauit. Inepti ergo, qui hanc potestatem Deo detrahunt, & operi eius attribuunt.* At ne quis existimet, saltem à Deo, per astra, hominibus imponi necessitatem, addit statim. *Hoc igitur Dei munere cælesti, atque præclaro, an vtamur, in nostra voluit esse potestate. Hoc enim concesso, ipsum hominem virtutis sacramento religauit, quo vitam posset adipisci.* Non posset autem, si in eius potestate, per contrarias

S.Ambros. lib. 4. Hexam. cap. 4.

Lactant. lib. de opificio Dei. c. 19.

ſtellas, non eſſet, virtutem exercere, atque aſtris quocunque demum inclinantibus dominari. Aut quo modo poſſet virtutem præcipere Deus, quam homo, obſtantibus aſtris, non poſſet exercere?

VI. Hoc *Fato*, igitur accuſatur Deus, excuſatur homo; quia per *Fatum, ad neceſſitatem genitalem, non ad instituta morum actus noſtri factáq; referuntur.* Fruſtra ergo leges, fruſtra iura; immeritis præmia, innocentibus ſupplicia proponuntur. Non enim rectè puniuntur, qui aliter facere non potuerunt. Neque neceſſitas, ſed voluntas præmium meretur. Non igitur ſtolida tantùm, ſed & impia eſt hæc Fatalis Aſtrologia. Et tamen quàm innumerabiles, hoc æuo, homines opinione iſta, ſe ſinunt faſcinari? Non recenſebo iam totos libros, ingenti precio, à ſummis, medijs, infimis emtos, quibus credunt, omnia deſcribi quæ ſibi ſunt euentura. Quàm multi, tanquam Sibyllæ folium, æſtimant libros cum annalibus Voluſi comparandos, in quibus legunt, ſigno Arietis ortos præſtantiſſimos eſſe conſilio, *quòd in grege huiuſmodi emineat pecus:* aut locupletiores, *quòd veſtitum habeat aries naturalem:* aut liberales, *quòd lanam ſuam aries non inuitus deponat: Laborioſos & patientes ſeruitij, quos naſcentes Taurus aſpexerit, quia hoc animal laborioſum & aſſuetum iugo ſpontanea ſeruituti colla ſubmittit: Percuſſorem quoq;, cuius natiuitatem ſcorpius in ſua parte complexus ſit; & malitiæ venena reuomentem, eò quòd animal venenatum ſit.* Ad arbitrium Aſtrologi, quàm multi, dum ſe Martios credunt, ad coniunctionem Martis non ſolùm bellant, ſed etiam prælia committunt? mercaturas alij, alij ſceptra prehenſant, quia ſe ſe vel Mercuriales, vel Iouiales arbitrantur? Fati immo Orci mancipia. *Nummos accipiunt, cum ſe homines hominibus vendunt: dant iſti nummos, vt ſe vanitatibus vendant. Intrant enim ad Mathematicos, vt emant ſibi dominos, quales Mathematicis dare placuerit: vel Saturnum, vel Iouem, vel Mercurium, vel ſi quid aliud ſacrilegi nominis. Intrauit liber, vt nummis datis ſeruus exiret. Immo verò, non intraret, ſi liber eſſet, ſed intrauit, quò eum dominus error, & domina cupiditas traxit.* Nunquid hoc experimur, quoties cynigeri, ſeu Ægyptij illi veratores, ſeu errones potiùs, apud nos, circumuagantur? Cum enim illi in vrbes non admittantur, plenis curioſi vijs ad eos excurrunt, vaticiniáque immo mendaciſſima mendacia ab illis mercantur. Vnde alij minantibus aſtris triſtes, alij ſpe temerarij, in quantas non

S.Ambroſ. loc.cit.

S. Auguſtin. ſuper Ioan. ſerm. 8.

incidunt calamitates? Certè illud mirari satis non possum, non modò, quòd Calendaria eiuscemodi prædictionibus præliorum, cladium, mortium, fatorum pestilentissima, lucri caussa, nonnulli excogitare, alij typis vulgare, alij vendere audeant; sed etiam, quòd tot reperiant emtores, lectores, creditores: immo à Catholicis Magistratibus ac Principibus, contra tot decreta Pontificum, fulmina Conciliorum, & adeò ipsa etiam iura legésque ciuiles, edere, vendere, legere, credere permittantur. Vtinam illud perpenderent de expellendis incolis ad Israëlitas dictum: *Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es*, à qua institutione si recesseris, vide, ne & tu extermineris. Deut.18.14.

VII. At putant, se patrocinium habere sacræ scripturæ, in qua Magi aduentus sui caussam illam indicant: *Vidimus enim stellam eius.* Sanè D. Gregorius scribit, Priscillianistas docuisse, stellam hanc fuisse *fatum* Christi. Quibus accedunt Albumasar & ex eo author Speculi, quod vulgò Alberto Magno ascribitur, aliique, qui autumant, Mundi Conditorem, in astris, prouidentiam suam, & ea quæ per illam facturus est, certis notis signasse, & velut characteribus quibusdam inscripsisse. Vnde existimant etiam, in illa Christi stella, Christi ortum Magos legere potuisse; neque ortum tantùm, sed etiam mores, miracula, vitámque vniuersam. Petrus de Aliaco Cardinalis & Archiepiscopus Cameracensis scribit, sub tempus Natiuitatis Christi, fuisse concursum Iouis cum Saturno, in Cancro: *in ipsa verò Christi Natiuitate*, inquit, *Horoscopus erat pars Virginis octaua (quæ religionis mutationes & partū Virginis significat) in culmine verò cæli erat Saturnus; in imo autem Sol.* Quem Seruatoris Horoscopum in figura spectandum exhibet Sixtus Senensis.

Matth.2 2. S. Gregor. homil.10.in Euang. Petrus de Aliaco Cardin. & Archiep. Camerac.q.30. in Gen. Sixt Senens. lib. 6. Biblioth. c.10.

VIII. Verùm tametsi *hoc de ascensu Virginis & benigno siderum in Christum nascentem aspectu fidei non repugnat*, vt ait Salmeron; repugnat tamen rationi, stellam Magis Christi ex Virgine ortum, mores, miracula, singuláque facta ostendere potuisse. Quo pacto enim Christi ex Virgine ortus, transfiguratio, Crucifixio, Resurrectio, res tam supernaturales, arte naturali, qualis dicitur esse Astrologia, deprehendi potuissent? An characteres aliqui in ea stella cernebantur? & litteris fortasse scriptum ibi erat: *Virgo peperit: Christus natus est: Crucifigetur; In cælum ascendet?* At cur eas litteras

teras nemo vidit, præter Magos? & quàm Aquilinum eos visum habuisse necesse est, vt litteras illas legere possent? multóque magis Astrologi nostri, quos plerumque vel maculæ Solis excæcant, mirabiles esse debent, si tam procul legere possunt, quæ inscripta sunt in stellis firmamenti, cum sæpe non videant fossam ante pedes patefactam, in quam cælo defixi prolabuntur. Quid quòd omnis Astrologorum obseruatio experientiâ nitatur? Aiunt enim, hoc, & illo, & isto anno, quando Mars cum Ioue concurrit, in Libra, experti sumus seditiones, rebelliones, sæua prælia extitisse. Quare etiam hoc anno, in simili concursu, iterum prælia, seditiones & rebelliones existent. Hæc est seu ars, seu coniectura, seu suspicio spumantis arrogantiæ. At dicant mihi isti, quam experientiam habuerint, de Virgine paritura? de nascituro, passuro, aut morituro Deo? Nunquam enim, ante Deiparam, vlla Virgo peperit: nunquam ex homine natus, nunquam passus, aut mortuus est, ante Christum, Deus. Nullam ergo experientiam, & quod inde conficitur, nullam eiuscemodi scientiam, è stella illa, Astrologi habere potuerunt: somnia Priscillianistæ habuerunt, & phantasmata delirorum. Age, qui è schola istorum prodijsti, dic mihi, quid ex Horoscopo, siue concursu stellarum, qui fit, infante in lucem ex vtero matris prodeunte, colligis? Nempe ex ascensu stellæ Iouis, conijcis, puerum, qui tunc nascitur, hilarem fore ac Iouialem: ex ascensu Martis, fore pugnacem: ex ascensu Lunæ variũ fore ac mutabilem: ex ascensu Saturni, melancholicum fore ac suspicacem, eò quòd hæc sidera, ad eiuscemodi cõplexiones ac inclinationes, naturalem habeant influxum. Demus tibi hoc. At dic, sodes, quænam stella est, quæ ordinem habeat atque influxum, ad effectus supernaturales? ad miracula producenda? ad Verbi diuini Incarnationem? ad edendum partum, illæsa virginitate? ad genus humanum, ab æterna damnatione, redimendum? Hæc talia nonne fateberis, supra omnem vim stellarum, excedere? & à sola supernaturali omnipotentia Dei perfici posse? Non ergo *Fatum* aliquod in stella Magorum est collocandum.

IX. Quod vel inde constat, quia Redemptor noster, vti rerum omnium, ita etiam stellarum est Dominus. Quare non fas est, vt ille stellis, sed vt stellæ illi subijciantur. *Dum non puer ad stellam*, ait S. Gregorius, *sed stella ad puerum cucurrit, si dici liceat, non stella fatum pueri, sed fatum stellæ is, qui apparuit, puer fuit.* Quamobrem

S. Gregor. homil. 10. in Euang.

recte

rectè Augustinus, contra Manichæos dicentes, Christum colligatum esse stellis, & esse sub fato stellarum, sic concludit: *Stella illa, quam viderunt Magi, Christo secundùm carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur; nec eum subyciebat imperio, sed indicabat obsequio.* Atque post illa: *Non ideo*, inquit, *Christus natus est, quia illa extitit; sed ideò illa noua exorta est, quia Christus natus est. Vnde, si dici oporteret, non stellam Christo, sed Christum stellæ fatum fuisse diceremus. Ipse quippe illi, non illa huic nascendi attulit caussam. Si ergo sunt fata, quæ à fando, id est, dicendo appellata sunt, quoniam Christus verbum Dei est, in quo, antequam essent, dicta sunt omnia, non consortium siderum, fatum Christi est; sed fatum etiam siderum Christus est, qui & ipsam carnem sub cælo creatam ea voluntate assumpsit, qua etiam cælum creauit; ea potestate deposuit, & recepit, qua etiam sideribus imperauit.* S. Augustin. lib. 2. contra Faust. cap. 5.

X. Quo pacto igitur Christum natum, in stella, Magi viderunt, quando eum non arte Astrologica, non scientiâ Fati, non notis stellæ inscriptis potuerunt cognoscere? Communis est Basilij, Hieronymi, aliorúmque SS. PP. sententia, Christum stellæ nouæ indicio à Magis cognitum, quia, sicut cometæ mortes regum mutationésque regnorum portendunt; ita Balaam vaticinatus erat, cum Christo stellam orituram. *Orietur stella ex Iacob.* Magi ergo, vel posteri, vel successores Balaam Ierosolymam venientes dicebant: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius,* quem è vaticinio Balaam, ex prædictione Sibyllæ, denique instinctu & reuelatione diuina, stellæ indicio designatum nouimus. Cur enim vaticinium Balaam successores eius latuisset, quod neque Romanis fuit incognitum? Siquidem & Cicero, & Suetonius, & post illos etiam Orosius, tradunt, communem tum famam fuisse, ex Iudæa proditurum regem, qui omnibus dominaretur, quod Gentiles Vespasiano suo falsò tribuerunt; Sibylla autem & Chalcidius Gentilis ac Platonicus Philosophus, Christo ex Virgine nascituro. Sibyllæ oraculum tale extat.

Num. 24. 17. Matth. 2. 2. Cic. lib. 2. de diuinat. Sueton. in Vespasiano. Oriosius lib. 6. cap. 6.

Diuinámq; Magi stellam coluêre recentem,
Monstratúsq; Dei præcepta sequentibus infans
Est in præsepi.

Lib. 8. orac. Sibyllin.

Chalcidius autem ita scribit: *Est alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellæ cuiusdam, non morbos mortésq; denunciantis, sed descensum DEI venerabilis ad humanæ conuersionis, re-* Chalcidius in Timæum Platonis.

rúmq; mortalium gratiam: quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profectò sapientes viri, & consideratione rerum gestarum satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem Dei ortum, repertáq; illa maiestate puerili, veneratí esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupasse.

XI. Imperf. op. author. homil. 2. Imperfecti operis auctor refert, Successores Balaam, post oraculum eius de stella ex Iacob oritura, per singulas ætates, aliquos deputasse, qui identidem cælum contemplarentur, vt stellæ huius ortum, in monte, qui Victorialis dicebatur, obseruarent; tandémque, cum hi ipsi Magi eius ortum præstolarentur, *apparuit eis*, inquit, *descendens super montem illum Victorialem, habens in se formam quasi pueri paruuli, & super se similitudinem crucis; & locuta est eis, & docuit eos, & præcepit eis, vt proficiscerentur in Iudæam. Proficiscentibus autem eis, per biennium, præcedebat stella, & neq; esca, neq; potus defecit in peris eorum.* Hæc incertæ fidei esse, meritò iudicat Cornelius noster; & ex Apocryphis Sethianorum hæreticorum libris transumta, ipse fatetur author, & docet Epiphanius. Itaque longè verosimilius est, non visam in stella imaginem, sed Magos, visa stella, secretiori cælestis Numinis afflatu motos, *hanc quasi cæli linguam loquentem audiuisse*, eámque radios suos longiores, instar cometæ versus Iudæam clariùs extendentem, vsque ad cunas Christi prosecutos esse. *Dedit aspicientibus intellectum, qui præstitit signum*, ait S. Leo, *& quod fecit intelligi, fecit inquiri; & se inueniendum obtulit requisitus.* Tam scilicet formosa claritas, támque extraordinaria fuit maiestas stellæ, vt facilè Magi, iam antè de ea à Balaam moniti, aliquid eam diuini portendere arbitrarentur. Certè in ea Angelus Magos duxit, sicut olim in *columna ignis* Israëlitas; quæ noua fuit, neque ante, neque postea visa; non, vt cæteræ, quarto Mundi die, sed, ipsa nocte Natiuitatis Christi, vel creata, vel producta atque ex aëre condensato efformata; loco, motu, tempore (nam & interdiu lucebat) duratione (durauit enim tantùm per 13. dies) magnitudine, subductione sui, & ostensione repetita, nec non & statione (stetit enim supra domum, vbi erat puer) ac splendoris excellentia à ceteris astris discriminata. Nam hæc, vt S. Ignatius, qui paulò pòst Christum vixit, testatur, *stella fulsit, exuperans omnes, quotquot antè fuerant: lux enim illius erat inenarrabilis, & stuporem incussit omnibus aspicientibus eam rei nouitas: omnia autem reliqua astra vnà cum sole & luna chorus fuere stellæ illius*

Cornel. de Lap. in c. 2. Matth. S. Epiphan. hæret. 26. S. Augustin. serm. 2. de Epiphan.

Leo serm. 4. de Epiphan.

S. Ignat. epist. 14.

lius: ipsa verè claritate exuperabat omnes. Immo, ex mente Prudentij, erat *stella, quæ solis rotam vicit decore ac lumine.* Idonea igitur fuit, quæ Magos raperet in admirationem, & incitaret, vt indagarent, quem portenderet, Prudent. in Hymn. Epiphan.

XII. Hîc mihi Magorum insignem, prudentiam & plenum dignitatis & antiquitatis exemplum perpendite. Quid enim, conspecto hoc nouo tam splendido meteoro, fecerunt? An id, velut stulti nautæ, ignem fatuum, tanquam Castorem & Pollucem, *fratres Helenæ lucida sidera*, & Numina maris ac tempestatum adorauerunt? An Phæbum sibi inde aliquem, aut Dianam; aut nepotem Atlantis finxerunt? Nequaquam. Sed, sicut olim Dauid, iucundissimo siderum intuitu, in amandum siderum conditorem exarsit dicens: *Laudate* Dominum, *sol & luna; laudate eum omnes stellæ & lumen*; ita & sapientes isti viri, non in creatura submersi sunt, sed ad Creatorem, per creaturæ pulchritudinem, euocari sese iudicauerunt. *Vidimus enim*, inquiunt, *stellam eius, in oriente, & venimus adorare eum.* Pari modo & nos *agnoscamus, dilectissimi, in Magis adoratoribus, Christi vocationis nostræ fideiq; primitias, & exultantibus animis beatæ spei initia celebremus*, ait S. Leo. Felix qui per hanc, & omnes stellas, se sinit ad Christum duci: miser qui se sinit abduci ad *Fatum*, aut, vt illi sidus sit Deus. Siquidem *vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neq; operibus attendentes, agnouerunt, quis esset artifex: sed aut ignem aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam* (seu Oceanum tanquam Neptunum) *aut Solem & Lunam, rectores orbis terrarum putauerunt. Quorum si specie delectati, Deos putauerunt: sciant, quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri.*

Psal. 148.3. — Matth. 2.2. — Leo serm. 2. de Natiu. — Sap. 13.2.

XIII. Restat alterum *Fati* genus, tantò periculosius, quantò subtilius. Qui enim Deum sciunt omnia præuidere, eiusque præscientiam falli non posse, *indeclinabilem quandam rerum seriem & catenam, per æterna consequentiæ ordines, semet implicantem* constituunt, quam *Fatum* vocant: quo & rerum contingentiam, & voluntatis delectum libertatémque, & modum agendi caussarum particularium è medio tollunt. Ex quo errore etiam alia absurda consequuntur.

quuntur. Nam, vnà cum libertate, homini auferunt merita præmiorum: quia quod sponte non fit, sine merito fit. *Quæ enim merces homini Christiano, si non ex voluntate, sed ex necessitate curas suas & opera componit? Vbi enim directa necessitas, ibi inhonorata industria;* ait S. Pater. Item Deum faciunt authorem peccati, vt qui hominibus imponat peccandi necessitatem. Quin & Mundo præcipuum quendam adimunt ornatum, in quo pulcherrima est varietas, si aliæ caussæ necessariò, aliæ contingenter, aliæ ex libertate operentur. Quamobrem, contra hoc *Fatum*, omnes SS. Patres, vnanimi consensu, pugnant. Pugnauerunt & Ethnicorum sapientes, quorum nonnemo, cum seruus vapulans diceret: *In fatis fuit, vt furarer*: respondit: *in fatis fuit, vt vapulares*; ita *Fatum Fato* quasi cuneum cuneo pepulit. Periculosissimus hic diaboli laqueus est, quo argutuli, sed non satis docti capiuntur. Vt ignauiam suam excusent, Deum accusant. *Fatum* obtendunt, vt firment desperationem. Quid enim tentet, qui aliter facere non potest? aut quid speret, de quo actum est? Sed, vt insanis istis vel medicus helleborum porrigat, historiam, ex pio authore, vtilissimam dabo.

S. Ambros. l. 4. Hexam. cap. 4.

XIV. *Ex relatione*, inquit, *cuiusdam viri religiosi cognoui, Ludouicum Lantgrauium, patrem Hermanni Lantgrauij, qui ante hos duos annos defunctus est, in errorem periculosum non solùm propriæ animæ, sed & subditorum substantiæ decidisse. Qui cum esset prædo ac tyrannus maximus, duras ac plurimas in sibi commissum populum faciens exactiones, multas Ecclesiarum sibi vsurpans possessiones; & propter hoc, aliáq; plurima mala, à viris Religiosis corriperetur, qui ei proponebant, in confessione, pœnam malorum, & gloriam electorum, verbum miserabile respondit: Si prædestinatus sum, inquit, nulla peccata poterunt mihi regnũ cælorum auferre; si præscitus, nulla bona mihi illud valebunt conferre. Et sicut mihi dicere solebat Nonnus Conradus senex monachus noster, de Thuringiæ partibus oriundus, versiculum illum Psalmistæ:* Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum, *loco prouerbij, ad suam excusationem, arguentibus se proponebat. Erat siquidem litteratus, & ob hoc ampliùs induratus. Et, cum ei dicerent viri trimorati; Domine, parcite animæ vestræ; desistite peccare; ne Deus prouocatus peccatorem in peccatis occidat: iterum respondit: Cum venerit dies mortis meæ, moriar; non illum potero bene viuendo extendere, neq; malè viuendo præuenire. Volens illum pius Dominus à tanto errore misericorditer reuocare, & reducere ad mentem, infirmitate periculosa cæpit eum* flagel-

Cæsarius Heisterb. l. 1. c. 27.

Psal. 113.

flagellare. Vocatus est medicus eius, vir bonus & discretus, & non solùm in Physica, sed etiam in Theologia non mediocriter litteratus. Cui Princeps dixit: Vt vides infirmus sum valde, adhibe curam, vt possim conualescere. Memor medicus illius erroris respondit: Domine si venit dies mortis vestræ, non vos poterit cura mea morti subtrahere; si verò morituri non estis de infirmitate ista, superflua erit medicina mea. Et ille: Quomodo sic respondes? si mihi non fuerit adhibita curæ diligentia, & diæta proposita, potero tam à meipso, quàm ab alijs imperitis negligi, & ante tempus mori. Audito hoc verbo Physicus multum hilaris effectus, data occasione respondit: Domine, si creditis, vitam vestram posse protelari virtute medicinæ, quare hoc credere renuitis de pœnitentia, & operibus iustitiæ, quæ sunt antidota animæ? sine his anima moritur, sine his ad sanitatem, quæ est in futura vita, nemo peruenit. Considerans Lantgrauius pondus verborum, & quòd rationabiliter perorasset, dixit ei: De cetero esto medicus animæ meæ, quia per tuam linguam medicinalem Deus liberauit me à maximo errore.

Posset hoc exemplum & alios ab errore hoc liberare, si id vellent, apud se, seriò expendere. Nam, si dilemma illud verum esset: neque comedere, neque bibere, neque dormire, neque laborare deberent homines, sed omnia à *Fato* suo expectare ac dicere: Si moriendum mihi est, moriar etiamsi bibam, etiamsi comedam, etiamsi dormiam, etiamsi laborem: si non moriendum, non moriar, etiamsi non comedam, non bibam, non dormiam, non laborem. Igitur neque comedam, neque bibam neque dormiam, neque seram, neque metam. Hoc pacto argumentatus est olim S. Antistes Mediolanensis, contra eos, qui omnia reuocant ad agendi necessitatem scribens: *Cur laborat agricola, & non magis expectat, vt illaboratos fructus, priuilegio suæ natiuitatis inuehat receptaculis horreorum? Si ita natus est, vt ei diuitiæ atq; opes affluant, & sibi spontaneos reditus, sine vllo semine, & labore, terra parturiat: non vomerem aruis imprimat, non curuæ manus falci admoueat, non legendæ vindemiæ subeat expensam: sed vltro ei in omnes ferias fluentia vina fundantur, sponte ei oleum nullis inserta caudicibus siluestri olere bacca desudet: nec diffusi æquoris transfretaturus periculum propriæ salutis solicitus mercator horrescat, cui otioso potest quadam, vt aiunt, sorte genitali diuitiarum thesaurus allabi. Sed non hæc est vniuersorum sententia. Deniq; impiger depresso aratro terram scindit agricola, nudus arat, nudus serit, nudus sole feruente tostas æstate colligit fruges: & negotiator impa-*

XV.

S. Ambros. l.4. Hexam. cap.4.

impatiens flantibus Euris intuto plerumq; nauigio sulcat mare. His talibus quotidianis exemplis clarissimum fit, nullam, in operibus humanis moliendis, *Fati* necessitatem, libero arbitrio industriæq; vincula inijcere; nec *Fatum*, si quod est, hominis in vtramque partem agendi facultatem excludere.

XVI. S. Augustin. l. 5. de Ciuit. cap. 8. Quo intellectu veteres quosdã *Fatum* asserentes, nõ omnino reijcit D. Augustinus, cuius hæc sunt: *Qui verò nõ astrorũ constitutionem, (sicuti est, cum quidam concipitur, vel inchoatur) sed omnium cõnexionem seriémq; caussarum, qua fit omne, quod fit, Fati nomine appellabant; non multùm cum eis de verbi controuersia laborandum atq; certandum est: quandoquidem ipsarum caussarum ordinem & quandã connexionem Dei summi tribuunt voluntati & potestati, qui optimè & veracissimè creditur, & cuncta scire antè, quàm fiant, & nihil inordinatum relinquere: à quo sunt omnes potestates, quamuis ab illo non sint omnium voluntates. Ipsam itaq; præcipuè Dei summi voluntatem, cuius potestas insuperabiliter per cuncta porrigitur, eos appellare Fatum sic probatur.* Senec. lic. 4. de Beneficiis. cap. 7. Stoici verba accipe: *Natura*, inquit, *hæc mihi præstat. Non intelligis, te, cum hoc dicis, mutare nomen Deo. Quid enim aliud est natura, quàm Deus, & diuina ratio toti mundo, & partibus eius inserta? Quotiens voles, tibi licet aliter hunc authorem rerum nostrarum compellare* &c. *hunc eundémq; & Fatum si dixeris, non mentieris. Nam cum Fatum nihil aliud sit, quàm series implexa caussarum, ille est prima omnium caussa ex qua ceteræ pendent. Quæcunq; voles illi nomina propriè aptabis, vim aliquam effectúmq; cælestem continentia. Tot appellationes eius esse possunt, quot munera.* Hæc vt sine errore Stoicorum intelligantur, intelligenda est mens Boëtij *Fatum* sic describentis, Boëtius l. 5. de consolat. prosa 6. vt dicat, illud aliud nihil esse, quàm *inhærentem rebus mobilibus immobilem dispositionem, per quàm diuina prouidentia suis quæq; nectit ordinibus:* seu, vt alij clariùs breuiúsque definiunt, *ordinem caussarum secundarum, diuinam prouidentiam exequentium.* Quia autem Deus, per medias caussas, pleraque, in hoc Mundo exequitur, & *quæ à Deo sunt, ordinata sunt,* potest illa ordinatio spectari, vel prout in ipso Deo est, quo pacto *prouidentia* appellatur; vel prout est in caussis ordinatis, & à Deo ad effectus producendos directis; qua ratione ordinatio *Fatum* potest vocari, estque *ordo rebus mobilibus inhærens*, quia caussæ secundæ in quibus *Fatum* esse dicitur, in se spectatæ mutabiles sunt, & hoc vel illo modo operari possunt; nuncupatur tamen idem *ordo immobilis*, non in se vel absolutè,

lutè,

lutè, sed ad diuinam prouidentiam, vnde oritur, relatus. Per eiuscemodi autem ordinem seu dispositionem dicitur *diuina prouidentia suis quaque nectere ordinibus*, quia, illius interuentu reipsa perficit Deus, quæ apud se statuit facienda. Videt enim omnia antè, quàm fiant: & alia quidem absolutè statuit facere, alia autem facere, sub conditione; alia etiam permittere: quæ omnia certò præuidet. Vnde illa, vt in scholis loquuntur, *in sensu composito*, seu posito, quòd præuideantur à Deo, qui falli non potest, necessitatem quandam, non *antecedentem*, sed *consequentem* accipiunt; quæ libertati non obstat. Sicut non obstat libertati vrbem, sua sponte, ingredientis, quòd eum vigil in turri excubans videat ingredientem. Liberè ingreditur in vrbem, & posset non ingredi, si vellet, aut sub ipsa etiam porta reuerti; quod ipsum etiam excubitor è turri videret. Si tamen ponamus, videri eum ingredientem à vigile, necesse est, eum ingredi, non quidem absolutè, & quantum attinet ad illius liberrimam voluntatem; sed respectiuè, atque in ordine ad illum, qui eum conspicit intrantem: non enim eum conspiceret, si non intraret; nec posset non intrare, si intrare conspiceretur; si tamen sponte non intraret, intrare non conspiceretur. Hoc intellectu fortasse Martianus scripsit, Parcas esse, librarias cælitum, archiuíque custodes, quæ sententias Iouis, orthographæ, studio veritatis, exeipiant, apud Poëtas. Nam, in libro vitæ, &, in diphthera diuinæ Prouidentiæ, inscripta sunt, quæ sunt prospecta, &, si prospecta, vera sunt: itaque certò atque infallibiliter erunt futura; licet non futura, & adeò etiam non prospecta esse potuissent, si, qui liberè agunt, aliter agere voluissent.

Hanc subtilitatem, quia non satis docti, non satis capiunt, *Fati* nomen antiquis Patribus & suspectum, & periculosum visum est; neque tamen, ob infallibilem Dei prouidentiam, omnino repudiatum. Hinc circumspectè D. Augustinus ait: *Omnia fato, fieri, non dicimus; immo nulla fieri fato dicimus: quoniam fati nomen vbi solet à loquentibus poni, id est, in constitutione siderum, qua quisque conceptus, aut natus est, quoniam res ipsa inaniter asseritur, nihil valere monstramus. Ordinem autem caussarum, vbi voluntas Dei plurimum potest, neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus, nisi fortè vt fatum à fando dictum intelligamus, id est, à loquendo. Non enim abnuere possumus, esse scriptum in litteris sanctis: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: Quoniam potestas Dei est: &, Tibi, Domine, misericordia,* XVII. S. Augustin. lib. 5. de Ciuit. cap. 9.

qui

qui reddis vnicuiq; secundùm opera eius. Quod enim dictum est, semel locutus est Deus, intelligitur, immobiliter, hoc est, incommutabiliter, sicut nouit incommutabiliter omnia, quæ futura sunt, & quæ ipse facturus est. Hac itaq; ratione possemus à fando fatum appellare, nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quò corda hominum nolumus inclinari. Et ibidem. *Voluntates nostræ aliquid per se valent, quia valituras atque facturas ille præsciuit, cuius præscientia falli non potest. Quapropter, si mihi fati nomen alicui rei adhibendum placeret, magis dicerem, fatum esse infirmioris, potentioris voluntatem, qui eum habet in potestate; quàm illo caussarum ordine, quem non vsitato, sed suo more, Stoici fatum appellant, arbitrium nostræ voluntatis auferre.* Vbi in compendio habes, quidquid huc vsque disputatum est, nomen *Fati* vitandum Christiano, aut ita intelligendum, vt neque ab astris, neque à caussarum ordine vis aut necessitas liberæ hominis voluntati inferri existimetur; tametsi Deus, etiam quæ liberè ac contingenter futura sunt, necessariò & non contingenter, sed certò ac infallibiliter præuideat, & vnicuique, secundùm opera eius, quæ præuidet, reddere statuat; siue præmia, secundùm misericordiam, siue supplicia secundùm potestatem. Hinc sicut à Quintiliano, *suæ quisq; Fortunæ faber*, ita etiam sui dici quisque potest *Fati* author; prout enim se gerit, sic recipit. Sic Deus infallibiliter recepturum vidit, sic ab æterno, visis delictis, aut meritis, incommutabiliter statuit: sic facta, antequam fierent, iudicauit. Qua de caussa rectè Sophonias dixit: *Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati*: ita enim estis operati, sicut Deus ab æterno præuidit iudicauítque, vos mercede dignos, *quærite* ergo *Dominum*, vt ab eo, quod meruistis, accipiatis. At quærat aliquis, si homines, *Fato* non aguntur, sed diuina prouidentia omnia contingunt, quamobrem tanti *Casus* humana rotent? posset enim vtique cælestis illa sapientia hominem, per compendia ducere. Huic quæstioni etsi sufficerent caussæ *Casuum* superiùs allatæ, paulò tamen deductiùs, est respondendum.

Sophon. 2. 3.

CAP. XXVIII.

CAPVT XXVIII.

Rectas esse vias, etiam cum Deus, per mirabiles hominem casus & varias vtriusq; fortunæ ambages deducit, illustri historia docetur.

OLim, *cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus per viã terræ Philisthijm, quæ vicina est: sed circumduxit, per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum.* Posset mirari quispiam, cur id fecerit? cum alibi dicatur: *Iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Sed si quis rem iustis ponderibus velit expendere, deprehendet, illas ipsas viarum ambages, vias rectas extitisse. Causam tantarum ambagum Moyses ipse de Deo ducente loquens addit: *reputans, ne fortè pœniteret eum* (populum) *si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum*, si viam tam breuem iuisset: facilè enim voluisset eam recalcare. Iam verò, tanto itinere confecto, noluit labores frustra exantlatos; ac proinde ad Ægypti obliuionem pariter, & ad amorem, pro terra promissionis, pugnandi, est impulsus. Siquidem vi potiùs perrumpendum censuit, quàm quadraginta annorum suscipere denuò profectionem. Et sanè etiã terra lacte & melle manans digna fuit, quæ per tot ambages quæreretur. Sic homines ad *regnum* quoque *cælorum*, quod *vim patitur*, ducit Deus. Ad quod, si breuis & leuis via esset, exigua hominis virtus, parua gloria foret, coronam cœlestem promereri. Quin neque ad seculi honores via leuis, aut breuis est. Omnes sceptra ambirent, ni vulnera obstarent. Neque inueniretur, qui terram hanc, velut Ægyptum, vellet relinquere, si tam breuis & compendiosa via esset, ad Mundi titulos ac prosperitates. Hoc est, deducere *iustum per vias rectas*, ita ducere, per Mundum, vt illi Mundus amarescat, cupiátque pugnare, & quiduis pati, pro vita illa, regnóque omni amaritudine molestiáque carente. Quantas autem hominem Deus deducat, & quàm vtiles per ambages, quámque illi, velut in columna fortissima mollissimæ nubis, potenter suauitérque semper adsit, dum læta tristibus, & tristia lætis permiscet, omnes historiæ sacræ & profanæ docuerunt. Diuinæ nimirum sapientiæ consilium est, sic illustrare mentes generosas,

I.
Exod. 13. 17.
Sap. 10. 10.
Matt. 11. 12.

Senec.lib.1. epist.89.

Rutilij innocentia ac virtus lateret, nisi accepisset iniuriam, ait ille, *dum violatur; effulsit. Nunquid non sorti suæ gratias egit, & exilium suum complexus est? De his loquor, quos illustrauit Fortuna, dum vexat.* An Æthna possit sublabi, & in se ruere, an illud excelsum cacumen & conspicuum per vasti maris spacia deterat assidua vis ignium, dubitatur: *virtutem non flamma, non ruina inferiùs adducet. Hæc vna maiestas deprimi nescit, nec proferri vltra, nec referri potest.* In medio consistit, procellis vndique circumfrementibus. Obruta fluctibus emergit. Quassata ventis, consistit. Abducta auijs, in semitam redit, quia Deus deducit illam. Quod in historia iuuenis, ad summa, per omne obstaculum, emergentis accipe, & mirare.

II.

Card. Robert.Bellar. lib.de script. Eccl. Anno 1186.

Gotfrid. Viterb. chron. part. 17. Eandem historiam refert Luisius Contarinus, in diuers. exemplis virtut. & vitiorũ. pag.166. & Giouani Villani nel. 4.

Martin.Crusius in Annalibus Sueuiç. lib.6.part.2.

Gothefridus Viterbiensis, Conradi III. & Friderici I. Imperatorum notarius, scripsit *Chronicum vniuersale*, quod appellauit *Pantheon*, quòd omnium tum Ecclesiasticorum, tum temporalium Principum res gestas cõtineat, & principes Dij, in S. Scriptura, appellentur. Hoc opus partim prosa, partim ligata oratione, scriptum ipsi Vrbano III. Summo Pontifici dedicauit. Vnde non exigua ei authoritas accedit. Hic ergo Gothefridus Viterbiensis aliíque scriptores tradunt de Conrado II. Rom. Imperatore, eum fuisse Principem admodum sapientem, iuris ciuilis peritum, & religioni Christianæ valde addictum, multísque, per Poloniam, Italiã, Galliam, Burgundiámq;, victorijs clarum, & iustitiæ tam tenacem, vt nulli pacis violatori, aut rebellionem molienti veniam daret. Itaque, post multos, in nominatis regnis, sceptrum aliamúe potestatem tyrannicè affectantes bello subactos extirpatósque, magnus, inter omnes, metus, vim, ambitionem, turbationémque publicæ tranquilliatis diu cohibebat. Quanquam, quid dico, diu? nulla, in hoc mundo, etsi per aliquot annos perseueret, est diuturna tranquillitas. Comes ergo quidam Lupoldus nomine, (Luisius Contarinus Lampoldum Palatinum de Bauaria, Martinus Crusius Diopoldum comitem Caluensem Sueuum nominat) rebus aliquamdiu pacatis, cæpit consilia turbulenta agitare, quæ vbi vidit emanasse, mortem certam ab Imperatore metuens, fuga sibi censuit consulendum. Inter homines Cæsari placere cupientes, nusquam erat tutum habitare. Igitur ad feras, in remotam ab omni humano consortio siluam Nigram seu Hercyniam, non procul à castro suo Calua, se recepit. Ibi, in tuguriolo, quod tumultuario opere excitârat, aut, vt alij volunt, in molendino vacuo, cum

vxore, solus latitauit, iram Numinis pariter placans, & deuitans Imperatoris.

Hîc nunc attendite, quàm verè dixerit Deus: *Ego occidam, & ego viuere faciam; percutiam, & ego sanabo: & non est, qui de manu mea possit eruere.* Comes Lupoldus in aula penè fuit occisissimus; in silua tutissimus; sed diuina sapientia, in orbe terrarum, mirabiliter ludente, mox iterum percussus, iterum sanatus fuit; neque fuit tanta Imperatoris potentia, quæ posset eum de protegente cælesti manu extrahere. Texerat iam aliquanto tempore Lupoldum latebra sua satis. Sed quid semper tectum manet? Delectabatur Imperator venatione, quæ eum in intima non rarò nemora pertraxit. Aliquando igitur feras ardentiùs persecutus, dispersis aliò atque aliò socijs, viam & se amisit. Itaque, quà licuit, exitum quæsiuit. Tandem, per densas arbores, sub initium noctis, ad eam ipsam casam delatus est, in qua Lupoldus præsidium suum credidit esse constitutum. Viuendi ratio, in Comite atq; vxore eius, etiam vultum mutârat, vt ab Imperatore non agnosceretur. Pallor os insederat; genæ erant colore mustellino; capilli prolixè in humeros descenderant; facies rugis & squallore deformata carbonarium referebat; denique ipsa etiam in siluis barba siluescebat. Ita incognitus ipse, probè cognitum hospitio excepit Imperatorem, eíque, quæ solitudo concessit, ruris & agelli solatia ministrauit. Cogitate quis tunc sensus Lupoldo, quis coniugi eius fuerit. In ambiguo vtiq; consilio anxiè deliberârunt, occultíne Cæsarem atq; incogniti dimittere, an se prodere atque delicti veniam petere deberent? Miserum erat, in solitudine habitare; rogare veniam, periculosum. Latere tutius esse arbitrabantur. III. Deuter. 32. 39.

Quanquam propè plus Deus manifestauit, quàm ipsi occultauerunt. Ea enim ipsa nocte, qua Cæsar, apud illos, diuertit, vxor Comitis viro suo prolem masculam peperit. Qua genita, pariter vox vna pueri vagientis, & altera de cælo, ad aures Imperatoris accidit, his verbis: *O Imperator, infans iste erit tibi gener & hæres.* Ac ne irrita esset, vox hæc eadem, tertia vice, est repetita: *ô Imperator, infans iste erit tibi gener & hæres.* Indomitas hæc verba, in animo Imperatoris, curas excitauerunt. Egóne filiam meam rustico dem in matrimonium? opes meæ, & bona mea ad hunc terræ filium transibunt? Non transibunt. Igitur, quod Herodi olim furor suggessit, vt regem Iudæorum è medio tolleret, ne ipse IV. Matth. 2.

rex Iudæorum esse desineret; id etiam suggessit Conrado inuidia. Somno omni ablato, vix diem expectare poterat, alioqui non molliter cubans. Quare, prima luce, inde se proripiens, famulos comitésque suos quæsiuit. Nec minore solicitudine quæsiuerunt illi Imperatorem. Vt citiùs se reperirent, canum latratus indicium fuit.

V. Quàm primùm in suos incidit, duobus seuerè mandauit, vt mapale, non ita procul dissitum, quærerent, in quo ipse pernoctârit. Illi nihil aliud diuinabant, quàm præmium hospitij se ad loci inquilinum relaturos; cum ecce longè aliud mandatum accipiunt, ac, præmij loco, luctum in pauperem domum portant. Iuramento astrictis præcipit ira iniusta feruens Imperator, vt natum, præterita nocte, puerum occidant, & cor illius ad se referant argumento cædis peractæ. Eunt inuiti percussores, lares, parentes, & infantem, in sinu matris, iacentem inueniunt: paucis, quid facere iussi sint, exponunt. Quis tunc sensus, quæ mens fuerit, ad hunc nuncium, mœstissimorum parentum, vos cogitate. Nempe, inquiebant, hoc meruimus hospitij, & quidquid in eo erat, oblatione? Hæc gratia reponitur? Infans vnum diem non integrum viuet? Quid autem hic peccauit? cur non potiùs parentes interficiuntur, in filio superuicturi? Vox de cælo missa, ô Imperator, tibi iram inflammauit. Contra superos, non contra mortales, pugnas; illis caussam, illis sobolem nostram committimus, quando vim vi repellere non conceditur. Tu, Deus, hunc nobis filium dedisti; tu eum recipe; si volueris, *generatio & generatio laudabit* (Ps. 144. 4.) *opera tua: & potentiam tuam pronunciabunt.* Ita locuti, vltimum, haud ambiguè, osculum infanti impresserunt, lachrymis genas illius calefacientes. Molliti sunt penè & ipsi tantæ crudelitatis legati paterno affectu; sed, vt fit, metu Imperatoris non ausi sunt esse clementes in innocentem; veriti, ne, alijs submissis & puerum inuenturis, ipsi periclitarentur.

VI. Abripitur infans, & viuum funus, è domo sua, vident efferri miserabiles parentes. Igitur nemo restabat, qui aut opem ei ferret, aut caussam, pro eo, peroraret. Solus Deus, qui *erigit elisos*, ex (Ps. 145. 7.) infante ipso oratorem fecit, omni Cicerone, eloquentiorem. Nihil erat, quod in recens nato puero non loqueretur. Cum fleret, mouebat; risu precabatur; motu brachiorum videbatur concionari, Sed nihil disertius fuit, quàm forma, & proportio totius faciei.

faciei. Quoties ergo puerum aspiciebant satellites, animus illis variabatur; sentiebántque, naturam reluctari, quotiescunq; manum capulo admouebant, ad illum iugulandum. Tandem vnus eorum ait: Vultui inscripsit natura indolem, atque è flore apparet, quis fructus sperari possit. Nefas est interficere tantam venustatem. Ego manus meas hoc sanguine non impiabo. Neque ego, inquit alter. At quid, si exponimus, continget derelicto? Quid interest, à ferróne pereat, an à lupo deuoretur? Placuit eum arbori imponere, &, velut peregrinam auem, in nido collocare. Inde liber euolauit aquila olim futurus. *Frustra* enim *iacitur rete, ante oculos pennatorum.* Erras, Imperator: quod è cælo audisti, fiet; non quod, inuito cælo, cruenta manu es machinatus. Frustra Moysen Pharao voluit infantem in flumine aquis suffocare: frustra infantem Christum Herodes militum ferro trucidare. *Qui habitat in adiutorio altissimi: in protectione Dei cæli commorabitur.* Prou. 1. 17. Psal. 90. 1.

VII.

Infante, intra ramos, à trunco, in orbem diffusos, composito, noua satellitum mentes pulsauit cogitatio. Etenim, in signũ interfecti pueri, cor eius iussi sunt ad Imperatorem afferre infandæ lanienæ ministri: absque hoc si venirent, se ipsos, tanquam perfidos, videbant vitam perdituros. Trahebant, velut in venatu, secum duos venaticos canes. Igitur vnus fune ad se rapiens canem, En, ait, hunc tibi vertagum, acrem, expeditum,

Illæsum leporem qui tibi dente feret. Martial. lib. 14.

Leporis cor, pro pueri corde, ostensum, satis testabitur, nos mandata esse executos.

Dixit: & ecce lepus iuuenum per crura resurgens Gotfrid. Viterb. loc. cit.

cani se capiendum, & satelliti necandum, quasi succidaneam hostiam, obiecit. Adeò in historia hac verum est, quod olim, in fabula, de cerua Iphigeniæ substituta, fictum fuit. Cor execant lepori, tepidúmque referunt Imperatori, à quo, de fidelitate laudati, etiam præmium acceperunt simulatæ crudelitatis.

VIII.

Dum hæc ab Imperatore geruntur, puer expositus & fame periturus, qui gressu se mouere non potuit, ploratu alios acciuit. Dux quippe in aula clarissimus (Ducem Alemanniæ Ernestum II. vocat Crusius) eodem loco, errans, immo velut Angelus ad Agar, à Deo missus expositi infantis audiuit eiulatum. Verso igitur equo, vocem sequitur, puerum velut nouum Oedipum inuenit; & miseratione motus, nemine sciente, domum portat,

tat. Erat illi sterilis vxor, qua eiuscemodi etiam sibi filium optante, ait: Quid si, cum natura neget, Deus hunc nobis filium dedisset? Censet coniux eum adoptandum. Enimuerò, ait, Dux quid si de te natum fingas, prolémque tuam ac meam esse affirmes? Placet feminæ consilium, iubétque, intempesta nocte, de lecto surgere Ducem, atque omnibus, cum gaudio, nunciare, *Ducissam peperisse.* Volat fama, & creditur vbique speciosum mendacium. Nec minùs versutè maritus patrem, quàm vxor puerperam, simulauit. Fit concursus, existit gratulatio; laudatur partus, &, consueta adulatione, dicitur ab omnibus patrissare; nomen illi inditur Henricus. Qui etsi non verus fuit Ducis gnatus, veris tamen vtrumque gaudijs impleuit; quòd annis procedentibus, virtute, scientiísque, ac præsertim arte militari mirificè excelleret, omniáque decenter ageret. Hanc tam secundam Henrici fortunam, Stygius Alastor, non longè pòst, conatus est euertere.

IX. Quintum decimum iam agebat Henricus annum, cum, posita prætexta, ad paludamentum atque militiam aptabatur. Eo tempore, Ducem Rauenspurgi inuisit Conradus Imperator. Henricus, vt par erat, inter primos astitit, qui ei ministrabant. Sed & inter primos eminuit: forma recens; facies nitida; capilli flaui & succino æmuli; statura, qualis heroëm decet, nihil in eo vulgare ostendebant. Hunc attentiùs contemplatus Cæsar, cæpit secum primò reputare formam, tum mores, tum quo stemmate esset oriundus. Ducem igitur interrogauit: Cuiusnam puer iste esset? Duce suum esse asseuerante, cæpit cogitare, quo pacto tam annosæ sterilitatis mater filium, post tot matrimonij lustra, peperisset; deinde, malo genio semper deteriora suggerente, alia ex alijs connectens, fictitium esse filium illum censuit; tandem suspicatus est, hunc ipsum esse puerum, quem, in silua, interfici iussisset; quíque ad regnum ac diadema, cælesti voce, esset designatus. Metuens igitur sceptro vel incertæ statuit suspicioni obsequendum, puerúmque, securitatis caussa, è medio tollendum, cuiuscunque parentis esset. Ad hoc consilium perficiendum, laudat Duci filium, eúmque Achilli æquiparat; laudatum petit à parente, inter aulicos porrò proceres educandum. Obtendit Dux Henrici ætatem teneram; obijcit litterarum adhuc exactiùs addiscendarũ necessitatem, & mille talia. omnia in cassum. omnia enim vel elidit, vel eludit Conradus. In summa, abducitur, inuito patre,

iuuenis, in silua, seruatus, periturus in aula. Abductum seriò interrogat,

Quod genus, vnde domo, qui te genuêre parentes?

Henricus, quia aliud nesciebat, id, quod putabat se scire, respondit: *Ducem esse suum parentem, Ducissam matrem, ab his se à teneris vnguiculis eductum, neq; aliud sibi constare.*

O suspicio, quàm indomitum es malum! & quantorum fons malorum! Qui Duci non adhibuerat fidem, neq; puero credit, &, Furijs animum stimulantibus, æmulo exitium parat. Aberat tunc Aquisgranum septem dierum itinere ab Imperatore, eò, sua manu, Cæsar exarat litteras, quib. Impatrici mādat, vt, accepta epistola, latorem eius illicò iubeat interfici. Litteras in hunc modum compositas Henrico tradit, tanquam nouo Vriæ, & Bellerophonteas vtique, iubétque & secretò, & celeriter ad Imperatricem perferre. Portat ille nescius & exultabundus mortis suæ compendium, &, ne tardiùs veniat ad suum macellum, quanta contentione potest, properat. Quòd multis hodiéque contingit, qui sibi plaudunt, cum à Principibus, vel Regibus, vel Imperatoribus legationem, per speciem honoris, accipiunt, in perniciem omnium suarum fortunarum; neque rarò in æternæ salutis iacturam. Quod alta mente reponere debent magnates, generosi, atque illustres; qui sæpe suo de exitio triumphant. Quod & huic Henrico cōtigit. X.

Sed iterum hîc mihi exclamandum est: *Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.* Siquidem iuuenis iste omnium malorum insidiarúmque inscius, de via diuertit, ad quendam sacerdotem (Spirensem Decanum quidam vocant) cibum & quietem capturus. Excipit tractâtque eum perquàm humaniter sacerdos. A mensa surgentem, & lassitudine victum, in scamno, recumbentem dormire sinit. E pera dormientis litteræ conspectui se se exeruerunt. Ibi curiositas sacerdotem incendit sciendi, quid noui illis litteris portaretur. Clam educit illas, aperit, legit funestum theta. lectæ attonito è manu ceciderunt. Ergóne tu, iuuenis, inquiebat, necis tuæ ipse es baiulus? ergo tam insignis indoles peribit? ergo tam præstans heros morietur? nequaquam morietur. Et, cum dicto, quæ nocuissent, rasit, eorúmque loco, scitè reposuit: *Cum videris hunc puerum, ô Regina, statim da ei filiam nostram in vxorem, sicut diligis vitam tuam.* Has sic emendatas litteras, scitè iterum clausas in iuuenis saccum reposuit dormientis. XI. Psal. 90. 1.

mientis. Orto die, Henricus, gratijs hospiti actis, abitum parabat. Cui hospes & ipse iter lætum precatus, obsequia obtulit, etiam atque etiam rogitans, ne sui obliuisceretur, si rex fieret. Excepit hoc dictum, cum risu Henricus, tanquam ioco prolatum, festinúsque Aquisgranum deproperauit.

XII. Aquisgrani Imperatrix lectam epistolam filiæ, vnà cum iuuene latore; dein etiam reliquis aulæ proceribus; denique & curiæ ostendit. Respondent omnes, ipsam iuuenis egregiam formam, epistolæ instar, esse; verba, mores, gestus generosæ mentis argumentum præ se ferre, &, si hæc deessent, tamen Cæsaris tam seriç voluntati satisfaciendum. Fit extemplo ingens apparatus: &, ante solem occasum, extemporales nuptiæ, ingenti omnium gaudio, celebrantur. Postera luce, alteræ à Cæsare adsunt litteræ, quibus scire se velle, scripsit, num ea, quæ, in præcedentibus, mandârat, facta sint? Rescripsit Imperatrix, difficile quidem sibi accidisse, vt, tantis temporum angustijs circumscripta, nuptias filiæ cum Henrico adornaret, mandantis tamen Imperatoris adeò seuerę authoritati & se, & omnes actutum parendum iudicauisse: habere igitur & iuuenem sponsam regiam, & filiam sponsum regio sanguine dignum. Legit, & obstupuit, tam inexpectata responsione Cæsar, atque illico se in viam dedit, &, quàm festinatissimè Aquisgranum profectus obuiam habuit Imperatricem, ac filiam, quæ sponsum, immo iam generum Imperatori manu ductum præsentauit. Ibi certamen in pectore Imperatoris extitit, quale nunquam antè, in vita sua, est expertus. Hinc ira, inde clementia; hinc furor, inde ratio; hinc vindicandi libido, inde diuinæ prouidentiæ modus colluctabantur. Tremuit ad hunc aspectum iuuenis; expalluit recens nupta; externata est ipsa Imperatrix: omnes se se putabant interituros. Vicit tandem ratio, perorauit natura, præualuit Deus. mutato itaque vultu, Cæsar lætus iam, & omni ira depulsa Imperatrici, nouísque nuptis arridens dixit: Verè Deus, *Tu*
Psal. 75 8. *terribilis es, & quis resistet tibi?* Verè Dominus *Sapiens corde est, &*
Iob. 9. 4. *fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?* Subiungit Imperatrix: Deus hoc fecit, cuius sapientia immensa, cuius potentia infinita est: huic laudes dicamus. Vnum tamen me angit, & pacem habere non sinit, incerta prosapiæ origo. Si sciuero, generum me habere stirpis antiquæ, beatam me existimabo. Adigitur dux, ipsa euentus prosperitate, adiguntur duo satellites, ad verum sponte

sua

ſua prodendum. Fatentur, quæ egerunt. Vocatur è ſilua Comes, qui cum ſe ad ſupplicium putaret citari, filium inuenit Cæſaris generum factum. Martinus Cruſius in Annal. Sueuiæ lib. 6. part. 2. ex quorundam ſententia confirmat, quod Luiſius Contarinus ſcribit, etiam factum Imperij ſucceſſorem: quod etſi alijs Henricum alium ſucceſſorem nominantibus non conueniat, tamen aptè poteſt ad mores trahi: vt mox audiemus. In loco, vbi Comes delituit, Monachis templum ſtruitur & domus, quæ Hirſaugia appellatur, notiſſimum hodiéque, in Wirtenbergia, monaſterium, cuius vt illuſtrior eſſet natalis origo, à tantorum Principum *caſibus* fuit accipienda.

CAPVT XXIX.

Hiſtoriæ Superioris ambages & CASVS, per corollaria, explicantur.

VTinam Comes iſte, ſiue Palatinus, ſiue quicunque alius, haberet multos imitatores! Enimuerò habet multos, ſed rebellando. Habet etiam multos, qui in gratiam Principum recipiuntur: ſed paucos, qui ſic recepti, curent etiam in Numinis gratiam recipi, atque, vel de ſpolijs & rapinis ſuis, ædes Deo Diuíſque ſacras exſtruant. Atqui idcirco Deus illos percuſſit, vt icti ſaperent; idcirco deiecit, vt, mente vnà cum fortunis erecta, reſurgerent fortiores, diuinúmque, poſthac, cultum promouerent; non vt templa expilarent, aut loca Deo dicata euerterent, quæ illorum maiores, per tot prodigia excitati, fundationibus liberaliſſimis cōdiderunt: ducti vtique, *per vias rectas*; cum iſti, tanquam impij, *in circuitu ambulent*, dum ad opes rapiendas reuertuntur, quas illorum proaui Deo donauerunt. Sed hæc miſſa faciamus, quia odioſum eſt, vlcera tangere. I. Pſal. 11. 9.

Multa ſunt alia, quæ, ex memorata hiſtoria Henrici, erui poſſunt documenta. Nam & quàm imbecilles atque irriti ſunt hominum conatus, ſi diuinæ obnitantur voluntati, & contra ſtimulum calcitrent, perſpicuè apparet. Fruſtra nitimini, qui cælo repugnatis; cum Siſypho ſaxum voluitis, qui conſilia contra ſu- II.

Nn peros

peros fabricatis: etiamſi gigantes ſitis, ſidera tamen non expugna-
Pſal. 2. 2. bitis: inania meditamini, ô *reges terræ & principes, qui conuenitis in*
Tob. 3. 20. *vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Non eſt enim*
in hominis poteſtate conſilium Dei. Veſtra poteſtas, in paucos annos
Daniel. 3. 100. durat, *poteſtas eius in generationem & generationem.* Poteſtas veſtra
Sap. 6. 4. iubere poteſt; illius poteſtas facere. Nam *data eſt à Domino pote-*
ſtas vobis: ille à ſeipſo habet poteſtatem, cui omnis poteſtas cedit;
Eccli. 3. 21. *quoniam magna potentia Dei ſolius.* Itaque fruſtra filios veſtros ab-
ſconditis, parentes, fruſtra in peregrinas terras mittitis, vt Deo
ſubducatis. Fruſtra æmulos veſtros, ô aulæ, dolo, ferro, veneno
petitis; ſi illis diuina prouidentia regnum præparauit, digitulo vno
non attingetis. Fruſtra vos, ô portæ Inferi, Eccleſiam impugna-
Matt. 16. 18. tis: *Portæ Inferi non prævalebunt aduerſus eam.* Fruſtra vos, ô im-
Pſal. 96. 10. pij, pios monitores perſequimini: *cuſtodit Dominus animas Sancto-*
rum ſuorum. Poteſt eas, per tela, per ignes, per omnes machinatio-
nes veſtras, per mille diſcrimina, per Iordanes, per maria, per leo-
nes, per caminos ignis ardentis, educere ad felicitatem. Aſpera
hæc quidem, ſed, etiam per ambages, recta eſt via.

III. In memoriam reducite alternas cum procellis vices, quas
in hiſtoria paulo priùs recitata audiuiſtis. Comes Palatinus pro-
ſperitate extollitur: mox metu Cæſaris iterum deprimitur. Fu-
git in ſiluam, & latebris gaudet: ſed aduentu Cæſaris externatur.
Denuò lætatur, ſe non agnoſci; & natum ſibi filium gratulatur:
ſed intra paucas horas, quanto luctu, eundem amittit? Filius ipſe
infans, è ſinu matris abripitur ad lanienam. Inde tamen liberatus,
in Ducis filium adoptatur. Apud hunc, cum maximè floret, in
ſuſpicionem, & præſentiſſimum vitæ periculum venit. Currit ad
necem, & inuenit Cæſaris filiam in vxorem. Quanta hæc eſt vi-
ciſſitudo? Hæc Dei via eſt, etiam de laqueo ducentis ad diadema.

IV. De Corintho dictum eſt: *Hæc collibus attollitur, & vallibus*
deprimitur. Quod & de Roma poteſt affirmari, quæ ſeptem colli-
bus eſt celebrata. Quin & tota terra ita eſt conſtituta, vt nunc
per plana, nunc per aſpera; nunc per ſumma, nunc per ima du-
cat; nunc prata, nunc flumina, immo tota maria euntibus
obijciat. Hac inæqualitate vitæ humanæ varias vices & caſus,
viámque ad cælum tendentium, velut emblemate quodam, deſcri-
pſit Deus. Ita homines ſurſum feruntur & deorſum. Maritimi mo-
res, ſunt mortalium mores; ſemper fluctuant; ſemper alternant,

Tollun-

Tolluntur ita, vt *Iam iam tacturos sidera summa putes.* Deijciuntur ita, vt *Iam iam tacturos Tartara nigra putes.* Hinc, in bello, *Arcus fortium superatus est* sæpissime: *& infirmi accincti sunt robore*; quique paulò antè pugna superiores fuerunt, iam victi triumphantur; & in contrarium triumphant, qui fuêre triumphati. Hinc *repleti priùs*, ad vomitum ac satietatem, paulò pòst ad incitas redacti, tanquam mercenarij pauperrimi, *pro panibus, se locauerunt*: in contrarium autem, *famelici saturati sunt.* Et si de mulierum ærumnis, aut superbijs est quæstio, sæpe *sterilis*, cum Sara, Anna Elcanæ, Elisabetha, *peperit plurimos: & quæ multos habebat filios*, quæq́; de ijs superbè alias contempsit, tanquam Niobe aliqua, *infirmata est*, amissione omnium liberorum. *Quia Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos & reducit. Dominus pauperem facit & ditat: humiliat & sublevat. Suscitat de puluere egenum: & stercore eleuat pauperem; vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.* Quòd planè perspicuum fuit, in Henrico Comitis Palatini filio. Vsque adeò non in diuersis duntaxat, sed in eodem etiam homine hæc est diuersitas, vt acerba dulcibus temperentur, & dulcia amaris restringantur: quæ non meruit, qui acerba non gustauit. Nam per patientiæ ac Virtutis templum, ad templum, Honoris gloriæque transeundum etiam Ethnici censuerunt. Quorum est & illud: *Dij laboribus omnia vendunt.* Nec quidquam *pulchrum*, nisi *difficile.* Recta igitur est via per laborum & aduersorum ambages. Felix, qui Fasten piscem imitatur, in cuius ore maritima aqua salsáque mox fit dulcis. Nam bona indoles amara quæque sua dulcedine temperat, &, vt Plautus loquitur, *Optimum est ærumnæ condimentum æquus animus.*

1. Reg. 2. 4.

Ibid. ℣. 5.

Vincent. lib. 18. c. 54.

V.

Hac via Deus Noë deduxit, in arcæ carcerem eū includens, & lamentabile diluuiū tot cognatis, tot affinibus eius, & toti Mundo inducens; sed *per contemptibile lignū iustum gubernans*, ipso, in quē eum inclusit, carcere, & tantis fluctibus liberauit. Hac via *profugū iræ fratris iustū* Iacob *deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnū Dei, & dedit illi scientiam sanctorū: honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius. In fraude circumuenientium illum affuit illi, & honestū fecit illum. Custodiuit illum ab inimicis, & à seductoribus tutauit illum, & certamen fortè dedit illi, vt vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia.* Nam Patriarcha iste iam primogenituræ priuilegio auctus, iam odio fraterno grauatus; iam benedictione

Gen. 7. 6.

Sap. 10. 4.

Gen. 28. 5.

patris, iam fratris comminatione vices alternauit; iam exilio miser, iam ouium fœtu locuples: diuturnam seruitutem seruiens circumuentus est, & pro Rachaële Lian, sed & ipsam etiam tandem Rachaëlem adeptus, mæstas lætásque nuptias celebrauit. Neque in reditu sine periculo fuit, Laban Deos suos repetente; & Esau cum valida manu occurrente; vt adeò & à tergo, & à fronte premeretur. Idem tamen, quem homines agitarunt, Angeli vel colluctantes, vel in scalis sursum ac deorsum & ipsi commeantes, re-
Sap. 10. creauerunt. Hac via Deus *venditum iustum non dereliquit* Iosephum, *sed à* fratribus *peccatoribus*, & ab Ægyptijs calumniatoribus *liberauit eum: descenditq; cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum: donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum, &*
Gen. 37.2. *dedit illi claritatem æternam.* Mira varietas; miræ vices, miri fluctus. Charissimus Patri, fratribus fit odiosissimus. Castissimo in-
Gen. 37.9. sidiæ fiunt ab ijs, quos *de crimine pessimo* accusauit. Is qui modò florida veste conspicuus & alijs prælatus fuit, tunica spoliatur polymita nudatur. Is qui viderat, *quasi solem & lunam, & stellas vndecim adorare se, in cisternam veterem* mittitur; quasi mancipium venditur; traducitur, quasi adulter; compingitur innocens in catenas; & tandem, per carceres ascendit ad solium, per catenas venit ad coronas: per vincula euectus est ad sceptra. Quippe etsi rex non fuerit, par tamen propemodum fuit illius potentia, cum regia potestate. Per has ambages illum Deus deduxit; quis neget, per vias rectas deduxisse? De Iob, quid opus est multa commemorare? Ille potentissimus, ditissimus, felicissimus, &, quod plus est, etiam iustissimus atque sanctissimus, de solio in sterquilinium descendit, vt rursum de fimo ad sceptrum eductus, *de stercore pauper eleuaretur.* Quanta fuit metamorphosis, ex Crœso Irus, ex Iro Crœsus? & rursum ab omnibus colebatur, qui omnium fuit peripsema. Quis neget hanc rectam fuisse viam? Iustus erat antè & misericors, ac in pauperes liberalis; sed multò postea, in his virtutibus, confirmatior, quia plus discit expertus æstimare calamitates, vt etiam illa testatur, quæ dixit:

Non ignara mali miseris succurrere disco.

Dauid quoties fortunam sensit variatam? A proprijs fratribus reprehensus; à Goliath hoste irrisus; à Nabal neglectim contemptus; à Michol vxore, cum saracasmo, spretus; à Semei conuicijs saucia-

ſauciatus; ab ipſo Saule toties ad necem quæſitus; per hæc omnia, velut per atrocem, eámque non vnam tempeſtatem emerſit, ad ſummam dignitatem rex factus. Hæc via recta erat, quia erat via Heroum & generoſorum; per qualem etiam Poëtæ fingunt, Herculem ſuum meruiſſe, vt inter ſidera collocarètur. Horum ſententiâ non voluptas, ſed aduerſa illum extulerunt.

Quid exemplis pluribus opus eſt? *Nonne hæc*, atque eiuſcemodi plura, ipſum *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Vt homo debebat nos redimere; vt Deus nobis innoteſcere. Qua de cauſſa alternum in illo fuit rerum ſecundarum & aduerſarum regnum. Vix, eo in has auras nato, Angeli carmen Genethliacum cecinerunt, & inſonuit, per campos, lætum illud: *Gloria in excelſis Deo:* cucurrerunt Paſtores, & *reuerſi ſunt glorificantes, & laudantes Deum, in omnibus, quæ audierant, & viderant*: properarunt ab Oriente Magi, *& intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.* Hæc iucunda & honorifica fuerunt; ſed interuenêre & præuenêre iniucunda ac difficilia toleratu. Nam *in propria venit, & ſui eum non receperunt: non* enim, etiam nondum nato, *erat ei locus in diuerſorio.* Neque locus erat, cum natus eſſet, de qua cauſſa, inter beſtias, in ſtabulo habitauit. Magna eſt diuerſitas, inter pecudes iacere, & reges habere adoratores. Octiduum ierat, & iam cæpit vulnerari; iam ſanguinem fundere, cum circumcideretur, haud ſanè exiguo cruciatu. Laudatus eſt à Simeone & Anna, in templo, ſed ad internecionem mox quæſitus ab Herode, atque in exilium fugam facere coactus. In exilio quoque, vt fit, credibile eſt, ei non pauca ingrata accidiſſe. Adultus interfuit nuptijs, interfuit & conuiuijs; ſed & 40. diebus & 40. noctibus ieiunauit; ſæpiúſque eſurijt, poſt magnos labores. Eum illi honorem exhibuit Magdalena accumbenti, vt calidis lachrymis pedes eius ablueret, atque illis capillis tergeret, quos antè ornauerat in omnem vanitatem. Sed hunc honorem Phariſęus importuniſſima murmuratione contaminauit, mellíque acetum infudit. Aliàs cum, ob miraculorum patrationem, ab omnibus alijs pro magno Propheta, pro Filio Dei, pro Meſſia haberetur; inuidia Iudæorum nonnullorum omni eum contumelia affecit; variorúmque impoſitione criminum onerauit. In monte Thabor, inſtar ſolis, effulſit, ipsáque etiam

VI.
Luc. 24. 26.
Luc. 2. 14.
Matth. 2. 11.
Ioan. 1.
Luc. 2.

vestis eius, tanquam nix splenduit: vt iudicarent Apostoli, bonum esse, vt ibi habitarent. At quàm atrociter hunc montem mons Oliueti, ac mons Caluariæ compensauit? In monte Oliueti, *Tristis* erat *anima* illius *vsq; ad mortem*; & vestes eius, instar vermiculi; sanguineo sudore madentes erubuerunt. Ibi illi ipsi tres Apostoli Petrus, Ioannes & Iacobus, non dixerunt: *Bonum est, nos hìc esse*, sed & illi, & ceteri *omnes, relicto eo, fugerunt*. Postea, vsque ad vltimum spiritum, nullam bonam horam habuit; omnibus totius corporis membris, omnibus animæ potentijs, omnibus modis, cruciatus est: falsò accusatus, iniustè damnatus, diriter flagellatus, spinis crudeliter coronatus; clauis, lanceísque viuus ac mortuus immaniter transfossus; nec sine summa infamia in patibulũ adactus, inter latrones, atque instar latronum, interfectus est. Hæc
Luc. 24. 26. via fuit ipsius Filij Dei: *hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Per talia, *datum est illi nomen, quod est super omne nomen.* Sic, media die, sol obscuratus; sic petræ scissæ, sic monumenta aperta; sic prodeuntes mortui; sic gloriosa resurrectio testata est, eum esse Dominum vniuersi.

VII. Quod si igitur hæc via, per tot abrupta & scopulos, via recta est, cum sit via Sanctorum, & via ipsius Filij Dei: quis est, qui
Luc. 23. 31. non sibi ipsi quotidie occinere debeat: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si Christus innocens, impollutus, agnus sine macula; si Apostoli sanctissimi, si Martyres cælesti amore ardentes; si Eremitæ & homines Deo charissimi, per tot tormenta, & aduersa ad regnum & coronas peruenire debuerunt: quid peccatoribus non erit tolerandum? Hi non tantùm eiusdem sunt, cũ ceteris hominibus, conditionis, vt proinde illis cogitandum sit, vitam humanam sine malis esse non posse, atque idcirco ex necessitate virtutem esse faciendam; neque tantùm patientiam sibi exercendam constituere debent, vt patientiæ prœmium mereantur; sed etiam innumera admiserunt, meritò luenda. Si igitur, loco æterni ignis, aut flammarum in Purgatorio subeundarum, illis clementissimus Iudex iniuriam aut contumeliam à falso fratre irrogatam immittit; si detrahi de honore, si de boni nominis existimatione, per mendacia, & vindictas alterius finit; parcit, non sæuit; limat, non mactat. Hæc est recta via, qua ex inuio reducuntur. Recta via est, si illi rectè per eam ire volunt: si non incipiunt murmurare; si non conqueri, si non serere execrationes, si Deum

non

non accusare, qui, *quos amat castigat.* Et certè etiam qui Deum maximè amant, maximè, pro nomine Dei, optant contumeliam, & quiduis pati. Qui autem parum amant, parum, illius amore tolerant: qui non amant, nihil tolerant patienter. Nec enim tolerare sufficit; cum etiam diabolus grauissima sustineat tormenta, quibus ferendis non modò nihil præmij meretur, verùm etiam semper peccat. Diabolo itaque similes sunt, qui quæ ferunt, cum indignatione, & odio, & vindicta ferunt. Malum igitur grauiùs reddunt, quod grauiùs ferunt. Neque est, quod dicant: *aliud malum libentiùs paterer; hoc quod nunc premit, opprimit.* Stulti hoc dicunt. Non est enim ægroti, vt Medico, sed Medici, vt ægroto præscribat. Deus longè exactiùs nouit, quid nobis prosit; in illum cogitationem nostram iactemus; illi erit cura de nobis; ille nouit, quali emplastro indigeamus: ille dixit: *Mundus gaudebit, vos verò contristabimini.* Ioan. 16. Quamobrem Sancti sinunt se duci diuina voluntate: nullos casus metuunt, nullam fortunam formidant: sciunt enim vias Domini esse rectas, & sic, etiam per has ambages, rectè se duci ad diadema. Qui fidit Deo, non aberrat. Ac, ne desperemus, aduersa lætis identidem temperantur; mutántque vices nunc amara, nunc dulcia; vt dicere possimus: *secundùm multitudinem dolorum meorum, in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Psal. 93. 19. Conqueri non possemus, si per sola aspera duceremur: nunc aspera planis mitigantur. Ita bonus est Deus, qui, ob nullos casus acerbos, iniustus esse est existimandus.

CAPVT XXX.

Quinam, & quanto fructu, considerârint, Casus omnes, non à Fortuna, sed à Deo mortalibus inuehi?

I. QVoniam ergo neque à *Fato*, neque à *Casu*, neque à *Fortuna*, sed à Deo regitur Mundus; Deus autem neque necessitatem hominibus, ad agendum inijcit; neque temerè aut fortuitò quidquam finit fieri; sed, summo consilio omnia dirigit, quæ illi, qui cæci sunt, cæcæ Deæ ascribunt, aut *Casu* contingere arbitrantur: superest, vt diuinam prouidentiam, bonitatem, æquitatem,

inter omnes *Fortunæ casus*, agnoscamus & veneremur, dicamúsque, cum Iob: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Vtraque enim ab illo. De bonis ait S. Augustinus: *Deus æternæ felicitatis author & dator, quia solus est verus Deus, ipse dat terrena & bonis & malis. Neq; hoc temerè & quasi fortuitu, quia Deus est, non Fortuna: sed pro rerum ordine ac tempore, occulto nobis, notissimo sibi: cui tamen ordini temporum non subditus seruit: sed eum ipse, tanquam Dominus regit, moderatórq; disponit.* De malis pœnæ aut naturæ ait Amos: *Non est malum, in ciuitate, quod non fecit Dominus.* Cum itaque tam mala, ista, quàm bona sint à Domino, meritò dicimus, in omni Casu aduerso: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Dominus est, potest punire seruos; Pater est, potest filios castigare; Mundi Gubernator est, potest bona malis, & mala bonis temperare.

Iob.2.10. S. Augustin. lib.4. de Ciuit. cap.33. Amos. 3.

II. *Tulipam* Dalmatæ ac Turcæ pileum vocant, seu amiculum capitis, quod gestare solent. Ab hac forma flori inditum est nomen, qui apertus inuersúsque pilei illius effigiem refert. Hic flos visu iucundus, atque insigni colorum pulchritudine admirandus summo cauli insidet sursum spectans, sex foliolis sæpe constans; interdum septem aut octo; in fundo, calathi, aut cyathi modo, sese pandit, è quo sena, aut totidem, quot sunt folia, stamina erumpunt; modò lutea, modò pallida, modò nigricantia; pediculis etiam, quæ stamina sustinent, mirum in modum colorem variantibus. Hunc talem florem alij æstimant si colore aurum; alij, si purpuram imitetur; alij, si interspersis, per certa interualla, maculis, velut gemmis varietur; mihi, præ omnibus, in eo, obseruatione dignum videtur, quòd cognitione carens, tamen adeò accuratè obseruet tempestatem. Nam, ad radios solares, se pandit, lucémque toto sinu admittit: ast, vbi radios vel nubes, vel pluuiæ occupant, illico clauditur, & se contrahens languescit, quasi principis sideris absentiâ tristaretur. Huic flori similes sunt mortales. Quippe homo, *quasi flos egreditur* nascens; crescens autem, *tanquam flos agri, sic efflorebit*; &, *sicut fænum dies eius* morientis. Estque magna mortalium varietas. Alij auro nitent, alij purpura eminent. Sed in hoc tulipæ maximè æquiparantur; quòd, cum dies purus est, & sol serenus lucet; cum omnia læta & fausta; cum quidquid optant, impetrant; tum totos sinus pandunt, tum Deum salutant & laudant, iuxta illud: *confitebitur tibi, cum benefeceris ei.*

Iob.14.2. Psal.102.15. Psal.48.19.

Et quis

Et quis hoc non faceret, cum etiam bestiæ beneficijs cicurentur? & canis eum sequatur, à quo panem accepit? Quod si verò *Fortuna* vultum auertat, si cælum nubibus obscuretur, si pluuiæ, si nimbi cadant *Casuum* aduersorum; tum animum contrahunt, tũ languescunt mente, tum manu cessant, & cum cælo ipso tristantur. Neque hoc satis est, sæpe etiam tonant, contra Tonantem; quod fecisse Pharaonem legimus, & complures. Alij non indignantur verbis, non erumpunt in execrationes & Diras; animo tamen, & vultu, *Fortuna* sæuiente, sunt truculenti, ac, se sauciatos esse, profitentur.

Talis Tulipa, quæ sole, eiúsque radijs subductis, se se contraxit, fuit Dauid, qui ait: *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Sed alibi se correxit dicens: *in flagella paratus sum.* Neque nominat flagella, sed quæcunque Deo visa fuerint, ad illa se animo paratum & vltroneam hostiam offert. Decebat enim, vt, à quo acceperat sceptrum, eius non repudiaret flagrum. *Elegisse quidem lego*, ait S. Augustini magister, *S. Dauid flagelli genus, quod æquanimiter sustineret. Sed elegit, quia de tribus ei conditionibus eligendæ vnius necessitas mandabatur. Vbi autem non mandatur, ad omnia paratus est Dei seruulus, seu corporalem ægritudinem subeat, seu fugam à facie inimici, siue obitum filiorum, quos non timet præmittere, quia potest recipere imperterritus. Nam & sciens, quòd, si hic fuerit punitus supplicio temporali, leuare in futurum perpetuæ possit pœnam ærumnæ. Rogat ergo, vt recipiatur petitio sua, & castigetur ipse, vt recipiatur. Castigat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Si seruulum tuum videas peccata propria confitentem vltro offerre se pœnæ, inflecteris, ignoscis, & de Domini miseratione diffidis?* Non contraxit se ergo Dauid, sed sinus tunc omnes expandit, ad flagella Dei, & ad fortunæ ictus excipiendos, vt castigatus ærumna temporali, æternam euaderet calamitatem.

III. Psal. 29. 8. Psal. 37. S. Ambros. tract. in Psal. 37.

Iob etiam ab iracunda vxore, tanquam à Furiarum aliqua, vt se contraheret, &, tanquam miserum tragicè ludentis *Fortunæ* mancipium, in cælum fureret, non passus est, se loco moueri, sed perstitit, vt columna: cúmque & illa persisteret in eo incitando, diceretque: *Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere:* respondit: *Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his, non peccauit Iob labijs suis.* Quare? quia vidit, mala se sua de manu

IV. Iob. 2. 9.

Dei suscepisse, à quo castigari, est amari. Vnde & alibi ait: *manus*
Iob. 19. 21. *Domini tetigit me*; manus vtique bona, & benigna etiam in malis,
si ea, tanquam à Deo, & non tanquam ab homine, aut diabolo, illata patienter suscipiantur. *Considera mihi S. Iob*, ait idem supra
S. Ambros. in tract. de secunda interpellat. David. c. 4. laudatus Pater, *qui perfusus erat vlceribus, & concutiebatur omnibus membris, & plenus erat totius corporis sui doloribus, glebas terræ vulnerum suorum sanie & humore resoluens, quemadmodum cùm se in hoc corpore positus reclinare non posset, requiem mortis inuenerit: ideóq; conscius sui dixit*: Mors requies viro. *Is igitur in plaga non motus est, nec nutauit sermonis sui lubrico, qui in omnibus illis*, non peccauit labijs suis, *sicut scriptura testatur: sed magis plagæ suæ reperit firmamentum, per quam, confirmatus in Christo est. Ergo & Iob, & Dauid, quia hîc flagellati sunt, firmamentum habuerunt in plaga sua, quia flagellat pater filium, quem recipit. Qui autem hîc non flagellantur, ibi non suscipiuntur vt filij. Ideóq; in laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, vt in perpetuo, cum diabolo flagellentur. Ideò obtinuit, eos superbia, cooperti sunt iniquitate & impietate sua.*

V. Primum ergo ac palmarium aduersæ *Fortunæ* remedium,
Supra. c. 25. (de quo etiam supra dixi) est, si consideres, esse illam à Deo, esse ab amante, esse à patre. At quidquid à patre est, gratum; quidquid ab amante, amabile; quidquid à Deo, optimum est, etsi malum putetur. Alterum remedium est, quia, ex aduersa *Fortuna*, indicium habetur paternæ curæ, filium castigantis. Malis, plerumque,
S. Ambros. in tract. de 2. interpellat. Iob c. 4. *quia non est illis timor, non est flagellum à Domino. Iustus autem dicit, Quoniam flagellatus sum, tota die; & optat flagellari, vt recipiatur à Domino, & vult timere Deum, quia timor Domini initium sapientiæ est.*
Luc. 12. 5. Quis non timeat eum, *qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam?* Atque hoc tertium est, in aduersis casibus, solatiũ, æterna supplicia extingui posse, præsentis vitæ calamitate. Quis in barathrum illud æternitatis, atque in immania damnatorum tormenta inspiciens, non dicat ad Deum: *Hîc vre, hîc seca, vt in æternum parcas?* Quartum remedium, quia, infortunijs, homines in officio continet Deus, qui prosperitate tumescunt. Nam qui *in la-*
Psal. 72. 5. *boribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur, eos tenet superbia*; & qui miserijs non sunt cooperti, *cooperti sunt iniquitate, & impietate sua.* Quintum remedium, quia quos Deus percutit, è malis bonos facit. Plurimæ res percutiendo fiunt meliores. Lana, dum verberatur, purgatur. Ferrum tunditur, in incude, &

quamcunque vis, formam accipit. Moneta percutitur, & signatur, valorémque acquirit. Cæditur asinus, & currit. Castigatur homo, & emendatur. Sextum remedium, quia bonorum virtutem ostendit, & exercet *Fortuna* tristis. Septimum, quia leue & momentaneum est, quidquid nobis accidit, si cum Martyrum, cum Christi, aut etiam cum damnatorum doloribus comparetur. Octauum denique, quia per iratam *Fortunam*, via ad cælum, & præmium in cælo paratur. Hæc talia, qui in *Casibus* subitis atque funestis, apud se expendit, remedia habet omnis calamitatis; facilé que potest, ad exemplum patientissimi illius Stephani (cui maleuolus, igne subiecto, quidquid de agro conuexerat, cum ipso horreo, combussit) magis dolere, ob peccatum affligentis, quàm ob afflictionem. Sed inspiciamus cursim singula remedia enumerata, ab hominibus pijs in praxin reducta. S.Greg. l. 4. dial. cap. 19.

VI. Ad primum remedium quod attinet, non agnouit tantùm Dauid, & ante illum Iob, nulla, in hac vita, sine Dei nutu, hominibus mala accidere, atque idcirco ea accepta esse oportere; sed alij quoque eadem vsi sunt ratiocinatione. In diuinis litteris, magnis laudibus ornatur Tobias, nam *cum esset captus, in diebus Salmanasar regis Assyriorũ, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, ita vt omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.* Adduntur miræ laudes aliæ, de eius, in ipsa iuuentute, grauitate morum, de fidei constantia, de exercitijs pietatis; de filij sanctissima educatione, de consolatione captiuis impensa, quibus *monita salutis dabat*, de pecunia mutuò aut etiam in eleemosynas largissimè data. Siquidem Tobias *quotidie pergebat, per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebátq; vnicuiq; , prout poterat, de facultatibus suis: esurientes alebat, nudísq; vestimenta præbebat, & mortuis, atq; occisis sepulturam solicitus exhibebat.* Hæc viri virtus, hæc merita fuere. Quæ merces est secuta? Quòd corpora interfectorum sepelijsset, rex Sennacherib *iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius.* Opes illi ablatæ sunt: vitam fuga & *nudus latens* seruauit. Ad quid seruauit? vt reuersus, &, conuiuio relicto, ad mortuos sepeliendos accurrens in nouam incideret calamitatem. *Contigit* enim, *vt quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem, & obdormisset, & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fierétq; cæcus. Hanc autem* Tob. 1. 2. Tob. 2. 10.

tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis euenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo, omnibus diebus vitæ suæ. Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes: Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui: quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Non fuit Tobias instar Tulipæ radios lucis excipientis, imbrem excludentis; æquè à Deo sciuit venire sibi cæcitatem, ac visum, atque idcirco non perdidit patientiam, non mutauit fidem; neque spem deposuit lætioris vitæ, in cælo, consequendæ. Qui se confidit, Deum, in cælo, visurum, libenter est cæcus in terris. *Aduersus hos casus muniendi sumus*, ait Seneca, *Nullus* enim, *contra fortunam, inexpugnabilis murus est. Intus instruamur. Si illa pars tuta est, pulsari homo potest, capi non potest. Quod sit hoc instrumentum, scire desideras? Nihil indignetur, sibi accidere, sciátque, illa ipsa, quibus lædi videtur, ad conseruationem vniuersi pertinere, & ex his esse, quæ cursum mundi officiúmque consummant. Placeat homini, quidquid Deo placuit: ob hoc seipsum suáque miretur, quòd non potest vinci, quòd mala ipsa sub se tenet, quòd ratione, qua valentius nihil est, casum doloremque & iniuriam subigit. Ama rationem: huius te amor, contra durissima armabit.* Ratio igitur potissima est, cogitare, *casum* tibi à sapientissima Dei bonitate missum esse; qui, per talia, Mundum iustissimè moderatur.

Senec. lib. 1. epist. 74.

VII. Neque enim permittit tantùm hæc, sed sæpe etiam immittit Deus, cuius testis est vel Alaricus Gottorum Dux, qui Stilicone interemto, quia petitam ab Honorio Imperatore pacem, non impetrauit, statuit infesto exercitu Romam obsidere. Ibi milite copioso ad Tiberim collocato, ne in vrbem necessaria inferrentur, adeò indesinenter obsidionem protraxit, vt fame primùm, postea etiam peste populus, in vrbe, vehementer laceraretur. Quod cum fieret, Monachus quidam Italus, Probus nomine, Romam contendit, atque Alaricum etiam atque etiam adhortatus est, ne tantorum malorum author esse vellet, sed vrbi parceret, extrema iam passæ. Respondit Monacho Alaricus, se sanguine non delectari, & sanè sibi lubidinem non esse, tot mala Romanis inferendi; *sed*

Sozom. hist. Eccles. lib. 9. cap. 6. & Socrat. lib. 7. c. 10.

vrge-

vrgeri se à quodam continuè, qui sibi præcipiat, vt Romam vastet; quod & tandem fecit. Præceptum illud diuinum fuisse, non dubitant authores: & adstipulantur diuinæ quoque litteræ, è quibus, alio loco, docebimus, à Domino exercituum bella prouenire. Quòd si ergo, Alarico teste, Deus nonnullis præcipit, vt alios persequantur, quid succensemus obedientibus Deo præcipienti? Fugienti Dauid Semei maledixerat. Abisai igitur regem defensurus & maledico caput amputaturus erat, quem Dauid his verbis inhibuit: *Quid mihi & vobis est, filij Saruiæ? Dimittite eum, vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est, qui audeat dicere: quare sic fecerit?* Nimirum non examinanda est caussa, si cõstat de authore Deo; qui pro omni caussa nobis esse debet; cum sit suprema rerum caussa. Hac ergo Numinis voluntate, ô quisquis aduersa pateris, 2. Reg. 16. 10.

Æquam memento rebus in omnibus
Seruare mentem. Horat. 2. car. o. 2.

VIII. Hoc remedio ad patientiam instructus, & *in flagella paratus* fuit, eáque ipsa tanta animi præparatione flagellum à se suísque auertit S. Lupus Episcopus Trecensis. Attilæ Hunnorum Principi, eò cum exercitu venienti, sanctissimus Antistes habitu Pontificali indutus, cum tota Cleri multitudine, obuiam processit, & data, acceptáque salute, Attilam interrogauit, Quisnam esset, qui tot regibus deuictis, tot populis prostratis, tot euersis vrbibus, tot nationibus superatis, cuncta in sua poneret potestate? Cui Attila: *Ego,* inquit, *sum rex Hunnorum Attila, FLAGELLVM DEI.* Ad quæ Lupus: *Et quis est mortalium, qui Dei flagello resistet? Veni, igitur, Dei mei flagellum; illóq; vtere, vt Deus concedit.* Ad quæ verba Barbarus, diuina vtiq; voluntate, emollitus Trecensem vrbem illæsam pertransiuit, quam priùs constituerat funditus delere. Enimuerò aiunt, cælesti virtute, tam totum exercitum, quàm ipsum, velut cæcitate astrictum, nemine vllo conspecto, à porta vna, vsque ad alteram portam, per totam ciuitatem transijsse. Quod etiam quondam, Elisæo orante, Syris euenit. Nimirum tanta est Numinis potentia, vt nemo possit resistere eius voluntati. Prudentiæ igitur est, & obedientissimæ subiectionis, de manu Dei, accipere, quod scias, ipsum velle. Neque citiùs eius ira placatur, quàm si te pœnæ vltro offeras. Quemadmodum & parentes libenter culpam filijs condonant, quos vident delicta non excusare, sed

Psal. 37. Ex Petr. in Catal. lib. 6. cap. 1. & alijs Baron. An. 451.

4. Reg. 6. 18.

re, sed ad ferulam, ingenuè ac sponte sua, se sistere paratos. Ita *rectus atq; integer corrigit praua fortunæ, & dura atq; aspera ferendi scientia mollit*; immo mollit ipsum Deum punientem, qui pœnæ loco sæpe accipit, patiendi voluntatem. Cur Deum non molliret, cum ipsos legamus homines pepercisse ijs, quos videbant à Deo satis castigatos, ne vulnus nouum adderent factæ cicatrici?

Senec. lib. 1. epist. 98.

IX.

Albertus Crantz. l. 9. Metrop. cap. 40.

Sic egit Mauritius Comes Cloemburgicus, à Bremensi ciuitate, multis contumelijs incensus: enimuerò, acceptis à magistratu litteris, quæ hostilia illi denunciarent, ad arma prouocatus. Hic vias publicas diu insederat, vt omnem vrbi commeatum intercluderet. Ventum est ad prælium. Pugna commissa. Bremenses magna clade afflicti atque fugati sunt. Secutus est fugientes victor exercitus. Ad confinia ciuitatis vbi accessit, contra omnem belli morem, vidit portas ciuitatis apertas, neque ab vllo milite custoditas. Misit speculatum, qui tantæ negligentiæ caussam indagarent. Illi, cum tripudio, retulerunt, penes Mauritium esse, si vellet, tota vrbe potiri; ciuium, desperata salute, domi se quemq; tenere, quòd adeò immaniter pestis, vrbe tota, grassaretur. Ad narrationem hanc Mauritius altùm ingemuit dicens: *Quia Rex supernus illam oppugnat vrbem, nolo, vt accedat afflictis à Deo afflictio nostra. Multa mihi iucunda, in hac vrbe, fuerunt: si modo diffidemus, redibit aliquando tranquillitas & reconciliatio: retrahamus ab illis manus, quos castigat serius rerum arbiter Deus, ne & in nos serpat contagio. Ita reduxit exercitum vir, qui eius vrbis videretur dignus imperio, quòd tam benigno fuit animo in afflictam. Post aliquot autem dies, pax, inter Mauritium & Bremenses sancita est.* Agnouit itaque Mauritius, non à Fortuna, sed à summo rerum Gubernatore, pestem vrbi immissam, atq; eapropter nolebat infestare humana manu, quos videbat diuina correctione verberatos. Adeò prodest, nõ tantùm patientibus mala, sed etiam spectantibus, agnoscere malorum, quæ hominibus incidunt, Deum authorem; quo imperante, & velut signum dante, vel in arma mittuntur, vel ab armis discedunt. Optarem hanc cogitationem ijs, quorum animus vindictæ sitientissimus nullis potest miserijs, nullis inimici infortunijs satiari. Rident, quoties vident illum flere; &, in tristitia illius, gaudent; si ardet aduersarij domus, pro aqua, oleum affundunt; si amisit pallium, rapiunt illi etiam indusium; si casu pedem fregit, caput illi diffractum esse vellent; denique si è vita est

subla-

sublatus, omnibus verborum contumelijs mortuum insectantur. Quàm isti longè tutiùs, cum Mauritio, vererentur, ne aduersarij malum, quod, diuino iudicio non contenti, multiplicant, serpat, immo resiliat in multiplicantes;

Exigat & dignas vltrix Rhamnusia pœnas? Ouid. 5. de Tristib. eleg. 9.

Prodest autem etiam ad hoc, scire Deum esse, qui malis habenas laxet, aut ea, in homines excitet, vt nôrint placare eum, à quo illa irritato nôrunt prouenire. Cum enim ille sit, *qui paupe-* X. 1. Reg. 2. 7.
rem facit; & ditat; humiliat, & subleuat, ad cuius opem potiùs re-
currerent? Hac notitia instructus Dauid ait: *Domine, quid multi-* Psal. 3. 2.
plicati sunt, qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me? Neque tamen tam hoc miratur, quàm quod illico sequitur: *Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi, in Deo eius?* Quasi Deus tantùm humiliet, & non subleuet? Enimuerò ea est Numinis bonitas, vt clementer puniat, & iustè parcat. Nam quem Deus plectit iratus, peccantem; audit placatus supplicantem. Audit autem, vt parcat. *De tribulatione inuocaui Dominum*, ait: *& exaudiuit me in latitudine* Psal. 117. 5.
Dominus. Non tantæ nobis curæ est, inquit S. Chrysostomus, *nihil* S. Chrysost. homil. 2. ad pop.
graue pati, quantæ illi, qui nobis animam donauit, & tot, post hoc, contulit bona. Ac rursus alibi: *IESVM, in tribulatione, sine vlla intermis-*
sione; obsecra, vt vel solùm annuat, & omnia vnico momento dilaben- Idem. ep. 1.
tur. Quod si obsecrasti, nec tamen depulsum est malum, id Deo familiare & vsitatum scias, vt non statim acerbitates extinguat, sed cum hæ intumuerint; inde quidem repentè omnia in tranquillum mutet. Itaque in Casum nos sinit venire, vt oremus; verùm non semper statim liberat, vt fortiùs oremus. *Sed*, ais, *An non prohibere poterat, ne tres*
pueri in tentationem laberentur? Verùm id minimè facere voluit, vt in- Idem. ibid.
gentem illis quæstum conciliaret, & propterea in barbarorum manus cadere passus est, & fornacem nimium accendi, & regiam iracundiam, fornace atrociùs, inflammari, & eos manibus ac pedibus vinciri, & in ignem præcipites dari. Cum autem omnes, qui eos spectabant, eorum salutem, pro deplorata habuissent; tum præter spem & subitò se exeruit præstantissimi artificis Dei, in edendis miraculis, facultas. Siquidem ignis vincebatur: qui autem vincti erant, soluebantur; & fornax in temperiem, & in rorem mutabatur; aula regia magnificentior, & augustior reddebatur, & naturam illam edacissima, lapides & ferrũ superantem, crinium natura vincebat; & sanctorum illorum chorus modulatissimus, vtrasq; res conditas, ad mirificum hunc concentum inuitans, &

hymnos

hymnos, ad grati animi significationem, ad Deum transmittebant, quòd videlicet vinculis constricti, quòd in fornacem missi, quòd patrijs sedibus exturbati, quòd captiui adducti, quòd libertate spoliati fuissent. nam hoc probi & grati animi est. Postquam autem hostium improbitas, partibus omnibus absoluta fuit, & pugilum virtus expleta, & corona eorum contexta; nec iam ad gloriam, & nominis splendorem quidquam restabat; tunc mala depelluntur, & qui fornacem accenderat: & eos graui supplicio addixerat, idem sanctos illos pugiles miris laudibus effert, & miraculum à Deo editum prædicat, & literas ingenti laude confertas quoque gentium mittit, ea, quæ acciderant, commemorans, idoneum testem & fide dignum diuinorum miraculorum se præbens. Hostis enim cum esset, apud hostes etiam ab omni suspicione remota erant, quæ ab eo scribebantur. Vidisti Dei sapientiam? Hæc S. Pater.

XI. Sapient. 3. 6. Ex quo facto intelligimus, tres pueros, *tanquam aurum in fornace probatos,* liberari sanè potuisse, ne in fornacem proijcerentur, sed illis ipsis magis profuisse, vt eorum innocentiam, diuinæ potentiæ miraculo ignis illustraret. Quod sanè factum non fuisset, nisi credidissent, Deum esse, qui & permittere talia soleret, & Dan. 3. 17. eripere, quos vellet, posset. *Ecce,* aiunt, *Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, li-* 1. Reg. 2. *berare.* Quasi dicerent, eiusdem est, *mortificare, & viuificare, deducere ad inferos, & reducere.* Quòd autem, non Casui, non *Fortunæ,* non *Fato* suo eam tam lugubrem scenam ascripserint, sed Deo, ad Daniel. 3. 26. quem oratione sua confugerunt, audi Azariam, in medijs flammarum incendijs, orantem: *Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile, & gloriosum nomen tuum in secula: quia iustus es, in omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera. Quæ fecisti nobis,* ait. Deum ergo fecisse dicit: & rectè & iustè fecisse agnoscit; hinc non tantùm nullæ querelæ extiterunt; sed ad orationem ventum est, immo & ad laudes & ad gratiarum actionem. Qui enim cognitum habent, nihil sine Deo, contingere, omniáque, quæ à Deo veniunt, recta esse, Deum in rebus omnibus laudant. Hinc illud est Dauidis: *Eru-* Psal. 118. *ctabunt labia mea hymnum: cum docueris me iustificationes tuas.* Quare, quisquis *Casus* aduersos, *iustificationes* Dei esse credit, non solùm non fit impatiens, sed etiam orationibus, & hymnis gratias agendas arbitratur, atque inter ipsos fluctus, inter leones, inter ignes; in mari, in cæto, in lacu, in fornace accensa, cantat.

CAP. XXXI.

CAPVT XXXI.

Casuum à Deo immissorum complures vtilitates spirituales.

SI, Domino maledicorum linguis, aut calumnijs impiorum vso, serui probi vox est: *Quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* quantò magis filius excipiet læta mente, quod à patre amante proficiscitur? Et, vt excipiat, scire debet, hoc ipsum esse signum, quo agnoscere potest, se esse vnum de numero filiorum, non si eum extollat, non si in solio collocet, non si ex eo Sardanapalum faciat; sed si in dura, & labores arduos eum mittat. Apud Poëtas, Phaëthon, Solem sic alloquitur: I. 2. Reg. 16. 10.

Phœbe pater, si das vsum mihi nominis huius: Ouid. lib. 2. Metam.
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat:
Pignora da genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.

Annuit pater. at quid stolidus iuuenis, in signum petijt, vt filius esse Solis agnosceretur? *currus petit ille paternos,*
Inq; diem alipedum ius & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem.

Siquidem exitium suum petierat filius; neque enim ad mortalem pertinebat, quod petierat. Nemo est, qui non optaret scire, num filius Dei, & Christi cohæres sit? Stulti pro signo habent, si curru aurato, si sceptris, si coronis, si dignitatibus possint fulgere. At regnum Christi *non est de hoc mundo*; & actum esset de pauperibus, si nemo Dei filius esset, nisi diues, nisi splendidus, nisi opulentus. Igitur aliud signum est, quod vel ex ipso naturali Dei Filio Christo potest cognosci. Neque enim est seruus supra Dominum, aut Filio naturali Dei, filius adoptiuus debet velle delicatiùs tractari. *Signum Filij hominis* & Filij Dei ipse Dei Filius *crucem* nuncupauit. Matt. 24. 30.

II. Tempore Ioannis Euangelistæ, Episcopus Smyrnensis, vir magnæ Sanctitatis grauibus procellis quatiebatur. Vocauit igitur Ioannem Christus & dixit: *Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & viuit. Scio tribulationem* Apoc. 2. 8.

tuã, & paupertatem tuã, sed diues es, &c: cur? *quia si fueris fidelis vsq; ad mortem, dabo tibi coronã vitæ*. Spe ergo diues erat, quia futurus Christi cohæres. Sed ecce, quo modo ad hanc eum spem inducit: non se regem regum appellat, sed eum, *qui fuit mortuus, & viuit*, quasi diceret: ego, quamuis Filius Dei verus, tamen morte crucis acerbissimâ & ignominiâ plenâ damnatus fui: vnde intelligere potes, pati grauia, non esse à filijs Dei alienum. Et quid mirum, si Christianum esse dicimus, quod veteres etiam Spartanum esse crediderunt? Spartani enim, vt filios suos probarent, innocentes ad aram adductos iubebant flagellis, ad sanguinem vsque, cædi; probatior habebatur, qui, inter plura verbera, non gemuisset. Probat, ad hunc modum, etiam Deus filios suos. Probatiores sunt, qui sunt
Hebr. 12. 5. ad flagella paratiores. *Obliti estis*, inquit, Apostolus consolationis,
Prou. 3. 11. *quæ vobis tanquam filijs loquitur dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini* (hoc est labores & tribulationes, quibus nos erudit) *neq; fatigeris, dum ab eo corriperis, quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit*. Ita ipsi Apostolo
Actor. 9. 11. contigit, qui idcirco *vas electionis* est dictus: caussa mox additur: *Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum, pro nomine meo, pati*. Ita
Tob. 12. 13. contigit & Tobiæ, cui dictum est: *Quia acceptus fueras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te*. Si necesse fuit, quàm meritò timere possunt, quos tentatio non probat, se Deo acceptos non esse? Filios suos solet Deus cruce ac tentatione insignire; cruce probare, velut Lydio lapide; cruce tanquam quadriga ad cælũ promouere.

III. Quantâ curâ filij laborant, vt patris nomen ac iura retineant? quàm soliciti sunt, vt in parentis gratia permaneant? Permanent autem in Numinis gratia, & filiorum iura conseruant, quicunque conseruant patientiam, in *casibus* à Deo missis. Elisabeth illa regio sanguine oriunda, & Thuringiæ Principis connubio nobilis, defuncto coniuge, vidua facta, mox cæpit etiam pati cruces viduarum; quas vexare pronum est hominibus, exercere autem in virtutem, Deo placet. Propinquis igitur defuncti Tetrarchiam, per vim occupantibus, regij animi vidua, vnà cum paruulis liberis, è ditione sua eiecta, inops, egens vaga, ærumnis omnibus obruta, &, quæ coronis erat calamitatum, ab ijs quoque, in quos priùs beneficia cumulauerat, contempta; ita omnia constanti animo pertulit, ita sinum infortunijs pandit, vt ne subducere quidem se vellet miserijs declinandis. Inuitabatur enim ad parentem

(Conradus in vita S. Elisabethæ.)

Pannoniæ

Pannoniæ regem, asylum vtique excellens. Sed redire illuc detrectabat, ne patientiæ atque humilitatis, quas in miserijs inuenerat, occasionem, inter regales delicias, amitteret. Habebat enim, tanquam Dei filia, diuinum patiendi characterem, thesauris omnibus chariorem. Quid hanc fortitudinem, in heroide Christiana, miremur? *Attalus Stoicus dicere solebat: Malo me fortuna in castris suis, quàm in delicijs habeat. torqueor, sed fortiter: bene est. occidor, sed fortiter: bene est. Audi Epicurum, dicet: Et dulce est. Vror, sed inuictus. Quid ni optabile sit, non quòd vrit me ignis, sed quòd non vincit. Nihil est virtute præstantius, nihil pulchrius: & bonum est, & optabile, quidquid ex huius geritur imperio.* Sic ex hominibus heroës, sic semidei, sic dij efficiuntur. Denique sic Deus nos *prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui; ideóq; & nos per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, qui, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contemta.* Atque hoc alterum erat, quod, contra Fortunæ ictus, remedium numerauimus.

Senec. lib. 1. ep. 67.

Rom. 8. 29. Hebr. 12. 2.

IV. Sequitur tertium, paruo malo, grande, immo æternum malum redimi, Quis *Fortunæ* casus potest tam esse acerbus, quàm gehennæ cruciatus? quæ confusio huius vitæ non debet contemni, præ confusione, quæ, coram toto Mundo, in extremo iudicio, atque postea, sine fine, erit in Inferno? Sæpe autem Deus hîc cruciat, vt in æternum parcat. Itaque tribulatio & dolor non tantùm est, in electis, character & signum, eos esse filios Dei, sed etiã, esse electos. Vtriusque simul figuram habemus in diuinis historijs. Rachel enim vltimum charissimúmque filium *Benoni*, hoc est, *filium doloris* (sicut Isaias Christum, *virum dolorum, & scientem infirmitatem*) Iacob autem eundem *Beniamin*, hoc est, *filium dextræ* nominauit. Quid est hoc aliud, quàm filios Dei, qui persecutionem patiuntur, esse non tantùm *Benoni*, seu *filios doloris*, sed etiam *Beniamin*, *filiósq; dextræ*, qui scilicet in illâ dexterâ collocabuntur, vbi agni, non hædi, iudicante Domino, statuentur?

Genes. 35. Isa. 53. 3.

Matth. 25. 33.

V. In Turrium cœnobio, canitie veneranda senex adeò seuerè vixerat, vt in multa corporis incommoda caderet. Inter quæ fuit etiam hydrops. Veniebant ergo ad illum, è diuersis locis, qui eum consolarentur, rogaréntque, vt, in ista præsertim ætate atque inualetudine, non nihil de tam austera viuendi consuetudine remitteret; nam & frondem, medio die, cum æstus exsiccat, arboratores

Prat. Spirit. cap. 8.

non cædere. His ille aliud nihil respondebat; quàm vt diceret: *Orate, pro me, Patres, ne interior homo hydropicus fiat. Ego enim, vt in hac infirmitate diutiùs durem, Deum oro.* Hunc ergo eundem Abbatem, cum audiuisset Hierosolymitanus Archiepiscopus Eustochius adeò vehementer morbo afflictum, constituit ei suppeditare, quidquid vel medicorum ars, vel imbecillitas corporis exigeret. Myrogenes autem (hoc enim seni nomen erat) omnia repudiauit, hoc solùm ab Archiepiscopo petens: *Ora pro me, Pater, vt liberer ab æterno cruciatu.* Maluit nimirum hydropicus, in aquis, quod deliquisset eluere, quàm exurendum in æternos ignes reseruare. 1.Cor.11.32 Scilicet, *dum iudicamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc Mundo damnemur.* Quod qui prospectum habet, bene fert infestos casus, neque vllum *Fortunæ* crimen accusat; sed etiam vltro optat & inuitat, in hac vita, miser esse, ne sit in altera.

VI. Histor. Tri. part.l.8.c.1.

Circa Mareotem degebat Stephanus, integra continentia Monachus, ad sexaginta annos, in omni virtutum palæstra exercitatissimus, Antonio quoque Magno de præstanti pietate notus. Erant in eo multa singularem laudem merentia. Fuit enim ille vir, non solùm ex optimo more, & sanctissima disciplina, sed etiam cum foris clarus, tum domi admirandus, neque rebus externis magis laudandus, quàm facinoribus domesticis. Foris inter asperos mansuetus, inter ignorantes sapiens, alloquio suauis, sermone vtilis; mirè callens ærumnosorum animos consolari, atque, in ipso luctu, excitare ad alacritatem. Sed domi ipse haud indiligentiùs exercebat, quod foris alios docuerat. Tantus erat amator crucis, vt, si ipsa bona *Fortuna* venisset, non intromisisset. Ergo habuit, quod petijt. Nam in morbum iniectus est, eúmque prorsus incurabilem. Quem tamen adeò non curabat, vt, dum medici membra eius putrescentia secarent, ille (quasi de alieno corio ageretur, neque cruciatus ad se pertineret) manibus opus faceret, ac folia palmarum plecteret: cúmque morbus in summo incremento esset, etiam circumstantibus conabatur persuadere, vt de eiuscemodi rebus non dolerent, neque aliud soliciti, nisi de bono vitæ fine, cogitarent. *Deus*, inquiebat, *quæ fecit, cuncta vtilia sunt. Ego autem noui, huiusmodi morbos, propter peccata, accidere. Et melius est, hîc pœnas soluere, quàm, post mortem, perpetua supplicia sustinere.* Eiusdem sententiæ fuit S. Chrysostomus; qui ita loquitur: *Magnum bonum est, luere peccata, in hac vita, Etenim diues ille, nihil graue hîc rece-*

S.Chrysost. homil. 6. ad pop.

recepit, & propterea illic torquebatur, & quòd hoc esset in caussa, ne vlla ibi frueretur consolatione. Audi, quid dicat Abraham: Fili, recepisti bona, in vita tua, itaq; nunc dolorem patere. Quòd autem Lazaro bona data sint, quia hîc, cum virtute, infinitas passus molestias fuerit, Patriarcham & hoc dicentem audi. Cum enim dixisset diuiti: Recepisti bona, intulit: & Lazarus malâ, & propterea consolatur. Terribilis sententia, & quæ meritò suspectam faciat omnem Mundi prosperitatem. Tametsi enim caussa damnationis non sit, omnis vitæ huius delectatio, sed peccata, signum tamen est futuræ damnationis, seculi istius prosperitas. Siquidem *non iudicat Deus bis in idipsum.* Quos ergo, hîc, remunerat, alibi punit; & quos hîc punit, ijs alibi præmia largitur. Nemo enim adeò malus est, vt non faciat aliquid subinde boni, ob quod à Deo mercedem accipit; nemo adeò bonus, vt non aliquando admittat peccatum veniale saltem. *Recepit* ergo infeliciter epulo in hac vita; fortunatè Lazarus in altera, quidquid vterq; boni vnquam gessit: *recepit* Lazarus in hac, Epulo in altera, quidquid mali admisit. Vtrius fuit optabilior conditio? Optimè hanc quæstionem decidit D. Augustin. in illa verba: *Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorũ,* ait enim: *Non solùm donans peccata, sed etiam vindicans, propitius fuisti. Videte, fratres, quid hîc commendauit, aduertite. Illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat. Nam cui verè propitius est, non solùm donat peccata, ne noceant ad futurum seculum, sed etiam castigat, ne peccare delectet.*

S. Augustin. in Psal. 98. 8.

VII.

Atque inde se exerit quartum *malæ Fortunæ* remedium, vt sciamus, Deum, instar aurigæ equum exorbitantem scuticæ habenis, in via retinentis, homines in officio continere, Fortunæ flagellis. Quem alium in finem Deus minatur præuaricatoribus famem aliáque mala dicens: *Cauete, ne fortè decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, seruiatísq; dijs alienis, & adoretis eos: iratúsq; Dominus claudat cælum, & pluuiæ descendant, nec terra det germen suum, pereatísq; velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis?* Testis huius remedij est Catharina Aragonia, quę ab Henrico VIII. Anglorum rege, vt Annæ Bolenæ pellici locus daretur, indignissimis modis repudiata, insigniter ostendit, *probitatẽ, industriam, cetetrásq; bonas artes, neq; dare, neq; eripere cuiquam fortunam posse.* Quippe incredibili constantia animi, inconstantiam *Fortunæ*, casúmque acerbissimum tulit. Tantæ patientiæ radix fuit, quòd sciret, Deum eiuscemodi ærumnis, tanquam fræno vti, quo homines reguntur.

Deut. 11. 16.

Nicol. Sanderus l. 1. de Schismate Anglicano. & Surius Anno 1535.

Solebat enim sæpissime *apud suos, dicere, Fortunam se, nec asperrimam, nec leuissimam, si daretur optio, electuram; cum vtraq; suas tentationes ac pericula habeat, sed mediam potius temperatam. Si tamen alterutra eligenda esset, malle se tristissimam, quàm blandissimam: infelicibus enim raro deesse consolationem, fortunatissimis ferè semper mentem.* Huic heroidi optionem non dedit Deus, sed *Fortunam* dedit planè tristissimam; vnà tamen & hanc ipsam consolationem impertiuit, vt nosset, infelicibus non deesse consolationem, illam scilicet, quia nôrunt, à Deo profecta aduersa in magnas vtilitates. Itaque oblatam vtramuis fortunam iuxta suscipere discat, qui animo esse tranquillo cupit. Aliud enim est animus tranquillus, aliud tranquilla *Fortuna*. Ille in tuto est; hæc, cum blanditur, tunc vel maximè metuenda est. Quod vel Demetrius vidit, *qui vitam securam, & sine vllis Fortunæ incursionibus mare mortuum vocat. Nihil habere, ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione & incursu firmitatem animi tui tentes: sed in ocio incusso iacere, non est tranquillitas, malicia est.* Ferrum diu intactum, rubigine operitur & fœdatur; si lima & ignis accedat, ita repurgatum splendet, vt fulgore argentum imitetur. In ferro hominem vides, quem expolit, quod mordet; purgat, quod vrit; & plerumque, si illi benè est, ille bonus non est.

Senec. lib. 1. epist. 67.

VIII. Sicut enim lasciuiam amant atq; superbiam res secundæ, ita aduersę animum erigunt, dũ corrigunt. Quod erat è remedijs quintũ. Itaq; sæpe opes, sæpe liberi, sæpe officium ab aliquo aufertur, vt occasio peccandi auferatur, emendetúrq; is, qui diuitiarum cupiditate, aut amore liberorum, aut officij necessitate peccauit. Sic *mensa nummulariorum euertitur, vt Domini subrogetur: ara deycitur, vt erigantur altaria*, ait S. Ambrosius. *Atq; hoc non aliqua succinctus manu diuitijsq; faciebat* (Christus) *sed flagello de restibus cædebat turbas, & resistere nullus audebat. Et nunc virga vtitur, nunc flagello. Virga enim recta est*, virga regni tui. *Virga, vt corrigat: flagello, vt suadeat. Directa illic, hic moralis, quasi inflexa præceptio, qua peccatoris conscientia velut lento verbere flagellatur. Alij sunt enim terrores Prophetici, aliæ Apostolicæ suasiones, in vtroq; tamen vnius est verbi disciplina. Et ideò flagellum de restibus fecit, quia funes ceciderunt, inquit, mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Qui æger est, sanitatis caussa, libenter sustinet medici sectionem: insanit peccator, si virgam odit; si se subducit flagello, quo reducitur ad

S. Ambros. lib. 9. super Luc.

tur ad animæ integritatem. Refert Beda S. Edildridam Annæ regis orientalium Anglorum filiam, ac regis Ecgfridi coniugem, feminã, in paucis, vnam, adeò Christo sponso addictam, vt cum coniuge, toto matrimonij tempore, illibata virginitatis integritate permanserit. Et, quia *omnes, cum secundæ res sunt maximæ, tum maximè meditari secum oportet, quo pacto aduersam fortunam ferant*, habuit hęc sapientissima virgo cognitissimũ, omnia, quæ ægrè facere hominibus possunt, à Deo sciri, neque sine caussa permitti. Itaque, vt & illa Numinis amantis acciperet characterem, sub vitæ finem, tumore fœdo, sub maxilla se colligente, diriter cruciata est. Eum cruciatum tolerauit non solùm patienter, sed etiam hilariter: adeò, vt animus illius corporis dolore delectaretur. Solebat autem dicere: *Scio certissimè, quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo iuuenculam memini me superuacua monilium pondera portare, & credo, quòd ideò me superna pietas dolore colli voluit grauari, vt sic absoluat à reatu superuacuæ leuitatis; dum mihi nunc, pro auro & margaritis, de collo, rubor tumoris ardórq; prominet.* Alios igitur morbi cohibent, ne peccent; alios è malis bonos, alios è bonis meliores efficiunt. Hoc est illud, *compelle intrare.* Non poterat Absalom impetrare, vt Ioab ad se veniret, idcirco *dixit seruis suis: scitis agrũ Ioab, iuxta agrum meum habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni, surrexítq; Ioab & venit ad Absalom in domum eius.* Ita multi ad Dominum vocati non venirent, nisi eis infortunium immitteret. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.* Quàm multi tum demum resipiscunt, cum vident manifestè, sibi omnia infeliciter cedere? Nemo maledictionem Dei citiùs vitat, quàm qui non ignorat. Ne ignoret igitur, sentit. Innumera docent exempla, naturam plerumq; à *Fortuna bona* peiorem, à *mala* fieri meliorem. Certè ipse Alexander ictus sapuit: nam sagitta percussus dixit: *Omnes iurant, me Iouis filium esse, sed vulnus hoc, me hominem esse clamat.* Sic multi sanantur, quando vulnerantur. Quid enim aliud Chirurgus facit, cum sanguinem mittit? *Sana animam meam* ait ille. Ergo medicum imitatur Deus; percutit & sanat. Hoc virga illa Moysis significauit; vt, ad terram sanctam, Israëlitas Moyses virgâ; ita Deus tribulatione homines ad cælum ducit, & reducit. Ducit, ne errent; reducit, si errauerunt. Tantùm in virga, tantum in castigatione virtutis & momenti continetur.

Beda lib. 4. c. 7. Eccles. histor. gent. Anglor.

Luc. 14. 23.

2 Reg. 14. 30.

Psal. 82. 7.

Ex his

IX. Ex his etiam, quod sexto loco enumerauimus, apparet: scilicet virtutes aduersis exerceri; neque enim patientia duntaxat, & fortitudo, & longanimitas; sed etiam spes, sed contemtus rerum humanarum, sed fidelitas & fides; sed charitas erga parentes & patriam, denique tota virtutum familia inuenit ibi caussam triumphandi. *Cum aliquis tormenta fortiter patitur,* ait Philosophus ille, *omnibus virtutibus vtitur fortasse, cum vna in promtu sit, & maximè appareat patientia. Cæterùm illic est fortitudo: cuius patientia, & perpessio, & tolerantia, rami sunt. Illic est prudentia, sine qua nullum initur consilium: quæ suadet, quod effugere non possis, quàm fortissimè ferre. Illic est constantia: quæ deiici loco non potest, & propositum nulla vi extorquente dimittit. Illic est indiuiduus ille comitatus virtutum. Quidquid honestè fit, vna virtus facit, sed de consilij sententia.* Sed Paulum potiùs audiamus cum Fortuna decertantem: *Maledicimur,* inquit, *& benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus.* Aiunt struthionem ipsum ferrum posse deuorare, digerere atque in nutrimentum sibi conuertere, quod ex magnitudine atque vigore caloris naturalis proueniat. Cui rei fidem facit, quod à regia audiui lingua narrari; cultrum scilicet ferreum, in Polonia, habitum & visum, quem cum, per imprudentiam, nonnemo ludens deglutiuisset, diúque inter viscera retinuisset, stomachi calor, ab acie, qua tenuissimus est culter, cæperit consumere. Tanto diuinæ charitatis calore sunt præditi Sancti, vt, veluti spirituales struthiones, maledictionem, in benedictionem, persecutiones in patientiam, blasphemias in orationes nôrint conuertere. Sic digerunt omnia durissima; sic crudissima omnia concoquunt. Sic atterunt catenas. Sic recipiunt ferrum. Sic de *Fortuna* triumphant, immo sic triumphant *Fortunam.* Exiguum ignem, exigua aqua extinguit; grande incendium, si ei totas amphoras affuderis, non opprimes, sed ales; quia ipsa aqua in ignem conuertetur. Ita animum pusillum modica tribulatio obruet; fortem etiam magna non vincet, sed faciet fortiorem. Hinc dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Item: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* Et, quia clarum est, aquis significari tribulationem, iuxta illud: *intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam,* sicut arca Noë augmento aquarum non depressa, sed semper magis in sublime

Senec. epist. 67.
1. Cor. 4. 12.
Cantic. 8. 7.
Rom. 8. 35.
Psal. 68. 2.

sublime exaltata est; ita omnis virtus tribulatione extollitur, fitque magis conspicua. Qui in fluctibus est atque procellis iactatur rerum aduersarum, tantò ardentiùs orat; tantò profundiùs se, apud omnes, demittit; tantò crebriùs ad cælum suspirat; tantò se ipsum frequentiùs ad tolerantiam excitat; tantò cautiùs attendit, ne tribulationem tribulatione mereatur. Dicuntur animalia esse eâdem similitudine, figurâ, ac nomine in mari, quæ sunt in terris; non tamen eodem ingenio atque naturâ. Leo terrenus, leo marinus; sus terrena, sus marina; coruus terrenus, coruus marinus &c. Grande itaq; inter hæc animalia reperitur discrimen. Leo terrenus ferus est & crudelis, leo marinus mitis & mansuetus; sus terrena immunda, sus marina amans puritatis; coruus terrenus duræ est carnis & ad esum inutilis; coruus marinus tener est & palato gratus; scorpio & araneus terrenus venenatus est, scorpio & araneus marinus nequaquam; aquâ scilicet, ita naturam moderante. Hoc aqua tribulationis idem in hominibus efficit. Da duos homines, felicem vnum, infelicem alterum; videbis illum superbum, istum modestum; illum ebriosum & voluptatibus deditum, hunc temperantem; illum pigrum & desidiosum, hunc sedulum ac laboriosum. Immo pone eundem hominem; in prosperis rebus, *tanquam leo rugiet, quærens, quem deuoret*; in aduersis ferociam ponet, & agno erit mansuetior: secundâ aurâ, instar suis immundus erit ac lasciuiet; cælo nubilo, & ipse lachrymas dabit; læta *Fortuna*, instar corui crocitabit, & omnibus conuiciabitur; *Fortuna* tristi, de omnibus bene loquetur. Denique qui Fortunatus, velut scorpio aut araneus linguæ suæ venena diffudit; is infortunio tactus, sine bile, sine dente erit. In summa, *Fortuna simul cum moribus mutatur*; dixit olim historicus; dixisset veriùs: *Mores simul cum Fortuna mutantur*: nam plerumque *bona Fortuna* malos, *mala* bonos facit mores.

Sed veniamus ad septimum, & nostra incommoda, cum Martyrum, cum Christi, aut etiam cum damnatorum cruciatibus comparemus. Atque, vt è multis Martyrum millibus vel vnius fortitudinem perpendamus, quis non censeat D. Laurentium à *Fortuna* malè habitum? At innoxius, at pius Xisti minister, at fidelis Ecclesiæ thesaurarius, at prudens dispensator, at pauperum insignis amator, captus, & exquisitissimo tormentorum genere, in ferream cratem catenis immitissimè astrictus, lentóque igne, ad X.

Perillæam immanitatem, tostus fuit? sæua hæc est *Fortuna*, imo sæuissima, si, præter gliscentes prunas subter, & præter fumantes Martyris atque liquentes artus supra cratem, nihil aspiciamus. Quòd si verò Laurentij æstum cum gehennę incendijs æstimemus, scintilla est, ad Ætnam, gutta ad Ocanum comparata. Sin verò rursus nos nostræ Fortunæ iram, non iam ad Acheronticos lacus, sed vel ad D. Laurentij cruciatum trutinemus, vix tenuis quædam vmbra erit, nec gemitu digna. Sed ipsum Christum, tota vita patientem nobis proponamus, & deprehendemus, quàm paruam ille nobis calicis sui portionem reliquerit exhauriendam.

XI. S. Chrysost. epist. I. *Christus Dominus*, ait D. Chrysostomus, *statim, vt in lucem prodijt; ab incunabulis in exteram terram fugitiuus, ob regem persecutorem, migrauit, in barbarorum scilicet regionem itinere distantem. Qua quidem ex caussa ingens vis cruoris effusa est; & tenera ætas, non secus ac in prælio, concidebatur. Quid hac tragœdia crudelius? & hæc ab eo perpetrabantur, qui Dominum ad necem quærebat. Hæc Deus aspiciens, cum prohibere posset, tolerabat. Postquam autem è barbarorum regione in patriam redijt, & ætate auctus est, bellum vndiq; aduersus eum excitabatur. Ac cum primum miracula edere cœpit, quot calumnijs appetitus est? Alij enim Samaritanum eum, & arreptitium appellabant, his verbis:* Samaritanus es tu, & dæmonium habes: *alij impostorem dicentes:* Hic non est à Deo, sed seducit turbas: *alij præstigiatorem:* In Beelzebub, *dicebant,* eijcit dæmonia, *& improborum hominum amicum eum vocabant. Deniq; aduersus eum quotidie acuebant dentes. Passionis verò tempore, vnus discipulorum eum prodidit: alij in fugam se contulerunt: alius abiurauit: cúmq; omnes fugissent, solus ipse vinctus ducebatur. Quot igitur homines, qui non ita pridem eum res miras efficientem, mortuos excitantem, leprosos purgantem, dæmones expellentem, panes fontis more scaturientem, ac deniq; alia miracula perpetrantem vidissent, eo tempore, offensos fuisse putas, cum eum solũ abduci ac vinctũ teneri conspicerent, vilibus & abiectis militibus eum cingentibus, & Iudaicis sacerdotib9 à tergo sequentibus, ac tumultuantibus, & hostes omnes solum eum sibi hærentem, in medio, habentes; præsentémque proditorem insolentem. Quid, cum flagris cæderetur? verisimile autem est innumeram multitudinem tunc adfuisse. Erat enim festum perillustre, quod omnes congregabat, & in ciuitate metropoli, in tempore meridiano. Quot igitur mortales tunc affuisse existimas? qui cum eum vinctum, flagris affectum, cruore stillantem, &, ad præfecti tribunal,*

(margin at "bant, his verbis": Ioan. 8.)

nal, caussam dicentem, nec discipulorum quenquam præsentem cernerent, animis essent offensi? Quid cum Pontificis seruus alapam impingeret ipsi? quid cum vapularet? quid cum ad crucem duceretur? & in cruce tolleretur? quid cum dicerent: Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas illud? Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si Filius Dei es, descende de cruce, & credimus tibi? *quid cum Barabbam illi prætulerunt? hinc enim probare volebant, quòd latrone quouis sceleratior esset. Ea deniq; de caussa inter duos latrones crucifixerunt. Sed tamen veritas non modò propterea non obscurabatur, verùm etiam splendidiùs eluxit. Deus enim pro sua lenitate id ferebat, arcana sua sapientia omnia administrans. Et quamuis, post resurrectionem, eius discipuli rursum metu in fugam versi in summo angore versari cœperint: sic quoq; res Ecclesiæ semper augebantur, & per miracula vigebant; & quæ minùs læta principia habuerunt, iucundos exitus demonstrarunt.* Hæc S. Pater. Matth. 27.

XII.

Quoties ista animo occurrunt, occurrere debet & illud: *si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* si Deus Filio suo vnigenito non pepercit, cur nos non vellemus, etiam in nostro corpore, stigmata IESV Christi portare? Vrias inuitatus, imò iussus à Dauid rege, vt in domum suam iret, & à belli labore requiesceret, respondit: *Arca Dei & Israël & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui Domini mei super faciem terræ manent; & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam hanc rem.* Hoc eodem argumento vtuntur, qui acerbissima, quæ Christus tulit, animo habent memoriæque infixa. Dux meus, inquiunt, & Conditor totius Mundi, paruulus è patria fugere ab Herode compulsus est; & ego *Fortunæ* irascar, quæ me exulem fecerit? Dominus meus, pro tot miraculis ac beneficijs, tantis blasphemijs est affectus, & ego insaniam, si me frater meus dicto momordit; immo si eum alius nequiter mentitur, momordisse? Redemtor meus à suo discipulo proditus est; & ego tanti faciam falsorum fratrum delationes, accusationesúe à cæci animi vindictâ prouenientes? At nocent? at nulla calumnia caret effectu? nec semper, qui iudicant, iudicant sine affectu? dignos deijciunt de gradu, manifestè indignos, sanguine coniunctos, vel adulatione gratiosos promouent? Etiam Iudæi Barabbam Christo præposuerunt; homicidam ei, à quo vita mortuis est restituta. A talibus Luc. 23. 31. 2. Reg. 11.

libus iudicibus tale iudicium tulit summus iudex. Dic tu: Domino meo hæc acciderunt, & ego me illo putabo meliorem? *Non faciam hanc rem?* At homines, qui me antè suspexerant, iam contemnunt & rident? Contigit & hoc Christo, quem tantorum miraculorum patratorem, inter iniquos, deputauerunt, atque, in medio latronum, cruci affixerunt. Seruatorem imitantur, non qui risum cachinnis compensant; sed qui nôrunt tacere, dum in cælum clamant iniuriæ, quas patiuntur.

XIII. Scribit Io. Ionuieus, Principem Saracenum, belli sacri tempore, ad proceres Francos, in Ægypto, captiuos, salutatum accessisse, atque ex illis interrogasse, *Num in vnum Deum crederent, qui ex Virgine natus, in cruce affixus mortuúsq; esset, diéq; tertio, se in vitam reuocasset?* Quibus, ita se credere, affirmantibus, addidit: *Eos neq; fracto animo, neq; mœstos esse debere, si tantulam calamitatem subirent, eius nomine, qui extrema supplicia, pro ipsis exantlasset; eósq; nondum ad mortem vsq;, pro eo, decertasse: qui si tantæ fuerit potestatis, vt, triumphata morte, se ipse à sepulchro excitarit, certò in animum inducere oportere, fore, vt etiam ipsos breui calamitatibus illis eximeret.* Iocosa, an seria fuerit illa consolatio, non habeo dicere; veram fuisse probauit secuta procerum libertas. Et planè vera est hæc consolatio, iam dudum adumbrata, quando, Israëlitis, in deserto, ad bibendum, nihil aliud, quàm amarissimas habentibus aquas, Deus Moysi lignum ostendit, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. *Per lignum, aquas dulces fecit, præfigurans gloriam & gratiam crucis*, ait S. Augustinus. *Poterat Deus*, inquit S. Gregorius Nyssenus, *solo verbo aquam potabilem facere, sed per lignum id voluit præstare, vt typum salutiferæ crucis indicaret.* Itaq; lignum crucis rerum tristium amaritiem in dulcedinem nobis vertit, quando perpendimus, exiguum nobis scyphum propinari de eo & absynthio, & aceto & felle, cuius tota maria exhausit Christus: qui non sine caussa dixit: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Addidit autem, *quem ego bibiturus sum, Vt communicatione laborum, cum Christo, promtiores redderemur*, ait os illud aureum. Quòd si *Christum oportuit sic pati, & ita intrare in gloriam suam*, nonne oportet etiam seruos illius, eâdem viâ sequi? An, Domino felle saturato, mancipia eius mulsum exigent? At *Dulcia non meruit, qui non gustauit amara*: &, sicut Paulus & Barnabbas prędicauerunt: *per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnũ Dei.*

Io. Ionuieus in vita S. Ludou. regis Franci. c. 42.

Exod. 15. 23.

S. Augustin. quæst. 53. in Exod.

S. Gregorius Nyssen. lib. de vita Moysis.

Matt. 20. 22.

S Chrysost. homil. 66. in Matth.

Act. 14. 22.

Atque

Atque hoc octáuum est inimicæ *Fortunæ* remedium, quod identidem Christus ipse discipulis inculcauit: *Beati eritis, cum vos persecuti fuerint homines, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* In quæ verba Imperfecti operis author ait: *Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriæ prædam; quanto magis nos opprobria mundi non debemus timere, qui regni cælestis præmia speramus?* Item: *Pensate confusionem hanc terrenam cum gloria illa cælesti, & videte, si non multò leuius est, quod patimini super terram, quàm quod expectatis in cælo.* Hoc significabat iter Israëlitarum, qui priùs, per mare rubrum transire, quàm ad palmas, in terra Elim, peruenire, debuerunt. Palma est cælestis gloriæ symbolum: qua de caussa vidit Ioannes multitudinem beatorum innumerabilium palmas manibus gestantium. Palmæ sunt signa victoriæ. Victoria sine pugna non venit: quàm, etiam in sanctis præcessisse, ibidem aperuit senex vnus beatorum palmam manibus gestantium, nam ad Ioannem accedens dixit: *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & vnde venerunt? cui Ioannes: Domine mi, tu scis, & dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. Ideò sunt ante thronum.* Per sanguinem igitur, aut per tribulationem, non quamcunque, sed *per magnam*, velut per mare quoddam Erythræum ac rubrum, itur ad palmas illas. *Nisi præcesserit pugna,* ait S. Cyprianus, *non potest esse victoria; tunc datur vincentibus corona. Nam gubernator, in tempestate dignoscitur. In acie miles probatur. Delicata iactatio est, cum periculum non est. Conflictatio in aduersis, probatio est veritatis. Arbor, quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non imbuetur; & nauis, quæ forti compage solidata est, fluctibus pulsatur, sed non frangitur.*

XIV.

Matth. 5. 11.

Exod. 15. 27.

Apoc. 7.

S. Cyprian. serm. de mortalitate.

XV.

Ita se fecisse testatur Apostolus dicens: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui,* nempe *in carceribus, in flagris multis, in mortibus frequenter.* Cur ita? *quia in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* Siquidem *omnes, qui piè volunt viuere in Christo IESV, persecutionem patientur.* Quibus solatium ingens affert idem Paulus his verbis: *Quod momentaneum est, & leue tribulationis nostræ, in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Leuem* tribulationem vocat, non in se ac natura sua,

2. Timoth. 4. 7.

2. Timoth. 3 12.

1. Cor. 4. 17.

S.Chrysost. hom. 16. ad pop. sua, sed comparatione futurorum præmiorum. *Sicut enim mercator non sentit nauigationis laborem, lucrorum spe releuatus; & pugil generosè fert corporis vulnera, coronam respiciens: ita & nos cælestia intendentes bona, quæcunque inferantur grauia, generosè feremus, bona futurorũ spe roborati.* Legimus de S. Adelgunde, eam ita Deo charam fuisse, vt, missis de cælo Angelis, ad tristia quæque, animo forti, lætóque, patienda, illam firmaret. Inter grauissima, quæ robustam etiam virtutem quatiunt, est calumnia. Ea enim, vt in diuinis est, etiam *conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.* Igitur & Adelgundis audierat aliquando, nomen suum à peruersis hominibus & inerti otio deditis, maledictis proscindi, & apud alios, cum non mediocri quorundam offensione, iniustè traduci. *Vnde illa, quæ est humanæ fragilitatis conditio, aliquantulum cruciari cæpit. Cui mox in medijs fluctibus, Angelus adfuit, & suauibus eam verbis demulcens: Quid, inquit, ô virgo dulcissima, maleuolorum hominum inuidia te conturbat, cum tibi cælestis regni gloria; illis verò, nisi resipiscant, æternum gehennæ supplicium paratum sit? Talibus illa recreata sermonibus, nihili deinceps obloquentium vanitates faciendas putauit.*

Hacbaldus Elnonensis in vita eius, apud Sur. 30 Januar.

Eccl. 7. 8.

XVI. Eam serit ærumnarum copiam *Fortuna*, vt finis alterius mali, gradus sit futuri; immo vt læta omnia rarò, sine infelicitate aliqua, eueniant. His terra scatet. Vt ergo à cælo remedium petamus, vbi erit finis ærumnarum, & miseria in æternam felicitatem mutabitur, natura

Ouid. 1. Metam.

Os homini sublime dedit, cælúmque tueri,
Iussit & erectos ad sidera tollere vultus.

Lactant. lib. de Opific. Dei. cap. 8.

Cum enim statuisset Deus, ex omnibus animalibus, solum hominem facere cælestem, cetera vniuersa terrena; hunc ad cæli contemplationem rigidum erexit, bipedémque constituit; scilicet vt eadem spectaret, vnde illi origo est; illa verò depressit ad terram; vt, quia nulla his immortalitatis expectatio est, toto corpore in humum proiecta, ventri pabulóque seruirent. Hominis itaque solius ratio est, & sublimis status, & vultus Deo Patri communis, ac proximus, originem suam fictorémque testatur. Habet ergo cynosuram, ad quam, in omni negotio, respiciat, actionésque suas dirigat. Si hîc laborat, ibi quiescet; si hîc flens mittit semina sua, ibi cum gaudio metet, quod seminauit: si hîc premitur, ibi coronabitur: si hîc Fortunam contemnit, ibi verè fiet non iam fortunatus, sed beatus. Eant sanniones, ac cilones, & cachinnis excipiant vexatos; sint illis *in derisum & similitudinem impro-*

Sap. 5.

perij innocentes, *vitam illorum*, æstiment *insaniam*, *& finem illorum sine honore.* Veniet tempus, quo palinodiam canent, & seipsos fatebuntur insaniuisse. *Cum agricola semina, multo cum labore collecta, seminauerit*, inquit S. Chrysostomus, *si adsit aliquis agriculturæ ignarus, omnia, quæ fiunt, cernens, admirabitur, & fortè dicet: Quid hic homo tandem facit? Collecta dissipat, nec dissipat tantùm, sed & terræ cum multa cura commiscet, ne facile colligi possint: nec commiscet tantùm terræ, sed & optat, vehementem fieri pluuiam, vt proiecta marcescant, & lutum fiat. Qui etiam turbabitur, cernens fulmina & coruscationes deferri. Agricola verò, non ita, sed lætabitur tempestatem cernens: non enim præsentia respicit, sed futura expectat: non respicit ad fulmina, sed manipulos computat: non marcescentia semina, sed vernantes spicas, non grauem imbrem, sed iucundissimam areæ ventilationem. Itidem & nos, non præsentem spectemus laborem, sed orientem ex eo vtilitatem, & ex eo nascentem fructum.* Labor arrha est, cælum corona. Ita, teste Blosio, *S. Gertrudis diuinitus intellexit, quòd, quemadmodum annulus est signum desponsationis, ita aduersitas tam corporalis, quàm spiritualis humiliter propter Deum tolerata, est verissimum signum diuinæ electionis, & quasi desponsatio animæ cum Deo: in tantum, vt grauatus quisq; confidenter dicere possit hæc verba: ANNVLO SVO SVBARRAVIT ME DOMINVS MEVS IESVS CHRISTVS.*

S. Chrysost. homil. 3. ad pop.

Lud. Blosius in Monili spir. c. 10.

CAPVT XXXII.

A Fortuna excæcatis, oculos aperiri, si velint considerare quid futura, quid præsens ferat felicitas.

I.

PAradoxum videri potest, si quis dicat, neminem felice esse infeliciorem, & infelice nullum feliciorem, si Fortunam ferre nôrit: sed profectò oraculum est, iam olim à D. Augustino, his verbis prolatum: *Nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas; & mala voluntas, velut hostis interior, nutritur.* Quin & infelicem, in hac vita, felicem esse, haud inuiti fatebimur, si quæ huc vsque disseruimus, seriò expendere velimus, & præsentia placeat cum futuris in trutinam mittere. *Christiani non simus,*

S. Augustin. epist. 5. ad Marcellin.

S. Augustin. in Psal. 101. *ſimus*, ait S. Auguſtinus, *niſi propter futurum ſeculum. Nemo præſentia bona ſperet. Nemo ſibi promittat felicitatem Mundi, quia Chriſtianus eſt: ſed vtatur felicitate præſenti, vt poteſt. Quo modo poteſt? quando poteſt? cũ adeſt, conſolationi Dei gratias agat; vbiq; ſit gratus, nuſquam ſit ingratus: & patri conſolanti, & blandienti, & patri emendanti, & flagellanti, & diſciplinam danti gratus ſit. Amat enim ille ſemper, ſiue blandiatur, ſiue minetur.* Sed magis amat, cui maiorem deſtinat felicitatem. Quæ ergo maior ſit felicitas, eodem Auguſtino iudice, decidatur: immo ipſa vtraque felicitas decîdat, dum ſe ſe ipſam, quid ſit, declarat. Nam, licet infiniti ad finitum nulla ſit proportio, atque idcirco æterna beatitudo cum huius vitæ fluxa voluptate, non ſecus atque Oceanus cum riuulo, immo longè diſſimiliùs comparetur; humanis tamen affectibus ita nonnullorum mentes excæcantur, vt præſentis vitæ delectatio, non ſolùm maior, quàm reipſa eſt, ſed etiam futuris æternis gaudijs anteferenda videatur: quemadmodum etiam furioſis & ebrijs omnia duplicia apparent. *Nec tantùm hoc ebrijs aut inſanis accidit, ſed etiam ſanis ac ſobrijs*, ait Lactantius. *Nam ſi aliquid nimis prope admoueas, duplex videbitur. Certum eſt enim interuallum ac ſpacium, quo acies oculorum coit. Item ſi retrorſum auoces animum, quaſi ad cogitandum & intentionem mentis relaxes; cum acies oculi vtriuſq; deducitur, tunc ſinguli videre incipiunt ſeparatim. Si animum rurſus intenderis, aciémq; direxeris; coit in vnum, quidquid duplex videbatur. Quid ergo mirum, ſi mens veneno ac potentia vini diſſoluta, dirigere ſe non poteſt ad videndum, ſicut nec pedes quidem ad ambulandum, neruis ſtupeſcentibus debiles? aut ſi vis furoris in cerebrum ſæuiens, concordiam diſiungit oculorum?* Hoc idem accidit illis, quos non iam Circe, ſed Babylonia meretrix ſuo poculo inebriat, dementat, illecebríſque ad inſaniam redigit. Nimis prope admouent ſenſuum delectamenta; nimis inhiant voluptati: neque, animo retrorſum auocato, poſſunt rectè inſpicere, quid Fortuna ridens ſecum ferat inſidiarum ac miſeriarum. De his dictum eſt: *Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet, quaſi ebrios.* Ad hos dictum eſt: *Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine.* Venite, *guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus: beatus vir, qui ſperat in eo.*

Lactant. lib. de Opific. Dei. cap. 9.

Iob. 12. 25.

Ioel. 1. 4.

Pſal. 33. 9.

II. Guſtum nobis præbet maioris voluptatis, D. Auguſtinus, vt dixi, cuius hæc ſunt. *Quanta erit felicitas, vbi nullum erit malum,*

nullum

nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Nam quid agetur, vbi, neq; vlla desidia cessabitur, neq; vlla indigentia laborabitur, nescio. Admoneor etiam sancto cantico, vbi lego, vel audio. Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorū laudabunt te. Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis, quæ nunc videmus, per vsus necessitatis varios, distributa, quoniam tunc nō erit ipsa necessitas, sed plena, certa, secura, sempiterna felicitas, proficient in Dei laudibus. Omnes quippe illi, de quibus locutus sum, qui nunc latent harmoniæ corporalis numeri, non latebunt intrinsecus & extrinsecus, per corporis cuncta dispositi, & cum ceteris rebus, quæ ibi magis mirabiles videbuntur, rationales mentes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succedent. Qui motus illic talium corporum sint futuri, temere definire non audeo, quod excogitare non valeo. Tamen & motus, & status, sicut ipsa species decens erit, quicunq; erit, vbi nihil, quod non decebit, erit. Certè, vbi volet spiritus, ibi erit protinus corpus: nec volet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis, nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno; sed nec ad eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse, nisi dignus. Vera pax ibi est, vbi nihil aduersi, nec à seipso, nec ab alio quisquam patietur. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, & qui seipsum, quo melius, aut maius nihil possit esse, promisit. Quid est enim aliud, quod per Prophetam dixit: Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs: nisi, Ego ero, vnde satientur: ego ero, quidquid ab omnibus honestè desideratur, & vita, & salus, & victus, & copia, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim & illud rectè intelligitur, quod ait Apostolus. Vt sit Deus omnia in omnibus. Ipse finis desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna, communis. Ceterùm, qui futuri sunt, pro meritis præmiorum, etiam gradus honorum atq; gloriarum, quis eſt idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quòd tamen futuri sint, non est ambigendum. Atqui etiam illa beata ciuitas magnum in se bonum videbit, quòd nulli superiori vllus inferior inuidebit: sicut nunc non inuident Archangelis Angeli ceteri: tanquam nolit esse vnusquisq;, quod non accepit; quamuis sit pacatissimo concordiæ vinculo ei, qui accepit, obstrictus; sicut nec in corpore vult oculus esse, qui est digitus, cum membrum vtrumq; contineat totius carnis pacata compago. Sic itaq; habebit donum alius alio mi-

S. Augustin. lib. 22. de Ciuit. c. 30.

lio minus, vt hoc quoq; donum habeat, ne velit amplius. Hæc est alterius vitæ felicitas, vel vmbra potiùs felicitatis. Nam quidquid nunc videmus, *per speculum videmus & in ænigmate* duntaxat, siquidem *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum.* Ex his talibus principijs, facit hanc deductionem idem S. Pater. *Nihil nos terreat mundi infelicitas. Quia si istam infelicitatem mundanam Sancti DEI omnes timuissent, perpetuam felicitatem non haberent. Si felicitas huius mundi transitoria diligitur hîc, perpetua non inuenitur. Ad perpetuam felicitatem tendamus, vbi patriam & parentes habemus, patientissimè omnia huius mundi mala, pro Christi nomine, toleremus. Quid est, quod toleretur, contra illud, quod nobis promittitur? Apostolus inquit, non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur, in nobis. Nulla ergo nos terreat pressura, nulla calamitas frangat.*

1. Cor. 13. 12.
1. Cor. 2. 9.
S. August. de Salutarib. document. cap. 56.

III. Intueamur nunc etiam, quæ sit huius vitæ Fortuna, quæ felicitas? ex eiusdem Patris sententia. Primùm, *temporales res nemini conferunt veram felicitatem, quia non eximunt insatiabilem cupiditatem. Qui enim biberit ex hac aqua, sitiet iterum.* Secundò, *Nunquam debet secura esse felicitas: quia periculosiora sunt animo secura, quàm corpori aduersa. Priùs enim corrumpunt prospera, vt inueniant aduersa quem frangant.* Tertiò, quia *non colimus Deum, vt hîc felicitatem habeamus. Quanti illam habent, quia non colunt Deum? Vt hîc senescamus, & decrepiti efficiamur? Quanti senescunt blasphematores Dei? Nec ideò colendus est Deus, vt cultores illius habeant filios, & non sint steriles. Filios enim Deus & onagris & serpentibus dat. Non ergo pro magno & vero bono petendum est, quod & Iudæis, & Paganis, & hæreticis, etiam & ipsis bestijs datur. Aurum enim & argentum, & honores, & filios, & patrimonia multi habent etiam mali.* Quartò, quia *non permittit Deus malos esse felices, sed ideò malus felix putatur: quia quid sit felicitas, ignoratur.* Vnde, si idem est felicitas, quod Fortuna, ignorans fuit Lucanus, qui dixit: *Seruat multos Fortuna nocentes.* Non Fortuna illa fuit, sed infortuniũ. Quid ita? Quia *felix vocatur quisq;, quando, quod amat, habere videtur. Verè autem felix est, non si habeat, quod amat, sed si id amet, quod amandum est. Multi enim miseri sunt magis habendo, quod amant, quàm carendo. Amando enim res noxias miseri sumus, habendo miseriores. Et propitius Deus, cum malè amamus, negat, quod amamus: iratus autem dat amanti, quod malè amat.*

Idem. in Psal. 109.
Idem. lib. de vera innocent. c. 199.
Et l. 50. homil. hom. 10.
Idem serm. 26. in Ioan.
Idẽ in Psal. 26.

Ac, ne erremus in vocabulo, apud stolidos, idem est felicitas, quod *Fortuna*; quæ differunt plurimùm, apud sapientes. *Quia Fortuna potest esse mala; felicitas autem si mala fuerit, felicitas non erit. Dicunt Philosophi, quòd felicitas est, quàm boni habent, præcedentibus meritis, Fortuna verò est, quæ dicitur bona, sine vllo examine meritorum, fortuitò accidit hominibus & bonis & malis, vnde etiam Fortuna nominatur. Quo modo ergo bona est, quæ sine vllo iudicio venit & ad bonos & ad malos, velut cæca & in quoslibet irruens?* Sed demus hoc vulgo, & *Fortunam* vocemus felicitatem; videamus autem, quænam illa sit, & quàm præclara felicitas? & an non sit, præ illa verâ atq; sempiternâ meritò contemnendâ? immo an non calamitas præoptanda? Siquidem *ipsa, quæ in rebus humanis vocatur felicitas, plus est timenda, quàm miseria. Quandoquidem miseria plerumq; affert ex tribulatione fructum bonum: felicitas autem corrumpit animũ peruersa securitate, & dat locum diabolo tentatori.* Sed hanc caussam, secundò iam loco, attigimus. Ad quam etiam pertinet, quòd homines, vt ærumnis molliuntur, ita prosperitate fiant duriores. Vnde, quem in hac quæstione iudicem elegimus, idem Augustinus iubet nos, *non intendere in homines, qui prosperantur in hoc seculo felicitate falsa atq; ventosa & prorsus seductoria: vbi nihil aliud nutriunt, nisi superbiam, & cor eorum congelascit aduersus Deum, & fit durum aduersus imbrem gratiæ ipsius, ne fructum ferat. Præsumentes enim, omnia sibi abundare, quæ videntur huic vitæ necessaria, & vltra quàm necessaria extolluntur. Et cum sint homines, per iniquitatem, inferiores omnibus hominibus, per superbiam, superiores se putant omnibus hominibus. Atq; vtinam, vel sicut alios homines se esse deputarent.*

IV. S. Aug. l. 4. de ciuit. cap. 18.

S. August. in Psal. 68.

S. August in Psal. 124.

Quidnam igitur est felicitas illa seductoria? quid *Fortuna* tam bella, quæ, apud mortales, adeò multùm valet, vt dicta sit *omnipotens*? In primis copia diuitiarum: deinde magnitudo honoris; potentia; nomen illustre & clarum; corporis robusta valetudo; amici; & quidquid optant humana vota. Quod ad diuitias attinet, finxerunt sanè Xenophon Atheniensis, & Callistonicus Thebanus *Fortunæ* simulachrum Plutum infantem gremio gestantis. Atqui Plutum *Fortuna* pluribus ostentat, quàm donat: alliciendo fascinat, non locupletat. Hinc *Fortuna*, apud Romanos, *Viscata* dicta, quòd homines eminus captet; & adeò quidem, vt *Fortunæ* aureæ effigies in cubiculis Principum olim poni soleret, quę ijsdem morientibus, in successorum manus traderetur. Sic

V.

Pausan. in Boeoticis.

enim de Antonino Pio moriente Iulius Capitolinus scribit: *Tertia die, cum se grauari videret, M. Antonino Rempub. & filiam, praesentibus Praefectis, commendauit, Fortunámq; auream, quae in Principum cubiculo poni solebat, transferri ad eum iussit.* Et de Seuero Spartianus: *Fortunam regiam, quae comitari Principes, & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat, vt sacratissimum simulachrum vtrique relinqueret filiorum: sed cum videret, se perurgeri, sub horam mortis dixisse fertur, vt alternis, apud filios Imperatores, in cubiculis poneretur.* Igitur seruabatur, *fortuna aurea*, in Imperatorum cubiculis, quasi regni fatum; quasi Palladium quoddam, quasi Dea felicitatis: sed Dea inconstans, vaga, leuis.

Spartian. in Seuero.

VI. Itaque, sicut illa in caelo est aeterna, ita haec diaria est felicitas, & tralaticia; quae, in statua sua, aurea, reipsa *vitrea est, cum splendet, frangitur.* Quod testantur complures. Tacitus ait: *Nihil rerum mortalium tam instabile & fluxum est, quàm potentia non sua vi nixa.* adeò, vt *Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.* Adstipulatur Philo his verbis: *Nihil est, quod mortales tanto affectu desiderant, reipsa nihil: sed vmbra, aut aura, antequam subsistat, praetercurrens. Accedit, & recedit, Euripis, & aestibus maris similis.* Subscribit & Dio, quo teste, Seianus luculentum *Fortunae* ludibrium, *Fortunam* Seruij Tullij, quam domi superstitiosè habitam libationibus & sacrificijs colebat, repentè vidit se auertentem, expertus postea, quod in imagine vidit priùs. Sed, antè omnes, graphicè Seneca, *Omnia,* inquit, *ista, quae vos tumidos, & supra humana elatos obliuisci cogunt nostrae fragilitatis, quae ferreis claustris armati: quae ex alieno sanguine rapta vestra defenditis: propter quae classes cruentaturas maria deducitis: propter quae quassatis vrbes, ignari quantum telorum in aduersos Fortuna comparet: propter quae, ruptis toties affinitatis, amicitiae collegij foederibus, inter contendentes duos, terrarum orbis elisus est. Non sunt vestra, in depositi caussa sunt; iam iámque ad alium Dominum spectantia: aut hostis illa, aut hostilis animi successor inuadet.* Sed audiamus iterũ iudicem Augustinum, cuius haec sunt: *Non nos vel filios nostros felices diuitiae terrenae faciunt: quae nobis viuentibus amittendae sunt; vel à quibus nescimus, vel fortè à quibus nolumus possidendae. Sed Deus felices facit, qui est vera opulentia mentium.* Verè Poëta.

Tacitus 3. Annal.

Phil. quòd Deus sit immutabilis.

Dio lib. 58.

Senec. lib. 6. de Beneficiis.

S. Aug. l. 5. de Ciuit.

Fortuna immeritos auget honoribus.
Fortuna innocuos cladibus afficit.
Iustos illa viros pauperie grauat,
Indignos eadem diuitijs beat.

Quae.

Quænam ergo potest esse in diuitijs felicitas? Acquiruntur, non sine cura ac labore, & plerumque non sine scelere; possidentur sæpius à malis, nec sine litibus & anxietate; amittuntur cum dolore. Parum hoc esset, nisi etiam cum illis toties amitteretur felicitas sempiterna. Atq; vt infelix hæc felicitas tantò promtiùs spernatur, docet S. Ambrosius ideò pro vera haberi felicitate eam nō posse, quia si non est scelerata, saltem facit sceleratos. *Oremus hîc*, inquit, *potiùs laborem subire, vt in regno cælorum consolationem quietis æternæ mereamur adipisci. Magna enim illecebra delinquendi est rerum affluentia secundarum. Supinat, extollit, obliuionem authoris infundit. Considera illum diuitem in Euangelio supra ostrum & purpuram recumbentem, cuius de mensa micas iustus ille pauper Lazarus colligebat. Nonne videtur tibi diues ille ad Dominum dicere: Discede à me, vias tuas scire nolo? Et verè noluit scire huius vias Domini. Si enim vellet, cognosceret. Sed quia plenæ sunt laboris, fugiuntur & declinantur à perditis. Quasi ebrius itaq; non recognoscit salutis authorem. Deinde conuersus ad compotores suos. Manducemus, inquit, & bibamus: quid prodest, si seruiamus ei? Aut quæ vtilitas, si obseruemus eum? Hæc itaq; dicit secularium rerum abundantia temulentus, quia in seculo continuò scelerum meritò non rependuntur. Supinabatur enim, quia in manibus ei ad voluptatem omnia suppetebant; & conscius impietatis suæ cuius pœna sequestrabatur, putabat, quòd Deus impiorum scelera non videret.* Non autem Deus, sed ipse non videbat, à cæco Pluto exoculatus. VII.

S. Ambros. in tract. de secunda interpellat. Iob.

Monymus, authore Laërtio, erat Corinthij cuiusdam Trapezitæ seruus: qui cum Philosophiæ amore teneretur, cuperétque maximè operam dare Diogeni, neq; tamen hoc ipsum à Domino posset precibus vllis impetrare, simulatâ insaniâ, monetam cæpit spargere; eo modo dimissus, ad Philosophiam se conuertit, Diogenémque secutus est. Hunc modum tenent, qui veram sapientiam sectantur: pecunias abijciunt, omnia quæ possident, abdicant, ne vitijs irretiti à cælesti Philosophia retrahantur. Videntur quidem insanire, sed illis duntaxat, qui olim dicent: *nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.* Tales filij fuêre, quotquot, paupertatem amplexi, cum Benedicto, Bernardo, Francisco, Ignatio, aliísque Sanctis, nudi omnibus diuitijs, nudum Christum sequi voluerunt; paupertate atq; inopia felices, qui abundantia & opibus miseri extitissent. VIII.

Sap. 5.

IX. Verùm illi quoque facilè iacturam bonorum suorum passi sunt, qui se *Fortunæ* bonis, ipsius *Fortunæ* inconstantiâ, immo Numinis prouidentia aut voluntate, priuatos intellexerunt. Tales fuêre, ad quos Apostolus scribit: *Rapinam bonorum vestrorum, cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Talis fuit S. Ioannes eleemosynarius Alexandriæ Episcopus. Tredecim Ecclesiæ Alexandrinæ naues oneratæ, in Adriatico mari, magno naufragio, omne onus, quod erat ter mille & trecentarum librarum auri, prodegerant: ipsæ inanes in Alexandriæ portum redierunt. Illi igitur, quibus nauium cura concredita fuerat, è portu, ad templum confugerunt, tanquam ad securitatis asylum. Quod cum Patriarchæ relatum fuisset, illico Numini, propter hoc quoque, gratias egit; deinde ad nautas & naucleros misit *litteras remissionis, ea sola, quæ Iob dixit, dicens: Dominus dedit, fratres, Dominus abstulit. Egredimini ergo, pro hoc nullum timentes periculum. Dominus enim erit solicitus de crastino. Cum autem multi ex ciuibus venirent ad eum consolandum, prior ipse eis dixit: Non oportet vos, ô fratres, tristitia affici propter periculum nauium, cuius ipse solus sum caussa. Nisi enim magnos & elatos sumsissem spiritus, propter alienorum elargitionem, immo verò Dei ipsius, hoc nequaquam accidisset. Volens itaq; Deus meum tumorem comprimere, permittit hanc mihi accidere calamitatem. Est enim eleemosyna sæpe caussa superbiæ ei, qui non aduertit. Paupertas autem, sicut scriptum est, virum reddit humilem. Ego sum igitur caussa duorum malorum: vnius quidem, quòd mercede eleemosynæ priuatus sum, propter vanam gloriam: alterius verò, quòd propter eam procuraui amissionem tantarum pecuniarum: & nunc ad me attraho vniuersum iudicium animarum, quæ rediguntur ad angustias. Sed Deus, etiamsi non propter me, sed propter curam, quam gerit eorum, qui indigent, suppeditabit ea, quæ sunt ad vsum necessaria. Illud enim: Non te dimittam, neq; te relinquam, ab eo dictum est. Fidelis autem est, qui promisit. Sic ij, qui venerant, ad sanctum consolandum, ipsi sunt potiùs ab illo dimissi, accepta consolatione.*

Hebr. 10.34

Surius 23. Ianuar.

X. Sic æstimat, quisquis nouit æstimare fortunas. Vt autem & nos sic discamus æstimare, & Sanctis Deus facultates subduxit, & Sancti, facultatibus subductis, Deo gratias egerunt; neque alijs, sed sibimetipsis culpam attribuerunt; imo onere se leuatos arbitrati, res ablatas, beneficij loco censuerunt. *Bernardus Clareuallensis Abbas, cum ducenta argenti pondo sibi ad impensas consi[r]uendi Monasterij*

M. Marulus Spalatens. lib. 5. cap. 3.

nasterij missa, à grassatoribus intercepta fuisse audisset, gratias Deo egisse dicitur, quod magno se onere leuasset. Tam ergo modicè tulit, argenti amissionem, vt eo grauari se putaret, si non amisisset. Grauantur multi, sed onus amant, quo ad Infernum deprimuntur. Ne hili facerent, si flauam terræ glebam, aut candidum metallum cum cælesti gloria conferrent: aut illud meminissent: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere*: aut istud: Psal. 61. 11.

Non est tuum, fortuna, quod fecit tuum.
Dari bonum, quod potuit, auferri potest.

XI. Multò autem citiùs alterum Fortunæ bonum, Honor, & nomen bonum auferri potest. Pecunia manibus, fama linguis tollitur: ad illam rapiendam digiti debent esse præsentes: lingua & sermo etiam absentibus nocet; immo magis sæuit in eum, qui quia non audit, non defendit. Idcircò & hîc rectè pronunciat, quem, supra, iudicem adduximus, ita enim ait: *Felicitas hominis pendere non debet ex hominum linguis. Nullus enim sapientum Philosophorum finem suarum actionum constituit in fama vulgi, aut in lingua hominum.* Prouidè ait: nullus *sapientum Philosophorum.* Nam stulti non pauci fuerunt, qui, nominis caussa, omnia facerent, omnia ferrent. An non enim Empedocles, vt immortalis factus videretur, morte occultata, in craterem ardentis Ætnæ insiluit, crepidis, seu baxeis proditus, quos vis flammæ reiecit sub oculos eorum, qui amissum quæsiuerunt? Nimirum egregia sapientia est, mori, ne mortalis videaris. Numa Pompilius, vt authoritatem sibi faceret, Ægeriæ Nymphæ mendacio superbiuit. Monyma Mithridatis vxor, in desperatione rerum profligatarum, ignominię impatiens, , detractum è capite diadema collo circumligauit, seq; ipsam suspendit. Cum autem corporis pondere laqueus ille diruptus esset, dixit: *Execrandum diadema, neq; in tam tristi ministerio mihi profuisti.* Móxque, cum super illud humi abiectum insputasset, Eunucho regio se se obtulit iugulandam. Quid hæc putauit, homines dicturos? fronti, non gutturi factum esse, diadema, dixerunt; longéque fortiùs acturam fuisse, si ignominiam ferre, quàm in se ipsa vindicare maluisset. At illa quoque Fortunæ exemplum fuit, in qua ostendit, vsque adeò paruum discrimen inter laqueum & diadema esse, vt hoc ipsum possit regibus, pro laqueo, seruire. Quanti autem sint facienda, dignitas, potentia, honor *sapientes Philosophi*

S. Augustin. epist. 56. ad Dioscoridem.

losophi immo ipsi etiam Poëtæ sonantissimè docuerunt. Horum vnus ita canit.

Seneca in Agamemn.

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis: in præcipiti
Dubióq; nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certumúe sui tenuêre diem.
Alia ex alijs cura fatigat.
Vexátq; animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus:
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda niuali
Vicina polo, vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Blaustra Bootes, vt præcipites
Regum casus Fortuna rotat.

Senec. lib. epist. 8. Sic Seneca canens. Seneca autem Philosophans ita loquitur: *Rectum iter, quod serò cognoui, & lassus errando, alijs monstro. Clamo, vitate, quæcunq; vulgò placent, quæ Casus attribuit: ad omne fortuitum bonum, suspicioſi pauidíq; subsistite. Et fera, & piscis, spe aliqua oblectante, decipitur. Munera ista Fortunæ putatis? insidiæ sunt. Quisquis nostrum tutam agere vitam volet, quantum plurimùm potest, ista viscata beneficia deuitet. In quibus hoc quoq; miserrimi fallimur, quòd habere nos putamus, habemur* (quo sensu etiam *viri diuitiarum*, non *diuitiæ virorum*, in sacris, vocantur) Psal. 75. 6. *In præcipitia cursus iste deducit. Huius eminentis vitæ exitus, cadere est. Deinde ne resistere quidem licet, cum cæpit transuersos agere felicitas. Aut rectus sta, aut semel fuge.* Itaque sapienter alta vitat, qui non vult altè cadere: *Quidquid in altum Fortuna tulit, ruitura leuat.* (Senec. in Agamemn.) Hoc est Honor, hoc dignitas, hoc magnum nomen mortalium, omnium linguis & petulantiæ expositum: quod nullæ vnquam magnæ mentes magni fecerunt. De Constantino Magno D. Chrysostomus, ex oratione Flauiani hæc recitauit: (S. Chrysost. hom. 20. ad pop.) *Fertur beatus Constantinus, effigie sua quandoq; lapidata, multis ipsum instigantibus ad supplicium de auctoribus contumeliæ sumendum, & dicentibus, quòd omnem ipsius faciem saxis conuulnerârint: manu faciem palpans, & leuiter ridens, dixisse: Sed sanum quidem caput, sana verò & facies tota. Illi verò reueriti, & confusi, ab*

hoc iniquo destitere consilio. Et hoc verbum hactenus canunt omnes: nec tantum temporis labefecit, aut huius memoriā extinxit. Quot non sit hoc trophæis splendidius? Contempsit tantus Imperator contumeliam, ostendítque, se non sauciatum in statua sua. Idem nos cogitemus, si quis nomen nostrum verberat, quod æquè extra nos est, atque statua nostra.

XI. Propiùs nos attingit bona corporis valetudo, neque est in nostra potestate, sentire, vel non sentire vim dolorésque morborum. De hoc argumento alibi dicturus, in pauca rem conferam. Philosophi quidem hanc salubrem vitæ formam iubent teneri, *vt corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini satis est. Duriùs* tamen censent *tractandum, ne animo malè pereat.* Cogitant enim in se, *præter animum, nihil esse mirabile, cui magno nihil magnum est,* nisi solus Deus; *quoniam Deus magnus Dominus.* Si ergo Deus magnus voluerit, eos ægrotare; nec ipsam morbis anteponunt sanitatem. Psal. 94.3. Hæc sola illis caussa sufficit, Deum velle: quanquam & aliæ suppetunt. Nam, cum corpus languet, animus viget: illo patiente, virtus agit; & carnis damnum, mentis est lucrum; quæ nunquam est fortior contra voluptates, quàm cum homo ægrotat. *Cum infirmor, tunc fortior sum,* ait Apostolus. 2.Cor.12. Hac de caussa Platonici dicuntur philosophaturi, in vallibus ac locis paludosis & insalubribus, habitauisse, ne, in luxuriante solo, etiam animus luxurians sapientiam repudiaret. Idem corporis frænum amârunt etiam Christianè philosophantes. Egidium memorat Fulbertus Carnotensis, ad Rhodani ostia, vitam solitariam egisse, cui, post longum & quotidianum precandi, vigilandi, abstinendíque studium, aliud Deus cruciamentum superaddidit. M.Marul. l.5.c.4. Nam cum, inter siluas latens, Deum veneraretur supplex, sagitta, à venatoribus, in incertum missa, eum grauiter sauciauit. Accepto vulnere, non modò chirurgum aut medicinam corpori admittere noluit, sed etiam Dominum enixè rogauit, ne quando læsa caro sanaretur. Interpretabatur enim vulnus diuinitus inflictum, vulnus amoris; quod incuratum, corporis dolore, ab animo arceret voluptatis cogitationes.

XII. Circuibat quidem IESVS, *sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos:* Matth.4.23.

nit eos:

uit eos: & alij quidem eum adibant, alios autem ipse adibat: alij sibi, alij alijs sanitatem impetrabant, vtique rectè: multi tamen inuenti sunt, qui morbos sanitati prætulerunt; & surdi, quàm audientes, cæci, quàm videntes; claudi, quàm ambulantes esse maluerunt. Sæpe enim multò satius est, surdum esse, quàm audire id, quod est absurdum; præstat, in oculis ferre cæcitatem, quàm vanitatem; consultius est, ad cælum claudicare, quàm talaria induere, & volare ad Infernum. Quæ & ipsa est doctrina Christi
Marci 9. 44. dicentis: *Si pes tuus scandalizat te, amputa illum: bonum est tibi claudum intrare in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis.* Item: *si oculus tuus scandalizat te, eijce eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Quod ita cum alij multi viri præstantes, tum etiam Audomarus egregiè heroicéque sensit. Trans-
Sigebert. in Chron. An. Dom. 658. ferebatur, Attrebati, ab Auberto Episcopo corpus S. Vedasti. Aderat tunc, cum alijs, etiam Audomarus Teruanensis Episcopus, præ senio, cæcus. Hic, tum præsentium Episcoporum precibus, tum S. Vedasti meritis, recepit vsum oculorum, rem vtique alijs speratissimam. At ille longè iudicauit secius. Etenim *ægrè ferens, se liberatum esse à cæcitate, quam pro salute sua sibi à Deo immissam esse gaudebat, rursus ad votum suum excæcatus est.* Adeò non magni fecit hoc corporis damnum, vt etiam in votis haberet.

XIII. Magnæ sunt vtilitates oculorum, iucunditas excellens; si tamen his hominem priuet Deus, solatio est, spes rerum longè iucundiorum, in cælo, videndarum; præterquam, quod quædam inuisa non posse videri, sit quædam voluptas. Pigmenius Roma-
Sabellic. lib. 5. cap. 7. nus presbyter, vel idcirco, se oculis captum, æquo animo ferebat, ne quando illi Christianæ Ecclesiæ inimicos aspicere contingeret. Quod cum non ignoraret Iulianus Apostata Imperator, obuiam illi factus, per ludibrium, & magna ioci acerbitate illi dixit: *Gratias ago Dijs, ô Pigmeni, quòd te video.* Cui ille respondit: *Gratias ago Deo meo, quòd te non video. Tam igitur forti animo cæcitatem pertulit, quàm tyrannum contempsit. Dehinc Martyrij corona donatus videre cæpit, quæ oculus non vidit; & audire, quæ auris non audiuit; & intelligere, quæ in cor hominis non ascenderunt.* Verùm quid mirum est, si potuit patienter ferre oculorum noctem, qui adeò fortiter mortem ipsam tolerauit? Animus Deo coniunctus corporis morbos non recusat, si martyria ipsa optat; quin, etiam in ipsis morbis, reperit

suas

suas vtilitates, commodáque videt, in ipsa cæcitate. *Oculos perdidi*, inquit ille, cui responsum est: *Quàm multis cupiditatibus via incisa est, quàm multis rebus carebis, quas ne videres, erudiendi erant. Non intelligis, partem innocentiæ cæcitatem esse? Huic oculi adulterium monstrant, huic incæstum, huic domum, quàm concupiscat, huic vrbem & mala omnia. Certè oculi irritamenta sunt vitiorum, & scelerum duces.* Quæ non sunt accipienda in vituperium Conditoris, cuius admirabile & preciosum opus est oculus; sed ab illis in solatium considerantur, qui infirmitate aut cæcitate oculorum capti, non cæcam Deam id fecisse queruntur; sed ab eodem benefactore vero Deo alijs agnoscunt oculos claudi, alijs aperiri. Paria possunt de alijs quoque corporum malis cogitari, paria de omni Fortunæ plaga, cuius immortale exemplum in S. Eustachio eiúsque omni familia; & recentius, in Sosa eiúsque generosa coniuge & toto comitatu, terra maríque iactato, historici memorauerunt. Senec. lib. de remed. Fortunæ.

XIV. Quorum omnium inconstantissima felicitas, & toties rediens calamitas palam pronunciat, non in hac vita, sed alibi quærendam esse veram felicitatem. *Magna hæc esse existimas*, ait Philosophus, *quæ relicturus es: & cum proposuisti tibi illam securitatem, ad quam transiturus es, retinet te huius vitæ, à qua recessurus es, fulgor, tanquam in sordida & obscura casurum. Erras, Lucili; ex hac vita adillam ascenditur. Quod interest inter splendorem & lucem, cum hæc certam originem habet, ac suam, ille niteat alieno: hoc inter hanc vitam & illam. Hæc quia fulgore extrinsecus veniente percussa est, crassam illi statim vmbram faciet, quisquis obstiterit: illa verò suo lumine illustris est.* Nequit ergo obscurari. Verè ille ipsa Fortuna cæcior est, qui splendorem luci anteponit; fugit enim lucem, vt diem vespertiliones, qui noctu in gladij fulgorem incurrunt. Fallit fulgor, lux ostendit, quod verum est bonum. Et, iudice Augustino, *ideò Deus felicitatibus terrenis amaritudines miscet, vt alia quæratur felicitas, cuius dulcedo non fallat.* Senec. lib. I. epist. 21. S. Aug. l. 2. de Verbis Dom. serm. 29.

CAPVT XXXIII.

Quænam, in Fortunæ casibus, è Seneca peti possint, contra impatientiam, remedia?

I. Audiuimus Augustinum docentem, quo pacto, humanæ felicitatis iactura parui æstimanda sit; quod etiam Seneca, Plutarchus, Petrarcha, Bocatius aliíque com-

plures, totis voluminibus, tradiderunt. E quibus tametsi non libet, hunc librum distendere; placet tamen bonam partem apponere, ex epistola Senecæ Liberalem consolantis, post vrbem patriam eius incendio absumtam. Ex ea epistola hominis Ethnici, licet cognoscere, *Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum*; quia *leuis magnas opes huc fert & illuc casus*; nec homines tantùm, sed totas vrbes abolet. Licet item ex ea epistola discere, qua mentis æquitate, Christiano aduersa sint toleranda, si diuina Religionis luce destituti, cum quaterentur, tam fortiter steterunt. Apparebit etiam, miserum esse, quisquis felicitatem sperat à miseris. Denique constabit, qua ratione animus sit, contra Fortunam, muniendus, qua perinde vt quisque vtitur, ita præcellit. Sic ergo scribit Seneca:

II. Senec. lib. 1. epist. 91. *Liberalis noster nunc tristis est, nunciato incendio, quo Lugdunensis colonia exusta est. Mouere hic casus quemlibet posset, nedum hominem patriæ suæ amantissimum. Quæ res efficit, vt firmitatem animi sui quærat, quam videlicet ad ea, quæ timere posse putabat, exercuit. Hoc verò tam inopinatum malum penè inauditum, non miror si sine metu fuit, cum esset sine exemplo. Multas enim ciuitates incendium vexauit, nullam abstulit. nam etiam vbi hostili manu in tecta ignis missus est, multis locis deficit, & quamuis subinde excitetur, rarò tamen sic cuncta depascitur, vt nihil ferro relinquat. Terrarum quoq; vix vnquam tam grauis & perniciosus fuit motus, vt tota oppida euerteret. Nunquam deniq; tam infestum vlli exarsit incendium, vt nihil alteri superesset incendio. Tot pulcherrima opera, quæ singula illustrare vrbes singulas possent, vna nox strauit, & in tanta pace, quantum ne bello quidem timeri potest, accidit. Quis hoc credat? vbiq; armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit, Lugdunum, quod ostendebatur in Gallia, quæritur. Omnibus fortuna, quos publicè afflixit, quod passuri erant, timere permisit. Nulla res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spatium. In hac, vna nox interfuit, inter vrbem maximam, & nullam. Deniq; diutiùs illam tibi periisse, quàm periit, narro.*

III. *Hæc omnia Liberalis nostri affectum inclinant, aduersus sua firmum & erectum, nec sine causa concussus est. Inexspectata plus aggrauant. Nouitas adiicit calamitatibus pondus: nec quisquam mortalium non magis, quod etiam miratus est, doluit. Ideò nihil nobis improuisum esse debet. In omnia præmittendus est animus: cogitandúmq;, non quidquid solet, sed quidquid potest fieri. Quid enim est, quod non fortuna, cum*

voluit, & florentissimo detrahat? quod non eò magis aggrediatur & quatiat, quò speciosius fulget? quid illi arduum quidue difficile est? non vna via semper, ne tota quidem incurrit. Modò nostras in nos manus aduocat, modò suis contenta viribus inuenit pericula sine auctore, nullum tempus exceptum est, in ipsis voluptatibus causæ doloris oriuntur. Bellum, in media pace, consurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt, ex amico inimicus, hostis ex socio. In subitas tempestates, hibernisq; maiores, agitur æstiua tranquillitas: sine hoste patimur hostilia; & cladis causas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas inuenit. Inuadit temperatissimos morbus, validissimos Phthisis, innocentissimos pœna, secretissimos tumultus.

IV. Eligit aliquid noui casus, per quod velut oblitis vires suas ingerat. Quidquid longa series, multis laboribus, multa Dei indulgentia struxit, id vnus dies spargit ac dissipat. Longam moram dedit malis properantibus, qui diem dixit, horam, momentúmq; temporis, euertendis imperijs sufficere. Esset aliquod nostræ imbecillitatis solatium, rerúmq; nostrarum, si tanta celeritate repararentur cuncta, quanta finiuntur. Nunc incrementa lentè exeunt, festinatur in damnum: nihil priuatum, nihil publicè stabile est: tam hominum, quàm vrbium fata voluuntur. Inter placidissima, terror existit, nihílq; extra tumultuantibus causis, mala vnde minimè exspectantur, erumpunt. Quæ, domesticis bellis, steterant regna, quæ externis, impellente nullo, ruunt. Quota quæq; felicitatem ciuitas pertulit? cogitanda ergo sunt omnia, & animus aduersus ea, quæ possunt euenire firmandus. Exilia, tormenta, bella, morbos naufragia meditare, potest te patriæ, potest patriam tibi casus eripere: potest te in solitudinem abijcere, potest hoc ipsum, in quo turba suffocatur, fieri solitudo. Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur: nec quantum frequenter euenit: sed quantum plurimùm potest euenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec vllis inusitatis velut nouis obstupefieri. In plenum cogitanda fortuna est. Quotiens Asiæ, quotiens Achaiæ vrbes, vno tremore, ceciderunt? Quot oppida, in Syria? quot, in Macedonia, deuorata sunt? Cyprum quotiens vastauit hæc clades? Quotiens in se Paphus corruit? frequenter nobis nunciati sunt totarum vrbium interitus: & nos, inter quos frequenter ista nunciantur, quota pars omnium sumus? Consurgamus itaq; aduersus fortuita, & quidquid inciderit, sciamus non esse tam magnum, quàm rumore iactetur. Ciuitas arsit opulenta, ornamentúmq; Prouincialium, quibus & inserta erat, & excepta, vni tamen imposita, & huic non altissimo monti. Omnium istarum ciuitatum,

tatum, quas nunc magnificas, ac nobiles audis, vestigia quoq; tempus eradet. Non vides, quemadmodum, in Achaia, clarissimarum vrbium iam fundamenta consumpta sint? nec quicquam extet, ex quo appareat, illas saltem fuisse? non tantum manufacta labuntur, non tantum humana arte atq; industria posita vertit dies. Iuga montium diffluunt, totæ desedere regiones. Operta sunt fluctibus, quæ procul à conspectu maris stabant. Vastauit ignis colles, per quos elucebat: erosit & quondam altissimos vertices, solatia nauigantium, ac speculas ad humilem arenam deduxit. Ipsius naturæ opera vexantur, & ideo, æquo animo, ferre debemus vrbium excidia. Casura omnia extant: omnibus exitus manet; siue interna vi flatúq; preclusi venti pondus, sub quo tenentur, excusserint: siue torrentium in abdito vis obstantia effregerit: siue flammarum violentia compaginem soli ruperit: siue vetustas, à qua nihil tutum est expugnauerit minutatim: siue grauitas cæli eiecerit populos, & situs deserta corruperit. Enumerare omnes fatorum vias, longum est. Hoc vnũ scio; omnia mortalium opera, mortalitate damnata sunt: inter peritura, viuimus.

V. Hæc ego atq; eiusmodi solatia admoueo Liberali nostro, incredibili quodam patriæ suæ amore, flagranti: quæ fortasse consumpta est, vt melius excitaretur. Sæpe maiori fortunæ locum fecit iniuria; multa ceciderunt, vt altius surgant, & in maius. Timagenes felicitati vrbis inimicus aiebat, Romæ sibi incendia ob hoc vnum dolori esse, quòd sciat meliora resurrectura, quàm arsissent: in hac quoq; vrbe verisimile est, certaturos omnes esse, vt maiora certioráq;, quàm amisêre, restituantur. Sint vtinam diuturna, & melioribus auspicijs in æuum longius condita. Nam huic coloniæ, ab origine sua: centesimus annus est, ætas ne homini quidem extrema. Deducta in hanc frequentiam, loci oportunitate, conualuit. Quæ tamen grauissimos casus intra spatium humanæ pertulit senectutis.

VI. Itaq; formetur animus ad intellectum, patientiámq; sortis suæ, & sciat nihil inausum esse fortunæ. Aduersus imperia illam idem habere iuris, quod aduersus imperantes: aduersus vrbes idem posse, quod aduersus homines. Nihil horum indignandum est. In eum intrauimus mundum, in quo his legibus viuitur. Placet? pare. non placet? quacunq; vis exi. Indignare, si quid in te iniquè propriè constitutum est. Sed si hæc imos summósq; necessitas alligat, in gratiam cum fato reuertere, à quo omnia resoluuntur. Non est, quod nos tumulis metiaris, & his monumentis, quæ viam disparia prætexunt. Æquat omnes cinis, impares nascimur, pares morimur. Idem de vrbibus, quod de vrbium incolis dico. Tam Ardea capta, quàm Roma est. Conditor ille generis humani, non na-

non natalibus nos, nec nominum claritate distinxit, nisi dum sumus. Ubi vero ad finem mortalium ventum est: Discede, inquit, ambitio: Omniũ quæ terram premunt, siremps lex est. Ad omnia patienda, pares sumus. Nemo alteri fragilior est, nemo in crastinum sui certior. Alexander Macedonum rex discere Geometriam infelix cœperat, sciturus, quàm pusilla terra esset, ex qua nimium occupauerat. Ita dico, infelix, ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen. Quis enim magnus in pusillo esse potest? erant illa, quæ tradebantur subtilia, & diligenti intentione discenda, nam quæ percipere posset vesanus homo & trans Oceanum cogitationes suas mittens? Facilia, inquit, me doce. Cui præceptor: ista, inquit, omnibus eadem sunt, æquè difficilia. Hoc puta rerum naturam dicere. Ista, de quibus quereris, omnibus eadem sunt, nulla dari faciliora possunt: sed quisquis volet, sibi ipsi illa reddet faciliora. quomodo? æquanimitate.

Quod & alio loco docens ostendit, impatientiâ plagam fieri luculentiorem. Verba eius sunt: *Aduersus hos muniendi sumus. Nullis, contra fortunam, inexpugnabilis murus est. Intus instruamur. Si illa pars tuta est, pulsari homo potest, capi nõ potest. Quod sit hoc instrumentũ, scire desideras? Nihil indignetur, sibi accidere, sciatq; illa ipsa, quibus lædi videtur, ad conseruationem uniuersi pertinere, & ex his esse, quæ cursum mundi officiúmq; consummant. Placeat homini, quidquid Deo placuit: ob hoc seipsum suaq; miretur, quòd non potest vinci, quòd mala sub se tenet; quòd ratione, qua valentius nihil est, casum, dolorémq; & iniuriam subigit. Ama rationem: huius te amor contra durissima armabit. Catulorum amor in venabula impingit feras, quas feritas & inconsultus impetus præstat indomitas. Iuuenilia nonnunquam ingenia cupido gloriæ in contemptum tam ferri, quàm ignium misit. Species quosdam atq; umbra virtutis in mortem voluntariam trudit. Quanto his omnibus fortior ratio est, quantò constantior: tantò vehementior, per metus ipsos, & pericula, exibit.* Hoc in exemplis sacris clarum est. Quid profuisset Patriarchæ Iacob contra tot casus furere? patienter omnia tulit, & consecutus est, quod ei benedictio paterna impertiuit. Iosephum Patriarcham, qui casus non rotarunt? emersit tandem, non se fortiter defendendo, sed fortiter omnia tolerando. Iob per quas non procellas iuit? quantis non rebus spoliatus est? *Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis, quàm principio eius.* Dauid, per quot hostes & hastas se non penetrauit? Et penetrauit tamen, regnauitque, semper triumphans post pugnas. Tobiæ quoque &

VII.

Idem lib. 1. epist. 74.

Iob. 42. 12.

Tob. 12. 13. que & opes, & filium, & oculos restituit Deus, post multas & graues persecutiones: nempe *quia acceptus erat Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret illum.* Hæc est Fortunæ rota, in qua, qui potest, deprimi æquo animo, solet extolli. Qui autem subactus indignatur, gemit, rotámque excutiendo succutit, grauiùs feritur. Satis fuisset Sauli, victum esse; satis fugisse, satis sagitta ictum; sed ille, ne caperetur, aut ab alijs interficeretur, *arripuit gladium, & irruit super eum.* (1. Reg. 31. 4.) Quis dicat, interfectorem sui fortiter fecisse? fortiter fecisset, si, inter aduersa, viuere sustinuisset. Suffecisset Achitopheli ad humiliationem, *quòd non fuisset factum consilium eius.* (2. Reg. 17. 23.) Impatiens fuit; & suspendio infortunia velut in fascem colligauit. Rectè atque sapienter quisque faceret, si non ipse sibi, per impatientiam, mala grauiora accerseret, sed diuinæ prouidentiæ dispositionique se, & sua omnia subijceret. Nemo meliùs nouit, quid nobis prosit, summo gubernatore, quem qui vult corrigere, experitur, non illum regendo, sed se corrigendo errauisse.

VIII. (Ludou. Blos. in Monili spirit. c. 10. Vide Supra cap. 26. n. 4. Solonis simile dictum.) Præclarè id mundi Paterfamilias sapientissimus, teste Blosio, docuit aliquando, *cum virgo Gertrudis commiseratione mota, oraret pro quadam persona, quam audierat impatienter conquerentem, quòd Deus grauamina sibi immitteret saluti suæ minùs conuenientia. Respondit* enim *ei Dominus:* Dices illi, pro qua oras, vt, quia sine aliqua saltem tribulatione vel molestia regnum cæleste obtineri nō potest, eligat, atque indicet, quænam grauamina sibi vtilia esse putet? Et, cum hæc ipsi euenerint, seruet patientiam. *In quibus verbis Domini Gertrudis intellexit, periculosissimum genus impatientiæ esse, quando homo peruersè ac superbè eligere vult, quæ ferat: dicens saluti suæ minùs congruere, seq; non posse sustinere ea grauamina, quæ sibi à Deo immittuntur. Oportet enim, vt quilibet semper confidat, illud conuenientissimum & vtilissimum esse, quod sibi Deus imponit, aut euenire permittit: & quando hæc non omnino patienter sustinet, inde seipsum humiliare debet.* Hæc est ars vtilissima & maximè mortalibus omnibus necessaria, non velle regere mundi Rectorem, sed regimen illius pati, & optimum existimare; illúmque semper colere. (S. Augustin. l. 50. Hom. hom. 10.) *Non colimus Deum, vt hîc felicitatem habeamus. Quanti illam habent, qui non colunt Deum?* ait Sanctum illud ingenium, *nec vt hîc senescamus, & decrepiti efficiamur. Quanti senescunt blasphematores Dei? Nec ideò colendus est Deus, vt cultores illius habeant filios, & non sint steriles. Filios enim Deus & onagris, & serpentibus dat. Non ergo*

pro magno & vero bono petendum est, quod & Iudæis, & Paganis, & hæreticis, etiam & ipsis bestijs datur. Aurum enim & argentum, honores & filios, & patrimonia, multi habent etiam mali. Qui enim verè Christianus est, non ista omnia transitoria debet petere, sed totum pondus intentionis vel orationis suæ, ad expetendam æternam beatitudinem debet impendere. Ista enim temporalia bona, & quando Deus dat, gratiæ agantur, & quando tollit, gratiæ agantur. Ista, quando voluerit, tribuet; quando voluerit, tollet: tantùm est, vt se ipsum non auferat. Hæc firma est anchora. At cui spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à Fortuna; huic nihil oportet esse certi, nihílque, quod exploratum habeat permansurum sibi, ne vnum quidem diem.

CAPVT XXXIV.

De Varietate Sortium & sortientium.

Nter improuidos fortuitósque euentus atque humanos *Casus, Sortes* numerantur. *Sortis euentus*, ait S. Ambrosius, *non in nostra est potestate, sed quem casus attulerit.* Hæ *Sortes* quid sint, & à quibus, vel benè, vel malè vsurpentur, & quo Dei iudicio cadant, dicendum est. Etsi enim videntur temerè contingere, quæ contingunt sortitò; attamen diuina Prouidentia & æquitas neque in his deest. Quod agnouit, qui dixit: *In manibus tuis sortes meæ.* Et D. Augustino teste, *Sors* (sua natura) *aliquid mali non est, sed res in humana dubitatione diuinam indicans voluntatem. Sortium* porrò nomine intelliguntur plerumque ea, quæ coniiciuntur in vrnam, & inde, in electionibus, aut quibusuis deliberationibus, extrahi solent, siue sint tesseræ, siue chartulæ, siue albæ & nigræ fabæ, quæ veteribus vsitatissimæ fuerunt; sicut & niuei atríque lapilli; siue litteræ alphabeti: siue bacilli, siue oscilla, siue tali, siue calculi ἄτρητοι, vel τετρημένοι; siue pilulæ aut globuli aurati vel argentei, vt apud Venetos: siue lanei, vt apud Genuenses; siue tabellæ, siue lamellæ tenues; siue testaceæ, aut testulæ, siue aliud quid simile, vt postea ostendam. Hebræis *Sors Phur* dicitur à cadendo, eò quòd *Sors* in vrnam coniecta cadat, vnde *casui* attribuitur. Harum rerum vsus *sortitio*, seu *sors* formaliter solet appellari. Vsitatiùs *Sors* in vrnam mittitur. Neque tamen vrnâ semper opus est:

I. S. Ambros. lib. 3. de viduis. p. 3.

Psal. 30.16.

S. Augustin. in Psal. 30.

Petr. Greg. Tolos. l. 34. syntag. c. 5.

Esther. 9.26.

Cic. Act.4 in Verr. Plautus in Casina. Homer. Iliad.8. Virgil. 5.& 6. Æneid.

Cicero meminit *sortium* coniectarum in hydriam: Plautus in situlam: Homerus in galeam; vti & Virgilius: quamuis hic etiam in vrnam; Genuenses in distinctas eiusdem vrnæ velut fistulas conijciunt. Alij in pileos, sacculos, cistas, librorum paginas, seu schedas, seu alia imponunt. Alij nihil ex vrna, aut galea &c. extrahunt, sed libros aperiunt, & obuias sibi sententias cōsulunt. Nummos, cultros, bacillos alij in altum aërem proijciunt, & quæ pars prona, quæ supina ceciderit, dispiciunt. Milites frequenter, cum de statione, vel vita ac resti agitur, astragalis ludunt, super tympano.

II.

Notum illud Iustini, de eo in regem eligendo, cuius in forum venientis equus priùs hinnijsset. Sortis id loco erat. Sed sortem elusit, qui hinnitum arte procurauit, equo pridie in forum, ad equam adducto, cui postridie iam assuetus amator adhinniret.

Henr. Salmuth in Guidon. Pancirol. cap. de Fibula. post. Claudiū Coteræum, de Iure Militū. lib.3. cap.8.

Veneti hodie, ait Henricus Salmuth, *si quid agendum est, ita sortitionem efficiunt. Veluti si fingamus, in Senatu de ratione belli agendum esse, neq; inter Senatores conuenire, ad cuius vrbis expugnationem primùm debeat deduci exercitus (quod accidit temporibus Michaëlis Trigesimi quinti Venetorum Ducis. Hadrian. Barlan. de Ducib. Venet.) ad diuinas Sortes recurrendum ducunt. Nomina quidem expugnandarum vrbium in vrnulam conijciuntur: ea rudis quispiam puerulus manu miscet: inde vnam, è chartulis, quæ singulæ singularium vrbium nomina continent, ad Principes defert, ab eáq; oppugnanda bellum inchoari debet. Memorabile* etiam idem author refert, *illud Sortitionis genus, quo Athletæ olim ad pugnandum ducebantur. Nam calculis in vrnam coniectis, binæ compares litteræ inscribebantur: quiq; eductis sortibus pares sortiti erant, inuicem committebantur.*

Nicet. in lib. de rebus, post expugnatam vrbem gestis.

Nicetas Choniata ritum sortitionis, in Regijs comitijs, talem commemorat: *Cum Imperator creandus esset, in ædem SS. Apostolorum deliberandi ergò conuenêre: ac principio, patrio quodam ritu, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocare instituerunt, quorum vnus incruentam victimam contineret, ceteris vacuis: eósq; tradere totidem sacerdotibus, vt ad cuiusq; principis nomen vnum tollerent, & eis redderent. Imperium verò penes eum futurum erat, qui eum calicem accepisset, in quo diuinum corpus & sanguis Christi esset.*

Tacit. lib. de morib. German.

De Germanis ait Tacitus: *Sortium consuetudo simplex, virgam fructiferæ arbori decisam in surculos amputant: eósq; notis quibusdam discretos, super candidam vestem temerè ac fortuitò spargunt. mox, si publicè consulatur, sacerdos ciuitatis; sin priuatim,*

tim, ipse paterfamiliæ precatus Deos, cælúmq; suspiciens ter singulos tollit, sublatos, secundùm impressam antè notam, interpretatur. Sinis hodie propè similis est diuinatio duorum lignorum æqualium, quam describit Gunzalinus Mendozius, nec non Philippinensium, seu Lusanorum, in India, teste Martino Ignatio. Hoc pacto, apud Ezechielem, superstitiosè Nabuchodonosor, non Dei, sed suo, vel mali genij instinctu omen captauit, dubius Ammonitásne, an Iudæos inuadere deberet. Nam, vt infra pluribus dicam, sumens duas sagittas, vni inscripsit nomen Rabbath (quæ erat petra Arabiæ, metropolis Ammonitarum) alteri nomen Ierusalem: eas deinde commiscuit: mox vnam, clausis oculis, ac cæcè eduxit, cui inscriptum videns, *Ierusalem*, statim contra eam perrexit. In summa tot genera sunt *Sortium*, quot placita voluntatum.

Gunzalin. Mendoz. l. 2. Hist. Chin. cap. 4.
Martin. Ign. Itinerarij. c. 8.
Ezech. 21. 21.

III. His ergo atque alijs talibus Sortibus diuersi sunt vsi; siue Ethnici, siue Iudæi, siue Christiani; & omnis ferè natio, Ægyptij, Babylonij, Græci, Latini, Hebræi, Itali, Hispani, Galli, Germani &c. De Ægyptijs constat, quos quisque coleret agros, viritim inter se *sortibus* diuisisse. *Sorte* etiam vsum regem Babylonis Ezechiel testatur. Qua etiam vsi sunt Gentiles illi, quibuscum Iōnas nauigans eiectus est in mare. Item Augustus, Tiberius, Attalus rex Pergami. Apud Græcos colonias *sortibus* deducebant. Quamobrem coloni κληροῦχοι dicebantur. Iudices in Areopago, varijs in vrnam coniectis litteris, sortiebantur, vt docet ex Demosthene & Scholiaste Aristophanis Sigonius. Tullius refert, legem Syracusis fuisse, quæ Iouis sacerdotem in annos singulos *capi sortito* iuberet; licet Dion Halicarnasseus contrariam legem recitet, cauentem, *sorte, aut precio deligi sacerdotem.* De Dionysio Syracusano Plutarchus scribit, eum augurium cæpisse Monarchiæ, ex littera M. quæ ipsi obtigerat. Apud Lacedæmonios, Athletæ *sorte* educebantur ad pugnandum; ne aut suspicioni locus esset maleuolentiæ; aut alij illis gloriæ occasionem inuiderent. De Romanis Tacitus scribit, eos magistratus, legationes, ac præfecturas sortitos esse, ne ambitioni, aut inimicitijs locus foret. Liuius ait: *apud Romanos, de loco, & ordine agminis, duces sorte definiebantur:* vtique propter eandem caussam. Apud Hebræos sortium vsum fuisse sacræ litteræ testantur. Nam & hircus immolandus *sorte* electus est. *Duos hircos stare faciet, coram Domino, in ostio tabernaculi testimonij: mitténsq; super vtrumq; sortem, vnam Domino, & alteram capro*

Cap. 21. 19.
Ion, 1. 7.
Car. Sigon. l. 3. de Rep. Athen.
Cicer. Act. 4. in Verr.
Dion. Hal. lib. 2. hist. Rom.
Plutarch. in Apopht. Lucianus in Hermotimo.
Tacit. l. 10.
Sigon l. 2. de iudic. c. 12.
Liuius lib. 2. Dec. 3.
Leuit. 16. 8.

Num. 17. 2. Iosue. 7. 16. 1. Reg. 14. 42 1. Reg. 10. 20 Num. 26 55. 1. Paral. 24. 5. 7. 31. Luc. 2.

emissario; cuius exierit sors, Domino offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem. *Sorte* Aaron alijs prælatus. *Sorte* deprehensus Achan & Ionathas. *Sorte* Saul creatus rex. *Sorte* terra Promissionis inter Hebræos partita. *Sorte* obita sacerdotalia munera. *Cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ, ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt, vt incensum poneret.* Nam inter sacerdotes *Sors* iacta est, quis suffiret, aut thus incenderet. Cum enim plures essent eiusdem familiæ sacerdotes, qui eadem hebdomade, in templo, sacerdotio fungerentur, & vnus duntaxat adolere thus posset, sortitione exploratum est, quem eorum id, vno die, quem altero; aut quem mane, quem vespere facere id oporteret. Ita Euangelium narrat.

Actor. 1. 23.

Quid quòd, cum Iudæ subrogandus esset Apostolus, Apostoli reliqui *statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus: & Matthiam* &c. *Et dederunt Sortes eis: & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis?* *Sortibus* rem gestam testatur Lucas, vt electionem Matthiæ diuinitus prouisam factámque significet.

IV.

Quod Apostoli ausi sunt, fecerunt etiam multi boni Christiani, qui ab Apostolis descenderunt. Quippe nonnulli sanctissimi viri, Dei circa se voluntatem, sacræ Scripturæ, diuiníque Codicis, veluti fortuita apertione, scrutati sunt; & inuenerunt, quod quæsiuerunt. Plurimi ex alicuius sententiæ auditione, rectè vel ominati sunt, vel vitam instituerunt; vt dubitari non possit, omnino diuinum iudicium intercessisse, sicut, ante Originem & Augustinum, docuit D. Dionysius, de Matthiæ electione ita loquens: *De illa sorte diuina, quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij quidam alia sensêre, meo iudicio, non rectè: aperiam autem & ipse, quid sentiam. Videtur mihi scriptura sortem appellasse diuini quiddam & præcipui muneris, per quam illi choro sacratissimo insinuaretur, qui esset diuina electione declaratus.* Quibus subiungit, ob reuerentiam, permisisse Apostolos, non iudicio suo, sed Deo ipsi electionem. Sunt ergo *sortes* quædam humana manu proiectæ, sed diuina directæ. Quid multa? *Sortes mittuntur in sinum; sed à Domino temperantur*, aliquando in hominibus ad certa officia eligendis; aliquando ad frugem meliorem reuocandis; aliquando in asciscendis Diuis tutelaribus, aut alijs negotijs dirigendis.

Orig. hom. 23. in Iosu. Aug. in Psal. 30. conc. 2. S. Dionys. c. 5. Eccles. hierarch. part. 3.

Prou. 16. v. vlt.

Verùm

Verùm videamus etiam conuersionum exempla. S. Basilius de se ipso scribit sequentia: *Ego cum multum temporis, in vanitate consumpsissem, & totam fermè iuuentutem meam in vano labore perdidissem, quem in disciplinarum sapientiæ à Deo infatuatæ perceptione conuersatus insumpsi: postquam aliquando velut ex somno profundo experge factus, ad admirandam veritatis Euangelij lucem respexi, & inutilitatem sapientiæ principum huius sæculi exoletorum conspexi: miserabili vita mea multùm deplorata, optabam mihi dari manuductorem ad introductionem, ad dogmata veritatis. Et præ omnibus sanè multam curam adhibebam, vt correctionem aliquam morum facerem, multò iam tempore ex malorum conuersatione corruptorum. Itaq; vbi legissem Euangelium, & vidissem illic maximam occasionem ad perfectionem, venditionem bonorum, & distributionem in indignos fratres, & in summa nullam huius vitæ curam habere, & à nulla affectione ad vitæ res animam conuerti: optabam inuenire aliquem fratrem qui hanc vitæ viam elegisset, vt vna cum ipso hanc profundam vitæ inundationem penetrarem. Et sanè multos inuenimus in Alexandria, multos etiam per reliquam Ægyptum. Et alios in Palæstina cauáq; Syria ac Mesopotamia: Quorum quidem admirati sumus circa victum abstinentiam, admirati sumus item tolerantiam in laboribus, consternauit me etiam ipsorum in orationibus intentio, & quomodo somnum superabant, & à nulla naturali necessitate inflectebantur, altam semper & nulli seruituti obnoxiam animi constantiam conseruantes, in fame & siti, in frigore & nuditate; non corporis curæ intenti, neq; sustinentes vt aliquam ipsi curam impenderent, sed velut in aliena carne degentes, opere commonstrârunt, quid sit cohabitare rebus in hac vita, & quid conuersationem habere in cælo. Illa admiratus, & beatâ prædicatâ virorum vitâ, qui opere ostendunt mortificationem Iesu in corpore se circumferre; optabam etiam, quantum eius à me fieri posset, illorum virorum imitator esse.* V. S. Basil. ep. 78. ad Eustathium Sebastæ Episc.

Quod Basilio accidit, etiam Augustino, & quidem luculentiùs euenit, ab Alipio secedenti, ac lachrymis suis, animíque luctæ, solitudinem petenti. *Ego, inquit, sub quadam fici arbore, straui me, nescio quomodo, & dimisi habenas lachrimis, & proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tuum. Et non quidem his verbis, sed in hac sententia, multa dixi tibi: Et tu, Domine, vsquequo? Vsquequo, Domine, irasceris in finem? Ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum. Sentiebam enim me ab eis teneri, & iactabam voces miserabiles. Quamdiu, quamdiu, cras & cras? Quare* VI. S. Aug. l. 8. Confess. cap. 12. Psal. 6. Psal. 12. Psal. 78.

non modo? quare non, hac hora, finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis & crebrò repetentis, quasi pueri an puellæ, nescio: Tolle lege, tolle lege: statímq; mutato vultu, intentissimus cogitare cœpi, vtrumnam solerent pueri, in aliquo genere ludendi, cantare tale aliquid: nec occurrebat omnino, audiuisse me vspiam. Repressóq; impetu lachrimarum, surrexi nihil aliud interpretans diuinitus mihi iuberi, nisi vt aperirem Codicem & legerem, quod primum capitulum inuenissem. Audieram enim de Antonio, quòd ex Euangelica lectione, cui fortè superuenerat, admonitus fuerit, tanquam sibi diceretur, quod legebatur: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & veni sequere me: & tali oraculo confestim ad te esse conuersum. Itaq; concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius: ibi enim posueram codicem Apostoli, cum inde surrexeram. Arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quo primum coniecti sunt oculi mei.
Rom, 13. *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: sed induite Dominum IESVM Christum, & carnis prouidentiam ne feceritis in concupiscentijs. Nec vltra volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum fine huiusce sententiæ, quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnes dubitationes tenebræ diffugerunt. Tum, interiecto aut digito, aut nescio quo alio signo, codicem clausi, & tranquillo iam vultu indicaui Alipio. At ille quid in se ageretur, quod ego nesciebam, sic indicauit: Petit videre quid legissem. Ostendi, & attendit etiam vltra quàm ego legeram, & ignorabam*
Rom. 14. *quid sequeretur. Sequebatur verò: Infirmum autem in fide assumite. Quod ille ad se retulit, mihíq; aperuit. Sed tali admonitione firmatus est, Placitóq; ac proposito bono, & congruentissimo suis moribus, quibus à me in melius iam olim valde, longéq; distabat, sine vlla turbulenta cunctatione coniunctus est. Inde ad matrem ingredimur, indicamus, gaudet; narramus quemadmodum gestum sit: exultat & triumphat, & benedicit tibi, qui potens es, vltra quàm petimus aut intelligimus, facere, quia tantò amplius sibi à te concessum de me videbat, quàm petere solebat miserabilibus eius, flebilibúsq; gemitibus. Conuertisti enim ita me ad te, vt nec vxorem quærerem, nec aliquam spem seculi huius, stans in ea regula fidei, in qua me ante tot annos ei reuelaueras. Et conuertisti luctum eius in gaudium multò vberius, quàm voluerat, & multò chariùs atque castiùs, quàm de nepotibus carnis meæ requirebat.* Augustini & Alipij hæc *sors* fuit, quam multi imitantur, qui, turbato cum sunt ani-

mo, & fluctuante, Thomæ de Kempis libellum aperiunt, aiúntque, se semper solatium reperire, & idoneum vulneri suo emplastrum.

Si non *sors*, certè *fors* fuit, incidisse in pios libros Ignatium Patriarcham nostrum. Nam *cum in lecto iacere cogeretur, esśétq; in prophanis libris legendis multùm temporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus, domi eiusmodi esse libros; duos Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus otiosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atq; horum quidẽ librorũ lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi, quæ legebat, studio quodam affici videbatur.* Hoc initium fuit conuertendi illius militis, à quo tot conuersionum milliones pependerunt. Librum petijt: prophanum optauit: sacrum sortitus est. inde didicit sapere, vnde alios sapere doceret. Sed & sanctos tutelares *sorte* eductos non minùs vtiliter, quàm piè, legimus. VII. Petr. Ribaden. l. 1. c. 2. de vita S. Ignatij Loiolæ.

Erat solenne familiæ Borgiæ, vetere instituto, vt è Diuorum numero aliquem quotannis sorte duceret. Seruabat religiosè hunc morem puer etiam tum Franciscus (Borgia) *quem etiam in Societatem induxit, priùs, quàm familiam ducere cæpit. Diui nomen cui obuenisset, is, profesto die, duos mendicos vicatim collectos alebat; festo verò, binis bini mares, fæminis fæminæ, ad mensam ministrabant. Ex hoc fonte manauit pia solennísq; Societatis consuetudo, vt singulis mensibus Sanctorum nomina sortè è situla educantur distribuanturq; singulatim. Quo die votis conceptis, religioséq; persolutis opem sui quiq; Diui implorant. Didicerat id in gentilicia Borgiæ familia Franciscus. Ognati quoq; idem seruauit; multa Socijs indulgens, quo die Diui nomen sorte illis obtigisset: ipse adhæc precationi plus etiam temporis tribuere solitus.* A Societate hic sortiendi mos in B. Virginis Sodalitates, atque inde in alias aliásque, magno cum fructu, est propagatus. Multi è paruis schedis magna extirpare vitia, egregiásque exercere virtutes, Sanctósque peculiaribus colere honoribus didicerũt. Sed assuetudo quosdam facit negligentes. Alios ignorantia vtendi tanto fructu priuat. Si tollerent ignorantiam Exhortatores aut Concionatores, extinctis vtique impijs sortilegijs, sortes bonas inducerent, cultúmque Diuorum longè latéque propagarent. VIII. Andreas Schottus l. 1. vitæ B. Francisc. Borgiæ. c. 1. Idem lib. 4. c. 4.

De alia Sancti patroni sortitione memorant, quam hîc non omittam interserere. Anno 1208. sacro baptismate tinctus est primus Ar- IX. Leonardus

Mayr. in Calend. B. Virgin. 4. die Febr.

mus Arragoniæ rex Iacobus, cuius mater, cum dubia esset, quonam Apostolorum nomine filium suum deberet insignire, consilium cepit, sorti iudicium vel indicium permittere. Duodecim itaque curauit cereos fundi æquali pondere & magnitudine. Singulis cereis, alicuius Apostoli nomen inscripsit, vel in schedâ adiecit. Eos omnes pariter in honorem Apostolorum accendi iussit, addita conditione, vt cuius Apostoli cereus diutiùs arsurus esset, eius nomen filius sortiretur. Diutiùs arsit cereus Iacobi. Indicatum est igitur, ex Dei voluntate, vocandum esse Iacobum. Quod & factum est: neque sine emolumento. Nam hic postea Iacobus & regnum Hispaniæ, & religionem Catholicam, & honorem D. Iacobi mirificè propagauit. Plausum tulit fructúmque hic modus sortiendi: quia nullum periculum erat, quicunque Apostolus in patronum eligeretur. Quare eo superstitionem suam tueri non possunt stultæ illæ mulierculæ, quæ, in die Fidelium animarum, tot cereos accendunt, quos liberos habent, eámque prolem, cuius cereus citiùs absumitur, sibi persuadent citiùs morituram; quasi Deus, qui vult hominibus horam mortis esse incertam, illam cereis reuelaret. Sed rectè eiuscemodi matres sua curiositas plectit, semper enim postea anxiè metuunt, quod superstitiosè crediderūt.

X. Istam porrò Sanctos sortiendi consuetudinem non nouam esse, docetur eo argumento, quia, ante annos plus quàm quadringentos, eius consuetudinis meminit Bernardi æqualis, & ex eodem ordine, Cæsarius Heisterbachiensis, cuius hæc sunt. *Consuetudo est maximè prouinciæ nostræ matronis, vt tali sorte specialem sibi Apostolum eligant. In duodecim candelis duodecim Apostolorum nomina, singula in singulis scribuntur, quæ à sacerdote benedictæ altari simul imponuntur. Accedens verò femina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris & honoris, & obsequij impendit. In hunc modum cum quædam matrona S. Andream extraxisset, & non ei placuisset, repositâ candelâ alium habere voluit, sed iterum idem occurrit. Quid plura? tandem traxit sibi placentem, cui cum multum exhibuisset obsequij, per omnes dies vitæ, & ad extrema perueniens esset moritura, non illum, sed B. Andream sibi assistere vidit. En, inquit, ego sum ille despectus Andreas. Ex quo colligitur, quod nonnunquam Sancti etiam vltro se ingerant humanæ deuotioni.* Quod cur faciant, etsi inter arcana Dei sit habendum, tamen etiam bonitati eorum ascribi potest, vt qui vel spernentes se, non spernant, immo benefacere his, qui oderunt illos, pos-

Cæsar. lib. 8. Mirac. c. 56.

los possint. Quanto autem magis diligentes se diligent, & cultoribus suis patrocinabuntur? Neque præiudicium fit alijs, si vnus altero colatur impensiùs; non enim idcirco hic sanctior, aut ille impotentior censetur, in adminiculando; sed cum vniuersim omnes, tanquam *nimis honorati amici Dei*, tum in Litanijs, tum in alijs precibus inuocentur; vnus eligitur alterúe ab hoc, alius ab alio, vt etiam peculiariter colantur, pérque hunc peculiarem affectum Mundo magis innotescant. Cum autem etiam in magnis aulis aut conuiuijs, etsi omnes serui conuiuis omnibus honorem exhibeant, tamen alius huic, alij alius astare seruiréque iubeatur; cur nõ & diuina sapientia Sanctis suis prouideat seruos & seruis Sanctos peculiares? Imo ꝓuidet. Hinc vel ab ipsis Sanctis Sancti aliqui præcipuo amore atq; honore culti fuêre. Sic culti sunt, à S. Basilio & fratre Nysseno, Martyres quadraginta; itémque Theodorus. Sic cultus est à Chrysostomo Paulus, ab Augustino Stephanus, à Gregorio Andreas, ab alijs alij. Neque putandum est, esse inter Sanctos æmulationem; nullus alteri inuidet; nullus existimat, se iniuria affici, quando alter honoratur. Alioqui etiam Ecclesia nullam auderet orationem ad D. Martinum fundere, ne D. Georgius offenderetur; aut, cum S. Nicolai festum celebrat, metuendum esset, ne S. Dionysius læderetur. Certè multi beneficio obstricti videntur, vt vnum Sanctum præ alio venerentur. Cur enim S. Benedictum PP. Benedictini, S. Bernardum Bernardini, S. Franciscum Franciscani, S. Dominicum Dominicani, S. Norbertum Norbertini, & qui S. Ignatij instituta sequuntur, S. Ignatium peculiaribus obsequijs non venerarentur? Colit quisque ducem suum, cúmque meritò censet honorandum, quem ei Deus dedit imitandum. Dare autem solet, non modò per vocationem, sed etiam per sortem.

Cuius rei exemplum, in vita quoque S. Elisabethæ, quæ postea Lantgrauij fuit vxor, legimus. Illa *D. Ioannem Apostolum, præter ceteros, charum, sibi, patroni loco, delegerat, imitata pietatem Christianorum* (vt refert Iacobus Montanus Spirensis) *quibus singulatim eligere aliquem è cœtu Apostolico, quem familiariùs clientum more colant, consuetudo est. Ne tamen electionis euentu (vt assolet) incerto, quia sorte agebatur, alium, quàm Ioannem nancisceretur, præmissa ad Deum prece, effecit, vt quem summopere volebat, semel iterúmq; ac tertiò sortiretur. Cuius voti compos effecta, adeò dilexit coluítq; adeptũ,* XI. Surius 19. Nouemb.

vt ob ipsius nomen meritumúe rogantibus, nihil denegandum putaret. Est in hoc exemplo affectus erga Sanctum, Suffragium *Sortis*, & preces à Deo impetrantes, vt *Sortes* temperaret; qua in re multi hodiéque sunt pij imitatores, dummodo assuetudo non minuat pietatem.

XII. Gregor. Turon. l. 2. hist. Francor. c. 37.

Possunt & alij diuinæ voluntatis explorandæ modi inter *Sortes* computari, qualis fuit ille, quem Gregorius Turonensis recenset his verbis: *Chlodoueus rex ait suis: Valde molestè fero, quòd hi Arriani partem teneant Galliarum. Eamus cum Dei adiutorio, &, superatis, redigamus terram in ditionem nostram. Cúmq; placuisset omnibus hic sermo, commoto exercitu, Pictauos dirigit.* Et paulò pòst: *Ipse verò rex direxit nuncios ad Beatam Basilicam* (S. Martini) *dicens: Ite, & forsitan aliquod victoriæ auspicium ab æde sancta suscipietis. Tunc, datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait, Si tu, Domine, adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam, sempérq; æmulam tibi meis manibus tradere decreuisti, in ingressu Basilicæ S. Martini, dignare propitius reuelare, vt cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo. Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus, iuxta imperium regis, dum Sanctam ingrederentur Basilicam, hanc Antiphonam ex improuiso primicerius, qui erat, incæpit: Præcinxisti me, Domine, virtute ad bellum: supplantasti insurgentes in me subtus me, & inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti. Quod satellites audientes, & Domino gratias agentes, & vota B. Confessori promittentes læti nunciauerunt regi. Porrò ille cum ad fluuium Vigennam cum exercitu aduenisset, per quem locum transire deberet, penitus ignorabat, intumuerat enim ab inundatione pluuiarum. Cúmq; illa nocte Dominum deprecatus fuisset, vt ei vadum, quo transire posset, dignaretur ostendere, manè facto, cerua miræ magnitudinis, ante eos, nutu Dei, flumen ingreditur, illáq; vadante, populus, qua transire posset, agnouit.* *Sortis* loco, regi fuit vox, sub ingressum legatorum, in templo excepta victoriæ nuncia; & cerua ductrix.

XIII.

Qualis datus est dux etiam S. Itæ innocenti, ob arreptam adulterij suspicionem, ex arce ac turri præcipitatæ, atque in nemoris salutares latebras inuitatæ, ceruus cornuum ramis, candelarum instar, prælucens. Neque noster Patriarcha Ignatius à cæde Mauri aliter est abductus. *Pergentem, cæpto itinere, Ignatium,* inquit Ribadeneira, *& recta montem Serratum versus progredientem, Saracenus quidam, siue Maurus assecutus est (erant per id tempus in Hispania Tarraconensi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquijs) cũ*

Petr. Ribad. l. 1. Vitæ S. Ignatij. c. 3.

unà irent, incidit (vt fit) illis sermo de Virginitate B. Virginis Mariæ, quam cum in conceptu filij concederet Maurus, in partu negaret, ad eámq; rem naturales rationes aliquot adferret, neq; ad veritatem flecti posset, ab Ignatio, celeriter præcessit, solúmq; Ignatium reliquit, hærentem diu, multúmq; dubitantem, vtrum ab se pietas Christiana exigeret, vt Maurum cõsequeretur, & pugione confoderet, quòd de beatissima & immaculata Virgine, coram se, ignominiosè locutus fuisset. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim delusus, dedecori sibi esse ducebat, si quid à religionis Christianæ inimico, se audiente, de inuiolata Sacrosanctæ Virginis integritate impunè detraheretur. Quæ quidem cogitatio in speciem pia, diu, multúmq; rudem tunc Christi militem torsit, in eámq; deliberationem tandem induxit, vt, vbi ad biuium (vnde è via publica ad oppidum vicinum Maurus declinârat) constitisset, habenas mulæ, qua vehebatur, permitteret, &, si ad locum, vbi Maurus erat, diuerteret, quæsitum illum, atq; inuentum interficeret: sin rectè pergeret, omitteret. Atq; ita diuina prouidentia factum est, vt iumentum lata, facilíq; via prætermissa, suum iter sequeretur. Vt omnes intelligant, quibus initijs, quibusq; progressibus, Deus militem suum ad extrema perduceret. Nam, vt ait D. Augustinus, animæ virtutis capaces ac fertiles S.Aug. l. 22. cont. Faust. c. 70. *præmittunt sæpe vitia, quibus hoc ipsum indicent, cui virtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ. Vnde & Moyses interficiens Ægyptium, adhuc incultus, vitiosa quidem, sed magnæ fertilitatis signa fundebat.* Neque debet Momus hîc aliquis ridere, viam Deo displicentem, mulæ indicio, proditam Ignatio, cum Balaam ad Balac proficiscente, & irato Deo, *cernens asina Angelum stantem in via, euaginato gladio,* auerterit itidem *se de itinere, & iuerit per agrum,* tandémque etiam prodigiosa voce hominem docuerit, quà non esset eundum. Quemadmodum & Saul asinas amissas quærens regnum inuenit. Quin hoc ipsum sortiendæ viæ genus, in sacris paginis, legimus. Ita percussis à Deo Philisthęis suasum est: *Arripite & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi. Tolletísq; arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam, vt vadat. Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minimè: sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.* Non est difficile diuinæ sapientiæ etiam per

Num. 22. 23.

1. Reg. 9. 3.

1. Reg. 6. 7.

Arcadicum pecus, aut asini aut mulæ, aut bouis, aut vaccæ stupiditatem, ad prudentiam erudire. Cum rebellem filium Absolonem vellet Deus infelici arbori suspendere, mula carnificem egit: potest eadem etiam, si Deus vult, agere præceptorem. Vnde multò stultissimè agunt, qui inde se excusant à diuini Verbi auditione, quòd Parochos habeant & simplices, & non satis doctos. Per bestiam te potest summus Magister instruere, quid quæris Platonem? Ipsi Apostoli nonne simplices fuerunt, atq; illiterati? Quid tunc fecisses, an Petrum piscatorem, aut Nathanaëlem *verùm Israëlitam, in quo dolus non erat,* concionantem audire noluisses? Sed ad *Sortes*, immo sortientes enumerandos reuertamur.

2.Reg.18.9.

Io.1.47.

XIV. Notissimus est D.Bennonis Episcopi & piscis & claues, cui similem, sed non æquè notam historiam, ex Venantio Fortunato Episcopo Pictauiensi, qui tempore Iustini iunioris An.570.floruit, referam. D.Maurilius Mediolanensis D. Martini discipulus, multis magnísque miraculis clarus, quem Andegauenses Pontificem habuerunt, paulo postquam à S.Martino, columba candidissima super caput eius descendente, initiatus erat, in D. Petri templo solenniter fecit. Dum sacrificaret, adfuit, cum moribundo filio matrona illa, cui, ante id tempus, sterili eundem precibus à Deo impetrauerat. Ea matrona, non vitam corporis gnato, sed Spiritum S.postulabat manuum impositione, seu Confirmationis atque extremæ vnctionis fortasse etiam sacramento impertiendũ; pulcherrimo matrum documento, ne mysteria tam sacrosancta luctui & lamentis suis posthabeant, sed vt regnum cælorum inprimis medicúmque animæ antè, quàm corporis quærant. Maurilius nequaquam rem præcipitare sacram assuetus, sed diuinis affectibus absorptus, dum in corpore & sanguine Seruatoris consecrando moram trahit, desinit puer trahere animam; atq; ita hic priùs vitam, quàm ille Missam absoluit. Audite, obsecro, rem mirissimam, & æri, immo pectori omnium Episcoporum ac Ecclesiasticorum penitus insculpendam; eorum autem præsertim, qui dum visitant ditionem, dum Sacramentum Chrismatis conferunt, lustrum est; aut qui lusibus sympofiísque, cum morte & Styge luctantium, agones negligunt, eósque sine culparum expiatione, sine extrema Vnctione, sine cælesti viatico emori sinunt, ne suas cogantur interrumpere compotationes ac ebrietates. Non sic Maurilius, non sic fecit; puer, sine Confirmatione decessit, illo non

Venant.Fortunat in vita D.Maurilij cap.15.& Sur. tom. 5. die 13. Septemb.

perpotan-

perpotante, sed ad sacratam mensam operante, libantéque sanguinem Christi. Quis eum non excusaret? quo altero negotio sanctiore occuparetur? immo quis religioni sibi non duceret, eo loco, interiungere? At longè aliter calculum duxit sanctus ille Præsul. Nam postquam *Ilicet*, dixit, vbi cognouit, puerum vixisse, inconsolabilibus lachrymis negligentiam suam deplorauit, sibi attribuens, quòd ille chrismate atque sacro oleo non vnctus, sine tanto dono, vitam finijsset. Hîc cupio omnes mortales diligenter perpendere, quanti vel leuem culpam faciant, diuinorum iudiciorum gnari. Nam Maurilius, quoniam delictum istud nullo satis fletu ablui posse arbitrabatur, diu multúmque, quid ageret, animo secum colluctante, statuit, domi ac inter ciues, tale piaculum lui non posse, sed voluntario exilio puniendum. Consilio hoc capto, clam profugit, incogitánsque secum claues asportat, quibus Reliquiæ Diuorum, in Andegauensi Ecclesia, custodiebantur. Solicitus exul nullum satis remotum securúmque exilium existimabat, nisi quod mare interpositum muniuisset. Ad littus vbi peruenit, dum nautæ morantur ventúmque expectant, ne nihil ageret, per otium, in lapide, diem nauigationis suæ incîdit, noménque adiecit, à nullo vtiq; Andegauensi reperiendum. Conscensa naui, atque in altum prouecta, tum demum cæpit animaduertere, claues sacri thesauri secum ablatas: eásque, cum manibus versasset, subitò, dæmonis inuidia excussas atque in mare esse prolapsas, duplici dolore angebatur. Quamobrem, non sine pio fletu, exclamauit, se, nisi has claues iterum videre meruisset, patriam vrbémque, non reuisurum. Et sanè, ante integrum septennium, non reuisit. Tanti etiam Deus vel leuem, vt nobis videtur, labeculam facit. Quot annis, aut quibus pœnis castigaturus est, eos, qui, non Sacrificij, cum consueta pietate, absoluendi caussa; sed vt dormire, & edormire crapulam, vt perpotare, vt ludere possint, tot deserunt moribundos? tot oues negligunt, neque instruunt illis doctrinis, sine quibus æternam salutem non consequuntur? Decimas suas accuratè exigunt, vt habeant, vnde viuant. Sciant & oues exigere pabulum spirituale; quo subducto, illis est pereundum. Quid ergo tunc eiuscemodi pastoribus continget? an septennij exilium illis sufficiet? Nequaquam, sed, ob vnamquamque ouem æternùm, illorum negligentia, pereuntem, æternùm sunt perituri. Sed reuertamur ad nonstrum Maurilium. Is, nauigatio-

ne superata, vestem mutauit, ne agnosceretur; vtque corpus assiduis laboribus diuexaret, Hortulanum professus, homini primario operam condixit. Eo in opere apparuit, quanti referat, qua manu quid seratur, quámque salutaris sit imber diuinæ benedictionis. Siquidem quidquid seminauerat, quidquid plantauerat, incredibili auctu fænoréque proueniebat; adeò vt non solùm omnibus sufficeret, sed etiam nunquam deficeret, quod culinis suis petebant. Hęc fertilitas & gratia horti magnam illi gratiam amorémque conciliauit; tandémque, etiam extra Phæaciam, pro Alcinoo habebatur, Alcinous pariter plantando, & Onias, pro populo ac ouibus suis identidem orando.

XV. Interea Andegauensis populus pastore suo viduatus absentiam illius semper magis magísque sentiebat. Deerat enim qui iussu dæmones fugaret, oratione ægros sanaret, signo crucis cæcos illuminaret. Quin è cælo quoque, per varia visa admonebatur, pérque portenta terrebatur, ne deses esset in Antistite suo quæritando, si vellet imminens vrbi excidium declinare. Adeò Deus bonos pastores cordi habet, & populum pastoris amantem amat; vt etiam terreat, & puniat, si non satis curet curatorem. Quem tantò impensiùs curandum, vel inde docemur, quòd vnius Episcopi sanctitas possit diuinæ iræ obstare, ne tota aliqua ciuitas euertatur. Electi sunt igitur, communi consilio atque impensa, viri quatuor probatissimæ virtutis, qui omnibus rebus necessarijs instructi, per diuersas orbis partes, Præsulem quæsitum proficiscerentur. Hi omnem ferè Europam perlustrarunt frustra, septimóque tandem anno, re infecta, in Galliam reuersi, quem cis mare nō repererunt, trans mare indagaturi, diuino ductu, ad eum Oceani portum, qui in Britannia minore est, peruenerunt. Ibi dum nauim expectantes, temerè aliquot spatijs factis, per littus, obambulant, in silice inscriptum inueniunt: HIC TRANSIIT MAVRILIVS ANDEGAVORVM EPISCOPVS &c. Ea indicina læti nauem, & mox mare intrant. Ad medium progressis, ex improuiso, grandior piscis, potenti saltu, de gurgite in nauim se librat, in quo exenterato eas ipsas sacrarum Reliquiarum claues, quæ de S. Maurilij manibus, ante tot annos, arte dæmonis exciderant, benignitate Numinis iterum inuenerunt. Quibus agnitis, haud mediocri pauore percusi timuerunt, ne & ipse Maurilius naufragio haustus perijsset. Anchoras iaciunt, &, naue stante in medium

medium

medium consulunt, progrediendúmne sit, an patria repetenda? Suadebant potenter nautæ, actum esse, reuerterentur; claues notas hausti fluctibus Maurilij euidens indicium haberi. Dum consulunt, nox subit, & somnus, & cum somno omnibus mandatum à Deo datur, vt cæpto itinere pergant, neque cessent Antistitem suum inuestigare. Hoc somnio vno eodémque omnes vsi non censuerunt retro, sed porrò nauigandum. Quare, Angelo duce, & portum obtinuerunt, & hospitio circumspecto, non in hospitium, sed in eas ipsas ædes delati sunt, in quibus Maurilius topiariam factitabat. Vix domum ingressi audiunt illicò desideratissimum nomen, Maurilium, vt cum oleribus præsto esset, inclamari, vidéntque quasi mediastinum, cum oleribus accurrentem. Mirificum tunc extitit gaudium, summáque admiratione stupefacti, ad illius se pedes abijciunt, atque vbertim lachrymantes, summa, qua possunt, ope, rogant, vti patriæ ciuitatíque suæ succurrere periclitanti ne dedignetur. Admiratur non minùs Maurilius, se inuentum & agnitum, quàm qui illum agnouerunt. Cum igitur se ipsum negare non posset, fugam fassus, reditum negauit, asserens se & voto, & iuramento constrictum, ne vnquam domum reuerteretur, nisi perditas in vndis claues recepisset. Ibi se demum diuinæ prouidentiæ ambages aperuerunt. Nam &, qui ad eum indagandum missi fuerant, visa sua retulerunt, & claues ipsæ è profundo pelagi postliminiò à pisce redditæ testimonium fuerunt diuinæ voluntatis. Excitata est ingens, inter omnes, admiratio, sed præcipuè obstupuerunt illi, quibus tantus Præsul, per tam multos annos, verniliter seruijt. Itaque quem vt hortulanum habuerant, iam vt Præsulem venerantur, ignoscíque sibi petunt, quòd incognitum non tractàrint pro reuerentia & dignitate. Maurilius tot pulsatus argumentis precibúsque fatigatus nondum tamen plenè consensit in reditum, nisi priùs os Domini consuluisset. Inducias igitur, in alterum diem, petiuit, totámque vigilijs ac precibus noctem impendere statuit, vt mentem opémque diuinam imploraret. Cõcubia nocte, peruigilio fessum lenis sopor oppressit; ibi Angelus adfuit eúmque ita affatus est: *Surge, Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Ecce enim tuis precibus & meritis tibi cõmissus Dominus seruauit oues, pro quibus rogasti; & insuper reddidit puerum, quem diutiùs plorans quæsisti.* Facto die, non minore luctu eorum, quos relinquebat, quàm gaudio illorum, quos comitabatur, ad

tur, ad nauim deductus est. Domum vbi venit, ad defuncti pueri & iam septem annis sepulti tumulum accessit, terráque eruta, in genua procumbens, longam, cum vberrimo fletu, orationém ad Christum effudit. Qua finita, vtrique consurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte: quem consecratum, ex euentu Renatum appellauit, habuítque post se, in Episcopatu Andegauensi Successorem, & ipsum miraculorum grandium patratorem. Sic Maurilio defunctus puer, Maurilius populo suo redditus, maiore cum gaudio & honore domi exceptus, quàm, in exilio, ad nauim, ingenti hominum multitudine concurrente, deductus est. Sic clauium repertarum sors Maurilium domum reduxit. Verùm, vt de muneribus dici assolet, ita & hîc *nec omnia*, *nec passim, nec ab omnibus* imitanda sunt. Itaque ne aniculæ, cum his talibus, friuola, & gerris Siculis vaniora, permisceant, *& Hiberas nænias Ægyptiáq;*, vt D. Hieronymus ait, *portenta sectentur*, prouidè scoria ab auro est separanda. Quid si Maurilius, claues in mari sepultas, putasset nunquam, sicut ferrum ad securim olim, nataturas, atq; ea loquendi formula indicare voluisset, se quoq; nunqum rediturum, atque ita non ipse *sortes*, aut signum reditus à Deo poposcisset, sed Deus non poscenti inuentionem clauium pro sortibus esse constituisset? Quod sæpe euenit nunc, nihil minùs, quàm de *sortibus* cogitanti. Vnde nihil hîc in exemplum trahere possunt mali *sortium* vsurpatores.

Vlpianus in Pandect.l.1. tit.de officio Proconsulis, ex epist.D. Seueri & Antonini Impp.

S. Hieron. in 12. qq.

CAPVT XXXV.

Quænam exploratio diuinæ voluntatis, per sortes, aut quæ sors sit licita?

I. Vsquam magis inter Scyllam & Charybdim nauigatur, quàm cum de *Sortibus* est disputatio: vtrinque enim sunt scopuli: & qui omnes *Sortes* damnat, malus est iudex, & qui omnes absoluit, impius vsurpator. Recensui varias Sortes, & varios, qui illis vsi sunt, non tamen omnes probaui; improbus autem essem, si omnes reiecissem. Vt ergò tutò, etiam hac ratione, Dei iudicia indagari possint, sequentia dabo documenta,

Primum

Primùm documentum. Quædam *Sortes* vocantur, quæ non sunt *Sortes*, sed meræ industriæ naturales, atq; ex se non illicitæ; sed sæpe etiam laudatæ. Talis fuit Sors, ex hinnitu equi captata, de qua supra. Etsi enim vera sors fuisset, si in regem electus esset, cuius equus in forum deductus casu hinnijsset; non fuit tamen vera sors, si ad illum aspiciamus, cuius consilio ingenióque, equus, præcedente die, in eodem loco ad aquam admissus, quodammodo eruditus & assuetus fuit hinnire, cum ad eundem locũ redijsset. Talis industria fuit Friderici III. apud quem, cum rusticus questus esset, iugalium equorum alterum, in caupona sibi, per abigeum, subductum esse; abactorem sibi Imperator iussit indicari. Rusticus id à se fieri posse negauit, eò quòd hominem nõ nosset. Subridens Fridericus ait: Clementer tecum est actum, nam cum in hac vrbe tot sint equites, equi tam pauci, mirum est, milites non vtrumq; equum simul abstulisse. Equa, ô Cæsar, subdit rusticus, est altera, quæ militibus paruo vsui. Age igitur, inquit Imperator, equam inscende, pérque omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis obequita. Subtractus equus in aliquo stabulo latitat; is, cum iugalis odorem senserit, illico hinnitum edet sociámque salutabit. Placuit rustico consilium, & profuit. Nam hinnitu proditus est abigeus, sicut quondam Cacus mugitu. Quis sortem hanc potiùs, quàm artem vocaret? Hæc sagacitas, in diuinis litteris, *diuinatio* appellatur: *Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.* Eiuscemodi *diuinatio*, seu industria necessaria est iudici, in perplexis ambiguísque factis eruendis, & in rebus, quarum veritas ignoratur, sollerti discussione conijciendis. Tali sollertia Salomon veram matrem agnouit, eíque filium reddidit. Tali Ariopharnes Thracũ rex filiũ regis regno dignũ inuenit. Tres fuerunt Cimmericorum regis filij, regnum paternum quisque affectabat. Ariopharnes iudex eligitur. Hic erutum patris eorum cadauer è sepulchro, arbori alligat, arcui sortem committit. regni successor destinatur, qui cor patris sagitta tetigisset. Primogenitus guttur, alter medium pectus corde illæso transfixit. Supererat minimo spes regni, vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus; iaculari detrectauit. Huic ergo regnum est adiudicatum, quòd se pariter & verè filium, & virtute superiorem demonstrasset. Ariopharnes hîc sorte se vsurum simulauit: arte vsus est. Eiuscemodi complura, de

II.

Æneas Silu. l. 2. de gestis Alphonsi.

Prou. 16. 16.

3. Reg. 3.

Diodor. Sicul. lib. 20.

Anton. Panorm. l. 2. de geſtis Alfonſ. Ioan. Magn. l. hiſt. Gotth. c. 29. Andr. Barbat. in c. præſenti in probation. Eccl. 10. 10.

Alphonſo primo Neapol. rege, inter ancillam & dominum facinus negantem; itémque de Theodorico rege Gothorum, inter matrem & filium; déque ipſo Carolo Magno, inter patrem & filium non tam fortuitò ſortiente, quàm prudenti & ingenioſa argutia verum exprimente. Qualibus induſtrijs, ex ſe ſpectatis, non peccatur, niſi finis prauus, aut dolus malus accedat. Sæpe, qui dedit ingenium, vtitur ingenioſis, vt detegat fraudes ſtupidorum doceátque eos ſapere. Nam, *poſt induſtriam, ſequetur ſapientia.*

III.

Secundum documentum. Etiam propriè dictarum vſus *Sortium* vniuersè damnari non debet, non poteſt. Quia alioqui multi ſancti, qui eas vel laudarunt, vel, etiã Deo inſpirante, vſurparunt, immo ipſe Deus Sortibus vti iubens, damnaretur. Et quidem D. Gregorius de hac re agens, præter ſupra è veteri lege cōmemorata, & quæ infra commemorabuntur, affert in exemplum, Matthiæ electionem, quæ ſi mala eſſet, Apoſtoli eligendo peccauiſſent; neq; diuinum iudicium interceſſiſſet, poſt humanum, quo duos ſelectos, vnúmque à S. Spiritu electum Origenes, & D. Auguſtinus docuerunt, quando Apoſtoli *ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus: & Matthiam*, nomináque eorum, vt multi tradunt, inſcripta in vrnam miſerunt, rogarúntque Deum, vt eius priùs nomen exiret, quem ſciret eſſe aptiorem. De vſu Sortium, in Veteri Teſtamento, res è ſupra memoratis exemplis eſt clara. Quod ſi autem tunc maior fuit imperfectio, etiam ob vſum ſortiendi; haud tamen reprehendi poteſt vſus ille, niſi Deum ipſum velimus reprehendere, qui, per Moyſen, *Sortes* quaſdam certas introduxit. Quanquam non putandum eſt, continuò aberrare à perfectione, minusúe rectè fieri, in noua lege, quidquid lex vetus vſurpauit. Hinc & alij Sancti, in Nouo Teſtamento, *Sortes* ſubinde, quamuis neque omnes, neque temerè vſurpauerunt.

S. Gregor. in cap. 4. 1. Regum.

Orig. hom. 23. in Ioſue. Auguſtin. in Pſ. 30. cōc. 2. Act. Apoſt. c. 1. 23.

IV.

Tertium documentum. Sortes omnes diuina iuſſione adhibitæ, rectè ſunt adhibitæ, vt per ſe patet. Nam qui Deo paret, non peccat; cum peccatum Deus iubere, vel ad illud adhortari non poſſit, qui *bene omnia fecit.* Et cur, cuius eſt, opus præſcribere; non poſſit etiam modum operis præſcribere? Rectè ergo olim hircus immolandus *Sorte* electus eſt. Rectè electus ſorte Aaron, de quo *locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere ad filios Iſraël, & accipe ab eis virgas ſingulas, per cognationes ſuas, à cunctis Principibus tribuum, & virgas duodecim, & vniuſcuiuſq; nomen ſuperſcribes*

Marc. 7. 37.

Leuit. 16. 18.

Num. 17. 1.

virgæ suæ. nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas seorsim familias continebit: ponésq; eas, in tabernaculo fœderis, coram testimonio, vbi loquar ad te. quem ex his elegero, germinabit virga eius. Has virgas, *cum posuisset Moyses coram Domino, in tabernaculo testimonij: sequenti die, regressus inuenit germinasse virgam Aaron, in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdalas deformati sunt.* Cur autem Deus hoc fieri iusserit, ipse prodidit illis verbis: *Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum.* Ita enim apparebat, diuinitus, non autem fraterno alioúe humano affectu, factam Aaronis electionem. Quare, etiam in noua lege, fuit inspiratio Dei, vt sorte eligeretur Matthias, ne ceteris Apostolis inferior censeretur, nisi à Christo ipso electus esset; & quia inter Barsabam ac Matthiam sanctitate & doctrina adeò pares, humano iudicio, discerni non poterat, vter præferendus esset; nisi Deus per sortes à se temperatas, iudicium suum declarauisset. Rectè per sortem electus Saul, de cuius electione sic loquitur scriptura: *Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit Sors tribus Beniamin. Et applicuit tribum Beniamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsq; ad Saul filium Cis.* Quis dubitet, Samuelem diuino iussu, hunc electionis modum obseruasse? Sicut & Dauidem, quando familiarum Eleazar & Ithamar vices, in ministerio Domini, sortibus diuisit? Itémque, quando *miserunt & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron, coram Dauid rege, & Sadoc, & Achimelech, & Principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quàm minores omnes sors æqualiter diuidebat.* Talem sortis vsum expressè, in furto Achan deprehendendo, mandauit Deus, his verbis: *Accedetis manè singuli, per tribus vestras: & quamcunq; tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domúsq; per viros.* Sic in reum inquiri iussit Deus, quis summum Iudicem iudicet malè iussisse? Qui vtiq; etiam rectè iussit, quando Moysi dixit: *Istis diuidetur terra, iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio: ita duntaxat vt Sors terram tribubus diuidat & familijs. Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.*

1. Reg. 10. 20.

1. Paralip. 24. 5.

Ibid. v. 31.

Iosue. 7. 14.

Num. 26. 53.

V. Quartum documentum. Nec iussione duntaxat, sed etiam admonitione diuina, quando ea est satis clara, Sortes rectè consu-

S.Aug. l.8. Confeſſ. cap. 12. conſuluntur. Quod D. Auguſtino factum eſt, de vitæ ſtatu deliberanti. *Flebam*, inquit, *amariſſima contritione cordis mei: Et ecce audio vocem de vicina domo, cum cantu dicentis, & crebrò repetentis, quaſi pueri, an puellæ, neſcio: Tolle lege, tolle lege.* Ac ne temere videatur credidiſſe ignotæ vocis admonitioni, ſubiungit: *ſtatímq; mutato vultu, intentiſſimus cogitare cæpi, vtrumnam ſolerent pueri, in aliquo genere ludendi, cantare tale aliquid, nec occurrebat omnino, audiuiſſe me vſpiam.* Eant, qui ſorte conſultoria ſe ipſos fallunt, & quærant, quam prætexere poſſint excuſationem ſuæ leuitati; cum D. Auguſtinus, ne clarè quidem monenti voci ſtatim voluerit fidem adhibere; quia & imaginatio poteſt decipi, & vox ab alio etiam ad aures accidere, immo ab Alaſtore etiam fingi. Qua de cauſſa cautela opus eſt, præſertim mulierculis, & ſimplicibus, quibus omnis phantaſia reuelatio videtur, alioqui ad ſortes & ſortilegia pronis. Si tamen vel vox eſt prudenter examinata, vel inſtinctus bene exploratus, ſi ſpiritus probatus, num ex Deo ſit; & potiùs, ſi conſtet de reuelatione, ad hoc genus ſortiendæ diuinæ voluntatis excitante, nequaquam ei eſt reluctandum. Diſcretio autem ſpirituum, eſt peculiare donum Dei, nec penes vnumquenque. Quare, ne, in eiuſcemodi negotijs, illuſionibus, ſe quis exponat peritiores debet conſulere, & finem æquè ac internam lucem ſpectare, maximéque perſonam illam, cui reuelatio eſt facta. Qua de re legendus eſt Delrius lib.4. diſq. c. 1. q. 3. ſect. 1. 2. & 3.

VI. D. Antonin. 3.p. ſum. hiſtor. tit. 24. §. 7. D. Bonauentur. in vita S.Franciſc. cap. 13.

Hoc pacto, carptim & obiter D. Antoninus, plenè D. Bonauentura narrat, S. Franciſcum ſorte vſum. *Immiſſum eſt eius menti*, ait, *per diuinum oraculum, quòd, in apertione libri Euangelici, aperiretur ei à Chriſto, quod Deo, in ipſo, & de ipſo, maximè foret acceptum. Oratione itaq; cum multa deuotione, præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumtum, in SS. Trinitatis nomine aperiri fecit, per ſociũ, virum vtiq; Deo deuotum & ſanctum. Sanè, cum, in trina libri apertione, ſemper Paſſio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd, ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus Paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret.* Optima vtique ſors fuit, quæ docuit, non vlciſci inimicos, ſed diligere; non ſectari delicias, ſed, cum Chriſto, & pro Chriſto, crucem ferre.

VII. Pro quarti huius documenti cautela, rectè monent nonnulli, *ſortes* è fortuita libri apertione, aut alio quopiam ſimili ſigno,

non

nō petendas esse, nisi, in graui necessitate, quis ad id compellatur, vt ad terminandam grauem litem, vel ad anceps consilium dijudicandum. In quam rem citant D. Augustinum, qui, *Si inter Dei ministros sit disceptatio, quis eorum, persecutionis tempore, maneat, ne fuga fiat omnium, & qui eorum fugiant, ne morte eorum deseratur Ecclesia: si cui abundaret aliquid, quod oporteret dari eis, qui non haberent, nec duobus dari posset, neuter verò alium vel negligentia, vel vrgente necessitate, superaret*; tum sortitionem fieri posse censet. Qua etiam S. Ignatium nostrum vsum, tradit Iacobus Damianus noster, in Synopsi primi seculi Soc. Iesv. Postquam enim Hieronymi Domenecci salutaria Panormi instituta Siciliæ *Prorex omnia sanxit edicto: primitijs adeò felicibus allectus ad vberiores, per Collegij molitionem, fructus, animum intendit. Illi condendo petijt operas ipse; misit autem Ignatius duodenas, Natalem Hispanum, Frusium Gallum, Canisium Belgam, Benedictum Palmium Italum, aliósq., si non gente, Prouincijs saltem inter se diuersos. Vna assimilauerat Obedientiæ perfectissimæ ratio. Nam Ignatius iusserat omnes Romanæ domus Socios (sex erant supra triginta) triduo secum expendere, vtrò quisq. magis inclinaret: Permanere in Vrbe, an in Siciliam ire? Huic, aut illi ministerio addici. Tū inclinationem suam scripto expressam tradere. Præstituta die, rescripsere omnes, Nullo se magis propendere. Globus in tabula positus, & omnem adæquè in partem pendens, certiùs in scopum mittitur. Sic è Socijs indiscretè ad omnia promtis, duodecim in Siciliam destinantur.* Hæc ille. Sed hoc genus sortiendi pertinet ad sextum documentum.

S. Augustin. Epist 180 ad Honorat. Et lib. 1. de doctrin. Christian. c. 28.

Iacob. Damian. lib. 1. cap. 10. Anno 1546.

VIII.

Addit Beda secundam conditionem, vt videlicet eiuscemodi sortes, *debita cum reuerentia*, &, precibus *ad Deum fusis*, adhibeantur. Has duas conditiones statuit Delrius, *non separatim sumptas, sed coniunctim* intelligendas, adeò vt simul & materiæ necessitas, & recursus ad Deum requiratur. Circumspectè & exemplis Sanctorum conuenienter. Nec Patres alteram conditionem excludunt, cum alteram tantùm exprimunt. Clara sunt passim exempla. 1. Seruus Abrahæ in Mesopotamiam ad quærendam vxorem Isaac missus, vbi ad vrbem Nachor peruenit, sorte vsurus, sic precatus est: *Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham. Ecce ego sto, prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina, hydriam tuam, vt bibam; & illa responderit: Bibe, quin & Camelis da-*

Mart. Delr. lib 4. Dispo. sit. Magicar. cap. 2. q. 7. sect. 3.

Gen. 24. 12.

bo potum: ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelligam, quòd feceris misericordiam cum domino meo. Nec dum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur: vt sciremus, precanti sortem & faustam fuisse, & expeditam. Saul quoque exploraturus, quis in populo peccauisset, à precatione orsus *dixit ad Dominum Deum Israël: Domine Deus Israël, da indicium, quid est, quòd non responderis seruo tuo hodie? Si in me, aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem.* Apostoli antè, quàm sortem in manus sumerent, *orantes dixerunt: Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris, ex his duobus vnum.* Quam orationem credibile est, Petrum nomine omnium pronunciauisse. Cum autem in omni siue sortitione, siue electione, sit Deus exorandus, maximè tamen id faciendum est, in electione Pastorum & Prælatorum, quippe, quia magni res momenti est, & Christus ipse, ad exemplum nostrum, per totam noctem, & vt S. Ambrosius autumat, *cum Apostolis orauit, quod aliàs semper solus fecisse legitur, quasi tanta res, tam communis communem & vnanimem postulet orationem.* Idem obseruatum est, in electione septem Diaconorum, & in segregatione Pauli & Barnabæ. Quare etiam decernit Concilium Tridentinum, vt, cum primùm Ecclesia vacauerit, supplicationes ac preces publicè priuatímque habeantur, & à Capitulo, per ciuitatem & diœcesim indicantur, quibus Clerus populúsque bonum à Deo Pastorem valeat impetrare. Certè quisquis scit, quàm nihil ex nobis ipsis, sine diuina gratia, possimus, multò magis orabit, vt sortes, quæ non sunt in nostra potestate, à Deo temperentur.

[Margin: 1. Reg. 14. 41. — Actor. 1. 24. — Luc. 6. 12. — S. Ambros. in eund. loc. — Actor. 6. 6. & cap. 13. 2. — Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de refor.]

IX. Hoc pacto D. Basilius supra commemoratus, priusquam ex Euangelio, vitæ sibi genus sortiretur, *miserabilem vitam* suam *deplorabat; optabátq;, & præ omnibus sanè multam curam adhibebat* (quid ni & orabat) *vt sibi manuductor daretur.* Hoc pacto S. Augustinus antè, quàm audiret, *Tolle lege*, dimisit *habenas lachrymis*, prorumpentibúsque fluminibus oculorum, dixit: *Et tu, Domine, vsquequo?* &c. Quòd autem idem S. Pater alibi, vbi de sortitione eorum, qui tempore persecutionis manere, aut fugere debebant, agit, orationis mentionem non faciat, non est cur orationem putemus omissam; non exclusit alterum, cum alterum tantùm expressit, scilicet grauitatem materiæ, agebat enim de grege, propter periculum, non deserendo; ac de ijs, quibus sors, sine inuidia, conferre

[Margin: S. Basil. ep. 79. — S. Aug. l. 8. Confess. cap. 12. — Idem. epist. 190.]

ferre poterat securitatem. Hoc pacto S. Franciscus, cum esset, *immissum eius menti, per diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à Christo, quod Deo in ipso, & de ipso maximè foret acceptum. Oratione, cum multâ deuotione; præmissa, sacrū Euangeliorum librum de altari sumtum: in S. Trinitatis nomine aperiri fecit* &c. Recens, & nondum ita vulgatum est, quod memorat Alfonsus Caietanus, in vita Francisci Caietani Panormi, per Decium Cyrillum Italicè edita An. 1637. Franciscus Caietanus, Dynastæ, seu Marchionis Sortinensis filius, perspecta mundi vanitate, statuit se se rebus humanis abdicare, totúmque Christo, in Religioso ordine, mancipare. Sed anceps erat, quonam animus esset appellendus. Quare censuit, id priùs seriò esse expendendum. Duo, præ reliquis, ambiguum eum fecerant ordines, PP. Cappuccinorū scilicet, & Societatis IESV. Trahebat illum, ex vna parte, desideriū pœnitentiæ, affectúsque, quo erga D. Franciscum flagrabat. Retrahebat, ex altera parte, corporis imbecillitas, & tenera delicatéque educta complexio: offerebátque se se identidem concepta, de Societate IESV, opinio; quam mirè auxerat sanctitas clarissimè resplendens in P. Casparo Concionatore Societatis, ac spirituali duce illius. Ad huius viri normam imitandam extimulabatur. Fluctuabat, inter hos ordines diu, neq; poterat ita se in vnam partem inclinare, quin illico, in alteram reuocaretur. Satuit ergo rem tandem sorte dirimire, quando aliter illi non constabat diuina voluntas. Ne tamen Deum tentare, aut debitam reuerentiam non adhibere videretur, religiosos, religiosásque Sortini habitantes, qua maxima pietate atq; vi potuit, rogauit, vt Numini negotium suum etiam atque etiam, in orationibus, commendarent. Adiunxit ipse non preces tantùm, sed & eleemosynas, & ieiunia, & alia exercitia virtutis. Sic instructus, duas chartulas, duarum Religionum D. Francisci, & Societatis IESV nominibus inscriptis insignitas in calicem iniecit, extraxítque sortem Societatis ineundæ. Explicari non potest, qua lætitia hoc acceperit Franciscus; quòd, eo signo, se, de diuina voluntate confirmatum existimaret, quam vnam desiderabat adeò vehementer & quærebat. Virtus postea, & sanctitas, famáque totius illustrissimæ vitæ docuerunt, sortem benè cecidisse. Multa alia eiuscemodi possent adduci, quæ ostendunt, sine oratione, *Sortes* nunquam consulendas esse; sed, ne in infinitum eamus, hæc sufficiant. Certè, quia S. Augustinus dicit:

S. Bonau. in vita ipsius. c. 13.

Alfonf. Caiet. c. 6. pag. 55.

S. Aug. l 4. super Genes. c. 23. dicit: *Solent, quæ sorte dantur, diuinitus dari*, & *quod sorte legitur*, vt ait S. Ambrosius, *humano iudicio non comprehenditur*, idcirco decentissimum est, vt, quæ diuina sunt, diuina oratione studeamus impetrare.

S. Ambros. l. 4. epist. 14.

X. Quintum documentum. Librum aliquem pium, etiam sine iussu, aut suasu diuino, aperire, & ex primo, qui occurrit versu, non futura & curiosa cognoscere, sed consolationem duntaxat, aut doctrinam piam quærere velle, non est illicitum, sed pijs hominibus vtiliter consuetum; etiamsi vel casu, vel diuino nutu, reperiatur, quod reuera euenturum est. Ita euenit S. Gregorio Turonensi, vt de se ipse refert. Leudastes impius, cum eiusdem farinæ socio Riculfo, varijs Gregorium Turonensem machinis oppugnauerat, calumniosè deferendo: tandem etiam ausus est, Platonem Archidiaconum & Gallienum amicos eius in vincula dare; catenisque & calumnijs oneratos ad reginam mendacijs incensam ablegare. *Hæc ego audiens*, inquit Gregorius, *dum in domo Ecclesiæ residerem, mœstus turbatúsq; ingressus oratorium Dauidici carminis sumo librum, vt scilicet apertus aliquem consolationis versiculum daret. In quo ita repertum est:* Eduxit eos in spe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare. *Interea ingressis in fluuium super pontem, qui duobus lintribus tenebatur, nauis illa quæ Leudastem vehebat, demergitur: & nisi nandi fuisset adminiculo liberatus, cum socijs forsitan interijsset. Nauis verò alia, quæ huic innexa erat, quæ & vinctos vehebat, super aquas, Dei auxilio, eleuatur* &c. Quod & versiculo Psalmi respondit, &, quæ postea euenerunt, significauit. Nam innocentia è fluctibus his emersit, & calumnia naufragium fecit, mala omnia, quæ machinata fuerat, in capita authorum retorquens. Ad hunc modum, vt supra memoraui, à multis pijs viris hodiéque, libellus *de Imitatione Christi*, tempore tentationis aut tribulationis, aperitur, sempérque aliquid occurrit, quo mens eorum roboratur, & ad aduersa toleranda confirmatur.

S. Gregor. Turon. lib. 5 hist. Franc. cap. 47.

XI. Eodem potest reduci menstrua Sanctorum sortitio, supra à nobis laudata; in qua non solùm pij homines ad cultum Sanctorum excitantur, sed sæpe etiam, diuina dispositione, eius quis virtutis commonefit, qua maximè indiget; aut illo vitio abstinere iubetur, cui præcipuè indulget. Quin & sententia persæpe fuit accipienti schedam valde accommodata. Scio cuidam, *Meditationem mortis*, eo mense, obuenisse, quo mortuus est: alij eodem

die,

die. De Anna Caroli Austriaci filia, Ferdinandi II. sorore, Sigismundi III. prima vxore, Vladislai Regis, hodie Polonis imperantis matre legimus, eam *Tutelarem sibi, in menses singulos aliũ, pro Sodalitatum Deiparæ sacratarum more, sortitò delegisse, cui dum inscriptam sententiam acciperet.* Memento homo, quia puluis es &c. *ceu mortis commonita, omnibus se munijt, ad obitum, Sacramentis, ac discessit è vita An. 1598. Pietatis, Religionis, Innocentiæ, Clementiæ, Modestiæ, Castimoniæ, verbo, virtutis speculum.* Sancto virtus aliqua, aut actio virtutis ascribitur, illo mense inprimis exercenda. Iracundo & ignoscere nolenti *mansuetudo,* & commemoratio patientiæ Christi, in scheda porrecta est, & profuit. Nam, posita ira, inimico ignouit, & postquam illam sententiam legit: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia,* aduersarium salutare suauiter, eíque benefacere cæpit. Mille hîc se se exempla offerunt, vno contentus ero, quod Anno 1606. Ingolstadij contigisse in hunc modum narratur: *Iuuenis fuit, qui, vt vel morbi sæuitiem, vel certè Mundi blanditias euaderet, Deo se se deuouit, & Religioso statui. Morbus abijt, & breui pòst, bonum hoc propositum cum illo. Sensim enim quidquid pietatis in morbo hauserat, euanuit, & ita iuuenis iste, post restitutam corporis valetudinem, ægrotare primùm cæpit animo, & post persanatum morbum, peiùs habere. Principio quidem feruebat, & volabat, pòst paullo lentiùs ibat, deinde stabat. Sed nec diu, nec impigrè; mox languere incipiebat; tandem apertè vitiorum dulcedini succumbebat. Nam mundi facies, quæ priùs terrebat, iam arridere; religiosus status, qui antea placebat, iam terrere; societas bona, qua gaudebat, displicere incæpit. Ita miser tam suauiter & facilè obliuisci potuit primùm voti sui; dein sui ipsius; postea cæli; demum ipsius Dei. Ita paullatim per gradus ibat, sed non ad cælum: tendebat in præceps, sed via molli & clementer decliui. neque enim repentè pessimus factus est; at qui hodie fuit aureus, cras vix argenteus repertus est: breui post æreus: exinde ferreus: denique factus est luteus, & ipsum cænum. Ita prodigus ille Euangelicus primò patrimonium repetijt: hoc impetrato, in regionem longinquam abijt, parentísque oculis se subduxit. Neque hîc stitit: prauæ etiam societati se iunxit. Nondum finis. Ea tandem fecit, quæ socij & sociæ; gula & luxuria in quotidianos mores transierunt. Ita, ad mentem Siracidæ, est processio in malis viro indisciplinato. Hoc planè modo iuuenis ille, de quo cæpi dicere, sensim seipso deterior factus est, & è sancto, progressu temporis, in improbum*

Ex Genijs Philippi VVilhelmi Com. Palatini in Oliua Iagellonia.

Ephes. 4.

Hierem. Drexel. l. 2. Trismegisti. c. 7. §. 3.

Eccli. 20. 9.

bum mutatus. Hoc ferè solùm retinuit boni, quòd Beatissimam Virginem & Marianæ Congregationis cætum non penitus deseruerit, sed subinde se præsentem stiterit, saltem in ceremoniam. Ita factum est, vt, stato die, cum ceteris, MENSTRVVM SANCTVM acceperit, & quidem SORTE prorsus diuina. Nam sententia quæ pronunciata est, dum ille, ante crucifixi signum, ex more, flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo transcripta erat, hisce omnino verbis: Quid tardas ipsum, quem iam dudum conceperas, spiritum parturire salutis? nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis. quo modo viuere potes, vbi mori non audes? Audijt hæc iuuenis tacitus quidem, sed, quasi fulmine ictus, monitorem è cælo agnouit; & illo statim die fugam è lubrico in tutum parauit, altera verò luce, hilaris & alacer ad Religiosam domum contendit, ijsq; se aggregauit, quos diu fugerat, victurus illic, vbi mori non trepidaret. Sic multos tetigit Deus sorte chartacea, & veluti ceruos fugientes iaculo amoris vulnerauit. Tria tamen hîc monenda censeo. Primum, eiuscemodi sententias Sanctis Menstruis subiunctas, semper posse trahi in vtilitatem, si aut virtutem inde discamus amare, aut vitium detestari, de quo sententia meminit. Secundum, vti non est mens Congregationis alicuius, per eiuscemodi schedas hariolari, aut futura pandere; ita neminem Panico terrore sibi persuadere debere, diuinare se inde posse, aut conijcere, quid in hac vita immineat. Nam, v. g. licet vitam emendare possit, ne morte præoccupetur, qui in Menstruo Sancto *memoriam Mortis* exercendam accepit; stultissima tamen se anxietate cruciaret, si inde certò existimare vellet, sibi illo mense esse moriendum. Tertium est, pessimos esse Sodales, qui, dum nihil pensi habent, de quo morbo ipsi, per eiuscemodi suffragia, moneantur, tamen sitientissimè attendunt, quid alijs legatur; putántque sinistram suam de alijs opinionem, etiam diuino testimonio, per eiusmodi sententias, confirmari. Quare si humilitas alicui commendatur, ea medicina, iudicant, superbiam eius notari; si liberalitas, En, aiunt, qua virtute indigeat auarus. Nempe hic est astus mali dæmonis, vt pietas abeat in risum; & metuat accipere Sodalis, vnde erubescat.

S. Bern. ep. 105. ad Romanum. Rō. curiæ Subdiaconum.

XII. Sextum documentum. *Sors diuisoria Politica ciuilis* licita & vtilis, ac aliquando penè necessaria est. Licita, quia iure ac probis legibus recepta, & consuetudine optimarum Rerump. confirmata est. Hac sorte vsi sunt Romani (& Siculi Athenienses secuti) in iudicibus legendis, prouinciisque assignandis, item in hercíscunda fami-

Sigon. lib. 2. de iudic. c. 12

familia, in militia; & cum dubium eſſet, qui primi cauſſam in iure dicere deberent, aut cum de optione pluribus relicta, de hæreditate & bonis diuidendis, de ſeruis manumittendis, ageretur. Quæ omnia permittunt iura ciuilia. Idcirco dixi: *Sortem diuiſoriam ciuilem* licitam. Nam conſtat, nunc planè, in Eccleſiaſticis beneficijs, dignitatibus, ac Epiſcopo eligendo, *Sortis* vſum perpetuò eſſe prohibitum. *c. vltim. Ex. de Sortileg. in fi.* Vnde ſortitone eligi non poteſt Epiſcopus. *l. ſacris 47. C. de Epiſcop. & Cleric.* multò igitur minus Papa, qui eſt ſummus Epiſcopus. Cum enim in his eligendis certa à iure præſcripta ſit forma. *c. quia propter. 42. Ex. de electon.* nemini integrum relinquitur, ab ea recedere, vt Iaſon aliique ratiocinantur. At verò in ſecularibus dignitatibus, officijs, actionibus, pęnis, rebúsq; alijs *diuiſoriam ſortem*, qua quid cuiq; tribuendũ ſit, quæritur, non eſſe vetitam, clarum eſt, ex cap. primo. 26. q. 2. Hoc genus ſortis, eſt, inter mortales, vſitatiſſimum, &, vt ſuperiùs vidimus, à S. Auguſtino, atque à S. noſtro Ignatio vſurpatum. Ne autem, etiam hîc peccatum ſubrepat, monent Theologi. 1. Euentum, non à *Caſu*, aut *Fortuna*, aut aſtris, ſed à Deo expectandum, in cuius ſolius *manu* ſunt *ſortes noſtræ*, teſtę Propheta. 2. Sortem debere eſſe ſimplicem, ſine vlla ſuperſtitione & abuſu ſacrarum rerum. 3. Illos, qui ſortiuntur, æquali iure niti oportere, alioqui enim iniuſta eſſet ſortitio; poſſet enim ſors v. g. in officio publico aſſignando, cum damno Reip. & iniuria digni, indigno fauere; aut illi cui de mille florenis tantùm decem deberentur, centum addicere. 4. Mentem præcipuam ſortientium non debere eſſe, vt inquiratur voluntas Dei, modo extraordinario (cum talis modus ſit prorſus incertus) ſed vt tollantur lites, diſſidia, querelæ, inuidiæ. Atque hinc vtilitas, & propemodum etiam neceſſitas eiuſcemodi Sortium oſtenditur à Salomone dicente: *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoq; dijudicat.* Certè ſæpe aliter non poteſt inter partes conueniri, tunc ergo bonum pacis non ſolùm permittit iudicium ſorti, ſed etiam propemodum exigit. Ex quibus omnibus manifeſtum fit 1. rectè, in militia, duces, ſorte ſeligi, qui primi, qui poſtremi vrbem inuadere, muroſq; conſcendere, aut in acie ſtare debeant. 2. plures æqualiter reoſq; milites, licitè de vita, vel reſti ſortiri poſſe. 3. iuſtè, tempore graſſantis contagij peſtilentis, ſortiri corporum pariter, ac animarum medicos, quis eorum permanere in auxilium ægrotantium debeat:

ex Aſconio. & lib. 3. de Rep. Athen.

L. 14 D. de iudic. L. 2. C. quando & quibus quarta. l. 10. L. 3. C. de legit. Vide Mynſinger. 4. obſer. 37. Iaſon, in d. l. huiuſmodi. 86. §. Si is cui de legat. 1. n. 15. Gottfredus Hoſtienſ. in ſumma Decret. tal. tit. de Sortilegijs. Delr. l. 4. c. 4. q. 1.

Pſal. 30.

Prou. 18. 18.

quod etiam supra vidimus ex mente S. Augustini, tempore hostilis persecutionis, factitatum. 4. licitum esse, etiam coorta tempestate, quis ex omnium consensu, è naui exoneranda sit spargendus; aut quis ad hostem deprecatum, per tela, per ignes, mittendus. 5. eleemosynas quoque ipsas, si incertum sit, cui cedere debeant, sortitò posse distribui.

XIII. Huc reuocari potest *contractus Sortis*, quem *ludum ollæ*, aut *Fortunæ ollam* vocant; itémque ij, qui aleam iaciunt, statuto precio persoluendo, Symbolam conferentes, vt illius sit liber, aut ensis, aut annulus, cui alea addicit. Est enim & hoc genus sortiendi permissum, nec secundum se est aliud, quàm *sors quædam diuisoria* ex beneplacito consortientium instituta, nec vlli aut diuino, aut humano iuri aduersa, si nulla fraus rem sorte acquirendam exponentis, aut expositam acquirentis interueniat; quod, in publicis ludis, cauere, pertinet ad magistratum; in priuatis, ad conscientiam vniuscuiusque. Mille enim sunt modi alios decipiendi, aut peccandi. Nam qui mercem, in taberna, exponit (eámque verè, etsi implicitè, vendit omnibus illis, qui symbolis collatis summam conficiunt precio supellectilis expositæ æqualem) potest precium iniustum nominare, aut schedulas pecunia emendas nimium multiplicare; aut etiam vni, præ alijs, clam dare chartulam, in qua scyphus argenteus, vel equus, vel aliud brauium est annotatum. Quæ omnia iustitiæ sunt aduersa. Item Princeps vel Magistratus ipse potest peccare; si aut merces mutari vel minui permittat primò expositas; aut aliquas merces priùs patiatur extrahi, ijs, quæ sunt preciosiores, in vltimum locum ac tempus reiectis, vt sortientes alliciantur; aut etiam, si sinat vrnas in manu exponentium merces, eásque noctu non obsignet, aut custodiat: aut si plures, quàm necesse sit ministros custodésque apponat, quorum stipendijs populus grauetur, quando stipendia precio rerum adduntur. Denique & ipsi ministri à magistratu constituti, possunt corrumpi, aut negligenter inuigilare, ne quid fraudis admittatur. His talibus dolis & culpis semotis, sors, seu *vrna Fortunæ* licita est, & sæpe à Domino Deo in subsidium pauperis alicuius temperata, vt pro sestertio equum, aut crumenam auro turgidam accipiat, pro triobolo. Sæpe & auarum centum Philippeis in vrnam atque hamum missis, non finit extrahere, quod

1. Reg. 2. 7. teruncio quoque emeret, Nimirum *Dominus pauperem facit, & ditat, hu-*

tat, humiliat & subleuat, Quia *ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.* 1. Paralip. 16. 14.

CAPVT XXXVI.

Quàm peruersè Deum, in Sortibus, imitetur, Dei simius Cacodæmon?

Onstrata via, qua dirigenda est nauis, etiam digitus ad scopulos intendendus est, ne naufragium faciamus. Sunt enim infames hîc scopuli, sunt Syrtes, sunt Charybdes, sunt Acroceraunia. Ad quæ declinanda rursum tradenda sunt documenta. Neq; enim semper, aut temerè, ad iudicium Sortis, licet recurrere; immo sæpius non licet, diuinis humanísque legibus obnunciantibus. I.

Primum documentum. Sortes etiam in scripturis narratæ, & à quibusdam Sanctis vsurpatæ, non idcirco nunc etiam omnes licitæ sunt. De Sanctis constat, eos, ex peculiari Dei instinctu, quædam miranda magis, quàm imitanda fecisse. Nimis diu alijs expectandum foret, si domum redire nollent, donec eis proiectas in mare claues piscis referret, vt S. Bennoni & S. Maurilio contigisse, supra meminimus. Neque vaccarum aut mularum aliorúmque animalium iudicio, aut indicio potiùs, permittendum est, quà eundum sit: tametsi, in veteri Testamento, vaccis ita arca sit imposita; & camelis, sine duce, ituris ad S. Frontonium cõmissus commeatus; aut ab Ignatio mulæ permissum, vtram ingredi viam vellet. Adde, & Sanctos non semper ab infantia fuisse sanctos; neque omnia, quæ vnquam fecerunt, sancta arbitranda; cum homines fuerint, & subinde, vt homines, errârint. Communis via tutissima; præsertim mortalibus, quibus est communis vita. Certè, ne quis seipsum decipiat, si in SS. legat *Sortes* adhibitas, prudentissimè, post S. Hieronymum & Bedam, monuit Gratianus, eiuscemodi *Sortes* ad nostra tempora non pertinere. Quia illa sortitio *cærimonialis* fuit Itaque cum veteris legis cærimoniarum abrogatione, ista quoque sortitionis cærimonia sublata est. Qua ipsa de caussa monet Beda, Apostolos, ante S. Spiritum acceptum, in electione Matthiæ, adhuc legali cærimonia vsos fuisse; II.

Supra cap. XXVII. §. XIII. & §. XIV.

1. Reg. 6. 7.

Supra, c. 9. §. III.

Beda in c. 1. Actor.

 postquam

poſtquam autem Spiritus S. in eos miſſus eſt, nullam deinceps *Sortem*, ſed ſolam orationem, cum ieiunio, adhibuiſſe. Vnde poſtea ſeptem Diaconos, & Presbyteros ſic elegerunt. *Sanè, cum Saluator, qui fallere non poteſt, nec falli, cuncta promittat orantibus; ſtultum & abſurdum eſt, relicta oratione, quæ promiſſionem habet; confugere ad Sortem, cui ſe adfuturum Deus, in nouo teſtamento, non repromiſit.*

Act. 6. & 14.
Matth. 7. 7.
Ioan. 14. 13.
Delrius l. 4. diſquiſ. c. 4. q. 1.

III.

Secundum documentum. Multò minùs licita eſt *Sors*, ſi ad occulta quaſi miraculosè detegenda vſurpetur. Eſto olim & hæc licita, & à quibuſdam Sanctis, etiam noui Teſtamenti, diſpenſante Deo, fuerit adhibita. Quia quando Deus ſibi aliquid reſeruat, non licet id homini, abſque ſacrilegij impietate, ſcrutari, vt è D. Thoma Fernandus Vaſquius docet. Certè ob eiuſcemodi *Sortes*, multi in Idololatriam lapſi ſunt. Quam ipſam ob cauſſam, variæ grauéſque pœnæ in Sortilegos conſtitutæ reperiuntur. Cum enim occulta hominum facta, quæ per haruſpicia, vel auguria, vel *diuinatorias ſortes* inquiruntur, nequeant ſciri, ſi Deus non reuelet, neceſſum eſt, dæmonis ope, adeóque Stygia ſuſpicione aut ſcientia talia velle ſcire eos, qui *Sortibus* occulta indagant: ſicut & qui, per *Sortes* conantur futura contingentia prædicere, in quales lata eſt excommunicationis ſententia, c. ſi quis Epiſcop. 26. q. 5. & qui per *ſortes conſultorias*, inquirunt, quid faciendum, iudicandumúe ſit: quæ itidem ſub anathemate, prohibita ſunt; cum non fas ſit huiuſmodi res, niſi à Deo inquirere; Deus autem, in noua lege, ordinariè non velit nos ſuam voluntatem, per *Sortes*, indagare. Vt enim maior & perfectior coniunctio dependentiáq; eſſet, placuit illi, vt diuinam eius voluntatem, à doctrina Eccleſiæ; à ſacris litteris eiuſdem Eccleſiæ ſanctorúmque Patrum authoritate declaratis; à ſuperioribus noſtris; à Confeſſarijs, ab alijs doctis piíſque viris, non autem à *Sortibus*, diſceremus. Quin neque in veteri lege eiuſcemodi ſortes ac ſigna, ſeu omina licita fuère niſi illis, qui ad eiuſcemodi ſigna à Deo moti inſtigatíque fuerunt. Vnde, malè ominati ſunt Philiſthæi, qui ex vaccarum arcam Domini vehentium, itinere greſsúque, coniecerunt, an plaga eis immiſſa à Deo, an à caſu obueniſſet.

Fernandus Vaſq. lib. 1. Illuſtr. Controuerſ. cap. 49. n. 19. De his pœnis. 26. q. 2. 3 4. 5. & tot. tit. Ex. de Sortilegijs; & apud Lucam de Penna in l. memini mus. C. quã. & quibus quart. pars. lib. 10. c. ſortes 26. q. 5.

1. Reg. 6. 7.

IV.

Qua ipſa de cauſſa etiam Iuriſconſulti docent, non cuiuis & indiſtinctò integrum eſſe, *ad iudicium ſortis* recurrere; ſed tum demum, cum dubium de iure vertitur; factum autem certum eſt. Si enim de ipſo quoque facto ambigeretur, *ad Sortis arbitrium* idcirco

Accurſ. in l. 1. verb. prohibebit. C.

circo non concedunt deuenire, *quòd facta legitimè & plenè per eum* Vti possidet.
probari debeant, qui intentionem suam in his habet fundatam. Monet Iason in l. si duobus 3. c. comm. de legat.
Ang. Aretinus, si *Sorti* debeat esse locus, de præiudicio tertij agendum non esse. Quin Baldus aliíque statuunt, casus illos, in quibus *Sortem* adhibere velis, à iure expressos esse oportere. *Sorte* L. ei qui ff. de probat. l. actor C. eod. tit. Iason. in l. huiusmo. di. 86. §. si is cui de legat. 1. n. 17. Angel. Aretin. in §. Optionis. Institut. de Legat. n.
igitur, res dirimitur, si plures, quibus optio legata est, discordes sint, in eligendo: si de deponendis, apud aliquem, instrumentis agatur: si dubitetur quinam prior caussam dicere debeat: si de seruis manumittendis, quæstio sit: si de diuisione bonorum, inter cohæredes, facienda controuertatur: item, si de liberis diuidendis agatur. His talibus in casibus *Sortis iudicio standum* censent, si quidem vtraq; pars cōsentiat, vt *Sortis iudicio* controuersia dirimatur; alterutra enim dissentiente, nihil agi, fatentur. Igitur dubium iuris, non dubium facti iura *Sorti* promittunt.

2. Angel Aretin. in §. Sed si ex testamento. Instit. de satisdat. tutor. n. 4. Bald. in l. meminimus. C. quando & quibus quarta pars. lib. 10. Alciat. in l. Gallus. 29 ff. de lib. & posthum. n. 65. Vide Guidonem Pancirollum lib. rer. memorab. c. Fibula.

V.

Quin, in veteri quoque lege, *Sors diuisoria* longè frequentiùs, quàm *consultoria*, fuit vsurpata. Et quanquam etiam in facti dubio, aut, per consilij modum fuerit adhibita: id tamen non est nunc, alia sub lege, in exemplum trahendum: cum penes Deum sit, sua secreta reuelare, prout ipsi placet. Nostrum non est, illi modum præscribere, illius est modum concedere. *Sorte* deprehensum est furtum Achan; & Ionathæ præuaricatio: quis Iosue 7. 18.
nunc timens DEVM sic audeat fures indagare, aut deprehendere præuaricatores? At illi, qui DEVM non timent, quo- 1. Reg. 14.
rum vox est: *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo*, illi nihil pensi habent, à Superísne, an ab Inferis auxilia tententur. Hinc stygiæ illæ artes, vt motu cribri versatilis è forfice pendentis; per lancem item & licium, quem modum Sextus Pompeius describit; aut herbâ certâ, pisisúe è butyro, aut lebete salientibus; & nescio quibus non modis, (sunt enim fere sine numero, quia ad anicularum arbitrium) examinent indagéntque aut furti, aut calumniæ, aut alterius facinoris authorem. Quasi non aut casu talia fieri; aut mentiri in innocentes dæmon possit. Neque enim sufficit dicere: Ego dæmonem non inuoco. non inuocas verbo; re tamen ipsa vteris illius ope; sine qua talia sciri non possunt, Deo iam dudum extraordinarios eiuscemodi modos dete- Virg. lib. 1.
c. 2. de sorti- leg. c. si quis

stato,

stato. Quare non nemo, qui per astrolabium conatus fuerat furem occultum nosse, etiam sine intentione dæmonem inuocandi, ab altaris ministerio fuit suspensus, per annum; idq; ex gratia ac dispensatione: nam secundùm ius commune, in perpetuum, suspendi debuisset. Sunt enim non expressa tantùm, sed etiam tacita, cum hoste, pacta, inhonesta.

Episcop. 26. q. 5.

VI. Hoc dicunt plerique, se pactum cum Orco non habere: implicita sunt tamen hæc pacta; cum patre mendacij vtiq; non ineunda. De hoc censu videri possunt, qui olim ab Ezechiele reprehensi sagittis sortiebantur: *Stetit rex Babylonis*, inquit, *in biuio, in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas, interrogauit idola exta consuluit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem.* Quem sortiendi modum S. Hieronymus sic exponit: *Stabit in ipso compito, &, ritu gentis suæ, oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam priùs ciuitatem debeat oppugnare.* Ex mente igitur S. Hieronymi, his fuit pharetra pro vrna; & pro calculis aut schedis sagittæ. Sed verba Ezechielis (*ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem*) cõfirmant eorum sententiam, qui putant commixtas sagittas in aërem iactas, & in quam partem caderent, dexteram, an sinistram, versus Rabath, an Ierusalem, obseruasse. Quia autem idem Hebræum verbum *commiscens sagittas*, etiam significat *læuigauit*, aut *poliuit sagittas*, non desunt, qui arbitrentur, tangi augures, qui in splendenti cuspide, velut in crystallo, aut vngue, futura inspiciebant. Sed verosimilius est, hîc castigari genus diuinandi, quod Græci βελομάντειαν. quàm quod *Catoptromanticum* nominant. Quò etiam refert D. Hieronymus id, de quo Oseas ait: *Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annunciauit ei.* Theophilactus hunc ritum ita explicat: Virgas duas statuentes, carmina & incantationes quasdam submurmurabant: *deinde virgis, dæmonum operatione, aut effectu, cadentibus; considerabant, quonam vtraq; earũ caderet, antrorsúmne, an retrorsum; ad dexteram, vel sinistram. Sicq; tandem responsa dabant insipientibus, virgarũ casu, pro signis, vsi. Eundem ad modum Nabuchodonosor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.* R. Moses Samsonis F. ritum sic exponit: Decorticabant bacillum ligneum, vno tantùm ex latere, tum in aërem proijciebant. Si fortuito casu, primo iactu apparuisset superior pars decorticata; secundo

Ezech. 21. 21.

S. Hieron. in cap. cit.

Oseæ. 4. 12.

Theophil. in cit. loc. Oseæ.

R. Moses in explicat. præcepti negatiui, 52.

cundo autem iactu superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin primùm prima pars vestita, infelicem: si vtroque iactu vestitum, vel nudatum latus superiùs fuisset, mixtum euentum sibi pollicebantur. Vt vt sit, reperit Acheronticus Alastor, in omni superstitionis modo, imitatores. De antiquis Germanis, per amputatos, è fructifera arbore, surculos, supra candidam vestem, spargentibus, constat ex Tacito: de Persis & Scythis, per myricinas salignásque virgas, vaticinantibus, docet Cælius Rhodiginus & alij. Eundem morem Turcas Scytharum progeniem retinuisse Collenucij historiæ testantur. Sed & nostra tempora retinent antiqua vitia. Neq; enim Sueci tantũ, velut diuina quadam virgula, aurum argentúmque, vbi lateat, norunt hariolari; sed alij quoque conceptis verbis efficiunt, vt virgula recta, ad nomen rei, quem indagant, sponte sua, iunctis extremitatibus, in circulum coëat, & à cornibus velut lunetur.

Tacit. de morib. German. Cæl. Rhod. lib. 7. antiq. lect. c. 29. Herodot l. 1. Strabo. l. 15. Collenuc l. 1. Rer. Neapolitan.

VII. Nimirum insignis Dei simia est diabolus. Quem non potest imitari, æmulatur. Scit olim Aaroni, virgula florente, sacerdotij prærogatiuam obtigisse, dicente Domino: *Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas, per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusq; nomen superscribes virgæ suæ. nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas seorsim familias continebit: ponésq; eas in taabernaculo fœderis, coram testimonio, vbi loquar ad te. quem ex his elegero, germinabit virga eius.* &c. Gessit & Moyses res prodigiosas, per virgam. Sed diuina vis non est perinde omni virgæ alligata. Itaq; sicut Pharaonis *malefici fecerũt etiã ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædã similiter: proiecerúntq; singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones*: ita hodiedum cacodæmon homines dementat, vt dum sunt Orcini, sibi diuini esse videantur. Illi scire debent, antiquam hanc esse antiqui serpentis artem, vt se in Angelum lucis transfiguret, fallacissimáque promissione dicat: *Eritis, sicut dij, scientes bonum & malum.* Accedit, hoc tempore, *diuinatoriam sortem* nec iussam à Deo, nec, sine peculiari instinctu Dei permissam; sicut adhuc permissa fuit, quando B. Dei Mater Iosepho sponsa data est, itidem virga eius germinante, vt quidam piè credunt.

Num. 17. 2. Exod. 7. 11. Gen. 3. 5.

VIII. *Diuinatoriæ sorti* olim valde dediti fuerunt, Augustus, Tiberius, itémque rex Pergami Attalus. Vtinam & nunc non etiam multi magnates se sinerent in hoc barathrum præcipitari, vt con-

Sueton. in Augusto & Tiberio.

filia matrimoniorum, bellorum, aliorúmque negotiorum *sorti* committerent! Vidi homines, non de plebe, qui ex nominibus, mero parentum arbitrio impositis, fausta infaustaúe matrimonia ominabãtur, dicebántque, vter coniugum priùs esset è vita discessurus. Quæ est superstitiosa *Onomantia*, à Græcis, in nomine Astyanactis, & ab Augusto, in nomine Niconis, obseruata. Quid si parentes alia nomina imposuissent, nũ fortunam mutassent filiorum? Quod si ita est, obseruarent vtiq; homines, quænam nomina sint malè ominata, quæ fortunam secundam afferentia: & stultissimi essent, si non omnes filios suos, Victores, Victorinos, Valerios, & Alexandros potiùs, quàm Priamos appellarent. Verum est quidem; *Conueniunt rebus nomina sæpe suis*: & *Nabal*, iuxta nomen suum, stultus fuit; sed sæpe etiam non conueniunt. *Ioannes gratiosum* aut *pium* significat, multi tamen Ioannes *pij* non fuerunt, sed damnati sunt, vt exemplo esse potest Ioannes Caluinus. Eadem est superstitio, quæ Pythagoræ tribuitur, in nominibus proprijs vocalium numerum parem prosperum, imparem infelicem interpretans; aut numerum maiorem fortunatiorem existimans, quasi idcirco Hector ab Achille sit superatus, Hectórque superior euasisset, si fuisset Achilles nominatus. Enimuerò numeris vim aliquam diuinam, aut naturalem proprietatem tribuere, error est. Esto Apostolus nomen Antichristi, per numerum 666. significârit, quod factum est, Deo reuelante; & reuelante arcana sua, cui vult, non qui vult. Nam id vt fiat, petere, à doctis & pijs non probatur. Etsi enim reuelationes plurimæ sanctis sint factæ; tamen desiderare, plerumque oritur ex occulta superbia, æstimatione & amore sui; quia tales cupiunt suam alijs manifestam fieri sanctitatem, (quæ tamen in talibus non consistit) aut certè ex vana curiositate, quæ à Deo punitur. Vt autem nec literis, nec numeris, ita neque verbis neque libris vis vlla physica, aut diuinatoria inesse est credenda. Quod tamen itidem ab ijs creditum vidimus & vsurpatum, qui alios, hac in re superstitiosè credulos castigare debuissent. Fit hæc στιχειομαντεία, aperto temerè Homeri aut Virgilij libro, & primo, qui obuius inspicienti occurrit, versu obseruato. Ita Socrates olim mortis suæ diem; Claudius, Macrinus, Gordianus iunior & alij Impp. tempus regni vel vitæ dicuntur coniecisse. Has Ethnicorum nugas imitati sunt postea etiam Christiani, Veteris aut Noui Testamenti apertione, quã

Apoc. 13.

Franciscus Arias lib. de orat. ment.

Sortes Apostolorum appellauerunt. Contaminauerunt se hoc genere *Sortis* Heraclius, apud Cedrenum; Romanus Diogenes, apud Cuspinianum; Andronicus senior, apud Gregoram; Charannus filius regis Francorum, apud Gregorium Turonensem; B. Theodora Alexandrina nondum bene catechizata, apud Simeonem Metaphrasten; Gundulphus, apud Ranulphum; Merouens item, apud Gregor. Turon. apud quem tres codices S. Scripturæ super S. Martini sepulchro collocantur, & sigillatim singuli aperiuntur: Deniq; & Cardanus, & Cardani imitatores, & quicunque seriò adhibent librum *Fortunæ Rotam* dictum; aut alios seu prosa, seu ligata oratione vaticinantes; qui Ecclesiæ Catholicæ pluribus decretis damnati sunt, seuerissiméque etiam ab Vrbano VIII. prohibentur; præsertim, qui de morte Principum vanissima oracula mentiuntur. Neque pro istis quidquam facit, quod supra recensuimus, de S. Basilio, Augustino, Ignatio, qui libros sacros vtiliter aperuerunt, non vt futura inde discerent, aut occulta explorarent; sed, vt in scripturis, alijsúe pijs libris, doctrinam in solatiũ, aut exhortationem, in spiritualem fructum, reperirent: in quem vtiq; finem eiuscemodi volumina sunt à Deo nobis data. Sed ita est, etiam ipsis pijs libris, quibus nos Deus vult vti, diabolus vult abuti.

Gregor. l. 8. Greg. Tur. l. 4. hist. c. 16. & 20. Sim. Metaphrast. XI. Septẽbr. Runulph. l. 7 Polychronic. c. 6. Gregor. Tur. l. 5. hist. Franc. c. 14.

C. aliquanti. & c. si quis clericos. 26. q. 5.

Quod etiam facit in speculis. Constat è S. Scriptura, fuisse quendam occultorum Dei consiliorum iudiciorúmque ac prophetiæ modum, in applicatione *Ephod*, quod vel linteum erat, atque etiam minoribus ordinibus concessum, vt puero Samueli; vel *Sacerdotale*, quod & *superhumerale* dicebatur, auro & trium colorum varietate conspicuum à Iosepho *stola hieratica*, *epomis*, & *diplois*, vocatum. Huic aureis catenulis appensum fuit *pectorale*, sic dictum, quia in pectus, propendebat, alio nomine etiam *Rationale*, *Rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Israël*, itémque *iudicium Vrim* nuncupatum. *Rationale* quidem, quia more animalis ratione præditi, ratiocinabatur: *Rationale* autem *iudicij*; quia diuinæ litteræ solent id, quod quisque facere debet, siue cuiusque officium, *iudicium* appellare: *iudicium* quoque *filiorum Israël*, quia sacerdos rationali indutus, Deo hominum dubia, desideria, negotiaúe proponebat: Deus verò, per *Rationale* significabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei successus futurus esset. Vnde idem *Rationale*, seu gemmæ illius duodecim *Vrim* & *Thummim*, hoc est, *manifestatio & veritas* rerum futurarum dici consueuerunt. Idcirco legimus: IX.

1. Reg. 2.

Vide Exod. 28.

Exod. 28. 15. & 30. Num. 27. 21.

Prou. 1. 3. c. 1. v. 9.

Exod.23.17. *Pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem.* Hoc *Rationale, & Ephod,* cum alijs vestimentis sacerdotalibus induti sacerdotes post debitas preces, viua voce, ea quæ intelligere cupiebant, 1.Reg.13.9. proposuerunt; quod dicebant, *applicare Ephod, & consulere Dominum.* Ioseph. l. 3. antiq. c. 9. Tum, vt tradit Iosephus, si Deus quidpiam suadere aut approbare volebat, externo atque inusitato quodam lapidum splendore, internáque luce menti sacerdotis infusa respondebat. Quod etiam, in Ecclesiasticis historijs legimus, contigisse. Rem memoratu dignissimam ipsis verbis D. Gregorij Archiepiscopi Turonensis referam.

X. S. Gregor. Turon. lib. 1. de glor. martyr. cap. 13.

Quoniam Vasatensis vrbis meminimus, inquit, *operæ precium puto, miraculum, quod in ea Dominus largitus est, memorare. Tempore, quo diuturna obsidione, vallabatur à Chunis, omni nocte sacerdos, qui præerat, circuibat psallendo, & orabat, nec ab vllo auxiliũ, nisi à Domini misericordia requirebat. Hortabatur omnes orare, & non deficere asserens humiles preces, cælorum ianuas penetrare. Hostis verò in circuitu depopulabatur villas, domos tradebat incendio, agros vineásq; pecoribus intromissis, vastabat: sed sacerdoti bono operi insistenti, celeriter, virtus diuina adfuit. Nam nocte visum est ipsi Barbarorum regi, quasi psallentes homines, in vestimentis albis, accensis cereis, circuire muros, vrbis, & indignans, ait, quæ est hæc peruersitas, & securitas vana, vt obsessi quasi despectis nobis, canticis, nescio quibus, ac laudibus perstrepant? verè quia digni sunt perditione. Et statim misit ad vrbem nuncios, interrogantes, quid sibi ista velint? At illi negant, scire se, quæ dicuntur, neq; de ijs aliqua persensisse. Alia verò nocte, vidit quasi globum magnum ignis super vrbem descendere: & ait, si contra nos hi obsessi contumaciter agunt, nec nos metuunt, vel cælestis eos ira consumit. Cúmq; non videret vllum ab vrbe incendium consurgere, misit iterum interrogare, quæ essent, quæ, viderat. Similiter negauerunt, nihil se omnino vidisse. Tunc rex Gausericus ait, si hæc isti nesciunt, manifestum est, quòd Deus eorum adiuuat eos: & statim discessit à loco illo. Sacerdos autem, conuocatis ciuibus, vigilias celebrat, & missarum agit festa, pro liberatione populi sui. Dum autem hæc ageret, respiciens sursum, vidit super altare, quasi de camera templi, cadere tres guttas, æquales magnitudine, claritate, candore crystallum vincentes, cúmq; omnes cum admiratione & stupore vehementi intenderent, eásq; nullus auderet attingere, Petrus quidam presbyter, qui vt res ipsa adserit, magni meriti erat, exhibita argentea patena, guttas colligere nititur: quæ dum per altare vago cursu*

rotantur, defluentes in ipsam patenam statim in se coniunctæ, quasi v-
nam gemmam pulcherrimam effecerunt: patuitq; euidenti ratione, con-
tra iniquam & Deo odibilem Arianam hæresin, quæ eo tempore pullula-
bat, hæc acta. Agnitum est, Sanctam Trinitatem in vna omnipotentiæ
æqualitate annexam, nullis garrulationibus posse disiungi. Tunc gauisus
populus, & intelligens munus sibi indultum fuisse diuinitus, conferens au-
rum gemmásq; preciosas, crucem fecit, in qua hanc gemmam statuit. Sed
protinus omnes reliquæ gemmæ hac accedente ceciderunt. Tunc Pontifex
intelligens, non esse consortium cælestibus cum terrenis, fabricata cruce
ex auro purissimo, eam gemmam media intercapedine locat; & populo
adorandam præbet. Nec mora, fugato, vt diximus, hoste, ciuitas est
liberata. Iam ex hoc multi infirmi hausto vino, vel aqua, in qua
gemma abluitur, protinus sanitati redduntur. Deniq; cum adorata fue-
rit, si à peccato est homo immunis, & ipsa apparet clara: cæterùm si vt
plerumq; adsolet, humanæ fragilitati, aliquid detulerit criminis, tota
ei videtur obscura: mirámq; præbet discretionem, inter innocentem &
noxium, cum vni atra, alteri monstretur splendida.

Hæc talia iudicia sua Deus potest & nunc, & solebat olim XI.
in gemmis Ephod, velut inscribere; solet autem etiam æmulari Leloyher.
Sathan. 1. Pythagoras speculo concauo litteras humano sangui- lib. 4. de
ne temperatas inscribebat, & speculum Lunæ opponens diuina- spect.
bat, vt quidam recentior tradit; ac nonnulli stolidi iuuenes som-
niant naturaliter fieri posse. 2. Pausanias agens de Cereris æde, Pausan. in
ait: *Ibi oraculum maximè veridicum fuisse cognoui. ex eo non rerum* Achaic.
omnium, sed morborum tantùm euenta prædicebantur. Speculum tenui
suspensum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mer-
gatur; sed imo ambitu summam aquam contingat. Exinde, vbi odo-
res adoleuerint, & ritè Deam precati fuerint, inspiciunt in speculum, &
ex eius imaginibus, periturúsne, an victurus is æger sit, de quo consulue-
runt, diuinant. 3. *Fuit præterea, in Iuliano, hæc amentia,* ait Spartia- Spartian. in
nus, *vt per Magos pleraq; faceret, quibus putaret vel odium populi* Iulian.
deliniri, vel militum arma compesci. Nam & quasdam non conuenien-
tes Romanis sacris hostias immolauerunt, & carmina prophana incan-
tauerunt, & ea, quæ ad speculum dicunt fieri (in quo pueri, præligatis
oculis, incantando, vertice respicere dicuntur) Iulianus fecit. Tuncq;
puer vidisse dicitur & aduentũ Seueri, & Iuliani decessionem. 4 Tur-
cæ in peluim aqua plenam inijciunt lapides preciosos, item auri
argentíque laminas, & aiunt se responsum è peluis fundo audire.

5. Nostra tempora, vt omnium ætatum stultitias videantur collegisse, audent non solùm consulere, sed etiam emere ac secum gestata eiuscemodi specula iactare. Audiui iuuenis, & noui oculatos testes, qui se vidisse, aiunt, phialas, globósque chrystallinos, apud magnates, monstratos, à spiritibus insessos, qui iam in cicadas, mox in homines, & momento in dæmones versi, tandem furta ac fures repræsentabant; & puero quodam exclamante, IESVS, MARIA, in ictu oculi, euanescebant. Vsque adeò diabolus se etiam apud magnos insinuat, & in aulis quoque dominatur. Sed placet, referre, quod in non indocto commentario *de dæmonum natura*, quidam, in Germania, libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixit. *Consulti*, inquit, *aliqui de rebus ignotis, in crystallis, conspiciunt ea manifestò, de quibus quæsitum fuit.* Et addit: *fuisse sibi notum vnum ex præcipua familia Norinbergæ. Eum, quodam tempore, venisse ad se, & attulisse, in serico panniculo inuolutam gemmã crystallinam, figura rotundam, & dixisse: donatam sibi illam fuisse à quodam ignoto, qui se, ante multos annos, de hospitio compellasset, fortè in forum conuentum, quémq; ipse in domum suam adduxisset, & triduò habuisset secum. Fuisse autem ab illo discedente, & relinquente munus hoc, ad significationem grati animi, edoctum se crystallini vsum talem: Si qua de re certior fieri vellet, vt promeret crystallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur: Quid cerneret? fore enim, vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptum, & mirabilia de puerorum indicijs resciuisse; cum ceterorum nemo quisquam aliud, quàm nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum grauida ipsius vxor puerum gestaret in vtero, illi quoq; species in crystallo oblatas. Primò autem omnium formam viri se se exhibere solitam, illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interrogatum esset, cetera: explicatísq; cunctis, illã rursus viri figurã discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentẽ autem eam, quam diximus, figuram viri visam sæpe vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indicijs; vt negantibus aut dissimulantibus suum delictum aliquod, vulgò minarentur, se relaturos de ea ad illum se in crystallo ostendentem virunculum. Quin etiam compertum est, fuisse à doctis quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studijs aliquando, nescio quid, propositum, & in crystallo dectum. Sed his & alijs huiusmodi compluribus comme-*

moratis,

moratis, dixit Spenglerus, hunc aliquando ad se venisse, cum tali oratione: Arbitrari se, tempus esse, vt à crystalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sanè perpessum esse. Itaq; se decreuisse, deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere: & tradere nunc ipsi, quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sæpe demonstrasset, neq; nesciret, qui rumores, in ciuitate, percrebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo, quod collibuisset. Tum Spenglerus, collaudato eo, accepisse se aiebat crystallum, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serico inuolucro, in latrinam abiecisse. Quàm dignum fuit hoc tumulo istud cadauer?

XII. Vtinam imitarentur hoc factum, quicunque plus quàm vitrea ac fragili veritate nituntur! Quid amentius potest esse, quàm credere hosti? quid stultius, quàm adhibere fidem ei, *qui in veritate non stetit: quia non est veritas in eo?* immo qui, etiam cum vera loquitur, mentitur; loquitur enim, vt fallat. Verum erat illud: *Aperientur oculi vestri:* falsum, quod mox subiunxit: *Et eritis, sicut dij.* Nempe, sicut lignea sagitta non penetraret, nisi cuspis ferrea præfixa viam aperiret; sic multi diabolo mentienti non crederent, nisi vel vero, vel specie veri deciperentur. Eleganter Augustinus hic occurrit inquiens: *Sed fortè dicit aliquis: Quid facimus, quia auguria ista, vel characteres, vel diuinationes frequenter vobis veritatem annunciant? De hac re Scriptura nos contestatur & monet dicens: Etiamsi vera dixerint vobis, nolite credere: tentat enim vos Deus vester, vtrum eum timeatis, an non. Sed iterum dicis: Aliquoties, si præcantatores non fuerint, aut de morsu serpentis, aut de aliqua infirmitate prope vsq; ad mortem multi periclitantur. Vnum est, fratres, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum populum Christianum: vt cum interdum, per illa sacrilegia, aliqua remedia receperint, faciliùs postea diabolo credant. Et ideò quantum potestis circumuentiones illius fugite.* Quod planè etiam est, de sortibus Sathanicis dicendum; quæ non periculis duntaxat, sed etiam falsitate sunt plenæ, & sæpe non tam præsciente diabolo, quàm temerè conijciente, attingunt veritatem; sicut qui fastos & calendaria condunt, etiāsi stellarum nullam habeant peritiam, etiamsi temerè imbres aut serenitates prædicant, tamen non rarò id prædicunt, quod postea euenturum est; etsi non rarò etiam pinguissimè mentiantur. *Quoniam enim*, teste Augustino, *non tenent homines memoria falsitates*

Ioan. 8. 44.

Gen. 3. 5.

S. Augustin. serm. de temp. 241.

S.Aug.l.83. qq.q.45. *errorésq; Mathematicorum, non intenti, nisi in ea, quæ illorum responsis prouenerunt, ea quæ non prouenerunt, obliuiscuntur: & ea commemorant, quæ non arte illa, quæ nulla est, sed quadam obscura rerum sorte contingunt. Quod si peritiæ illorum volunt tribuere, dicant artificiosè diuinare etiam mortuas membranas scriptas quaslibet, de quibus plerumq; pro voluntate, sors exit. Quod si non arte de codicibus exit sæpe versus futura pronuncians, quid mirum, si etiam ex animo loquentis, non arte, sed sors erit aliqua prædictio futurorum?* Ratum est, apud Theologos, futura contingentia dæmones, non nisi ex incertis coniecturis, aut aliquando è certa Dei reuelatione nosse. Coniectando sæpe hallucinantur. Cum reuelata propalant, tamen hominibus non constat, an ex Deo habeant. Cum ergo ex ipsis dæmonibus futurorum iudicia certa non hauriantur, quæ esset in *Sortibus* dæmonum certitudo? Inde nec propriè *Sortes*, sed, cum addito, *Sortes diabolicæ* sunt appellandæ. Qua ipsa de caussa vera & absolutè *sors* D. Augustino, *non aliquid mali est, sed res est, in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem.*

XIII. Denique, si quando eueniunt, quæ ex illicitis *Sortibus* homines se vel occulta, vel absentia, vel futura venatos arbitrantur, non rarò eueniunt in pœnam, vt hominibus stultis fiat, sicut crediderunt. Quidam varijs chartis varia genera mortis inscripsit, vt sciret, qua ipse esset interiturus, in lecto, an campo; fune, an ense? Extraxit semper funem. Ergo infamiam patibuli, quod sibi imminere dicebat, horrens, se ipsum domi suspendit, ne id carnifex foris facere cogeretur. Chronica Scotorum de Nathaloco rege XXX. memorant, illũ ipsum, à quo rex cæsus, *ad diuinos missum, vt de victoria, de vita Regis, ac regno eius percontaretur: responsum à quadam anu accepisse: Regem non diu victurum: nec periculum ei ab hoste, sed à familiaribus instare. Cum ille vrgeret,* A quo? *anũ,* A te, *subiecisse. Ille mulierem execratus, cum domum rediret, subijt animum illa cogitatio: nec responsum celari posse, nec edere tutũ esse: ne se apud Regem hominem prauum, & suo timori indulgentem, suspectum redderet. Itaq; tutius est tyrannum, cum multorum gratia, interficere, quàm cum grauissimo capitis proprij, discrimine incolumem seruare. Statim, vbi domum rediјt, impetrato, ad responsa diuinorum expromenda secreto; cæso Rege, duodecimum imperij annum ingresso, patriam seruitio, & se periculo exemit.* Nonne his talibus *Sors* exitiosa fuit? Tuo, ô Deus, iudicio fuit, qui *odisti obseruantes vanitates superuacuè. Ego*

[Margin: Buccanan. lib.4.fol.35.]
[Margin: Psal. 30.7.]

autem in Domino speraui: exultabo & letabor, in misericordia tua. Perer. in c. 24. Genes. vers. 13.
Plura de omine sacro & licito, ac profano & illicito & superstitioso reperiet lector apud Pererium.

CAPVT XXXVII.

An Deus aliquorum innocentiam, vel iustitiam declaret, qui aduersarios suos, ad vallem Iosaphat citant, aut qui ad diuinum iudicium prouocant?

I. PErtinent ad *Politicas sortes* etiam *exploratoriæ probationes*, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ permittitur decidenda, & sæpe, non sine euidenti miraculo, deciditur. Inter has iudiciarias disquisitiones, est etiam illa vna, qua se se homines, mutuò, *in vallem Iosaphat*, & ad diuinum tribunal solent citare. In qua citatione vel damnandâ, vel imitandâ homines possunt cōmittere temeritatem. Sæpe enim eiuscemodi citatio à Deo est, sæpe contra Deum: sæpe contemni debet, sæpe formidari: vt enim vel licita est, vel iniuriosa; ita supremus iudex, per eam, vel vult, vel non vult iudicia sua manifestare. Sunt etiam duplicis generis homines, qui hac prouocatione vtuntur, rei & innocentes; sancti & impij. Duplex etiam, generatim loquendo, est finis, bonus & malus. Et modus quoque ipse non est idem. Aliquando ad iudicem Deum absolutè duntaxat appellatur; aliquando iubetur aduersarius ad tribunal eius, intra certos dies, menses, aut annos; aliquando, nullo certo tempore nominato, se sistere. Cum ergo impium sit, sanctos temeritatis damnare, qui subinde tyrannum, aut alios, ad comparendum, coram Deo, citauerunt; & stultum, quauis ex caussa, ad summum iudicem prouocare: afferam primò caussas, & exempla licitæ, postea etiam illicitæ citationis, ob quam Deus iudicij sui arcana mortalibus vel negauit, vel patefecit.

II. Qui innocentes iniuriâ afficiuntur, & vitâ digni mortis sententiam accipiunt, vidéntque nullum sibi, in humanis auxilijs, præsidium superesse; rectè ad Deum confugiunt, cui placere non potest, si gladius, quem Principibus & Magistratibus, in vindictam malefactorum concessit, stringatur in innocentes. *Non accipiet* Eccli 35. 16.

 Domi-

Iob.12.4. *Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.* Imò etiam *qui deridetur ab amico suo, sicut ego*, inquit Iob, *inuocabit Deũ, & exaudiet eum.* Exaudire autem eum potest, prout inuocatus fuerit, vel, vt iniquitate oppressum è malis præsentibus eripiat, quod omnino petere frequens & concessum est; vel, vt talem iniuriâ aut morte non fuisse dignum, sumta de aduersario extraordinaria vltione, mortéque etiam ipsi illatâ, declaret. Quod varijs quis de caussis potest à Deo flagitare. Si, citra odium, aliamúe malam affectionem, bono fine, flagitet, puta, vt innocentia locum habeat; vt scandalum amoueatur; vt familia non grauetur infamiâ; vt homines tam iniustis iudicibus liberentur; aut vt emendentur, qui adeò tyrannicè dominantur; tum licitè flagitat; prouocátque, sine peccato, & verò sæpe etiam cum merito, ad tribunal summum iudicis viuorum atque mortuorum; nec sine petito effectu. Legimus enim frequenter diuinam iustitiam, sic prouocantes manifestissimè absoluisse, & lege talionis ex vita expulisse eos, qui alios & ipsi è vita, sed iniustè, expulerunt.

Ita Feuardent. extremo cap. 13. Esther.

III. Exempla è diuinis litteris, ex vitis Sanctorum, ex aliorum gestis afferri possunt. In diuinis litteris, David capitali Saulis odio multísque insidijs petitus, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te*, inquit. Prouocatio hæc fuit; neque in irritum cecidit, quia, cecidit paulò post Saul, amissâ victoriâ, & vitâ. Clarius exemplum datum est, in Pontifice Zacharia filio Ioiadæ, in quem illi ipsi, quos ab idolis dehortabatur *miserunt lapides, iuxta regis imperium in atrio domus Domini. Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait:* Videat Dominus, & requirat. *Cúmq; euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venítq; in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi &c.* In Ioas quoq; *ignominiosa exercuêre iudicia. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem, contra eum, serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo,* ante diuinum tribunal, de iñocentissimi sacerdotis nece rationem redditurum. Pari pacto Machabæi martyres Antiocho diem dixisse censendi sunt: siquidem eorum prædictiones vim imprecationis & citationis habuerunt, cum dicerent: *Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.* Dictum, factum. Neque hæc talia ex impatientia, aut

1. Reg. 24. 13.

2. Paralip. 24. 23.

2. Machab. 7 17. & 19.

ira,

ira, sed ex zelo iustitiæ & odio impietatis, profecta videri debent;
sicut neque Moyses, quando dixit: *In hoc scietis, quia Dominus* Num.16.28.
miserit me &c. Si consueta hominum morte interierint Dathan & Abi- 4.Reg.1.10.
ron &c: *non misit me Dominus* &c. neque Elias, quando dixit: *Si ho-*
mo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos: 4.Reg.2.24.
neque Elisæus, quando vrsos immisit in pueros irrisores.

IV. In nouo quoque Testamento exempla occurrunt. Nam
& Christus ipse ab iniurijs Iudæorum, ad Patris iudicium appel-
lans dixit: *Ego non quæro gloriam meam, est qui quærat, & iudicet:* & Ioan.8.50.
S. Petrus, teste D. Gregorio, *increpando vtriq; coniugi*, Ananiæ & Act.5.5.
Sapphiræ, *vitam abstulit, qui reddidit Thabitæ orando.* Noluit qui- S.Greg. l.2. dial.c.30.
dem Christus, qui pati venerat, sæuire: ex hoc tamen, & Pauli Act.13.11.
Elymam excæcantis, atque Corinthium satanæ in interitum tra- 1.Cor.5.5.
dentis exemplo, *voluit, vt intelligeremus, id se potuisse*, ait Tertullia- Tertullian.
nus. Nimirum non aliena est ab Euangelica suauitate seueritas l. de Pudic. c.21.
nonnulla, vt Beda docet. Habenda enim est etiã ratio cõmunis in Beda in Luc.
futurum vtilitatis, &, disciplinæ caussa, obstinatis metus incutien- 9.55.
dus. Qua de caussa S. Thomas tradit, Petrum, tanquam executo- S.Thom.2.2
rem Dei, occultum Ananiæ peccatum explicauisse. Prohibet qui- q.35.a.7. ad 2.
dem Christus, ne malefacientibus malefaciamus, aut maledicenti- Luc.6.28.
bus imprecemur, licet tamen quandoque *vtrumlibet zelo iustitiæ, &*
iudiciaria potestate, atq; sine vindictæ liuore, sine odio, vt D. Gregorius
obseruat. Sic idem Petrus Simoni dixit: *Pecunia tua tecum sit in* Act.8.20.
perditionem. Quæ *imprecatio & maledictio est prauidentis diuinam*
de Simone sententiam & huius reprobationem atq; æternam perditionem,
non autem vindictæ studentis, ait cum Beda Glossa ordinaria. Sic Pau-
lus Principi sacerdotum Ananiæ dixit: *Percutiet te Deus, paries de-* Act.23.3.
albate. Vbi Apostolica auctoritate auctori percussionis suæ inte-
ritum denunciauit: certè, vt Propheta, prædixit: *etenim istud eue-* S.Chrys. homil.6. de laud. S.Pauli.
nit, sicq; defunctus est, ait S. Chrysostomus. Sic & alio tempore
idem Paulus existimauit, Alexandro ærario iniustitiam eius im-
punitam esse non debere, dixit enim: *Reddet illi Dominus secun-* 2.Timoth.4 15.
dum opera sua, multa siquidem mala Paulo ostendit Alexander,
postquam à fide defecit, & Euangelio valde restitit. Denique
Sanctorum, pro Christo, occisorum animæ, nonne *clamabant voce* Apoc.6.10.
magna, dicentes: Vsquequo, Domine (sanctus & verus) non iudicas, &
non vindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitant in terra?

V. Eadem ratione, qua pro Verbo interfectorum animæ cla-

S. Thō. 2. 2. q. 83. a. 8. ad 2.
Breuiar. Roman. 2. Maij.

mauerunt, possunt etiam clamare alij Martyres, ac Sancti, & diuinam vindictam iustissimè implorare, vt ex D. Thoma constat. S. Stanislaus Polonus Regem Poloniæ Boleslaum *grauiter offenderat, quòd illius notam libidinem publicè arguebat. Quare, in solenni regni conuentu, Stanislaum, per calumniam, in iudicium, coram se vocari curat, tanquam pagū occuparet, quem Ecclesiæ suæ nomine coëmerat. Quod cum neq; tabulis probare posset, & testes veritatem dicere timerent, spondet Episcopus, se Petrum pagi venditorem, quia triennio ante obierat, intra dies tres, in iudicium adducturum. Conditione cum risu accepta, vir Dei toto triduo ieiunijs & orationi incumbit: ipso sponsionis die, post oblatum Missæ sacrificium, Petrum è sepulchro surgere iubet: qui statim rediuiuus Episcopum ad regium tribunal euntem sequitur, ibiq; rege & ceteris stupore attonitis, de agro à se vendito, & pretio ritè sibi ab Episcopo persoluto, testimonium dicit, atq; iterum in Domino obdormiuit.* Simile quid legimus de S. Fridolino Abbate, Seckingæ ad Rhenum, monumentum habente, qui itidem è tumulo mortuum ad humanum tribunal euocauit, vt & innocentiæ, & calumniæ indignitas testem, omni exceptione maiorem, haberet. Quod si igitur Sancti vel ipsos mortuos è sepulchris ad humanum audent tribunal euocare; cur non auderent viuos citare, easdem ob caussas, ad tribunal diuinum? nempe, vt aut se, aut sua, aut, quæ sunt Ecclesiæ, tueantur?

VI.
Matthæus Rader. volumine 3. Bauar. S. pag. 185.

Sua & Ecclesiæ bona defendit hac citatione Stanislaus, ac se ipsum quoque à calumnia. Idem fecit S. Benno Misnensis Pontifex, dum, ad diuinum tribunal Dei, Marchionem iniuriosum, certo tempore præscripto, venire iussit. Rem totam ex bulla canonizationis Adriani Pontificis Hieronymus Emserus, atque ex hoc Raderus, his verbis tradidit. *Marchio quidem Misnensis ad rem auidior, cum per summum scelus in possessionem bonorum Ecclesiæ Misnensis irruisset, Beatus Benno hominem rectè facturum affirmauit, si ea, quæ ipsi Ecclesiæ Misnensi eripuisset, restitueret; sin minus, Deum aliquando, pro tanta improbitate, pœnas ab eo expetiturum. Quibus verbis homo furens concitatus Sanctissimum virum alapa percussit. Tunc Beatus Benno diuino spiritu afflatus hanc tantam iniuriam, inquit, hoc eodem tempore, sequentis anni Deus omnipotens vlciscetur, quem Marchio ille proteruus atq; superbus irrisit, ac paulò pòst Beatus Benno ægrotare cæpit, & breue futurum sperans, vt ex hac vita ad superos, quorum consuetudo dulcis est, atq; æterna migraret, &c.* Postea è vita ex-

cessit,

cessit, & id quidem quadragesimo pontificatus sui anno, post Christum natum, millesimo centesimo sexto, &c. *Marchio, de quo paullo antè fati sumus, cum tempus illud euenisset, quo sanctus vir ipsum Marchionem pœnas daturum prædixerat, in hanc vocem prorupit: Benno, superiori tempore, nescio, quid periculi nobis hodierno die, euenturum minabatur; mortuus est ille, non igitur est, quod nobis timeamus. Vix ille hæc verba finierat, subitò consternitur, & auxilium eorum, qui aderant, implorans, miserandum in modum ac magno cum dolore & gemitu moritur. Hinc facilè concipi potest, diuinam potestatem diuino homini communicatam esse.* Ita pro se, pro Ecclesia, Benno ad diuinum iudicium appellauit.

Gualterus Burgensis pro se idem fecit. Erat is vir doctrina & sanctitate clarus, pérque iniuriam Episcopatu Patauensi priuatus & expulsus à Clemente V. Nempe hoc volebat eum Deus pati, propter regnum cœlorum. Et passus est patienter, quoad vixit. Moriens tamen, ne & alijs eiuscemodi iniuria irrogaretur, iussit sepulchro suo incidi: AD IVSTVM DEI IVDICIVM APPELLO. Incidit in hanc epigraphen Clemens, & fertur iniuriæ, quam intulerat, memoria expauisse: addunt alij, non diu post, obijsse. Nec mirum est Gualterum, in vita patientem, in morte appellauisse. Ita & Dauid moriturus Salomoni filio quosdam nominauit puniendos, quibus, in vita, pepercerat. Vtrumq; sancti quærunt, & prœmium patientiæ, & iustitiæ exemplum. *Vindicta Martyrum est,* ait S. Augustinus, *vt euertatur regnum peccati, quo regnante, tanta perpessi sunt.* Quin omnes sancti, *postulant se vindicari, non voce, sed ratione, sicut sanguis Abel clamauit de terra.* Lætantur autem de vindicta, non propter vindictam, sed propter diuinam iustitiam. Hoc modo, *Lætabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris;* qui priùs in illius sanguine manus lauit; quid dico lauit? inquinauit. Admodum simile est, quod Cestrensis memorat, de Roberto Grossetest dicto Lincolniensi, magnæ, illa ætate, inter Philosophiam professos, famæ, quem Innocentius IV. excõmunicauerat. Refert enim, Robertum ad Deum iudicem prouocauisse, Pontificémque ad Dei tribunal citatum, eodem die, defunctum, quo Robertus defunctus est; auditámque, in Pontificia aula, vocem VENI, MISER, AD IVDICIVM. post hanc vocem, sequenti die, Papam in lecto exanimatum repertum, ac liuidam in eius latere cruentámque plagam, tanquam si

VII. Raphaël Volateran. anthropol. l.21.

S. Aug. l.1. de serm. Domin. in monte c.45.

Psal. 57.11.

Cestrensis lib. 7.

fuste percussus fuisset. Hoc accidisse scribit Anno 1253. cui consentiunt Matthæus Parisius, Ioannes Buriensis, & alij Britannici scriptores; licet alij scriptores nullam de hac re faciant mentionem. Vnde Delrius sublestæ fidei esse iudicat narrationem. Sed suppetunt alia quoq; complura exempla, tam eorum, qui sua, quàm qui aliorum caussa appellauerunt.

Martinus Delr. lib. 4. disquis. Magicar. cap. 4 q. 4. sect. 1.

VIII. Alterius caussâ appellauit B. Eustachius Abbas. Is, hæretico quodam Agrestio B. Columbanum iam mortuum conuicijs calumniísque lacerante, in concilio Matisconensi, sic vltus est calumniatorem, vt diceret: *In horum præsentia sacerdotum, te ego, eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta damnas, ad diuinum iudicium, cum illo, intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias, cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.* Nec frustra eum conuadatus est diuino hoc vadimonio. Nam cum Agrestius *sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachij sententia ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interijt.* Ita & mortales immortalium queunt caussam agere; & ipsi etiam immortales dicere possunt: *Iudica me Deus, & discerne caussam meam de gente non sancta, & ab homine iniquo & doloso erue me.*

Ionas Abbas eius côtemporaneus, in vita S. Eustachij.

Psal. 42. 1.

IX. Et meritò sibi cauent à tali prouocatione iniquitatis non solùm operatores, sed etiam fautores ac patroni. Quemadmodum cauisse legimus Hannoniæ Comitem: *qui, dum vellet, in Ecclesia S. Ioannis, in Valencenis, canonicos expellere regulares, & pro eis ponere canonicos seculares; Abbas eiusdem loci, ad summum iudicem appellauit. Appropinquante autem appellationis die, cum Abbas inciperet infirmari, & se ad comparendum, coram summo iudice, orationis instantia prepararet; ipseq; Comes, sub eodem tempore, sentiret incommodum, caussæ cessit, omnimodè diem veritus iudicij, & sententiam expectare.* Sapuit iste in tempore, consilium Christi secutus dicentis: *Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es in via, cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.* Vtinam & alij consilium hoc audirent, &, dum in via sunt, faciem iudicis præoccuparent. Serò beneuolentia Iudicis conciliatur in tribunali: præstátque aduersarium placare, quàm expectare sententiam damnantis. Rideri homines possunt, *Deus non*

Thom Cantiprat. lib. 2. Apum. c. 35. §. 3.

Matth. 5. 25.

non irridetur. Quare, magno suo malo, Numen in Martyre risit Hiberniæ Prorex, de quo eruditissimus Galliarum regis Consiliarius scribit, ab eo Maionensem Episcopum Patritium Ochelium, & Conatium Ornarium Franciscanum, virum religione & sanguine clarum, nempe è Ducum prosapia oriundum, capitis damnatũ, ac suspendio addictum, quòd Ecclesiæ caput profanam feminam, Angliæ scilicet reginam vterque constantissimè negauisset. Iam sub patibulo, iam in laqueo erat Ochelius, cum petijt, vt, quando ipsi viuere ampliùs non liceret, liceret saltem, sub finem vitæ, aliquantulum loqui, & populo postremùm valedicere. Non negata est illi ea petitio. Cæpit ergo Deo gratias agere, quòd sibi sociòque tantum constantiæ, quòd occasionem fidei profitendæ, quòd gratiam vitæ, pro Christo, proijciendæ dedisset. Adhortatus est deinde Catholicos, si qui adessent, vt in eadem religione, cuius ipse caussa moreretur, vsque ad extremum spiritum & ipsi perseuerarent. Admonuit insuper, si qui secus sentirent, vt & ipsi solum Christum, & Christi Vicarium Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ agnoscerent. Hac enim vnica de caussa se, cum socio, in vincula datum, atque in teterrimo carcere, solis omnis experte, quindecim dies attentum; ac postea, ex Acherontica illa obscuritate, extractum, multis pollicitationibus ac blandimentis sollicitatum; grauissimis minis ac tormentorum metu perterrefactum, semper negauisse, Reginam esse Ecclesiæ caput. Ob quam constantem negationem, inquiebat, Prorex irritatus, cum tunica molesta deesset, ocreas, butyro, sale, oleo & pyrio puluere iussit impleri, pedibúsque meis inductas, in bullientem aquam imponi. Ita elixis pedibus ocreas, cum carne, detraxit, vnde ossa nuda solísque neruis hærentia gero, quibus in cælum, non in sententiam æternæ damnationi obnoxiam, cum me iturum profiterer, ad noua tormenta sum pertractus. Nam mihi, hi digiti, & hæc brachia, vt videtis, inter duo grandia saxa, sunt miserrimè contrita. Ita frumentum Christi factus sum. Nunc demum, quia de sententia non cessi, vt Christo meo conformis fiam, sublimis pendebo, vt de cruce anima viciniùs ad celũ eat. In hunc sensum, ad dimidiam horam, eo affectu, eáque vi verborum perorauit, vt etiam aduersarij ipsi nõ possent à fletu abstinere. Pro epilogo ad Proregem cõuersus, hac cum oratione compellauit: *Tu quidem, ô Prorex, hoc corpus miserè torsisti, atque iniurias mihi multas intulisti, quarum hic vltionem*

Galat. 6.7.

Florimund. Ramund. lib de ortu & interitu hæreseon. c. 20. n. 6.

tionem non posco, sed te iam, cælo teste, ad diuinæ maiestatis tribunal cito, vt illic facti rationem reddas. Percussit hæc citatio animum Proregis vehementer, altámque ei plagam incussit; qui, vt bilem cum verbis exoneraret, dixit: *I, nunc, bipedum nequissime; I, Pegaseo volatu, ad Cerberum: Tuam ego appellationem, nec hili facio; tu ad Phlegethontem abi.* His verbis vtrinque commutatis, Episcopus, cum socio, strangulatus ad cælum, Prorex ad Limiriensem vrbem ijt. Nõ ita diu post accidit, vt Prorex cum Barone, animi caussa, in campos exspaciaretur. Et peruenit ad eum ipsum locum, in quo duo Martyres laqueo interempti pependerunt. Ibi Baronem compellans: Ecce, ait falsum Prophetam, qui ad Dei iudicium me citauit; cum anima illius iam caleat in flamma, corpus putrescat in furca. Hæc Prorex, inscius, quàm tenui filo sua quoque tunc vita penderet. Nam correptus morbo, qui animam eius, decimo quarto, ab eo, quo ad iudicium vocatus est, die, ad Rhadamantum expulit, verè sensit, ridentes à Deo irrideri, rectiúsque se facturum fuisse, si quod Martyri falsò prædixit, sibimet ipsi cecinisset, ac in tempore resipuisset. Sed, vt D. Gregorius ait, *habet hoc prauorum malitia, vt cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena: Nam, quasi solatio facinoris vtitur, si, falsis vocibus, & vita corripientis inquinetur.*

S. Gregor. lib. 10. Moral. c. 3.

X. Alterius etiam caussâ, vadimonium constituit, apud doctum & probatæ fidei scriptorem, alius; de quo eiusdem temporis author ita scribit: *Monasterium S. Iacobi, apud Leodium, notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis, intrauit. Quod vt audiuit Præpositus, indignè tulit: mandat Abbati remitti consobrinum, per clericos: renuit ille. Tunc Præpositus, forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem & nudatum Sancto habitu, induit seculari. Abbas ergo Monasterij, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo queritur; & totum clerum, pro tantis iniurijs, interpellat. Hoc cum indignanter vix vellet audire Episcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret: flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum, dixit Præposito: Iudicem contra te, ô Præposite, in terra habere non possum, & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt infra 40. dies vterq; nostrum compareat, coram illo, sententiam pro meritis acceptans. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? 40. die, circa nonam, mortuus est dictus Abbas: & cum pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Præpositus,*

Thom. Cantiprat. lib. 2. Apum. c. 35. §. 2.

quæsiuit

quæsiuit à circumstantibus, quid hoc esset? Mox quidam ingrediens, & requisitus de sonitu campanarum, respondit, Abbatem S. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationem fieri tam solemnem. Illico recordatus Præpositus, quadragesimam diem esse, qua se citatum, coram summo iudice, audierat ab Abbate, consternato animo, dixit suis, citò videte, quid faciam, mortuus ego sum: comparere me hodie summi iudicis conspectibus oportebit; Nec mora, post verba hæc, cum balneum egredi festinaret, in astantium manibus, cum diro eiulatu, & vocibus, expirauit; ibi procul dubio respondere compulsus, vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescit; vbi nec preces, nec precium liberabunt, vbi nec interlocutoria iudicis sententiam protelabunt. Clarè hinc perspicitur, etsi iudices, in hoc Mundo, officio suo desint, non tamen deesse Deum, qui iudicet; eúmque Præpositis, ac Principibus longè esse potentiorem.

Socrates sapientiæ, apud profanos, simulachrum, teste Xenophonte ac Eusebio, hanc pronunciauit sententiam, *cognitionem futurarum rerum, quæ in potestate Dei sunt, non esse hominibus procurandam: neq; enim posse homines eas res cognoscere, nec Deo gratum esse, si quæ ille occultauit, ea mortales velint nimis studisè curioséq; cognoscere.* Immo & ipse Christus, cum discipuli eius curiosa interrogarent, dicentes: *Quando hæc erunt?* ad quæstionem hanc non respondit, statim ad signa aduentus sui transgressus: alia autem vice, apertè dixit: *Non est vestrum, nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Abdita nimirum, & soli Deo reseruata huiusmodi euentorum cognitio est, quæ ex libera vel Dei, vel etiam hominum pendent voluntate. *Quis nostrum docere audeat, vel se scire præsumat, quod Deus ille magister, nec eos discipulos docuit, à quibus præsentibus interrogatus est præsens; nec illi tunc sancti magniq; doctores Ecclesiam docere potuerunt?* Ita planè est, si de ordinario agendi modo loquamur. Extra ordinem, si nulli eiuscemodi futura præsciuerunt, quid erit de Prophetis sentiendum? Quemadmodum igitur Prophetis, ita etiam multis alijs Deus futura quædam reuelauit; immo & ipsas mortes, ac horam mortis eorum: vti Cassio Narniensi Episcopo, apud D. Gregorium; Æmilianæ ac Tharsillæ, & Ruperto, qui id de seipso scriptum reliquit: immo & ipsis peccatoribus, vt de Prætextato S. Hieronymus narrat. Tametsi enim, vniuersim loquendo, hominibus vtilius sit, nescire certum mortis diem aut horam, vt semper vigilent ac soliciti sint, de

XI.
Xenophon. lib. de dictis & factis Socratis. Euseb. l.14. de Præpar. c.4.
Matth.24.4.
Act.1.7.
S. Augustin. epist.80.
S.Greg.l.4. dialog.c.36. Ib.cap.16.& homil.38.in Euang. Rupert.in c.12. Matth. S.

Hieronym. epist.7.

Domini aduentu, nec pij habeant caussam remissionis, impij securioris vitæ: profuit tamen etiam multis, horam mortis ipsis antè fuisse denunciatam. Sic enim vel metu acti peccata retractauerunt: quod, paulò supra, Comiti Hannoniæ ostendimus contigisse. Quin istis quoque ipsis, ad certum diem, ex instinctu Dei, in iudicium diuinum citatis, ad maiorem confusionem, damnationémque cedet, si citati, se non corrigant, sed emendationem de die in diem differant, quod supra memorato Præposito euenit, qui serò nimis dixit: *Citò videte, quid faciam, mortuus ego sum,* hoc est, tam certò moriturus, ac si iam mortuus essem. O stulte, citiùs videre debuisses, quid tibi esset faciendum. Serò mortem fugit, qui iam mortuus est; nec potest iudicium declinare, qui iam astat tribunali. In nulla re vel malitia hominum pertinacior, vel bonitas Numinis clementior potest demonstrari, quàm cum demonstratur, homines sibi malè conscios, etiam de die mortis, à benigno Deo, per sanctos, admonitos, tamen in malitia, perstitisse. Neque necesse est, eiuscemodi citatores miraculis claros haberi; satis est, si sint in ea re innocentes, in qua iniustè patiuntur.

Supra. §.IX.

Supra §.X.

XII.

Cranzius l.4 Metropol c. 4. Gotschalcus serm.16. part. æstiu.

Menuercum decimum Paderbornensem Episcopum, Anno 1003. quidam Monachus Corbeiensis, Boso nomine, graui cõtumelia affecerat. Cum enim Menuercus collapsam Monasterij Corbeiensis disciplinam, in pristinum vellet nitorem reuocare, post Walonem Abbatem loco motum, Boso sacrarij custos vestes sacras negauit, & quæ attulerat Præsul, ab ara, proiecit; monitúsque sæpius, grauiúsque, proteruè obstinauit. Episcopus, pro tanta iniuria, nihil aliud reposuit, quàm vt diceret: *Redditurum Altissimo facti rationem.* Quod ipsum vel conscientia Monacho dictauerat. At verum est: *Peruersi difficilè corriguntur.* Quare etiã Monachus iste prædictionem flocci pendens vaticinium pariter atq; Episcopum cachinno excepit. Sed & iste risus dolore fuit miscendus, imò finiendus. Nam Episcopo diem suum passo defunctóque, Monachus, cum nihil morbi prorsus sentiret, ea ipsa, qua Episcopus, hora, expirauit. Litigabant de iuribus Ecclesiarum suarum, & Saxoniæ decimis, tempore Henrici IV. Burchardus Halberstadiensis Episcopus, & Mehingerus Abbas Herfeldensis. Cum nullus cedere vellet, nullus litem amittere; arbitriũ eius in Deum traiecerunt, se se inuicem ad Dei tribunal euocantes. Die dicta, vterque repentè è vita discessit. Vter lite ceciderit, in occulto est, illud

Eccles. 1.15

In Analib. Boiorum l 4 & Lambert. Schafnaburgensis.

illud constat, citationem valuisse. Sunt qui narrent, Abbatem Herfeldensem decimis, per vim & iniuriam spoliatum; sub vitæ finem Antistiti nunciari iussisse: se quidem viribus imparem; caussa meliorem cedere, atq; etiam vita excedere; sed Deum iudicem futurum, ad quem appellaret. Pararent igitur se ambo, caussam in illo tribunali dicturi, vbi gratia & potentia spretis, sola iustitia vim obtineret, & iniustitiæ præualeret: neque diu postea Abbatem febri obijsse: eodémque tempore, Episcopum, cum equum conscendere vellet, velut fulmine ictum, concidisse, desijsséque, his vocibus viuere: Abripi se ad diuinum tribunal, ibíque iudicandum. Iuxta hanc narrationem, melior videtur citantis, quàm citati caussa extitisse. Ex his perspicitur, Deum prouocationes quasdam, velut legitimas admittere, ac sæpe vnum, alterius caussa, è vita exturbare: ne iniustitia dominetur, & triumphet.

CAPVT XXXVIII.

An etiam se mutuò amantium, simúlq; mori orantium preces licitæ; & quando illæ, sicut & citationes supra dictæ, exaudiantur, vel non exaudiantur?

ET cur, iustitiæ caussâ, duos simul mori non permitteret Deus, qui id sanctis ex misericordia concessit? I.
Beda refert, Heribertum pietate insignem Eremitam, quotannis, ad Cutbertum Episcopum ventitare solitum, vt ab eo salutaribus monitis ad perfectionem augendam incitaretur; tandem ei Episcopũ vltimùm vale dixisse, quòd sciret, diem suæ resolutionis instare. Heribertus, qui Cutbertum, eximiè amauerat, ad pedes illius se prosternens, cum lachrymis inquiebat: *Obsecro, per Dominum, ne me deseras: sed tui memor sis fidelissimi Sodalis, rogésq; supremam pietatem, vt, cui simul in terris seruiuimus, ad eius videndam gratiam simul transeamus ad cælos. Incubuit precibus Antistes, statimq; edoctus in spiritu, impetrasse se, quod petebat à Domino: Surge, inquit, frater mi, & noli plorare, sed gaudio gaude, quia, quod rogauimus, superna nobis clementia donauit. Cuius promissi & prophetiæ veritatem sequens rerum astruxit euentus; quia & digredientes ab inuicem non se vltra corporaliter viderunt*

Beda lib. 4. hist. Eccl. c. 29.

derunt; sed vno eodémq; die, hoc est, Kalendarum Aprilium tertia decima egredientes è corpore spiritus eorum, mox beata inuicem visione coniuncti sunt, atq; Angelico ministerio pariter ad regnum cæleste translati. Sed Heribertus diutina priùs infirmitate decoquitur; illâ, vt credibile est, dispensatione Dominicæ pietatis, vt si quid minus haberet meriti à Cudberto, suppleret hoc castigans longa ægritudinis dolor; quatenus æquatus gratia suo intercessori, sicut vno eodémq; tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam vna atq; indissimili sede perpetuæ beatitudinis meruisset recipi. Habemus ergo & caussam, cur multos sæpe innocentes, immo etiam Religiosos viros Deus sinat diutinis morbis afflictari, scilicet ad maiorem, in cælo, coronam promerendam; & insuper, Deum exaudire sanctos pro se inuicem orantes, non vt illis vita ista mortalis prolongetur; sed vt, post vnius mortem, mors alterius, in hac lachrymarum valle, non differatur; atque vt, qui vnà Deo, in omni vitæ austeritate seruierunt, etiam vnà Deo, in æterna beatitudine perfruantur.

II. Et cur hoc alij impetrare conantes, peccent, cum sic alios diligant, sicut semetipsos? Nam qui charitate Dei ac sui ardent, sæpe exclamant: *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est?* (Ps. 119. 15.) præsertim quia eos tot corporis & animę mala, in hac peregrinatione, ad patriam faciunt calidissimè suspirare. Quis enim exul ad patriã non aspiraret? Et prudens peregrinus, (nisi proxmi salus aliud exigat) cum Apostolo, magis cupit à corpore, quàm à Domino peregrinari. Quis non mallet cum Angelis, & societate beatorum habitare, quàm *cum habitantibus Cedar*, hoc est, cum barbaris ac efferatis gentibus, quæ non habitant in ciuitatibus, sed in tentorijs, ijsque nigris & rusticis, quales sunt Arabes? per quos ipsi etiam cacodæmones, Principes tenebrarum harum diaboli, ac homines, ipsis diabolis peiores intelliguntur. Ne autem aulici hinc se excipiant, qui in clarissimis vrbibus habitant, nôrint ipsa etiam palatia Principum ac Regum *Cedar*, hoc est, tabernacula esse rusticorum, si ad cælestis Hierusalem mansiones comparentur. Hinc sanctorum voces sunt: *Multum incola fuit anima mea. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum.* (Philip. 1. 21.) *Coarctor desiderium habens dissolui & esse cum Christo. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Rom. 7. 24.) Ita orare cum ex charitate quis pro semetipso possit, cur non possit etiam pro alio? præsertim cupiente, & vitam beatam miseræ vitæ præferente? Nam multi adeò diligunt hanc miseram pe-

ram peregrinationem, & *tabernacula Cedar* tenebricosa, vt nihil tristiùs audire possint, quàm sermonem de discessu ex hac vita. Tales non cupiunt pro se orari, vt de corpore mortis huius liberentur. Quanquam & qui pro se, & qui pro alijs orant, vt citò possint esse cum Christo, illam vtique orationi suæ conditionem includunt, quam inclusit S. Martinus orans: *Si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*; quam etiam Apostolus non dissimulauit, scribens: *Coarctor autem è duobus: desiderium habens*, velut à portu, aut à tabernaculorum funibus, aut vinculis, aut à corpore mortis, seu cadauere, cui alligata est anima mea, dissolui, *& esse cum Christo*, quod est, *multò magis melius*, seu optimum (hoc enim Hebraismus significat) *permanere autem in carne, necessarium propter vos*. Si enim Deus vult nos viuere, propter institutionem proximi, tanti facienda est charitas, vt etiam beatæ eiuscemodi morti, immo ipsi quoque martyrio, vt D. Chrysostomus docet, sit anteferenda. Hæc proximi necessitas si desit, rectè ille à D. Augustino laudatus Episcopus moriturus circumstantibus atq; eum retinere volentibus dixit: *Si aliquando, cur non modò?* Rectè etiam Climachus: *Probatus ille est, qui mortem singulis diebus expectat; sed ille sanctus, qui eam singulis horis desiderat*. Desiderabat Romana virgo Praxedes, *quæ, cum tantā Christianorū stragem iam ferre non posset; Deum precata est, vt, si mori expediret, se è tantis malis eriperet*. Desiderauerunt idem alij innumeri. Quod ergo sibi non solùm fas est optare, sed etiam ex charitate desideratur, cur non posset etiam frater charissimo fratri, soror sorori, vxori maritus, vel marito vxor, aut alius amicus amico dilectissimo & desiderare, & precari? cum hoc sit, illi precari, pro terra cælum, pro miseria felicitatem.

Philip. 1. 23. | S. Chrysost. homil. 78. in Matth. | Possidon. in vita S. Augustini. c. 27. | Climach. grad. 6. | In Breuiario Rom. 21. Iulij.

III.

Neque opinandum est, id alterum nolle, si Deum atque æterna seriò amet; cum etiam ingratum fuerit ijs, qui iam defuncti erant, ad vitam reuocari. Narrat Ruffinus Mutium miræ sanctitatis Abbatem, vt ad discipulum moriturum longè absentem posset peruenire, solem, instar Iosue, stitisse; *cúmq; inuenisset eū iam defunctum, oratione facta, osculatus est eum, & ait: Quid magis desiderij habes frater, abire & esse cum Christo, an permanere in carne? Tunc ille, recuperato spiritu, paululum resedit, & ait ad eum: Quid me reuocas Pater? Melius est mihi redire, & esse cum Christo; permanere autem in carne mihi necessarium non est. Cui dixit: Dormi ergo in pace, fili, & ora pro me. At ille continuò reclinans se in lectulo obdormi-*

Ruffinus in Vitis Patr. lib. 2. c. 9.

dormiuit. Pari modo Marcellum S. Fortunati Epiſcopi Tudertini precibus à morte ſuſcitatum memorat D. Gregorius, ingemuiſſe, & dixiſſe: *O quid feciſti? ô quid feciſti?* Neque aliter ad vitam reductus ingemuit S. Saluius Epiſcopus, vt copiosè refert Gregorius Turonenſis. Eiuſcemodi exempla extant complura, è quibus conſtat, Deum amantibus mortem vitâ fuiſſe gratiorem; idque non tantùm, quia, per mortem, hac vitæ moleſtia liberatis, ad pacem ac quietem via eſt, qui eſſet amor concupiſcentiæ; ſed præcipuè, quia corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, vt nō ita poſſit cæleſtia cogitare, ſed ad corporis neceſſitates & concupiſcentias deprimatur; in cælo autem his vinculis libera Deum purè & cōtinuò poteſt amare; qui eſt amicitiæ amor. Ob quem etiam, ſi neceſſe eſt, ſancti parati ſunt, diutiùs inter homines, propter homines iuuandos, vitam trahere. Vnde, teſte Poſſidonio, laudare ſolebat S. Auguſtinus ſententiam S. Ambroſij è vita diſceſſuri, qua ſuis flentibus ac rogantibus, vt à Deo longiorem poſceret vitam, reſpondit: *Non ſic vixi, vt pudeat me, inter vos, viuere: ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.* Nempe, ad vtrumq; paratus, noluit vitam precibus prorogare, vt eam, cum meliore vita, commutaret.

S.Greg. l. 1. dial. c. 2. S.Greg. Turon. lib. 7. Franc.

Poſſidon. in vita S. Auguſtini. c. 27.

IV. Luc. 8. 5. Luc. 7. 11. Ioan. 11. 43. Metth. 27. 53.

Neque idcirco putandus eſt Chriſtus vel iniuriam, vel moleſtiam intuliſſe ijs, quos à morte ad vitam excitauit; vt cùm Iairo principi Synagogę filiam, & viduę filium, ante ciuitatem Naim; ac ſororibus fratrem Lazarum; illam domi & de lecto; illum foris, & de capulo; iſtum in campis, & de ſepulchro reddidit: item quando *monimenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt.* Tunc animæ horum excitatorum nondum Dei viſione fruebantur, facilè igitur vel è limbo Patrum, vel è Purgatorio, ſe ad corpus retrahi paſſæ ſunt, vt vel hîc ſatisfacere, vel merita ſua poſſent accumulare. Quod etiam de ijs, qui in veteri Teſtamento, reuixerunt, dici poteſt; & de ijs quoque, quos alij ſancti, in nouo Teſtamento, precibus denuò animauerunt. Certè, quos conſtat, è Purgatorio redijſſe, libenter, in hac vita, longis annis varios labores ac cruciatus ſuſtinuerunt, vt pœnas alterius vitæ exhaurirent. Nulli cælo addicti in vitam mortalem ſunt reſtituti. Ad paucos dies, immo horas his reſtitui, eſſet graue: & mallent vtiq; denuò mori, quàm conſortio carere beatorū.

V. Ex quibus omnibus duo deduco. Primum, poſſe, ſine in-

iuria,

iuria, vnum amicorum aut sociorum, pro altero orare, vt Deus eum citò, ex hac misera vita, ad alteram felicem educat, & secum in cælo beatum faciat. Si enim id pro se, quem amare arctiùs obstringitur, facere potest, cur non etiam id possit pro altero? Dummodo ex vero, & non simulato, amore, aut odio, id faciat. Noui, in celebri Germaniæ ciuitate, arcularium, qui vulgò probus & vxoris suæ amans esse putabatur. Is lue, cum vxore sua, correptus ad extrema perductus, anima iam fugiente, audiuit, vxorem suam iam esse extinctam: quo nuncio lætus dixit: iam & ego libens moriar, postquam certus sum, me illam, post me, non relinquere, dudum dignam mori. Dixit. & ipse mox secutus, nescio, quam dicti sui mercedem reportârit. Alio fine sancti alijs mortem vel optant vel orant. Quamuis rarissimè; cum pronum sit cogitare, eos vtiliùs ad laborem laborísque prœmium, in hac vita superesse: nec manus inijcienda sit sceptro supremi Gubernatoris, cuius prouidâ dispositione fortasse tales adhuc *Plantati in domo Domini: in atrijs domus Dei nostri florebunt, & adhuc multiplicabuntur in senecta vberi, & benè patientes erunt, vt annuncient* laudem omnipotentis. Psal. 52. 13.

VI. Alterum, quod deduco, est: tametsi Deus, perinde iustitię ac amicitiæ fautor, subinde exaudiat iniurijs ita pressos, vt alios non iam secum triumphaturos, sed, ante diuinum tribunal, disceptaturos, ad vallem Iosaphat, aut Dei iudicium particulare, citent; non tamen exaudire eum illos, qui charitate destituti, ita cum alijs agunt, vti secum agi non vellent. *Voluntatem timentium se facit.* Qui autem charitate proximi destituuntur, Deum non timent. Neque sanè vllus vellet iniustè ipse vel ad ciuile tribunal, ne dum ad diuinum, vocari. Ergo qui iniustè alios ad hoc vadimonium venire iubent, non solùm grauissimè peccant, dum alijs faciunt, quod ipsi sibi fieri nollent, atq; eos, quos citant, tanquam innocentiæ oppressores, iniquissimè sugillant; sed etiam à Deo non exaudiuntur; ex odio enim aut iniusta vindicta alios volunt è vita expelli; stultéque arbitrantur, Deum cæco furori mendaciísque calumniantium cooperaturum. Aut certè sperant, hoc pacto, citatos minaci terrore vsque ad lethalem tristitiam concutiendos. Potest enim tam proterua citatio nonnullos meticulosos, & vel vmbram timentes, ita potenti terrore percellere, vt, ex ipso metu imaginationéque mortis, in morbum & mortem prolabantur. Ps. 144. 19.

labantur. Panicus quidem & vanus est timor, sed multos, si non omnino occidit, saltem vehementer angit.

VII. His talibus inculcandum est, Deum odio alterius aut falsitati non patrocinari. Itaque si ex æquo vel fecerunt, vel iudicauerunt; si constat de facti aut sententiæ, ob quam citantur, iustitia; possunt meritò eiuscemodi citationem nihili facere. Deus iustus est, cuius oculus omnia videt, nouítque, qui sint nocentes vel innocentes. Deus supremus iudex est, cuius vice iudices ceteri funguntur. Præmium ergo ab illo, non supplicium debent expectare, qui, in tali casu, aut innocentes sunt, aut iustè iudicauerunt. Ita vidi à quodam Religioso Superiore rideri & contemni, cum à podagrico valdéque impatiente Religioso (cui vinum negauerat vtique nociturum) in vallem Iosaphat citaretur. Adeò nihil effecit ea citatio, vt ægrotus, quantumuis podagricis pedibus, tamen ferè triginta antè annis, cucurrerit ad diuinũ tribunal. Principem quoque noui, qui à compluribus sagis, quas rogo iustissimè addixerat, ad Dei iudicium nequicquam est inuitatus. Arserunt sagæ, Principi nihil mali euenit. Idem fecisse legitur magnus ille militum Imperator Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: *qui, cũ Tarentum obsidens maleficum quendam seditiosúmq;*, inquit Iouius, *militem ad supplicium duci iussisset; illéq; multum reluctatus se iniquissimè damnari vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendam caussam ad Dei maximi tribunal, magna voce, citaret: Vade, inquit, Gonsaluus, festináq; confisus optimo iudici, & caussam instrue. Nam ibi, pro me aderit, qui opportunè respondeat Alfonsus frater; qui nuper ex Serra vermegia, in cælum contendit. Tum enim Gonsaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti pióq; duce mortem oppetysse.* Ad horum exemplum, quisquis est innocens, potest meritò spernere temerarios prouocatores. Non sunt audaces isti Leontisci, apud Deum, tanti, vt, ad illorum arbitrium, forum agat. *Voluntatem timentium se facit*; Deum timentes, nihil mali petunt, aut dictant.

Iouius in vita Gonzalui.

Ps. 144. 19.

Mali homines non sunt boni
Dictatores.

CAP. XXXIX.

CAPVT XXXIX.

Ob eiuſcemodi citationes à Deo exauditas, magno diuinorum iudiciorum metu affici debere alijs iniurioſos, cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis ſint.

T etiam exemplum faciat Deus, & grandes grandium iniurias, ſimilis exitus metu, refrænet, ſæpe preces & vota citationéſque exaudit eorum, qui vel à Principibus aut iudicibus iniuſtè damnati, per vim, ad mortem trahuntur, vel atrocem calumniã patiuntur, à qua eos alius nemo defendit. Itaque, intra condictum certum tempus, aliqui ita citati è vita extruduntur, iudicij ſui iudicium ſubituri; qui alioquin adhuc diu ſuperuixiſſent. Longanimis quidem eſt Deus, & dormire multis videtur, ſed ſæpe etiam repentè, & in furore, arguit peccatores; præſertim cum innocentia iuſtitiáque oppreſſa ad eum de terra clamat. Qua de cauſſa Pſaltes ait: *Cum inuocarem, exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ.* Et multi ſunt, qui vim paſſi Dei manum, non irritis votis, inuocauerunt, atque idcirco, nunc, in cælo, canunt: *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua*, inter quæ eſt illud: *Quoniam feciſti iudicium meum & cauſſam meam: ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.* Nam quia iudices ſæpe vel ignoratione errant; vel affectu præcipitant ſententiam; vel dubia pro certis arripiunt; vel probabilem contrarij metũ diſſimulant; meritò & ipſi à ſupremo omnium Iudice Deo, cum iudicijs, iuſtitiiſque ſuis, iudicantur; atque extra ordinem plectuntur, qui alios, contra ordinem, tyrannica crudelitate puniuerunt. I. Pſal. 4. 2. Pſal. 9. 1.

Huius rei, præter ſuperiùs commemorata exempla, vtile erit & alia recenſere. Atque vt, modò dicto militi reo, militem innocentem opponam, narrat Guilhelmus Ferdinandus ab Effrem de Germano milite, iuuene, ſi ætatem ſpectes; ſi ingenium, faceto; eum, cum horâ conſtitutâ, ad excubias vocaretur; in militum corona ſtantem, per iocum, dixiſſe: *Redeunt ad nos excubiæ, vtinam pecuniæ nuncius rediret!* Quàm multis iocari capitale fuit! Neque enim animus dicentis & auris audientis ſemper ſolent conſentire. Adfuit ergo, inter commilitones, etiam tribunorum II. Gulielm. Ferdin. ab Ephrem. in Manuali Politico. lib. 5. part. 3.

norum aliquis, qui exceptum hoc verbum, tanquam seditiosum, ad archistrategum retulit. Concilium illico vocatur. Trahitur in crimen vox ioco prolata. Censetur miles tumultũ facere voluisse. Capitur. torquetur. capitis damnatur. Non illum excusatio, non iñocentia iuuat. Ergo videns nihil prodesse, quidquid obtenderet, q̃dquid obtestaretur; ineuitabili iam morte, vociferari incipit & magnis clamoribus Capitaneum citare, præsentíque diem dicere. *Post tres hebdomades*, inquit, *hac ipsa noctis hora, reddes Deo iusto rationẽ, de sanguine meo.* Sed quasi ventis locutus esset, ita neglectus, hora noctis duodecima, strangulatus, orto die, ad terrorem reliquorum, cum titulo seditiosi in præcordijs affixo, expositus est. Ex ea hora Capitaneus consternatus, semper in metu vixit. Elapso termino hebdomadum, ipsa rursus hora duodecima noctis, exijt domo, ad excubias visitandas, ac, ferè in puncto temporis eiusdem, è ponte nauali lapsus, submersúsque docuit, neque in bello quidem, vbi disciplina seuerior necessaria est, nimis præcipitandum.

III. Æneas Syluius Europeæ histor. c.43.

Quod militiæ Duci accidit, idem etiam alijs ducibus euenit. Britanniæ Armoricæ Franciscus Dux præfuit, qui reducem ex Anglia fratrem Ægidium læsæ maiestatis falsò accusatum, in carcere, barbara immanitate, interemit. Non habuit frater quò confugeret, nisi ad Deum, ad quem prouocauit; effecítque, vt Dux Franciscus, intra breue tempus, de medio sublatus, neque vitam, neque principatum retineret. Nam paulò ante mortem adiurauit vnum è Franciscana familia Patrem, vti iret, fratríque Duci renunciaret, intra diem quadragesimum, ei, coram summo iudice Deo, caussam esse peragendam, ac proinde se sisteret. Franciscanus mandato obsequens, ad Ducem, in finibus Normanniæ, morantem profectus, fratris mortem & prouocationem denunciauit. Ea denunciatione Dux territus, illicò malè habere cæpit, &, crescente in dies morbo, ad condictum diem, expirauit. Scilicet, ô

Psal. 98. 4.

Deus, *tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti,* contra fratrem Esau olim, nunc autem, pro fratre, contra Franciscum Ducem; non solùm dum *parasti directiones*, hoc est, leges contra homicidium, rectissimas, & ad hominis dirigendos mores, crudelitatémque reprimendam, aptissimas; sed etiam dum contra eundem transgressorem *iudicium & iustitiam* apertissimam exercuisti; neque in annum quidem integrum distulisti. Nimirum etsi ad tempus patiatur Deus innocentes affligi, cædi, occidi: non

obli-

obliuiscitur tamen impiorum, quos sæpe, in terris, sæpe etiam, in futuro seculo, plectit. Hoc iudicium, altè cordi imprimite, ô fratres, inter quos sæpe æmulatio parit dissensionem, dissensio exitium; sicut & concordia incrementum. Siquidem, vt Poëta cecinit:

Non caret effectu, quod voluère duo.

Addo huic Duci alterum Ducem, non iam cum fratre, sed cum hoste, immitiùs agentem. Genuensium triremes, è Liguria, aduersus piratas, emissæ, biremem Gothloanam ceperunt aliquando. Ibi victoriâ insolentes, gubernatorem biremis, extra Drepanum, in ignominiam Siculorum Gotholanorúmque, nocturno tempore, in furcam suspenderunt. Ille, vt vitam conseruaret, ad preces se dimisit; excusationes obtendit, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse, protestatus. Omnia frustra. Vt ergo tandem intellexit, plus odium gentis, quàm æqüitatem, apud Genuensem trierarchum, valere, iussit illum, se sequi, atq; intra sextum mensem, ante diuinum tribunal, comparere, vt inhumanitatis tantæ rationem redderet. Audijt Deus vocantem; & condicto tempore, Ligus diem iudiciúmque suum, obijt. Scilicet neq; in hostem est Lemnia manu sæuiendum; qui etiam victus ab homine, vt homo, est tractandus. IV. Fulgos.l.1. c.6.

Addo & tertium Ducem. Nam auctor est Ioannes Pauli, Rudolphum Austriæ Principem, Equitem Auratum damnasse vt culleo insutus mergeretur; Equitem autem, conspecto Duce, exclamasse: *Dux Rudolphe, ad tremendum Dei tribunal, intra annum te voco*: cui ille, cum sarcasmo, irridens responderit: *Benè, præito; ego tum adero.* Vertente anno, Dux in febrim incidens appellationis recordatus, seruos affatus dixit: *Tempus mortis meæ instat, & ad iudicium eundum.* Dixit. & vixit. ostendítque, in hac curia, etiam sine vadimonio, non irritam esse vadationem. V.

Suppetunt & Regum exempla, quibus docetur, innocentum citationes sæpissime non esse irritas. Tradunt Ritius & Mariana, Ferdinandum III. Legionis & Castellæ regem mandasse, vt duo è Caruaialiorum familia, fratres Petrus & Ioannes, ambo nobiles, inauditi, tanquam perduellionis rei, & ob meram suspicionem, è turri, vel rupe formidandæ altitudinis, præcipites iacerentur. Hi duo neq; testibus, neq; alijs probationibus conuicti, obiectum crimen constanter negauerunt. Sed quia nihil effecerunt VI. Ritius l.3. de regib. Hisp. Mariana in Hisp. Annal. lib.15. c.11.

negando, innocentiâ freti, tandem ad diuinum iudicium appellârunt, regíque iusserunt denunciari, vt inibi se, ad tricesimum diem sisteret. Non est personarum acceptor Deus; sed omnibus idem. Perinde regem iudicat, ac plebem. Itaque & Ferdinandus, rex animi securus, cum contra Mauros, in castra abijsset, morbo statim tentatus Giennium concessit, atque 7. Idus Septembris, hoc est, ipso postea tricesimo à supplicio Nobilium die, repentinâ morte sublatus & in lecto mortuus repertus est, in ipso ætatis flore; annos natus non plures, quàm viginti quatuor, menses nouem. Quo Dei supremi regis iudicio intellecto, proceres &
Psal. 98. 3. populus rectè dicere potuerunt: *Confiteantur nomini tuo magno; quoniam terribile & sanctum est: & honor regis iudicium diligit. Magnum nomen*, quia magni Dei; *terribile*, quia potentissimi regis & reges ipsos iudicantis; *sanctum* quia iustissimi iudicis. Siquidem regia sanctitas dignitásque id exigit, vt rex iudicium diligat; hoc est, vt personam non respiciat, siue ea è stabulo, siue è throno prodeat; vt non dissimulet crimen timore; nec furore exaugeat; vt denique amore iustitiæ conseruandæ iudicet; quod non semper in alteram vitam differt, vt doceat etiam vicarios suos rectè iudicare.

VII. Conrad. in Chronic. Moguntino. & I. Lipsius lib. 2. Monitor. polit. c. 11.

Venio à purpura ad purpuram, hoc est, à Regibus ad Cardinales. Nam Anno 1154. Friderico Ænobarbo imperante, Henricus Moguntinus, vel, vt alij volunt, Wormaciensis Præsul, falsò, &, per calumniam quasi ad Pontificium inidoneus, Romæ accusatus; Arnoldum misit ad calumniam diluendam: quam nequam aduocatus magis accendit, corruptósque nonnullos, ad se traxit. Igitur innocens Henricus, à duobus Cardinalibus, quos Pontifex Eugenius III. ad caussæ cognitionem delegauerat, iniustè damnatus & abdicatus est, ipso Arnoldo ambitioso calumniatore, in locum eius suffecto. Henricus exinde mœrore confectus his postremùm verbis iniquos iudices appellauit: *Iniustè iudicastis. Appello igitur ad IESVM Christum æquissimum iudicem, ibi respondebo. venite.* Rem tam seriam illi ioco eludentes, *Cum præcesserit*, aiunt, *nos sequemur.* Nemo se tanti facere debet, vt cum Deo audeat iocari; aut à se oppressam iustitiam contemnere. Sera subinde, sed certa est vltio. Siquidem & hi Cardinales, sibi ipsis ludendo vates, Henricum reuera sunt secuti. Henricus enim, post annum ferè & dimidium, fato concessit. Morte illius audita, pur-

purati illi Patres veterem iocum repetentes dixere: *Ecce præcessit, nos sequemur.* O miserè iocosi iudices, non iocum, sed vaticinium vestrum repetiuistis. Est, qui audiat iniustè oppressos, Deus. Est, qui iudicia vestra vnam tantùm aurem, & linguam accusantium duntaxat sequentia iudicet, maior iudex. Quamobrem funestum vobis iocum fuisse, euentus docuit. Quippe, vna vos dies ambos morti obiecit, vt author est Nauclerus; nec morti modò subitæ, sed etiam infelici ac miseræ. vnus enim, velut rabie actus, digitos proprios arrodens; alter. Arrij morte, in latrinis fœtentem animam efflauit. Ita *contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoq; dijudicat*: & diuina iustitia, nec purpuras veretur, nec tiaras. Ita Altissimus summos etiam vertices sub se habet. Neq; regias tantùm, sed etiam Imperatorias coronas iudicio arcessit, *qui non accipit personas principum, nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.* Prou.18.18. Iob.34.19.

VIII.

Transeo igitur rursus à Cardinalibus ad ipsos Imperatores, qui, cum peccant, Deo soli peccant; nec enim alium, in terris, nisi illum formidant. Narrat igitur Petrus Damiani, vir valde sanctus & Cardinalitiæ dignitatis scriptor, Othonem I. Imperatorem Romanum, ab Antistite Moguntino Guilielmo (qui filius eius fuerat) propter initum, cum Adelaide, coniugiũ, Christianâ Apostolicâque libertate, grauiter admonitum, ægrè tulisse, atque eapropter comprehensum in custodiam compegisse. Filius vi oppressus Othonem parentem, ad Numinis tribunal, summum iudicem interpellans citauit his verbis: *Die sancto Pentecostes, antè Dominum IESVM iudicem nostrum, vterq; comparebimus, & de capite caussam dicemus. Vter noster æquitatis lineam transgressus sit, diuinum pandet iudicium.* Neque effectu caruit citatio. Quippe nonis Maij, hoc est, ipso tunc festo Pentecostes, Otho Imperator, in Saxonia, repentina inualetudine extinctus, ad iudicium adductus est, vbi eum filius Guilielmus, & ipse paulò priùs humanis rebus ereptus expectauit. Nimirum & parentes in sobolem possunt esse iniqui, & Cæsares in subditos iniusti, immo & in non subditos. Sed in diuino prætorio idem ius est filio, quod patri; eadem Dice inferiori, quæ superiori. *Ideò viri cordati, audite me; absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum, restituet eis. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens subuertet iudicium.* Cæsarem posuit iudicem Petr. Dam. l. 2. epist. 15. Baron. An. 973. aliter sentit. Iob.34.10.

dicem reliquorum, in caussis ciuilibus; ipse Cæsaris est iudex, in
Apoc. 17. 14 omni caussa, *Quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum.*

IX. Immo vsque adeò, Isaiæ testimonio, *Exaltabitur Dominus*
Isa. 5. 16. *exercituum, in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia*, vt, si vel ipsorum Maximorum Pontificum aures iustissimis defensionibus obstructæ sint, ipse audiat, ad cælum vociferantes, *Innocentes se accusari, damnari, mactari.* Nam, vt non repetam, quod de Clemente V. & Innocentio IV. supra recensui, annotauit Fulgosus, equitem Neapolitanum, ex Templariorum ordine atque cœtu vnum, cum alijs Sodalibus suis, vltimo supplicio addictum, ad Clementem VI. & Philippum Pulchrum Franciæ regem, supplicij sui authores &, è fenestra, spectatores, exclamasse: *Quando mihi, inter mortales, nullus iam superest, ad quem appellem; ad iustum iudicem Christum, qui nos redemit, appello, vt ante eius tribunal, intra annum & diem, vos sistatis, vbi caussam meam exponam.* Intra id tempus, vterq; præmatura morte abreptus in diuinum ius ambulauit. Et Clemens quidem repentè mortuus est, Philippus autem, non multò post, habuisse etiam se mortem in procinctu, sensit. Neque calculus temporis huic historiæ obstat, cui Meierus, Christianus Massæus, & alij consentiunt, qui Papam & regem eodem Anno 1314. tradunt obijsse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. Nimirum non vanè, per Isaiam, dixit maximus iudex: *Hos, qui iudicauerunt te, ego iudicabo.*

[Margin: Supra cap. 32. n. 7. Fulgosus l. 1. c. 6 Meierus l. 2. Annal. & l. 17. Chron. Mass. Onuphrius in PP. Roman. histor. Vide Martinum Delr. lib. 4. Disquisit. c. 4. q. 4. sect. 1.]

Isa. 49. 25.

X. Hinc discite, *& nunc, reges, intelligite: erudimini, qui iudi-*
Psal. 2. 10. *catis terram.* Subijciuntur vobis etiam innocentes; si eos opprimitis, si iniustè iudicatis; habent alium iudicem, ad quem appellent; cui vestra & illorum vita, iuxta est. Itaque *id, quod iustum*
Iob 6. 29. *est, iudicate;* neque sperate, iudicium de vobis diu procrastinan-
Ps. 144. 19. dum; aut mortem adhuc multùm distare. Deus *voluntatem timen-*
Ps. 5. 12. *tium se facit,* & exaudit orantes: *secundùm multitudinem impietatem eorum expelle eos: quoniam irritauerunt te, Domine.* Expellendi sunt è vita, nec digni, quos terra portet, qui tanta iniquitate eam contaminant impiántque, & Dominum irritant. Parcite cachinnis; seria nimis res est. Agit Deus caussam suorum. Nec moras vobis promittite; in foribus est vindicta; adeò vt supremus arbiter etiã annum, etiam mensem, etiam horam sibi, de iudicio exercendo, præscribi sinat. Quid vos ipsos decipitis? eadem sæpissime sunt citantis & citati momenta. De Ioanne Tursone, in Gothia iudi-

dicium iniquum adminstrante, Olaus ita scribit: *Quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus; en morior iniustè, inquit, téq; voco, hac hora, ante tribunal Dei, vt respondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit exanimis.* Quàm verè Siracides dixit: *Deprecatio pauperis, ex ore, vsq; ad aures Dei perueniet, & iudicium festinatò adueniet illi:* si illi, ergo & aduersario illius. Vnum enim est iudicium rei & actoris. Olaus l. 14. histor. Aquilon. c. 20. Eccli. 21. 6.

XI. Meminerint oppressores isti, Deum Iudicem non solùm summum, sed etiam optimum, iam dudum hanc de se parabolam dedisse. *Iudex quidam erat, in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me, de aduersario meo. Et nolebat, per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens suggillet me. Ait autem Dominus: Audite, quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se, die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Satis erat, si cum iusto & clemente iudice se comparauisset; nunc, si vidua iudicem ferocem, *qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur,* tamen exorauit; quid innocentes de tam iusto & benigno Deo non poterunt sperare, aut impetrare? *Multùm valet oratio iusti,* & tantùm, vt ipsi Gubernatori orbis quodammodo manus inijciat. Nam etsi firma sunt decreta Dei, vbi tamen hominis interuenit oratio, decreta sua desinere & velut abrogare decreuit, cum ea, hac lege, atque conditione temperata sint: *Faciam, nisi obstet oratio, nisi intercedat pœnitentia* &c. quam, quia vidit intercessuram, absolutè decreuit, in tali casu, à priore illo conditionato decreto desistere; & vel ordinarium etiam Mundi cursum interrumpere. Ita decreuerat, ob peccatum Dauidis populum, contra voluntatem Dei, numerantis, próque ipsius populi delictis, peste populum, trium dierum spacio, depopulari; videns autem plagam, illam magnam, primo statim die, illorum trium dierum, vt obseruat Nicolaus de Lyra, arámque & sacrificium ac orationem Regis pœnitentis intuens, duos de pœna dies remisit. *Et ædificauit,* ait scriptura, *ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab* Luc. 18. 2. Iac. 5. 16. 2. Reg. 24. 25.

ga ab Israël. Tres dies assignauerat Dominus ad plagæ illationem; sed oratio & sacrificium Dauidis Domini sententiam reuocauit. Quod etiam oratio Ezechiæ effecit. Iam protulerat Deus mortis
Isa. 38.1. sententiam, sed vitam adhuc rex sibi exorauit. *Hæc dicit Dominus,* ait Isaias: *dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues: tunc conuersus Ezechias ad parietem, orauit ad Dominum, fletu magno. Et factum est illico verbum, ad eundem Prophetam: Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Ecce ego adijciam, super annos tuos, quindecim annos, & de manu Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam.* Tanta est vis orationis, vt per eam Ezechias sibi, Dauid ingenti hominum numero, vitam prolongârit; etsi Deus oppositum decreuerit facere, idque decretum, lata sententia, confirmârit. Terreni Principes decreta semel emissa inuiolabilia volunt permanere; nec precibus, nec lachrymis, nec eiulatibus sinunt ea infringi. Non ita inexorabilis est Deus, cuius decretum ac sententiam vnius hominis oratio potest reuocare.

XII. Quin adeò multùm valet deprecatio iusti, apud Deum, vt quodammodo Deo imperare, & in naturæ ipsius legibus dispensare videatur. Si gubernatore ciuitatis vigilias obeunte, ei qui facem præfert, miles quispiam diceret: Heus tu, siste gradum, & lumen mihi suppedita, donec de inimico meo me vindicem; an non miraremur audaciam? quid enim hoc aliud esset, quàm præcipere ipsi gubernatori, vt expectet, & se duellantem adiuuet? Ita supremus ille totius creaturæ Gubernator, assiduè Vniuersum hoc, sua prouidentia, circuit. Sol autem, tanquam fax, fertur, non quòd ipsi lumine hoc opus sit, sed vt se cuncta videre declaret. Iosue igitur generosus ille miles, contra Chananæos, pugnaturus,
Iosue 10.12. ausus est exclamare: *Sol, ne mouearis, contra Gabaon.* Quid est hoc aliud, quàm Soli simul ac Deo præcipere, vt cursum suum & totius vniuersi sistat? nam, sole stante, vtique etiam luna & stellæ, atque cælum omne substiterunt, ne debita Mundi symmetria perturbaretur. Enimuerò *stetit sol, in medio cæli, & non festinauit occumbere, spatio vnius diei: non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis.* Quid cupimus amplius? *in diebus*
Eccli. 48.26. Ezechiæ, etiam *retro redijt sol.* tres pueri, in fornace, orando ignem refrigerauerunt. Daniel, in lacu, orando leones mansuefecit. Apostoli, alijque Sancti orando mortuis vitam reddiderunt. Denique ni-

que nihil est, quod orando innocentes, apud mitissimum suum Iudicem Deum, non possint impetrare.

Quid hac digressione autem, me velle demonstrare putatis? Nempe illud, tametsi alioqui naturæ vires multis tantæ essent, vt adhuc longam ætatem possent prouiuere; tametsi etiam ipse naturæ author vitam illis longiorem largiri voluisset; tamen vitam eorum abrumpi, vt non dimidient dies suos, contra quos orant iniustè passi, iniustéque, à iudicibus, magistratibus, aut principibus damnati. Exaudit Deus suos: inimicos autem suorum *deducit in puteum interitus*. Vnde sequitur: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos*. Et cur non exaudiret orantes, quemadmodum D. Bernardus vir patientissimus alioqui & mansuetissimus orauit? Orauit autem ille quoq; his verbis aliquando: *Tuum, Domine IESV, tribunal appello; tuo me iudicio seruo; tibi committo caussam meam. Domine Deus Sabaoth, qui iudicas iustè, & probas renes & corda: cuius oculi, sicut fallere nolunt, ita falli non possunt. Itaq; arbiter meus, Domine IESV, de vultu tuo iudicium meum prodeat. Oculi tui videant æquitatem; videant, & iudicent.* Illi ergo ipsi, quibus amara est memoria mortis, qui semper in his terris optarent viuere, caueant, ne alios cogant ita orare, & illos ad diuinum tribunal, ex hac vita, ante terminum & tempus, à natura, ab ipso alioqui Deo concessum, euocare. Esto iudices, esto Duces, esto Principes, esto Cardinales, esto Imperatores, esto summi Pontifices sint; *Tros Rutulusue fuat, nullo discrimine habebit*, qui non personas, sed acta solet ad censuram vocare, Deus. XIII. Psal. 54. 23. S. Bernard. ep. 1. ad Robertum.

Hæc dum ita disputo, scitis quorum peculiariter animis incidat metus tacitus? Conscientia similis culpæ, parem exitum formidat. Certè si, qui paria antehac ausi sunt, non habuêre pares citatores; tamen paria ausuri in metu esse debent, ne & illis Deus iratus vitæ filum incîdat. Quinam ergo ex hoc censu sunt? Ex enumeratis historijs id possumus cognoscere. 1. Qui, Saulis instar, æmulatus agunt, &, ob virtutis excellentiam, Dauides suos volunt habere occisissimos. 2. Qui beneficiorum immemores, sicut rex Ioas, Zachariam interficiunt (hoc est, eum, qui ab impietate dehortatur) & filios eorum, quorum benignitate ipsi viuunt. 3. Antiochi iniqua imperantes, & tormentis perdentes eos, qui iniqua exequi recusant. 4. Alexandri à fide deficientes, qui eos violentissimè persequuntur, à quibus, in fide, & omni genere disciplina- XIV. Supra c. 32. 1. Reg. 24. 13. 2. Paralip. 24. 23. 2. Machab 7. 17. 2. Tim. 4. 15.

ciplinarum, sunt eruditi. 5. Qui Bennoni, qui alijs Ecclesiæ Præsulibus, qui ipsis Ecclesijs sua eripiunt, nec verentur Dei seruis colaphos infringere, atque ora illa sacrilegè contundere, quibus docentur, Deo danda & restituenda, quæ Dei sunt. 6. Qui Gualteros, qui Robertos, viros doctos, & innocentes, in gratiam calumniatorum, & eorum, qui iugum omne legum ac obedientię excutientes, quiduis, contra Superiores, confingere non verentur, inauditos iudicant, damnant, exauctorant. Apud quos vilissimi adulatores plus valent, quàm aliorum sinceritas & iustitia. Qui denique, quantum quidem penes illos est, notæ alioqui, & probatæ virtutis viros sepeliunt, vt Trossulis suis locum faciant regnandi. Et ferunt isti Gualteri æquo animo, quod ferunt: sepulchro tamen illorum inscribitur: AD IVSTVM DEI IVDICIVM APPELLO. Non possunt enim isti minimè Innocentij, & minimè Clementes iudices à se pressorum, sine stimulo conscientiæ, meminisse: quoties præcipitatæ sententiæ suæ recordantur, vident ab ea AD IVSTVM DEI IVDICIVM APPELLARI, damnatúmque innocenter, vel de tenebris suis clamare: VENI, MISER, AD IVDICIVM. 7. Agrestij, qui ipsis mortuis, de quibus bene loquendum est, ipsis Diuis non parcunt, & tunc demum eorum nomen subhastant, quando se iam ampliùs defendere non possunt. 8. Qui ipsi Deo non seruiunt Deóque seruire cupientes, cum Leodiensi Præposito, ex ipsis monasterijs retrahunt. 9. Qui Menuercos religiosam disciplinam restaurare nitentes contumelia affectos reijciunt. Neque enim, inter ipsos quoque Religiosos desunt, qui vadimonijs eiuscemodi digna perpetrent, vt Monachi illius exemplo est comprobatum. 9. Belli Duces, qui etsi magnam habent potestatem, ac sæpe etiam seueritatis necessitatem; tamen si homines, tanquam bestias habeant, si, pro quouis verbo, arbori infelici milites suspendant; scire debent, etiam militum à Deo haberi rationem. 10. Tametsi priuati quoque homines, vti iniurias possunt irrogare non priuatas tantùm, ita mereantur sæpe ad diuinum tribunal inuitari; tamen sæpius publici iudices, Principes, Reges, & summa capita, ob summam potestatem, summa iniuria afficiunt subditos; à quibus, cum ad superiorem, in terris, non possit prouocari magistratum; vltima via est, vt ad Deum prouocetur. Hi ergo omnes, nisi iustitiam discant moniti, quotquot subditos indignè opprimunt, tot metuere debent, prouocatores.

Sed

Sed placet, coronidis loco, subnectere aliud paradigma, quoniam ad hæc tempora peruentum est, vt nulla sufficiant exempla vitijs dedocendis. Ordinis Teutonici Magister, diuersos ab officio & dignitate mores amplexus, videri castus, quàm esse malebat. Nomen illi, apud exteros, erat splendidum, sed inclusas eius libidines, qui paulò propiùs accedebant, intuebantur. Quas ipsas tamen vt velo tegeret, amores suos, iuueni mercatori conatus est in matrimonium dare. Iuuenis honestatis amans, quia nolebat coniugem alij communem habere, nuptias excusauit. Timebat enim sibi à nuptiarum conciliatore, à quo sciebat futuram vxorem, eò vsque, inter charas habitam. Repudium hoc, pro exprobratione, interpretatus est Dominus, cui insuper bilem in nasum cociuit, spem se mantelúmque nequitiæ suæ tegendæ amisisse. Iuuenis igitur, dum biuiram à se amolitur amorésque Principis, odium sibi parat & exitium. Dum enim tacitè quidem, sed vehementer tamen, exæstuat in innocentem, Domini animus, tandem rationem reperit se se vindicandi. Ait eum furem esse. Atq; vt accusatio colorem habeat, furti locum, tempus, modum nominat. Inijciuntur iuueni manus, & quia Principi creditur, etiam laqueus. Nec ignorauit Mercator, caussam fictam, in iudicio, explicari, veram occultari; noluit tamen ipse, quod res erat, promere; satis illi fuit, deprecari mortem. Quod sanè, oratione luculenta, fecit. Et docuit iñocentia eloquentiam. Vtque nihil ad artem pertinens deesset, etiam lachrymæ accesserunt. Sed obstinauerat Princeps, quem neque oratio flexit, neque fletus emolliuit. Quid faceret iuuenis, hac tam viridi ætate, moriturus? Ad vitæ authorem cõfugit, ac innocentiæ defensorem Deum. Iam ducebatur, nec procul à morte aberat, cum repentè Stentorea voce exclamauit: *Iniuriam patior, iniustè sum damnatus. Ad aliud iudicium appello, ad omnipotentis iudicium prouoco: ibi, qui capitalem in me sententiam tulit, post decimam tertiam diem, sententiæ suæ reddat rationem.* Hoc iuuenis fuit testamentum, hæc vltima voluntas: immo & verba vltima. Nam mox, collo in restim indito, è scalis deiectus, pependit. Citationem hanc Teutonicus Magister, cum risu, spreuit. At vbi lux tertia decima orbi est reddita, repentino morbo obrutus, in has voces erupit: *O me miserabilem hominem! ecce è vita eijcior. Hodie mihi caussa dicenda est, apud Iudicem omnia scientem.* Hoc vltimum dixit, postea obmutuit: atque vt se sibi vatem fuisse ostenderet,

XV. Kranzius lib. 13 Vandaliæ. c. 2.

deret, illo adhuc ipso die ad diuinum tribunal, ex vita hac est exturbatus. Quod sanè Rigæ, in Liuonia, Anno Christi 1407. euenit. Porrò Sirenula illa, quæ repudio furens, innocentis necem non parum promouit, vt & ipsa Numinis iudicia redderet illustriora, ab alio mercatore, de vero furto accusata, iudicio se suppliciόque fuga subduxit, fortasse vt iudicium seueriùs suppliciúmque æternum sustineret.

XVI. Quàm crebra est ista magnorum Dominorum praxis? quoties tales ab illis nuptæ ac nuptiæ prodeunt? quàm frequenter illos loco mouent, vitáque priuant, & omnibus fortunis exuunt, qui cum claros eos magis, quàm honestos esse nôrint, eorum nequitijs & impuritati cooperari noluerunt? Quot hodiéque viuerent, & eminerent, si teterrimi facinoris ministri, socij, adiutores esse voluissent? Quàm multi omnia diuina humanáque iura, nouo, inaudito, inexpiabili scelere polluunt, nefarióque patriæ se parricidio obstringunt? Quàm doctæ sunt artes, ad eos vexandos, in litem & iudicia trahendos, bonis fortunísque omnibus spoliandos, denique vel carcere, vel mœrore consumendos, qui iniquissimis dominorum sententijs subscribere detrectarunt? An non isti metuere debent, eiuscemodi innocentum prouocationes? an nõ meritò formidant pænas, Deo hominibúsq;, meritas debitásque se persoluturos? architectos constituunt, conditiones ponunt, aureos montes promittunt; absolutis autem & ad fastigium perductis palacijs, mercedis loco, litigant, & magistratui operarios obijciunt, vt non solùm nihil expendere illis pecuniarum teneantur; sed etiam, ob occultum crimen, contra fidem datam, proditum, capite minuantur. An tales ad diuinum tribunal non prouocent? Immo an tales summus rerum arbiter non exaudiat? *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere? operatus es iniquitatem.* Non plectit semper extra ordinem? at satis est, ad metum, plecti meruisse.

Iob. 36. 22.

CAP. XL.

CAPVT XL.

Prouocationes ad diuinum tribunal factas, non facilè imitandas esse.

PRolixè demonstraui, multos pios, sanctos, innocentes homines, à tyrannis, iniustè accusatos, damnatos, necatos, ad diuinum tribunal, iudices suos, non sine prodigioso euentu miraculóque, euocauisse. Demonstraui hæc, vt Deum pauperum defensorem, violentorum iudicem, Sanctorum exauditorem esse ostenderem, atque vt, ex his iustissimis Dei iudicijs, metum frænúmque inijcerem ijs, qui, quidquid possunt, audent. Haud ambigo, nonnulos fore, qui documenta à me aliò destinata, aliò deriuent; &, si tot exempla legerint Sanctorum, ea, ad imitationem proposita, esse arbitrentur. Itaque cum plausu ista excipient, & sibi summopere gratulabuntur, de reperto confirmatóque modo ac ratione se vindicandi. Quare iam nulla vetula rixabitur; nullus ciuis litigabit; nullus vel seruus, vel puer vapulabit, quin illico ad diuinum tribunal appellet. *Magna otia cœli*, si illico fieri debet, quod petunt impatientes. I.

Meritò istis dicitur: *Nescitis, quid petatis*: & illud: *Petitis, & non accipitis: eò quòd malè petatis: vt in concupiscentijs vestris insumatis.* Nam inprimis, non omnia, quæ diuino instinctu Sancti fecerunt, sunt imitanda. Deinde, quis sibi sanctitatem polliceatur? quis non falli potest, cum se se iudicat innocentem? *Nemo, in sua caussa, bonus iudex.* Amor sui vnumquemque excæcat, vt non videat rectum quod est; rectéque se putet fecisse, quando maximè deflexit ab æquitate. Quin & ira iudicium corrumpit, vt iniuriam maximam, iustam esse vindictam arbitretur. *Turbatus est à furore oculus meus*, ait ille. In Hebræo, pro *turbatus*, est, *caligauit.* Vbi quidem sensus est, oculus meus, propter furorem & indignationem meam, contra turpitudinem peccati, à fletu nimio, quasi corrosus turbatus est, & caligauit: potest tamen etiam quiuis furiosus id dicere. Non finit enim furor hominem cernere verum. *Nam non potest iratus in seipso manere*, ait D. Chrysostomus, *sicut in fluctus surgens mare. Ita commiscentur omnia, & tanquam fons purus immisso*

II. Matt 20. 22. Iac. 4. 3. Psal. 6. 7. S. Chrys. homil. 62. ad pop.

misso turbatur cano. Quod veteres tragœdi, in Aiace flagellifero ostenderunt. Aiax enim Telamonius, ab Vlysse, in iudicio, victus, præ ira, insaniens pecora occidit, credens se Vlyssem, cum socijs, occidere. Itaq; multi iracundia odióque correpti, & velut œstro perciti, bestias pro hominibus, homines, pro bestijs aspiciunt; & non raró innocentes iudicant esse nocentes. Cum ergo rarissimè, qui læsi sunt, non fiant iracundi, facilè accidere potest, vt alios reos atque iniuriosos existiment, quando ipsi rei sunt atque iniuriosi. Quàm malè autem isti sibi consulerent, si rei ipsi innoxios ad diuinum tribunal, vbi omnia in aperto sunt, trahere vellent, accusandi non accusaturi? Neque enim existimare debent, Dei iudicia, esse sicut sæpe sunt iudicia hominum inexpertorum, aut affectibus deditorum, apud quos, *prior tempore, prior iure* esse consueuit; & vicisse est, præuenisse; quia *fauor est primò occupantis.* Non sic iudicat Deus, cuius sententia nunquam damnat innocentem, nunquam absoluit reum præuenientem.

III. Tametsi ergo ea, de qua tot exempla enumerauimus, Sanctorum ad diuinum tribunal appellatio licita, diuinísque legibus contraria non fuerit: tametsi etiam constet, per eiusmodi exempla, diuinam mortalibus iustitiam innotuisse, Principésque multos didicisse, in subditorum sanguinem non esse desæuiendum, neque proculcanda iura: tametsi etiam mentes recti consciæ atque innocentia roborentur, per talia exempla, vt diuinæ iustitię fiducia niti assuescant: tametsi etiam prohibita non sit eiusccemodi prouocatio, quæ eodem animo, ijsdémque de caussis suscipitur, quibus rex Dauid, Pontifex Zacharias, beatæ illæ animæ; Paulus Apostolus, Episcopus Benno, aliíque eam Sancti vsurpauerunt: quis tamen sibi polliceri potest, non solùm eandem, cùm istis sanctitatem, verùm etiam eandem rectitudinem intentionis? Quàm citò se insinuat cupiditas vltionis? quàm facilè subrepit odium, aut alius immoderatus affectus, quo si prouocatio inquinetur, non aduersarium, sed ipsum damnat prouocantem.

IV. Non loquor hîc de illis, qui sciunt, se alios iniustè, ad vallem Iosaphat, vocare, & tamen vel malitia agitati, vel, vt innocentes videantur, citant; quos constat, citando mortaliter delinquere; quia & Deum pro iniquitatis fautore, aut certè ludibrio habent; & proximo grauiter nocent, quem, tanquam innocentiæ oppressorem, suggillant, ac iniecta vicinæ mortis imagina-

tione

tione, terrent. Non loquor, inquam, de istis tam manifestè delinquentibus: de illis loquor, qui se ipsos innocentes, aduersarios iniuriosos, nec iam, in rebus minimis, aut puerilibus, sed in maximis iniuriosos arbitrantur. His ipsis, aio, admodum esse periculosum, si Sanctorum illas citationes velint imitari; cum ipsorū nec comperta sit sanctitas; nec certa innocentia; nec iudicium ab errandi periculo liberum; nec sine cæco sui amore affectus; quo tenebras offundente, non possunt videre veritatem; sed vel latentem gloriam, vel tacitam vindictam sectantur. Habent illi multa alia innocentiæ suæ præsidia; habent amicos; habent magistratus; habent patrocinium veritatis, quæ semper tandem erumpit in lucem: &, si hæc desint, habent asylum orationis; habent auxilia Diuorum; habent, vno verbo, Deum; qui ait: *Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus po-* Hebr. 10.30
pulum suum. Illi igitur relinquendum est officium iudicandi, diésque illa expectanda, non præscribenda; formidanda, non desideranda. Deut. 32.35

V. Qua de caussa Amos eiuscemodi appellationes interdicere videtur, cum ait: *Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis?* Amos. 5. 18.
dies Domini ista, tenebræ & non lux. Dies Domini, consueta scripturæ phrasi, diem iudicij seu vniuersalis & extremi, seu singularis, quod in morte vniuscuiusque peragitur, designat. Eam itaq; diem, in vindictam inimicorum desiderantibus, *væ* intonat Propheta, qui & addit: *dies Domini ista tenebræ, & non lux*; quia obscurum, miniméque clarum est, quando futura sit; qua enim hora non putabitur *filius hominis veniet*; qui non voluit, esse nostrum, *nosse tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Temerarium igitur est, sine peculiari instinctu, aut graui caussa, diem certum velle nosse, &, quod plus est, alteri velle dicere ac designare, quo sit iudicandus. In Iudicis, non in âctoris arbitrio tempus iudicandi est relinquendum. Quod se fecisse Ieremias gloriatur illis verbis: *Ecce, ipsi dicunt ad me: Vbi est verbum Domini? veniat. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideraui, tu scis. Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit.* Gaudebat scilicet in sinu suo, & gratulabatur conscientiæ suæ Ieremias, iniquissimo regis Sedeciæ odio vinculis & morti addictus, quòd tyranno diem, apud diuinum tribu-

Luc. 12.40.
Actor. 1. 8.
Ierem. 17. 15.

tribunal, non dixerit, sed eum libero summi Iudicis arbitrio reliquerit iudicandum.

VI. Ad eandem patientiam nos dirigunt doctrina & exempla Christi ac Sanctorum. Doctrina enim eius non est, vt oremus, *Voca ad iudicium, & plecte inimicos nostros*: sed: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Quo modo dimittit, qui aduersarium ad iudicem mittit? Non est hoc dare veniam, sed exigere pœnam. Aliud præceptum scripsit nobis Magister noster: *Diligite inimicos vestros*, inquit, *benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Citare illos ad iudicium, non est, pro illis, sed contra illos orare; non illos diligere; non benefacere, sed velle mori, sed velle illos iudicari & damnari, sed velle illis iustitiam diuinam immittere, non misericordiam impetrare. Quod etiam Apostolus gentium vetuit illis verbis: *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini in inuicem, & in omnes.* Contrarium prorsus faciunt, qui iustissimam talionis legem existimantes, non bonum pro malo, sed malum pro malo, dentem pro dente, mortem pro morte reddere, Paulo reclamante, petunt, formidando Dei decreto, inimicos suos è medio tolli, atque ad Tartareos ignes condemnari.

Matth. 6. 12.
Matth. 5. 44.
1. Thessal. 5. 15.

VII. Si quis exempla vult imitari habet sanè exempla, atque in primis ipsius Dei. Quamobrem Christus, cum dixisset: *orate pro persequentibus & calumniantibus vos, statim exemplum subiungens dixit: vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos.* Sedet, in cælis, Deus, & audit quotidie homines sibi maledicentes, impiósque dirissimè conuiciantes ac blasphemantes; & noua semper scelera excogitantes, quantúmque in ipsis est, giganteo ausu, diuinam maiestatem è cælo deripere conantes: audit ista, & videt, & patitur. Quid dico, patitur? cum habeat potestatem mittere in gehennam, &, missis è nube fulminibus, tales exterminare; sustinet illos, *solem suum oriri facit* illis, pluuiam mittit, vt terra, ad eos alendos irrigetur: nec hoc tantùm facit, sed etiam mittit illis angelos suos, qui eos in viam, atque ad æternæ gloriæ semitam reducat. Pulcherrimè aureum illud os: *At, inquies, calumniam passus sum, & ferre iubes æquanimiter, & quo modo potero? Facillimè profectò, si tantùm in cælum respicias. Cogita quòd illic super Cherubim sedenti*

Matth. 5. 44.
S. Chrysost. hom. 78.

denti factus es similis: nam & ille contumelijs affectus fuit, & tolerauit, & opprobria pertulit; nec vltus est percussus, & non insurrexit, sed è contra reddidit beneficia his, qui talia perpetrauerant, nósq; iussit suos imitatores esse. Cælum deniq; respice, & postea quæ te Deus suscepturum promisit, si generosè feras. Christi igitur nobis præluxit exemplum, cui, cum vita, per summam iniuriam, infami morte, eriperetur, tamen ad alterius vitæ vadimonium neque Iudæos, neque Pilatum, neque carnifices, neque vllum alium euocauit, sed, *cum maledice-* 1. Petr. 2. 23.
retur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè. Latroni quoque paulo priùs conuiciato, non dixit: *Hodie mecum eris in Iudicio*, sed, *Hodie mecum eris in Pa-* Luc. 23. 43.
radiso. Pro illis autem, qui, non contenti, eum flagris lacerasse, & clauis in crucem adegisse, insuper etiam ei illudebant, auream illam orationem fudit: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Luc. 23. 34.

VIII. Hanc Magistri sui heroicam patientiam ac fortitudinem imitatus est aliorum quoque Sanctorum ingens numerus. Atque primus quidem Stephanus, qui inter lapidantes, pro lapidantibus orans dixit: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Deinde & Pau- Act. 7. 59.
lus, qui de se scribit: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo, pro* Rom. 9. 3.
fratribus meis, qui in vitam ipsius obstinatissimè coniurauerant. His è diametro aduersantur, qui, mortalis vitæ caussa, Deum iudicem appellantes, illaudabili verborum metamorphosi exclamant: *Ne ignosce, Pater, sed iudica, vindica; statuas illis hoc peccatum. Non sim ego anathema pro fratribus meis, sed illi pro me sint anathema.* Neque multi martyres huius appellationis ius vsurpare solebant, licet innocentissimè, crudelissiméq; occiderentur. Quin potiùs, post acceptam iniquissimæ mortis sententiam solennes eorum voces erant, vt exclamarent: DEO GRATIAS, quod disertè testatur Iustinus; & perspicuum est ex vita S. Cypriani; at- Iustin. Apolog. 1. Tertullian. ad Scapulam.
que antiquissimo Tertulliano attestante, *Christianos magis damnatos, quàm absolutos gaudere.* Quia, in veteri quoque testamento, Ioseph in cisternam, Ieremias in cœni, Daniel in leonum lacum, tres pueri in fornacem inflammatissimam missi, cum vtiq; de vita eorum innocentissima eripienda ageretur, tamen non leguntur, vel fratres, vel tyrannos, vel carnifices, ad diuinũ tribunal, citauisse; & tamen iustus iudex Iosepho fratres subiecit, Ieremiam è cæno eduxit; Danielis aduersarios leonibus præbuit deuorandos; trium puerorum lictores, flam̃a è fornace in illos excussa, vstulauit.

IX. Quid si multos idcirco ad extrema adducit malus sathan, vt ad impatientiam atque vindictam adducat? vicit, si impatientes fecit. deiecit, si in vindictam incendit. habet, quod vult, si tu iram tuam ampliùs in potestate non habes. At *turpis est nauigij rector*, inquit Seneca, *cui gubernacula fluctus eripuit; qui fluctuantia vela deseruit, & permisit tempestati nauem: at ille vel in naufragio laudandus, quem obruit mare, clauum tenentem, & obnixum.* Clauus est recta ratio, quæ impatientis animi impetum & fluctus reprimere debet. Non reprimit autem, si, iniuriarum ac mortis impatientiâ, extremum iudicij diem præuenire gestiens, eousque præstolari detrectat, donec vltro Deus, de iniurijs eius vindictam sumat; quasi scilicet æquo tardior esset ad iudicandum. Hi, si sinum excutere penitiùs vellent, viderent profectò, non laudabili caussa, non diuini honoris aut iustitiæ zelo, se alios iubere, in ius ambulare; sed priuatæ vindictæ cupiditate occupatos, atque in præceps actos, præreptam sibi, in hac vita, iniuriarum vltionem, in alterius vitæ tribunali quærere, eámque, nimis incenso animo, affectare, eáque propter etiam intemperanter flagitare. Non est res exigui momenti, eiuscemodi actionem instituere. Qui alterum vadatur, ac in ius diuinum vocat, mortem illius desiderat, sine qua se sistere non potest. At mortem alterius, priuata authoritate, desiderare, non minùs illicitum est, atque procurare. Videant igitur, quid agant, qui, sine Numinis iussu, aut instinctu, sine authoritate debita, proprio iudicio, affectu, odio, fortasse ipsi nocentiores, alterum, à quo se læsos esse somniant, aut putant, vita optant, immo postulant à Deo spoliari. Neque digni sunt tales rogatores, vt exaudiantur; immo digni sunt, vt ipsi in iudicium eant, quod alijs volunt præparare.

Senec. ad Martiam c. 6.

X. Sapientissimè faciunt, qui in patientia sua animas suas possidere docti, in omni casu, & tribulatione, dicunt: *Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus?* Meum est remittere iniurias, Domini autem & remittentem, & inferentem iudicare; à quo, etiam me vindictam non petente, parata est, *terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumtura est aduersarios.* Hanc etsi petere non debemus, possunt tamen meritò formidare, qui, cum omnia audeant, se, quia grauissimè violatos tacere vident, illico securos arbitrantur. Tacuit & Abel, neque ad diuinum tribunal fratrem citauit, cum ab eo crudelissimè innocens trucidaretur;

Psal. 38. 8.

Hebr. 10. 27

tur; non tacuit tamen sanguis eius, qui ad Deum de terra clamauit. Neque enim verba tantùm, sed etiam facta ad Deum clamant; longéque potentiùs clamant, ac vindictam postulant. Neque dubium est, à viuis & mortuis viuos oppressores eorum, ante diuinum tribunal etiam sine voce, accusari; neque raró etiam, ad caussam, coram supremo iudice, disceptandam citari, iniurijs ipsis exigentibus vindictam. Gen. 4. 10.

XI. Cui rei confirmandæ luculentus est testis D. Gregorius Turonensis, qui hanc historiam recitat. Auernensis Episcopus, cui nomen Sidonius Apollinaris, æquè sanctus ac eruditus, moribus & artibus præstans, vt coronas in cælo multiplicaret, virtutis mercedem, in terris, accepit tribulationes. Necesse enim est, vt virtutem oderint vitiorum amatores; quam ne cogantur amplecti, impugnant atque repellunt. Quam ob caussam, Sidonius quoque duos nactus est sacerdotes disciplina indigentes, quorum quotidianus sermo erat: *Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.* Quid non efficiunt duo conspiratores? immo quid Orcus, per illos, non efficit? Duo erant, sed tribus Furijs agitabantur. Nam & moniti vindictam spirabant; & castigationem metuentes conabantur amoliri correctorem; & denique ambitione inflammati, locum sperabant, si sedem vacuam fecissent. Hinc conuenticula, hinc conciliabula, hinc denique vis aperta, qua virum innocentissimum & magistratu dignissimum, omni sacra potestate priuatum ad vltima redegerunt. Siquidem vix tantum cibi præbuerunt afflicto, vt vitam sustentare posset, & vixisse mallet, quàm viuere.

S.Greg. Turon l.2. hist. Franc. c. 23. & Baronius An. 486.

Sap. 2. 12.

XII. Sidonius, tamen, etsi grauibus malis irritatus, & caussæ æquitate fultus, iniuriam laudabiliùs tolerari, quàm propulsari ratus, quasi non sentiret, aut, tanquam si meruisset, ita patienter omnia tulit. Itaque non expostulare, non implorare amicos, non circumspicere patronos, non certare foro, non recuperare amissam dignitatem voluit; sed omnia Deo commisit iudiciísque diuinis, sine quibus Mundus non gubernatur. Felix, quisquis hoc facere nouit; nec enim magnam duntaxat is animo suo conciliat tranquillitatem; sed etiam, quia se ipsum non vindicat, Deum vindicem parat. Quod & Sidonio euenit. Conuenerat inter improbos duos sacerdotes, vt die altera, Episcopum è templo extra-

ctum eliminarent; idque vnus eorum audacior, ac ſine fronte homo palàm ei minitari non eſt veritus. Et feciſſet, ni diuina manus præueniſſet inſanientem. Tota nocte futuram ſequentis lucis ſcenam ſecum meditatus, vix expectare potuit ſolem orientem. Neque expectauit; nam, antè diluculum, ſecus atque aliàs aſſueuerat, è plumis exiliens ad facinus ſe aptabat. Verùm priuſquam domo exiret, *ſellas antè petiit Patroclianas*, & comitabatur euntem puer cum lucerna. Ibi dum moratur diutiùs, mittit coniuratus alter, facinoris tam iniqui ſocius, & ſignificari iubet, tempus eſſe exequendi, cuius heri conſilium cepiſſent: nihil obſtaculi apparere, properaret modò. Ventum eſt ad puerum iam diu, cum cereo, vſque ad impatientiam & Diras præſtolantem. Is ergo herum moniturus (cum pulſanti nihil reſponſum intus eſſet) ianuam tandem reſerat, & reperit miſerum vnà & aluum & vitam exonerauiſſe. Tali loco, mori dignus erat, qui Epiſcopum loco mouit. Epiſcopus igitur, Deo cauſſam ipſius agente, in officium repoſitus eſt.

XIII. Non diu tamen poſtea vehementiùs ægrotans iuſſit ſe in templum deportari. Ibi mœſtus eum populus interrogauit, quiſnam eſſet ſucceſſurus, in officio paſtoris? cui ille, *Ecce*, inquit, *frater meus Aprunculus viuit, & hic paſtoris munus occupabit.* Hoc reſponſum, quia non capiebant, mente iam alienata, prolatum exiſtimabant, ſed paulo poſt, vaticinium fuiſſe, intellexerunt. Quippe Sidonio è viuis ſubducto; alter ille ſacerdos perſecutor, nihil miſerabili exitu commilitonis ſui perterritus, velut optatiſſima occaſione oblata, cui diu fuerat inſidiatus, gauiſus, triumphum egit, tiarámque capiti ſuo rapere eſt conatus. Nec quidquam certius futurum exiſtimauit, quàm vt ipſe ſuccederet. Enimuerò id iam ei familiares gratulabantur; id de eo, in vulgus ſpargebant; id ipſe quoque (tam ſtolida eſt ſuperborum crudelitas) amicioribus ſuis dictitabat; neque iam pro arcano habebat; ſed auſus eſt etiam per quàm glorianter iactare. Nunc demum, diuino iudicio, patere, cuius cauſſa iuſtior extiterit, ſuáne, an Sidonij; aut cui, à Deo, pedum Pontificale ſit deſtinatum. Denique ita egit, ac ſi Antiſtes iam eſſet, nec quidquam omiſit, quod eam in rē illi poſſet ſeruire.

XIV. Quare proximo quoque, à Sidonij morte, Dominico die, dapes magnificas apparauit, ad quas ciuitatis primates adhibuit. O cæcas hominum mentes! & futurorum improuidas! quàm

ſæpe

ſæpe exitio proximi exultant, & funus ſuum ipſę ducunt ouantes? Deſignatum Præſulem ad menſam accubuiſſe putatis? Balthaſar accubuit, *appenſus in ſtatera, & inuentus minus habens.* Sedebat, ſuo quiſque, ordine; ſtabant in ferculis alites, & cibi non ad palatum modò, ſed etiam ad oculum facti; iam gliſcebant colloquia; iam ſitis vinum poſtulabat. Ante omnes, vt par erat, futuro Epiſcopo pocillator ſcyphum præbuit; quem ille manu ſuſtinens meditabatur, in cuius ſanitatem eſſet propinandus. Nunquam mors malis opportuna venit; ſed, inter conuiuia & epulas, longè importuniſſima. Itaq; non iam mitræ, ſed Libitinæ candidatus, dum poculum tollit, dum ei nomen imponit, ſentit repentè, quàm verè dictum ſit, multa inter calicem & ſuprema labra cadere: nam & ille ipſe cecidit, & priùs è Letheo, quàm ſuo, poculo bibit. Siquidem iam iam vinum probaturus, ſubita formidine, cohorruit, expalluit, & vitro de manu cadente, funus fuit. Noluit poſtea ſic propinanti quiſquam reſpondere. Hæc omnia, ita vti contigerunt, pridie pocillatori per ſomnium obiecta narrat Gregorius Turonenſis. Quis non videat iniuriæ patientiſſimi Sidonij vindicem fuiſſe Deum? ad quem, Sidonio tacente, vel iniuria Sidonij ſatis clarè appellauit; quæ iniurioſorum vnum quidem præmiſit, alterum verò, poſt Præſulis mortem, ad iudicium traxit; vt manifeſtum fieret, Deum ante, & poſt obitum, ſuorum iniurias vlciſci.

Dan. 5. 27.

XV.

Sed Sidonius tacens vltorem Deum inuenit, innumeri, qui in vita quidem tacent, poſt mortem demum loquuntur, & accuſant eos, à quibus indigniſſimè, dum viuerent, habiti fuerunt. Dabo, ex eodem ſcriptore hiſtoriam, quæ meritò faciat violentis illis magnatibus ambas aures tintinare. Nantinus Engoliſmenſis comes homo factioſus, auidus potentiæ honoris, diuitiarum, ceterùm vitia ſua callidè occultans, priùs ſacerdotem, poſtea Pontificem Burdigalenſem, Heraclium nomine, varijs modis aggreſſus, grauibus iniurijs vexauit. Nec potuit odium multorum malorum illatione ſatiari; ſed flammæ inſtar ſemper auctum, ſemper maiora tentauit. Aliquot villas ac prædia Maracharius auunculus eius, templis, ac ſacerdotibus teſtamento legârat. Eas villas ac prædia Nantinus, per vim occupauit. Vt iniuriam tegeret, prætextum inuenit. Vulgabat enim illi Eccleſiæ, nullo iure, deberi bona hæreditaria, cuius Clerici teſtamentarium interemiſſent. Cui iniuſtitiæ non poteſt color induci? At non paſſus eſt, ſe hoc fuco falli He-

Gregor. Turon. l. 5. hiſt. Franc. c. 36.

li Heraclius Igitur, comperta rei iniquitate, Comitem anathemate fulminatum, ex Ecclesia exesse iussit. Comes, qui pius videri cupiebat, vulpino ingenio, obedientiam simulauit. Nam sacerdotum concilio, apud Sanctonas, habito, se stitit, subiecit, spopondit omnia se, quæ vi interuertisset, redditurum: dummodo iterum templum intrare, sacrísque officijs interesse permitteretur. Voti compos, ad ingenium redijt, ostendítque, qua verborum ambiguitate concilium sacrum decepisset. Quasdam enim domos restituit, sed vsq; ad puluisculum exinanitas ac spoliatas. Quod vbi intellexit Episcopus, denuò anathemate feriendum censuit, atque sacris omnibus rebus interdicendum. Ita constantia, cum perfidia certauit; cuius cōstantiæ prœmium vt acciperet Episcopus, paulo post beata morte defunctus est. Præsule mortuo, quasi amoto pastore, lupus iterū se ouibus Christi aggregauit. Vt enim infamiam declinaret Comes, aditum denuò ad Ecclesiam impetrauit, sed nō, quo decebat modo; quia non nudis pedibus, vt pœnitens, sed manibus argenteis rediuit. Humanis ista oculis, non diuinis, satisfaciunt; coram quibus nulla potest hypocrisis occultari. Defunctus erat iam, ante aliquot menses, Heraclius Antistes, neque sanè Nantinum ad Dei tribunal citauerat; poterat ergo sibi Comes persuadere, omnia iam sua, apud illum, facinora esse obliterata.
Luc. 12. 6. Sed si *vnus passer non est in obliuione, apud Deum,* quo pacto posset tam sancti Præsulis obliuisci? Ergo igitur vix pauci menses, à morte Heraclij ierant, cum Nantinus flagrantissima febri repentè incensus, cæpit, more insanientis, vociferari: *Heu, heu, ab Heraclio Antistite exuror; ab illo crucior, ab illo ad iudicium vocor: Agnosco facinus, recordor iniuriarum, quibus eum oneraui.* In his ipsis clamoribus, febrili incendio consumtus, nefastum spiritum, ad diuinum tribunal (vtinam non etiam ad Gehennæ incendium!) expuit.

XVI. Videtis hîc, ô Christiani, nulla opus esse vobis, in hac vita, ad iniurias vindicandas, citatione? Hîc nunc patientiæ tempus est; in altera vita, erit tempus vindictæ. Cum diuino tribunali astabitis, sine peccato, & vllo periculo, poteritis persecutores vestros, itidem ad illud, in ius, vocare. Nunc, vobis tacentibus, caussam vestram agit Deus; si eum agere sinitis, & non anteuertitis. Verè S. Gregorius scripsit: *Delinquenti Dominus nequaquam parcit; quia delictum, sine vltione, non deserit. Aut enim ipse ho-*

S. Greg. l. 9. Moral. c. 27.

mo in

mo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Deo itaque hanc curam relinquite, *quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum.* Deuter. 32. 43.

XVII. Vos autem, ô viri Illustres, & Illustrissimi, nolite vobis promittere impunitatem, si ad vallem Iosaphat vos non auditis euocari ab ijs, quos tyrannicè premitis; quorum sanguinem exsugitis; quorum agros, fundos, piscinas, siluas, pecora inuaditis; quorum pecunias detinetis, equos abducitis, villas incenditis, filios & famulos occiditis; quorum totas regiones populationi, vastationi, in compendio dicam, bello diuturno, & affectatè protracto exponitis. Esto nemo viuens, nemo moriens vos ad Dei tribunal citet: citabunt tamen mortui, tantarum vtique iniuriarum non immemores futuri; citabunt ipsa facinora vestra, ad cælum, contra vos, clamantia; citabit ipsa Numinis iustitia, quæ multos damnat, quos nemo hominum accusat. Iam caussæ latent, scietis aliquando, cur iste in iuuentute, ille in viridi ætate, alius tam validis adhuc viribus; & vnus quidem repentino morbo, alius repentino casu, tertius veneno, quartus in fluuio perierit. Aspexit Deus iniurias pauperum, & ad iudicium suum illos, è vita, euocauit. Hoc est, quod Spiritus S. monet: *Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obdurationis. Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui: &, ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subijciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus est enim patiens redditor.* Atque ex his disputatis satis constat, posse innocentiam, citationis sorte, defendi, si homines citatione rectè, & fine debito, vtantur; non autem facilè huc veniendum; ne abutantur. Siquidem etiam corpori remedia periculosa nunquam, aut non, nisi summa cautione, adhibentur. Eccli. 5. 1.

CAP. XLI.

CAPVT XLI.

Summa Dei etiam in malos bonitas, quàm immeritò nonnullos offendat?

I.

Vid miremur, *Sortibus* alios vti, alios abuti? cum nonnulli ipsam Dei bonitatem trahant in malitiæ suæ nutrimentum. Quod videns Seruator, Ioanni renunciari iussit: *Cæci vident: claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.* Nempe fuerunt etiam tunc, qui, mortis occasionem acceperunt, vnde vitam haurire debuissent. An non enim miraculis tam splendidis, ad credendum moueri eos oportuit? illi verò scandalizati, etiam moti sunt, ad accusandum. Ea scilicet fuit Scribarum, ea Pharisæorum malitia, vt offenderentur, quòd *ad peccatorem diuertisset*: quòd *cum peccatoribus manducaret*; quòd *à muliere peccatrice se tangi pateretur*, quòd *sabbathis homines curaret*: deniq; *in principe dæmoniorum* dicebant, eum *dæmonia eijcere.* adeò *petra scandali, & lapis offensionis, positus in ruinam multorum* fuit: sed non credentium. nam credentibus *lapis summus, angularis, electus fuit*, teste S. Petro.

Matth. 11. 6. Isa. 8. 14. Rom. 9. 33. Luc. 2. 34. 1. Petr. 2. 6. 7

II.

Tales Pharisæi etiam nunc reperiuntur, qui inde scandalum rapiunt, ex mundi gubernatione, vnde maximè rapi deberent in admirationem immensæ bonitatis Dei. Vt enim quibusdam nimis seuerus, ita alijs nimis clemens esse videtur. Non repetam hîc, quod supra attuli è D. Dionysio, de Carpo Episcopo, Idololatram, & eum, qui se ab Idololatra seduci passus est, vita indignos iudicante, ægréque ferente, quòd eos terra sustineret. Ad cuius morem multi vindictâ ardentes, offendi se non dissimulant, si non toties Deus sua fulmina mittat, quoties homines peccant. Non habet Dominus iram tam compendiosam; longanimis est, patiens est, bonus est, misericors est, iustus est; differt, ne præcipitare videatur; patitur, vt det exemplum; expectat tempus, quia expetat pœnitentiam; quæ si non sequatur, moram pœnâ compensat. Hoc pertinet ad infinitam illius excellentiam, qui, quia in se optimus est, est etiam alijs summè bonus, bonitate, vt vocant, *respectiua.*

Supra cap. 6. §. VII. D. Dionys. ep. ad Demoph.

Hac omnibus creaturis se communicat, sed intelligentiâ preditis, modo insuper peculiari; nempe sub vltimi finis ratione, ad quem vt nos dirigat perducátque, donis cumulat, & ijs, quibus nos, tanquam caussa efficiens naturalis, conseruans, prouidénsque regit; & per quæ efficimur *diuinæ consortes naturæ*, vt dixit, quem S. Dionysius *Theologorum decus supremum & antiquissimum columen* nominauit. Inter hæc dona autem, sunt variæ virtutes, quas nos vult (etiam indignis benefaciendo) docere. S. Dionysius cap. 3. diuin. nom.

Prima est, vt hanc ipsam bonitatem, in Deo, agnoscamus & credamus. Nam, vt Clemens Alexandrinus dixit: *bona facere, est Dei natura, vt ignis calefacere, & lucis illuminare.* Sic multorum natura, aut malitia potiùs velut in naturam versa, est *mala facere,* omnes accusare, omnes calumniari, omnes offendere, instar echini, vbicunque eum tangas, aculeati; immo instar *decem cornua habentium* diabolorum. Secunda caussa est, vt sciamus, vnde & nos boni fieri possimus, atque ita in spem erigamur. Nam, vt vel Hermes tradidit, Deus est *bonum bona faciens, bonum efficiens*: vel vt Plotinus docet, *Deus est bonum, cætera bona, vt amari possint, quasi colorans, & hoc ipso amabilia reddens.* Apelles te bonum pictorem; Praxiteles bonum sculptorem, aut statuarium; Galenus bonum medicum; Deus bonum hominem faciet, vt nôris, à quo magistro discere debeas pietatem. Tertia caussa est, vt homo, se, cum diuina gratia, bonitatis illius capacem faciat. Siquidem, vt ex mente Platonis Alcinous loquitur, *Deus bonus est, quoniam in omnia, pro cuiusq; facultate, sua beneficia confert, cum omnis boni caussa sit.* Vt ergo minus vasculum minus balsami capit, & in maiore plus potest comprehendi; sic diuina bonitas in eos se se copiosiùs effundit, qui sinum magis dilatant. Audi Saluatorem: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Vbi D. Gregorius ait: *Tantò ergo ampliùs peccati rubigo consumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.* Nam vtique qui ex amore Dei magis dolet, se Deum offendisse, venia se reddit digniorem, capaciórq; fit maioris gratiæ diuinæ infundendæ. Sic oleum stetit, cum vas non superesset; quod tam diu fluxit, quàm diu filij matri suæ oleum infundenti vasa offerre potuerunt.

III. Clem. Alex. l. 1. Strom. c. 8. Apoc. 12. 3. In Pimandro c. 4. Plotin. Ennead. 6. l. 7. c. 22. Luc. 7. 47. 4. Reg. 4. 5.

IV. Quarta caussa est, ne nos à benefaciendo excusemus, dicentes, littus frustra arari, & nequicquam in saxis seminari: esse enim homines quosdam, sicut ficum aridam, sicut terram steri-

lem, inutiles, ingratos, immo qui tanquam militares illi Leopardi, beneficijs peiores fiant. Quis actum libenter agit? quis Æthiopem lauare aut laterem conatur? Hæc omnia refutat diuina bonitas, quæ quos redemisset, nisi etiam pro inimicis suis voluisset Dei Filium, in cruce, immolari? Philo, qui Hebræorum Plato dictus est, in hunc modum disserit: *Benignus cum sit Deus, largitur bona omnibus etiam imperfectis, inuitans eos, vt æmulatores virtutis, atque participes fiant, ostentánsque immensas suas diuitas, quòd sufficiant etiam ijs, qui non magnam vtilitatem inde capiunt. Hoc autem alijs rebus declarat manifestissimè; quoties enim pluit in mare, fontes producit in desertissimis locis, tenuem & asperam, sterilémque terram rigat inundans fluminibus, quid aliud exhibet, quàm nimietatem diuitiarum benignitatísque suæ? Eadem est caussa, ob quam nullam animam sterilem boni creauit, quamuis sint quædam, quibus hoc est inutile.* Vides pulcherrimum summi Dei exemplum, cuius imitationem ipse vrgens ait: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos.* Imitare, ô homo, tuum Conditorem, benefac etiam beneficia contemnenti. Si malus est ille, tanto tu melior esto. Fac tu, quod boni solent, si vis esse bonus; si ille respuit tuum munus, non tu idcirco desinis esse bonus; sed ille se malum esse demonstrat. Imitetur ille diabolum, tu imitare Deum, qui ad pœnitentiam prouocat amando, nec rarò indulgendo corrigit. Quinta caussa est, vt nos manu ducat ad cultum inuocationémque Sanctorum, per quos, etiam desperatissimis manum porrigit, vt resurgant. Sic *nimis honorificati sunt amici tui Deus*; & præcipuè tua atque *misericordiæ Mater* Maria, *Virgo clementissima, & refugium peccatorum*, à te constituta, per quam non riuulos, sed fluuios immensæ bonitatis tuæ effudisti: quos huius voluminis angustijs includere, planè temerarius sit conatus. In confesso est, augustiùs illam, quàm per tam prodigiosam beneficentiam, inclarescere non potuisse. Nam sicut in Psal. 49. 15. Deus afflicto dicit: *Eruam te, & honorificabis me*; ita meritò etiam Mater Dei, ab ijs, quos eruit, in toto orbe terrarum, honorificatur.

Matth. 5. 45.

Philo lib. 1. allegor.

Matth. 5. 44.

Psal. 138. 17.

V. Eant nunc Aristarchi, murmurent Theones, & dentem exacuant; inde Deo gloria nascitur, vnde illi occasionem sumunt conuiciandi. Primum exemplum est, quia hac mente adduxerunt

Christo

Christo *Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio,* fingentes scilicet, se Christi iudicio stare velle; quamuis scrupulum subijciebant: *In lege Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare,* quid tu dicis, approbásne legem, an reprobas? *Hoc,* totum *dicebant tentantes eum, vt possent accusare eum.* Sciebant enim eum misericordiam profiteri & mansuetudinem. Quare si, lapidandam dixisset, clamassent, eum tam misericordem, clementémque non esse, quàm videri vellet, vt qui mulierem capitis damnasset; si non lapidandam, ipsum igitur lapidandum, vt qui legem Moysis violaret. *Sed Dominus in respondendo, & iustitiam seruaturus est,* inquit S. Augustinus, *& à mansuetudine non recessurus. Non dixit: Non lapidetur, ne contra legem dicere videretur. Absit autem, vt diceret, Lapidetur. Venit enim non perdere, quod inuenerat, sed quærere, quod perierat. Quid ergo respondit? Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat. Hæc scilicet vox iustitiæ est: Puniatur peccatrix, sed non à peccatoribus. Audiuimus vocem iustitiæ, audiamus & mansuetudinis. Nec ego, inquit, te contemnabo. Sed quid est, Domine? faues ergo peccatis? Non planè. Attende, quod sequitur: Vade, & ampliùs noli peccare. Ergo & Dominus damnauit, sed peccata, non hominem.* Sic veritas, sic sapientia, sic ipsa, cui calumnia parabatur, iustitia, & adulteram pariter, & adulteræ accusatores emendauit. Illa bonitate correcta est; istis ad propriam conscientiam remissis, vel apertè in terræ puluere scriptum, vel tacitè in pectore dictum est: *Festucam, quæ in oculo est fratris tui, vides, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non vides?* Hæc est *imago bonitatis illius,* quæ etiam, inter ipsam Scribarum & Pharisæorum malitiam; enimuerò, in adulteram in flagranti delicto deprehensam, explendescit.

Ioan. 8. 3.

Ita S. Aug. serm 47. de verb. Dom.

S Augustin. tract. 33.

Matth. 7. 3.

Sap. 7. 26.

VI.

Alterum exemplum offensi bonitate Pharisæi Lucas exhibet, in Magdalena, *quæ erat in ciuitate peccatrix,* quæ *stans retro secus pedes* Christi, *lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vnguebat. Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret vtiq., quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Vides hîc bonitatem Christi, & peruersum iudicium Pharisæi? Ille suscipit resipiscentem; iste indignatur Pastori ouem suscipienti. Christus fidem & dilectionem mulieris; Pharisæus peccatricis delicta intuetur. Christus clementer, Pharisæus teme-

Luc. 7. 38.

S. Aug. l. 50. homil. 23. Dio, lib. 41. rè & impiè iudicat; nempe putat, ignorare Chriſtum, qualis ſit mulier, cum ille non ſolùm mulieris mores, ſed ipſius etiam Phariſæi cogitationes perſpectas haberet. Caium Iul. Cæſarem laudant Scriptores, quòd, cum in ſcrinijs Pompeij ſecretæ litteræ repertæ eſſent, ex quibus, quo plerique animo, & erga Pompeium, & contra ſe fuiſſent, deprehendere potuiſſet, neque legerit eas, neque deſcripſerit, ſed extemplo cremârit, ne quid acerbius in quenquam ſtatuere cogeretur. Quantis laudibus dignus eſt Deus, Ierem. 31. 34. cuius illa vox eſt: *propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor ampliùs?* Igitur Phariſæus peruersè Chriſtum, & non ex vero, ſed de ſuo ingenio iudicauit. Cum enim turgido inflatus Spiritu, ſanctũ ſe eſſe profiteretur, quaſi propheticum illud di- Iſa. 52. 11. cens: *Diſcede à me, & noli me tangere, quia mundus ſum*; offendebatur, quòd ſe Chriſtus à muliere peccatrice contrectari patere- Matth. 5. 30. tur: quemadmodum & illi alij, qui dicebant: *Quare cum Publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* At non tali ſpiritu erat humilis & humilitatis Magiſter; vt medicus ægrotos, oues vt Paſtor, peccatores recipiebat vt Saluator; & pro hac bonitate ſua, qua amari merebatur, hominum linguas paſſus eſt. Nempe vt, qui oculis malè affecti ſunt, luce; ita peſſimi quíque ipſa offenduntur bonitate. At ignoſcit vni, non ignoſcit alteri? *Quòd* S. Aug. l. de Prædeſt. &. & gratia c. 3. *DEVS alijs gratuita vocatione conuerſis miſericordiam largitur indebitam, non ad diſpenſatoris iniuſtitiam, ſed ad donantis miſericordiſſimam liberalitatem, veritatis ratione referendum eſt. An audebit debitor creditorem iniquitatis arguere? ſi alteri donans ab eo, quod debitum, exegerit? Si ergo inter contractus hominum, nullus ex hoc præſumtionis locus eſt, vt à ſe dicat debitor iniuſtè exigi, quia ſcit alij debitori ab eodem, quod debebat, creditore donatum: quis in tantam inſaniam prophanæ vocis erumpat, vt iniuſtitiæ Deum arguat, ſi vni indebitam donauerit gratiam, & alteri debitam reddiderit pœnam?* Ita eſt, & tamen eſt, qui murmuret.

VII. Sed non idcirco Deus deſinit eſſe bonus, qui eiuſcemodi Matt. 20. 15 murmuratori reſpondet: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus* Luc. 15. 12. *ſum?* itémque, *Non licet mihi, quod volo, facere?* Quod eſt tertium exemplum, cui, vt quartum addam. Verum eſt, multos, cum filio illo adoleſcentiore, accepta ſubſtantia ſua, peregrè, à Deo, proficiſci, atque *in regionem longinquam, & ibi diſſipare ſubſtantiam ſuam* (omnes dotes ſpirituales, cum ipſa diuina gratia animáque ſua)

viuen-

viuendo luxuriosè: neque dignos esse, qui, fame coacti, domum reuertentes à Patre cælesti recipiantur. Deus tamen sua bonitate dignum iudicat, vt etiam tales recipiat. *Cum* igitur *adhuc longè* est talis, *videt illum pater ipsius*, *& misericordia* mouetur: vnde vltro *accurrens* cadit *super collum eius*, *& osculatur eum*. Gaudet enim conuersione hominis à peccato resipiscentis. Et tam promta est illius misericordia, vt præstò sit ad se venire volentibus, illísque obuiam occurrat, qui consilia, de vita mutanda moliri incipiunt. Nam, *desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis* Psal. 10. 17.
eorum audiuit auris tua, ait Dauid. Et iterum: *Dixi, confitebor ad-* Psal. 31. 5.
uersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati
mei. *Et erit*, inquit Deus, *antequam clament, ego exaudiam*; *adhuc* Isa. 65. 24.
illis loquentibus, ego audiam. Qua de caussa dicebat Nathanieli Ser-
uator: *Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.* Ioan. 1. 48.
Certè sit licet indignus peccator, quem respiciat suprema illa maiestas, tamen tantò est miserior & hinc miserabilior, quantò ipsa miseratione indignior. Vbi enim maior miseria, ibi maior est caussa miserendi. Et quem decet misericordiâ magis tangi, quàm Patrem? quem magis par est, miserrimis succurrere, quàm feli-
cissimum? Si, apud Angelos, *maius est gaudium, super vno peccato-* Luc. 15. 7.
re pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia; cur non idem gaudium sit, apud Dominum Angelorum? Qui tamen de hac ipsa bonitate sua necessarium ducit, se excusare, sicut pater ille, tum apud seruos, tum, apud maiorem natu filium, se se excusauit. Ne enim serui mirarentur, tam splendidum, propter vnum seminudum adolescentem, & degenerem gnatum, apparari conuiuium, dixit: *Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit.* Nimirum etsi veste scissili & lacera amictum, etsi vultu squallidum, & pallore extremam famem testante luridum; tamen filium suum agnoscit; & quem dudum perditum atque pro mortuo habuerat, non aliter censet accipiendum, ac si à mor-
tuis extitisset. Quid ni serui mirati essent tantam bonitatem? cum
filius ipse *eius senior in agro* æstum diei & laborem passus, re intelle- Luc. 15. 25.
cta, *indignatus* sit, & noluerit *introire*, patríque ad eum egredienti, ac ad conuiuium roganti dixerit: *Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum præteriui, & nunquam dedisti mihi hædum, vt cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cũ meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatũ.*

Ad hunc modum, multi, qui ſe putant ſemper vitam vixiſſe illibatam, tacita cogitatione, indignantur, quando vident grauiſſimos & publicos peccatores maximis donis diuinis ornari, & ſæpe beatiſſima morte, poſt exactos, in omni ſcelere, multos annos, decedere. Sed defendit ſe Deus, à miſericordia non niſi in miſeros exhibenda; & tranquillat animum vel in inuidias, vel in indignationes ebullientem. *Fili,* inquit, *tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt: epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & reuixit: perierat & inuentus eſt.* Noli ergo indignari, tu Iudæe, ſi populi Gentilium maiore gratia diuini luminis ac fidei illuſtrantur. Noli tu, qui tibi iuſtus videris, putare, Deum iniuſtum eſſe, ſi peccatores recipit ad ſe reuertentes. *Tolle, quod tuum eſt,* tuáque gratia contentus eſto; Deum non vis eſſe Deum, ſi
Num. 14. 18. non vis eſſe miſericordem. *Dominus patiens eſt multæ miſericordiæ, auferens iniquitatem & ſcelera,* inquit Moyſes. Quid quòd neque ſe iuſtum eſſe oſtendit, qui iuſtum Deum accuſat; qui peccatoribus inuidet; qui denique ſe iuſtum exiſtimat, & tanquam iuſtum ia-
Luc. 15 29. ctans ait: *Nunquam mandatum tuum præteriui? Nihil mihi conſcius*
1. Cor. 4. 4. *ſum;* ait Apoſtolus, *ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Quid ergo alijs vult miſericordiam inuidere, qui ea ipſe indiget? *Dicendum eſt,* ait S. Chryſoſtomus, *quòd nullus ſanctorum dolet in talibus, immo bona aliorum ſua exiſtimat.*

VIII. Noſtra igitur exiſtimemus omnia eiuſmodi bona, quæ, dum alijs à bono Deo exhibentur, noſtra fiunt charitate, noſtra imitatione; vt diſcamus, non deſperare, etiamſi in peccatis conſenuerimus. Hinc in quintum exemplum, Latro ille manifeſtarius iam iam acturus erat, in patibulo, animam, & vix agere cæpe-
Luc. 23. 42. rat pœnitentiam, paucula illa pronuncians: *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum,* cum ſtatim à mitiſſimo IESV audiuit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.* Petiuerat ille, non vt ſtatim, ſed vt, cum in ſuum regnum veniret, recordaretur ſui; reſpondet Chriſtus: *Hodie mecum eris in Paradiſo:* adeò pronus eſt ad dandum, vt citiùs det, quàm petatur. Et vide cui det? homicidæ, latroni, illi ipſi, qui paulo priùs Chriſto in cruce pendenti, ipſe etiam pendens ac deſperatè propemodum petulans
S. Ambroſ. in c. 23. Luc. conuitiatus erat. Ita enim loquitur S. Ambroſius: *Matthæus & Marcus duos conuiciantes inducunt latrones,* Lucas *vnum conuiciantem, & vnum reprehendentem. Fortaſſe & iſte priùs conuitiatus eſt,*

ſed

sed repentè conuersus. Pulcherrimum autem datur affectandæ conuersionis exemplum. O Deus, quàm promtus es ad ignoscendum! quàm tardi nos ad veniam à te flagitandam! & tamen ignoscis illi linguæ veniam petenti, quæ, eodem penè momento, te sacrilegè lacerauit? Quis hanc bonitatem tantam potest comprehendere, nisi qui te credit infinitè bonum? Credens autem, *quis desperet, si in cruce latro saluatus est: ante paululum homicida, post paululum accusatus, conuictus, damnatus, suspensus & liberatus. Noli mirari, vbi damnatus, sed vbi liberatus, vbi mutatus.* Hæc pius Afer. S. Augustin. serm. 37. in Ioan.

Eadem bonitas, in sexto exemplo atq; alio quodam latrone, ad accendendam, in maximis etiam peccatoribus, spem eluxit. *Moses Æthiops, conditione seruus, propter naturæ suæ improbitatem, ex heri sui domo profugit: atq;, vbi prædari didicisset, paulo post prædonum cohortis Præfectus fuit. Et cum nefaria multa scelera peregisset, & ad cædes patrandas audax factus esset, ex præfracta quadã temeritate monasticam ingressus est vitam, philosophariq; prorsus incæpit, strenuè admodum ad virtutem grassans. Quòd autem priore vitæ instituto, & corporis valida constitutione, rursum ad voluptatem per imaginationes incitatus alliceretur, varijs exercitijs carnem domare summoperè contendit. Et quandoq; quidem solo pane, absq; obsonio vsus, quandoq; autem, plurimo opere perfecto, ad quinquaginta, die quolibet, precationes fecit. Et sex continuis annis, noctes totas, peruigilio exegit, stans atq; orans: ita vt neq; genua inclinaret, neq; prorsus oculis ad somnum propendens conniueret. Porrò noctu Monachorum domicilia circumiens, clam vniuscuiusq; hydriam auferebat, eámq; aqua repletam in locum suum reponebat. Idq; ingentis laboris fuit, propterea quòd inde locus, vbi aqua fluebat, alijs quidem decem, nonnullis autem viginti, quibusdam etiam triginta stadijs abesset. Perlongo verò tempore pristinum suum retinuit robur, quamuis multum studij in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnem diuturna ærumna extenuaret. Dicunt autẽ aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis suæ percurrebant, cepisse, vinxisse, atq;, in humeros, sublatos in Ecclesiam deportasse; & Patribus, quid de eis statuerent: permisisse: nefas esse dicentem, vt in posterum mali quidquam alicui ipse inferret. Neque vnquam quemq; fuisse ferunt, qui tantopere mutatus à vitijs ad virtutem summam, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis verò fuit dæmonibus terror. Et, quod supra opinionem omnium est, presbyter etiam in Sceti factus est, cum quidem quàm plurimos, eo tempore, quo latronum manum duxerat,*

IX. Nicephor. Callist. l. 11. hist. Eccles. c. 36.

interemisset. Et quia talis erat, multos eósq; optimos post se reliquit sectatores.

X. Hoc est, quod supra dicebam: nostra existimanda esse, omnia eiusmodi bona, quæ dum alijs à bono Deo exhibentur, nostra fiunt imitatione. Nam quantæ spei non est hoc argumentum? quis non obstupescat, ad tantam metamorphosin? Latro tam immanis fit exemplum summæ charitatis? Qui antè, nocturnis in tenebris, aliorum bonis & vitæ insidiabatur, nunc per totas noctes peruigilat, vt alijs possit aquam præstare? Tot cædium reus, nunc se suúmque corpus castigat? Is qui intemperantissimus vino se ingurgitabat, epulis lacertos ædificabat, nunc solo pane contentus est? æquè in virtutem fortis, ac in flagitia priùs fuerat audax. Herifuga famulus antè; nunc redit ad Dominum vniuersi, & ei famulari incipit, quem in tot crudelitatibus, si quiuisset, ipsum occidisset? Sic Æthiops pellem mutat? sic prædo fit præda? sic homicidarum ductor, fit ductor Anachoretarum? & qui vias infestauit, nunc in seipsum grassatur? ex face nebulonum, nunc lux Monachorum? Prope ipse Abbas non credidit, ex tam infami prædone aliquid boni fieri potuisse. Timuit cum illo colloqui: trepidauit, illum ad fores, ne dum in interiora domus, admittere: nec supplici ac omnia promittenti credidisset. Reiecit, vt pestem, horruit vt latronem, nec sibi persuadere potuit, illas manus ad cælum sublatas Numini gratas esse posse, quæ toties humano sanguine fuerunt cruentatæ. Itaque ille, quod precibus non potuit, minis impetrauit; non admittendus, nisi formidatus. Censuit nempe illud ad se pertinere: *Regnũ cælorũ*
Matt. 11. 12. *vim patitur, & violenti rapiunt illud*; serius in peccando, seriam quoque pænitentiam egit. Qua in re *multos eósq; optimos, post se, reliquit sectatores*; qui quamuis grauibus cooperti flagitijs, quamuis fulmina meriti & Tartara, quamuis sexaginta, aut octoginta annis Deum ad iracundiam prouocauerunt, tamen cogitatione pia tacti, post calumnias, post adulteria, post cædes, post sacrile-
Psal. 76. 8. gia, repentè dixerunt: *Nunquid in æternum proijciet Deus; aut non apponet, vt complacitior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem? Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit, in ira sua, misericordias suas? Et dixi, Nunc cœpi: Hæc mutatio dexteræ Excelsi*; quæ neminem respuit, sed latronem de nemore, latronem de cruce, plus quàm latronem ex

ipsis

quodammodo inferni faucibus recipit ad misericordiæ diuinæ fores pulsantem.

Immo tam excellens est diuinæ bonitatis magnitudo, vt ipsa pulset, & recipi flagitet. *Æmulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce sto ad ostium, & pulso*, inquit, *si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* Abraham & Loth, ille *in ostio tabernaculi sui*, iste *in foribus ciuitatis sedit*, vt hospites Angelos introducerent; vterque *cucurrit in occursum eorum*: vterque pronus in terram, summis precibus, rogauit, vt diuertere dignarentur. Nunc ipse sæpe Deus stat ad ostium, ipse pulsat, ipse hospitium rogat; & *sui eum non recipiunt, nec est locus in diuersorio.* Quid facere posset, quid deberet, si rem humano affectu vellet æstimare? Samaritani aliquando Christum in ciuitatem non receperunt. *Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt, Domine, vis dicimus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.* Itaque etiam repudiatus *stat ad ostium*, & pulsare perseuerat; idq; non solùm ob suam immensam bonitatem, sed etiam ob preces & bonitatem suorum. Cum enim vel Sancti eò mansuetudinis perueniant, vt neque de extremè desperatis desperent; quantò magis decet ipsum Magistrum Sanctorum (qui dixit: *Discite à me, quia mitis sum*) esse in eosdem benignum atque misericordem?

XI. Apoc. 3. 20. Gen. 18. 1. Gen. 19. 1. Ioan. 1. Luc. 2. Luc. 9. 54. Matt. 11. 29.

XII.

Suspiciuntur homines, & laudibus in cælum tolluntur, qui se ipsos vincere, aduersarios benignè habere, & facilè ignoscere possunt ijs, à quibus violati fuerunt. Et, Poëta teste, *Quò quisq; est maior, magis est placabilis iræ.* Certè Ecclesia S. Stephani, pro lapidatoribus suis Deum precantis, exemplum intuita, ita nos docet orare: *Da nobis, quæsumus Domine, imitari, quod colimus, vt discamus, & inimicos diligere: quia eius natalitia celebramus, qui nouit etiam pro persecutoribus exorare.* Si ergo pulchrum est hominibus, benefacere ijs, à quibus maleficio affecti sunt; quantò id ad Numinis gloriam erit conuenientius? Neque enim potest, in vlla virtute, infinitis modis perfectus Deus, à mortalibus superari. Nihil ergo mirum, si summa maiestas illius læsa, non tantùm veniam petentes in gratiam recipit, sed si etiam vltro eos quærit, & ad ostium cordis illorum stans pulsat, & rogat, vt aperire velint,

gratiámque recipere, quàm à ſe, cum maxima iniuria, excluſerunt. Igitur vt ſeptimum exemplum addam:

XIII. Raymund. è Capua apud Sur. 19. Apr.

Luculenta eiuſcemodi res accidiſſe legitur, in B. Catharinæ Senenſis vita. Erat Senis, Anno Chriſti 1370. ciuis, cui nomen Andreas Naddini, opes copioſæ, ſi aurum ſpectes; nullæ, ſi conſideres virtutem. Nam plerumque quibus aurum nimis charum eſt, non eſt nimis chara virtus. Itaque hic homo cum alijs pleriſque flagitijs coopertus, tum etiam præcipuè teſſerarum ludo ita erat mancipatus, vt ſi ludendo, perderet nummos, Diuos, Deúmque ipſum conuicijs proſcindere identidem, cælúmque deteſtabili execratione implere non vereretur. Quadrageſimum iam ætatis ſuæ attigerat annum, cum eum diuina vindicta cenſuit, non diutiùs differendum. Graui igitur morbo affecit, quo crudeſcente, depoſitus iam videbatur. Nec minùs anima, quàm corpus ægrotabat. De corpore Medici deſperauerant, non item de anima Religioſi. Venerunt itaq; ad eum multi homines pij, inter quos etiam vtriuſque ſexus cænobitæ, atque in primis Parochus illius. Hi eum, vt fit, præſentis periculi, inſtantíſque mortis admonuêre; hortati ſunt, vt peccata ſua in memoriam, ſe in pænitentiam reduceret, ſacerdotíque confiteretur, quæ alioqui æternùm luenda eſſent. Surdo loquebantur. Ille enim qui ſacras ædes adire, aut ſacris initiatos honorare nunquam conſueuerat, pronum habuit etiam ſacrorum ſermones contemnere. Itaque ſana ſuadentes, quaſi importuna loquentes, repulit, & à ſe exire iuſſit, nihil ſibi cum Deo eſſe, dictitans, nihil Deo ſecum. Peruenit hæc deſperationis fama ad aures F. Thomæ, qui S. Virgini Catharinæ Senenſi à ſacris confeſſionibus erat. Hic, inſigni animæ huius pereuntis zelo, Catharinam adiuit, rogauítque, vt diuinam deſperatiſſimo homini miſerationem precibus quàm enixiſſimis impetraret. Paruit illa, neque precari ceſſauit antè, quàm Chriſtus illi ſe ſiſteret, cauſſámque redderet, ob quam meritò miſer perire ſineretur. An non pereat, inquiebat, cuius blaſphemum os, ſi poſſet, me ipſum perditum iret, cuius flagitia mundum implent, & ad cælum vſq; pertingunt? qui, vt alia ſileantur, etiam tabulam, in qua mea, Matris meę, aliorúmque Diuorum imagines impictæ erant, auſus eſt, ſacrilega manu, in ignem iactare? nonne & ipſe digniſſimus eſt, vt æternis gehennæ flammis exuratur? Nonne par eſt, vt, quod mihi fecit, ipſe quoque patiatur? Hæc atque alia talia Virgini dicebat Chriſtus,

ſtus, vt peccatoris oſtenderet abominandam fœditatem. Verùm
Catharina, & ſalutis animarum ſitientiſſima, & gnariſſima diuinæ
miſericordię eſſe inexhauſtam immenſitatem, cum precibus, etiam
vberrimas lachrymas fudit, neque deſijt antè, quàm mitiſſimus
Dominus huic tam impio peccatori decumbenti appareret, atque,
in vicem Parochi, ad peccata confeſſione delenda hortaretur, ve-
niàm, ſi id faceret, liberaliſſimè pollicens. Quem non flecteret
tanta bonitas? quis conditionem tam fauentem non acceptaret?
Ergo ille paulo priùs ſaxo durior Andreas repentè molleſcit, e-
rumpit in vocem, clamat, ſe Chriſtum videre, enimuerò etiam
audire monentem, ne Confeſſionem inſuper habeat, ſed viam
ſibi paret ad veniam tot ſcelerum obtinendam. Itaque quanto-
cyus Confeſſarium acciri poſtulat, quem modico priùs eliminâ-
rat. Curritur. adeſt ſacerdos. confitetur Andreas, ingenti animi
dolore: condit teſtamentum ſanctiſſimè, malámque vitam, optima
morte, conſignat. Verè igitur ille dixit: *Non eſt deſperandum de* S. Aug. lib.
malis, ſed pro ipſis, vt boni fiant; ſtudioſiùs ſupplicandum, quia numerus de vera in-
ſanctorum ſemper de numero auctus eſt impiorum. nocent. cap. 184.

Acta perſonis rebúsq; reſpondere neceſſe eſt, inquit S. Atha- XIV.
naſius, *vt quis author fuerit, ex opere ipſius conteſtatum reddatur, &* S. Athanaſ.
ex authore viciſſim, quale ſit opus agnoſcatur. Quod cum ita ſit, me- orat. contra idola.
ritò, audita eiuſcemodi hiſtoria, exclamari poteſt: *Hæc mutatio dex-* Pſal. 76.
teræ excelſi; neque enim alia manus talia facere poteſt: itémque,
Magna opera Domini magnum teſtantur operatorem. Tanto e- Pſal. 110. 2.
nim maior eſt Deus, quanto miſericordiam oſtendit ampliorem.
Vnde cantatur: *Dominus patiens, & multæ miſericordiæ, auferens* Num. 14 18.
iniquitatem & ſcelera: Et miſerationes eius, ſuper omnia opera eius; Pſal. 144. 9.
dummodo nos ijs velimus vti, aut eas acceptare. Nam planè ita
eſt, promtiùs dat Deus beneficia, quàm homines illa acceptent.
Eo fine Balthaſar Aluarez vidit *Chriſtum Dominum noſtrum, præcla-* Ludouic. de
ris donis valde onuſtum, & onere illo quodammodo afflictum, ac deſide- Ponte in vi-
rantem exonerari, & propenſum ſe oſtendentem ad gratificandum exo- ta Aluarez
neranti. Et quamuis magno deſiderio id cuperet, non tamen onus depone- c. 7. §. 2.
bat; eò quòd vaſa deeſſent, in quibus eius dona reponerentur. Pronior
ergo eſt Deus, ad offerenda beneficia, quàm nos ad ea auferenda.
Vnde rectè Propheta: *Deus meus, miſericordia mea. Peccamus gra-* Pſal. 58.
uiter, inhæremus peccato pertinaciter, gaudemus de peccato, poſt pecca-
tum ambulamus. Extenſo collo peccatum noſtrum prædicamus, nec ab-

S. Augustin. in tractat. de Visitatione infirmi, serm. 1.

abscondimus, & tu placatus es? ait ille. *Nos te prouocamus ad iram, tu autem conducis nos ad misericordiam: nos irritamus te ad furorem, tu autem differs vindictam. Iusto exterminio punire poteras peccantes, subuertere negligentes: sed patientia tua expectat, vt corrigamus pœnitentes. Deus ergo meus, misericordia mea! Nunquid non hæc est iniustitia? sed nunquid est iniustitia, apud Deum? Absit. Quod enim sustinet Deus, iudex iustus patienter, totum Deus est. Neq; enim aliter Deus esses, nisi flecteris, nisi patereris, nisi misereris. Quodcũq; igitur facis, tuum est: quod tuum est, bonum est. Quod igitur facis, bonum est, Deus meus misericordia mea.*

XV. Scripsit hoc Antonius Ceschi, 18. Ianuar. An. 1643.

Sicut, octaui exempli loco, prorsus bonum & admirabile erat, quod Româ Dilingam perscriptum fuit, Neapoli An. 1640. (an. 1641?) accidisse. Ibi Turca mancipium, curiositate populi allectus, cum reliqua turba, domum quandam sacram, in qua, Natalibus Christi Domini festis, rarissimi artificij elegantiæque Præsepe visebatur, ingressus oculos à longè stans, ignota pietate, impleuit. Nulli vnquam sua curiositas felicior fuit. Nam ecce procul consistentem Turcam, atque nihil minùs cogitantem fabrefactus è materia Christus infans, è præsepio respicere; tum etiam, protensa manu, & indice digito annuere, atque ad se vocare cœpit, quin & vocem claram addidit, cunctis, qui aderant, in stuporem raptis. Neque verò annuere cessauit antè, quàm ille attonitus ac tremens accederet. Vbi accessit, egit Christus ipse Catechistam, hominem Turcam res fidei necessarias docuit, monuitque, vt Baptismo se quàm primùm tingi curaret; fore enim, vt, intra breue tempus, secum in cælo esset. Profecit insigniter, sub tali magistro, Turca; rem disertè narrauit; baptismum petijt, obtinuit; & paucos post dies, grauiter ægrotans, iámque ipsi morti vicinus, palam professus est, mori se non posse priùs, quàm Sacrum viaticum accepisset. Accepit, & spiritum cælo reddidit. Miraberis, Lector, hanc tantam Dei bonitatem. at scito, omnibus ad præsepe Christi confluentibus annuere misericordem Dominum; omnibus documenta diuina tradere. Non vident, neque audiunt hoc omnes? in ipsis culpa est, quia sponte cæci sunt, & vitijs obturati non habent *aures audiendi*. At qui *aures audiendi* habent, audiunt puerulum IESVM è præsepio non solùm vagientem, sed etiam pannis paupertatem, frigoris tolerantiâ patientiam, lachrymis pœnitentiam, denique vultu, gestu, totius corporis

poris

poris habitu, omnes virtutes docentem; incensíque amore tam immenſo infantis, iam tum, pro Mundo, patientis, toti ſe proijciunt in mare diuinæ bonitatis. Philæni, aut, vt Athenæus eos appellat, Philotoconiſtæ, optauerant olim, vt in balænas conuerterentur, dummodo mare in pretioſiſſimum vinum mutaretur, in quo ſe ſe poſſent continuò volutare. O quantum eſt mare amor Dei! ó quàm dulcis Oceanus, immenſitas diuinæ bonitatis? omnes prorſus in eum ſe conijcerent, omnes in eo, velut piſces, natare optarent, ſi eius agnoſcerent ſuauitatem. Immo omnes in eo ſubmergi, & animam, amore ebriam, ponere cuperent; quemadmodum Georgius Clarentiæ comes, qui (ob ſuſpicionem affectati regni, ab Eduardo IV. huius nominis rege Angliæ, fratre ſuo, iuſſus mori, & genus mortis, quod ſibi magis placeret, eligere) voluit vino Cretico, ſeu, vt vulgo vocant, Maluatico, ſuffocari, coniectúſque in vas plenum huius vini, illud ſenſim ſorbendo ſuauiter ſubmerſus eſt; ita, præ amoris dulcedine, toti in Deo mergerentur omnes, *ſi quàm ſuauis ſit Dominus*, guſtauiſſent; neque etiam mille mortes ſentirent charitate inebriati.

CAPVT XLII.

Quanta, ex conſideratione Dei ſummè boni, ſumméq; miſericordis, etiam alioqui deſperatis, ſpes veniæ & fiducia addatur?

AVdiui nonnullos, qui nauali prælio interfuerunt, quod Ioannes de Auſtria, contra Turcas, feliciſſimè geſſit, narrantes, cadauera in mari natantia internoſci potuiſſe. Siquidem corpora Turcarum prona, at Chriſtianorum ſupina atque cælum aſpicientia dicebant natitauiſſe. Eadem res quotidie accidit ijs, qui in diuinæ bonitatis mare incidunt; alij enim ibi eriguntur ad ſpem in Deo ponendam; alij ſuopte pondere euertuntur, & ita deprimuntur, vt, ad quam oculos habent, non videant bonitatis profunditatem. I.

Hanc vtique non vidit Cain, qui dixit: *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear*; quaſi aliquid maius eſſe poſſit II. Gen. 3. 13.

magnitudine diuinæ bonitatis. Meritò quidem ante oculos versari debet peccatori scelerum enormitas, sed iuxta etiam ponenda est misericordiæ Dei magnitudo. *Si quis iam lapsus & nimio sceleris pondere oppressus desperare iam cæpit*, ait Hipponensis Præsul, *attendat vulneris magnitudinem, sed non desperet medici potestatem: peccatum enim cum desperatione, certa mors est. Nemo dicat, ego, si iam aliquid mali feci, iam damnatus sum; Deus malis talibus non ignoscit. Cur non addo peccata peccatis, fruar seculo, in voluptate lasciua, in cupiditate nefaria. Iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam, quod video; si non possum habere, quod credo. Deus enim noster sic cautos facit, quando ceciderunt: sic desperatos esse non vult, qui ceciderunt.*

S. Augustin. lib. 50. homil. hom. 21.

III. Quemadmodum neque Iudam sic voluit esse desperatũ: voluit tamen ipse desperare Iudas pænitentiâ ductus, sine diuinæ misericordiæ recordatione. *Habebat lachrymas Petrus pio quas fundebat affectu:* ait D. Ambrosius, *Non habebat proditor fletus, quibus sacrilegium fateretur: vt, dum suo reus iudicio damnatur, & spontaneo supplicio expiatur facinus: pietas Domini, qui se ipse nollet vlcisci, & diuinitas probaretur, qui conscientiam mentis inuisibili potestate interrogaret.* Vsque adeò magna est Domini pietas, vt vel, in ipso proditore suo, se se nollet vlcisci; vsque adeò magna vis conscientiæ, vt vbi carnifex deest, laqueo se ipsa plectat. Non vult tamen hoc Deus, qui ait: *Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* Itaque *de illis non est desperandum, qui adhuc mala sua non solum corrigere volunt, sed etiam defendere non erubescunt. Sic nec illa ciuitas desperata fuit, de qua dictum est: Adhuc triduo, & Niniue subuertetur. In ipso tamen triduo idonea fuit conuerti, orare, plangere, & de pœna imminente misericordiam promereri.* Ita Augustinus, qui alio loco addit: *Nemo de peccati sui dimissione desperet, quando & veniam meruerunt, qui Christum occiderunt.* Item: *Quid autem conuerso non ignoscitur? Quis homicida desperet? si in spem redditus est, à quo etiam Christus occisus est?* At sunt quædam scelera, & quoddam genus sceleratorum, de quibus plerique desperant? cum & ipsi (scilicet auari, luxuriosi, venefici & magi) plerumque soleant desperare? Esse tales, non nego; desperandum tamen illis esse, pernego.

S. Ambros. lib. 10. super Lucam. c. 13.

Ezech. 33. 11.

S. Augustin. l. 50. homil. hom. 2.

Tract. 3. in Io. & serm. 36.

IV. Circa annum Christi 1017. in Aquitania, ante D. Io. Baptistæ festum, tribus diebus, è cælo, pluuia sanguinis cecidit; qui cum in lapidem aut carnem incidisset, non poterat elui; si verò supra lignum

Baronius 1017.

lignum lapsus esset, lauabatur. De hac re consultus Fulbertus Episcopus Carnotensis, *per lapidem*, inquit, *impij, per carnem fornicarij significantur; per lignum medij, qui neque molles, vt caro, neque, vt lapis duri.* Addit *impios, & fornicarios indelebili nota, in sanguine suo, morituros; medios, per mortis angustiam, saluandos.* Verè lapides sunt homines impij & indurato corde; apud quos *sanguis sanguinem tetigit*, qui peccatum peccato addiderunt; postquam enim toti sunt scelere, velut impuro cruore, inquinati, addunt alium sanguinem, qui priorem deleri non sinit, desperationem. Quod etiam carni deditis accidit; qui adeò plerumque molles sunt, vt existiment, se voluptates corporis non posse abdicare, atque idcirco, *in sanguine suo moriantur.* Impij illi adamante sunt duriores: adamas hirci sanguine dicitur liquescere; illi autem neque Christi quidem sanguine molliuntur. Homines autem carnales Adonidis sanguinem sanguini Christi anteponunt. Hinc ineluibili desperationis nota maculantur; quæ est totius malitiæ complementum. Nam vt D. Chrysostomus ait, *Peccantes non dolere magis Deum exacerbat, quàm peccare. Hominem quidem exacerbans, & amicos, & vicinos rogas: & siue semel, siue amplius te repulerit, iratus non recedis, sed auges supplicationem; Deo verò tuo exacerbato, oscitas, & recedis, & delicijs vacas: quomodo non ex hoc ipso magis irritabis eũ? Quapropter dignus es terram subire, nec hunc solem intueri, neque penitus spirare; quòd tam facilem habens Dominum, & eum exasperas, & exasperans pœnitentiam non agis.*

Osee.4.2.

S.Chrysost. hom. 46. ad populum.

IV. Quid ergo tanta Dei facilitas? quid patientia? quid clementia exigit? vt ne impij quidem & toti carnei desperent. Ad hoc homo factus est, ad hoc sanguinem fudit, vt impijs iratum iudicem placeret, vt hominem animalem spiritualem faceret: vt nemo quantumuis flagitiosus, damnaretur. Qui igitur desperant, desperant tantùm quia volunt, non quia debent. Immo non potest desperare, quisquis vult misericordias Domini ante oculos ponere, atque id expendere, quòd peccatoribus grauissimis tam benignus pater exhibuit. Si enim eos ex cœno extraxit, qui toti in eo erant sepulti; an non poterunt extrahi, qui pedibus duntaxat luto immerguntur? In altera vita iustitiam suam magis, in hac magis misericordiam suam vult ostendere: quam vt maximè manifestet, manifestat erga maximos peccatores. Pertinacissima

sunt

sunt quædam scelera, fateor; sed longè potentius est antidotum sanguis Christi ad sanguinem peccati abluendum. Quid sanguis Christi non posset, si sanguis martyrum tam efficax est, à Christi sanguine vim trahens? Nam vel istum legimus, duros tales saxeósque emollijsse, atque molles solidasse in virtutem; vt, infinita Numinis bonitate cognita, omnem mollitiem voluptatémque improbam, in fortitudinem patientiámque commutarent, martyrum Deum, vsq; ad tormenta exquisitissima ac mortem, amantium, exemplo.

VI. Surius ex Metaphraste 5. Iunij.

Aglais Romana, mulier claritate natalium, formæ elegantiâ, fortunæ beneuolentiâ, copiâ diuitiarum insignis; ex genere nimirum patricio, & eorum, qui proconsularem honorem erant consecuti; eam à prima ætate vultus gratiam acceperat, quæ insidias facere & pati posset. Ac, ne malorum vel irritamenta, vel fomenta deessent, tantæ suppetebant opes, vt ad omnem luxum sufficerent. Accedebat, super omnia, periculosissimum iuuentuti venenum, libera viuendi potestas. Absque parentum oculis, absque mariti custodiâ degebat. Vno verbo, sine vllo metu, domina erat; & quidquid libebat, faciebat; ipsa domi pariter & pater & materfamilias. Rarò fortuna, quos nimis amat, seriò amat: nam fauor illius, hamus est vitiorum. Cæpit itaque Aglais pecuniâ vti ad voluptatem; cui cum cupediæ non satis facerent, etiam illecebræ turpes quærebantur. Quid expectatis? in tali domo non habitant simul honestas & potestas. Quid autem non faceret premortui pudoris muliercula? quid non efficeret excetra, quæ delinimentis permulcebat omnes? præcipuè eos, quibus poterat imperare: inter quos illa nec coniux, nec vidua, nec virgo fuit.

VII. Dipsas serpens est, ad inferendam perniciem summè velox: nam quos momordit, siti inardescunt adeò vehementer, vt paulo post moriantur. Talis erat serpens Aglais, immo longè perniciosior; neque enim illi morsu opus erat, sed ex oculis incendia iaculabatur, &, tanquam Medusa, aspiciendo necabat. Habuit hæc, in familia sua, aliquem bonorum suorum procuratorem Bonifacium nomine, qui ingenij solertiam, insigni in eam fidelitate ac beneuolentiâ, reddiderat amabiliorem. Inuictus in eo animus, à solo amore & vino vincebatur: cui & forma promotionem dedit, vt ambiretur, & vinum stimulos, ne frustra ambiretur. Siquidem, vbi ebrietas, ibi rarò diu venustas & castitas sociantur. Accedebat

cedebat occasio dominæ ad vitium, cum authoritate, allicientis. Itaque Bonifacius ceteris in rebus Iosepho par, sola constantia temperantiáque, toto cælo, ab illo distabat. Sinebat enim se, pro pallio, teneri. Cetera cur verbis exprimam, quæ ne cogitari à quoquam velim? Quod de aquila legimus in polypum ruente, quæ circumplicantibus & pertinaciter adhærescentibus cirris, vnà cum polypo in profundum maris tracta perijt; id de Aglaide, déque Bonifacio affirmare possemus, nisi hanc labem quantamcunque, sanguine elui posse, ille ostendisset, de quo meritò dicitur: *Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.* Nam etsi rectè indelebiles cruentati imbris notas exposuerit Fulbertus de impijs, déque ijs, qui omne tempus Cereri & Libero deberi arbitrantur, quos difficile est corrigere; attamen tantùm, *apud homines, hoc impossibile est*; *apud Deum autem omnia possibilia sunt*; cuius mirabiles sunt viæ, quibus hominem reducit.

Antipat. Thes. epig. anth. lib. 1. tit. Piscis.

Psal. 106. 1.

Matt. 19. 26.

VIII.

Vigebat, ea tempestate, persecutio Christianorum, & sacrilegus simulachrorum cultus totum simul occupabat orientem. Ibi erat tormentorum officina, dirum seculis spoliarium; theatrum crudelitatis; omnis immititatis sedes. ibi in corpora humana inagebantur feræ. ibi conspiciebantur derosa Martyrum corpora. ibi semiustulati iacebant, qui in tunica molesta coacti sunt ambulare. Nec expleuit sanguinarios editionis dies vnus, menses, anni insumebantur. Ipsæ etiam feminæ, sexus rudis, insciúsque ferri, ferrum pati cogebantur. Denique minio arenæ, & nouo semper flore, Martyrum sanguine, purpurabantur. Audijt totus orbis de hac Martyrum constantiâ, & tyrannorum laniena Peruenit fama etiam ad Aglaidem: quæ, tametsi à Martyrum virtute longè abesset, cæpit tamen Martyrum cruciatus atq; pugnas admirari, victorias æstimare, reliquias desiderare; vt saltem venerari posset, quos voluntas non erat imitari. Iam enim, vel per nuncios, intellecto Martyrum sanguine, calescebat. Quidquid feminæ desiderant, vehementer desiderant. Quare etiam Aglais omnino statuit, nulli labori, vel sumptui parcere, vt eiuscemodi martyris corpus posset adipisci. Nullus ad id negotium Bonifacio vel fidelior, vel aptior videbatur. Quapropter, sicut ei impuros amores, ita etiam hunc sanctum amorem concredidit; ita igitur, remotis arbitris, eum est allocuta. *Scis, frater, qualibus*

simus coinquinati peccatis, nec nobis curæ esse aliquid, quod expectamus futurum, vt sistamur ante Deum, & pro his grauia subeamus supplicia. Ceterùm audiui à quodam viro pio, quòd si quis eos, qui propter Christum passi & affecti sunt martyrio, in honore habuerit, & coluerit, magna quædam & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eâdem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nunc quoque, vt aiunt, pro Christo, pulchra adeunt certamina. Tu verò (etenim iam venit tempus, vt meus ostendat Bonifacius, qua sit in nos affectione) ad hæc mihi inserui, & omni studio eò vadens, propera ad me afferre aliquid è sacris his reliquijs: vt cum eas honorificè deposuerimus, & sacras ædes eis ædificauerimus, eos semper habeamus custodes & seruatores. Hæc illa.

IX. Nihil Bonifacius consueuerat Aglaidi negare. Annuenti igitur & hîc, aurum, vnguenta & sindonas, ac duodecim equos tradit Etenim magnus Christianorum amor in reliquias Diuorum, occasionem præbuerat lucri impijs, qui nulli eas, nisi magno precio emtas, dabant. In digressu, dum Bonifacius Aglaidi suæ vltimum vale dicit, per iocum, an vaticinium? addidit: Quid si, ô domina, hoc cœpto frustrareris; *secunda verò, vt aiunt, nauigatio, meum ad te corpus afferret: fueritne hoc tibi mediocre tui instituti ac scopi solatium, & apud te habendum in honore?* Non res ista sibi ludos nunc possit, respondit Aglais: *Deus qui serui formam, propter nos, accepit, & suum effudit sanguinem, ipse ad mea non aspiciat delicta, & mittat Angelum suum ante te, & dirigat gressus tuos.* Dum proficiscitur Bonifacius, sentit & ipse vim sanguinis per Martyres effusi. Subibat enim eius mentem cogitatio eiusmodi: *Qualia sunt, quæ feci? & qualia sum impuris manibus portaturus?* Hac reuerentiâ tactus sensim cæpit nimiam corporis sui curam deponere; enimuerò eidem pabulum subducturus, carnibus ac vino abstinuit, totâ via; non infrequenter etiam omni cibo. Quod ieiunium, oratione assiduâ ad Deum, decorabat.

X. In Asiam, & adeò Tharsum vbi venit, tot martyrum fertilem ciuitatem, socijs & equis in hospitio relictis, ipse illico, ne absterso quidem itineris puluere, in eum se locum contulit, in quo martyres decertabant. In stadium ingressus conspexit magnam hinc populi multitudinem; inde sanctos varijs quidem tormentis discruciatos, vnum tamen omnibus crimen obijci, *pietatem verámque religionem.* Tanta erat suppliciorum varietas, vt nemo ferè eosdem, cum altero, subiret cruciatus. Vna interea omnium erat

vox, Christum Deum esse, profitentium. Itaque vnus pendebat capite in terram verso, igne subtus accenso. Alius quatuor lignis extensus cælum sublimis amplectebatur. Erat, quem ductilis serra medium secabat. Quibusdam manus, quibusdam pedes amputabantur. Nonnullis oculi eradicati diem negabant. Huic palus per collum transactus, pro clauo, erat: illi brachia in diuersum circumacta, & crura in dorsum retorta formam monstri inducebant. Fuerunt, quibus ossa omnia plumbeis cæstibus minutatim conterebantur. Quorundam corpora ita erant mutilata, vt, per terram, ritu globi, deuoluerentur. Hæc atque alia talia generosi athletæ patiebantur, sine gemitu & clamore; immo quasi eorum corpora fierent, inter cruciatus, vegetiora, ita læti ipsi hilarésque, diuinâ virtute eos roborante, hymnos, laudésque Deo concinebant.

Quod tam mirabile, atque humanæ naturæ vires longè XI.
excedens spectaculum postquam attentissimè considerauit Bonifacius, perspicuè profectò ostendit, etiam molles olim, & carni totos immersos, posse ad frugem redire, neque iam pœnitentiæ tantùm, sed etiam martyrij capaces esse, diuinâ gratiâ aspirante. Itaque primùm ad tantam Martyrum constantiam obstupuit; deinde diuinæ opis vim agnouit; postea totus Deo afflatus, ad pares pugnas ineundas, similésque coronas consequendas, exarsit. Non diu deliberant inflammata desideria: & ignes magni citò erumpunt in propatulum. Itaque & Bonifacius, extemplo in arenam descendit; *& cum se fecisset manifestum omnibus, Martyres, qui erant omnes viginti, singulatim amplectitur. Deinde etiam, omnibus audientibus, magna voce, Magnus est, inquit, Deus Christianorum: Magnus est, qui athletas, sua ope, adiuuit. Hæc cum dixisset, rursus lætus adhærebat Martyribus, cum magno desiderio prensabat, & amplectebatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ restabant, partes corporis*; rogitans, vt eorum socius esse, in supplicijs coronisque posset. Citatus extemplo, ad iratum Præsidem, denuò se Christianum profitetur; dijs thura se daturum negat; promissa, minas, carnifices, cruciatus ridet, spernit. Suspenditur ergo pedibus, cæditur fustibus, virgis, flagris, adeò diriter, vt detecta carnibus ossa conspicua essent, oculísque omnium intestina paterent. Marmor cædi putauisses. nam, velut rupes, immotus nihil se sentire ostendit; illud solùm dolens, se à reliquis Martyribus loco seiunctum

 esse,

esse, quos, velut pulchrum fortitudinis exemplar, fixissimè intuebatur. Cum nihil videt ictibus effici iudex, iubet vincula relaxari, daríque illi tempus respirandi; ac denuò, num vel iam sacrificare dijs velit, interrogat? Sed iterum dentem solido illidit. Respondet enim Athleta: *Ego ad Deos accedam, cum vel sola eorum appellatio sit auribus intolerabilis?* Accensior rursus Præses acutissimas arundines mandat ei, intra vngues, infigi, quod est tormentum longè grauissimum. At Martyr cælo oculos animúmque affigens faciliùs cruciatum tolerauit, quàm Præses imperiū, quod exercuit. Ipsâ ergo Bonifacij patientiâ impatientior factus, liquidum in os eius plumbum infundi imperat. Quo tam immani decreto excitatus heros iterū manus in sublime, cum oculis, extulit, atque ita orauit: Domine mi IESV Christe, qui me præcedentibus tormentis reddidisti fortiorem; nunc quoque ades, & palam ostende, te mihi opem ferre aduersus Sathanam & Præsidem Sathanæ ministrum. Vos quoque, ô fortes Christi milites, qui me exemplo vestro, ad hunc agonem, inflammauistis, nunc & precibus adiuuate certantem. Acclamauerunt illi, & victoriam finémque martyrij precabantur. Clamorem hunc secuta est tota populi multitudo, quæ, omnibus iam, ad diritatem, paratis, cum & præsidis crudelitate, & Martyrum incredibili lætáque constantia cōmota esset, vna & mente, & voce, in hæc verba erupit: *Magnus est Deus Christianorum: Magnus es rex, Christe. omnes in te credimus.* Vix ita clamauerant, cum aram impiam euerterunt, & Præsidem durum lapidibus sunt persecuti; qui vitam suam in fuga positam videns, grandini tam periculosæ se subduxit, relictóque theatro, domi asylum quæsiuit.

XII. Quis non putaret vel Busiridem, tanta multitudinis consensione, placatum iri? Habent autem hoc tyranni, vt, ad Pharaonis ingenium, ipsis prodigijs indurentur, fiántque inde peiores, vnde alij emendantur. Interuenit nox; nec quies furorem sedauit, nec diurnæ seditionis recordatio; sed multò hæc magis animum exacerbans, ita irritauit, vt vix lucem expectaret. Cæpta die, iam armatior in theatrum prodit, aduocatóque Bonifacio, multa contra Christum effutit; plura tamen vicissim, contra inanes Deos, audit. Paratur feralis scena; lebes pice impletur; flamma subijcitur; Martyr inijcitur. Sed contra Deum nulla vis, nulla potestas vnquam præpotuit. Renouata sunt igitur & hîc trium

puerorum

puerorum in camino illæsorum miracula. Siquidem Angelus de cælo lapsus Bonifacium quidem incolumem, in bulliente pice, seruauit; flammam autem in astantes lictores carnificésque excutiens, eadem fecit, quæ olim in Babylone. Nimirum ignis meliùs sciuit tyranno, qui nocentes essent, vel innocentes. Nondum tamen iudex etiam hoc miraculo didicit sapere, sed iussit tantam iam in reliquis membris passo caput amputari. Qui, cùm duceretur, mora ad precandum impetrata, stans Orientem versus, alta voce dixit: *Domine mi, Domine Deus, citò me præueniant miserationes tuæ, & nunc adsis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedimenti, propter ea, quæ in insipientia mihi præcesserunt peccata: sed suscipe animam meam in pace, & inter eos, qui pro te sanguinem effuderunt, & fidem vsq; ad finem conseruarunt, me quoq; annumera.* Dixit, ceruicem præbuit, è qua secta sanguis & lac fluxit, quo nouo prodigio rursum quingenti quinquaginta viri Christo nomen dederunt; immo à Christo nomen acceperunt. Talis támque gloriosus exitus fuit illius, qui paulo priùs vitam duxerat minimè gloriosam. Ita mortem, quam vel iocando, vel metuendo prædixerat, est consecutus; sanguine Martyrum, sanguinem illius, ad martyrium, prouocante.

Abluit ergo hic sanguineus imber, è carne, sanguinis notas; & ablutum Deo charum esse miracula docuerunt, vt nemo de diuina miseratione desperet, quisquis hanc tantam audit, vel legit diuinam bonitatem & dexteram excelsi; cuius mutatio, è coruis columbas, ex immundis Angelos, è scortatoribus martyres facit, denique etiam ex Veneris mancipijs, sanctos. Nam comites, qui cum Bonifacio missi fuerant, pridie in hospitio relicti, harum omnium rerum penitus ignari, per omnem eum ciuitatem, die postero, quæsiuerunt. Non reperientes autem illum, existimauerunt, ambulare per popinas, &, vt solebat, bacchari in voluptate, donec in Commentariensem inciderunt, cognouerúntque, martyrem esse, quem illi putauerant scortatorem. Immo cum ille, descripta eius forma habitúque, martyrem factum affirmasset, vix adduci potuerunt, vt ei fidem adhiberent: *Non nosti*, inquiunt, *Bonifacium, qualisnam sit ei vita, & quàm propensa ac procliuis ad voluptates, & quàm è diametro vitæ repugnet martyricæ.* Verùm cum postea ad locum ipsi adducti & corpus, & reuulsum inde caput agnouissent, insperata virtute obstupuerunt, ac metuere cœperunt. XIII.

Timebant enim, ne eis aliquid succenseret, quòd eius mentem accusassent, eum iudicantes ex eo solo, quod præcesserat, & nescientes, quali vitæ principio, qualem & quàm iucundum finem imposuisset. Sed mox metum ademit Martyr, se placidè & benignè in eos gerens. Nam postquam
1. Reg. 2. *caput fuit coniunctum corpori (Tu es omnium Dominus, ô Christe rex, qui glorificas eos, qui te glorificant) sensim quidem aperit oculos: eos autem intuetur amicè & placidè loquentis speciem præ se ferens, & ostendens, se eis bene velle, & probrorum, quæ in eum ingesserant, minimè meminisse. Illi verò acerbè flentes & calidas lachrymas effundentes : Ne memineris, dicebant, serue IESV, nostrarum iniquitatum, neq; probrorum, quibus te diuinum & sacrosanctum caput stultè sumus insectati.*

XIV. Fuerunt igitur comites quoque atque socij huius Bonifacij in ea opinione, non posse, ablui tantas impuritates: sed reipsa edocti, stultitiam suam defleuerunt; &, contrarium se expertos, professi sunt, docuerúntque, non solùm neminem debere desperare, sed etiam de nemine desperari à quoquam oportere; vt *confi-*
Psal. 106. 8. *teantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.* Sunt enim misericordiæ eius infinitæ, & omnia mortalium scelera incomparabiliter excedunt. Quare, sicut nullum flumen tam est ꝓfundũ, quod à mari non absorbeatur, ita nullum peccatum tam est enorme, quod diuinæ bonitatis abyssus non possit abolere.

S. Chrysost. hom. 40. ad populum. *Magna remedia pœnitentiæ,* fratres, ait S. Chrysostomus, *igitur de se ipso desperet nemo. Nullum enim est animæ incurabile vulnus. In corpore quidem multa sunt talia; in anima verò nullum: & pro illis quidem laborare non desinimus; & pro his torpemus. Nonne vides latronem, quàm breui tempore curatus est? Non intueris martyres? Non meminit priorum peccatorum Deus; non est, sicut homo, Deus: neq; enim exprobrat præterita: neq; dicit reuertenti: Quare tantum temporis distulisti? sed cum accesserimus, diligit: & de his non tantùm in nouo, sed*
2. Paral. 33. *etiam in veteri Testamento habemus exempla. Quid enim Manasse deterius: Deum tamen propitium habuit. Quid Paulo miserius? sed factus est Euangelij præco. Quid Matthæo deterius? at constitutus est*
Ierem. 8. *Apostolus.* Propterea dico, neque scenicus desperet; ait enim Ie-
Ephes. 5. remias: *Nunquid qui cadet, non adijciet, vt resurgat? Et Paulus: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Licet igitur triginta & octo annos habeas in infirmitate tuorum peccatorum, si modo sanus fieri studueris, adest & nunc Christus, & dicit:* Tolle grabatum tuum: *tantùm velis exurgere, ne desperes: ait enim:* Vis sanus fie-

nus fieri? *Si non ergo habes hominem, habes tamen Deum. Nec poteris dicere: Dum ego vado, alius ante me in piscinam descendit. Nam si volueris in fontem pœnitentiæ descendere, nemo prohibet. Non absumitur, nec minuitur gratia. Est enim fons perenniter emanans, & ex illius abundantia omnes sanamur.*

Verè hæc Chrysostomus. Nam, ne Bonifacium duntaxat, è vitæ liberioris licentia, sanctum esse factum putemus; Aglais quoque, cum qua turpiter consueuerat, à vitio inolito destitit; & pœnitentiam illustrem egit. Siquidem illi, qui Bonifacium comitati erant, reliquias eius, corpus scilicet ac caput quingentis aureis emtum, atq; amomo alijsque odoriferis vnguentis conditum, lineísque inuolucris candidissimis circumdatum ac capsæ impositum, Tharso Romam peruexerunt, nullas vllius alterius Martyris reliquias, præ his, eligendas arbitrati. Dum sunt in via, Angelus prænuncius è cælo se stitit Aglaidi, eámque iussit suscipere venientem, dominum iam & fratrem Angelorum, quem famulum dimiserat; qui ab ea honoratus, illi esset futurus vitæ seruator, & animæ custos. Exterrita illa festinandum rata, cum clero, Martyri obuiam procedit, ædem materia insignem, structura elegantem erigit: in illa Bonifacius conditus mira multa patrauit. Sed maximè mirum erat, quòd non corpora tantùm, verùm animi etiã inibi sanarentur. Illud mirissimum extitit, quòd ipsa Aglais, eo loci, alia à se facta sit. Nam, distributis suis, in pauperes, opibus omnibus, de cetero honestè vixit, & ex virtute. Neque enim voluptates tantùm illicitas à se abdicauit; sed, per ipsos quindecim annos, ita etiam asperum vitæ genus amplexa est, delicijs cilicia; conuiuijs ieiunia; sermonibus lasciuis orationes opponens; vt & ipsa miraculis corusćaret. Quamuis miraculum pulcherrimum vtilissimúmque fuit; è tali femina, quæ libidinis stabulum fuerat, exemplum pœnitentiæ virtutúmque factum esse; in quo diuinæ bonitatis profundissima consilia splenduerunt. XV.

Quæ meritò vnum quemque animare possunt, ne, cum Cain aut Iuda, à diabolo se sinat adigi ad desperationem, quasi grauitas peccatorum maior sit, quàm Dei miserationes. Ades igitur, peccator, etiamsi, in peccatis ætatem omnem contriuisti; etiamsi cum adulterijs homicidia, & omnis generis crimina cumulauisti; habes misericordem Deum, qui iurans ait: *Viuo ego, nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua & viuat. Conuertimini à vijs* XVI. Ezech. 33. 10.

pessi-

pessimis vestris, & quare moriemini, domus Israël? Nullum peccatum est tantùm, quod non remitti possit à tanto. *Quid maius est adulterio & homicidio? Audi igitur Dauidem de his pœnitentem: Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Propterea Christus peregrinatus in terra, maxima peccata remisit; latronem in Paradisum duxit; Publicanũ fecit Euangelistam; Paulum blasphemum Apostolum orbis: vt tu, peccator, minus desperes, sed peccatum fatendo deleas, & salubrem ingrediaris viam.* At magna est multitudo iniquitatis tuæ, & super arenam maris? Maior est misericordia Dei. Nam *Dei clementia pietásque mensuram non suscipit, neque ipsius bonitas verbo interpretari potest. Tua quidem malitia mensuram habet* (cum & Arithmetici profiteantur se numerum arenæ maris posse dicere) *Dei verò clementia & pietas incircumscripta est; ipsa igitur tuam malitiam superat. Cogita scintillam, si in mare ceciderit, num poterit stare & apparere? Quantum scintilla ad mare se habet, tantùm hominis malitia ad Dei clemenmentiam & pietatem: immo verò non tantùm, sed & longè supra: nam & pelagus, tametsi magnum sit, recipit mensuram, Dei verò clementia, & pietas mensuram non habet.* Hæc S. Chrysostomus. Ob hanc bonitatis suæ immensitatem, Deus, apud Prophetam, postquam dixerat: *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemarunt sanctum Israël &c. subiecit: Lauamini, mundi estote &c. si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra, quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Obseruat D. Basilius, colorem coccineum & rubrum, inter omnes colores, esse maximè tenaces, ac ferè indelebiles, immo velut in natiuum colorem conuerti. Quare & peccatum ita adhæret, præsertim impijs, & fornicarijs, quos Fulbertus, supra, dixit, *indelebili nota, in sanguine suo morituros*, ni diuina scilicet gratia vtantur; hac tamen pœnitentiáque qui vtuntur, lauari, mundaríque possunt, & quasi nix aut lana dealbari; etiamsi peccata illorum pondere grauia, enormitate cruenta, numero multa consuetudine inolita, & velut in naturam conuersa videantur. Verè S. Cyprianus: *Quæcunque necessitas cogat ad pœnitentiam; nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas, si pura fuerit voluntatis mutatio, excludit à venia, sed in amplissimos sinus suos mater charitas reuertentes suscipit prodigos, & velit nolit Nouatus hæreticus, semper verè pœnitentes suscipit Christus.*

S. Chrysost. hom. 6. de Pœnit.

Idem S. Chrys. hom. 3. de Pœnit.

Isa. 1.

S. Basil. homil. de Pœnit.

Vide supra §. 4.

S Cyprian. serm. de cœnæ Domini.

Itaque

Itaque quisquis vel de se, vel de vllo peccatore, rem desperatam esse putat, huc oculos reflectat, & respiret. Neque offendi debet quisquam, si videt multa ac grandia quædam peccata à sic conuerso, antè fuisse perpetrata. Talis ardentiùs dicere potest: *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.* In magni peccatoris conuersione, magna misericordia ostenditur. Neque quidquam magna Dei misericordia, magnæ eiusdem iustitiæ prærogat. Vtraque illius est, vtrauis potest vti, pro libertate. Neque verò iustitia in talibus nulla ostenditur. Bonifacius magna contritione, magno amore Dei, magna potuit peccata compensare, vt diceretur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Denique, inter tot tormenta, facilè potuit luere tot delicta; & tanto sanguine tanta peccata lauare. Quòd si etiam cosiderare volumus, quid de congruo Aglaidi & Bonifacio fecerit Deus; duas in ijs caussas reperiemus. Nam Bonifacius, etiam cum vino & Venere caleret, *pecuniæ erat contemtor magnificentissimus, & ad eas egentibus distribuendas longè liberalissimus, & hospitalitati deditus, si vllus alius. Si quando ergo vidisset aliquos ex viatoribus, aut æstu & siti eliquatos, aut niue & frigore concretos, aut alia ratione itinere grauatos, ipse festinans hilariter eis ibat obuiam, & rogabat, vt à labore requiescerent: &, cum cessissent, in domum suam introductos hospitio benignè accipiebat, & verbis, & factis eorum omnem propulsabat molestiam.* Quare *non sustinuit Dominus, despicere animam hanc:* neque animam Aglaidis, quæ & ipsa in Bonifacij liberalitatem consensit, & multum auri tradidit, *vt etiam haberet, quod distribueret pauperibus.*

XVII.
Psal. 106. 1.
Luc. 7. 47.
Surius in eius vita 5. Iunij.

Nimirum *beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Hæc sunt iudicia diuinæ bonitatis, vt, si quis pauperi det obolum, emat cælum; si panem porrigat, aut *aquæ frigidæ haustum*, mercede sua non careat. Qua mercede? Nimirum huius & alterius vitæ. Hinc nihil speciatim dixit, quando dixit: *misericordiam consequentur*, vt vtrumque dixisse censeatur. Quando enim dixit: *Beati pauperes spiritu*; non addidit, *quoniam illorum est regnum mundi & cæli*, sed limitatè addidit: *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* At cum ad misericordiam venit, non ad regnum cælorum duntaxat misericordes remisit, sed misericordiam vicissim spopondit, quæ vtique sæpissime, etiam in hac vita, exhibetur. Vnde & illud habemus: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*; *in die*

XVIII.
Matth. 5. 7.
Matth. 9. 40.
Psal. 40. 2.

in die mala liberabit eum Dominus. Dies mala, cum Cassiodoro, potest dies iræ, diésque iudicij quidem intelligi; sed non tantùm illa dies mala est. Mala est omnis dies, in qua malum patimur; nec, quando in oratione dicimus: *Libera nos à malo*, à iudicio tantùm liberari petimus; sed multò maximè à peccato, & peccati pœnis.

1.Tim.4.8. Itaque, etiam Apostolo teste, *pietas ad omnia vtilis* est, *promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Qua de caussa Pater ille filio

Tob.4.7. suo hoc documentum dedit: *Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuã ab vllo paupere, ita enim fiet, vt nec à te auer-*

Matth.7.2. *tatur facies Domini.* Siquidem *eadem mensura, qua mensi fueritis, re-*

Prou.21.13. *metietur vobis*, ait Seruator. Vnde etiam, *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur*; sicut non

Luc.16.24. exauditus est Epulo clamans: *Pater Abraham, mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam*; quia ipse priùs non exaudiuit Lazarum ante fores clamantem. Iustè negata est gutta, à quo negata fuit mica. At alijs, quibus frustra dictum non est: *Date, & dabitur*, quia dederunt pauperi, idcirco dat & Deus, siue cum esuriunt, siue cum sitiunt, siue cũ ægrotant, siue cum calumniam patiuntur; siue cum periclitantur de æterna damnatione. A Bonifacio igitur, & Aglaide, ô mortales,

Tob.12.9. discite esse misericordes: quia *eleemosyna est, quæ facit inuenire mise-*

S.Chrysost. hom. 5. de pœnit. *ricordiam. An ignoras*, inquit, os aureum, *qui iudicem mitigare volunt, non ipso examine caussæ, sed priusquam iudicij ingrediantur locum, beneuolum sibi facere, vel amico, vel mediatore, vel præsule, aut modo alio, sibi iudicem conciliare. Igitur & Deo, non sessionis tempore, suadendum.*

Psal.94.2. *Ante iudicij tempus mitigabilis est; & ideò Dauid ait: Praeoccupemus faciem eius. Illum magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur; dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Nunc verò iudicem exorabimus, & placabimus, non pecunia; magis autem, (si verum dicere oportet) clemens & pius ipse pecunia suadetur; non ipse manu sua, sed per inopes accipiens. Da pauperi pecuniam, & iudicem mitigaueris.* Hoc & Aglais fecit; &, si facerent aliæ quoque, in malo Aglaidi pares feminæ, fortasse & ipsæ misericordiam consequerentur.

XIX. Sed aliud quoque fecit Aglais, quo sibi patrocinia conciliauit. *Subijt* enim *illã salutaris cogitatio ac vehemens quoddam & inuictum desiderium reliquiarum Martyrum.* Hinc Bonifacium ita est allocuta. *Scis, frater, qualibus simus coinquinati peccatis, nec nobis curæ*

esse

esse aliquid, quod expectamus futurum, vt sistamur ante Deum, & pro his grauia subeamus supplicia. Ceterùm audiui à quodam viro pio, quòd, si quis eos, qui propter Christum passi & affecti sunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædam & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eâdem, qua illi, fruetur beatitudine. Hæc est altera caussa, ob quam Aglaidem à Deo non negligi congruum fuit; quia scilicet ipsa Sanctos Sanctorúmque reliquas non neglexit. Quod 1. fecit, exemplo Patriarcharum. Nam Iacobus Edyssenus Syrus memorat, Patriarcham Noë, tempore diluuij, ossa primi parentis Adam, intra arcam reclusisse, finitóque diluuio, illa inter filios suos diuisisse, capútque, tanquam præcipuam partem, præcipuo ac primogenito filio donauisse. Cuius facti, sunt qui dicant, caussam fuisse, venerationem reliquiarum protoplasti. Procopius Gazæus referens diuitias, quas filij Israël ab Ægyptijs mutuò acceptas, in terram promissionis secum deduxerunt, ait: *Hebræi, quia carnalia sectabantur, iussi sunt mutuò accipere argentea, & aurea vasa: Moyses elegit viri iusti Ioseph ossa, quæ prætulit immensis thesauris Ægyptiorum.* Habétque huius rei aliquod, in diuinis litteris, fundamentum; dicitur enim: *Tulit quoq; Moyses ossa Ioseph secum.* Hos aliósque Sanctos imitata est Aglais, in Diuorum reliquijs venerandis. 2. Has venerata est reliquias, quia, vt disertissimus Pater ait: *Deus, qua est in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quoq; viam nobis à se munitam esse voluit, idoneũ ad virtutem capessendam stimulum; relictis scilicet interim, apud nos, Sanctorum reliquijs. Nam post sermonis facultatem, ipsæ certè Sanctorũ reliquiæ proximum locum obtinent, ad animas hominum, in ipsos Sanctos intuentium, ad virtutum earundem æmulationem, excitandas; sepulchri enim sancti aspectus in animam nostram inuadens percellit, & exsuscitat, ac perinde afficit, ac si, qui ibi mortuus iacet, preces simul fundat, præsensq; adesse cernatur. Deinde fit, vt qui se sic affectum cernit, mira alacritate gestiens, & quasi alius ex alio recedat.* Hoc contigit Bonifacio, qui martyrũ certamina spectans, martyr euasit. Hoc euenit Aglaidi, quę dum voluit martyres, in suis reliquijs, honorare, Martyrum preces meruit; inque ossibus Bonifacij perpetuum habuit vitæ sanctioris exhortatorem. Nam anima quidem illius, in cælo, pro ea, Deum orauit; corpus autem, ex ipso tumulo, ad quem illa quotidie supplex iacuit, eam exemplo, ad imitationem pœnitentię prouocauit. Sic correcta peccatricis incontinentia, *gloriam ex culpa inuenit.*

Apud Andream Masium super c. vltim. Iosuę.

Procop. Gazæ. in Exod. 13.

Exod. 13. 19.

S. Chrysost. lib. contra Gentiles.

uenit. Si autem hoc sanguis Martyrum potuit; sanguis Christi, quid non valebit, qui sanguini Martyrum vim omnem virtutémque cõtulit? Seculi sapientes aiunt: *Piaculum est, misereri nos hominum rem male gerentium*; & aliorum sanguis ad cælum clamat, vt vindictam impetret: sanguis Christi, clamat ad cælum, vt veniam impetret; estq; tam mitis, vt gloriosum ducat, *misereri hominum* etiam *rem malè gerentium.* Hanc indolem à Magistro suo Sancti trahunt, qui sciunt, misericordiæ esse officium, miseris succurrere.

Plaut. in Trucul.

CAPVT XLIII.

Deum, infinita sua clementia, omnes ad pœnitentiam gratiarúmq; actionem inuitare.

I. Anguis Christi Seruatoris tantæ est efficacitatis, vt non ille solùm delere peccata mortalium possit; sed etiam vim cõferat sanguini Martyrum peccata propria abluendi, & alienis veniam impetrandi. Neque sanguini tantùm, sed etiam aquis Baptismi, & lachrymarum hanc virtutem indit. Scribit Aristoteles, fontem esse in Sicilia, in quo si aues aliáque animantia suffocata immergantur, reuiuiscant. Et multos audiui oculatos testes, qui se vidisse affirmarunt, canes in antrum quoddam Italiæ inductos viuos, reductos pestilenti aurâ velut mortuos; qui, si in proximum stagnũ inijciantur, ad se & vitam pristinam redeant. Quis hîc non agnoscat magistram pœnitentiæ atque lachrymarum naturam? Defuncta erat Deo Magdalena, *lachrymis cæpit rigare pedes* Christi, & reuixit: audiuit enim: *Remittuntur tibi peccata. Fides tua te saluam fecit: Vade in pace.* Mortuus erat Deo Petrus, quando *cœpit detestari & iurare, quia non nouisset* Christum; sed reuixit, vbi *egressus foras fleuit amarè.* Nimirum sciuit benignus Pater, non omnes adeò fortes fore, vt per martyria, & sanguinem fusum, peccata sua possint eluere; voluit ergo contentus esse, si vel lachrymis ea ablueremus. Hoc significauit fons ille, qui de latere Christi exiliens nos miseros mortales toties lethalibus plagis affectos, toties exanimatos ad vitam reuocauit. Nam quando *vnus militum lancea latus eius aperuit, continuò exiuit sanguis & aqua.* Fons sanguinis Martyrium, fons aquæ

Aristoteles in Admirandis, cap. 28.

Luc. 7. 38.

Matt. 26. 75.

Io. 19. 34.

aquæ Baptismum & Pœnitentiam expressit. Siquidem, vt D. Augustinus ait: *Pœnitentia languores sanat, leprosos curat, mortuos suscitat, sanitatem auget, gratiam conseruat, claudis gressum, aridis copiam, cæcis restituit visum, vitia fugat, virtutes exornat, mentem vnit & roborat.* Hoc conciliationis remedium Deus inimicis suis largitus est. Pro sanguine suo, lachrymas nostras exposcit, quæ & ipsæ *sanguis esse cordis* perhibentur, & balneum sunt, quo animæ vulnera persanantur. Olim veteres, in amicitiæ signum, sanguinem è venis extractum permiscuerunt. Vult Deus etiam nobiscum amicitiã inire, si cum precioso illius sanguine lachrymas nostras coniungamus. Hoc antidotum est totius nostræ calamitatis.

S. Aug. lib. de Pœnit.

II.

Ad acidulas & thermas, quàm cupidè homines proficiscuntur, vt corporis impetrent sanitatem? ad lachrymas cur sunt tam segnes? quibus tanta vis inest, vt Gehennæ flammas possint extinguere? In Lycia quondam, teste Seneca, nulli fas erat lachrymas fundere, nisi muliebrem vestem induisset; quòd lachrymæ debilis & effeminati animi essent argumentum, & viros dedecerent. Nempe nulla res temporalis est tanti, vt fletum mereatur. At verò peccatum generans mortem æternam, vtique tanti est, vt debeat, à quocunque etiam sanguineis lachrymis defleri. Nemo aquę parcit, cum domus suę incendium est restinguendum: &, cum ignis inferni est opprimendus, lachrymis parcemus? Quis Dauide, vrsorum, leonum, Gigantis, Philisthæorum victore fortior? & tamen cum de peccato ageretur, non erubuit scribere: *lachrymis meis stratum meum rigabo*; noctu nempe; interdiu autem ait: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam*: sic noctes diésque lachrymas fudit, & quidem tam copiosas, vt lecto lauando sufficerent. Igitur etiam

Psal. 6. 7.
Ps. 118. 136.

Vtar ego lachrymis, sed non muliebriter vtar:
Est quoq; qui deceat mascula corda dolor.

Nam etsi, ex communi Theologorum sententia, exterior pœnitentia, seu confessio Sacerdoti facienda, & satisfactio pro peccatis, tantùm ad tempus, & secundùm peccati mensuram debeat necessariò durare; tamen pœnitentia interior, qua quis de peccato commisso dolet, debet durare vsque ad finem vitę, vt S. Thomas docet. Semper enim debet nobis displicere, peccauisse. Hinc ait David: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dũ dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?* Adeò, sicut corpus pane, ita anima lachrymis

S. Thõ. 3. p. q. 84. a. 8.
Psal. 41. 4.

mis pascitur amorem Deì detestationémque peccati significantibus, & minuentibus timorem diuini furoris. Sicut enim, cum cælum nubibus obtenebratum fulgura oculis, auribus tonitrua ingerit, tam diu etiam fulmina metuuntur, dum, nube in imbres resolutâ, dies iterum clarescit, & sol cælo reddit serenitatem: ita meritò peccator, qui in conscientiæ versatur tempestate & mentis caligine, diuini iudicij fulgura, timores mortis, & inferni pericula formidat: at, cum compunctus in lachrymas prorumpit, spem habet diuinæ consolationis. Sinit enim se illicò molliri Deus, quando videt, mollitum esse cor peccatoris.

III. Quis tantæ clementiæ rex vnquam fuit, vt, eodem ferè momento, flagrantissimè iratus, & rursum eidem summè placatus esset? At de Deo dicit: *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi; conuersus est furor tuus, & consolatus es me. Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam.* Quid ita? quia *posuisti lachrymas meas in conspectu tuo*; tanquam rem tibi acceptabilem & tuo conspectu dignam, tibíque in primis charam. Siquidem, sicut ea, quæ in odio nobis sunt, auersamur; ita vicissim illis, quibus animus, ijsdem etiam oculus adhæret. Ægrotauerat Ezechias, & veniens ad eum Isaias iam dixerat: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues*: Ezechias autem conuertit faciem suam ad parietem, & cum lachrymis adorauit Dominum, & antequam exiret Isaias mediam partem atrij, factus est sermo Domini ad eum dicens: *Reuertere & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas, & ecce sanaui te* &c. Alia lectio habet: *vidi lachrymam tuam*, quasi propter primam lachrymam statim & conciliatus, & sanitatem, & quindecim annos, & liberationem ab Assyrijs donârit. Potéstne maior bonitas cogitari? Illata infinito Deo iniuria, æterna damnatione, æterno supplicio digna, lachrymis, immo lachrymâ vnâ compensatur.

(Isa. 22. 1. — Psal. 55. 9. — Isa. 38. & 4. Reg. 20.)

IV. Hæc cum ita sint, boni nunquam de salute sua desperant, sed oculos semper in cælum erigunt, semper misericordem esse iudicem credunt, atque ad pœnitentiæ remedia, ad lachrymas, ad tunsiones pectoris, ad confessionem, recurrunt. Denique etiam *non est desperandum de malis*, ait S Doctor, *sed pro ipsis, vt boni fiant, studiosius supplicandum: quia numerus Sanctorum, semper de numero auctus est impiorũ.* Hæc est ars omnipotentis, *è lapidibus filios Abrahæ suscitantis*; hic diuinæ misericordiæ fructus, *vocantis ea, quæ non*

(S. Augustin. lib. de vera innocent. c. 184. — Matth. 3. 9.)

sunt

sunt: hæc *dextera Excelsi, de stercore pauperem* erigentis. Cuius, in luculenta historia, & exemplum accipe, peccator, & documentum.

Dedit id, ante me, ex idoneo authore, Iulius Mazarinus, de quadam puella, quæ venustate vultus pariter, & iuuenilibus adhuc annis florens, affinis earum rerum, quas fert adolescentia, malæ educationi, malam reposuit mercedem. Nam in delicijs, à matre, & vitæ licentia, enutrita, nimiam indulgentiam eximio dolore compensauit. Itaque assueta facilè flecti, improbo parentis suasu, haud ægrè permota incæsto animam polluit flagitio. Nempe aptum matris supplicium erat filiæ peccatum. Quid ergo Agalma mater (nam hoc illi fuit nomen) nefandi coitus exploratè gnara fecit? Dolorem, quem non potuit premere, in verba effudit; quibus acerbissimis filiæ aures identidem flagellauit, nefarium ac inauditum crimen comperisse se clamitans: facinus vtique non castâ, sed Iocastâ dignum, & flammis expiandum ab eâ perpetratum esse: & quæ alia muliebris furor suggerebat. Filia crimen audaciùs facere, quàm patientiùs audire docta, scelusque suum propalatum acerbè ferens, tollere, cum matre, exprobrationem statuit. Aberat tunc pater. optima occasio vindicandi. Igitur, parricidali conatu, matri vitam lucísque vsum, virulento pharmaco, aufert. Vbi pater domum redijt, vacuámque matrefamiliàs inuênit, tam inexpectato casu perculsus, filiam vultu, voce, minis iracundissimè obiurgauit. Infelix puella vltro citróque malè se verbis acceptam, &, quæ metus augurabatur, non ferens, ad vltimam desperationem progressa patri quoque, à quo vitam acceperat, vitam adimere decreuit. Captatâ occasione, remotísque arbitris, ceruicem incæstam parentis sicâ abscindit. Facinore patrato, se se in fugam dat, asportatâ secum præcipuâ supellectilis parte. In ignoto loco incognita, omni frontis honore valere iusso, voluptatibus extremè indulsit. Neque enim aliud supererat, quod sperare vellet. Ita diu vitam brutorum vixit, verè errans, sicut ouis, quæ perijt. Et perijsset, nisi eam summus pastor errantem quæsijsset. Vagabatur vbique misera, &, fallendi magis temporis, quàm Numinis placandi gratia, aliquando curiosè in templum intrabat, eo ipso tempore; quo diuini verbi præco, Dei misericordiam, vehementi oratione, exaggerauit, addidítque, Neminem vllum esse, sub cælo, ita profundè peccatorum

V.
Iul. Mazarin. in Psal. 50. p. 1. discurs. 10. ex Iac. Vitriac. Cardinal.

cœno immersum, cui salutis spes sit intercisa. Affectâ concione, continuò illa, omnem moram exosa, ad concionatorem accessit, atque ex eo percontata est: *Num, quæ dixisset, omnia de Dei in peccatores benignitate, vera essent?* Verissima respondit ille, eáque, quæ publicè dixerat, pluribus insuper argumentis confirmauit. Tum illa, *Si*, inquit, *ita res est, vti confidenter asseris, te obnixè rogo, Pater, vt excipias confessionem meam, ac me à peccatis absoluas, vt pro me fias pius intercessor, apud tantam misericordiam.* Annuit ille: confitetur illa: quâ auditâ, substitit aliquanto temporis spacio Pater, & cogitare cæpit, qualisnam pœnitentia eiuscemodi peccatrici esset præscribenda? Suspectum fuit hoc silentium puellæ, quæ illico. *Quid hoc*, inquiebat, *Pater, iam misericordiam valde extollebas, & nunc videris de salute mea desperare? Non ita, non ita*, ait Confessarius, *ô filia, sicut cogitas, sed in tuæ animæ bonum opto, vt ad concionem audiendam, crastino die, iterum te sistas. Quod tibi, pro salutari pœnitentia, iniungo.* Hac tam clementi pœnitentiâ intellectâ, atque, per eius exiguitatem, cum nefandis flagitijs suis, comparatam, in diuinæ bonitatis potentias immensitatémque ingressa, tanto, ob peccatorum recordationem, dolore vri, atque in tanta suspiria vrgeri cœpit, vt è templo pedem efferre non posset, sed illico cælesti amore, vel liquescens, vel contabescens, animam efflaret. Accurrunt ad cadentem homines, & adhuc, per mortuæ genas, vberrimè currentes lachrymarum riuos deprehendunt. Nunciatur ea mors Concionatori; qui defunctæ animam cœnobij sui Religiosis commendauit. His ergo, pro ea, orantibus, de cælo eiuscemodi vox venit: *Non est opus, vt oretis pro ipsa; potiùs ipsa orabit pro vobis.* Hic huius tragœdiæ epilogus est; tam citò ex lupa agnam fecit diuina clementia, immo vel vnica diuinæ clementiæ cogitatio.

VI. Ac ne mulieres duntaxat delicati huius amoris contritionísque tam potentis capaces esse videantur; etiam apud viros, *fortis est, vt mors dilectio*; adeò vt, præ dolore tam mitis Dei offensi, & ipsi, dissiliente in partes corde, emoriantur. Refert exemplum sui temporis author, qui non minùs ipse fecit, ab alijs, laudanda, quàm narrauit ab alijs cum laude gesta. Memorat igitur, in Gallia, id *fidelissima relatione traditum* accidisse. Ad Petrum de Corboel Senonensem celeberrimi nominis Archiepiscopum (qui, in tabulis Democharis numero septuagesimus secundus est, obiítque

Cant. 8. 6.
Thom. Cantiprat. lib. 2. apum. c. 51. §. 7.

que anno 1221.) vir quidam venit, qui parum honestè pudicitiam habuerat, vitióque crescente, vim vitiúmque propriæ filiæ intulerat. Is, conscientia stimulante, ac tam nefarij criminis magnitudine perculsus, pœnitentiáque tactus, prædicto Archiepiscopo, delicta sua ingenti cum dolore animi, lachrymarúmque effusione, confessus, quæsiuit, an adeò grauis peccator *vnquam posset, vllo dolore, vel pœna, à Domino veniam impetrare?* Cui Præsul: Ne dubita, fili, inquiebat, veniam impetrabis, *si tanti mali pœnitentiam subire volueris. Et ille vehementer exclamans: Volo, inquit, etiamsi mille mortes me sustinere volueris.* Tanti est, Deum verè dilectum offendisse. Confessarius, hominis contritione cognita, confitenti, & ipse calidissimè collachrymatus: *Et ego*, inquit, *septennem tantùm tibi pœnitentiæ pœnam impono. Tunc ille,* quid ille? num ad nostri seculi morem & frigus vel octidui pœnitentiam detrectauit; aut questus est, pœnam esse nimis diuturnam? Nequaquam. Sed, *Quid est, ait, quòd pœnitentiam mihi flagitiosissimo septennem tantùm iniungis; qui si viuerem vsque in finem mundi, tantùm facinus pœnis innumerabilibus diluere non valerem.* Hoc tanto támque, ad satis faciendum, parato animo intellecto, Præsul, *Vade, inquit, & tres dies tantùm in pane & aqua ieiuna.* Minuit pœnam, auxit dolorem pœnitentis, & ad tam fœdum facinus luendum, nullam pœnam sufficere iudicantis; qui proinde longè impotentiùs plorans eiulánsque ac pectus pugnis contundens, enixissimè rogauit, ne sibi parceret, néue culpa minorem pœnam decerneret, sed *vt pœnitentiam iniungeret salutarem.* Tam accensum diuini amoris affectum supra modum admirans antistes, sciens multa dimitti multùm diligenti, tandem imperio vsus, *præcepit homini, vt abiret, & vnum tantùm* Pater noster *diceret, sciréq; pro certo, peccatum iam sibi esse dimissum.* Ad hanc tam immensam Dei misericordiam ita obstupuit incaluítque confitens, vt magnitudinem diuini æstus non caperet mortale pectus. *Nec mora, dirum ille emittens eiulatum, & in terram procidens, expirauit. Nec dubia fides est, sicut Deo dignus Episcopus postea prædicauit, quinidem pœnitens, sine vlla alia Purgatorij pœna, validissima tantùm contritione purgatus, ad gloriam euolârit.*

Quid primum, quid postremum dicam? quantus hîc dicendi campus? Quanta Numinis clementia? An non verè Deus VII.

rex est ille, ad quem accedens, qui decem millia talentorum debebat, debitum sanè ingens, & vrgens pondus æris alieni, tam
Matt. 18. 26. citò, quidquid petijt, impetrauit? Siquidem *Procidens seruus ille, orabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi: Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Atqui seruus, non remissionem, sed dilationem solutionis tantùm petierat: Dominus autem, atque in eo Christus, ait, *omne debitum dimisi tibi.* cur? *quoniam rogasti me.* non, quia triduo *in pane & aqua* inediam sustinuisti; non quia vigilijs te macerasti; non, quia longis peregrinationibus corpus tuum fatigauisti; non, quia multis annis te, cilicio & cinere, virgis & flagris, castigauisti; non, quia in eremum ac solitudinem secessisti; sed *quoniam* animo tam contrito *rogasti me.* Merebaris quidem illis omnibus te expiare; & agnoscebas, te meruisse. Quia verò tam paratus, támque promtus eras, pro facto, acceptaui
Psal. 50. 19. voluntatem faciendi. *Cor contritum & humiliatum non despexi.* Tã miserante sum animo, vt sufficiat mihi, confessio tua, contritione tali stipata. Verus animi peccata retractantis dolor, apud me, ceteris rebus omnibus antecellit. Hoc puella illa patris, hoc pater iste filiæ toro abominandus experti, iam mihi æternùm ca-
Psal. 31. 5. nunt: *Delictum meum cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi. Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac* tanta misericordia hominibus impetranda, *orabit* ad me *omnis sanctus, in tempore opportuno*, antequam scilicet tempus misericordiæ finiatur, dum hæc vita durat; dum gemitus, dum suspiria, dum lachrymæ sunt salutares. Sic patri huic incæstuoso, sic incæstuosæ filiæ salutares fuerunt, ignémque & Inferni, & Purgatorij extinguere potuerunt. A morte pater iste transijt ad vitam; ab ipsis inferorum portis, hæc filia, ad superos, migrauit. Itaque *Non est opus, vt oretis pro ipsa; potiùs ipsa orabit pro vobis*; iam sancta, iámque exemplum, quæ paulò priùs fuit scandalum. Hæc, ad peccatorem, Christus de cælo clamat.

VIII. Videtur mihi, cum ista voce, ipsa quoque illa beata puella, & hic diuino vir amore confossus contritionéque ipsa extin-
Psal. 65. 4. ctus, de cælo, clamare: *Venite, & videte opera Dei: terribilis in consilys super filios hominum. Venite, audite, & narrabo, omnes, qui*

timetis Deum: quanta fecit animæ meæ. Atque in primis, vos Concionatores, qui meritò ſæpe fulminatis in peccatores, & illis iuſtitiam irámque diuinam inculcatis; illud etiam ſedulò mementote, vt homines in ſpem erigatis, altiſſimíſque vocibus identidem clametis: *Quoniam tu, Domine, ſuauis & mitis: & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te.* Multi magis ſe ſinunt duci ſpe, quàm impelli timore. Res violenta eſt metus, quæ non diu durat, niſi amore fulciatur. Amorem conciliat occaſio ſperandi. Sperandi maxima & occaſio & cauſſa eſt agnitio diuinæ bonitatis, ob vnum gemitum, & vnam lachrymulam, mille flagitia condonantis. Hanc, vos Dei præcones, extollite; hanc mortalibus ob oculos ponite: hanc omni arte, omnibus coloribus exornate. dici nimium non poteſt, vbi eſt infinitum. Non tot deſperarent, ſi ſcirent, Deum promtiorem eſſe ad dandam veniam, quàm homines ad accipiendam. Verè Deum nouit, qui in Deum confidit. *Ille negat Deum, qui eum peccata dimittere non credit.* Item: *Dei miſericordia eſt, vt peccata noſtra dimittat. Nam ſi vellet pro meritis agere, non inueniret, niſi quos damnaret.* Denique Dauidem audite: *Deus meus, miſericordia mea*, inquit. *Non inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deum ſuum, niſi miſericordiam ſuam. O nomen, ſub quo nemini deſperandum! Deus meus, inquit, miſericordia mea.* Hæc beata puella illa mihi videtur ad Concionatores, de cælo, clamare. Agite, concionatores, idem clamate ad peccatores: vt qui Dauidem ſecuti ſunt peccantem, ſequantur etiam pœnitentem. Eſto Bethſabæam vitiârint, eſto Vriam occiderint, & adulterium homicidio cumulârint; poſſunt tamen lachrymis & illam fœditatem, & hunc ſanguinem emundare, vt multos antecedant, qui ſibi de innocentia ſuperbè ipſis applaudunt. *Multi erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Hoc autem dicebat, vt nec illi torperent, tanquam redire non poſſent; nec hi præſumerent, tanquam ſtent immoti. Hoc & Ioannes exclamans aiebat: Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Ne igitur confidamus ſtantes, ſed nobis dicamus: Qui ſtat, videat, ne cadat. Neque iacentes deſperemus, ſed dicamus: Nunquid qui cadet, non adyciet, vt reſurgat? Nam & Iudas prius filius regni erat, & poſtea factus eſt gehennæ filius: & multi, poſtquam in ipſum aſcenderunt cæli verticem, & in deſertis morati ſunt, quòd paulò torpuerint, ſupplantati ſunt, &*

Pſal. 85 4.

S. Auguſtin. ſerm. 4. de Natiuit. Domin. ſuper Pſal. 94.

Idem Auguſtin. in Pſ. 58.

Matt. 19 30.

S Chryſoſt. hom. 77. ad populum.

ad ipsum malitiæ barathrum deuenerunt. Alij rursum illinc ascenderunt in cælum, &, ex orchestra, ad Angelicam migrauère conuersationem; & tantam virtutem exhibuerunt, vt expulerint dæmones, & alia multa fecerint signa.

IX. Sed neque Confessarios non compellat vtraque hæc historia monétque, vt se Patres esse, aut paternos iudices oportere, meminerint. Si Dei vices agunt, Dei clementiam imitentur, neque sint in homines, homines ipsi, Conditore suo immitiores. Sciant se quoque iudicandos. Qualem ergo ipsi cupiunt habere iudicem Deum, tales & ipsi se se iudices exhibeant. Quid medicus prodest, qui vulnera non sanat, sed exasperat? & plagas detegenti plagas accumulat? Itaque qui paternè vult agere cum pœnitente, contritionem eliciat, non indignationem: in spem peccatorem erigat, non conijciat in desperationis abyssum. Etsi enim nonnullis in saxum induratis malleo opus est, vt conterantur; cum quibus si leniter agas, laudare eos videberis, & in peccatis confirmare; qui vtique fortiter tangendi sunt, vt, per callum, dolorem persentiscant: sunt tamen alij, qui acri monitione penitus franguntur, quos quocunque flectas, si diuini amoris ac misericordiæ adhibeas suauitatem. His & concionator, & confessarius Deum iustum quidem, sed, in hac vita maximè, clementem ante oculos ponat; illum nempe Deum, qui *vocat* S. Augustin. in Psal. 32. serm. 1. *auersos, donat peccata conuersis. patiens est super peccatores, donec conuertantur. Quandocunque conuersi fuerint: præterita obliuiscitur, futura promittit. Hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adiuuat dimicantes, neminem deserit laborantem & exclamantem ad se: donat vnde sibi sacrificetur, ipse tribuit, vnde placetur. Hoc magnum misericordiæ tempus, non nos transeat. Venturum est enim iudicium. Et tunc erit pœnitentia, sed infructuosa.* Huiusmodi conciones, hamus sunt, quo trahuntur etiam in magno peccatorum pelago natantes: prunæ sunt, quibus bona indoles liquescit: flammæ sunt, quibus etiam frigida corda incenduntur.

X. Quis beneficium nouit, & non amat? Quidquid huc vsque laboratum est, laboratum est, vt Deum bonum, iustum, misericordem, facientem omnibus bene, nosceremus. Vel Seneca hunc ex hac notitia fructum agnouit: nam contra Epicurum disputans, qui Deum non esse de nobis solicitum, nec conferre

nobis

nobis vlla bona, sacrilegâ inscitiâ docebat, negat vllum esse, ad quem aliquid, ex illo benignissimo fonte, non manârit. *Non dat Deus beneficia*, inquit, *sed securus & negligens nostri, auersus à mundo aliud agit, aut (quæ maxima Epicuro fœlicitas videtur) nihil agit, nec magis illum beneficia, quàm iniuriæ tangunt. Hoc qui dicit, non exaudit precantium voces, & vndique sublatis in cælum manibus vota facientium priuata ac publica. Quod profectò non fieret, nec in hunc furorem omnes mortales consensissent alloquendi surda numina, & inefficaces Deos, nisi nossent illorum beneficia nunc vltrò oblata, nunc orantibus data, magna, tempestiua, ingentes minas interuentu suo soluentia. Quis est itaq; tam miser, tam neglectus, quis tam duro fato, & in pœnam genitus, vt non tantam Deorum munificentiam senserit? ipsos complorantes, sortem suam, & querulos circumspice, inuenies non ex toto beneficiorum cælestium expertes, neminem esse, ad quem non aliquid ex illo benignissimo fonte manauerit. Parum autem id quidem nascentibus ex æquo distribuitur? vt quæ sequuntur in æquali dispensata mensura transeamus, parum dedit natura cum se dedit? Non dat Deus beneficia? Vnde ergo ista quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? vnde hæc innumerabilia oculos aureis & animum mulcentia? Vnde illa luxuriam quoque instruens copia? neq; enim necessitatibus tantummodo nostris prouisum est, vsque in delicias amamur. Tot arbusta non vno modo frugifera, tot herbæ salutares, tot varietates ciborum, per totum annum digestæ, vt inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in sicco solidóque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. Flumina hæc amœnissimis flexibus campos cingentia, illa præbitura commercijs viam, vasto & nauigabili cursu vadentia, ex quibus quædam, statis diebus, mirabile incrementum trahunt, vt anhela & feruenti subiecta cælo, loca subita vis æstiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? quid in ipsis littoribus aquarum calentium exundatio?* Te, Lari maxime, téque Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino. *Si pauca quis tibi donasset iugera, accepisse te diceres beneficium, immensa terrarum latè patentium spatia negas esse beneficia? si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis. tot metalla defodit, tot flumina emisit in æra, super quæ decurrunt sola aurum vehentia: argenti, æris, ferri immane*

Senec. lib. 4. de benef. c. 5. 6. 7.

pondus omnibus locis obrutum, cuius inuestigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum, in summa terra, signa disposuit. negas te accepisse beneficium? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid resplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus sparsum, num medicore munus vocabis? Ingens tibi domicilium, sine vllo incendij aut ruinæ metu, struxit, in quo vides non tenues crustas, & ipsa, qua secantur, lamina graciliores, sed integras lapidis pretiosissimi moles, sed totas variæ distinctæq́; materiæ, cuius tu paruula frusta miraris, tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te vllum munus accepisse? & cum ista, quæ habes, magno æstimes, quod est ingrati hominis, nulli debere te iudicas? Vnde tibi istum quem trahis spiritum? Vnde istam, per quam actus vitæ tuæ disponis atq; ordinas, lucem? Vnde sanguinem, cuius cursu vitalis continetur calor? Vnde ista palatum tuum saporibus exquisitis vltra satietatem lacessentia? Vnde hæc irritamenta iam lassæ voluptatis? Vnde ista quies, in qua putrescis ac marces? nonne, si gratus es, dices? Deus nobis hæc otia fecit.

Namq; erit ille mihi semper Deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.

Ille Deus est, non qui paucas boues, sed qui per totum orbem armenta dimisit, qui gregibus vbiq; passim vagantibus pabulum præstat, qui pascua hibernis æstiua substituit, qui non calamo tantùm cantare, & agreste atq; inconditum carmen, ad aliquam tantùm oblectationem modulari docuit, sed tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios, spiritu nostro, alios, externo, cantus edituros commentatus est. Neq; enim nostra ista quæ inuenimus dixeris, non magis quàm quòd crescimus, quàm quòd ad constitutum tempus sua corpori officia respondent. Num puerilium dentium, nunc ad surgentem iam ætatem, & in robustiorem gradum transeuntem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Insita sunt nobis, omnium ætatum, omniumq; artium semina, magisterq; ex occulto Deus producit ingenia; immo producit omnia, & producit sapientissimâ bonitate temperata, vt iure vbique di-
Psal. 8. 1. cere possimus: *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum, in vniuersa terra?*

IX. Immo, quàm amabile? Idcirco dicitur: *Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te*; quæ oleo atque odo-

re tan-

re tantę benignitatis vbique spirantis suauissimè trahuntur. Quanquam *adolescentulæ* vocantur, vt exponit Origenes, animæ in virtute nondum perfectæ, sed incipientes. Hæ enim, teste S. Gregorio Nysseno, sunt, quæ idcirco Deum diligunt, quia sentiunt nominis illius effusionem, fragrantiam, & suauitatem. Perfecti non spectant eiuscemodi suauitates. Amant enim Deum propter Deum; amant, vt ament: quippe amor verus non est mercenarius, sed liberalis. Amor verus ille est, qui ait: *Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus.* Siue extollimur, siue deijcimur, Dominum diligimus. Siue percutiat, siue sanet, Dominum amamus. Siquidem, vt Chrysostomus ait: *Amantis est, nunquam ab his absistere, quæ placent amato:* sed dicere: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculũ? an persecutio? an gladius?* Quare de his, in altero volumine differendum est; vt discamus & illud dicere, quod sequitur: *In his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos.* Diligit enim etiam, cum punit. Quam ob caussam, multò magis exclamandum est: *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersâ terrâ?* Quod etiam vt, hoc titulo, *admirabile* esse, scias, LECTOR,

Orig. in lib. duar. homil. in Cantic. S. Gregor. Nyssen. orat. 1. in Cantic.

Rom. 14. 8.

S. Chrysost. hom. 1. ad popul.

Rom. 8. 35.

Psal. 8. 1.

Id quod maximè, in orbe, miror, hoc est:
Oderunt homines Deum, nec vllam
Nouerunt odij inuenire caussam.

Omnia ad maiorem diuinæ Bonitatis gloriam.

INDEX RERUM ET VERBORUM TOMI PRIMI.

Prior numerus Caput, posterior Paragraphum indicat.

Aaron sorte electus. 34. 3. *Qua?* 35. 4. *Virga florente.* 36. 7.

Abbates diligenter debent visitare. 28. 7.

Abel per sanguinē vindictā postulat. 4. 10.

Abrahæ hospitalitas. 4. 11. *seruus fidelis.* 35. 8.

Absalom mulam pro carnifice, crines pro laqueo habuit. 34. 13.

Abstinentiæ bona. 16. 8. *seqq. Virtus in Fulgentio & Edmundo.* 16. 12. *Imperatorum. ibid.*

Abyssus iudicia Dei. 3. 2.

Acceptio personarum non est in Deo. 5. 14.

Accipiter Casibim defendit. 22. 1.

Achan reus sorte deprehensus. 34. 3. & 35. 4. & 36. 5.

Achitophelis impatientia. 33. 7.

Acino vuæ suffocatus Anacreon. 16. 14.

Adam quantum habuerit dominiū in bestias? 22. 8. 9. *à Deo cibum accepit.* 9. 2. & *vestem.* 10. 1. *malè putauit, se abscondi posse.* 5. 3. *malè culpam in vxorem coniecit. ibid. eius ossa cur in arcam intulerit Deus?* 42. 19.

S. *Adelgundis calumnia sensum & solatium habuit.* 31. 15.

Aduersa prosperis præferenda. 26. 5. *in officio continent & emendant.* 30. 5. *optantur à magnis.* 31. 3. *excitant omnes virtutes.* 31. 9.

Adulterÿ suspicione liberata B. Virgo. 12. 1. *zelator elusus.* 39. 15. *crimine accusata à Pharisæis, à Christo non damnata.* 41. 5.

AEdificia sacra miris prodigÿs adiuta. 17. 11.

AEger à Deo, tempore hiemis recreatur fragis. 19. 7.

S. *AEgidÿ miraculū de tribus lilÿs.* 21. 5. *à ceruа nutritus.* 22. 1.

AEgyptÿ agros sortiti. 34. 3.

AEmuli meritò metuunt. 39. 14.

AEnigmagraphÿ. 17. 16.

Afflictis parcendum. 30. 9.

Agag pinguis occiditur. 16. 10.

Agar ab Angelo compellata. 10. 6.

Aglaidis mira conuersio. 42. 5.

Agni specie Christus æger fertur à S. Francisco. 15. 4.

Agrestius ad diuinum iudicium euocatus. 37. 8.

Agro incenso Ioab citatur. 31. 8.

Aiacis cæcus furor, iratorum imago. 40. 2.

Alapā S. Bennoni datā Iusti Marchio. 37. 6.

Alaricus dux, Dei flagellum. 30. 7.

Alcæi clementia. 6. 1.

Alendi homines varÿ modi. 19. 1.

Alexander, cur non magnus? 33. 6. *liberaliter sacrificans, liberaliter recipit.* 15. 8. *ictus sapit.* 31. 8. *alius à S. Paulo vindictam prædicente monetur.* 37. 4. *alius cur duplici corona dignus?* 5. 12.

Alheydis argutè delicatos religiosos perstringit. 10. 5. *in Eucharistia mel sentit.* 19. 3.

Alipius conuersus apertione epistolæ S. Pauli. 34. 6.

Aliter dicta, aliter accepta. 25. 7. *seqq.*

Alphonsi in iudicando industria. 35. 2.

Alternæ vices fortunæ in Henrico. 29. 3. *seq.*

Aman gratia Assueri excidens à fauore

primo non adiutus. 14. 5.
Amara vita diutum, 19. 12. aqua ligno dulcis reddita. 19. 5.
Amasis rex felici amicitiam renuntiat. 26. 8.
Ambitionis remedium for. 34. 3. pœna. 40. 12 seqq.
Ambulare ebrij cur non possint? 32. 7.
Amicitia sanguinis permistione coalescit. 43. 1. felicitate dissoluitur. 26. 8.
Amor Dei etiam erga non bonos, bonos facit. 11. 6. est caussa sanctitatis & miraculorum. 12. 8. verus quis? 43. 9. erga misericordes. 14. 3. seqq. erga inimicos. 14. 6.
Amphilochij simplicis prudens strategema. 21. 10. seq.
Anacreon acino vua suffocatus. 16. 14.
Anania & Sapphira mors. 37. 4.
Andobuntius rex vino perit. 16. 14.
S. Andreas etiam spretus succurrit. 34 9. à S. Gregorio peculiariter cultus. 34. 10.
Androdus à leone grato pastus. 22. 1.
Angelorum esca cur Eucharistia? 15. 9. Onuphrio & Bertrando. 15. 10.
Angelus Agar & Abrahæ succurit. 10. 6. B. Virginem defendit. 12. 1. Mages in stella instruit. 12. 11. Iosephum dormientem monet, curatq; omnes. 12. 3. solatur. 17. 6. fert panem. 17. 11. seq. vuas & ficus fert Anachoretæ. 18. 2 cibos Hellens. 18. 3. manna. 18. 4. Maurili um iubet domum redire. 34. 15. chorda tactu S. Franciscum recreat. 19. 4.
Anna Austriaca Sancto menstruo monita ad mortem se parat. 35. 11.
Anima Sanctorũ ad Deũ clamantes 37. 4.
Animalia terrena à marinis diuersa. 31 9.
Annulus in mare proiectus, recipitur 26 8.
Animo prodest corpus languere. 32. 11.
Anser Capitolium seruat. 22. 1.
Antichristi nomen per numerum. 36. 8.
Antigoni præsentia quanti? 15. 5.
Antonius Pius Fortunæ statuã alternis filijs habendam linquit. 23. 5.
S. Antonius Euangelio conuersus. 34. 6.
Anus vaticinans caussa homicidij. 36. 13.
Anxijs & dubie cruciatis quid agendum? 12. 1.
Aquila piscem S. Cuthberto defert. 16. 2.
Archesilaus vini haustu suffocatus. 16. 14.
Aperiendum Deo pulsanti. 41. 11.
Apostatare volens miro casu retinetur. 25. 7. seq.
Apostoli multa non intellexerunt. 4. 6. eorum tenebræ. 7. 2. à Christo defensi contra calumnias. 13. 11. in piscatu à Christo adiuti. 20. 4. nominatim sortitione electi. 34. 9. seq.
Aqua è saxo ad baptismum emicans. 14. 11. data nauigantibus è nube nauim secutã. 17. 14. ex mari dulcis. 17. 15. ex arbore. 17. 16 quibus regibus? 19. 10. per lignum facta dulcis. 19 5 & 31. 13. tribulationes significat. 31. 9. laboriosè alijs per pœnitentem allata. 41. 9. mortuos viuificat. 43. 1.
Aquila grata benefactori. 22. 2. vmbram facit, omen Augusto panem rapit. ib. seruata hominem seruat. 22. 6. contra serpentem defendit. ib. à polypo in mari mersa. 42. 7.
Aranea S. Felicem tegit. 17. 13.
Arbitrij libertas nullo fato tollitur. 27. 3. seqq.
Arbor instar fontis aquam stillat. 17. 16.
Arca Noë aquis exaltata, tribulationis fructum denotat 31. 9.
Artes calestis quales dicatur homines facere? 27. 6.
Ariophernis mirum iudicium inter tres filios. 35. 2.
Aristomenes cadens, ab aquila susceptus. 22. 7.

Arnoldus calumniator emergit. 39. 7.
Arrha animæ est tribulatio. 31. 16.
Arriani tribus guttis, seu gemmis refutati. 36. 10. (30.
Artaxerxes aqua & pane delectatus. 19.
Asella Virginis asperrima vita. 16. 13.
Asina instrumentum Dei monentis. 34. 13.
Asperrima vita Fulgentij & Edmundi. 16. 12. *Asellæ Virg.* 16. 13. *Genouefæ. ib.*
Aspis cui sacra? cur & quomodo culta? 1. 2. *an bonos à malis dignoscat?* 1. 2. *seqq. à pueris innocentibus sine damno capitur.* 16. 6. (22. 1.
S. Athenogeni cerua hinnulum offerens.
Atheorum vox. 5. 2. *seq.*
Athletarum fortes pro antagonistis. 34. 2.
Atropos Parca. 27. 1.
Attila Dei flagellum. 30. 8.
Auaritia ministrorum obest dominis. 17. 6. *domnicorum in Religiosos.* 21. 2.
Audomarus cæcus esse cur maluerit? 32. 12.
S. Augustinus à mendico discit. 19. 11. *à puerulo doctus exhauriri non posse mysterium SS Trinitatis.* 21. 8. *nomen Fortunæ retractat.* 24. 4. & 24. 6. *conuersus apertione epistolarum S. Pauli.* 34. 6. *peculiariter colit S. Stephanum.* 34. 10. *sorte vsus diuino instinctu.* 35. 5. & *ad alios seligendos.* 35. 7.
Augusto Imp. panem è manu rapit aquila. 22. 2.
Auicula ægro Petro Canisio diuinitus missa. 19. 8.
Aulicorum artes & pietas incuriosa. 1. 1. *mores inutiles.* 21. 11.
Aurum egentibus miraculosè submissum. 13. 6. *in statuam Fortunæ factum in cubiculis Principum.* 32. 5. *virga exploratum.* 36. 6.
Auxilia humana vbi desunt, diuina adsunt. 11. 1. *seqq.* & 12. 1. *à dæmone non petenda.* 1. 11.

B*Acchanalium iocus.* 7. 11.
Baculus mirificus S. Columbæ. 26. 10.
Balaam asina. 34. 13. *vaticinium quomodo agnitum?* 27. 10.
Balneo exiens moritur. 37. 10.
Baptismus a Christo Turcæ suasus. 41. 15. *diuinâ prouidentiâ Eunucho collatus, non sine miraculo.* 14. 1. *Item Processo & Martiniano. ib. n.* 11. *simulatè acceptus vim suam exeruit in Genesio.* 14. 6. *triplex Philemonis.* 14. 7. *quàm necessarius? ib.*
S. Barbara B. Stanislao Koskæ SS. Eucharistiã portat. 15. 3. *eius patrociniũ ib.*
S. Basilius Euangelio conuersus. 34. 5. *quos sanctos peculiariter coluerit?* 34. 10
Beatorum felicitas descripta. 32. 2.
Bellerophontis littera. 28. 10.
Benedictio ceruæ prodest. 22. 1.
Benedictus Dominus, &c. cantatum bono omine. 25. 10.
S. Benedictus farinam à Deo miraculosè accipit. 17. 4. *oleum orando impetrat. ib. n.* 5.
Beneficia Dei quot & quanta in omnes? 43. 10. *offert Deus, sed repudiantur.* 41. 14.
S. Benno clauem recipit à pisce. 26. 9. *Marchionẽ citat ad tribunal Dei.* 37. 6.
Benoni cur filij Dei. 31. 4. *simul filij doloris & dexteræ. ibid.*
S. Bernardus clericum ad religionem vocat. 25. 9. *ad iudicium Dei prouocat.* 39. 13. *fortiter fert iacturam pecuniæ.* 32. 10.
Bertranda spiritualiter communicans, hostiam accipit per Angelum. 15. 10.
Bestiæ hominibus parentes variæ. 22. 5. *earum etiam dum nocent, vtilitas.* 22. 10. *ijs Deus vtitur tamquam ira sua ministris.* 1. 4. *sæpe etiam in sanctos ipsos.* 1. 5.

Bethsaida quid significet? 12. 9.
Bona & mala à Deo. 30. 1. *bona huius & alterius vita, sunt diuersa pramia.* 31. 6. (41. 3.
Bona facere quomodo Dei proprium sit?
S. Bonauentura, ob humilitatem, abstinens à communione, per angelum accipit Eucharistiam. 15. 11.
S. Bonifacij Martyris mira conuersio. 42. 5.
Bonitas infinita Dei. 41. 14. *seqq. immensa.* 6. 1. *Dei pro inimicissimis incarnati.* 11. 5. & 6. *in quo consistat?* 6. 3. *seqq. ea nonnullos malè scandalizari.* 41. 1. *seq.* (15. 8.
Booz erga Ruth beneuolus figura Christi.
Bos miraculosè missus in cibum pauperũ. 20. 6. *compensatus. ib. n.* 8.
Boso monachus iniuriosus punitus. 37. 12.
Bibens moritur ambitiosus. 40. 14.
Burchardus Episcopus ad iudicium Dei it. 37. 12.
C*AEca cur fortuna pingatur?* 24. 2. *cæcitatis mala.* 7. 1. *seqq. Cæcus esse maluit Audomarus.* 32. 12. *Cæcus in Hiericho, quem significet?* 7. 1. *spontaneus Dei prouidentiã non videt.* 13. 13.
Caduca omnia. 33. 4. & *n.* 6.
Cælum homini semper aspiciendum. 31. 16.
Cælum Misericordia protegenti collatum. 8. 7.
Cæremonijs ascripta veteres sortes, nunc non sunt amplius licita. 36. 1.
Cæsar in mari non metuens. 12. 4.
Caiphæ prophetia. 25. 8.
Calamitas cuiusq; maximè tolerabilis. 26. 4.
Calendaria prohibita ob vaticinia. 27. 6.
Calix capit sortem ineundæ religionis. 35. 9. *sacer per sortem datus, Imperatorem facit.* 34. 2. *Domini bibendus.* 31. 13.
Calor stomachi ferrum consumit. 31. 9.
Caluinus impiè hæmorhoissam reprehendens. 32. 7.
Calumnia vis 31. 15. *pœna. ibid. solatium. ibid. eam ab hominibus Deus repellit.* 13. 11.
Calumniator punitus. 40. 12.
Cancer crucem refert S. Franc. Xauerio. 26. 9.
Canes Cyrum alunt. 22. 1. *canis & porci fabula.* 16. 10.
Cantus omen est victoria Clodouæo. 34. 12.
Capitolium ab ansere seruatum. 22. 1.
Caro pauperum aucta. 17. 14. *ea vt hostis noster, non delicatè habenda.* 16. 7.
Caroli Magni iudicantis industria. 35. 2. *Quinti abdicatio.* 26. 2.
Carpi Episcopi visio. 6. 7.
Casibilim accipiter defendit. 22. 1.
Castitas & abundantia cibi aduersantur sibi. 16. 7. *eius pericula.* 42. 7. *seq.*
Casibus mira effecit Deus. 25. 1. *seqq. ijs omnia fieri qui docuerint?* 24. 2. *Casus secundùm Ciceronem quid?* 25. 1. *quid secundum S. August?* 24. 6. *quo modo differat à Fortuna? ib.* 10. *Varij.* 33. 3. *mirabiles Henrici.* 28. 2. *seqq. Magnorum.* 26. 2.
Catharinæ Aragoniæ vnde? 31. 7. *Senensis Christum præsentem habuit, cùm absentem putaret.* 12. 5. *desiderium Euch. acquirit.* 15. 7. *quamdiu sine cibo vixerit?* 9. 6. *Eiusdem pugna, victoria, visio vtilis scrupulosis.* 12. 5. *Ei bonitas Dei reuelata.* 6. 6.
Causæ per accid: Fortũa & casus cur? 24. (8. 9.
Ceade quid sit? 22. 7.
Centuplum pro eleemosyna. 20. 8. *receptũ.* 13. 14. *eiusdem fraudatio.* 17. 6.
Cereorum accensio pro sorte adhibita. 34. 9. *superstitio. ibid.*
Ceruus S. Ita prælucens. 34. 13. *cerua ductrix, victoria omen. ib.* 12. *S. Aegidium nutrit.* 22. 1. *alia Athenogeni hinnulum quotannis offert. ib. alia Hunnis* viam

Viam ad Scythas monstrat. ib. alia Clodouao. ibid.
Chalcidij de Christum significatura stella testimonium. 27. 10.
Charitas multos in hac vita retinet. 38. 2. Dei immensa. 6. 1. seq. 11. 6. 7.
Childericus cibo perit. 16. 14.
Chosrois calum fictitium. 5. 1.
Chrismatis diuinitùs aucti miraculum. 14. 8.
Christianorum cadauera supina natantia. 41. 15. ij quantum patiendi amorem & patientiam habuerint? 40. 8.
Christi tota vita arumnis plena. 31. 11. alternata vices per prospera & aduersa. 29. 6. Eius vox, Ego sum, quàm potens? 1. 14. bonitate offensi mali. 41. 1. figura, Eliseus miraculosè populū pascens. 17. 2. Christus patientia exemplum. 40. 7. quos mortuos resuscitauerit? 38. 4. ad Patris iudicium prouocauit. 37. 4. Philemonem baptizat. 14. 7. serpenti similis. 1. 6. seqq. iudicat quatuor modis. 1. 9. seqq. est iudex cordium. 5. 4. seq. Carpo Episcopo qualis apparuerit, vt misericordiam doceret? 6. 7. Furi apparet in occipite oculatus. 7. 6. quomodo per stellam agnitus? 27. 10. 11. quomodo stella fatum? ib. n. 9. in latere panem atrum tingens dulcem facit. 19. 4.
S. Chrysostomus exul à SS. Petro & Ioanne Apostolis prater consolationem, Eucharistiam accipit. 15. 3. S. Paulum peculiariter coluit. 34. 10.
Chrystallinus globus diabolum inclusum habet. 36. 11.
Cibum pretiosiorem nobilioribus dat saculum, at contrarium facit Deus. 1. 1. quàm paternè suis prospiciat Deus? 9. 2. Vilem nauseatum sapidum facit sanguis Christi. 9. 4. compensat absentem Deus. ib. n. 6. si intelligeret, mallet bonos alere, quàm malos, & cur? 19. 8. eius condimentum fames. 19. 10. nimio periêre Domitius, Septimus Seuer⁹, Valentinianus Imp. & Iouinianus Imp. Childericus. 16. 14.
Ciceronis cum Fortuna pugna. 24. 5.
Citatio ad diuinum tribunal quàm multiplex? 37. 1. à quibus facta? ib. n. 3. seqq. eò citati comparere coacti. 39. 2. seqq.
Cithara symmetria. 8. 7.
Claues in vndas sparsa redeunt. 34. 14.
Cleanthis timor vtilis. 5. 15.
Clemens VI. pont. ad iudicium Dei citatus. 39. 9.
Clementia Dei se sinentis de decreto dimoueri. 39. 11. immensa 6. 1.
Cleantes Fati assertor. 27. 1.
Clodouai omen de victoria, cantus, cerua. 34. 12. is viam à cerua ad hostes discit. 22. 1.
Clotho Parca nomen. 27. 1.
Clymene mater Phaethontis. 31. 1.
Cœnredus rex sceptrum relinquit. 26. 2.
Cognitio Dei in quantum se extendat? 3. 6. seqq 5. 4. seqq. & ad ea qua non sunt, 5. 6. cognoscere quàm pulchrum? 6. 1.
Colendus Deus non ob temporalia. 33. 8.
Colloquiorum piorum vis. 18. 6.
Columba schedam criminis indicem tulit. 25. 12. ea specie S. Spiritus affert Euch: 15. 13.
S. Columba mirificus baculus. 26. 10.
B. Columbanus mortuus à discipulo contra calumniatorem defenditur. 37. 8.
Communio spiritualis S Thoma, & Augustino quid? 15. 8. S. Francisco qua & quàm vtilis? 15. 4. seq. realis communio efficacior, spiritualis frequentior. 15. 2. nulla excusatio est hanc negligentibus.

tibus. ib. n. 10. quanta ad eam praeparatio necessaria? ibid. n. 12. indigni à dignis segregantur per S. Thomam Apostolum, & per angelos. ib. 13. indigne quantum peccatum? ib. 14.

Commutatiua iustitia an, & qualis in Deo? 5. 9. eius fructus. 5. 10. Confessio bona est, etsi confessarius sit in alia de aliquo peccato sententia, quàm confitens. 15. 2. à Christo suasa desperato. 41. 13.

Confessariorum & concionatorum est ad spem erigere. 43. 8.

Confidentia in Deo, in necessitate summa. 15. 15.

Confirmationis sacramentum miraculo iuuatur. 14. 8. à Nouato negligitur cum fidei damno. ib. n. 9. non negligendum. 34. 4. (4. 5.

Confugiendum ad Christum in malis. 12.

Conradi II. Imp. laus. 28. 2.

Conscientia terror. 37. 10.

Constantini M. patientia, statua ipsius laesa. 32. 11.

Consulere Dominum quid? 36. 9.

Contemptus rerum terrenarũ, caussa miraculorum. 12. 8.

Contraria arti media vtiliter adhibita. 21. 1.

Contritionis vis. 43. 6.

Conuersio mirabilis philosophi. 21. 15. S. Pauli. 14. 1. & seq. in eaanè Vipera Paulum mordente potuerit coniici, eum homicidam, aut reum esse? 1. 3. seqq. S. Basilij per Euangelium. 34. 5.

Conuiuium Eremitarum. 16. 3. opponitur conuiuio mundi. ib. Peccatoris luctuosum. 40. 14.

Corinthus collibus attollitur. 29. 4.

Corporis dolores quomodo ferendi? 32. 11.

Coruini, cur à coruo nomen? 22. 2.

Coruus contra hostem pugnat. 22. 2.

Credendam, vt altiora mysteria, ita & iudiciorum Dei iustitiam. 5. 13.

Craesi casus. 2. 2. consilium bonum ib. n. 3.

Crantor vitam frugalem comparat Ithacae. 16. 11.

Creatura innocentibus parent, in statu iustitiae originalis, & extra eum subinde. 22. 5. ad Creatorem nos ducunt. 27. 12. earum natura ab oratione vincitur. 39. 12.

Creta furem prodit. 25. 14.

Creon Fati mancipium. 27. 1.

Crumena inexhausta nummis. 17. 14.

Crux omnia dulcescere facit. 19. 5. eius signo lupus domatur. 22. 5. venenum pellitur. ib. n. 6. Crucifixus Polycrates felix. 26. 8.

Cubicula Principum aurea ornantur Fortuna. 32. 5.

Cultus martyrum quàm vtilis? 42. 19.

Cura Dei erga homines quanta ex mente Socratis? 10. 1. temporalium non semper mala. ibid. sed Dei pluris facienda. 10. 2.

Curiositatis insignis poena. 36. 13.

Currus cur Elias, cur Deus dici possit? 5. 2.

S. Cuthbertus Heriberto mortem impetrat. 38. 1. Ei per aquilam Deus piscem mittit. 16. 2.

Cyrus rex cur in plano Persas noluerit habitare? 11. 1. à canibus alitur. 22. 1. nimium felicitati credens, perit. 26. 3.

D

Aniel inter leones securus. 22. 9. senes docet. 21. 6. Eius & trium puerorum cibus. 16. 3. Eidem de cibo à Deo prospectum. 17. 2.

Dauid quo modo per vias rectas ductus? 29. 5. ad Deum iudicem prouocauit. 37. 3. Oratione Dei decretum mutauit. 39. 1. Tulipa similis, sed & dissimilis. 30. 3.

Debitor

Debitor Deus qualis? 5. 9. *seq.*
Debitorum mirabilis solutio. 26. 7.
Decorticata virga in sortes vsurpata. 36. 6.
Decretum DEI quomodo mutet oratio? 39. 11.
Defunctum honorat cerua. 22. 1. *defunctam aquila.* ib. n. 2.
Delicias mensæ Lacedæmonij remouent. 19. 10.
Demetrius odit fortunam tranquillam. 31. 7.
Demosthenis laudata cum malis consuetudo. 15. 15.
Derelicti ab alijs, à Deo iuuantur. 15. 15.
Desiderium baptismi. 14. 7. 8. *Eucharistiæ* 1. 1. 2. 3. *seqq.*
Desperandum nulli. 42. 1. *seq. qui desperare maximè soleant?* n. 3. *maximè peccant.* 41. 4. *desperati emendatio à Christo ipso procuratur.* 41. 13.
Detractores absentum quàm insaniant? 7. 5.
Deus vnde dictus? 5. 4. *aliquis est.* 5. 2. *seqq. vtitur ad puniendum bestijs.* 1. 4. *est omniscius.* 3. 6. *seqq.* 5. 4. *incomprehensibilis.* 3. 2. *seqq. currui similis.* 5. 2. *omnia portat.* ibi. *in quo curru ipse sedeat?* 5. 4. *omnia nouit.* 5. 5. *remuneratur.* 5. 11. *seqq. punit* 5. 1. *est immensæ bonitatis.* 6. 1. *& charitatis.* 6. 2. *cur dicatur pater misericordiarũ?* ib. *longanimis.* 6. 4. *multò quàm homines clementior Carpo Episcopo ostensus.* 6. 7. *soli similis & oculo* 7. 3. *est pater luminum.* ib. *debet irasci & benefacere.* 8. 1. *seqq. alit suos.* 9. 2. *homines curat.* 10. 1. *eo præcipuè nitendum docet S. Ignatius.* 10. 2. *Is mundo contrarios mores habet.* 16. 1. *alit pauperes.* ib. n. 2. *omnia est in omnibus.* 13. 1. *succurrens Adamo, Noe, Abrahamo, Agar, Isaac, Iacob, Ioseph, Israelitis.* 1. 6. *& seqq. Æquè timendus ac amandus.* 14. 4. 5. *sortes in manu habet.* 34. 1. *patre, matre, & cognatis magis iuuat.* 3. 3. *casus dirigit.* 25. 3. *seqq. iudicum iudex est.* 39. 1. *author & consolator malorum.* 30. 9. *seqq. solus magnus.* 32. 11. *non ob temporalia colendus.* 33. 8. *Dei & Filij Dei fides quomodo philosopho persuasa?* 21. 15. *Dei est noxias bestias frænare.* 22. 9. *Eo nitendum, cùm omnia alia desunt.* 10. 4. *pulsanti aperiendum* 41. 11. *nullum Epicurus agnoscit.* 24. 1.
Diabolus mendacijs fallit. 36. 12. *Fortunam vt deam cur inuenerit?* 24. 7. *ieiunio vincitur.* 16. 8.
Diadematis execratio. 32. 11. *eo se suspendit Monyma.* 32. 11.
Diana ab epulo exclusa dictum. 15. 1.
Didacus Lopesius diebus peruigilijs B. V. & præcedente die ieiunat. 16. 7.
Didrachma quid? & an à Christo iure exactum? 3. 5.
Dies Domini non desideranda. 40. 5.
Diffidens Deo manet pauper. 13. 13.
Dij stultè putantur sidera. 27. 12.
Dilectio inimicorum. 10. 5. 6. 7.
Diocletiani ludus in serium baptismum versus. 14. 6.
Diogenes Platonem vt profusum carpit. 16. 1. *eius de paupertate dictum.* 16. 11.
Dipsas qualis serpens? 42. 7.
Discipulus magistrum defensurus ad diuinum iudicium vocat eius calumniatorem. 37. 8.
Discrimen inter bonos & malos. 1. 11.
Distributiua iustitia an in Deo? 5. 11. *eius exempla.* 5. 12. *seq. eius fructus.* 5. 14.
Ditescere facit liberalitas in pauperes. 20. 9.
Diuinatio pro industria iudicij. 35. 2.
Diuisio terræ per sortes facta. 35. 4.

Diuites egentes. 17. 1. *pluribus morbis vexantur*. 9. 6. *ad dandum obligantur*. 9. 7. *seqq. eorum mala*, 16. 8. *seqq amara vita*. 19. 12 *insatiabilitas*. 16. 8. *eorum & pauperum metamorphosis*. 16. 4.
Diuitiarum qua felicitas? 32. 5. *qua constantia? ib. n.* 6. *seqq. ea faciunt sceleratos. n.* 7.
Dolium vini miraculosè durat. 17. 12.
Dominium prognostico significatum. 25. 13. *Dei absolutum* 5. 8. *seqq. hominis in bestias*. 22. 7. & 8. 9.
Domitius nimio cibo perijt. 16. 14.
Dormientibus hominibus Angeli pro eis vigilant. 12. 3. & *ipse Deus. ib.* 4.
Dubitanter cur loquatur Deus? 24. 12. 13.
Duces belli non debere esse crudeles. 39. 2. *seqq. aut nimis seueros*. 39. 14.
Ductrix cerua. 34. 12. & *ceruus. n.* 13.
Dulcedo Dei. 18. 1. *seqq. pauperum*. 19. 12. *panis*. 18. 5. *Eucharistiæ*. 9. 3. *sanguinis Christi*. 9. 4 *aquarum, lachrymarum, laborum. ib. n.* 5. *inopia & famis. ib. n.* 6.
Duplicia omnia cur ebrijs & furiosis appareant? 32. 1.
Dux *belli à puero prostratus*. 25. 6.

E *Briosorum mala*. 10. 8.
Ecclesiæ bonorum violator punitus. 40. 15. *ea nec ab Episcopis violanda*. 37. 12. *eius caput reginam Angliæ negantes ad patibulum damnati prouocant ad Deum*. 31. 9.
Edendi solicitudo. 9. 1.
Edildrida patiens in morbo. 31. 8.
S. Edmundi abstinentia. 16. 12.
Egestas diuitum. 17. 1.
Egidius vulneratus cur sanari noluerit? 32. 11.
Eleazari abstinentiæ exemplum. 7. 14.
Eleazar & Ithamar in ministerio sorte diuisi. 35. 4.
Electio Sanctorum in patronos antiqua est. 34. 9. 10.
Eleemosyna caussa superbiæ. 32. 9.
Eleutherius in carcere à Christo Eucharistiam accipit. 15. 12.
Eliam corui alunt, & *vidua*. 9. 2. *eius paruus, sed potens cibus*. 16. 3. *zelus in* 50 *viros*. 37. 3.
Eligenda non sunt, sed acceptanda mala. 33. 8. *Eligenda qua fortuna?* 31. 7. *eligere semper bonum, immò melius, cuius fuerit?* 1. 9.
Elisabetha vidua lubens misera. 31. 3. *peculiarem patronum sortitur diuinitus S. Ioannem Apostolum*. 34. 11.
Eliseus figura Christi populum pascentis. 17. 2. *eius zelus contra malos pueros*. 37. 3.
Empedoclis stultitia in Aetnam insilientis. 32. 11.
Emptio bouis simplicissima & fidentissima. 20. 7.
Epaminondas parcit victis, ne irritet. 26. 2.
Ephod quid? 36. 9.
S. Ephram præsentia Dei *conuertit impudicam*. 7. 11.
Epicurus Deos *omnes è medio cur tollat?* 24. 1. *Deo iram & gratiam negauit*. 8. 2. *eius asseclæ de* Dei *prouidentia malè sentiunt*. 5. 4.
Episcopus à monacho iniuria affectus Deum vindicem obtinet. 37. 12.
Epulo & Lazarus in fortunæ rota. 26. 6. *Epulonis præmium & pœna*. 31. 6.
Epulum in Natali Christi *pauperibus datum*. 20. 6. *sacrum non omittendum*. 15. 1.
Equitatus Iesu, pauperes. 20. 6.
Equus hinniens arte regem facit, non est tamen propriè sors. 35. 2. *inuenitur hinnitu. ib. à pictore casu perfectus*. 25. 5.

Eremitæ

Eremitas Deus miraculosè alit. 18. 3. & 5. *eorum vita.* 36. 3. *seq.*

Erkenbaldi iustitia miraculo approbata. 15. 2.

Ernestus II. Dux puerum expositum reperit. 28. 8.

Error vaticinantium Mathematicorum. 36. 13.

Esther quantum auxilium tulerit? 10. 12. *fuit figura B. V. ib.*

S. Ethelovvaldi, confirmationis sacramentum collaturi, ampulla amissa plenior repertur. 14. 8.

Ethnicorum de fortuna disputatio. 33. 1.

Euangelio conuersus S. Basilius. 34. 5. & *S. Antonius, item S. Augustinus, & Alipius. ibid.*

Eucharistia iustitiæ amatori morituro negata, miraculosè datur. 15. 2. *Item & S. Chrysostomo, Stanislao Koska. Maria Ægyptiaca, S. Lucia, gladio transfixa, suspenso per triduum. ib. num.* 3. *S. Onuphrio ab angelis data.* 35. 9. *est osculum oris. ib. item Friderico Ratisp. ib. Bertranda ib. n.* 10. *Marco monacho. ib. n.* 11. & *alijs pluribus. ib. seqq. ea sola vixit Nicolaus Heluetius.* 19. 2. & *S. Catharina Senensis,* 9. 6. *ea præsente homines verentur peccare.* 7. 10. *in viaticum quàm necessaria?* 41. 15.

Eunuchi Candacis conuersio. 14. 1.

B. Eustachius ad diuinum iudicium vocat calumniatorem. 37. 8.

Eustochij Archiep. misericordia in ægram. 31. 5.

Excæcant diuitiæ. 32. 7. *voluptates.* 32. 3.

Excusationes à ieiunio friuolæ. 16. 4. 5. & 13.

Experientia discitur Astrologia. 27. 8.

Exul spontaneus S. Maurilius. 34. 14.

Ezechiæ oratione, Dei decretum mutatum. 39. 11. *vtilis pœnitentia.* 43. 3.

F*Abri Filius Christus, & Gregorius VII.* 25. 13.

Fabula de imagine in stella Magorũ. 27. 11.

Fœnerari licitè & vtiliter. 13. 14.

Fames ingens quid suadeat? 20. 11. *curatur farinâ à Deo missa.* 17. 4. *ad tentandum immittitur. ib.* 8. *diuitum.* 17. 1. *pauperibus non nocet. ib. n.* 2. *cibi condimentum.* 19. 10. *Samariæ curata.* 20. 3. *spiritualis Eucharistiæ.* 15. 8.

Farina S. Benedicto miraculosè missa. 17. 4.

Fatum quid sit? 24. 9. *quo sensu toleret S. Aug:* 16. 16. *quo sensu verum sit? ib:* & *seqq. Deo & libertati arbitrij contrarium.* 27. 13. *seruum non excusat. ib. non accusandum.* 25. 2. *ei stultè permittuntur omnia.* 27. 13. 14. 15. *eius necessitas à quibus asserta?* 27. 1. *quid vulgus, quid veritas de fato asserat? ib. n.* 2. *quomodo refutetur? ib. n.* 3. *seqq.*

Fauorinus cum Imperatore simultatẽ gerens cur fuerit admirationi? 6. 8.

S. Faustino in carcerem affert sacram hostiam S. Spiritus. 15. 13.

Fauus distillans quid? 19. 3.

Felicissima fortuna periculosissima. 31. 7. *Felicem esse infelicem.* 32. 1. *feliciũ metus quis?* 26. 3. *Felicitas Beatorum descripta.* 32. 2. *vtraque huius & alterius vita simul haberi nequit. ib. futura præsenti anteponenda.* 32. 1. *æterna vera.* 32. 1. *temporalis qua?* 32. 3.

S. Felix frigore rigentem fouet. 17. 13. *pascitur & absconditur miraculosè. ib:*

Felle tribulationis oculi hominibus aperiuntur. 25. 14.

Feminæ procacis mores. 42. 6. *seqq. earum friuola excusatio à ieiunio.* 16. 13.

Fera baculo capta. 26. 10.

Ferdinandus III. Legionis rex ad Dei tribunal citatur. 39. 6.

Ferrum struthio & homo digerit. 31. 9.
Festi peruigilium seruans premiū à Deo accipit. 13. 12. festo corporis Christi communicandi desiderium impletur diuinitus à S. Laurentio Iustiniano. 15. 5.
Ficus ab angelo allata. 18. 2. miraculosè auctus. 17. 12.
Fidelitas Dei. 5. 9. seq. fidelis & infidelis seruus. 17. 5. 6.
Fides non habenda fortunæ. 26. 6. fide tangendus Christus. 12. 6.
Fiducia in Deum eius compensatione liberali accenditur. 14. 4. 5. pauperū 20. 10. multis miraculis confirmatur. 17. 4 seq. diuites facit. 13. 12. 13. 14.
Filia malè educata matri insignem mercedem reddit. 43. 5. duæ pauperes à B. V. dotata. 13. 11. filius. à patre flagellatur. 30. 5 filius Dei, patre non minor, nec minore honore colendus. 21. 12. seq. Dei filij cruce & morte insignes. 31. 2. Spartanorum ib: suis prouidet Deus. 20. 1. prodigo quantam Deus misericordiam exhibeat? 41. 7. filiorum signum castigatio patris. 31. 1. eorum in parentes pietas, aut crudelitas. 35. 2.
Fimbriæ tactus sanat. 12. 7. & S. Iacobi. ib. n 7. & monachi cuiusdam. 8.
Finis omnium idem. 33. 6.
Flagellatio Spartanorum iuuenum. 31. 2. aliorum ib. 8.
Flagellis se offert paratum Dauid. 30. 3. Vitelia. ib 4. Dei, Alaricus & Attila. n. 7. & 8.
Flaminis baptismus. 14. 7.
Flos homini comparatus. 30. 2.
Fons ex arbore, dente, rupe. 17. 16. Varij & electi. 12. 9. mortua viuificans. 43 4.
Fortè, forsan, fortasse, fortuitò an liceat dicere? 24. 6. 7.
S. Fortunatus mortuum resuscitauit, querentem se suscitatum. 38. 3.
Fortunati crumena quàm vana? 13. 8. hoc cognomen cur datum Iacobo principi? 25. 11.
Fortuna quid sit propriè? 24. 8. seq. quomodo differat à casu? 24. 10. quid illa poëtis, oratoribus, philosophis, & alijs? 24. 2. 3 fortuitis casibus contraria est. ib. 1. quæ melior? 31. 7 bona & mala. 25. 1. eius varia nomina & caussæ. ib. aurea, viscata, cum Pluto picta. 32. 5. inconstans. ib. n. 6. fortuna & felicitas quomodo differant.? 32. 4. eius exemplum S. Eustachius, Sosa. 32. 14. & 33. 4. eius mirabilis in Henrico Varietas. 28. 2. seqq. varij insultus. 33. 3. alteratio. 29. 3. 4. eius vrna quænam licita, vel illicita? 35. 13. eius scala, & inconstantia. 26. 1 seqq. non est Dea ib. n. 1. et stultè omnia tribui 24 3 eius nomen ab Augustino retractatum. ib. n. 4. qui eam impugnarint? ib. & seqq. quid sit? ib. n. 7. eius refutatio. ib.
Fouea Ceade. 22. 7.
Fraga tempore hiemis agro data. 19. 7.
Francisci Caietani vocatio per sortes. 35. 9.
Franciscus, à puero IESV dictus, in Natali Christi epulum pauperibus dat. 20. 6.
S. Franciscus Aßißius & Xauerius à martyrio impediti cur? 4. 7. 8. Xauerius crucem à cancro recipit. 26. 9. Aßißius lupum ferocem domat. 22. 5. quale suis viaticum dederit? 17. 8. musica Angelica recreatur. 19. 4. agnum affert agro, & sanat. 15. 4. sorte docetur, paßionem amplectendam. 35. 6.
B. Borgia ss. menstruorum sortitionem propagat. 34. 8 de Paula prodigiosè in ædificijs adiutus. 17. 11. & 12. Franciscus Dux citatus ad iudicium Dei. 39. 3.
Fridericus. II 1. industria in equo amisso repertendo. 35. 2. Fridericus Ratisponensis desiderans communicare miracule-

culosè hostiam accipit. 15. 9.
S. Fridolinus mortuum ad tribunal excitat. 37. 5.
S. Frontonij fiducia in Deum, & mirũ miraculum. 9. 3. seqq.
Fructus S. Spiritus. 11. 7.
Fugitiuus à gratia Dei retrahitur. 10. 4.
B. Fulgentij abstinentia quanta? 16. 12.
Fulgor & lux quid significent? 32. 1.
Funem extrahens superstitiosè fune perit. 36. 13.
Furiosis cur omnia duplicia appareant? (32. 1.
Fur casu mirabili proditus 25. 14. plus perdit, dum quærit minus. 13. 12. à serpente captus. 22. 2. conuersus oculis in occipite Christi repertis. 7. 6. furti manifestatio miraculosa. 20. 7. eius falsò accusatus ad iudiciũ Dei prouocat. 39. 15. furtum equi ingeniosè deprehenditur. 35. 2.
Futura respicienda. 31. 36. ea cognoscere solius Dei, & cui ille vult reuelare. 37. 11.
GEhennam extinguit tribulatio. 31. 5. 6. & aduersa. 30. 5.
Gemini diuersis moribus fatum refutant. 27. 4.
Gemma ss. Trinitatis symbolum. 36. 10. ostendunt, an quis in gratia? ib.
Genesius è mimo impio repentè in pium Christianum & fortissimũ martyrem mutatus. 14. 6.
Genouefa asperrima vita. 16. 13.
Georgius Clarentiæ Comes maluatico vino mergi volens. 41. 15.
Germanorum mos sortiendi. 34. 2. & 36. 6.
S. Gertrudi reuelatur ingens Dei bonitas. 6. 8. item, quæ cuique mala vtilissima? 33. 8.
Globo cur insistat fortuna? 24. 2.
Gonsaluus citantem ad diuinum tribunal ridet. 38. 7.
Gothefredus VViterbiensis quis fuerit? 28. 2.
Gradus beatitudinis in cælo esse. 32. 2.
Graphij ænigma. 17. 16.
Gratia Dei retrahit fugitiuum. 10. 4. spem Virginis confortat. 10. 4. indignis oblata. 14. 1. eius capacior, gratia plus accipit. 41. 3. hominem eleuans calori similis. 5. 14.
Gratitudo pro aduersis trium puerorum. 30. 10. seq. aquilæ & lupi. 22. 6. ceruæ & leonis. 22. 3. aquilæ. ib. n. 2.
S. Gregorius S. Andream peculiariter colit. 34. 10.
Gregorius septimus, fabri filius, puer omen quale habuerit? 25. 13.
Groninga mirabili casu defensa. 25. 6.
Gualterus Burgensis Episcopatu priuatus ad Deum appellat de sepulchro. 37. 7.
Gubernaculum cur fortuna manu teneat? 24. 2.
Guilielmus Moguntinus citat Imperatorem ad iudicium. 39. 8.
HAEmorrhoissa fides & auxilium. 12. 6. an fuerit eadem cum Martha? aut qualis? ib.
Hæreticos non tolerandos. 21. 10. seqq. Hæreticizantes catholici. 7. 14.
Hellen Abbas ab angelo cibos accipit. 18. 3.
Henricus Moguntinus ad Dei Tribunal appellat. 39. 7.
Heraclius Episcopus Ecclesiasticorum bonorum defensor strenuus. 40. 15.
Herba suaues in cibum ab Angelo monstrata. 18. 3.
Heriberto amico mortem impetrat Cuthbertus. 38. 1.
Hermannus cur Ioseph vocatus? 13. 7. pecuniam à Deipara accipit. ib.
Hermetis de bonitate Dei iudicium. 41. 3.
Herodi similis Conrad⁹ Imperator successorẽ frustra conatur è medio tollere. 28. 4.

Hircus forte electus. 34. 3. & 35. 4.
Homerus fati assertor. 27. 1.
Homicidium diuinitus proditum. 25. 12.
Homo flori similis. 30. 2. proponit, Deus disponit. 25. 6. eorum impietas. 11. 5. rectis omnia prosunt. 20. 3.
Honoris vanitas. 32. 11. eo affecti humilitas meretur Christi manu accipere Eucharistiam. 15. 12.
Horologij artem etiam nescij mirantur, & non mirantur artem Dei. 4. 5.
Horoscopi ineptia. 27. 5. quem Christus dicatur habuisse? ib. n. 7.
Hortulanum simulat Maurilius. 34. 14.
Hortus à serpente custoditus. 22. 2.
Hospitalitas eremitarum. 18. 5. Hospites certatim inuitati. 17. 7. diuersi diuersè accepti. 10. 5.
Hostia sacra desiderantibus miraculosè allata. 15. 5. 6. 7.
Hostis à coruo oppugnatus. 22. 2. vrbem obsidens diuinitus terretur. 36. 10. misericors. 36. 9. etiam in hostem non debet saeuire. 39. 4.
Hugolini Gerardesci luctuosa fortuna. 26. 6.
Humilitas S. Bonauenturae meretur Euch: diuinitus accipere. 15. 11. item & Honorati, ib. n. 12. S. Ioannis Elemosynarij ob naufragium. 32. 9. exaltatur. 26. 2. eius causam habet, qui iudicia Dei perpendit. 2. 10. item qui Dei scientiam cum sua comparat. 3. 15.
Hunnis viam ad Scythas monstrat cerua. 22. 1.
Hydropicus non vult sanari cur? 31. 5.
IAcob patriarchae patientia. 33. 7. et. & filijs de cibo prospexit Deus. 9. 2. succurrit Deus. 10. 7. quomodo per vias rectas ductus? 29. 5.
S. Iacobi Apostoli fimbriam tangere cupiebant. 32. 7. Iacobus Arragoniae rex sorte nomen accepit. 34. 9. Iacobus fortunatus vnde dictus? 25. 13. (seq.
Iactura diuitiarum non aestimanda. 32. 9.
Ianitorem Noë egit Deus. 10. 6.
Ianus non fabulosus. 7. 6.
Icaro quis similis? 4. 14.
Ieiunium, cibi condimentum. 19. 10. quàm vtile? 16. 3. & 4. quale sit diuinum? ib. n. 7. & 16. 9. in peruigilijs B. V. & praecedenti die Didaci Lopesij. 19. 7.
Ieremias diem Domino dicere non voluit. 40. 5.
IESV & MARIAE nomen diabolum fugat. 36. 11. duodennis docet seniores. 21. 6.
S. Ignatius Loiola lectione piorum librorũ conuersus. 34. 7. ab homicidio per mulam abductus. 34. 13. Deiparae Virginitatem defendit. ib: socios sortito mittit. 35. 7. Eius in Deum fiducia 17. 10. & pecunia illi ideò submissa à Deo. 13. 9. 10.
Ignem innoxiè tractat Franciscus de Paula. 17. 11.
Igniti serpentes cur immissi? 3. 4.
Ignorantia hominis. 3. 5. seqq. fortunam induxit. 24. 4.
Illitterata intelligit Theologicas quaestiones. 21. 6.
Imitatio Christi patientis. 31. 12. seq sanctorum trahit Basilium. 34. 5. non omnia imitanda. 34. 15.
Immutabilis Deus. 6. 3.
Impatientia non curat, sed magis sauciat. 33. 7.
Imperatores à cibo abstinentes. 16. 12. ijs regni vel vitae dies praedicta. 36. 8. electi per sortes. 34. 2.
Impietas mundi quanta fuerit, cùm Christus incarnaretur. 11. 5.
Inaequalitas praemiorum in caelo. 5. 11. eius exemplum in Alexandro. 5. 12. in Pio pontifice. 5. 13.

Inauditos

Inauditos damnare quàm periculosum? 39.14.
Incestu furiosa filia quanta patrârit? 43.5.
Incarnationis opus & necessitas. 11.4.
Incendium ingens. 33.2. patienter tulit S. Stephanus. 30.5.
Inconstantia Fortunæ. 23.5. seqq. Deo gloriosa, hominibus vtilis. 26.1. eius vtilis cogitatio. ib. n. 3 inconstantia iuuenis. 35.11.
Indurati quàm difficiles ad pœnitentiam? 42.4.
Industria mira efficientes. 35.2.
Infantes ad templa portandi. 25.11.
Infelicem esse felicem. 32.1.
Inferni cruciatus è D. Laurentij tormentis æstimati. 31.10.
Infortunia sæpe prosunt. 33.5.
Ingrati quid metuere debeant? 39.14.
Inimici non vindicandi, sed diligendi, Christi exemplo & doctrinâ. 10.5.6. & 14.6. & 40.4.5.6. seqq.
Innocentem gemma splendens prodit. 36.10. eius oppressio periculosa 39.16. status felix in bestias. 22.7.8.9. impetrauit lumen cæleste. 7.6.
Insalubria loca cur Plato elegerit? 32.11.
Insania simulata sapienter. 32.8. quanta hominum se Deo præferentium? 6.7.
Intemperantia mala. 16.4.7.8.
Intentiones hominum bonas sæpe Deus bene impedit. 4.7. seqq. intentio volentis facere, quod facit Ecclesia, in Genesio baptizando suffecit. 14.6.
Inuidia Timogenis. 33.5.
Inuisibilis Deus quomodo? & quomodo visibilis? 5.14.
Ioab agro incenso citatur. 31.8. post multa bona merita à Dauide, ob delicta, puniri iussus. 14.5.
S. Ioannes Apostolus cum S. Petro, S. Chrysostomo Eucharistiam dat. 15.3. quemodo à S. Dionysio sit appellatus? 41.2. eum patronum diuinitus sortitur S. Elisabetha. 34.11. Baptista quàm vili cibo vsus? 16.5. eius festum pluuia sanguinea præcedit. 42.4. Crucius obsonator ab angelo pecuniam accipit. 13.9.10. Elemosynarius iacturam è naufragio quàm fortiter tulerit. 32.9. Turso repentè concidit ad iudicium Dei vocatus. 39.10.
Iob Tulipæ similis. 30.4. quomodo per vias rectas ductus? 29.5. eius patientia. 33.7.
Iocus morte punitus. 39.2. & n.7.
Iona propheta liberatio renouata. 23.7.
Ionathas sorte deprehensus. 34.3. eius oculi melle illuminati quid? 25.14.
Iouianus Imperator cibo perit. 16.14.
Iouita S Spiritus Euch: affert in carcerem. 15.13.
Ioseph cur Beniamino plus dederit in conuiuio, quàm alijs fratribus? 16.1. per quos casus ductus? 25.3. per vias rectas quomodo ductus? 29.5. docet principes. 21.6. magni mysterij cognitionem acquirit. 7.6. eius patientia. 33.7. ossa eius ex Aegypto cur asportata? 42.19.
Iosephi B. V. traducere nolentis anxietas, bonitas. 12. eius arma. ib. 3. fuga in Aegyptum. ib. Anchieta ab aquila vmbram habet. 22.2.
Ira animum quantum turbet? 40.2. more Aiacis. ib: Numinis non abest à rebus secundis. 26.6. etiam in Deo datur. 8.1. seqq.
Isaacius Imp. purpuram cū vili toga mutat. 26.2.
Isai Assyrij emendatio. 7.13.
Israelita cur longa via ducti? 28.1.
S. Ita à ceruo ducitur. 22.1. is in eremum prait. 34.13.
Ithaca Vlyssis patria paupertati par. 16.11.
Iudæ desperatio. 42.2.

Iudices & Duces ijdem. 3.1. *iudicis industria mira.* 35. 2. *qualis homo esse debeat?* 39.6. *eorum iudex Deus.* ib. n. 1. *seqq.*

Iudicare tripliciter accipitur. 1. 3. *seqq. etiam pro regnare;* 3.1. *Deus est iudicandus.* 3.15. *seqq.*

Iudicium quid significet? 2. 1. *damnationem.* 2.4. *filio dedit pater.* 17. *idq; quadruplex.* 1. 9. *seqq. inter bonum & malum:* 1.9. *inter bonos & malos.* 1.10. *seq. eius nos memores facit passio Christi.* 1. 12. *seqq. in Deo triplex:* 2. 5. *quomodo idem, vel non idem? item Dei quomodo rectum?* 2. 6. *à iudicibus triplex.* 2. 7. *hominum fallibile, Dei infallibile.* 2. 7. *à iudicandis triplex.* 2. 8. *Triumuirorum synedrion magnum seu consessus quid? & quid significent?* 2. 9. *Dei consideratum consolationem, timorem, & humilitatem parit.* 2.10. *qui sancti inuocauerint?* 37.3. *seqq. incorruptum.* 40. 2. *abyssus & incomprehensibile.* 3. 2. *seqq. cur?* 3. 3. *venerandum.* 4.13. *oratione intelligendum.* 4.14. *eius metu Comes desistit, religiosos expellere.* 37. 8.

Iudith in quanta necessitate succurrerit? 10. 11.

Iulianus agrè fert, templum Fortunae euersum. 24. 2. *magos consulit.* 36. 11. *ridens caecum ridetur ab eo.* 32. 13.

Iustiniani imp. abstinentia. 16. 12.

Iustitia in Deo est. 5. 7. *eaq; triplex, commutatiua.* 5. 8.9. *& quis inde fructus?* 5.10. *distributiua.* 5. 11. *eius exempla.* 5.12. *seqq. eius fructus.* 5. 14. *vindicatiua.* 5. 15. *eius amans Euch: miraculosè accipit.* 15. 2. *eius cultoribus non deest alimentum.* 17. 1. *seqq. illi sacra cur aspis Aegyptia?* 1. 2. *Dei miscenda misericordiae recordatio.* 42. 2.

Iuuenis stuprum tentans, quàm seuerè sit à patruo suo punitus? 15. 2. *impuram ducere nolentis mors & vindicta.* 39. 15.

K

Enelli occisi pueri prodigia. 25. 12.

L

Aborantes tota nocte cur nihil ceperint? 13. 4.

Lacedaemonij ius nigrũ proscribunt. 19. 10.

Lachesis Parcae nomen. 27. 1.

Lachryma sanguis cordis, balneum animae. 43. 1. *earum vtilitas ib. seq. feminis tantùm permissae vbi? ib. an viros deceant? ib. Magdalenae, Petri, peccatorũ quàm efficaces est?* 43.1. *orantium dulces.* 19. 5.

Laeta tristibus permista. 26. 7 & 8.

Laetantur facilè homines laetis, sed non tristibus. 30. 2.

Latus mendicus S. Augustino exemplum est. 19. 11.

Laici Euch. desiderantis vtilis deuotio. 25. 6.

Lapis vim habet linctus. 22. 3. *pretiosus in pisce repertus.* 13. 15.

Lasciuia iuuenis seuerè punita. 15. 2.

Lateris Christi fons duplex, quid? 43. 1.

Latroni in cruce quanta misericordia exhibita? 41. 8. *& alij n.* 9. *eorum pericula.* 23. 4. *seqq.*

D. Laurentij martyrium. 31. 9. *Iustiniani duobus locis simul praesentia.* 15. 5.

Lazari poena & praemium. 31. 6.

Lectio librorum piorum profuit S. Basilio. 34. 5. *S. Augustino & Alipio.* n. 6. *S. Ignatio.* n. 7.

Legio diabolorum tentantium. 18. 6.

Leo Androdum pascit. 22. 1. *curatus.* 22. 6. *viam monstrat.* ib. n. 5. *eius ore dulcedo procedens quid significet?* 19. 3.

Leue tribulationis cur dicatur? 31. 15.

Liberalitas S. Lydvvinae. 17. 14. *eius fructus opulentia.* 20. 9.

Libertas arbitrij cur homini data? 11. 2. *nullo fato tollitur.* 27. 3. *seqq. tollitur.* ib. n.

ib. n. 13. moriendi, & veritatem defendendi. 21. 14.

Libri pij apertio per modum sortis, pia, vtilis. 35. 10. qs in sortes abusi, vel vsi qui? 36. 8.

Lignum pro sorte. 36. 6. aquas dulces reddens crux est. 19. 5. etiam Moysis aquas dulces facit. 31. 13.

Lingua hominũ quàm facilè obsint? 32. 11.

Littera Vria & Bellerophontis. 28. 10.

Longa via cur ducti Israelitæ? 28. 1.

Lotharius Imp. sceptro nuntium remittit. 26. 2.

Lot hospitalitas. 41. 11.

S. Lucia miraculosè viuit, donec communicet. 15. 3.

Lucrum damnosum, si malum. 13. 12.

Ludens cum homine Deus. 13. 7. & homo cum Deo. 14. 6. ludentis impietas. 41. 13.

Ludouici Landgrauij error à prædestinatione ductus. 27. 14.

Lumen diuinum quomodo discrimen inter probos & improbos ostendat? 1. 10. seq.

Lupoldi Comitis rebellio, metus, fuga, casus. 28. 2. seqq.

S. Lupus Attilam vt Dei flagellum suscipit. 30. 3.

Lupus prædam famelico largitur. 20. 11. paret puero & S. Norberto. 22. 5. item S. Francisco, à quo mirabiliter eicuratus, ib. eius gratitudo. 22. 6. Lupa Romulum & Remum alit. 22. 1.

Lutum ex sputo, oculorum medicina. 21. 1.

Lycurgi de paupertate dictum. 16. 11.

S. Lydvvina liberalitas. 17. 14.

M Littera imperij augurium. 34. 3.

Machabæi ad diuinum tribunal prouocârunt. 37. 3.

Macilenti sancti ieiunijs qui? 10. 12.

Magdalena Christus quàm clemens? 42. 6.

Magi in stella Christi nihil legerunt. 27. 8. ad Christum venientes vnde Christum ex stella cognouerint? 12. 2. eorum Christum adorantiũ prudentia. 27. 12.

Magna cur dicatur dulcedo Domini? 9. 9.

Magnus solus Deus. 32. 11.

Maiorus Episcopus ter ob angelis Eucharistiam accipit. 15. 11.

Mala & bona à Deo. 30. 1. mala dies quid? 42. 18. Mala huius & alterius vitæ sunt diuersa pœna. 31. 6. quæ vtilissima? 33. 8. Mala fortuna ara. 24. 2.

Maledictiones diuitum epulonum. 16. 8. seq.

Manna defecit, quando Israelitæ terrena comederunt. 10. 10. cur tam dulce? 18. 1. omnem suauitatẽ & saporem habuit. 18. 4. desinit, vbi ad terrena homines conuertuntur. ib. 7.

Marius Monachus angelica manu accipit Euchar. 5. 11.

Mare in aquam dulcem vertitur. 17. 15. rubrum quid significet? 31. 14. fossa includendum simile volenti apprehendere mysterium SS Trinitatis. 21. 8. eius animalia terrenis meliora. 31. 9.

B. V. Maria in Esther significata. 10. 12. spes nostra cur dicatur? ib. Virgo in & post partum. 21. 6. suspicione adulterij liberata. 12. 1. fons beneficiorum. 41. 4. alit religiosos. 13. 6. Hermannum seu Iosephum Stainfeldensem. ib. n. 7. duas Virgines, quarum famã defendit duabus coronis missis. ib. n. 1. eius templum omine bono aditur. 25. 11. eidem infans præsentatus. ib. traditæ filiæ, vt ab inopia & calumnia liberentur. 13. 11. eius peruigilijs & die præcedente ieiunat Didacus Lopesius. 16. 7. Virginitas à S. Ignatio defensa. 34. 13.

S. Maria Aegyptiaca communicantis pia mors. 15. 3.

Marij

Marij casus. 26. 2.
Marsupium Fortunati fictum. 13. 8.
Martinianus miraculosè baptizatus. 14. 11.
S. Martinus casu vulneratus & illustratus. 25. 4. Victoria omen Clodoueo est. 34. 12.
Martyrum sanguis quàm potens? 42. 8. seqq. cultus quàm vtilis? ib. & 42. n. 19. martyriorum varietas. 42. 8.
Mosselini casualis vocatio. 25. 9.
Mathematicorum promissiones & lucra. 27. 6.
S. Mathias Apostolus rectè sorte electus. 34. 3. seq. & 35. 2. cur? ib. n. 4.
S. Mauritij zelus. 34. 14. Mauritius Comes Cloemburgicus misericors hostis. 30. 9.
S. Maximus à S. Felice fouetur rigens. 17. 13.
S. Medardus ab aquila vmbram habet. 22. 2.
Medicina Podalirium extulit. 25. 4.
Medicus desperatè argumentantem de prædestinatione, mira industria sanat. 27. 14. optimus Sancti & Christus. 12. 6. & seqq.
Mehingerus Abbas ad Dei iudicium vocatur. 37. 12.
Mel in Euch. sentitur. 19. 3. melle beneficiorum hominibus oculi illuminantur. 25. 14.
Memoria diuini iudicij. 1. 1. & 3. 13. seqq.
Mendacium veritate armatur. 36. 12.
Mendicans lupus. 22. 5.
Mendici lætitia superat diuitum lautitias. 19. 11.
Menstruorum Sanctorum diuisio vtilis. 35. 11. à B. Borgia propagata. 34. 8. fructus & modus colendi. ib.
Mentis excitas quantum malum? 7. 2.
Menuercus iniuria affectus Deo iudici non sine effectu rem permittit. 37. 12.
Mercatoris in Deum diffidentia. 20. 9.
Meretrix conuersa præsentiæ Dei monitu. 7. 11.
Messor pius auro exhilaratur. 13. 12. aliqui venenato haustu pereunt. 22. 6.
Metus felicium. 26. 3. impiorum & Tyrannorum. 40. 16. seqq.
Midæ aurum non rectè quæsitum. 13. 8.
Miles Secundus in carcere hostiam miraculosè accipit. 35. 13. alicuius iocus morte punitus. 39. 2. ij quando rectè sortiantur? 35. 12. pro vita ludunt. 34. 1. Iesu pauper. 20. 6.
Militia nostra corruptio à quibus? 5. 14.
Minæ inanes contemnendæ. 38. 7.
Minuta Mathematicorum inobseruabilia. 27. 5.
Mirabilia opera Dei. 23. 10.
Miracula non iactanda 16. 6.
Misereri an deceat rem malè gerentium? 42. 19.
Miseria huius vitæ felicitate optabilior. 31. 4. ea affectorum quæ spes? 26. 3.
Misericordia Dei quanta? 6. 1. seqq. cur misericordiarum pater Deus? 6. 2. seqq. misericordes misericordiam impetrant. 7. 6. & 42. 17. seq. & 14. 3. ea recordationi iustitia Dei miscenda. 42. 2. eius & iustitia in mundo mixtura. 8. 7. Christi. 41. 3. seqq.
Missa panis mira Dei prouidentia mittitur. 17. 9.
Moab cur florens egrediatur? 5. 15.
Monendi libertas commendata. 21. 14.
Moneti mira vocatio. 25. 10.
Monilium superbia in collo punita. 31. 8.
Monyma desperata ex impatientia. 32. 11.
Monymus insaniam sapienter simulat. 32. 8.
Morbi quomodo ferendi? 32. 11. seqq. speculo examinantur. 36. 1. votum religionis

gionis extorquent. 35. 11. cur etiam pios vexent? 38. 1. plures reperiuntur in diuitibus. 9. 6. ijs Deus & sancti honorati. 25. 4. eorum remedia per Christum. 12. 6. & 9. per sanctos. 1. seqq.
Morientibus quàm benignus sit Deus? 6. 8. Morituri quidam sancti cur vindictam petant? 37. 7.
Mortem optantium exempla. 38. 2. seqq. suamq; qui praesciuerint, & cur? 37. 13. qui amicis impetrarint? 38. 1. seqq. qui sibi optarint? ib. n. 2. seqq. eius monet S. Menstrum Annam Austriacã. 35. 11.
Mortui suscitati conquesti. 38. 3. in testimonium vocantur à Sanctis 37. 5. seq. defenduntur à calumnia per diuinum iudicium. 37. 8.
Motus quàm vtilis? 8. 4. seq.
Moyses Aegyptium occidens, indolem prodit. 34. 13. Zelus eius contra Dathan. 37. 3. Moysi Latroni quanta misericordia exhibita? 41. 9. seq.
Mula pro carnifice Absaloni fuit. 34. 13.
Mulier viri miseria. 26. 10.
Mundus & Deus quã contrarios mores habeant? 16. 1. eius imago 5. 1 descriptio. 5. 2. tam diuturna conseruatio quid doceat? 10. 3. dulcedo vel parua, vel nulla. 19. 9
Murmurantes eremitæ ventris caussa erudiuntur. 9. 3 seqq
Musica angelica S. Franciscũ recreat. 19. 4.
Mutabilitas creaturarum. 6. 3.
Mutatio intentionum humanarum à Deo facta, vtilis. 14. 7. seqq.
Mutius mortuũ interrogat, quid melius, viuere an mori? 38. 3. (20. 9.
Mutuo accepta pecunia diuinitus soluta.
Myrogenis hydropici patientia. 31. 5.
NAbuchodonosor sorte explorans, quã vrbem debeat expugnare? 34. 2. vtiliter humiliatus. 26. 2.
Nantoni vulpina fraus punita. 40. 15.
Natalis Christi Turcæ felix. 41. 15. eo die Franciscus à Puero IESV pauperibus epulum dat. 20. 6. (26. 6.
Natalitia Hugolini infeliciter felicia.
Nathalorum rex, ob sortes consultas, occisus. 36. 13.
Natauerunt corpora Christianorum supina, Turcarum non. 41. 15.
Natiuitas nullum fatum inducit. 27. 3.
Naufragij iactura fortiter tolerata. 32. 9.
Necessitatem fati qui asseruerint? 27. 1.
Nicæna synodus etiam à Philosophis frequentata. 21. 15.
Nicolaus Heluetius ss. Euch. nutritus. 19. 2. eâ solâ vixit. 9. 6.
Noctis & Erebi filia Parca. 27. 1.
Noë à Deo curatus. 10. 6. per vias rectas ductus. 29. 5.
Nominum superstitiosa obseruatio. 36. 8.
S. Norbertus imperat lupo per puerum, vt ouem dimittat. 22. 5.
Nouacula cur insistat fortuna? 23. 2.
Nouatus Confirmationis Sacramentum cum fidei damno negligit. 14. 9.
Nouitius senem aliud agens ad suum pristinum ordinem remittit. 25. 8.
Nubes secuta nauim, vt aquas præberet. 17. 14. (geria. 32. 11.
Numa Pompilij congressus vanus cum Ae-
Numeris nulla vis inest. 36. 8.
Nummus humanæ potentiæ compendium. 13. 1. à Deo inscriptus. 13. 12. in crumena semper auctus. 17. 14.
Nuntij lati metũ Philippo incutiunt. 26. 5.
Nuptiæ insperatæ à Deo procuratæ. 28. 12.
OBiuio felix ad alterius bonũ. 17. 13. Obuiã feliciter iuit Mosselinus. 25. 9.
Occulta Dei iudicia rectè vocantur. 3. 3. eorum exempla, in Iacob, Esau, Ioseph. custodibus Petri, & Pauli. 3. 4. in ijs, qui Christum sequi volebant. 3. 5. & 4. 7. cur Deus occulta sua iudicia sæpe non reuelet? 3. 4. & seq. in cælum reseruantur. 3. 17. etiam in hac vita reuelan-

uelantur. quibus? 4. 2. seqq. & rectè indagantur. 4. 3. seq.
Ochelij generosa mors. 37. 9.
Oculus Dei, Virga, Argi Pastoris. 2. 11. seq. ij aut felle aut melle illuminantur. quomodo? 25. 14. illis laborant, qui aspectui turpi assuescunt. 7. 13. eorũ praestantia, & priuatio. 32. 12. seq. medicina lutum. 23. 1. caecitas. 7. 1. comparatio. 7. 2. seq. cynosura. 7. 5.
Odore equa proditur. 35. 2.
Oleum orando impetrat S. Benedictus. 17. 5. effusum quid? 43. 9. sacrũ diuinitus suppeditatum. 14. 8. profano non postponendum. ib. n. 9. stans vel fluens, gratiae simile. 41. 3.
Oliua ab angelo Helleni allata. 18. 3.
Ὁμουσίῳ fides defensa. 21. 13.
Onera esse diuitias. 32. 10.
Onuphrius Angelorum manibus Euch. sumit. 15. 9.
Opera in statu peccati facta Deus de congruo compensat. 14. 4. 5. artificem produnt. 41. 14. (lucrentur? 13. 4.
Operarij mirè pasti. 17. 12. cur saepe parum
Oratio ab impijs facta veniã impetrat. 41. 13. sorti praeferenda. 36. 1. hostẽ ab Vrbe arcet. 36. 10. oleũ impetrat. 17. 5. antecedat sortes & electiones Pastorũ. 35. 8. seq. eius vis apud Deum. 39. 11. etiam contra naturam creaturarum. ib. n. 12.
Ordinum Patriarchas meritò à suis religiosis peculiariter coli. 34. 10.
Os lupo ex ore trahitur. 22. 6. Ossa Adami & Iosephi tamquã reliquiae culta. 42. 19.
Osculum oris est communio sacra. 15. 9. seq.
P. Ouiedo liberalis eleemosyna. 40. recipit. 20. 8.
Otho I. Imp. ad Dei tribunal citatus. 39. 8.
PAlma quid significent? 31. 14.
Panace quid sit? 12. 9.
Panis quotidianus qui petendus? 16. 5. & cur panis? ib. calidus à Deo missus eremita. ib. n. 6. ater, Christi sanguine fit dulcis. 19. 10. allatus Helleni ab angelo. 18. 3. mirè candidus & suauis peccato mutatur. ib. n. 5. fertur à coruo S. Paulo eremitae. 16. 3. ab angelo. 17. 8. & 12. rapitur & redditur ab Augusti aquila. 22. 2. quinq; pascunt plurimos. 18. 1.
Pantheon Gothefredi quis liber? 28. 2.
Parcae pro fatis acceptae. 27. 1. earum descriptio & nomina. ib.
Parentibus magis fauet Deus. 13. 3. eos cur fugerit Elisabetha? 31. 3. eorum cura iudicium aduersa fortuna. 30. 5.
Parochi quàm solliciti debeant esse in Sacramentis administrandis? 34. 14.
Par pari retulerunt quidã principes. 26. 2.
Paruulis reuelata, quae celata senibus. 21. 6.
Passio Christi Iudicij nos monet. 1. 12. & seqq. in Euangelijs occurrens S. Franciscum docet pati. 35. 6.
Pasti à Deo prodigiosè. 17. 5. seqq.
Pater familias ob denarium malè iudicatus. 1. 16. eius bonitas in operarios. 41. 7.
Patientia vincit omnia. 33. 7. Iacob, Ioseph, Iob, Tobias. ib. Ioseph. patriarcha. 25. 3. mira Myrogenis. 3. 1. S. Stephani. ib. n. 6. eius remediũ. 8. 3. exemplũ, Christus. 40. 7. Stephanus ib. n. 8. Paulus. ib. Sidonius. ib. n. 11. seq. alij sancti. 29. 7. adiumenta. ib. octo remedia. 30. 5. seqq.
S. Paulus Eremita panem à coruo accipit. 16. 3. Apostolus quantum passus sit? 31. 15. eum peculiariter colit S. Chrysostomus. 34. 10. eius seueritas. 37. 4. sudaria salubria. 12. 7.
Pauperes pecunijs adiuti à Deo. 13. 6. 7. 8. 9. 10. ijs misericors misericordiam consequitur. 42. 17. seq. epulum datum in Natali Christi. 20. 6. dare nummos est seminare. 13. 14. Vni baculo feliciter succurritur. 26. 10. eorum cura. 17. 14. Deo. 9. 12. bona. 16. 9. & seqq. eorum
rum

rum & diuitum metamorphosis. 16. 4.
Paupertas Philosophiæ mater. 32. 8 per se discitur. 26. 11. Ithacæ par. ib. hostem subducit. ib.
Peccata coram Deo quàm detestanda? 7. 9. seqq. pœnitentiũ in gloriã cedunt 42. 19. suo Adam quantum amiserit? 11. 3.
Peccatores quomodo spiritualiter poßint cõmunicare? 15. 8. & quo fructu? ib. eorũ terror Christus. 1. 14. Dei præsentia. 5. 6. eorum imago pluuiâ ineluibilis. 42. 4.
Pecunia à Christo & Deipara suppeditata. 13. 5. 6. 7. ab angelo Ioanni Crucio. 13. 9. 10. eius faciendæ malæ artes. 13. 17.
Pellio primus fuit Deus. 10. 6.
Pentecostes die ad iudiciũ Dei citati veniunt. 39. 8. (ditur. 13. 12.
Peruigiliæ SS: honoranda miraculo osten-
Pericula sapientiores faciunt. 10. 10. bonorum & fortunæ. 32. 11.
Persecutio facit meliores. 30. 5.
Peste laborãti vrbi parcitur in bello 30. 9.
Petitiones apud Deum quales non esse debeant? 40. 2. seq.
Petrus Aragonius è regno secedit. 26. 2.
Petrus Canisius æger auiculâ recreatur. 19. 7. 8. Petrus è carcere per angelum liberatus. 32. 3. cum S. Ioanne, S. Chrysostomo Eucharistiam dat. 15. 3. eius conuersio à Christo respiciente. 7. 16. vmbra sanat. 12. 7. eius seueritas. 37. 4. in carcere miraculosè baptizat. 14. 11.
Phaëton temerè solium petit. 31. 1.
Phar quid? 34. 1.
Philemonis triplex baptismus. 14. 7.
Philanorum votum, natare in vino. 41. 15.
Philippus, post tres lætos nuntios sibi aduersi aliquid optat. 26. 5.
Philippus Pulcher ad iudicium Dei citatus. 39. 9.
Philosophi à simplici Episcopo victi. 21. 15.
Pictoris, casu experimentis spumã, historia.
Pietas filij in parentem. 35. 2. (21. 5.
Pigmenius gaudet, se nõ videre, cur? 32. 13.
Piscantes Apostoli à Christo adiuti. 20. 4.
Piscinæ probaticæ descriptio. 12. 9.
Piscis, annulum, clauem, staterem fert. 26. 8. 9. stateram in ore gerens. 13. 5. item lapidem pretiosum. 13. 15. S. Cuthberto ab aquila datur. 16. 2.
Pittaci mira clementia in filij occisorem. 6. 1. eius scala quid? 26. 1.
Pius II. cur triplici corona clarus? 5. 13.
Placere homini debet, qui Deo placet. 27. 6. (locis? 32. 11.
Platonici cur habitârint in insalubribus
Platonis liberalitas reprehensa à Diogene. 16. 1.
Plutus in gremio Fortunæ. 31. 5.
Pluuia sanguinea ante festum S. Ioannis Baptistæ. 42. 4.
Podagrici impatientia inutilis. 38. 7.
Podalirium casus & medicina extulit. 25. 4.
Pœna dilata, non ablata. 5. 15.
Pœnitentia Eremitæ à Deo suscepta. 18. 5. quæ continua quæ non continua debeat esse? 43. 2. parua contriti animi quàm efficax? 43. 6. seqq. eius fructus. 43. 1. mirum exemplum. 43. 5. 6.
Polycrates diu non potuit esse infelix. 26. 8.
Polypus aquilam mari mergit. 42. 7.
Poma à diabolo sparsa. 18. 3. miraculosè
Pompei M. casus. 26. 2. (aucta. 17. 12.
Porcus Pyrrho dat exemplũ. 8. 4. porci & canis fabula. 16. 10. (34. 14.
Populus debet pro Episcopo sollicitus esse.
Poßidonius diuinitùs delicatè pascitur.
Potatorum mala. 16. 8. (18. 2.
Potestati Dei nemo potest resistere. 29. 2.
Prædestinatione abusus Ludouicus Landgrauius. 27. 14.
Præmia cælestia inuitant ad laborem. 31. 14. in cælo inæqualia. 5. 11.
Præsentia Dei, quanta? 7. 9. quam reuerentiam exigat? 7. 10. seqq. Antigonũ

& Christi quanta? 15. 5. Dei ubiq;
5. 1. seqq. (41. 15.
Præsepe Christi quàm utile fuerit Turcæ?
Præsumptio cauenda. 14. 5.
Praxedes mori optat. 38. 2. (27. 1.
Priamus fatis adscribit Troiæ excidium.
Principes varij sæculo valedicentes. 26. 2.
Probatica Piscina descriptio. 12. 9.
S. Processus miraculosè baptizatus. 14. 11.
Prodigo filio quantam Deus gratiam exhibeat? 41. 7.
Prosperis aduersa meliora. 26. 5.
Protbei ars. 13. 11. (5. 6.
Prouidentes sibi ab alijs negliguntur. 10.
Prouidentia Dei etiam in terrenis. 24. 6.
Prouocatio ad diuinũ tribunal cauenda. 4. 1. seqq. quando liceat? 37. 2. qui sancti eâ usi? n. 3. seqq.
Ptolomæus ab aquila nutritus. 22. 2. aqua & pane delectatus. 19. 10.
Puella misericors baptismum impetrat. 14. 3.
Pueri creta ludentes furẽ deprehendunt. 25. 14. aspidem innoxiam tractant. 16. 6. caduntur ob miraculum iactatum. ib. vnus mare in fossam transfundens S. Augustinum docet. 21, 8. alius belli ducem sternit. 25. 6.
Pugnandum vincere volenti. 31. 14.
Pugna Philosophorum cum fortuna 24. 5.
Puteus speculo tactus morbos creditur prædicere 36. 11.
Pyrrhus rex ab aquila nutritus. 22. 2. in tempestate à porco discit. 8. 4.
Pythagoras speculum lunæ exhibens diuinabat 36. 11. ei quantum sui auditores tribuerint? 4. 1.
QVadraginta martyres à quibus peculiariter culti? 34. 10.
Quendrida homicidium diuinitus proditum. 25. 12.
Querelæ inanes hominum. 5. 3. non libenter ieiunantium. 16. 4. 5.
RAchis regnum vitâ solitariâ mutat. 26. 2.
Rationale iudicij quid? 36. 9.
Recta via Dei quæ? 28. 1.
Reginaldi vis in dicendo. 25. 10.
Regnare, & iudicare idem est. 3. 1.
Regum iudicia. 39. 6. (37. 10.
Religioni abducens consobrinum punitur.
Religiosus fit admonitione S. Menstrui, iuuenis. 35. 11. aliqui casu ad ordinem reuocati. 25. 7. 8. spoliantur à sæcularis. 21. 2. eorum cum sæcularibus qualia oporteat esse colloquia? 1. 3. suauis vita, & commoda, item defectus. 18. 7.
Reliquiæ Sanctorum colendæ. 12. 7. cultæ. 41. 19. (seqq.
Remedia fortunæ. 30. 5 seqq. & 33. 2.
Restituere nolens marchio grauiter punitur. 37. 6 restitutio facta. 21. 4.
Roma collibus attollitur. 29. 4.
Romualdus à martyrio impeditus cur? 4. 7.
Romulus à lupa alitur. 22. 1.
Rota fortunæ quàm varios rotârit? 26. 2.
Rudolphus Austrius ad Dei tribunal citatus. 39. 5.
Ruina Therameni parcens ominosa. 26. 5.
Rusticus in carcere à Christo Euch. accipit. 15. 12.
Ruth animæ gratæ figura. 15. 8.
S. Saba in Deum confidentia. 17. 9.
S. Sacellũ quale iudici struendum? 1. 8.
Sacerdos sorte electus. 34. 3.
Sacerdotale quid? 36. 9.
Sacrificans Alexander M. liberalis liberaliter recipit. 15. 8.
Sæcularium vita & tentatio quàm periculosa? 18. 6.
Saga principem frustra citant ad Dei tribunal. 38. 7.
Sagitta pro sorte. 36. 6. patrem ferit pro corona. 35. 2. vnâ ictus Egidius sanari noluit. 32. 11. eius director Deus. 25. 6.
Saliua ieiuni hominis serpentẽ necat. 36. 8.

Salomonis in iudicio industria. 35. 2.
Saluandi cur Benoni & Beniamin? 31. 4.
S. Salutius ad vitam reuocatus gemuit.
Samariæ fames curata. 20. 3. (38. 3.
Samson vulpibus pugnat. 22. 7. cæcus miser. 7. 1.
Samuel sorte vsus in eligendo Saule. 35. 4.
Sanctitas quid? 5. 14. an in Deo? ib. eâ peculiariter praditos rectè coli. 34. 10. à quibus, qui culti sint? ib. quomodo? ib: n. 11. sanctiores magis curat Deus. 20. 1. 2.
Sanctocopius regno valedicit. 26. 2.
Sanguis peccati symbolum. 42. 4. eius permistio amicitiæ. 43. 1. Christi, dulcem facit panem atrum. 19. 4.
Sapientes mundi à Deo contempti. 21. 5.
Sara quale iudicium petierit? 3. 2.
Saracenus Christum Christianis imitandum obijcit. 31. 13. (25. 14.
Sartor se de furto prodit, casu inaudito.
Saturari periculosum. 16. 10.
Saul sorte creatus rex. 34. 3. & 35. 4. Dei consilio asinas quæsiuit. 34. 13. eius casus consilium Dei. 25. 3. eius impatientia. 33. 7. Apostoli conuersio inopinata 14. 1.
Scala fortunæ à Pittaco dedicata, quid? 26. 1. scala Iacob. ib. n. 2.
Scandalum etiam acceptum Christus vitauit. 13. 5. eius occasio Iudæis Christi bonitas. 41. 1. dans, pes vel oculus amputandus. 32. 12.
Sceleratos faciunt diuitiæ. 32. 7.
Scientia Dei quanta? 3. 6. seqq. longè superat Angelorũ. 5. 4. scit etiã ea, quæ non sunt. 5. 6. quot modis superet scientiam humanã? 3. 6. quis inde fructus veniat? 5. 6. soli comparatur. 7. 3. eius fructus. 7. 4. scire bona non sufficit, sed velle. 9. 12. (27. 6.
Scorpio cælestis percussores dicitur facere.
Scrupulosi de cogitationibus inuoluntarijs in exemplo S. Catharinæ Senensis solatium habent. 12. 5.
Scythæ à ceruo produntur. 22. 1.
Secundus miles captus Euch. accipit miraculosè. 15. 12.
Seductio pij adolescentis. 23. 3.
Seiani fortunæ statua se auertens. 23. 6.
Semei iussu Dei maledixit Dauid. 30. 7.
Seminantis parabola. 4. 6. (7. 9.
Seneca Deum vbique præsentem agnouit.
Senes à iunioribus docentur. 21. 6.
Septimus Seuerus citò perit. 16. 14.
Sepulchra SS. nos exhortantur. 42. 19. alicui inscripta appellatio ad Deum. 37. 7.
Serpens aquilæ victor à messore occiditur. 22. 6. hortum contra furem custodit. 22. 2. igniti. 1. 4. Christus sine veneno 1. 6. parcit bonis, punit malos, eorum acerrimus iudex. 1. 7. serpentes innoxij SS. 22. 6. homini in profundum lapso ostendunt modum se alendi. 22. 3.
Seruius Tullius fortunæ amasius. 24. 2.
Seruus domino non debet esse delicatior. 31. 12. alicuius friuola excusatio à facto petita, lepidè refutata. 27. 13. diuersi diuersè tractandi. 8. 3.
Serta, Virginitatis testimonia. 13. 11.
Sesostris rotam fortunæ considerans, moderationẽ discit. 26. 3. (bula. 27. 11.
Sethianorũ hæreticorũ de stella Christi, fa-
Sibylla de Christo vaticinium. 27. 10.
Siclus quid? 13. 5.
Sidera pro Dijs stultè habita. 27. 12.
Sidonius Apollinaris quantum passus ab osoribus disciplinæ? 40. 11. seq.
Signum filij hominis, crux. 31. 1.
Simonidi monacho leones parent. 22. 5.
Simplex seruus Deo & hominibus placet. 21. 14. seqq. simplex & lepidus orator efficax. 21. 2. simplicis obedientia. 21. 2. vis. ib. n. 3. 4.
Sinarum mos sortiendi. 32. 2.
Sitienti potum dat cum fœnere Lydvvina. 17. 14.

17. 14. è nube Deus. ib. n. 15.
Sitis Spiritualis Euchar. necessaria. 15. 8.
Socrates vnde mortis diem prædixerit? 36. 8. eius de cura Dei, doctrina. 10. 1.
Solicitudo nimia edendi. 9. 1. deponenda. 9. 12. seq. & 7. 5. seqq
Sol mundi mens. 7. 3. oculus ib.
Solonis de miseria vniuscuiusque nō mutanda dictum. 26. 4.
Solem qui est, quò debeat fugere? historia eremitæ. 10. 4.
Sophistæ iudicium de seditioso. 5. 10.
Sors pro Dea. 24. 3. est casus. 34. 1. pendet à Deo. ib. indicat diuinā voluntatem. ib. quid? & quā varia? ib. seqq non omnes damnanda, nec omnes probandæ. 35. 1. 2. industriè facta nō sunt propriè sortes. ib. 2. à Deo iussa omnes probanda. ib. 3. probanda quæ à Deo. ib. n. 4. cautelam exigunt. ib. n. 5. S. Franciscū vitæ genus docent. ib. 6. à S. Augustino proscribuntur. ib. 7. à S. Ignatio adhibentur in missione sociorū. ib. n. 7. necessitas cur debeat esse? ib. & requiritur oratio. ib. n. 8. per has vxor Isaaco quæritur. ib. & vocationes innotescunt. ib. n. 9. seqq. fortuna ollam quando licitā vel illicitā faciant? 35. 13. etiā sanctorū non omnes imitandæ. 36. 2. per eas occulta non indaganda. ib. n. 3. seqq. in dubio iuris possunt adhiberi. ib. n. 4. item in diuisione, non autem in alijs omnibus dubijs ib. n. 5. earū periculosa & damnāda applicatio. 35. 1. eius iudiciū quando licitū? 35. 12. alia quæ sorti committēda. ib. & seq. ijs qui & quib⁹ in reb⁹ vsi? 34. 3. sacerdos. ordo agminis. ret. ib. à Deo illas esse. ib. n. 4. SS. menstrus. ib. 8.
Sosæ fortunæ exemplum. 32. 14.
Spartani quomodo filios suos probârint? 31. 2.
Speculo diuinare. 36. 11.
Spes in Deum multis miraculis docetur. 17. 4. seqq. mira peccatoris. 42. 14. vnde accendatur mirificè? 5. 10. quanta sit in Deo ponenda? 9. 12. non in principibus, sed Deo. 20. 10. peccatorū maxima. 43. 5. seqq. miserorum. 26. 3. nostra quomodo Christus? quomodo B. V. 10. 6. 7. eius maximū motiuum. ib.
Sphæra cælestis diuisio. 27. 5.
Spiridon simplex philosophū vincit. 21. 15.
Spiritualis cōmunio quid? 15. 8. quā vtilior à S. Augustino & Francisco docetur. ib. n. 4. à Laur. Iust. ib. n. 5. à lasco. ib. n. 6. à S. Cathar Senensi. ib. n. 7. seqq. & alijs.
S. Spiritus specie columbæ Euch. affert martyribus Faustino & Iouitæ. 15. 13. eius missio quantum beneficium? quantum diuinæ bonitatis argumentum, quæ dona secum afferat? 11. 7.
Splendor Ephod responsum dabat. 36. 9. gemma gratiam ostendit. ib. n. 10.
S. Stanislaus mortuum ad tribunal excitat. 37. 5.
Stater in ore piscis miraculosus. 26. 9. Stater quantum valeat? 13. 5.
Statua Christo posita ab Hæmorrhoissa. 12. 6. Constantini M. læsa impunè. 32. 11.
Status hominis originali iustitia ornati. 11. 1. & postea in peccatum lapsi. ib. 3.
Stella, Christi fatum non fuit. 27. 9. quomodo Magis cognita? ib. n. 10. 11. Magorū quid significet? 12. 2. eas nullū fatū inducere. 27. 2. & 3. de stella Christi. ib. n. 7.
Stoici gratiam Deo, non iram esse docuerunt. 8. 2.
Stephani Eremitæ laus & patientia. 31. 6.
S. Stephanus patientiæ exemplum. 40. 3. magis de peccato tortorum, quàm de suo damno dolet. 30. 5. cultus peculiariter fuit à S. Augustino. 34. 10. eius natalis caussa conuersionis. 25. 10.
Steriles quæ pepererint? 29. 4.
Sterquilinium fortunæ sedes, apud Romanos. 24. 2.
Struthio ferrū digerens. 31. 9.
Studiosi iuuenis descriptio. 23. 2. vocatio mira. ib. seqq.
Sudaria S. Pauli sanant. 12. 7.

Super-

Superbia monilium punita. 31. 8. eam caussat felicitas. 32. 4.
Superstitio per cereos explorandi mortem. 33. 9. malè superstitio vocatur, quod in Hamorrhoissa Christus laudauit. 12. 7.
Susanna scutum aduersus peccatum. 7. 13.
Suspendi metuens se suspendit. 36. 13.
Suspendio liberatus à puella. 14. 3.
Suspensus triduo confitetur, & communicat. cur? 15. 3.
Suspicionis remedium sors. 34. 3. ab ea liberata B. V. 12. 1. (25. 4.
Syrnæ ciuitatis à casu ortus, & nomen.
Tantalus diuitibus similis. 9. 6.
Taurus cælestis laboriosos dicitur facere. 27. 6. (tum. 25. 11.
Te Deum laudamus bono omine canta-
Temperantiæ cõmendatio. 16. 4 & 5. seq.
Tempestas in mari sedata à Christo. 12. 4.
Templarius ad iudiciũ Dei prouocans. 39. 9.
Templũ omine bono aditur. 25. 11. eius euersores maioribus suis repugnant. 29. 1.
Temporalium rerum felicitas quæ? 32. 3.
Tenebrio à femina occisus. 26. 7.
Tentatio fidei à simplice erepta docto. 21. 5. à minimo crescens & superata, dum eremita alios docens in se ipsum rediit. 18. 5. quid sit, & quàm multos inuadat? ib.
Terræ motus quantum nocuerint? 33. 4. eius animalia marinũ cedunt. 31. 9.
Thales Deum vbiq; præsentẽ agnouit. 7. 9.
Thebani Lacedæmoniis victis parcũt. 26. 2.
Theordorici regis iudiciũ industria. 35. 2.
S. Theodorus à quo peculiariter cultus? 34. 10. Theodorus anachoreta mare in aquam dulcem vertit. 17. 15.
Theodosius imperator à simplice doctus. 21. 10. seq. eius abstinentia. 16. 12.
Theologicas quæstiones simplex femina soluit. 21. 5.
Theramenes à ruina liberatus maius malum timet. 26. 5.
S. Theresa voto semper melius eligit. 1. 9.
Thermuthidis descriptio. 1. 2.
S. Thomas Apost. apparens quotannis populum cõmunicat, & indignos SS. Euchar. priuat. 15. 13. Confessarius S. Catharinæ Senensis, quo Zelo fuerit? 4. 13. Cantipratanus furfureo pane delectatus. 19. 10.
Timagenes inuidiæ ingens exemplũ. 33. 5.
Timendus atq; Deus ac amandus. 14. 4. 5.
Tobiæ oculi felle illuminati, quid? 25. 14. eius misera cæcitas. 7. 1. patientia. 33. 7. aduersa à Deo agnoscens fit patiens. 30. 6.
Tormentum bellicum à puerulo mirabili casu explosum. 25. 6.
Tres pueri quàm mirabiliter seruati in fornace Babylonica? 30. 10. seq.
Tribulationis vtilitas. 25. 14. eius fructus, Virtutes. 31. 9. cur sint leues? ib. n. 14. est arrha. ib. n. 16. (39. 2. seqq.
Tribunali Dei sistuntur varii eò citati.
SS. Trinitas quotidie inuocata non sinit sine Eucharistia mori. 15. 3. eius imago tres guttæ. 36. 10. mysterium inexhaustum S. Augustino ostenditur. 21. 8.
Tristia lætis permista. 26. 7. 8.
Tulipa floris descriptio, comparatio. 30. 2.
Turcæ mirabilis conuersio. 41. 13. in speculo diuinant. 36. 11. eorum cadauera deorsum natantia. 41. 15.
Vacca Philistæos docuerunt. 34. 13.
Valentinianus Imp. cibo perit. 16. 14.
Vallus vetem quomodo decipiat? 19. 12.
Varietas mundi iucũda, & vtilis. 26. 2. iucundorũ & molestorũ cur in mundo? 29. 7.
Vas electionis cur Apostolus? 31. 2.
Vaticinatio calendariorum. 27. 6.
Vbique esse Deum. 5. 2. seqq 7. 7. seq. eius fructus. 7. 8 seq eius ratio. 7. 9.
Vdalrico simplici agro fraga tempore hiemis data. 19. 7.
Velocitas infortuniorum. 33. 4.
Venenata quoque Deum laudant. 22. 8. 9.
Venetorum modus sortiendi. 34. 2.
Veritas quoq; mentientiũ periculosa. 36. 12.

Vertumni

Vertumni natura. 13. 1. 2.
Vespera aditæ quàm Deogratæ? 13. 12.
Via Dei per quid homines ducat? 15. 3. *per ambages quomodo recta?* 28. 1. *Viarum error & periculum.* 23. 4.
Viaticum S. Francisci quale? 17. 8.
Vices in ministerio sortibus electæ. 35. 4.
Victoriæ omen cantus & cerua 34. 12.
Videre se non posse gaudent & cupiunt quidam. 32. 12. *seqq.*
Vidua ab Eliséo missa Vbi aleretur. 20. 4. *earum miseria* 31 3.
Vindicatiua iustitia an in Deo? 5. 15. *eius fructus. ib.*
Vindicta non quærenda. 5. 15. *quàm cauenda?* 40. 9. *quàm metuenda? ib. n.* 10. *non appetenda* 40. 1. *seqq.* Dei *ob oppressos Vi.* 39. 13. *seqq. ob innocẽtes,* 39. *seqq. ea quàm Velox? ib. n.* 10. 11. *eam petunt sancti.* 37. 3. *seqq.*
Vinũ diuinitus auctũ. 17. 12. & 14. *ex aqua.* 16. 16. *è dulci amarũ, ib. à Christo factũ cogitantibus de Vino.* 18. 1. *eo occisi Anacreon, Archesilaus.* 16. 14. *eo mergi optarunt* Philani. 41. 15. & *Georgius* Comes *Clarentiæ. ib.*
Vipera S. Paulũ *mordens erroris caussa.* 2. 3.
Vir ab Vxore ad inopiam redactus. 26. 10.
Virga in sortes, 36. 6. *Aaronis. ib. n.* 7. Moysis. 31. 8. *Vtilis. ib. oculata regimẽ Dei significat.* 2. 11. *seq. florens Aaron elegit.* 35. 4.
Virginitas B. V miraculo confirmata. 23. 6.
B. Virgo Dei arcana rectè indagauit. 4. 3. & *Dauid.* 4 4. *auri Vim submittit egentib⁹.* 13 6. *alia ab aquila nutrita.* 22. 2.
Virtutis Vexatæ clarescunt. 28. 1. *aduersis exercitantur.* 31. 9.
Viscera Dei quanta? 6. 8.
Visitandum inter orandum, Abbati. 25. 7.
Vita à tesserarũ ludo pendet. 34. 1. *item filo.* 27. 1. *ad aliorum apud Deum querelas abbreuiatur.* 39. 13. *seq. Christi tota ærumnis plena.* 31. 11.
Vitia aliquãdo indicia sũt Virtutũ. 34. 13.
Vltor iniuriarum Deus. 40. 1.
Vmbra S. Petri salutaris. 12. 7.
Vnctionis extremæ sacramentum non negligendum. 34. 14.
Vocationes miræ, 25. 8. 9. 10. *adolescentis.* 23. 2. *seqq.* 14. 1. & *seqq. per sortes factæ.* 34. *n.* 1. *seq.* & 35. *n.* 9.
Voluntas Dei in sortibus indicata. 34. 1. *remedium est contra fortunam & casus.* 26. 1.
Voluptate homines excæcari. 32. 1.
Votum emittit æger. 35. 11.
Vrbium interitus. 33. 4. *oppugnatio à sorte pendet.* 34. 1.
Vriæ litteræ. 28. 10. *modestia imitanda.* 31. 12.
Vrim & Tummim quid? 36. 9.
Vrna sortis instrumentum. 34. 1. *fortunæ quando licita Vel illita?* 35. 13.
Vua amara peccatorum. 17. 16. *de spinis collecta.* 17. 13. *ab angelo allata.* 18. 2.
Vulnus amoris Egidij. 31. 11. *Christi quinque quotidie culta non sinunt sine SS. Eucharistia mori.* 15. 3.
Vulpes Viam Aristomeni monstrat. 22. 7.
Vultus homini cur erectus? 31. 16.
Vxor maritum diuitẽ & Christianũ facit. 13 *n.* 14 & 15. *mariti salutẽ dedit. ib. n.* 16. *fidelis marito.* 26. 7. *mala.* 13. 16.
X*Enocratis moderatum dictum.* 6. 5.
Xerxis pater Darius periculis prudentior. 10. *n.* 10.
Z*Acharias sorte incensum obtulit.* 34. 3. *pontifex ad diuinum tribunal prouocauit.* 37. 3.
Zelus ss. non ex ira mala quosdam occidit. 37. 3. *nimius Apostolorum.* 8. 6.
Zeno quid in Theatro fecerit? 8. 7.
Zodiaci diuisio. 27. 5.

FINIS.

